

UNIwersYTET ŁÓDŹKI
Wydział Filozoficzno – Historyczny

Katarzyna Gruszka
nr indeksu: 5072

**Działalność wywiadu wojskowego PRL podczas wojny wietnamskiej
(1965 – 1975).**

Praca doktorska
napisana w Katedrze Historii Powszechnej Najnowszej UŁ
pod kierunkiem
prof. dra hab. Andrzeja M. Brzezińskiego

Łódź 2019

Spis treści

Wykaz skrótów.....	6
Wstęp.....	8
Rozdział I Wietnam na drodze do I wojny indochińskiej, 1946-1954.....	18
1. Położenie geograficzne, klimat, ludność Wietnamu.....	18
2. Wietnam posiadłością zamorską III Republiki Francuskiej (2 poł. XIX w. - 1940 roku)...	22
3. Sytuacja Wietnamu w okresie II wojny światowej.....	24
4. Wojna francusko-wietnamska (I wojna indochińska) w latach 1946-1954.....	27
5. Konferencja pokojowa w Genewie.....	36
Rozdział II Wojna wietnamska (II wojna indochińska). Militarny udział USA, 1965-1975.....	39
1. Sytuacja <i>dwóch Wietnamów</i> po konferencji w Genewie. Narastanie konfliktu.....	39
2. Zaangażowanie USA w konflikcie wietnamskim. Od doradztwa do zbrojnej interwencji..	45
3. Charakterystyka sił wojskowych stron uczestniczących w wojnie wietnamskiej.....	47
3.1 Narodowy Front Wyzwolenia Wietnamu Południowego.....	47
3.2 Wietnamska Armia Ludowa.....	50
3.3 Armia sajgońska.....	56
3.4 Siła militarna USA.....	62
4. Najważniejsze ofensywy w czasie II wojny Indochińskiej.....	75
4.1 Ofensywa <i>Rolling Thunder</i>	75
4.2 Ofensywa <i>Tet</i> w 1968 roku.....	85
4.3 Ofensywa Wielkanocna 1972 roku.....	93
4.4 Operacja <i>Linebacker I</i>	100
5. Rokowania w Paryżu – traktat z 27 stycznia 1973 roku.....	107
Rozdział III Stosunki PRL z DRW i Tymczasowym Rządem Rewolucyjnym Republiki Wietnamu Południowego, 1954-1975	112
1. Uznanie, nawiązanie i rozwój stosunków dyplomatycznych.....	112
2. Dyplomacja PRL w tajnej akcji <i>Marigold (Nagietek)</i>	115

3. Relacje gospodarcze. Formy polskiej pomocy	122
4. Pomoc wojskowa.....	127
5. Współpraca naukowa i kulturalno – oświatowa.....	129

Rozdział IV Wywiad wojskowy PRL. Struktura i zadania Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w latach 1965 – 1975.....133

1. Powstanie i przemiany organizacyjne wywiadu wojskowego PRL do 1965 roku.....	133
2. Zarząd II Sztabu Generalnego w latach 1965 – 1975 roku.....	140
2.1. Wydział Polityczny / Komitet Partyjny.....	144
2.2 Ośrodek Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego.....	150
2.3 Oddział Organizacyjno – Szkoleniowy Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego	153
2.4 Oddział Ogólnoorganizacyjny.....	155
2.5 Kompania Samochodowa.....	157
2.6. Oddział Automatyzacji.....	159
2.7 Wydział Rewizji Finansowo – Materiałowej.....	160
2.8 Wydział Finansów i Rozliczeń Dewizowych.....	161
2.9 Wydział Kadr.....	162
2.10 Wydział Administracyjno – Gospodarczy.....	163
2.11 Wydział Wydawniczy.....	165
2.12 Wydział Kadrowo – Mobilizacyjny.....	167
2.13 Wydział Łączności Specjalnej.....	168
2.14 Oddział Studiów	169
2.15 Pion Informacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego.....	170
2.16 Oddział VIII – Studiów i Oceny sił zbrojnych NATO i innych Paktów	175
2.17 Oddział V (Agenturalny).....	176
2.18 Oddział VII – Rozpoznania Radioelektronicznego.....	178
2.19 Pion Rozpoznania Wojskowego	181
2.20 Agenturalny Wywiad Operacyjny/ Oddział XIII.....	182
2.21 Oddział VI - Techniki Operacyjnej.....	184
2.22 Oddział XII – Studiów Specjalnych.....	185
2.23 Oddział XXIII (Oddział Łączności).....	189
2.24 Pion Operacyjny	191
2.25 Oddział I (Agenturalny Europejski)	191

2.26 Oddział II (Operacyjny)	192
2.27 Oddział III (Agenturalny Pozaeuropejski).....	192
2.28 Radiowęzeł.....	193
2.29 Oddział Z.....	193
2.30 Oddział IV (Informacyjny Pozaeuropejski).....	196
2.31 Korespondencja tajna i jawna.....	196
3. Jednostka Wojskowa nr 2000.....	197

Rozdział V Działalność wywiadowcza pionu wojskowego delegacji PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie, 1965 – 1973.....206

1. Struktura, funkcjonowanie i zadania MKNiK.....	207
2. Struktura i funkcjonowanie delegacji PRL w MKNiK.....	213
2.1 Pion cywilny delegacji	213
2.2 Pion wojskowy. Struktura i zadania oficjalne.....	215
2.3 Warunki bytowe delegacji PRL w MKNiK.....	219
3. Działania wywiadowcze pionu wojskowego delegacji PRL w MKNiK.....	222
4. Aktywność wywiadowcza attachatu wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi.....	231

Rozdział VI Działalność mandatowa i wywiadowcza pionu wojskowego przedstawicielstwa PRL w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym, 1973-1975.....240

1. Powstanie, struktura i zadania Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru (MKKiN).....	241
2. Przedstawicielstwo PRL w MKKiN.....	248
3. Warunki bytowe Przedstawicielstwa PRL w MKKiN.....	252
4. Struktura i zadania mandatowe pionu wojskowego Przedstawicielstwa PRL w MKKiN.....	254
5. Działania wywiadowcze pionu wojskowego Przedstawicielstwa PRL w MKKiN	260

Rozdział VII Działalność rezydentury *Palma* w Wietnamie Południowym, 1973-1975.....266

1. Struktura i zadania rezydentury	266
2. Współpraca rezydentury <i>Palma</i> z wywiadem TRR RWP i DRW.....	281
3. Współpraca <i>Palmy</i> z rezydenturą Węgier.....	282

Rozdział VIII Współpraca wywiadu wojskowego PRL z Głównym Zarządem Wywiadowczym Sztabu Generalnego ZSRR w sprawie wojny wietnamskiej.....	286
Zakończenie.....	292
Schematy.....	297
Bibliografia.....	305

Wykaz stosowanych skrótów:

AAN – Archiwum Akt Nowych

AMSZ – Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych

AW – Attachaty Wojskowe

AWO - Agenturalny Wywiad Operacyjny

CzAL – Czechosłowacka Armia Ludowa

DRW – Demokratyczna Republika Wietnamu

GRU – Głównoje Razwiedywatielnoje Uprawlenije (Główny Zarząd Wywiadowczy)

GZPWP – Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego

IC MON - Instytucje Centralne Ministerstwa Obrony Narodowej

IPN BU – Instytut Pamięci Narodowej Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów

JW – Jednostka Wojskowa

KC WPP- Komitet Centralny – Wietnamskiej Partii Pracujących

KP – Komitet Polityczny

KPI- Komunistyczna Partia Indochin

MAAG - Military Advisor Assistor Group (amerykańscy doradcy w Wietnamie)

MHZ – Ministerstwo Handlu Zagranicznego

MKKiN – Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru

MKNiK - Międzynarodowa Komisji Nadzoru i Kontroli

MON – Ministerstwo Obrony Narodowej

NFW – Narodowy Front Wyzwolenia

NFWWP –Narodowy Front Wyzwolenia Wietnamu Południowego

OPL – Obrona Przeciwlotnicza

OPL DRW – Obrona Przeciwlotnicza Demokratycznej Republiki Wietnamu

PDD – Polskie Dokumenty Dyplomatyczne

POP – Podstawowa Organizacja Partyjna

RW – Republika Wietnamu

RWP- Republika Wietnamu Południowego

SG – Sztab Generalny

SRW- Socjalistyczna Republika Wietnamu

TRR RWP – Tymczasowy Rząd Rewolucyjny Republiki Wietnamu Południowego

USAF – United State Air Force (Siły Powietrzne Stanów Zjednoczonych)

UW - Układ Warszawski

VC – Viet Cong

WAL – Wietnamska Armia Ludowa
WAW – Wydział Attachatów Wojskowych
WPP – Wietnamska Partia Pracujących
WPZ – Wojskowy Przegląd Zagraniczny
WRL - Węgierska Republika Ludowa
WSW – Wojskowa Służba Wewnętrzna
Zarząd II SG – Zarząd II Sztabu Generalnego

Wstęp

Zagadnienie działalności wywiadu wojskowego PRL podczas wojny wietnamskiej (II wojny indochińskiej) nie było do tej pory przedmiotem badań historyków. Chęć wypełnienia, przynajmniej częściowego, owej luki badawczej w historiografii polskiej i obcej, stała się głównym motywem przygotowania rozprawy doktorskiej. Należy podkreślić, że brak opracowań na ten temat wynikał z klauzuli tajności dokumentów wywiadu wojskowego PRL. Uległy one odtajnieniu w 2007 roku wraz z likwidacją Wojskowych Służb Informacyjnych, co stanowiło znaczący przełom dla badaczy zajmujących się tematyką Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

Celem dysertacji jest próba ukazania i scharakteryzowania działań wywiadowczych oficerów i podoficerów wchodzących w skład pionu wojskowego delegacji PRL w dwóch międzynarodowych misjach pokojowych w Wietnamie (MKNiK, MKKiN) w latach 1965 – 1975. Przynależność PRL do sterowanego przez Moskwę bloku państw komunistycznych oraz globalna rywalizacja pomiędzy USA i ZSRR determinowały politykę Warszawy wobec konfliktu wietnamskiego, w tym także działalność wywiadu wojskowego, m.in. w Wietnamie. Zasadnicze pytania badawcze sformułowałam następująco:

1. jaka była struktura, organizacja i funkcjonowanie wywiadu wojskowego PRL na szczeblu centralnym oraz na wietnamskim teatrze wojny ?
2. jakie były cele i zadania wywiadowcze oficerów PRL w Wietnamie ?
3. czy cechował je profesjonalizm ?
4. jaka była skala intensywności pracy wywiadowczej ?
5. czy i w jakim stopniu informacje i materiały przekazywane z Wietnamu do Centrali okazywały się przydatne ?
6. w jakich warunkach bytowych funkcjonowali polscy oficerowie wywiadu w Wietnamie ?
7. jaki był charakter i zakres współpracy pomiędzy wywiadem wojskowym PRL, a wywiadami wojskowymi ZSRR i innych państw Układu Warszawskiego ?

Ramy czasowe przedstawionego zagadnienia zostały podyktowane okresem trwania II wojny indochińskiej. Początkiem rozważań jest rok 1965, który jest związany z militarnym zaangażowaniem Stanów Zjednoczonych w Wietnamie. W tym samym okresie nastąpiła reorganizacja strukturalna wywiadu wojskowego PRL (Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego), co pozwoliło na ukazanie jego wieloaspektowej / wielowymiarowej działalności. Dzięki ich zarysowaniu możliwe było prześledzenie aktywności struktur

wywiadowczych na terytorium Wietnamu. Warto podkreślić, że w tym okresie zanotowano wzrost misji specjalnych podejmowanych przez oficerów PRL na Półwyspie Indochińskim. Data końcowa dysertacji odnosi się do zakończenia II wojny indochińskiej oraz likwidacji Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w 1975 roku.

Podczas pisania dysertacji stosowałam kilka metod badawczych. Z uwagi na obszerną bazę źródłową wykorzystałam metodę indukcyjną polegającą na tym, że z ogromnej ilości szczegółowych informacji pozyskanych z analizowanych źródeł wyprowadziłam wnioski o charakterze ogólnym. W przypadku występujących sprzeczności pomiędzy źródłami a literaturą przedmiotu stosowałam metodą pośrednią porównawczą. Metodę pośrednią porównawczą stosowałam także w przypadku rozbieżności między informacjami zawartymi w dokumentach Instytutu Pamięci Narodowej i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W sytuacji, w której dane źródła nie pozwalały na zrekonstruowanie pewnego wycinka przeszłości posługiwałam się metodą progresywną i retrogresywną. Stosowałam też metodę statystyczną do tabelarycznego przedstawienia danych dotyczących stanów osobowych oraz efektów pracy wywiadowczej oficerów PRL.

Rozprawę w głównej mierze oparłam na dokumentach archiwalnych, które dotychczas nie były poddawane przez badaczy wnikliwej analizie. Warto nadmienić, iż wiele z nich zostało odtajnionych kilka lat temu, w momencie rozpoczynania mojej przygody związanej z pisanem dysertacji. Są to materiały z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. W toku przeprowadzonej przeze mnie kwerendy największy i najbardziej wartościowy zasób dokumentów odnoszących się do działalności wywiadu wojskowego PRL w wojnie wietnamskiej uzyskałam z Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. W trakcie badań nie skorzystałam z bazy źródłowej Centralnego Archiwum Wojskowego, bowiem jego zasób archiwalny dotyczący Wojska Polskiego po 1945 roku nie obejmował dokumentów z lat 1965 - 1975. Źródła odnoszące się do tematu dysertacji zostały w latach wcześniejszych przekazane przez Centralne Archiwum Wojskowe do Instytutu Pamięci Narodowej, co znacznie ułatwiło dotarcie do bazy źródłowej.

Najistotniejsze dokumenty związane z działaniami wywiadu wojskowego PRL w wojnie wietnamskiej pozyskałam z Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. W wyniku przeprowadzonej kwerendy przeanalizowałam około 160 jednostek archiwalnych, które zostały przeze mnie podzielone na kilka podzespołów (przyjmując za podstawę ich katalogowania tematykę prezentowanych rozdziałów). Pierwszy, traktujący o działalności Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi (21 jednostek archiwalnych)

zawierający dane odnoszące się do struktury, funkcjonowania, pozyskiwania materiałów wywiadowczych. Drugi, zawierający informacje o roli i zadaniach Jednostki Wojskowej nr 2000 (10 jednostek archiwalnych). Trzeci będący księgami etatowymi, których analiza pozwoliła na ukazanie etatyzacji Zarządu II Sztabu Generalnego (13 jednostek archiwalnych). Czwarty stanowiący listy płac, zaświadczenia finansowe poszczególnych komórek wywiadu wojskowego PRL (22 jednostki archiwalne). Piąty odnoszący do działań w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli z lat 1965-1973 zarówno w zakresie realizacji obowiązków oficjalnych jak i wywiadowczych (15 jednostek archiwalnych). Szósty, związany z funkcjonowaniem Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru z lat 1973-1975 i utworzonej pod jej przykryciem rezydentury o kryptonimie *Palma* (3 jednostki archiwalne). Siódmy zbiór odnosił się do współpracy poszczególnych zarządów wywiadowczych państw Układu Warszawskiego (12 jednostek archiwalnych). Ósmy traktujący o relacjach wywiadu wojskowego PRL z Ministerstwem Spraw Zagranicznych (4 jednostki archiwalne). Dziewiąty zbiór odnosił się do konfliktu wietnamskiego (23 jednostki archiwalne). Zawarte w nim dane dotyczyły prowadzenia działań militarnych przez siły powietrzne, lądowe, morskie Stanów Zjednoczonych, armię sajgońską, składów liczebnych poszczególnych związków taktycznych, taktyki i strategii prowadzenia misji wojskowych. Dziesiąty zawierał szczegółowe informacje odnoszące się do struktury i zadań realizowanych przez poszczególne komórki organizacyjne ulokowane w łonie Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (41 jednostek archiwalnych). Jedenasty zawierał informacje związane z kształtowaniem stanowiska PRL wobec konfliktu Indochińskiego (4 jednostki archiwalne).

Uzupełnieniem danych pochodzących z Instytutu Pamięi Narodowej stanowiła baza źródłowa Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (50 jednostek archiwalnych), której dokumenty odnosiły się przede wszystkim do działań mandatowych podejmowanych przez Międzynarodową Komisję Nadzoru i Kontroli oraz Międzynarodową Komisję Kontroli i Nadzoru, a także kwestii związanych z wykonywaniem zadań przez pion cywilny komisji. Ponadto niezwykle istotne okazały się informacje ukazujące rozwój stosunków dyplomatycznych kształtujących się na linii Warszawa – Hanoi, rokowań pokojowych w Genewie w 1954 roku i Paryżu w 1973 roku oraz spraw związanych z przeprowadzeniem przez dyplomację PRL tajnej akcji o kryptonimie *Marigold (Nagietek)* w 1966 roku.

Ostatni, wykorzystany przeze mnie zbiór archiwalny, tworzyły dokumenty Archiwum Akt Nowych w Warszawie, które miały charakter pomocniczy względem dwóch pozostałych. W większości przypadków dane w nich zawarte odnosiły się do kwestii działających przy wyżej wymienionych komisjach Podstawowych Organizacji Partyjnych, Oddziałowych

Organizacji Partyjnych. Dodatkowo w ramach elektronicznego dostępu do danych publikowanych na stronach internetowych udało się mi pozyskać szereg raportów amerykańskich¹ nawiązujących do działań podejmowanych przez siły partyzanckie Viet Congu w Wietnamie, sił powietrznych Demokratycznej Republiki Wietnamu oraz danych odnoszących się do bombardowań strategicznych podejmowanych przez siły powietrzne USA w ramach ofensyw *Linebacker I, II*, oraz *Rolling Thunder*. Owe raporty stanowiły niezwykle istotną bazę źródłową ukazującą strategię i taktykę prowadzenia działań militarnych przez siły amerykańskie.

Analiza bogatej bazy źródłowej nie była zadaniem prostym. Nie tylko ze względu na ilość i obszerność dokumentów, ale także niemożność skonfrontowania ich z innymi danymi, odwołania się do ustaleń badaczy i stwierdzenia trafności przedstawianych przez nich poglądów. Zaprezentowane przeze mnie w pracy badawczej tezy stanowią spostrzeżenia i konkluzje do tej pory nie prezentowane na niwie badawczej (przynajmniej w zakresie odnoszącym się do działań wywiadu wojskowego PRL w wojnie w Wietnamie).

Analizowane dokumenty nacechowane były retoryką komunistyczną. Najbardziej klarownie ujawniło się to w różnego rodzaju szczyfrogramach i notatkach sporządzanych przez oficerów pionu wojskowego delegacji PRL wchodzących w skład MKNiK i MKKiN w Wietnamie. Pomimo tego, że nie były to źródła w pełni obiektywne, ich wartość dla wykreowania wizji działalności wywiadu wojskowego PRL okazała się nieoceniona. Nie należy zapominać, iż dokumenty Zarządu II Sztabu Generalnego WP opatrzone były klauzulą tajności, co podnosi ich wiarygodność w odniesieniu do poruszanych w nich problemów. Największe wątpliwości uwidoczniły się w trakcie analizowania sprawozdań oficerów i podoficerów realizujących w Wietnamie zadania wywiadowcze. Wynikało to z faktu, że oficerowie i podoficerowie na podstawie przedstawionych sprawozdań byli oceniani przez przełożonych z efektów pracy, co wiązało się z możliwością otrzymania gratyfikacji pieniężnych i awansem. W związku z tym niejednokrotnie w przedstawionych raportach pragnęli ukazać siebie jako żołnierza pracowitego, wykonującego efektywnie nałożone na niego obowiązki związane w pozyskaniem materiałów wywiadowczych.

---

¹ M. Anderson, M. Arnsten, H. Averch, *Memorandum RM-5239-1-ISA/ARPA, Insurgent Organization And Operations: A Case Study Of The Viet Cong In The Delta, 1964-1966*, August 1967, Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, *Intelligence Memorandum, The South Vietnamese Army Today*, December 1966, W. D. Davison, J. J. Zasloff, *Memorandum RM-4983-1-ISA/ARPA, A Profile of Viet Cong Cadres*, June 1966, W. P. Davison, *Memorandum RM-5267/ 2 ISA/ ARPA, Some Observations On The Viet Cong Operations In The Villages*, May 1968, F. Denton, *Memorandum RM-5647-ISA/ARPA, Volunteers For The Viet Cong*, September 1968, https://archive.org/stream/DTIC_ADA032420/DTIC_ADA032420_djvu.txt, [dostęp 25.05. 2018 roku]

W pracy dosyć często cytowałam fragmenty dokumentów znajdujących się w obiegu struktur wywiadu wojskowego PRL, aby wykazać ich specyficzny charakter. W części przypisów podawałam obszerny zestaw znalezionych materiałów archiwalnych, których pełne wykorzystanie przerosłoby rozsądne ramy rozprawy doktorskiej. Informacje te zamieściłam jako wskazówkę dla badaczy, którzy podjęliby tematykę wywiadu wojskowego PRL.

Oprócz archiwaliów wykorzystałam opracowania poszczególnych zagadnień. Szczególnie duży wachlarz publikacji, polskich i obcych, dotyczy konfliktu w Indochinach. Wojna w Wietnamie była i jest zagadnieniem, nad którym pochyla się wielu badaczy, chcących udzielić odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób niewielkie państwo w Azji Południowo – Wschodniej, pomimo dysponowania słabym sprzętem i uzbrojeniem, było w stanie stawić zacięty i skuteczny opór siłom wojskowym Stanów Zjednoczonych. Duży odsetek historyków zajmujących się tą kwestią stanowią Amerykanie. Ukazanie stron konfliktu wietnamskiego nie byłoby możliwe bez odwołania się do pozycji G. Rottmana,² który w swoich pracach przedstawił skład zarówno Wietnamskiej Armii Ludowej, jak i sił Viet Congu oraz I. Toperczera³, który nakreślił rozbudowę sił powietrznych Północnego Wietnamu, a także opracowania L. J. Burtona⁴ na temat logistyki sił północnowietnamskich.

Również w Polsce zauważa się w ostatnich kilkunastu latach wzrost publikacji dotyczących konfliktu wietnamskiego. Większość z nich nawiązuje do zaangażowania amerykańskiego na wietnamskim teatrze działań operacyjnych, roli i znaczenia taktyki stosowanej przez siły USA i sajgońskie w Azji Południowo – Wschodniej oraz taktyce sił partyzanckich. Tezy prezentowane przez badaczy oparte są w głównej mierze na amerykańskiej bazie źródłowej. Do najważniejszych zaliczyłam prace A. Dmochowskiego⁵ i W. Olszewskiego⁶, które jako jedne z nielicznych tego typu publikacji ukazują proces tworzenia i rozwoju ruchów komunistycznych w Wietnamie. Jeśli chodzi o I wojnę indochińską należy wymienić pracę S. Zapolskiego⁷, który w sposób skrupulatny przedstawił militarne aspekty wojny francusko - wietnamskiej. Na wyróżnienie zasługuje również pozycja P. Ostaszewskiego⁸, która stanowi swoiste kompendium wiedzy opartej na pokażnej bazie źródłowej odnoszącej się do I jak i II wojny indochińskiej. Bardzo przydatnym

---

² G. Rottman, *Army of the Republic of Vietnam 1955-1975*, Oksford 2010. *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, przeł. J. Rawinis, Warszawa 2010.

³ I. Toperczer, *Air war over north Vietnam - The Vietnamese People's Air Force 1949-1977*, Texas 1988.

⁴ L. J. Burton, *North Vietnam's Military Logistic System: Its Contribution To The War, 1961-1969*, Kansas, 1977.

⁵ A. Dmochowski, *Wietnam 1962- 1975 , wojna bez zwycięzców*, Warszawa 2003.

⁶ W. Olszewski, *Historia Wietnamu*, Kraków 1991.

⁷ S. Zapolski, *Wojna partyzancka w Wietnamie 1946-1954*, Warszawa 1979.

⁸ P. Ostaszewski, *Wietnam. Najdłuższy konflikt świata powojennego 1946 – 1975*, Warszawa 2000.

opracowaniem traktującym o zaangażowaniu Amerykanów w Wietnamie okazała się praca B. Kołodziejczyka i E. Wójcika⁹ oraz A. Dmochowskiego¹⁰, S. Sienkiewicza¹¹. Wszystkie wymienione przeze mnie pozycje przedstawiają przyczyny, przebieg i skutki wojny w Wietnamie. Niezwykle cenną pozycją, ukazującą proces przejmowania kontroli w Wietnamie przez Japończyków stanowi praca L. Sobolewskiego¹². Nie można również nie wspomnieć o pracach jednego z czołowych polskich badaczy zajmujących się konfliktem w Azji Południowo – Wschodniej P. Benkena¹³, który skrupulatnie przedstawił przyczynę, przebieg i skutki dwóch najistotniejszych ofensyw toczących się w trakcie II wojny indochińskiej tj. Ofensywy Tet i Ofensywy Wielkanocnej. Do tego samego kalibru należy praca Ł. Nadolskiego¹⁴ ukazująca założenia i przebieg bombardowań strategicznych podejmowanych na terytorium Demokratycznej Republiki Wietnamu w latach 1965 – 1975. Uzupełnieniem dla wymienionych monografii stanowią prace M. Lachsa¹⁵ i M. Pietrasiak¹⁶. Na temat Wietnamu i jego charakterystyki nie do przecenienia okazały się prace A. Maryńskiego¹⁷ oraz W. Kubiczka¹⁸ i J. Chesnaux¹⁹.

Bardzo przydatny okazał się cykl artykułów zamieszczonych w „Wojskowym Przeglądzie Zagranicznym”, dotyczących taktyki prowadzenia misji i operacji militarnych przez siły amerykańskie, struktur poszczególnych związków taktycznych, danych technicznych wykorzystywanego sprzętu wojskowego.

Ukazanie stosunków dyplomatycznych na linii Warszawa – Hanoi nie byłoby możliwe bez powołania się na *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne*²⁰, które przedstawiały owo zagadnienie w sposób szczegółowy. Niezwykle ważna przy pisaniu dysertacji była praca A. Cuttera²¹ nawiązująca do roli i znaczenia Układu Warszawskiego w zmaganiach

---

⁹ B. Kołodziejczyk, E. Wójcik, *Wojna USA w Wietnamie*, Warszawa 1979.

¹⁰ A. Dmochowski, *Wietnam 1962- 1975 , wojna bez zwycięzców*, Warszawa 2003.

¹¹ M. Sienkiewicz, *Wojna wyzwolenicza narodów Indochin 1945-1975*, Warszawa 1979.

¹² L. Sobolewski, *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1945*, Warszawa 2011.

¹³ P. Benken, *Ofensywa Tet. Studium militarno – polityczne*, Szczecin 2014, *Ofensywa Tet*. Warszawa 2010, *Ofensywa Wielkanocna 1972, kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.

¹⁴ Ł. M. Nadolski, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965 – 1968 na tle operacji Rolling Thunder*, tom I, Toruń 2016.

¹⁵ M. Lachs, *Układy indochińskie*, Warszawa 1955.

¹⁶ M. Pietrasiak, *Problem wietnamski na forum ONZ 1945 – 1977*, Łódź 2002.

¹⁷ A. Maryński, *Wietnam*, Warszawa 1980.

¹⁸ W. Kubiczek, *Viet - Nam, Kraj Południa*, Katowice 1970.

¹⁹ J. Chesnaux, *Wietnam*, Warszawa 1957.

²⁰ *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1958*, pod red. D. Jarosz, M. Pasztor, Warszawa 2011, *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1959*, pod red. P. Długołęcki, Warszawa 2011, *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1972*, pod red. P. Długołęcki, Warszawa 2005, *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1973*, pod red. P. M. Majewski, Warszawa 2006, *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1974*, pod red. A. Kochanowski, M. Morzycki – Markowski, Warszawa 2007, *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1975*, pod red. P. Długołęcki, Warszawa 2010.

²¹ A. Cutter, *Rola i polityczna działalność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w strukturach Układu Warszawskiego „Res Politicae”, t. IV*, 2011.

zimnowojennych oraz pozycja S. Weremiuka²² ukazująca specyfikę stosunków polsko – radzieckich. Bardzo przydatnymi okazały się opracowania Z. Brzezińskiego²³ charakteryzująca stosunki międzynarodowe w latach zimnej wojny, oraz W. Jarząbek²⁴, a także E. J. Pałygi²⁵ którzy w pracach podjęli temat dyplomacji PRL oraz jej roli na arenie międzynarodowej. Dokumenty dyplomatyczne USA²⁶ oraz pozycje J. H. Hershberga, L. W. Gluchowskiego²⁷ pozwoliły przedstawić działania dyplomatyczne podejmowane przez ambasadora PRL Janusza Lewandowskiego w sprawie zakończenia konfliktu wietnamskiego w końcu 1966 roku.

Jeśli chodzi o kwestie związane z przedstawieniem struktur i zadań Oddziału II i Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego wart wymienienia jest artykuł A. Marcinkiewicz²⁸, która dokonała zarysowania struktur Oddziału II. Niezwykle ważna w tym zakresie okazała się publikacja zbiorowa „Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w”²⁹ a także praca S. Cenckiewicz³⁰. Wykorzystanie pracy J. Babuli³¹ pozwoliło na umiejscowienie wywiadu wojskowego PRL w strukturze Sztabu Generalnego. Swoistym uzupełnieniem tematyki Zarządu II Sztabu Generalnego okazały się publikacje F. Puchały³² oraz B. Kapuściaka³³.

Dla opracowywania działalności wywiadu wojskowego PRL niezwykle przydatny był artykuł K. Gaja i J. Zuziaka³⁴, K. Kiecia³⁵ odnoszący się do udziału Wojska Polskiego

---

²² S. Weremiuk, *Specyfika stosunków polsko – radzieckich w latach 1944 - 1991 roku* „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, tom 6, numer 2, 2014, <https://pbn.nauka.gov.pl/polindex-webapp/browse/article/article-a29ce2af-4453-4840-9679-f84a383a464e> [dostęp 2 maja 2019 roku].

²³ Z. Brzeziński, *Plan gry, USA vs ZSRR*, Nowy York 1987.

²⁴ W. Jarząbek, *Miejsce Polski w Polityce międzynarodowej latach 1944 – 1947*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 4/2 (8), Warszawa 2005.

²⁵ E. J. Pałyga, *Dyplomacja Polski Ludowej w latach 1944 – 1984*, Warszawa 1986.

²⁶ *Foreign Relations of The United States 1964 – 1968*, Volume IV, Waszyngton 1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v03/ch1?start=31>, [dostęp 2 czerwca 2019 roku].

²⁷ J. H. Hershberg, L. W. Gluchowski, *Who murdered Marigold?*, Washington 2000.

²⁸ A. Marcinkiewicz, *Sposób archiwizowania i przechowywania dokumentacji w Zarządzie II Sztapie Generalnym Wojska Polskiego* [w] *Przegląd Archiwalny IPN 3*, Warszawa 2010, A. Marcinkiewicz – Kaczmarczyk, *Obsada Personalna Oddziału II Sztapu Generalnego WP w latach 1945 – 1956*, Warszawa 2014.

²⁹ W. Skóra, P. Skubisz, *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w*, t.1, Szczecin 2012.

³⁰ S. Cenckiewicz, *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej w latach 1943 - 1991*, Warszawa 2011.

³¹ J. Babula, *Ćwierć wieku w polskim sztabie Wojska Polskiego*, Warszawa 2004.

³² F. Puchała, *Szpieg CIA w Polskim Sztabie Generalnym*, Warszawa 2014.

³³ B. Kapuściak, *Instrukcje pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami prowadzenia dokumentacji i ewidencji (1957 – 1990)*, Kraków 2010.

³⁴ K. Gaj, J. Zuziak, *Wojsko polskie w międzynarodowych misjach pokojowych (1953 – 2011)* „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 12, Warszawa 2011.

³⁵ K. Kieć, *Rola PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie*, „Nowa Polityka Wschodnia”, nr 1 (20), Toruń 2019, www.czasopisma.com.pl/pl/10-15804/npw, [dostęp 2 czerwca 2019 roku].

w międzynarodowych komisjach pokojowych oraz dysertacja P. Hudymy³⁶ traktująca o udziale Polaków w misjach zagranicznych (w szczególności w MKKiN i MKNiK).

Ważnym uzupełnieniem bazy źródłowej były wspomnienia uczestników delegacji PRL w komisjach międzynarodowych w Wietnamie m.in. J. Zasadzińskiego sprawującego funkcję kierownika grupy w Sajgonie³⁷ oraz członka MKKiN Cz. Dęgi³⁸. Ukazanie współpracy pomiędzy zarządami wywiadowczymi PRL, a GRU nie byłoby możliwe bez skorzystania z pracy W. Suworowa³⁹ i P. de Villemaresta⁴⁰. Przedstawione publikacje nie stanowią pełnego wachlarza wykorzystanych opracowań, które zawiera *wykaz źródeł i literatury*.

Praca została napisana w układzie problemowo-chronologicznym uwzględniającym zasadnicze elementy badanego zagadnienia: konflikt wietnamski, zwłaszcza II wojna indochińska, stosunki PRL z DRW i TRR RWP, charakterystyka struktury i organizacji wywiadu wojskowego PRL, działalność wywiadowcza polskich oficerów i podoficerów w Wietnamie.

Rozprawa składa się z wstępu, ośmiu rozdziałów podzielonych na podrozdziały, zakończenia, wykazu źródeł i literatury. W rozdziale I zatytułowanym *Wietnam na drodze do I wojny indochińskiej 1946 – 1965* przedstawiłam jego sytuację polityczno – militarną od końca XIX i początków XX wieku do momentu zakończenia I wojny indochińskiej. Odwołanie się do lat wcześniejszych pozwoliło mi ukazać proces rozszerzania strefy wpływów Francuzów w Indochinach. Scharakteryzowałam sytuację Wietnamu podczas II wojny światowej. Wykazałam jak utratę przez Francję politycznego i militarnego znaczenia w Indochinach wykorzystała Japonia. Dokonałam analizy przyczyn I wojny indochińskiej, przedstawiłam stan liczebny, rozmieszczenie, strategię i taktykę działań militarnych przez armię francuską i wietnamską – Viet Minh oraz postanowienia pokojowe konferencji genewskiej w 1954 r.

W rozdziale II zatytułowanym *Wojna wietnamska (II wojna indochińska). Militarny udział USA, 1965-1975* ukazałam militarne zaangażowanie sił amerykańskich na wietnamskim teatrze działań oraz kwestie związane z rozbudową Wietnamskiej Armii Ludowej, Viet Congu. Skupiłam się także na analizie najważniejszych ofensyw i operacji

---

³⁶ P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym w latach 1953 – 2008*, Poznań 2011, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/2645/1/praca_dr.pdf, [dostęp 2 maja 2019 roku].

³⁷ J. Zasadziński, *Wspomnienia członka polskiej delegacji w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie w latach 1967 – 1968 roku*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238) Warszawa 2011,

³⁸ Cz. Dęga, *W pokojowej misji*, Warszawa 1977.

³⁹ W. Suworow, *GRU – radziecki wywiad wojskowy*, Warszawa 2002, W Suworow, *Akwarium*, Warszawa 2002.

⁴⁰ P. de Villemarest, *GRU. Sowiecki super wywiad 1918 – 1988*, przekład Maria Żukowska, Warszawa 1992.

wojennych prowadzonych w trakcie II wojny indochińskiej (*Rolling Thunder, Linebacker I i II, Ofensywa Tet, Ofensywa Wielkanocna*). Trudno byłoby dokonywać analizy działań prowadzonych przez wywiad wojskowy PRL bez nakreślenia klimatu polityczno – militarnego, w których te działania mieli realizować. Brak odniesienia do polityczno-militarnego tła jakim była wojna w Wietnamie odbiłoby się negatywnie na całym procesie poznawania tego zagadnienia. Należy zaznaczyć, że w rozdziale II w szerokim zakresie skorzystałam z materiałów wywiadu wojskowego PRL odnoszących się przede wszystkim do stanu sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych, wykorzystywanego przez nich sprzętu i stosowanej przez nich taktyki⁴¹. Owe dane były ujmowane w specjalnym zbiorze Zarządu II Sztabu Generalnego określanym jako *Rozwój działań wojennych w Wietnamie*. Rozdział zakończyłam omówieniem postanowień paryskiej konferencji pokojowej w 1973 r.

W rozdziale III zatytułowanym *Stosunki PRL z DRW i Tymczasowym Rządem Rewolucyjnym Republiki Wietnamu Południowego, 1954-1975* skupiłam się na przedstawieniu roli i znaczenia stosunków dyplomatycznych pomiędzy PRL – DRW oraz uznanemu przez PRL TRR RWP. Scharakteryzowałam współpracę na niwie kulturalnej naukowej, wojskowej, gospodarczej. Ukazanie wielu aspektów owych relacji miało na celu wyjaśnienie przyczyn wspierania przez władze PRL sił Północnego Wietnamu. Oprócz niekwestionowanego związania z linią wytyczoną przez ZSRR podstaw takich relacji należało poszukiwać w latach wcześniejszych, kiedy to PRL nawiązała z DRW stosunki dyplomatyczne. W ramach prezentowanej tematyki przedstawiłam działania dyplomatyczne ambasadora J. Lewandowskiego w ramach operacji *Marigold (Nagietek)*, mającej na celu zakończenie konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej.

W rozdziale IV zatytułowanym *Wywiad wojskowy PRL. Struktura i zadania Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w latach 1965 – 1975* ukazałam strukturę organizacyjną Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w latach 1945 – 1951 roku, który następnie przekształcił się w Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Scharakteryzowałam poszczególne komórki organizacyjne wchodzące w skład wywiadu wojskowego PRL, w tym także Jednostki Wojskowej nr 2000 zajmującej się sprawami typowania, selekcją i szkoleniem oficerów wysyłanych na misje zagraniczne. Rozdział stanowi merytoryczne wprowadzenie do rozdziałów traktujących o działaniach wywiadu wojskowego PRL podczas wojny wietnamskiej.

W rozdziale V zatytułowanym *Działalność wywiadowcza pionu wojskowego delegacji PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie, 1965 – 1973* scharakteryzowałam Międzynarodową Komisję Nadzoru i Kontroli (pion cywilny i wojskowy), oraz wchodzącą w jej skład delegację PRL. Przedstawiłam zadania oficjalne i nieoficjalne (wywiadowcze) pionu wojskowego delegacji. Scharakteryzowałam cały proces związany z pozyskiwaniem i przekazywaniem informacji do Centrali. Poruszyłam także zagadnienie warunków bytowych delegacji PRL w MKNiK. Przedstawiłam rolę i znaczenie Attachatu Wojskowego utworzonego przy Ambasadzie PRL w Hanoi pod kątem jego działalności wywiadowczej.

W rozdziale VI *Działalność mandatowa i wywiadowcza pionu wojskowego przedstawicielstwa PRL w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym, 1973-1975* scharakteryzowałam Międzynarodową Komisję Kontroli i Nadzoru (pion cywilny i wojskowy), oraz wchodzące w jej skład Przedstawicielstwo PRL. Przedstawiłam zadania oficjalne i wywiadowcze pionu wojskowego Przedstawicielstwa. Poruszyłam także zagadnienie warunków bytowych delegacji PRL w MKKiN.

W Rozdziale VII *Działalność rezydentury Palma w Wietnamie Południowym, 1973-1975* scharakteryzowałam strukturę i zadania utworzonej w 1973 roku w Wietnamie Południowym rezydentury *Palma* oraz jej współpracy wywiadowcza z TRR RWP i DRW i rezydenturą węgierską.

W rozdziale VIII *Współpraca wywiadu wojskowego PRL z Głównym Zarządem Wywiadowczym Sztabu Generalnego ZSRR w sprawie wojny wietnamskiej* zarysowałam zagadnienie współpracy wywiadowczej pomiędzy zarządami sztabów generalnych państw Układu Warszawskiego w szczególności pomiędzy PRL, ZSRR i WRL. Pomimo tego, że ostatni rozdział nie jest obszerny (niedostatek materiałów źródłowych) jego tematyka zasługiwała na odrębne potraktowanie.

Mam nadzieję, że przedstawiona rozprawa przyczyni się do zainteresowania innych badaczy tematyką działalności wojskowych komórek wywiadowczych PRL w Azji Południowo – Wschodniej. Rozwój badań mógłby rzucić nowe światło na prezentowaną problematykę i przyczynić się do konstruktywnej, merytorycznej polemiki, jakże istotnej z punktu widzenia rozwoju polskiej historiografii.

Rozdział I

Wietnam na drodze do I wojny indochińskiej, 1946-1954

1. Położenie geograficzne, klimat, ludność Wietnamu

Wietnam, kraj położony w Azji Południowo-Wschodniej w nadbrzeżnej części Półwyspu Indochińskiego, którego powierzchnia wynosi 329 556 km².¹ Kraj Południa graniczy na północny z Chińską Republiką Ludową, natomiast na zachodzie z Laosem i Kambodżą. 220 kilometrowe wybrzeże oblewa Morze Południowochińskie, tworząc na północny rozległą Zatokę Tonkińską, a na południu Zatokę Syjamską² stanowiące naturalne granice państwa. Jednocześnie Balkon Wschodu posiada bardzo charakterystyczną i symetryczną rzeźbę terenu, której kształt przypomina literę S. W swojej największej rozciągłości osiąga szerokość 500 kilometrów, natomiast w najmniejszej zaledwie 50 kilometrów. Kraj Południa leży między 8°30'a 23°22' szerokości geograficznej północnej, oraz między 102°10', a 109°30' długości geograficznej wschodniej³.

Większą część powierzchni Wietnamu tj. około $\frac{3}{4}$ stanowią tereny wyżynne oraz góryste, które uniemożliwiają rozwój podstawowej gałęzi przemysłu jaką jest rolnictwo. Terenów nizinnych jest niewiele, znajdują się one w bliskim sąsiedztwie dwóch najważniejszych rzek Wietnamu, mianowicie Rzeki Czerwonej⁴ i Mekongu⁵. Tereny wokół sieci hydrograficznej są wykorzystywane pod uprawę, z tego względu w ich obrębie rozwija się rolnictwo⁶.

---

¹ Powierzchnia Demokratycznej Republiki Wietnamu wynosiła 158,8 tys. km², a Republiki Wietnamu Południowego 170,8 km². Dane na podstawie: Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (dalej - AMSZ), Departament II, Wietnam, 55/78 wiązka 5, D. II. Wietn-023-1-75, Zarys geograficzno-etniczny, k. 1-2.

² S. Zapolski, *Wojna partyzancka w Wietnamie 1946-1954*, Warszawa 1979, s. 21.

³ A. Maryński, *Wietnam*, Warszawa 1980, s. 11.

⁴ Rzeka Czerwona (Song Hong) – swoją nazwę zawdzięcza kolorowi mułu, który niosła ze sobą w dużych ilościach. Muł posiadał właściwości użyźniające. Rzeka Czerwona miała swoje ujście nie tylko w Wietnamie, ale także w Chińskiej Republice Ludowej. Liczyła 1148 kilometrów, z czego około 510 płynęło na terytorium Wietnamu.

⁵ AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77 wiązka 8, DP. 50-34-79, Mekong, k. 1-3.

⁶ Rolnictwo wietnamskie charakteryzowało się ekstensywnością. Owy termin w praktyce oznaczał, że było ono oparte na naturalnych nawozach, co przekładało się w sposób negatywny na wielkość plonów. Pomimo wielkiego wysiłku rolnictwo nie rozwijało się w sposób intensywny, a tym samym nie zapewniało zapotrzebowania kraju na produkty rolne. Warto nadmienić, iż sytuacja uległa diametralnemu pogorszeniu wraz eksploatacją Wietnamu przez dwa kraje Francję i Japonię. Więcej na temat sytuacji gospodarczej Republiki Wietnamu, przemysłu, leśnictwa, rybołówstwa, handlu: AMSZ, Departament II, Wietnam - Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, D II. Wiet. Kom. 023-2-75, Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru, k. 53 – 61).

Wietnamscy chłopci dzięki glebom, które były intensywnie nawadniane przez wylewy rzek, mogli zapewnić sobie i swojej rodzinie wyżywienie. *Zatem niziny miały zasadnicze znaczenie jako główne tereny rolnictwa, na których skupiało się blisko 80% ludności Wietnamu*⁷. Żyzność terenów nizinnych i możliwość ich uprawy sprawiały, że wielu Wietnamczyków podejmowało decyzję osiedlenia się wokół delt, co miało swoje konsekwencje w postaci zwiększającej się gęstości zaludnienia na 1 km² (..) *od 500-1000 osób na metr kwadratowy*⁸. Uprawiana przez Wietnamczyków gleba, pomimo tego, że była zaliczana do średnio urodzajnych zapewniała mieszkańcom odpowiednią ilość pożywienia. Ważną rolę w procesie użytkowania gleby odegrały muły rzeczne, których składniki mineralne wpływały na wysokość zebranych plonów. Należy podzielić stanowisko zaprezentowane przez W. Olszewskiego, który w książce traktującej o Wietnamie⁹ jednoznacznie zaliczył jego mieszkańców do tzw. cywilizacji ryżu, gdyż stanowił on podstawowy produkt diety każdego Wietnamczyka.

Społeczeństwo zamieszkujące Kraj Południa charakteryzowało się nieznacznym rozwarstwieniem, co przejawiało się w tym, iż *rdzenni Wietnamczycy stanowili 85% populacji, oprócz nich kraj zamieszkiwało kilkadziesiąt tysięcy Chińczyków*¹⁰, *Europejczyków*¹¹ oraz *innych cudzoziemców przebywających min. w ośrodkach miejskich: Hanoi, Hajfongu, Sajgonie (...)*¹². Na podstawie danych z 1971 roku ludność Południowego Wietnamu wynosiła 18,7 - 18,8 miliona¹³. Ich łączna liczba zarówno w Demokratycznej Republice Wietnamu jak i Republice Wietnamu Południowego *w połowie 1968 roku (...)* *liczyła niewiele ponad 38 milionów*¹⁴.

---

⁷ A. Maryański, op. cit., s. 11.

⁸ A. Dmochowski, *Wietnam 1962-1975*, Warszawa 2004, s. 6.

⁹ W. Olszewski, *Historia Wietnamu*, Kraków – Poznań, 1991, s. 9.

¹⁰ Chińczycy w Sajgonie stworzyli własną dzielnicę – Cholon, w której starali się stworzyć namiastkę swojego kraju. Więcej o emigracji Chińczyków w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77, D.II. Wiet-2413-2-74, *Notatka dotycząca emigracji chińskiej w Wietnamie, Hanoi dnia 16 marca 1974*, Wiet. 2413-2-74, *Notatka o emigracji chińskiej w Wietnamie, Hanoi 16 marca 1974 roku*, k.1-2, AMSZ Departament II, Wietnam - Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, D II. Wiet. Kom 023-2-75, *Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru*, k. 1- 2.

¹¹ Dość dużą część Europejczyków w Wietnamie stanowili Francuzi, bowiem Wietnam od XIX w. był kolonią francuską (patrz w kolejnym podrozdziale). Po przegranej Francuzów pod Dien Bien Phu w 1954 roku w większości przypadków Europejczycy zostali zmuszeni do opuszczenia Indochin. Ci, którzy zdecydowali się pozostać nadal prowadzili swoje małe biznesy, zakładając w Wietnamie rodziny.

¹² P. Benken, *Ofensywa Tet 1968, Studium militarno – polityczne*, Szczecin 2015, s. 15.

¹³ Dane na podstawie: AMSZ Departament II, Wietnam - Komisja 1975 rok , 15/79 wiązka 1, D II. Wiet. Kom 023-2-75, *Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru*, k.16. Więcej na temat cech demograficznych, migracji, grup etnicznych, języków w: AMSZ w Warszawie 15/79, Departament II, Wietnam - Komisja 1975, wiązka 1, D II. Wiet. Kom 023-2-75, *Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru*, k. 17-19.

¹⁴ P. Benken, op. cit., s. 11.

Dominującą religią wyznawaną przez większą część społeczeństwa był buddyzm¹⁵. W kanonie kulturowanych religii znalazł się także katolicyzm, taoizm, kaodaizm, sekty tj. Hao Hoa i Cao Dai¹⁶ i wierzenia animistyczne, które były w głównej mierze wyznawane przez ludność zamieszkującą tereny góryste.

Kraj Południa znajdował się w paśmie dwóch stref klimatycznych: zwrotnikowej i podzwrotnikowej, co w bezpośredni sposób przyczyniło się do występowania pory deszczowej i suchej. *Średnia roczna temperatura na południu wynosiła 29 stopni, podczas gdy na północy 23 stopnie*¹⁷. Krajobraz Wietnamu cechował się także bardzo dużą wilgotnością powietrza. Z tego względu dość często w Wietnamie występowały monsuny, tajfuny, gęste mgły. *Tajfuny jeszcze bardziej przyczyniły się do skomplikowania warunków pogodowych. Nadciągające od strony Filipin zamiatały i niszczyły w przeciągu kilku godzin wybrzeża Zatoki Tonkińskiej*¹⁸. Zatem anomalie pogodowe były niejako wpisane w krajobraz Wietnamu. Warto zaznaczyć, iż *roczne sumy opadów (...) wahały się od 1500-2000 mm, a lokalnie w górach przekraczały 3000mm*¹⁹. Klimat Kraju Południa sprzyjał rozwojowi różnego rodzaju czynników chorobotwórczych wywołujących problemy ze zdrowiem. Jednym z elementów krajobrazu Wietnamu, była bardzo bogato rozwinięta flora i fauna. Ze względu na ogromne zalesienie, Wietnamczycy nie mieli problemów z pozyskaniem materiałów budulcowych, wykorzystywanych do konstrukcji domów, schronów. *W powszechnym użyciu był bambus, roślina niezwykle sprężysta, a jednocześnie mocna (...)*²⁰. *Ponadto wykorzystywano twarde drzewa takie jak mahoń, heban, eukaliptus, namorzyne*²¹. Aby uzmysłowić jak ważną rośliną był bambus najodpowiedniejsze będzie powołanie się na słowa W. Kubiczka, który określił Wietnam jako kraj bambusa²², jednocześnie stwierdzając, że *bambus był przyjacielem Wietnamczyków*²³. Oprócz bardzo różnorodnej (około 1000 rodzajów drzew) szaty roślinnej, Azja Południowo – Wschodnia charakteryzowała się nad wyraz urozmaiconą fauną. W Wietnamie można było podziwiać piękne i niebezpieczne

---

¹⁵ Więcej na temat buddystów i ich wpływie w Wietnamie Południowym w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1972, 8/77, wiązka 7, D.II WP - 2412-10-73, F. Kaszuba, *Společno-polityczne znaczenie sekt religijnych w Południowym Wietnamie, buddyzm w Wietnamie Południowym*, część I, k. 2 – 6.

¹⁶ Więcej na temat sekt Hoa Hao i Cao Dai w: AMSZ, Departament II, Wietnam- Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, D II. Wiet. Kom 023-2-75, *Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru*, k. 41- 48.

¹⁷ W. Zapolski, op. cit., s. 46.

¹⁸ J. Chesnaux, *Wietnam*, Warszawa 1957, s. 14.

¹⁹ A. Maryański, op. cit., s. 17.

²⁰ K. Gruszka, *Rola wietnamskich umocnień i tuneli podczas wojny w Wietnamie w latach 1965-1975* [w] *Studia nad wojnami Indochin* tom III, pod red. P. Benkena, Zabrze - Tarnowskie Góry 2016, s. 102.

²¹ T. Mangold, J. Penycate, *Wietnam, Podziemna Wojna*, Warszawa 1998, s. 14.

²² W. Kubiczek, *Viet - Nam, Kraj Południa*, Warszawa 1970, s. 17.

²³ Ibidem, s. 17.

zwierzęta tj. słonie i małpy, pijawki, pająki, węże, których ugryzienie wiązało się z poważnymi perturbacjami zdrowotnymi, a nawet śmiercią.

Cały Wietnam ze względu na swoje położenie i charakterystyczny kształt został podzielony na trzy krainy geograficzne. Pierwsza część Kraju Południa – Tonkin (Song Koi) znajdowała się w delcie Rzeki Czerwonej. Owe tereny z miastem Hanoi (późniejszą stolicą Demokratycznej Republiki Wietnamu) stanowiły swoistą *kolebkę państwa wietnamskiego*²⁴, charakteryzowały się przede wszystkim występowaniem terenów górzystych. Druga część Wietnamu – Annam (Trang Bo), której znakiem rozpoznawczym były tereny znajdujące w jego zachodniej części - Góry Annam oraz słabo zaludniony Płaskowyż Centralny. Trzecią krainą o której należy wspomnieć, ulokowaną w południowej części Wietnamu była Kochinchina (Nam Bo). Jej zasięg obejmował obszar znajdujący się wokół Sajgonu i delty Rzeki Czerwonej, a więc tereny najbardziej zaludnione.

Spółeczeństwo wietnamskie miało charakter ściśle zhierarchizowany, co głównie mierze wynikało z wpływów doktryny konfucjańskiej²⁵. Przejawiającej się w tym, że ród był podstawową jednostką społeczeństwa, dzielącą się na rodziny i gałęzie. *W tej optyce doktryna konfucjańska oparta na więzi rodzinnej, regulowała jej działalność stając się czynnikiem kształtującym postawę chłopca wietnamskiego*²⁶. To ojciec był tym, który sprawował pieczę nad patriarchalną rodziną. Miał prawo oczekiwać od syna posłuszeństwa i to on decydował o najważniejszych kwestiach w swojej rodzinie. Ponadto w dłoniach miał nieograniczoną władzę nad małżonką. *Wierzono, że naczelnym obowiązkiem człowieka jest harmonijne współżycie z przyrodą, które osiągał poprzez miłość do żyjących rodziców oraz kult i składanie ofiar przodkom*²⁷.

Zatem poczucie koegzystowania we wspólnocie w późniejszym czasie okazało się elementem immanentnym, który niewątpliwie przyczynił się do zjednoczenia w 1975 roku. Wietnamu w jedno państwo - Socjalistyczną Republikę Wietnamu.

---

²⁴ B. Kołodziejczyk, E. Wójcik, *Wojna USA w Wietnamie*, Warszawa 1979, s. 6.

²⁵ Więcej na temat znaczenia, wpływów i roli doktryny konfucjańskiej w Wietnamie w pozycji: T. Halik, *Tradycja niekonfucjańska. Jej rola w kształtowaniu się społeczeństwa i państwa w Wietnamie*, Warszawa 1999.

²⁶ AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 8/77 wiązka 7, D. II. WP-2412-10-73, F. Kaszuba, *Spółeczno-polityczne znaczenie sekt religijnych w Południowym Wietnamie*, część I, k.1.

²⁷ Ibidem, k. 1.

2. Wietnam posiadłością zamorską III Republiki Francuskiej (2 poł. XIX w. -1940 roku)

W 2 poł. XIX w. władzę nad Indochinami, włącznie z Wietnamem, zdobyli Francuzi, przekształcając je w tereny kolonialne²⁸. Odpowiedzią na tego typu politykę stała się zmiana mentalności Wietnamczyków, którzy nie akceptowali zaproponowanego przez kolonizatorów *statusu quo* w Indochinach. Narastająca fala niezadowolenia i oporu w stosunku do nowej władzy, przejawiała się w tendencjach propaństwowych. Ruchy nacjonalistyczne w całym Wietnamie miały charakter dualistyczny w odniesieniu do konkretyzowanych postulatów. Z jednej strony głoszone hasła antykolonialne, antyfrancuskie, gdzie na pierwszym miejscu stawiano walkę niepodległościową. Z drugiej, na scenie politycznej uplasowała się frakcja reformistyczna, która nie zamierzała podejmować tak daleko idących kroków, jak walka zbrojna. Głosiła postulaty związane z szeroko pojmowanymi reformami społeczno-politycznymi mającymi doprowadzić do uzdrowienia sytuacji w Wietnamie.

Podobną gradację zaprezentował w swojej pracy L. Sobolewski dokonując podziału partii wietnamskich na te o charakterze liberalno – reformistycznym i te mające wydźwięk narodowo – rewolucyjny²⁹. Do pierwszej frakcji zaliczył powstałą w 1927 roku Wietnamską Partię Narodową (VNQDD). *Celem stronnictwa było zrzucenie panowania francuskiego i utworzenie niepodległej, nowoczesnej republiki. VNQDD była w latach dwudziestych największą i najaktywniejszą partią wietnamską*³⁰. Pomimo szerokiego spektrum podejmowanych przez siebie działań, nie udało się jej osiągnąć zamierzonego celu. (...) *Wietnamska Partia Narodowa (VNQDD), której akcje tj. zamachy terrorystyczne i powstanie zbrojne spowodowały, że szybko została rozbita, a następnie spacyfikowana przez Francuzów*³¹.

Przedstawicielem kierunku zmierzającego do podjęcia działań zbrojnych był Pnah Boi Chau, natomiast zwolennikiem nurtu reform Phan Chau Trinh. Aby przekonać społeczeństwo do głoszonych przez siebie postulatów, przeprowadzano w owym czasie zakrojone na szeroką skalę akcje propagandowe w kręgach sprzyjających wyżej wymienionym postulatom. Rozbicie Wietnamskiej Partii Narodowej nie doprowadziło do luki na scenie politycznej,

---

²⁸ Patrz: J. Kieniewicz, *Od ekspansji do dominacji, Próba teorii kolonializmu*, Warszawa 1986, L. Zaręba, *Złota gwiazda nad Wietnamem*, Warszawa 1964, W. Góralski, *Od Malakki do Wietnamu*, Warszawa 1973, W. Olszewski, *Polityka kolonialna Francji w Indochinach w latach 1858-1908*, Warszawa - Poznań, 1998, Buttinger, *Vietnam: A Dragon Embattled*, 2 vols, New York 1967, L. Sobolewski, *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1946*, Warszawa 2011, J. Kieniewicz, *Złoto, korzenie i krew*, Warszawa 1971.

²⁹ L. Sobolewski, *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1946*, Warszawa 2011.

³⁰ A. Dmochowski, *Najdłuższa wojna, przed Ukrainą był Wietnam*, Warszawa 2014, s. 15.

³¹ P. Benken, op. cit., s. 23.

ponieważ w 1930 roku powołano do życia Komunistyczną Partię Indochin (KPI). Migracja Wietnamczyków do Europy w latach 30 XX w stwarzała możliwość zapoznania się z hasłami walki proletariatu. *Coraz częściej do Francji wyjeżdżali Wietnamczycy, zwiększyła się dostępność francuskich czasopism socjalistycznych, rozszerzył stan wiedzy o świecie, panującym w nim stosunkach i aktualnych tendencjach społecznych*³².

Jedną z takich jednostek był Ho Szi Minh³³ (ten, który daje światło). Już od momentu aktywizacji partii komunistycznej otrzymał w jej strukturach urząd sekretarza. Postulaty głoszone przez Komunistyczną Partię Indochin znalazły swoich zwolenników w najniższych grupach społecznych, zwłaszcza chłopstwa, które postanowiło zaktywizować siły i rozpocząć działania antykolonialne. (...) KPI nawoływała jednocześnie do utworzenia władzy robotniczo-chłopskiej, konfiskaty banków i własności prywatnej pozostałej po dawnym systemie i poddaniu ich kontroli państwa oraz przeprowadzeniu reformy rolnej polegającej na parcelacji majątków ziemskich i rozdaniu ziemi średnio i małorolnym³⁴. Cała sytuacja niepokoiła Francję, która czuła, że istniejący stan rzeczy zaczął wymykać się spod jej kontroli. Odpowiedzią na rozwój tego typu organizacji miał być ruch rewolucyjnych tzw. Komitet Obrony Indochin. Nie spełnił jednak pokładanych w nim nadziei.

Kolejnym krokiem w poszerzaniu strefy wpływów partii komunistycznych stała się ich legalizacja, co nastąpiło w 1936 roku. Od tego momentu można mówić o daleko idących prerogatywach w zakresie możliwości udziału ich przedstawicieli w radach miejskich. Moment zmiany stanowiska Francji przejawiający się w akceptowaniu legalności partii, które miały na sztandarach hasła komunistyczne trwał krótko. Francuzi już w 1939 roku postanowili wrócić do wcześniejszego kursu polityki, mianowicie zdelegalizowania wszystkich działających organizacji o charakterze komunistycznym, jak i tych, które z ową

---

³² W. Olszewski, op. cit., s. 293.

³³ Ho Chi Minh - urodzony w 1890 roku we wsi Kim Lien (taką datę podaje W. Olszewski w publikacji *Historia Wietnamu*, s.293), natomiast P. Ostaszewski w pozycji *Wietnam najdłuższy konflikt powojennego świata 1946 - 1976*, s. 117, wskazuje, że Ho Chi Minh urodził się najprawdopodobniej w 1892 roku (co do daty narodzenia nie ma pewności), był synem urzędnika Nguyen Sinh Sac. Należał do średnio zamożnej rodziny. W 1911 wyruszył do Francji mając zaledwie 19 lat, odwiedził także Wielką Brytanię. Następnym kierunkiem jego podróży były Stany Zjednoczone. Do Francji powrócił w 1917 roku powołując i stając na czele Stowarzyszenia Patriotów Wietnamskich. W 1918 roku wstąpił do Francuskiej Partii Socjalistycznej. W 1921 roku powołał Związek Międzykolonialny. Już w 1923 roku losy Ho Chi Minha związały się z ZSRR. W Związku Radzieckim brał udział w tworzeniu Międzynarodówki Chłopskiej. Następnie w 1930 w Hong Kongu zaczął tworzyć podstawy ideologiczno-polityczne powołanej w tym samym roku Komunistycznej Partii Indochin. Nie wiadomo co działo się z *wujkiem Ho w latach 1933 – 1941*. Immanentne w postaci przywódcy Demokratycznej Republiki Wietnamu jest to, że badacze do tego moment nie są zgodni, co do jednoznacznego przedstawienia jego politycznej sylwetki spierając się czy był komunistą czy nacjonalistą. Więcej na temat Ho Chi Minha w: AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1968, 15/73 wiązka 3, D.II. *Wietnam 0-10-1-65, Notatka dotycząca tow. Ho Chi Minha*, k. 1-2.

³⁴ P. Ostaszewski, op. cit., s. 39.

ideologią nie miały nic wspólnego. Powrót na wcześniej obrany kierunek jakim była pełna kontrola partyjna okazał się nieodpowiedni.³⁵

3. Sytuacja Wietnamu w okresie II wojny światowej

Wybuch II wojny światowej doprowadził do poważnych zmian na mapie geopolitycznej. Francja uwikłana w działania zbrojne, nie była w stanie - przynajmniej w takim zakresie jak uprzednio - kontrolować terytorium indochińskiego. *Upadek III Republiki w czerwcu 1940 roku i kolaboracjonalistyczna polityka rządu marszałka Philippe Pétaina w Vichy osłabiły pozycję międzynarodową Francji*³⁶. W latach 40 XX wieku na scenie pojawił się nowy gracz Japonia, która za wszelką cenę pragnęła kontrolować Azję Południowo – Wschodnią. Należy zaznaczyć, iż Kraj Kwitnącej Wiśni nie po raz pierwszy wysunął postulat przejęcia protektoratu nad Wietnamem. Pierwsze próby eksploatacji Kraju Południa były podejmowane podczas wojny chińsko-japońskiej toczącej się w latach 1937-1945³⁷, której (...) *celem było opanowanie chińskiego wybrzeża i obszarów centralnych, a to z kolei wiązało się ze sprawą Indochin Francuskich, które pełniły rolę ekonomicznego zaplecza Chin*³⁸.

II wojna światowa doprowadziła do stopniowej marginalizacji Francji, co bardzo umiejętnie wykorzystali Japończycy. *Gdy marszałek Pétain skapitulował przed Hitlerem, większość administracji kolonialnej opowiedziała się po jego stronie, a faktyczną kontrolę nad Indochinami objęli Japończycy*³⁹. Ich działania polegały na stopniowym przejmowaniu kontroli nad lotniskami, portami. Francja musiała pójść na daleko idące ustępstwa, czego przejawem było wyrażenie zgody na stacjonowanie na terenach Wietnamu około 6000 żołnierzy japońskich na północ od Rzeki Czerwonej⁴⁰. *Na mocy podpisanego w dniu 30*

---

³⁵ Patrz: W. Olszewski, *Historia Wietnamu*, Kraków – Poznań 1991, P. Ostaszewski, *Wietnam najdłuższy konflikt powojennego świata 1946 -1975*, Warszawa 2000, L. Sobolewski, *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1946*, Warszawa 2011.

³⁶ M. Pietrasiak, *Wietnamska droga do niepodległości. Sytuacja polityczna w Wietnamie w latach 1945-1946 „Azja – Pacyfik, Społeczeństwo- Polityka-Gospodarka”*, nr 5/2002, s. 63.

³⁷ Więcej na temat konfliktu japońsko- chińskiego w pracy: J. Polita, *Gorzki Triumf. Wojna chińsko - japońska 1937-1945*, Kraków 2013.

³⁸ P. Ostaszewski, op. cit., s. 42.

³⁹ A. Dmochowski, op. cit., s. 17.

⁴⁰ 22 września 1940 r. została podpisana konwencja wojskowa, która miała stanowić swoiste uzupełnienie w stosunku do układu z 30 sierpnia 1940 roku. Na jego mocy Francja zobowiązała się do udostępnienia trzech lotnisk znajdujących się w Północnym Wietnamie, stacjonowania oddziałów japońskich, a co najistotniejsze zezwolono na dokonywanie zaopatrzenia dla wojsk japońskich, które walczyły z Chinami. Owy tranzyt miał odbywać się przez tereny Bac Bo. Zdecydowano się również zawrzeć w umowie klauzulę, iż w Wietnamie Północnym nie może przebywać więcej niż 25,000 żołnierzy japońskich. Informacje na podstawie: W. Olszewski, *Wietnam*, Poznań – Kraków 1991, s. 318.

sierpnia 1940 traktatu Japonia potwierdziła suwerenność, integralność terytorialną francuskich posiadłości w Indochinach w zamian za uznanie jej szczególnej pozycji na Dalekim Wschodzie⁴¹.

Japończycy mieli świadomość, że kroki, które będą podejmowane, muszą być skierowane na zdeprecjonowanie i tak nadszarpniętego autorytetu władz kolonialnych. Jednocześnie mieszkańcy Kraju Kwitnącej Wiśni starali się pozyskać zaufanie zwykłych chłopów. W tym czasie bardzo popularne stało się lansowane przez Japończyków hasło *Azja dla Azjatów*. Starano się w ten sposób ukazać Japonię nie jako kolejnych kolonizatorów, ale państwo, które ze względu na tradycję wywodzące się z jednego kręgu kulturowego były niejako predestynowane do zarządzania tymi regionami. W tej optyce *Japończycy jawili się nie jako nowi okupanci, lecz potencjalni wyzwoliciele*⁴².

W bardzo krótkim czasie ich działania przyczyniły się do wielkiego rozczarowania ze strony społeczeństwa wietnamskiego. Wyzysk, masowe aresztowania, represje w stosunku do ludności zdeprecjonowały pozycję Japończyków. Napiętych stosunków ze społeczeństwem wietnamskim nie poprawiała polityka nastawiona na wyzysk Wietnamu, co odzwierciedlało się w wysokim poziomie eksportu. *Począwszy od 1942 roku Wietnam stał się dla Japonii dostawcą takich materiałów strategicznych jak ryż, zboże, kauczuk, juta, węgiel i oleje roślinne*⁴³. Nastawienie gospodarki w dużej mierze na eksport przekładało się w sposób negatywny na możliwość zapewnienia odpowiedniego poziomu egzystencjonalnego ludności. Działania Japonii doprowadziły zarówno do załamania się sektora żywnościowego jak i klęski głodu w latach 1944-1945. Skalę ubóstwa najpełniej charakteryzuje cytat, którym posłużył się w swojej pracy P. Ostaszewski⁴⁴, stwierdzając, iż (...) *około 1944 roku przeciętnego Wietnamczyka stać było na posiadanie dwóch par starych skarpetek i jednej koszuli, podczas gdy jego dzieci chodziły praktycznie nago*⁴⁵. Negatywnie została odebrana chęć utworzenia Imperium Strefy Wspólnego Dobrobytu Wielkiej Azji Wschodniej, co wiązało się z poszerzeniem i tak już daleko idącej strefy wpływów kraju Kwitnącej Wiśni.

Japończycy pozostawili francuską administrację cywilną, która zmuszona była z nimi współpracować do 9 marca 1945 roku, kiedy aresztowano admirała Jeana Decoux, gubernatora Indochin Francuskich z ramienia rządu Vichy⁴⁶. W tym samym czasie cesarz

---

⁴¹ W. Olszewski, op. cit., s. 318.

⁴² Ibidem, s. 318.

⁴³ P. Ostaszewski, op. cit., s. 47.

⁴⁴ Więcej na temat polityki Japońskiej w odniesieniu do Wietnamu w pracy: L. Sobolewskiego, *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1945*, Warszawa 2011, s. 258 - 327.

⁴⁵ Ibidem, s. 47.

⁴⁶ L. Zaręba, *Złota gwiazda nad Wietnamem*, Warszawa 1964, s. 87.

Bao Dai przy pełnym wsparciu Japończyków ogłosił anulowanie wcześniej zawartych umów z kolonizatorami, ogłaszając niepodległość Wietnamu. Na czele ówczesnego rządu stanął Tran Treng Kim. Sytuacja uległa zmianie dopiero po decyzji cesarza Japonii o kapitulacji ogłoszonej 15 sierpnia 1945 roku.

Przegrana Japonii w czasie II wojny światowej, doprowadziła do swoistej próżni politycznej jaka wytworzyła się na Półwyspie Indochińskim. Wynikało to także z tego, że Francja nie zdążyła bezpośrednio po wojnie odzyskać wcześniej utraconych wpływów. Wpłynęło to w pozytywny sposób na możliwości aktywizacyjne sił powstałych w okresie II wojny światowej dążących do uzyskania niepodległości Wietnamu.

19 maja 1941 roku powstała Liga Niepodległości Wietnamu⁴⁷ zwana Viet – Minhem, na której czele stał Ho Chi Minh, ponadto w skład organizacji wchodził Pham Van Dong i Vo Nguyen Giap⁴⁸. Przywódca na jednym z wieców zorganizowanym 6 czerwca 1941 roku stwierdził, iż *ocalenie ojczyzny jest sprawą całego narodu. Wspólnymi siłami zrzucimy panowanie Japończyków, Francuzów i ich sługusów, ocalimy nasz naród od zguby*⁴⁹. Program zaprezentowany przez Viet Minh opierał się na kilku założeniach, które dotyczyły odzyskania niepodległości, praw człowieka i demokratyzacji życia. Odwoływanie się do wcześniej wymienionych postulatów miało za zadanie pobudzenie młodzieży, aby rozpoczęła działania militarne przeciwko obcym jednostkom.

Emocjonalne wystąpienia, odwołujące się do patriotyzmu wpłynęły na poszerzenie kręgu ich zwolenników. Głoszone przez Viet Minh postulaty motywowały do działania, oraz zapewniały o ich słuszności. *W 1941 Viet Minh miał 1.000 członków. rok później- trzykrotnie więcej, w 1943 już 5,500 tysięcy zwolenników*⁵⁰. Aby poszerzyć obszar działania partyzantów na terenach wiejskich, zaczęły powstawać małe, lokalne oddziały samoobrony, które miały w razie konieczności odeprzeć atak nieprzyjaciela. Partyzanci wchodzący w skład Viet Minhu podejmowali bardzo wiele akcji militarnych o charakterze powstańczym, zarówno przeciwko siłom francuskim i japońskim. Dobitym przykładem był atak sił partyzanckich, który nastąpił 15 sierpnia 1945 roku. W wyniku poczynionego zrywu powstańcom udało się przejąć kontrolę nad najważniejszymi miastami Wietnamu: Hanoi, Hue, Sajgonem. Warto zaznaczyć,

---

⁴⁷ 19 maja 1941 roku odbyła się VIII Sesja Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii Indochin. Obrady miały miejsce w jaskini, grocie zlokalizowanej w górach, niedaleko granicy z Chinami. Miejsce zostało wybrane nieprzypadkowo, kierownictwo Viet Minhu starało się przede wszystkim zapewnić element swoistego kamuflażu, aby jednocześnie chronić partyjnych członków przed aresztowaniami ze strony Japończyków i Francuzów.

⁴⁸ Więcej na temat Vo Nguyen Giapa, AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1968 rok, 15/73 wiązka 3, D. II. Wietnam 0-10-1-65, *Krótką biografia tow. Vo Nguyen Giapa*, k. 1-2.

⁴⁹ S. Zapolski, op. cit., s. 88.

⁵⁰ A. Dmochowski, *Wietnam 1962-1975*, Warszawa 2003, s. 13.

iż ważną rolę w zwycięstwie Ho Chi Minha odegrały Stany Zjednoczone. (...) *Na przełomie lat 1944-1945 na terytorium Wietnamu pojawiły się pierwsze zespoły OSS (poprzedniczki CIA), które rozpoczęły współpracę z Viet Minhem (...)*⁵¹.

Cała akcja otrzymała wsparcie ze strony Stanów Zjednoczonych, które podejmowały działania na rzecz transportowania partyzantom potrzebnego sprzętu i uzbrojenia. (...) *przekazując im 5,000 sztuk broni*⁵². Zajęcie najważniejszych aglomeracji zmusiło cesarza Bao Daia do abdykacji i upadku rządu Trang Trung Kiema. 2 września 1945 roku, w dniu podpisania aktu kapitulacji Japonii, na placu Ba Dinh nastąpiła wielka manifestacja i proklamowanie przez Ho Chi Minha DRW. *Proklamacja nawiązywała do Amerykańskiej Deklaracji Niepodległości*⁵³. Dokument głosił: *My członkowie Tymczasowego Rządu nowego Wietnamu, reprezentujący ludność całego Wietnamu oświadczamy, że od dziś rozwiązujemy wszelkie związki z imperialistyczną Francją i unieważniamy wszystkie układy, jakie Francja podpisała w sprawie Wietnamu, znosimy wszystkie przywileje jakie Francuzi przywłaszczali sobie na naszym terytorium*⁵⁴.

Pomimo proklamowania DRW sprawa nie została uregulowana w dostateczny sposób. Końcowe decyzje w odniesieniu do państwa indochińskiego zapadły podczas obrad konferencji w Poczdamie (17 VII – 2 VIII 1945 roku) bez udziału przedstawiciela rządu francuskiego. Na mocy porozumień dotyczących kapitulacji Japonii postanowiono, że teren północnych Indochin do 16 równoleżnika został poddany wojskowej kontroli chińskiej, natomiast obszar południowy do tej linii znalazł się pod okupacją Wielkiej Brytanii⁵⁵. Takie rozwiązanie nie odpowiadało ambicjom francuskim, która pragnęła utrzymać kontrolę nad wcześniej zajętymi terytoriami Indochin. Próba odzyskania przez nich strefy wpływów doprowadziła do wybuchu tzw. I wojny indochińskiej toczącej się w latach 1946-1954.

4. Wojna francusko-wietnamska (I wojna indochińska) w latach 1946-1954

Decyzje konferencji poczdamskiej w sprawie Indochin odbiły się negatywnym echem w środowiskach dawnych kolonizatorów, którzy nie zamierzali pogodzić się z utratą strefy wpływów. W początkowym okresie dowództwo sił francuskich nie potrafiło wykrystalizować

---

⁵¹ P. Benken, *Ofensywa Tet, 1968*, Warszawa 2010, s. 31.

⁵² A. Dmochowski, *Wietnam...*, s. 20.

⁵³ M. Pietrasiak, *Problem wietnamski na forum ONZ, 1945-1977*, Łódź 2002, s. 30.

⁵⁴ S. Zapolski, op. cit., s. 93.

⁵⁵ Patrz: W. Olszewski, *Historia Wietnamu*, Poznań - Kraków 1991, L. Zaręba, *Złota gwiazda nad Wietnamem*, Warszawa 196, A. Dmochowski, *Wietnam 1962 – 1975*, Warszawa 2003, P. Ostaszewski *Wietnam. Najdłuższy konflikt świata powojennego 1946-1975*, Warszawa 2002.

odpowiedniego planu działań. *Tylko jedno było wiadome - pisał gen. Jean Marchand - że należy wkroczyć i przystąpić do pacyfikacji*⁵⁶. Francuzi zajęli Sajgon. Sukcesem zakończyła się także współpraca z Wielką Brytanią, która 6 września 1945 roku dokonała przetransportowania jednostek militarnych na wietnamski teatr działań, aby zapewnić wsparcie dla korpusu francuskiego. Dzięki temu, w relatywnie krótkim czasie udało się przejąć kontrolę nad strategicznymi obiektami tj. liniami komunikacyjnymi, szlakami lądowymi, morskimi, a tym samym terenami Wietnamu Południowego. Pomimo tego na północy nadal stacjonował chiński korpus pod dowództwem Le Huana, który w tamtym okresie liczył przeszło 130,000 żołnierzy. Siły francuskie nie były na tyle silne, aby pokonać przeciwnika.

Jedyną drogą w patowej sytuacji okazały się zabiegi dyplomatyczne. 6 marca 1946 roku podpisano w Paryżu porozumienie francusko - wietnamskie, w którym (...) *Francja uznała rząd DRW jako wolne państwo z własnym parlamentem, armią i finansami: członka Federacji Indochińskiej i Unii Francuskiej*⁵⁷. Dodatkowo zagwarantowano możliwość stacjonowania 25 tysięcznego francuskiego kontyngentu wojskowego. O tym, czy dojdzie do zjednoczenia trzech części Wietnamu miało wypowiedzieć się społeczeństwo w zaplanowanym referendum. *Francja odpowiadała za bezpieczeństwo zewnętrzne, a Wietnam za bezpieczeństwo wewnętrzne*⁵⁸.

Na tym ambicje polityczne Francji nie skończyły się, już 1 czerwca 1946 roku ogłoszono niezależność Autonomicznej Republiki Kochinchiny z Nguyenem Binhem, co w szeregach politycznych Północnego Wietnamu wywołało jeszcze większe skonfundowanie. Atak sił francuskich na Hanoi pozostał kwestią czasu. Obietnice Francji okazały się nic nie znaczącymi pustymi frazesami. Zarówno jedna, jak i druga strona, pełne nieufności rozpoczęły dozbrajanie własnych jednostek. Partyzanci z Hanoi *przekształcali budynki w gniazda ogniowe, szczeliny, a nawet drążyli podziemne tunele*⁵⁹. Natomiast siły ekspedycyjne osiągnęły wówczas liczebność 60,000 ludzi. Napięcie pomiędzy Ho Chi Mnhem, a Francuzami osiągnęło apogeum.

Działania zbrojne zostały podjęte 19 grudnia 1946 roku. Naprzeciw siebie stanęły dwie zupełnie różne pod względem uzbrojenia, wyposażenia, stosowanej taktyki armie. Siły Ho Chi Mnha miały charakter nieregularny, w jego skład wchodziły jednostki partyzanckie Viet Minhu. Powołując się na dane zaprezentowane przez P. Ostaszewskiego (...) *Viet Minh*

---

⁵⁶ Ibidem, s. 113.

⁵⁷ W. Olszewski, op. cit., s. 342.

⁵⁸ M. Pietrasiak, *Problem wietnamski .....*, s. 41.

⁵⁹ W. Olszewski, op. cit., s. 347.

*mógł skierować do walki ok. 150 tysięcy żołnierzy zgrupowanych głównie w oddziałach partyzanckich z których tylko 30% reprezentowało regularne jednostki bojowe wyposażone w przynajmniej w broń małego kalibru*⁶⁰. Natomiast siły korpusu ekspedycyjnego szacowano na 100 tysięcy⁶¹ żołnierzy francuskich, których taktyka polegała na przejęciu kontroli nad wszystkimi najistotniejszymi szlakami transportowymi, rzecznymi, śródlądowymi, tworzeniu sieci baz mających charakter zaopatrzeniowy oraz pozyskiwaniu do współpracy lokalnych wieśniaków, którzy mogliby uczestniczyć w osłabianiu sił Viet Minhu⁶². Żołnierze francuscy byli zmuszeni do zaadaptowania się do nowych warunków i dostosowania swoich poczynań do działań przeciwpartyzanckich.

Początkowy okres militarnego zaangażowania kontyngentów francuskich w Wietnamie przyniósł sukcesy, ponieważ udało im się opanować sytuację w delcie Rzeki Czerwonej, co doprowadziło do ewakuacji sił Wietnamskiej Armii Wyzwoleńczej⁶³ w tereny górzyste Viet Bacu⁶⁴. Zwycięstwo okazało się połowiczne, bowiem to właśnie na tych obszarach siły Wietnamskiej Armii Wyzwoleńczej zaczęły intensywnie rozbudowywać sieć partyzancką. Błąd Francuzów polegał na bagatelizowaniu wroga, nie liczeniu się z nim. Żołnierze korpusu ekspedycyjnego nie wierzyli w możliwości zaadaptowania struktur partyzanckich w tak trudnym terenie jakim były góry, gdzie występował deficyt wody, żywności, lekarstw. Zatem dowództwo francuskie nie liczyło się z długotrwałą wojną, nie miało wówczas żadnej koncepcji zwalczania partyzantki⁶⁵.

*Powierzchnia stref utrzymywanych przez Viet Minh wynosiła 1/3 terytorium kraju*⁶⁶. Siły europejskie podjęły natychmiastowe kroki zmierzające do likwidacji Wietnamskiej Armii Ludowej stacjonującej na terenach Viet Bacu. Do realizacji tego celu wysłano 15 tysięcy żołnierzy francuskich, którzy zostali zgrupowani w batalionach. Wsparcie żołnierzom miał zapewnić oddział spadochroniarzy. Pomimo osiągniętego sukcesu podobnie jak uprzednio zwycięstwo okazało się iluzoryczne, bowiem partyzanci nie dążyli do bezpośredniego starcia z przeciwnikiem, co przekonująco wyjaśnia A. Dmochowski konstatując, że w *sposób europejski, woleli zaskakiwać przeciwników, unikając bezpośredniego wsparcia, które*

---

⁶⁰ P. Ostaszewski, op. cit., s. 116.

⁶¹ Ibidem, s. 117.

⁶² Więcej na temat kadr wchodzących w skład Viet Minhu w: J. J. Zasloff, *Memorandum RM - 5163/ 2-ISA/ARPA, Origins Of The Insurgency in South Vietnam, 1954-1960. The Role Of The Southern Vietminh Cadres*, May 1968, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/673001.pdf> [dostęp 25.05.2019 roku].

⁶³ Wietnamska Armia Wyzwoleńcza została przekształcona w 1949 w Wietnamską Armię Ludową.

⁶⁴ Viet Bac - tereny górzyste, które były zlokalizowane w pobliżu granicy z Chinami. W czasie I wojny indochińskiej tereny Viet Bacu stanowiły schronienie dla kierownictwa państwowego Demokratycznej Republiki Wietnam. Tutaj też przeniesiono większość instytucji państwowych, jednostki wojskowe.

⁶⁵ S. Zapolski, op. cit., s. 140.

⁶⁶ Ibidem, s. 350.

przechyliłoby szalę zwycięstwa na jedną ze stron⁶⁷. Ostatecznie pierwsza faza wojny zakończyła się pomyślnie dla Francuzów, którzy nie zdawali sobie z sprawy jak wielkie implikacje będą niosły za sobą kolejne starcia z żołnierzami generała Vo Nguyen Giapa⁶⁸, realizującymi strategię działań *dau tranh*⁶⁹.

Lata 1949-1950 przyniosły ze sobą zmianę w odniesieniu do poszczególnych akcji militarnych realizowanych przez siły wietnamskie. Należy podkreślić, iż armia francuska w tamtym okresie czuła się wyczerpana permanentnymi potyczkami z przeciwnikiem, który na wietnamskim teatrze działań stawał się niewidzialny. Zmęczenie fizyczne i psychiczne w bezpośredni sposób przekładało się na nieefektywność zdolności bojowych francuskiego korpusu ekspedycyjnego.

Inaczej było w szeregach wietnamskich. Partyzanci rozbudowywali bazy, fortyfikowali obszary o znaczeniu strategicznym, gromadzili niezbędne zaopatrzenie i wyżywienie. Dodatkowo w 1949 roku Chińska Republika Ludowa z Mao Tse Tungiem na czele wyrażała poparcie dla poczynąń Ho Chi Minha (...) *już w okresie pierwszych 6 miesięcy*

---

⁶⁷ A. Dmochowski, *Wietnam...*, s. 33.

⁶⁸ Vo Nguyen Giap - urodził się w 1911 roku w prowincji Qunag Binh, której to tereny znajdowały się pod protektoratem Francji. Zmarł w 2013 mając 102 lata. Przyszły dowódca uczęszczał i ukończył francuskie liceum Alberta Lycee Albert Sarrauta, oraz Uniwersytet w Hanoi. Po jego ukończeniu pełnił funkcję nauczyciela. Jego działalność nauczycielska przejawiała się na wielu płaszczyznach, ponieważ już wtedy działał w podziemiu komunistycznym. Jego antyfrancuskie podejście uległo intensyfikacji za sprawą śmierci jego żony we francuskim więzieniu. Nawiązał kontakty z Ho Chi Minhem., z którym tworzył partyzantkę określaną mianem Viet Minh. Dowodził wojskami wietnamskimi zarówno w I jak i II wojnie indochińskiej oraz wojną z Chinami w 1979 roku. Po zjednoczeniu Wietnamu w 1975 w Socjalistyczną Republikę Wietnamu Vo Nguyen Giap został Ministrem Obrony Narodowej. Więcej na temat Vo Nguyen Giapa w: S. Pascoe, *A critical analysis of the operational performance of general Vo Nguyen Giap 1940-1945*, Geddas Paper, 2000, s. 19-29, Ch. W. Alsup, *General Vo Nguyen Giap, Operational Genius or Lucky Amateur*, Newport 1993, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a266602.pdf> [dostęp 25.05.2018 roku], C. D. Wordsworth, *Senior General Vo Nguyen Giap Military Genius or Communist Butcher?*, 2000, s. 1-49, <https://smallwarsjournal.com/documents/wadsworth.pdf> [dostęp 25.05.2018 roku], R. O Neil, *The Strategy of General Giap since 1964*, Cannaberra 1969, http://sdsc.bellschool.anu.edu.au/sites/default/files/publications/attachments/2016-03/06_sdsc-oneill.pdf, [dostęp 25.05.2018 roku], AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1968 rok, 15/73 wiązka 3, *D. II. Wiet. 0-10-1-65, Krótka biografia towarzysza Vo Nguyen Giapa*, k. 1-2.

⁶⁹ Teoria militarna zaprezentowana przez Vo Nguyen Giapa w aspekcie politycznym wyróżniała trzy fazy. Pierwsza tzw. Dan Van – czyli działania podejmowane w swoim gronie o charakterze propagandowym mającym na celu dokonanie aktywizacji wśród walczących. Druga, Binh Van- działania, które podejmowano w szeregach przeciwnika chodziło o sabotaż, nawoływanie do dezercji. Trzecia, Dich Van- w niej następowały działania propagandowe na szeroką skalę, aby doprowadzić do nieposłuszeństwa względem rządu Południowego Wietnamu. Jeśli chodzi o walkę zbrojną, ona podobnie jak element polityczny opierała się na trzech filarach. Po pierwsze, działania propagandowe wtedy kiedy przeciwnik był najsilniejszy, dokonywano ataków małymi siłami z jednoczesnym unikaniem starcia z przeciwnikiem (tatyka moskitów). Druga faza, która można by było nazwać partyzancką lub mobilną, następowała w momencie wzrostu sił armii rewolucyjnej, która mogła stawić czoła przeciwnikowi. Owa faza charakteryzowała połączeniem działań konwencjonalnych i niekonwencjonalnych. Trzecia faza, w której następowała główna kontrofensywa zmierzająca do pokonania wroga miała nastąpić w momencie gdy armia rewolucyjna osiągnie odpowiedni potencjał militarny. Więcej na temat strategii Vo Nguyen Giapa w: D. Pike, *PAVN, Peoples Army of Vietnam*, 1986, s. 213-253, V. N. Giap, *Peoples War, Peoples Army*, Hanoi, 1961, <https://www.marxists.org/archive/giap/1961-pwpa.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

nowi sprzymierzeńcy dostarczyli Wietnamczykom 50 tysięcy karabinów i 200 karabinów maszynowych, a 20 tysięcy viethminowców przeszkolono w chińskich obozach⁷⁰. Pomoc dla DRW odzwierciedlała się przede wszystkim w zaopatrywaniu jej w wyposażenie i uzbrojenie, co w pozytywny sposób wpłynęło na zdolności bojowe poszczególnych zgrupowań taktycznych. Związek Radziecki i Czechosłowacja również udzielały pomocy militarnej.

Drugi etap konfliktu rozgorzał w północnej części Wietnamu, dokładniej na granicy z Chińską Republiką Ludową. Dowodzący siłami francuskimi wysoki komisarz Leon Pignon. stawiał sobie za cel przejęcie kontroli nad dwoma najważniejszymi centrami Północnego Wietnamu Hajfhong - Hanoi. Zdaniem dowódcy owe działania miały wpłynąć negatywnie na morale partyzantów i Wietnamskiej Armii Ludowej. Po drugie, dzięki kontrolowaniu tych terenów liczone na udaremnienie procedury dostarczania sprzętu i zaopatrzenia napływającego z Chińskiej Republiki Ludowej⁷¹.

Wietnamska Armia Ludowa nie zaprzestała dokonywania aktów zaczepnych, w szczególności na terenach przylegających do Rzeki Czerwonej, zajmując krok po kroku pozycję przeciwnika. Wojska francuskie nie pozostały bierne na poczynania partyzantów. W 1951 roku rozpoczęły akcję o kryptonimie *La Hong Phan* skierowaną na przejęcie kontroli nad posterunkami wroga. Intensyfikacja działań ze strony Wietnamskiej Armii Ludowej doprowadziła do odwrotu załogi jednego z posterunków francuskich, ulokowanego w Cao Bang i dowodzonego przez generała Marcela Carpentiera. Sytuacja francuska stawała się patowa, tym bardziej że Wietnamska Armia Ludowa w latach 40 posiadała bardzo znaczącą strefę kontrolowanych przez siebie wpływów oscylującą wokół 350 kilometrów. Sukcesy sił partyzanckich były możliwe dzięki pomocy militarnej *przyjaciół* (ZSRR i ChRL). Należy zaznaczyć, iż w 1951 *Viet Minh* otrzymywał 20 ton sprzętu miesięcznie, a 1952 już 5000 ton⁷².

Wcześniejsza próba zainstalowania przez Francuzów posterunków wzdłuż granicy z Chińską Republiką Ludową okazała się niemożliwa do realizacji. Politycy francuscy odpowiedzialnością za niepowodzenia obarczyli głównodowodzącego sił ekspedycyjnych, dlatego też postanowiono dokonać rotacji personalnych. Naczelne dowództwo objął gen. Jean de Lattre de Tassigny⁷³. W pierwszych dniach sprawowania władzy wojskowej skierował

---

⁷⁰ A. Dmochowski, *Wietnam...*, s.48.

⁷¹ Należy zaznaczyć, iż koncepcja zaprezentowana przez Leona Pignona budziła ożywioną dyskusję w szeregach francuskich wojskowych. Otóż plan kontroli na linii Haiphong - Hanoi popierał generał Pierre Rivet Przeciwnikiem zaprezentowanego przez niego stanowiska był generał Marcel Alessandri. Konflikt na linii Rivet –Alessandri wpływał negatywnie na cały proces dowodzenia oddziałami francuskimi.

⁷² A. Dmochowski, *Wietnam...*, s. 39.

⁷³ Jean de Lattre'a de Tassigny - generał francuski dowodzący podczas I wojny indochińskiej toczącej się w latach 1946-1954. Stworzył on system umocnień. Owe fortyfikacje składające się z dwóch linii oporu miały za zadanie chronić deltę Rzeki Czerwonej przed działaniem sił Wietnamskiej Armii Ludowej.

działania w rejon delty Rzeki Czerwonej, która miała stać się swoistą tamą chroniącą przed przeciwnikiem. Od 13 stycznia do 18 czerwca rozgorzała zacięta walka o te tereny. Zwycięstwo przypadło oddziałom Tassigny'ego. Zadecydowało o tym przede wszystkim doświadczenie wojskowe, skuteczne dowodzenie, ale także wsparcie ze strony lotnictwa. Sukces w rejonach delty tchnął w żołnierzy francuskich iskrę nadziei na zwycięstwo w Azji Południowo – Wschodniej.

Na jej fali postanowiono podjąć kolejny krok w walce o odzyskanie wpływów w tej części świata, co miała zapewnić tzw. koncepcja Tassigny'ego⁷⁴. Zakładała ona stworzenie wietnamskich sił zbrojnych, po to aby z jednej strony odciążyć żołnierzy francuskich i przenieść ciężar walki z ich barków a z drugiej wykorzystać ludność do hamowania intensywności ataków ze strony partyzantów. Na podstawie przyjętej w 1951 roku ustawy o mobilizacji wprowadzono trwający 2 lata pobór, który miał odbywać się na zasadzie zaciągu ochotniczego. Na czele *sił marionetkowych stanął* Nguyen Van Minh.

Należy nadmienić, że w początkowym etapie działań owa formacja była postrzegana jako banda niedoświadczonych żołnierzy, cechująca się nieludzkimi zachowaniami. Poważną przeszkodą w ich profesjonalizacji stanowił deficyt uzbrojenia, z którym w później sobie poradzono. Pomimo istnienia zachowań patologicznych, jednostki potrafiły skutecznie odciążyć żołnierzy francuskich, podejmujących na ich rzecz działania w Azji Południowo-Wschodniej. Dodatkowo z inicjatywy generała dokonano budowy umocnień i elementów fortyfikacyjnych (...) *tzw. linia Lattre 'a rozciągająca się od Zatoki Ha Long na północy poprzez Vinh Yen i Viet Tri na zachodzie i ponownie kierująca się na południowy zachód ku nadbrzeżnej miejscowości Phat Diem, skutecznie okalała dwa najważniejsze punkty francuskiego punktu oporu: Hanoi i Hajphong, pozwalając jednocześnie utrzymać kontrolę nad strategicznym rejonem delty Rzeki Czerwonej*⁷⁵.

Polityka zmierzająca do przeniesienia ciężaru zmagania zbrojnych na barki Wietnamczyków, nie zmniejszyła militarnego zaangażowania Francji. Kolejne zaciekle starcie toczące się od listopada 1951 do lutego 1952 roku zakończyło się sukcesem wojsk francuskich (bitwa o tereny Hoa Binh). Zainteresowanie byłych kolonizatorów tymi terenami wynikało przede wszystkim z chęci kontrolowania bardzo istotnych arterii komunikacyjnych, które stały się punktem przerzutu, zaopatrzenia dla jednostek Wietnamskiej Armii Ludowej. Blokada owego terenu uniemożliwiłaby oddziałom partyzanckim transport uzbrojenia,

---

⁷⁴ Więcej na temat I wojny Indochińskiej, szczególnie w aspekcie politycznym w pracy P. Ostaszewskiego, *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1946-1954*, Warszawa 2000, s. 115-218.

⁷⁵ P. Ostaszewski, op. cit., s. 222.

sprzętu wojskowego. Pomimo zrealizowania wytycznych skonkretyzowanych przez Francję, nie udało się osiągnąć spektakularnych efektów, które stałyby się czynnikiem determinującym proces pokojowy w Indochinach. Tego procesu nie ułatwiła zmiana na stanowisku głównodowodzącego sił francuskich. Śmierć Tassigny'ego w 1952 r. i przejście kontroli nad armią przez generała Raoula Salana stała się początkiem nowej polityki, diametralnie różniącej się od poprzednika

Zmiana steru władzy, sukcesy, które de facto nie miały charakteru strategicznego, niekonsekwencja w realizacji zadań doprowadziły do sytuacji, w której to siły wietnamskie zaczęły przejmować kontrolę w Wietnamie. W latach 1952-1953 generał Vo Nguyen Giap postanowił podjąć kontrofensywę znad Rzeki Czerwonej w kierunku Laosu, dążąc do wyzwolenia jednego z plemion wietnamskich Tajów. Generał wietnamski zdecydował się na daleko idące kroki używając do tego celu sił trzech dywizji w rejonach Van Jen, Ngia Lo, Tu Le. *W połowie października zdobyto kluczowy w tym rejonie posterunek francuski Ngia Lo. W drugiej połowie listopada 1952 zajęto obszary pomiędzy Rzeką Czarną i granicą laotańską.*⁷⁶ Żołnierzom Vo Nguyen Giapa udało się przejąć kontrolę w kilku posterunkach wcześniej obsadzanych przez Francuzów tj. Sop Hao, Muon Hom, Muong Het. Należy zaznaczyć, iż *francuska strategia wojny indochińskiej polegała na obronie terenu poprzez system umocnionych posterunków*⁷⁷, których było około 900. Oddziały francuskie nie mogły pozostać obojętne na działania przeciwnika, odpowiedź stanowiło rozpoczęcie kolejnych akcji przeciwko siłom Giapa pod kryptonimem „Lorraine”, co nastąpiło 29 października. Kroki poczynione przez generała Salana doprowadziły do zajęcia Ngoc Thap, Phan Doan, Phu Yen Binh.

Pomimo sukcesów generał Salan zdecydował się podjąć bardzo radykalne i budzące w szeregach armii niezadowolenie działania związane z wycofaniem jednostek z zajętych terenów. Na decyzję Salana wpływ miało kilka czynników, jednym z nich był brak niezbędnego zaopatrzenia, oraz wielkie, niewspółmierne do osiągniętego rezultatu, straty poniesione przez Francuzów. W latach 1952-1953 Wietnamska Armia Ludowa mogła poszczycić się przede wszystkim poszerzeniem kontroli nad objętymi walkami terytorium. Jednocześnie generał Vo Nguyen Giap zdawał sobie sprawę, iż ostatnim bastionem, o który należało walczyć i który znajdował się pod protektorem Francji stanowiła delta Rzeki Czerwonej.

---

⁷⁶ W. Olszewski, op. cit., s. 361.

⁷⁷ A. Dmochowski, *Wietnam...*, s. 42.

8 maja 1953 roku nastąpiła kolejna zmiana na stanowisku głównodowodzącego sił francuskich. Generała Salana zastąpił generał Henry Navarre⁷⁸. Nowy dowódca już w pierwszych dniach po powołaniu na stanowisko skonkretyzował nowy plan strategiczny, którego realizacja miała doprowadzić do zwycięstwa nad komunistami. Generał kładł nacisk na działania skierowane w trzech kierunkach tj: z delty Rzeki Czerwonej, Luang Prabang, Trung Bo. Propozycja nie uzyskała szerszej akceptacji w kręgach politycznych. Pomimo tego dowódca francuski zdecydował się rozwinąć natarcie na terenie delty tonkińskiej. Dla realizacji tego celu najważniejsze stało się przegrupowanie oddziałów, aby zapewnić im odpowiednią mobilność i manewrowość podczas starcia z komunistami. Zdecydowano się także na powołanie mniejszych jednostek w sile batalionu składających się z Wietnamczyków, aby wykreować swoistą przeciwwagę dla kroków poczynionych przez przeciwnika. Jako miejsce ostatecznej bitwy z żołnierzami generała Vo Nguyen Giapa, generał Navarre wyznaczył teren Dien Bien Phu (niedaleko granicy z Laosem). Owa decyzja była podyktowana tym, iż dowódca był przekonany, iż w krótkim czasie nastąpi kontrofensywa Wietnamskiej Armii Ludowej, dlatego też biernie nie zamierzał oczekiwać na bieg wypadków. Przygotowania do starcia z partyzantami otrzymały kryptonim „Castor”. Dowódca wybierając teatr operacyjny przyszłego starcia liczył przede wszystkim na to, że uda się zablokować marsz komunistów, a dokładniej 316 Dywizji Piechoty WAL w kierunku Laosu oraz uniemożliwić im eksploatację i korzystanie ze znajdujących się nieopodal plantacji ryżu.

Bitwa o Dien Bien Phu⁷⁹ rozpoczęła się 13 marca 1954 roku. *Zalogę stanowiło około 13 tysięcy żołnierzy: piechota, pododdziały artylerii i kompania czołgów*⁸⁰. Natomiast siły wietnamskie znajdujące się pod dowództwem Vo Nguyen Giapa dysponowały przewagą liczebną w stosunku 5:1. Otrzymywały również wsparcie ogniowe od Chińskiej Republiki Ludowej. Vo Nguyen Giap *w rejon bazy ściągnął pięć z dziesięciu dywizji Viet Minhu (55*

---

⁷⁸ Plan Navarre’a - zakładał nowe podejście do I wojny Indochińskiej w zakresie strategicznym. Otóż według niego na samym początku należało określić odpowiednie cele militarne, plan działania, który następnie dowództwo sił francuskich by realizowało i się nim kierowało. Według Navarre’a sprawności dowodzenia nie służył podział władzy na tę o znaczeniu wojskowym i politycznym. Navarre’a uważał, że należało skupić w jednym ręku zarówno prerogatywy polityczne jak i wojskowe. W ocenie generała skoncentrowanie w jednym ręku dwóch sfer miało stać się czynnikiem, który doprowadziłby do zwycięstwa w Azji Południowo-Wschodniej.

⁷⁹ Dien Bieh Phu - znajdowało się 18 kilometrów na północno – zachodnim krańcu Wietnamu, niedaleko granicy z Laosem. Przed rozpoczęciem działań przez Francuzów Dien Bien Phu zostało ufortyfikowane. Owe umocnienia otrzymały imionami żon francuskich. Na Północnej części doliny Francuzi wzniesli trzy umocnienia: Anna Maria, Beatrycze, Gabriela. W centralnej części znajdowały się umocnienia Dominika, Klaudyna, Eliana, Hugette. Natomiast na zachodzie rozlokowano i jednocześnie odseparowano od pozostałych fortyfikację o nazwie Izabela.

⁸⁰ A. Dmochowski, *Wietnam...*, s. 52. Z kolei P. Benken wskazuje liczbę 10,8 tysięcy żołnierzy.

tysięcy ludzi)⁸¹ i najcięższą artylerię, która rozkazał ulokować na wzgórzach⁸². Plan Giapa został zrealizowany w trzech fazach: (...) pierwsza od 13 do 17 maja 1954, wojska wietnamskie zdobyły odcinek północny: w drugiej od 18 marca do 30 kwietnia – opanowały łańcuch wzgórz wschodnich i odcinek środkowy, w trzeciej zaś, trwającej od 1 do 8 maja – dokonały całkowitego rozgromienia przeciwnika (...)⁸³.

Partyzanci dokonywali przede wszystkim ostrzału pozycji francuskich ze wzgórz, które górowały nad kotliną doprowadzając do chaosu w szeregach przeciwnika. Ponadto siły francuskie, znajdując się w okrążeniu, nie mogły otrzymać niezbędnego, zaopatrzenia ze względu na kontrolę szlaków przez oddziały Viet Minhu i niszczenie przez nich pasów startowych. Doprowadziło to do kuriozalnej sytuacji, w której żywność mogłaby być zrzucana jedynie drogą powietrzną, a to przy permanentnym ostrzale przeciwnika nie było, ani łatwe, ani bezpieczne. Dowództwo francuskie popełniło poważny błąd w wyborze terenu jako ostatecznego pola zetknięcia się dwóch armii. *W końcu marca 1954 r. pierścień oblężenia wokół obozu zamknął się*⁸⁴. Oddziały francuskie zostały schwytane w pułapkę, z której jedynym sposobem wydostania się była kapitulacja.

Po 55 dniach walki Francuzi byli zmuszeni uznać przewagę sił Vo Nguyen Giapa. W wyniku działań zginęło 7,9 tys. Wietnamczyków, a około 15 tysięcy zostało rannych, natomiast Francja straciła 4837 zabitych i 8221 rannych i wziętych do niewoli⁸⁵. Porażka Francji 7 maja 1954 roku, doprowadziła do ostatecznej utraty wpływów w Azji Południowo Wschodniej. Wpływ na tę klęskę miały dobrze zorganizowane i uzbrojone siły Wietnamskiej Armii Ludowej, nieodpowiedni teren prowadzonych akcji, bagatelizowanie przeciwnika, niskie morale żołnierzy. Dowództwo francuskie wybierając kotlinę Dien Bien Phu⁸⁶ nie wzięło pod uwagę jednego bardzo istotnego czynnika, sposobu i możliwości dostarczenia zaopatrzenia do oblężonej bazy. Wszystkie te czynniki doprowadziły do sytuacji, w której Francja zasiadając do stołu negocjacyjnego na konferencji w Genewie była zmuszona

---

⁸¹ Podobne dane w odniesieniu do liczebności sił Viet Minhu pod Dien Bien Phu przytacza W. Olszewski w pozycji, *Historia Wietnamu*, Kraków-Poznań, 1991, s. 370.

⁸² P. Benken, op. cit. s. 34.

⁸³ M. Sienkiewicz, *Wojna wyzwolenia narodów Indochin 1945-1975*, Warszawa 1979, s. 38-39.

⁸⁴ W. Olszewski, op. cit., s. 370.

⁸⁵ B. Brodecki, *Dien Bien Phu 1954*, Warszawa 1998, s. 220-222. Według prezydenta USA R. Nixona oddziały Viet Minhu straciły ponad trzy razy więcej ludzi niż Francuzi pod Dien Bien Phu, ale to francuska wola walki została załamana.

⁸⁶ Więcej na temat bitwy o Dien Bien Phu w pozycji: B. Brodecki, *Dien Bien Phu 1954*, Warszawa 1998, R. L. Purcell, *A Description and analysis of the sieges of Dien Bien Phu and Khe Sanh 1968*, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a166594.pdf>, [dostęp 27.05.2018 roku], K. Schramm, *Dien Bien Phu*, s. 1-25, G. G. Billington, *The Battle of Dien Bien Phu: The French Empire Dies in Vietnam*, 10 December 2004, https://larouchepub.com/eiw/public/2004/eirv31n48-20041210/eirv31n48-20041210_062-the_battle_of_dien_bien_phu_the.pdf, [dostęp 27.05.2018 roku].

przyznać się do poniesionej porażki. *Po 80 latach panowania kolonialnego i 8 latach wojny Francuzi utracili Wietnam*⁸⁷. Konflikt w Indochinach (...) *był przykładem wojny kolonialnej państwa europejskiego o utrzymanie swej kolonii zamorskiej z miejscowym ruchem narodowo-wyzwoleńczym Viet Minhem*⁸⁸

5. Konferencja pokojowa w Genewie

Konferencja genewska tocząca się od 21 kwietnia do 8 maja 1954 roku miała za zadanie uregulowanie w aspekcie prawnym sytuacji w Indochinach. Jej postanowienia odnosiły się w sposób bezpośredni do trzech państw zlokalizowanych w Azji Południowo-Wschodniej mianowicie Laosu, Kambodży i Wietnamu. *Udział*⁸⁹ *w niej wzięli przedstawiciele ZSRR, CHRL, Wielkiej Brytanii, Demokratycznej Republiki Wietnamu, królestwa Laosu i Kambodży oraz administracji Bao Daia*⁹⁰. Uczestnicy konferencji mieli doprowadzić do wygaszenia trwającego 8 lat konfliktu w Indochinach. Ministrowie spraw zagranicznych poszczególnych państw wyrazili aprobatę dla koncepcji podziału Wietnamu na dwa państwa, tworząc tzw. tymczasową linię demarkacyjną wzdłuż 17 równoleżnika i rzeki Ben Hai (*wojskowa linia demarkacyjna jest linią tymczasową i w żadnym wypadku nie może być jako linia stanowiąca granicę polityczną lub terytorialną*)⁹¹. Poszczególne paragrafy, które składały się na umowy indochińskie regulowały zasadnicze kwestie, tj. sojuszy wojskowych, stacjonowania wojsk francuskich na tych terenach, praw i wolności ludności. Uregulowania dotyczące Indochin miały charakter prawny i zawierały w sobie dyrektywy, zalecenia skierowane do odpowiednich podmiotów. Kontrasygnaty umowy bilateralnej dokonali przedstawiciele dwóch państw, mianowicie Wiceminister Obrony Narodowej Demokratycznej Republiki Wietnamu Ta Luang Buu i głównodowodzący wojsk francuskich

---

⁸⁷ W. Zapolski, op. cit., s. 368.

⁸⁸ G. Pustkowiak, *Syndrom wojny wietnamskiej. Przyczyny i skutki klęski*, Poznań 1998, s. 13.

⁸⁹ Na czele delegacji uczestniczących w konferencji genewskiej stali ministrowie spraw zagranicznych: Związku Radzieckiego – Władysław Mołotow, Wielkiej Brytanii - Anthony Eden, Francji Georges Bidault, Chińskiej Republiki Ludowej Czou En –Lai, Demokratycznej Republiki Wietnamu, wicepremier i minister spraw zagranicznych Pnam Van Dong, Państwa Wietnamskiego - Nguyen Quoc Dinh, zastąpiony później przez Tran Van Do, Królestwa Kambodży minister Spraw Zagranicznych Tep Phan, Królestwa Kambodży Phoumi Sananikone, Stanów Zjednoczonych w początkowej fazie przez sekretarza stanu Johna F. Dullesa, potem podsekretarza stanu Waltera Bedella Smitha. Zaprezentowane dane na podstawie: R. Jasica, *Problem wietnamski. Aspekty prawne i polityczne*, Katowice 1977, s. 195-196.

⁹⁰ W. Olszewski, op. cit., s. 374.

⁹¹ Ibidem, s. 128.

Henri Delteil. Konsensus doprowadził do *zaprzestania ognia w całych Indochinach, we wszystkich strefach walki i dla wszystkich sił obu stron*⁹².

W układach indochińskich zajęto się także kwestią jeńców wojennych, którzy mieli zostać uwolnieni w przeciągu 30 dni od dnia podpisania porozumienia. Dla ludności, która nie była przychylna władzy na północy lub na południu Wietnamu zapewniono możliwość przemieszczania się w ciągu 300 dni⁹³. Dopuszczono zatem migrację z północy na południe i z południa na północ. Jak łatwo można przypuszczać większość mieszkańców uciekała z Demokratycznej Republiki Wietnamu szukając lepszego życia na południu. Po upływie tego okresu, granice miały zostać zamknięte, zdecydowano się także na stworzenie 5 kilometrowego pasa strefy zdemilitaryzowanej. *W płaszczyźnie politycznej układy zapowiadały przeprowadzenie na całym terytorium Wietnamu pod kontrolą międzynarodową wolnych i demokratycznych wyborów powszechnych (...)*⁹⁴. Dokumenty indochińskie jasno i precyzyjnie podkreślały wagę i znaczenie suwerenności, jedności, niepodległości krajów, które w przyszłości miały zjednoczyć się w jedno państwo. Normy zawarte w postanowieniach jednoznacznie zakazywały uczestniczenia w jakichkolwiek sojuszach militarnych, które byłyby przejawem polityki ekspansjonistycznej. *Strony zobowiązane są dopilnować aby wyznaczone im strefy nie brały udziału w żadnym sojuszu wojskowym i nie były wykorzystywane dla wznowienia działań wojennych lub w celach agresywnej polityki*⁹⁵.

W sferze społecznej stanowczo zakazywały jakichkolwiek form dyskryminacji ludności wietnamskiej, jednocześnie respektując jej prawa niezbywalne tj. godność, równość wobec prawa. Wyznaczono również termin wyborów w 1955 roku, które miały ostatecznie zakończyć proces pokojowy. Na czele respektowania założeń ujętych w porozumieniach genewskich miała stać powołana do tego celu Międzynarodowa Komisja Nadzoru i Kontroli w skład w której wchodził przedstawiciel PRL, Indii i Kanady⁹⁶. W jej ramach funkcjonowały komisje mieszane, które dokonywały inspekcji w

---

⁹² Ibidem, s. 65.

⁹³ *Operacja Passage to Freedom* - była to akcja transportowania ludności z Demokratycznej Republiki Wietnamu do Republiki Wietnamu, przeprowadzana w 1954 roku. W ciągu 300 dni ludność Wietnamu mogła zdecydować w której części Wietnamu chce dalej koegzystować. Transport ludności wzięła na swoje barki administracja francuska, która otrzymała również pomoc ze strony Stanów Zjednoczonych. Oczywiście kręgi polityczne Demokratycznej Republiki Wietnamu rozpoczęły na szeroką skalę działania propagandowe, aby zniechęcić ludność do migracji (zrzucano ulotki propagandowe, kreowano Francuzów jako kanibalów, ludzi którzy dokonują strasznych aktów bestialstwa lub po prostu zastraszano). Owe działania nie zakończyły się oczekiwanym sukcesem.

⁹⁴ M. Sienkiewicz, op. cit., 45.

⁹⁵ Ibidem, s.128.

⁹⁶ Dokładne zadania, struktura i rola zarówno powstałej w 1954 roku Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli jak i powstałej w 1973 roku Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie w kolejnych rozdziałach.

zakresie incydentów mających miejsce w Wietnamie⁹⁷. Należy zgodzić się z poglądem P. Benkena, iż pomimo jasno sprecyzowanego stanowiska *układy genewskie nie rozładowały napiętej sytuacji w Indochinach, lecz stały się wstępem do kolejnej wojny na półwyspie*⁹⁸.

W wyniku ustaleń konferencji w Genewie powstały dwa odrębne byty instytucjonalne. Z jednej strony Demokratyczna Republika Wietnamu z przywódcą Ho Chi Minhem, która pragnęła przyłączenia terenów znajdujących się na południu ze względu na ich znaczenie gospodarcze. Podobne stanowisko przyświecało Republice Wietnamu, która bez możliwości rozwoju przemysłu na północy musiała kierować swoje prośby w kierunku Stanów Zjednoczonych.

Zatem I wojna indochińska ostatecznie zaprzepaściła szansę Francji na odzyskanie kontroli w Wietnamie. Znamienne jest to, iż pomimo przewagi w uzbrojeniu i wyposażeniu żołnierze francuscy nie potrafili poradzić sobie w tak ekstremalnym teatrze działań jakim niewątpliwie był Wietnam. Nie bez znaczenia dla sukcesów Wietnamskiej Armii Ludowej i Viet Minhu było wykorzystanie elementu zaskoczenia oraz stosowanie tzw. taktyki moskitów. Wszystkie te czynniki doprowadziły do tego, że Francja zasiadając do stołu negocjacji w Genewie zamierzała wyjść z tego konfliktu z twarzą, jednocześnie nie mogąc liczyć na jakiegokolwiek ustępstwa czy przywileje.

---

⁹⁷ Szczegółowo o układach indochińskich w pozycji: M. Lachs, *Układy Indochińskie. Genewa 1954*, Warszawa 1955, M. Pietrasiak, *Problem wietnamski na forum ONZ 1945-1977*, Łódź 2002, s. 89-98.

⁹⁸ P. Benken, op. cit., s. 37.

Rozdział II

Wojna wietnamska (II wojna indochińska). Militarny udział USA, 1965-1975

1. Sytuacja dwóch Wietnamów po konferencji w Genewie. Narastanie konfliktu

Podział Wietnamu na dwa zupełnie różne pod względem ideologicznym państwa stał się przyczyną narastającego konfliktu. Prezydentem rządzonej przez komunistów DRW został Ho Chi Minh pełniący ten urząd, aż do śmierci w 1969 roku. Władzę polityczną sprawowała Wietnamska Partia Pracujących (WPP)¹, która w 1951 roku przejęła schedę po Komunistycznej Partii Indochin. Trwająca 8 lat wojna z Francuzami odbiła się negatywnym echem na gospodarce kraju. *Przystąpiono do wprowadzenia bardzo szkodliwych, typowo socjalistycznych reform gospodarczych*². Owe działania według partyjnego gremium miały zapobiec załamaniu się systemu gospodarczego. Dokonano upaństwowienia zakładów, sklepów, dążąc tym samym do wyeliminowania własności prywatnej oraz kolektywizacji rolnictwa. Bardzo popularne w owym czasie były hasła konkretyzowane przez partię *ziemia dla tych, którzy ją uprawiają, zmobilizowanie mas dla obalenia klasy właścicieli ziemskich*³. Wszystkie czynione przez władze polityczne zabiegi miały na celu wprowadzenie socjalizmu na wzór radziecko-chiński.

W czerwcu 1954 roku premierem rządu Południowego Wietnamu został protegowany USA Ngo Dinh Diem⁴, który w październiku następnego roku obalił cesarza Bao Daia

---

¹ Do najważniejszych członków Komitetu Centralnego Wietnamskiej Partii Pracujących wybranych na Kongresie w Hanoi w 1965 roku należeli: Ho Chi Minh jako prezydent DRW, a zarazem przewodniczący KC WPP, Le – Quang Ba - przewodniczący Komitetu Mniejszości Narodowych, Nguyen Luo Bang - Przewodniczący Komisji Kontroli Partii i Rządu, Le Duan - I sekretarz KC WPP, Vo Nguyen Giap –Minister Obrony Narodowej, Ha Huy Giap - Wiceminister Kultury, Tran Quoc Hoan – Minister Bezpieczeństwa Publicznego, Ung Van Kiem - Minister Spraw Wewnętrznych. Dokładne informacje na temat wszystkich obsadzanych stanowisk w strukturach Wietnamskiej Partii Pracy w: Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (dalej - AMSZ), Departament II, Wietnam Północny 1968, 15/73 wiązka 3, D. II. Wietn. 0-10-1-65, *Skład Komitetu Centralnego Wietnamskiej Partii Pracujących*, k. 1- 4. D. II. Wietn. 0-10-1-65, *Wykaz przywódców partyjnych i państwowych DRW*, k. 1-3.

² P. Benken, *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010, s. 45.

³ A. Dmochowski, *Najdłuższa wojna. Przed Ukraina był Wietnam*, Warszawa 2014, s. 61-62.

⁴ Ngo Dinh Diem – urodzony w 1901 roku w rodzinie mandarynów. Zarówno on jak i cała familia była katolikami. Już w XVII wieku jego przodkowie przeszli na wiarę chrześcijańską. Początkowo losy Ngo Dinh Diema były związane ze szkołą Lycee Quoc Hoc, a później z uczelnią w Hanoi o profilu prawniczo-administracyjnym mianowicie Wyższą Szkołą Prawa i Administracji. W 1923 zaproponowano mu po raz pierwszy stanowisko nadzorcy kilkuset wiosek w okręgu Hue, które przyjął. W 1933 został mianowany przez ówczesnego cesarza Bao Daia na stanowisko Ministra Spraw Wewnętrznych. Ngo Dinh Diem liczył na to, iż przejmując bardzo ważną funkcję w państwie będzie mógł przeprowadzić istotne reformy. Tak się nie stało,

ogłaszając się prezydentem powstającej Republiki Wietnamu. Diem *nie był politykiem znanym i charyzmatycznym*⁵. Odmówił przeprowadzenia przewidzianych układami genewskimi wyborów w 1956 roku. Jego działania przejawiające się w obsadzaniu najważniejszych stanowisk w państwie swoją rodziną⁶, korupcja, a także faworyzowanie katolików doprowadziły do niezadowolenia i wrzenia społecznego, czego wyrazem był kryzys buddyjski w 1963 roku. Symbolem oporu przeciwko władzy stało się samospalenie buddyjskiego mnicha (...) *jednego z bonzów Thic Quang Duca (...) na centralnym placu w Sajgonie*⁷. Poklasku nie budził także ogłoszony przez prezydenta program wiosek strategicznych⁸. Należy zgodzić się z twierdzeniem byłego wiceprezydenta (1953-1961) i prezydenta (1969-1974) Richarda Nixona, że *Diem przedsięwziął nadmierne środki, często używał arbitralnie swojej władzy do stłumienia krytykującej go prasy i prześladowań politycznych przeciwników* (...) ⁹.

Powołanie do życia 20 grudnia 1960 roku NFWWP mającego na celu zjednoczenie Wietnamu pod sztandarami komunistów stanowiło swoistą reakcję na politykę Ngo Dinh Diema. Rządy Ngo Dinh Diema doprowadziły do intensyfikacji działań o charakterze opozycyjnym, względem *marionetkowego* przywódcy. W skład NFWWP¹⁰ wchodził

---

dlatego też podjął decyzję o rezygnacji z tego stanowiska. W 1945 nie zaakceptował propozycji Japończyków, którzy chcieli obsadzić go na stanowisku premiera. W latach 1950-1955 przyszły prezydent przebywał w Stanach Zjednoczonych. W 1955 roku Ngo Dinh Diem objął urząd prezydenta Republiki Wietnamu. Więcej na temat kariery prezydenta w pracy: J. Słowiak, *Ngo Dinh Diem - Pierwszy prezydent Republiki Wietnamu* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, pod red. P. Benkena, Oświęcim 2013, s. 100-121 oraz J. Słowiak, *Trudne początki Wietnamu Południowego* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach* tom III, pod red. P. Benkena, Zabrze - Tarnowskie Góry, 2016, s. 119-151. Należy zaznaczyć, iż w literaturze wykrystalizowały się dwa podejścia w stosunku do prezydenta Ngo Dinh Diema. Pierwsze ukazuje prezydenta jako człowieka mało zdolnego, który w swych działaniach kierował się przede wszystkim nepotyzmem i Istnieje stało. Istnieje również drugie stanowisko przedstawiające prezydenta jako wybitnego polityka, który pomimo wad potrafił sprawować skuteczny opór przeciwko komunistom. Trafniejsza wydaje się ta druga opinia, czego potwierdzeniem stanowi to, co działo się w Republice Wietnamu bezpośrednio po zamachu na Ngo Dinh Diema.

⁵ W taki sposób postrzegano Ngo Dinh Diema: *większość obserwatorów nie spodziewała się, że Diem przetrwa więcej niż rok na czele rządu, ale w ciągu 2 lat oczyścił armię i rząd z niełojalnych jednostek, przejął kontrolę nad policją w Sajgonie, podzielił i pokonał zbrojne sekty*. Cyt za: R. Nixon, *Nigdy więcej Wietnamu*, Łódź 1991, s. 40.

⁶ Brat prezydenta Ngo Dinh Nhu piastował urząd szefa policji i osobistego doradcy prezydenta, żona jego brata Ngo Dinh Nhu posiadała bardzo szerokie prerogatywy państwowe. Z kolei brat Ngo Dinh Diema - Ngo Dinh Thuc był arcybiskupem w Hue.

⁷ L. Zaręba, *Złota gwiazda nad Wietnamem*, Warszawa 1968, s. 222.

⁸ Program wiosek strategicznych - wioski, osiedla mieszkalne miały być odgradzane przez żołnierzy Republiki Wietnamu przy pomocy drutów, zasieków. Do wioski strategicznej prowadziło tylko jedno wejście, brama była najczęściej chroniona przez uzbrojonych żołnierzy, którzy mieli za zadanie zapobiec infiltracji sił partyzanckich w szeregi ludności wiejskiej. Należy podkreślić, iż pokładane w programie wiosek strategicznych nadzieje nie ziściły się. Po pierwsze dlatego, że ludność udzielała skrytego poparcia dla Viet Congu. Po drugie trudno było odróżnić partyzanta od zwykłego chłopca.

⁹ R. Nixon, op. cit., s. 41.

¹⁰ W skład Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego weszły następujące organizacje: Partia Ludowo - Rewolucyjna, Partia Radykalno - Socjalistyczna, Partia Demokratyczna, a także organizacje młodzieżowe, różnego rodzaju stowarzyszenia: Związek Młodzieży Ludowo - Rewolucyjnej, Związek Kobiet,

przedstawiciele różnych ugrupowań religijnych, politycznych oraz warstw społecznych¹¹. Do głównych zadań jakie stawiano przed organizacją, popularnie nazywaną Viet Congiem¹² należało obalenie rządów prezydenta, podejmowanie działań na rzecz pozbycia się doradców amerykańskich znajdujących się w Południowym Wietnamie, oraz konsolidacja państwa wietnamskiego pod egidą komunistów. Owe cele zamierzano osiągnąć poprzez działania partyzanckie¹³, których strategię najpełniej wyrażało motto *gdy nieprzyjaciół podchodzi – wycofuj się, gdy broni się – nękać go, gdy jest zmęczony – atakuj go, a gdy się wycofuje – ścigaj go*¹⁴.

NFWWP w swych działaniach opierał się na ideologii Mao Tse Tung *najpierw góry potem wieś, a na końcu miasto*¹⁵. Kierowanie się takimi wytycznymi doprowadziło do tego, że siły partyzanckie Viet Congu¹⁶ otrzymały określenie najlepszej partyzantki świata.

Związek Studentów, Związek Chłopów, Związek Kupców i Przemysłowców, Stowarzyszenie Pisarzy i Artystów, Komitet Obrońców Pokoju itp. Więcej w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 7/77 wiązka 4, *Narodowy Front Wyzwolenia Wietnamu Południowego*, k. 3-5. Więcej na temat Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego w aspekcie wchodzących w jego skład partii, organizacji i stowarzyszeń oraz ich kierownictwa, daty przystępowania poszczególnych organizacji w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 7/77 wiązka 4, *Skład Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego Wietnamu*, k. 1-3. *Kierownictwo Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego*, załącznik nr 2, k. 1 -3.

¹¹ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, *Wojna USA w Wietnamie*, Warszawa 1979, s. 39.

¹² Viet Cong, w wolnym tłumaczeniu oznaczało wietnamskich komunistów. Owo określenie zostało nadane przez żołnierzy amerykańskich stacjonujących w Wietnamie.

¹³ Taktyka działań partyzantów była określana jako *taktyka moskitów* polegała ona na szybkim ataku na przeciwnika (w najmniej spodziewanym momencie), a następnie jeszcze szybszym wycofywaniu się. Siły partyzanckie były świadome tego, iż we frontalnym starciu z przeciwnikiem, który de facto był lepiej od niego uzbrojony i wyposażony nie mają szans. W związku z czym w trakcie działań do perfekcji wykorzystywano element zaskoczenia (przeciwnik mógł znajdować się wszędzie). Viet Cong dla realizacji własnych celów wykorzystywał, przede wszystkim system tuneli i fortyfikacji rozlokowanych w całym Wietnamie Południowym w których rozmieszczał różnorodne pułapki tzw. booby trap oraz miny. Więcej na temat taktyki działań partyzanckich, tuneli, booby trap w: Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (dalej – IPN BU) 300/346, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie część II*, Warszawa 1969, *Rozdział VIII, Taktyka prowadzenia działań partyzanckich (według oceny amerykańskiej)*, k. 129, Viet Cong Boobytraps, Mines and Mine Warfare Techniques, Headquarters, Department of The Army, May 1967, *Professional Knowledge. Gained From Operational Experience in Vietnam*, May – June 1969. T. Mangold, J. Penycate, *The Tunnels of Cu Chi*, New York 1986, K. Gruszka, *Rola wietnamskich umocnień i tuneli podczas wojny w Wietnamie w latach 1965-1975* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach, tom III*, pod red. naukową P. Benken Zabrze - Tarnowskie Góry 2016, s. 100-118, G. L. Rottman, *Viet Cong and NVA Tunnels and Fortifications of the Vietnam War*, Oxford 2006, A. Herman, *Notes From Underground. The Long History of Tunnel Warfare* „Foreign Affairs”, 2014, nr 8, *Vietnam War Hole Huntin' Techniques to Detect, Neutralize and Destroy Enemy Tunnels Vietnam*, San Francisco 1968, IPN BU 395/38, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, siły lądowe, część IV, Metody walki sił patriotycznych*, Warszawa 1968, k. 15 – 17, R. G. Charlton, *Zapiski z Wietnamu*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny” 4 (56) lipiec-sierpień, Warszawa 1967, s. 71-79, IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, zeszyt nr 1, Niektóre właściwości taktyki wojsk FVN*, k. 22.

¹⁴ IPN, Ka 0103/ 65, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część III*, Warszawa 1967, k. 129.

¹⁵ A. Dmochowski, op. cit., s. 70.

¹⁶ Więcej na temat żołnierzy Viet Congu w odniesieniu do organizacji, sprzętu, treningu, umundurowania, morale, efektywności działań, profilu żołnierzy, rekrutowania, taktyki, politycznych inklinacji, logistyki w: G. L. Rottmana, *Viet Cong Fighter*, Oksford 2007, J. C. Donnell, Guy. J. Pauker, J. J. Zasloff, RM-450/3-ISA, *Viet Cong Motivation And Morale In 1964: Preliminary Report*, March 1965, L. Goure, *Memorandum RM-4507/3- ISA, Some Impressions of The Effects Of Military Operations On Viet Cong Behavior*, August 1965. M. R. Pearce,

Partyzanci byli wspierani przez DRW, która tzw. szlakiem Ho Chi Minha¹⁷ transportowała potrzebne uzbrojenie, wyżywienie, a także stanowiła szlak przerzutu żołnierzy Wietnamskiej Armii Ludowej zasilających oddziały partyzanckie.

Na czele NFWWP stało Prezydium z przewodniczącym Nguyen Hu Tho¹⁸, wiceprzewodniczącymi¹⁹ oraz Komitetem Centralnym²⁰. Oprócz trzonu kierowniczego bardzo ważną rolę odegrali członkowie poszczególnych komórek politycznych, którzy mieli

---

Memorandum RM-4552-1-ARPA, Evolution of Vietnamese Village – Part I: The Present , After Eight Month Of Pacification, April 1965, M. R. Pearce, Memorandum RM-4692-1-ARPA, Evolution of Vietnamese Village – Part II: The Past, August 1945 To April 1964, April 1966. L. Goure, C.A.H Thomson, Memorandum RM - 4699-1-ISA/ARPA, Some Impressions Of Viet Cong Vulnerabilities An Interim Reports, August 1965, J. J. Zasloff, Memorandum RM-4703/2-ISA/ARPA, Political Motivation Of The Viet Cong The Vietminh Regroupess, May 1968, J. M Carrier, C.A.H Thomson, Memorandum RM-4830-2-ISA/ARPA, Viet Cong Motivation And Morale: The Special Case Of Chieu Hoi, May 1966, L. W. Pye, Memorandum RM-4864-1-ARPA, Observations Of The Chieu Hoi Program, January 1969, L. Goure, A. J Russo, D. Scott, Memorandum RM- 4911-2-ISA/ARPA, Some Findings Of The Viet Cong Motivation And Morale Study, June – December 1965, February 1966, W. D Davison, J. J Zasloff, Memorandum RM-4983-1-ISA/ARPA, A Profile of Viet Cong Cadres, June 1966, R. M Pearce, Memorandum RM-5086-1-ISA/ARPA, Evolution Of The Vietnamese Village - Part III: Duac Lap Since November 1964 And Some Comments On Village Pacification, February 1967, M. Anderson, M. Arnsten, H. Averch, Memorandum RM-5239-1-ISA/ARPA, Insurgent Organization And Operations: A Case Study Of The Viet Cong In The Delta, 1964-1966, August 1967, W. P. Davison, Memorandum RM-5267/ 2 ISA/ARPA, Some Observations On The Viet Cong Operations In The Villages, May 1968, L. P Holliday, R. M Gurfield, Memorandum RM-5423-1-ISA/ARPA, Viet Cong Logistic, June 1968, J. C .Donnell, Memorandum RM- 5486-1-ISA/ARPA, Viet Cong Recruitment: Why And How Men Join, December 1967, F. Denton, Memorandum RM-5647-ISA/ARPA, Volunteers For The Viet Cong, September 1968, K. Kellen, Memorandum RM-6131`-1 – ISA/ARPA, Conversations With Enemy Soldiers In Late 1968/ Early 1969: A Study Of Motivation And Morale, September 1970, https://www.rand.org/pubs/research_memoranda/RM4507z3.html [dostęp 25.05.2018] .

¹⁷ Szlak Ho Chi Minha szlak transportowy, który prowadził z Demokratycznej Republiki Wietnamu przez Laos i Kambodżę do Wietnamu Południowego. Dzięki niemu możliwe było dostarczanie niezbędnego sprzętu, żywienia, zaopatrzenia oddziałom partyzanckim, których struktury w latach 60 wykrystalizowały się na południu. Należy zaznaczyć, że nigdy siłom amerykańskim nie udało się zniszczyć owego szlaku komunikacyjno-transportowego, pomimo zakrojonych na szeroką skalę operacji bombardowań strategicznych np. w ramach ofensywy *Rolling Thunder* czy *Linebacker I i II*. Zniszczenie fragmentu szlaku paraliżowało ruch tylko w określonej strefie, bowiem istniały alternatywne drogi (swoiste odnogi), które stanowiły substytut głównej arterii lądowej. Dodatkowo specjalnie wyszkolone oddziały inżynierskie w bardzo szybko i sprawnie dokonywały naprawy uszkodzonych arterii, co w szeregach amerykańskich z jednej strony budziło niezadowolenie, a z drugiej podziw.

¹⁸ Nguyen Hu Tho – urodził się 10 lipca 1910 roku w Cholonie (dzielnicy chińskiej) Sajgonu. Ukończył studia prawnicze we Francji, a następnie postanowił wrócić do Wietnamu, gdzie świadczył usługi prawne. Działał aktywnie na rzecz przeciwstawienia się polityce kolonizatorów. W czasie I Kongresu założycielskiego NFWWP otrzymał stanowisko przewodniczącego Komitetu Centralnego NFWWP. W 1969 roku powierzono mu funkcję przewodniczącego Rady Konsultacyjnej Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego Wietnamu Południowego. Więcej na temat życia Nguyen Hu Tho w: AMSZ Departament II, Wietnam 1973, 7/77 wiązka 4, *Życiorys Nguyen Huu Tho*, k. 1-2.

¹⁹ Funkcję wiceprzewodniczących Prezydium piastowały następujące osoby: Ibiñ Aleo - Przewodniczący Ruchu Autonomicznego Tay Nguyen, Vo Chi Cong – Przedstawiciel Partii Ludowo-Rewolucyjnej Wietnamu. Dr Phung Van Cung, Arcybiskup Huynh Tan Phat - Sekretarz generalny Partii Demokratycznej Wietnamu Południowego, Tran Nam Trung - Kierownik Wydziału Wojskowego Komitetu Centralnego Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego. Więcej na temat członków struktur Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego i członków jego Komitetu Centralnego w: AMSZ, Departament II, Wietnam, 7/77 wiązka 4, *Kierownictwo Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego* , załącznik 2, k. 1-3.

²⁰ IPN BU 300/346, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie część II, Rozdział VIII, Taktyka prowadzenia działań partyzanckich (według oceny amerykańskiej)*, Warszawa 1969, k. 130.

bezpośredni wkład w proces kreowania kierunków programowych organizacji partyzanckiej. Wśród nich najbardziej aktywnymi działaczami byli Nguyen Van Ngoi²¹, Nguyen Thi Dinh²², Thich Thien Hoa²³, Tran Bun Kiem²⁴. Na czele piramidy politycznej stał Komitet Centralny, który skupiał w swoim ręku największe prerogatywy. Z niego wybierano członków Prezydium, którzy mieli za zadanie wspierać działania polityczne, zgodnie z kursem wykreowanym przez Komitet Centralny w ramach swoistego podporządkowania. Niżej w strukturze znajdowały się trzy wykonawcze Komitety Interstrefowe, których zadania oscylowały wokół konkretyzacji założeń programowych płynących z Komitetu Centralnego. Kolejny szczebel stanowiło siedem Komitetów Strefowych będących *przybudówkami Komitetów Interstrefowych*²⁵, którym podlegało około 30 Komitetów Prowincjonalnych. Najniżej w hierarchii ulokowano tzw. Komitety Dołowe, które tworzone w najmniejszych jednostkach administracyjnych państwa tj. wioski, osiedla²⁶.

W dziesięciopunktowym programie politycznym kierownictwo NFWWP wysuwało postulaty: oporu przeciwko *agresorom amerykańskim*, walki o niepodległość, której zwieńczeniem miało być odzyskanie suwerenności, demokratyzacji życia, zapewnienia swobód polityczno-społecznych, obywatelskich, rozwoju kultury i sztuki, wykreowania silnej, stabilnej, niezależnej gospodarki zgodnie z głoszonym postulatem *ziemia należy do tych, którzy ją uprawiają*²⁷, silnej armii²⁸, pomocy społecznej dla najuboższych. Hasła głoszone przez siły partyzanckie miały na celu uzyskanie bardzo szerokiego poparcia w kręgach

---

²¹ Nguyen van Ngoi – urodzony w 1900 roku w My Tho, po utworzeniu Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego wchodził w skład Komitetu Centralnego NFW. Wcześniej uczył się w szkole w Sajgonie, której profil nastawiony był na kształcenie przyszłych nauczycieli. W latach późniejszych piastował stanowisko Przewodniczącego Komitetu Pomocy Rannym i Chorym Żołnierzom Armii Wyzwoleńczej.

²² Nguyen Thi Dinh, urodzona w 1920. Jej rodzice byli chłopami. Powołanie NFWWP doprowadziło do tego, że znalazła się w strukturach prezydium KC NFW. W latach 60 piastowała funkcję Przewodniczącej Związku Kobiet Walczących o Wyzwolenie Wietnamu Południowego oraz dowódcą Armii Wyzwoleńczej Wietnamu Południowego.

²³ Thich Tien Hoa urodził się w 1909 roku. Piastował urząd członka prezydium KC NFW, Przewodniczącym Stowarzyszenia Buddystów, Wiceprzewodniczącym Południowowietnamskiego Komitetu Solidarności Krajów Afroazjatyckich.

²⁴ Tran Bun Kiem, w 1921 roku był absolwentem szkoły prawniczej a także Przewodniczącym Komisji Spraw Zagranicznych KC NFW. Piastował urząd Przewodniczącego Studenckiego Związku Wyzwolenia Wietnamu.

²⁵ IPN BU 2603/7691, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie (Zeszyt nr 1)*, Warszawa 1967, k. 52.

²⁶ Zaprezentowana struktura i kierownictwo Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego na podstawie: IPN BU 2603/7691, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie (Zeszyt nr 1)*, Warszawa 1967.

²⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam,teczka dodatkowa z-35, *Notatka informacyjna, Narodowy Front Wyzwolenia i Tymczasowy Rząd Rewolucyjny Republiki Wietnamu Południowego*, k. 6.

²⁸ Więcej o programie politycznym Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego w: AMSZ, Departament II, Wietnam,teczka dodatkowa z- 35, *Program polityczny Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego*, k. 1-39, AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam 1975, 15/75, wiązka 3, *Political Programme of the South Vietnam National Front for Liberation, Adopted at an Extraordinary Congress of The Front Held in Mid – August 1967*, k. 1-18.

społecznych. Owe zapewnienia były jedynie nic nie znaczącymi pustymi frazesami, szczególnie w odniesieniu do demokratyzacji życia społecznego.

Należy podkreślić, że NFWWP formalnie był *rodzajem federacji, aż 30 organizacji, w praktyce tylko fasadą, ściśle kontrolowaną przez partię komunistyczną*²⁹. Prezydent Republiki Wietnamu zdawał sobie sprawę, jak wielkie zagrożenie pojawiło się na scenie politycznej, dlatego też wszelkimi sposobami starał się je zneutralizować. Jedną z form radzenia sobie z problemem było stosowanie represji, zamykanie w więzieniach wszystkich osób, które mogły należeć do grup opozycyjnych czy sił partyzanckich.

Ngo Dinh Diem poniósł fiasko, bowiem siły Viet Congu w bardzo krótkim czasie poszerzyły wpływy w Wietnamie Południowym, kierując się w realizacji swoich zamierzeń daleko idącym terrorem³⁰. *Już pod koniec 1964 roku ¾ terytorium i ponad połowa ludności Wietnamu Południowego znalazła się całkowicie lub częściowo pod władzą Frontu*³¹. *Potrąfili w ciągu kilku lat ugruntować swe wpływy i autorytet do tego stopnia, że stał się autentyczną władzą na 4/5 terytorium*³². Skuteczne posługiwanie się narzędziem jakim był terror doprowadziło do sytuacji, w której ludność bardzo często w obawie przed represjami udzielała skrytego poparcia partyzantom, co w żaden sposób nie potwierdzało tezy optowania za komunistami. *Liczbę zastraszonych, którzy zgodzili się pozostać na stanowiskach i służyć komunistom ocenia się na 80 tysięcy*³³.

Napięta sytuacja w Republice Wietnamu, permanentne niezadowolenie społeczeństwa z władz, której przedstawicielem był Ngo Dinh Diem, doprowadziła do udanego zamachu na jego życie 2 listopada 1963 roku³⁴. Po zamordowaniu prezydenta na scenie politycznej zapanował chaos, władzę zaczęli przejmować poszczególni generałowie. Na początku był nim gen. Dong Van Minh, następnie 30 stycznia 1964 roku gen. Nguyen Khanh. *Dopiero w maju 1965 roku rozpoczął się proces stopniowej stabilizacji w RW, gdy władzę przejęły młode lwy – generałowie Nguyen Van Thieu i Nguyen Cao Ky*³⁵. W 1967 r. funkcję prezydenta Republiki Wietnamu powierzono generałowi Thieu, z kolei wiceprezydentem został Ky. Pomimo tego,

---

²⁹ A. Dmochowski, *Wietnam 1962-1975, Wojna bez zwycięzców*, Warszawa 2003, s. 67.

³⁰ Więcej na temat doktryny i form terroru stosowanego przez Narodowy Front Wyzwolenia Wietnamu Południowego w pozycji: D. Pike, *The Viet – Cong. Strategy Of Terror*, Washington 1970.

³¹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1971, 51/75, *Narodowy Front Wyzwolenia i Tymczasowy Rząd Rewolucyjny Republiki Wietnamu Południowego*, k. 13.

³² S. Milc, *Dlaczego wojna?*, Warszawa 1968, s.104.

³³ R. Nixon, *Nigdy więcej Wietnamu*, Łódź 1991, s. 69.

³⁴ Najtrafniejszym podsumowaniem rządów wybitnego polityka jakim niewątpliwie był prezydent Republiki Wietnamu stanowi pogląd wyrażony przez W. Góralskiego, który skonstatował, że *historia panowania upadku Ngo Dinh Diema jest bardzo pouczającą lekcją. Został ona narzucony narodowi wietnamskiemu i utrzymany tak długo jak pożyteczny był dla Amerykanów. Kiedy przestał być wygodny, został usunięty z całą bezwzględnością* Cyt za: W. Góralski, *Wietnamska lekcja*, Warszawa 1965, s. 105.

³⁵ P. Benken *Ofensywa Tet 1968, Studium polityczno-militarne*, Szczecin 2014, s. 45.

że udało się generałom wyjść z politycznego impasu, zarządzane przez nich państwo nie było w stanie osiągnąć takiego poziomu społeczno-politycznego, jak za rządów zabitego prezydenta.

2. Zaangażowanie USA w konflikcie wietnamskim. Od doradztwa do zbrojnej interwencji

Zaangażowanie USA w konflikt wietnamski po konferencji genewskiej 1954 roku, pogłębiało się z każdym rokiem. Odzwierciedlało się to we wsparciu ekonomicznym Wietnamu Południowego, w latach 1954-1960 Amerykanie wydali na uzbrojenie i wyposażenie armii sajgońskiej 1,6 miliardów dolarów³⁶ oraz wysyłaniu doradców w ramach tzw. Military Assistor Advaisor Group (MAAG). Do głównych zadań, jakie Waszyngton stawiał przed doradcami, należało przede wszystkim szkolenie sił sajgońskich, które miały stanowić przeciwwagę dla ugrupowań skoncentrowanych wokół Ho Chi Minha. Modernizacja armii zorganizowanej na wzór kolonialny, miała się przełożyć w sposób bezpośredni na jej efektywność i skuteczność w walce z Viet Congiem. Siły gen. Vo Nguyen Giapa po zwycięskiej wojnie z Francją w 1954 roku, nadal były w gotowości bojowej, kontynuowano ich szkolenie. Przejawem stałego poparcia USA dla procesu modernizacji sił sajgońskich była intensyfikacja napływu doradców³⁷. W 1960 roku liczba amerykańskich doradców wojskowych wahała się w granicach do 800 ludzi. Kolejne lata niosły ze sobą tendencję wzrostową, bowiem w 1962 r. doradców było już 11,000, a w 1964 roku, aż 23,000³⁸. Amerykańska grupa wsparcia oprócz działań szkoleniowych, podejmowała również kroki w zakresie zaopatrzenia oraz szeroko rozumianej logistyki³⁹ i administracji.

Narastające zaangażowanie sił amerykańskich w Wietnamie podkreślała jedna z notatek delegacji PRL do Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli za 1964 rok, w której stwierdzono, że administracja USA zwiększyła *personel działający w Wietnamie, agencji i organizacji amerykańskiej*⁴⁰. Politycy USA z prezydentem Dwightem Davidem

---

³⁶ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, *Wojna USA w Wietnamie*, Warszawa 1979, s. 276.

³⁷ Dane na podstawie: IPN BU 0309/349, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, Zeszyt nr 4*, Warszawa 1967, k. 8; IPN BU 2603/7708, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, Zeszyt nr 9*, k. 9.

³⁸ Ibidem, k. 9.

³⁹ Więcej na temat budowania przez Stany Zjednoczone logistyki w Republice Wietnamu w pozycji: J. R. Gregory, *Building The Army Of The Republic Of Vietnam's Logistical System: Lessons Learned*, Kansas 2016, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/1021977.pdf> [dostęp 25.05.2018].

⁴⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 7/77 wiązka 4, D.V. Wiet. Kom/0431-II-C/7.64, Sprawozdanie z pracy grup kontrolnych za III kwartał 1964, Sajgon 30.10.1964, k. 4.

Eisenhowerem (1953-1961) wyrażali głębokie obawy co do możliwości przejścia Republiki Wietnamu przez siły komunistyczne na czele z Ho Chi Minhem i premierem Phan Van Dongiem⁴¹. Prezydent Stanów Zjednoczonych zdawał sobie sprawę z tego, że wygrana komunistów w Wietnamie może wzmocnić pozycję Związku Radzieckiego, przynajmniej w Azji Południowo-Wschodniej⁴². Taka sytuacja w realiach zimnowojennych oznaczałaby katastrofę dla Stanów Zjednoczonych. Postanowiono zatem, że Wietnam Południowy stanie się bastionem oporu przeciwko komunistom i ich ideologii.

Strategia ta była kontynuowana przez kolejne rządy Johna F. Kennedy'ego (1961 - 1963) i Lyndona B. Johnsona (1963-1968). Armia Wietnamu Południowego nie była w stanie pokonać dobrze zaopatrzonego przez DRW Viet Congu. Sytuacji tej nie były w stanie zmienić, ani dostawy broni z USA, ani aktywność amerykańskich doradców wojskowych. Prezydent Johnson zdawał sobie sprawę z sytuacji jaka panowała wówczas w Wietnamie. Nie bez znaczenia dla Białego Domu pozostawała kwestia zmagania zimnowojennych z Moskwą oraz niestabilność polityczna w Wietnamie Południowym, po udanym zamachu na prezydenta Ngo Dinh Diema w 1963 roku. Wszystkie te czynniki wpłynęły na decyzję o interwencji, chociaż początkowo *prezydent ciągle zwlekał, czekając na wyraźne fakty*⁴³. Administracja prezydenta Johnsona szukała odpowiedniego pretekstu do podjęcia działań militarnych

---

⁴¹Phan Van Dong - urodził się w 1906 roku. Mając 19 lat rozpoczął działalność rewolucyjną. Już w 1929 roku wstąpił do organizacji o nazwie Komitet Południowego Wietnamu Związku Rewolucyjnej Młodzieży Wietnamskiej. Po powrocie do kraju z emigracji w 1940 roku tworzył wspólnie z Ho Chi Minhem podstawy kolejnej organizacji walczącej o niepodległość Wietnamu, mianowicie Viet Minhu. W 1945 roku Ho Chi Minh powierzył mu funkcję Ministra Finansów w Rządzie Tymczasowym, następnie w 1949 roku wiceministra rządu, 1951. Ministra Spraw Zagranicznych, a w 1955 powołano go na stanowisko premiera rządu. Informacje na temat Phan Van Donga na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975 roku, 15/75 wiązka 3, D. II. Wietnam 0-10-1-65, *Krótką biografii tow. Pham Van Donga*, k. 1, AMSZ, Departament II, Wietnam 1973 roku, 7/77 wiązka 4, D. II, Wiet. 0-220-1-73, *Phan Van Dong, notatka bibliograficzna*, k. 37. Warto zaznaczyć, iż premier Demokratycznej Republiki Wietnamu kilkakrotnie wizytował w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej np. w 1970 roku, 1973 roku. Więcej na temat oficjalnych spotkań z przedstawicielem rządu DRW w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 77/7 wiązka 4, D II Wiet. 0-220-2-1-73, *Pilna notatka z wizyty w Polsce delegacji Partii Pracy i rządu DRW z tow. Pham Van Dongiem 23-28 lipca 1973 roku*, k. 41-45, D II Wiet. 0-220-2-1-73, *Materiał dotyczący wizyty premiera DRW w Polsce 23-18 lipca 1973*, k. 31-40. AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1968rok, 15/73 wiązka 3, D. II. Wiet. 0-10-1-65, *Pham Van Dong*, k. 1-2, D. II. Wiet. 0-10-1-65, *Wietnamczycy, których zna cały kraj*, *Pham Van Dong*, k. 1, D. II. Wiet. 0-10-1-65, *Premier Demokratycznej Republiki Wietnamu Pham Van Dong*, k. 1-2.

⁴² Teoria domina – teoria przedstawiona w 1954 roku przez prezydenta Dweighta Einsenhowera zgodnie z którą utrata kontroli nad Wietnamem i ewentualne przejście władzy przez komunistów w tym państwie doprowadzi do reakcji łańcuchowej i spowoduje przejście władzy przez komunistów w innych państwach azjatyckich (proces którego supermocarstwo jakim niewątpliwie były Stany Zjednoczone nie będzie w stanie go zatrzymać, zahamować). Patrz: P. Ostaszewski, *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1946 – 1975*, Warszawa 2000, s. 300- 372.

⁴³ W jednym z przemówień Johnson wyjaśnił przyczynę podjęcia stanowczych kroków konstatując, że *naszym celem jest Niepodległość Wietnamu Południowego i jego wolność od ataków. My nie chcemy zniszczyć, zdewastować tego co lud Północnego Wietnamu z takim trudem wybudował (...) Użyjemy naszych sił z ograniczeniem i z całą mądrością (...) Pragniemy pod każdym względem, aby lud na Południu Wietnamu mógł przetrwać (...) własny kraj (...) według własnej drogi. Zrobimy wszystko co konieczne , aby osiągnąć ten cel (...)*. Cyt. za: P. Taras, *Wietnam 1964 – 1973, Walki nad DRW „Kampanie Lotnicze”*, nr 2, Gdańsk 1994, s. 6.

wspierających wojska Wietnamu Południowego. Stał się nim incydent w Zatoce Tonkińskiej; 2-3 sierpnia 1964 roku 4 kutry północnowietnamskie miały zaatakować okręt amerykański USS Maddox⁴⁴. Bezpośrednią konsekwencją tego zdarzenia było uchwalenie przez Kongres 7 sierpnia 1964 roku - rezolucji tonkińskiej, która zobowiązywała prezydenta Johnsona do podjęcia w Wietnamie wszystkich niezbędnych działań, łącznie z użyciem sił zbrojnych. Na początku lutego 1965 roku Viet Cong zaatakował amerykańskie siły lotnicze w Wietnamie Południowym, niszcząc 10 samolotów. Były ofiary śmiertelne i ranni. Prezydent postanowił wtedy skorzystać z przyznanych mu uprawnień. 2 marca 1965 roku Amerykanie dokonali ataku lotniczego na DRW. Sześć dni później na plaży w Da Nang nastąpił desant amerykańskiej piechoty morskiej. *Na brzegu witali ich przedstawiciele władz, grała orkiestra, a piękne dziewczęta w barwnych tunikach ao dai wkładały im na szyję wieńce z tropikalnych kwiatów.*⁴⁵. W tym momencie machina wojenna została wprowadzona w ruch, nikt ani nic nie było w stanie jej zatrzymać przez kolejne 10 lat konfliktu.

3. Charakterystyka sił wojskowych stron uczestniczących w wojnie wietnamskiej

3.1 Narodowy Front Wyzwolenia Wietnamu Południowego

Oprócz ściśle zhierarchizowanej i centralistycznej struktury politycznej, NFWWP dążył do rozbudowy swoich sił, w takim zakresie, aby być zdolnym do stawienia czoła amerykańskim żołnierzom. Ze względu na niedostępność źródeł wietnamskich w odniesieniu do potencjału militarnego należy powołać się na dokumenty amerykańskie oraz informacje pozyskiwane przez wywiad wojskowy PRL⁴⁶. Problem wiarygodności oraz jednostronności źródeł w odniesieniu do sił partyzanckich najpełniej odzwierciedla konkluzja zaprezentowana przez B. Kołodziejczyka, który w pracy *Wojna w USA w Wietnamie* stwierdził, iż *w rzeczywistości nikt nie znał prawdziwych informacji o liczbie jego jednostek*. Powoływanie się na statystyki ma na celu szacunkowe przedstawienie stosunku sił między poszczególnym

---

⁴⁴ Do tej pory badacze nie są przekonani czy incydent z Zatoce Tonkińskiej miał miejsce, czy był to tylko spreparowany incydent, który miał posłużyć siłom amerykańskim do rozpoczęcia działań w Azji Południowo-Wschodniej. Warto nadmienić, iż każda ze stron w stosunku do tej kwestii ma odrębny punkt widzenia. W rozwikłaniu owych sprzeczności nie pomagają zeznania świadków. Z wszystkich względów nie można jednoznacznie postawić tezy, która wykluczałaby wersję jednej ze stron. Patrz: P. Ostaszewski, op. cit., s. 387 – 406.

⁴⁵ A. Dmochowski, *Wietnam...*, s.107.

⁴⁶ Informacje zawarte w poszczególnych notatkach służbowych oficerów wywiadu PRL w dużej mierze opierały się na opracowaniach amerykańskich, które pozyskiwano w Wietnamie, które po przetłumaczeniu, były umieszczone w zeszytach wydawanych przez II Zarząd Sztabu Generalnego w Warszawie.

rodzajami wojsk⁴⁷. Oficerowie wywiadu PRL wskazywali, że uzyskane przez nich dane nie zostały do końca zweryfikowane, a jeśli udało się je potwierdzić, to opierały się jedynie na informacjach przedstawianych przez stronę amerykańską.

Według danych wywiadu wojskowego PRL na dzień 30.04.1966 roku stan sił NFWWP przedstawiał się następująco. Liczbę regularnych oddziałów partyzanckich szacowano na 75,000 kadry kierowniczej i polityczno – partyjnej, administracji na 40,000 ludzi, a lokalnych oddziałów 120,000⁴⁸. Łącznie potencjał militarny w 1966 roku miał wynosić 235,000 ludzi. Raporty przesyłane przez wywiad PRL na dzień 1.03.1968 roku konkretyzowały, iż siły NFWWP liczyły 540,000 żołnierzy. W tym siły regularne szacowano na 420,000 żołnierzy i 120,000 partyzantów⁴⁹. Stan liczebny owych formacji na dzień 1.11.1968 szacowano na 300,000 (w tym: *oddziały kadrowe FWN* - 60,000, *kadry polityczne* - 40,000, *wojska regularne przerzucone z DRW* - 30,000, *oddziały pomocnicze* - 15,000 oraz *siły partyzanckie* - 150,000.⁵⁰

Największy potencjał stricte militarny ujawnił się w 1968 roku, co przełożyło się w sposób bezpośredni na sukcesy odnoszone przez Viet Cong w starciach z amerykańskimi żołnierzami. Ponadto *w składzie bojowym sił regularnych FWN znajdowało się 27 dywizji⁵¹ piechoty o stanie liczebnym wynoszącym średnio od 5,000 – do 6,000 ludzi każda⁵²*. Natomiast według informacji władz sajgońskich, na które powoływali się oficerowie Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, *siły NFW wynosiły 257, 000 ludzi uzbrojonych⁵³*. Jednocześnie w ramach przytoczonej wartości wyodrębniono *100,000 żołnierzy w oddziałach regularnych, zorganizowanych w pułki batalionowe, 115,000 ludzi w jednostkach partyzanckich, 40,000 kadry technicznej i politycznej i 15,000 ludzi w jednostkach zaopatrzeniowych⁵⁴*.

Zaprezentowanych danych nie można w żaden sposób zweryfikować, ze względu na niedostępność źródeł wietnamskich. Nie należy jednak w sposób bezpośredni ich odrzucać, bowiem przytoczone wartości ukazują pewną tendencję wzrostową, jeśli chodzi o rozbudowę

---

⁴⁷ Nie dysponujemy źródłami wietnamskimi, dzięki którym moglibyśmy poznać prawdziwy potencjał mobilizacyjny ludności Wietnamu.

⁴⁸ IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 17.

⁴⁹ Dane na podstawie: IPN BU 395/38, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie (część IV) siły lądowe*, Warszawa 1968, k. 27.

⁵⁰ IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 25.

⁵¹ Więcej na temat organizacji dywizji piechoty Armii Wyzwolenia Wietnamu Południowego: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968-1973*, Warszawa 1974, załącznik nr 24, k. 379.

⁵² Ibidem, s. 27.

⁵³ IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie. Zeszyt nr 6*, Warszawa 1967, k. 20.

⁵⁴ Ibidem, k. 20.

sił Viet Congu, która swoje apogeum osiągnęła w 1968 roku. Siły partyzanckie dokonując akcji na terenie Wietnamu Południowego *najczęściej prowadziły działania siłami pułku*⁵⁵, *a nawet dywizji*⁵⁶. Natomiast *pododdziały lokalne i partyzanci stanowiły siły pomocnicze, głównie wykorzystywane w celu zapewnienia kontroli na wyzwolonych obszarach, organizowania miejscowych organów władzy, pomocy w organizacji produkcji rolnej*⁵⁷.

Dla realizacji wcześniej wyznaczonych celów partyzanci dysponowali odpowiednią bronią tj. pociskami rakietowymi kalibru 120, 140 mm, moździerzami kalibru 120, 75 mm, sprzętem służącym do likwidowania celów powietrznych tj. działa przeciwlotnicze oraz karabiny maszynowe AK-47, AK-50. Warto także wspomnieć o umundurowaniu i wyposażeniu partyzanta Viet Congu, na które składała się moskitiera chroniąca przed owadami, hamak do spania, lampa, środki medyczne znajdujące się w apteczce, a także worek, który służył żołnierzowi jako plecak⁵⁸.

NFWWP nie bez powodu był nazywany najlepszą partyzantką świata. Na tak wyrażony pogląd wpływ miało kilka czynników. Siły partyzanckie potrafiły w relatywnie krótkim czasie rozbudować swój potencjał militarny dzięki pomocy ze strony ZSRR i ChRL oraz włączaniu w szeregi jednostek partyzanckich żołnierzy Wietnamskiej Armii Ludowej. Ponadto partyzanci po mistrzowsku wykorzystali teatr prowadzenia działań, gdzie realizowali niezwykle skuteczną taktykę moskitów. Dodatkowo wykorzystanie elementu zaskoczenia stało się przysłowiowym gwoździem do trumny sił amerykańskich. Wszystkie te elementy w sposób bezpośredni przełożyły się na zwycięstwo z lepiej uzbrojonymi i wyposażonymi siłami amerykańskimi. Nie bez znaczenia pozostały doświadczenia w prowadzeniu tego typu działań, pochodzące z I wojny indochińskiej. To co wydaje się istotne i warte zaznaczenia to fakt, że siły Viet Congu były zgrupowane w małe jednostki taktyczne, co na polu walki zapewniło im elastyczność i manewrowość w trakcie realizacji zadań bojowych.

To, w jaki sposób postrzegano partyzantów oddaje relacja jednego z amerykańskich żołnierzy, który opisywał, że *partyzanci uderzyli wczoraj w nocy. Nie spodziewaliśmy się ich ataku, przed walką nie stwierdziliśmy żadnego śladu ich działalności w tym rejonie. Nie*

---

⁵⁵ Więcej na temat organizacji pułku piechoty Armii Wyzwolenia Południowego Wietnamu: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 380. Więcej na temat organizacji pułku czołgów Armii Wyzwolenia Wietnamu Południowego i organizacji pułku artylerii Armii Wyzwolenia Wietnamu Południowego: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań wojennych...*, k. 381.

⁵⁶ Ibidem, k. 27.

⁵⁷ Ibidem, k. 16.

⁵⁸ Więcej na temat uzbrojenia i wyposażenia sił partyzanckich Viet Congu w pozycji: G. L. Rottman, *Viet Cong...*, s. 20-30, IPN BU 2603/7706, *Zbiór Wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie (zeszyt nr 8)*, Warszawa 1967, k. 27.

rozumiemy w jaki sposób dokonali tego⁵⁹. Siły Frontu Wyzwolenia Narodowego Wietnamu Południowego były dobrze wyszkolone, nieźle uzbrojone i miały specyficzny system dowodzenia. Partyzanci rozporządzając znaczną ilością środków ognia mogli powstrzymać duże zgrupowania naszych wojsk, ich system rozpoznania również zdał egzamin⁶⁰.

3. 2 Wietnamska Armia Ludowa

Wietnamska Armia Ludowa dość często w literaturze przedmiotu była postrzegana przez pryzmat akcji podejmowanych wspólnie z siłami partyzanckimi Viet Congu w Republice Wietnamu. Pomimo tego, nie należy jej utożsamiać z formacjami stricte partyzanckimi, których struktury wykrystalizowały się w latach 60 XX wieku. Żołnierze wchodzący w skład Wietnamskiej Armii Ludowej podejmowali działania konwencjonalne, czego przejawem była jedna z największych ofensyw północnowietnamskich skierowanych przeciwko najważniejszym centrom Południowego Wietnamu w ramach ofensywy Tet⁶¹.

DRW w czasie II wojny indochińskiej starała się rozbudowywać siły lądowe, które miały stać się przeciwwagą dla rosnącego potencjału militarnego Amerykanów w Azji Południowo – Wschodniej. Z tego względu w ograniczonym zakresie rozbudowywano siły powietrzne Wietnamskiej Armii Ludowej oraz jej siły morskie. Określenie potencjału militarnego, jakim dysponował głównodowodzący sił północnowietnamskich gen. Vo Nguyen Giap, możliwe będzie jedynie przez przytoczenie wartości szacunkowych. Zaprezentowane dane w dużej mierze opierają się na źródłach amerykańskich. Należy je przyjmować z dozą krytycyzmu. Liczby ukazują pewne tendencje rozwojowe, jakie ujawniły się w szeregach wietnamskiej armii. Dodatkowym argumentem przemawiającym za wykorzystaniem owych informacji jest deficyt źródeł wietnamskich, bez których nie sposób jednoznacznie określić potencjału militarnego DRW.

Według generała Westmorleanda siły zbrojne Demokratycznej Republiki Wietnamu liczyły 490,000⁶². W ich skład miały odpowiednio wchodzić siły lądowe oscylujące wokół 250,000, zgrupowane w 40 pułków piechoty, na których wyposażeniu znajdowało się 100 czołgów i 3,000 dział przeciwlotniczych oraz siły morskie, których potencjał oszacowano na 2,750 ludzi. Jednostki dla realizacji skonkretyzowanych zadań dysponowały 34 kutrami

---

⁵⁹ IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 129.

⁶⁰ R. G. Charlton, *Zapiski z Wietnam*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 4(56), lipiec-sierpień, Warszawa 1967, s. 71.

⁶¹ Więcej na temat ofensywy Tet w kolejnych podrozdziałach.

⁶² IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 20.

torpedowymi. Siły powietrzne stanowiło 3,500 żołnierzy w kraju i 800 odbywających przeszkolenie w Związku Radzieckim. Należy również wspomnieć o licznych siłach milicji zasilających szeregi sił regularnych, których szacowano na 230,000⁶³.

W jednym z raportów odnoszących się do potencjału militarnego żołnierzy północnowietnamskich tj. *North Vietnamese Military Potential For Fighting in South Vietnam* oszacowano, że siły Północnego Wietnamu wynosiły trochę ponad 400,000⁶⁴. Dokonując określenia poziomu militarnego w odniesieniu do Demokratycznej Republiki Wietnamu stwierdzono, iż siły lądowe liczyły od 345,000—427,000, siły powietrzne 3,500-5,000, natomiast siły morskie 2,500-3000⁶⁵.

Siły konwencjonalne DRW udzielały dużego wsparcia partyzantom z południa czego przejawem była wzmożona dostawa sprzętu, uzbrojenia oraz personelu militarnego. *Siły na Południu Wietnamu oscylowały wokół 260,00 do 280,000 z czego 38,000 stanowili żołnierze Północnego Wietnamu, 63,000 siły regionalne i lokalne Viet Congu i 100,000 – 120,000 siły partyzanckie*⁶⁶. Dane te wskazują na duże zaangażowanie sił północnowietnamskich w akcje niekonwencjonalne podejmowane na terytorium Republiki Wietnamu.

Armia Demokratycznej Republiki Wietnamu podlegała Sztabowi Generalnemu WAL oraz Komitetowi Obrony Narodu. Do zadań priorytetowych, jakie stawiano przed żołnierzami północnowietnamskim należały działania wspierające partyzantów, szczególnie w aspekcie szkoleniowym. Owe treningi miały na celu doprowadzenie do profesjonalizacji sił Viet Congu. *Relacje pomiędzy Armią Północnego Wietnamu, a Viet Congiem były złożone i bardzo głębokie*⁶⁷. Nie należy zapominać, iż Północny Wietnam zaczął wysyłać oddziały regularne już w 1958 r.⁶⁸.

Dywizje piechoty (su doan von binh) składały się z 9,600 żołnierzy, zorganizowanych w trzy regimenty oraz batalion artylerii⁶⁹. Natomiast według danych zaprezentowanych przez wywiad wojskowy PRL, w skład dywizji DRW wchodziło od 6,000 do 8,000 ludzi, a jeśli wziąć pod uwagę także oddziały zaopatrzenia to owa liczba wzrastała do 11,000. Niżej w strukturze znajdował się pułk piechoty składający się z 3 batalionów, który z kolei liczył

---

⁶³ Ibidem, k. 20.

⁶⁴ National Intelligence Estimate, Number 14.3-66, *North Vietnamese Military Potential, for Fighting in South Vietnam*, 7 July 1966, s. 1, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0000013189.pdf, [dostęp 25.05.2018].

⁶⁵ Ibidem, s. 6.

⁶⁶ Ibidem, s. 1.

⁶⁷ G. Rottman, *North Vietnamese Army soldier 1958-1975*, Great Britain, 2009, s. 6.

⁶⁸ Ibidem, s. 6.

⁶⁹ Ibidem, s.10.

3 kompanie i kompanie wsparcia ogniowego⁷⁰. Artyleria dywizji w swoich szeregach miała dywizjon 120 mm moździerzy, dywizjon dział odrzutowych oraz dywizjon przeciwlotniczy⁷¹.

Siły regularne armii północnowietnamskiej dysponowały kilkoma rodzajami batalionów, które ze względu na powierzone działania uległy specjalizacji. Należały do nich bataliony rozpoznawcze, zaopatrzeniowe, medyczne, inżynieryjno saperskie, łączności. Bataliony rozpoznawcze miały za zadanie dokonywać misji o charakterze zwiadowczym szczególnie na terenach znajdujących się pod protekcją nieprzyjaciela. Bataliony zaopatrzeniowe czuwały nad zapewnieniem odpowiedniej ilości żywności, sprzętu organizując całe zaplecze logistyczne⁷². *Batalion medyczny organizował ruchomy szpital polowy, który stanowił dywizyjny punkt medyczny przeznaczony dla ciężko rannych*⁷³. Do głównych zadań batalionu inżynieryjno- saperskiego należała konstrukcja schronów i różnego typu umocnień. Natomiast batalion łączności był *głównym środkiem łączności pomiędzy kompaniami a dowodzeniem batalionu byli gońcy*⁷⁴. Sposób utrzymywania łączności, mający charakter archaiczny, nie przyczynił się w sposób pozytywny do uelastycznienia dowodzenia i jednocześnie zapewnienia odpowiedniego poziomu przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi związkami taktycznymi wchodzącymi w skład Wietnamskiej Armii Ludowej. Taki przepływ informacji następował dopiero na wyższym szczeblu organizacji armijnej, mianowicie na linii pułk – dywizja, co jednocześnie uniemożliwiało kontakt z mniejszymi jednostkami jakim były bataliony.

Żołnierz służący w siłach regularnych Demokratycznej Republiki Wietnamu w pierwszej kolejności był poddawany politycznej indoktrynacji, która miała na celu zaszczepienie w nim ducha walki o ojczyznę. Młodzi mężczyźni wstępując do sił militarnych musieli być przygotowani na daleko idące poświęcenie dla *dobra ojczyzny*, co przewidywała *północnowietnamska teoria wojny, która opierała się na ideologii Mao Tse*⁷⁵ *Tunga*⁷⁶. Mężczyźni (...) *byli zdolni do każdego poświęcenia nawet życia dla rewolucji*⁷⁷. Nie należy zapominać, iż w skład armii Północnego Wietnamu wchodził także dawni żołnierze Viet Minhu (...) *około 90,000 przegrupowało się w Północnym Wietnamie*⁷⁸. Wstępowanie

⁷⁰ Dane na podstawie: IPN BU 2603/7706, *Zbiór wiadomości...*, k. 24. Owe liczby odnoszą się do organizacji 3 Dywizji Demokratycznej Republiki Wietnamu.

⁷¹ Dane na podstawie: IPN BU 2603/7706, *Zbiór wiadomości...*, k. 25.

⁷² Więcej na temat zaplecza logistycznego, systemu logistycznego oraz związanych z nich problemów w pozycji: L. J. Burton, *North Vietnam's Military Logistic System: Its Contribution To The War, 1961-1969*, Kansas, 1977.

⁷³ IPN BU 2603/7706, *Zbiór wiadomości...*, k. 26.

⁷⁴ Ibidem, k. 26.

⁷⁵ Teoria Vo Nguyen Giapa – *dau tranh* patrz w podrozdziale: wojna francusko-wietnamska w latach 1946-1954.

⁷⁶ J. L. Burton, op. cit., s.15.

⁷⁷ National Intelligence Estimate..., k. 9.

⁷⁸ J. L. Burton, op. cit., s. 38.

w szeregi armii odbywało się na zasadzie zaciągu ochotniczego. Częściowa mobilizacja mężczyzn w wieku 18-25 lat, doprowadziła do tego, iż szeregi armii zasililo prawie 700,000 rekrutów. Kiedy owe widełki obniżono z 18 do 17 lat oraz powiększono z 25 do 30 potencjał mobilizacyjny wzrósł o dodatkowe 500,000. Co łącznie dawało 1,2 miliona potencjalnych żołnierzy⁷⁹ zdolnych stawić czoła przeciwnikowi. Zatem koła polityczne w DRW nie musiały zaprzętać sobie głowy ewentualnym brakiem ochotników, którzy chcieli dokonać wyzwolenia kraju spod kontroli Amerykanów.

Po zaciągu do wojska następowały szkolenia, które przeprowadzano w kilku przygotowanych do tego celu centrach. *Podstawowy trening trwał 2-3 miesięcy. Trening w zakresie infiltracji 6 miesięcy. Trening specjalny ponad rok*⁸⁰. W trakcie szkolenia rekrut⁸¹ uczył się przede wszystkim dyscypliny, musztry, sztuki kamuflażu, salutowania, posługiwania się bronią, aby móc poradzić sobie w każdej sytuacji. *Szacuje się, że dywizja NVA była zdolna do trenowania 4,500-6,000 mężczyzn co każde 3 miesiące. Prawdopodobnie 18,000-24,000 przez rok*⁸². Należy zaznaczyć, że siły północnowietnamskie dysponowały przede wszystkim bronią zdobyczną, która pochodziła z II wojny światowej.

W początkowym okresie funkcjonowania, nie występowała żadna standaryzacja uzbrojenia, co powodowało trudności przede wszystkim w przeszkalaniu żołnierzy w zakresie posługiwania się bronią, w tym także bronią kombinowaną. Ponadto występowały trudności jeśli chodzi o różnokalibrowe pociski, które nie miały charakteru jednolitego i nie pasowały do każdej broni. Sytuacja ulegała poprawie w 1960 roku. Wtedy na większą skalę zaczęto posługiwać się sowieckim SKS kalibru 7,62 mm, AK 47 kalibru 7,62 mm i jego chińskiego odpowiednika typ 56, polskiego PMK⁸³, bułgarskiego AMD.

Gratyfikacje pieniężne związane z działaniami w ramach struktury wojskowej były bardzo niskie. Otóż zwykły szeregowiec mógł liczyć jedynie na żołd w wysokości 6 dongów. Sierżant znajdując się wyżej w strukturze otrzymywał 12 dongów. Czynnikiem, który

---

⁷⁹ Dane na podstawie: National Intelligence Estimate..., k. 4-5.

⁸⁰ Ibidem, s. 9.

⁸¹ Umundurowanie żołnierza Wietnamskiej Armii Ludowej w początkowym okresie miało kolor brązowy, określany jako khaki. W związku z teatrem działań na którym występowała bujna roślinność postanowiono zmienić kolor uniformów w 1966 roku. Kolor brązowy zastąpił kolor zielony. Owe działania miały na celu zapewnić siłom regularnym Demokratycznej Republiki Wietnamu odpowiedni kamuflaż. W czasie szkolenia najczęściej noszono rzeczy cywilne. W plecaku żołnierza Demokratycznej Republiki Wietnamu znajdował się zapasowy uniform, zapasowa bielizna, sandały Ho Chi Minha, narzuta przeciwdeszczowa, hamak, śpiwór, siatka chroniąca przed moskitami, szczoteczka do zębów, pasta, mydło, grzebień, kubek, miseczka do ryżu i pałeczki, łyżka do zupy, czerwona książeczka Mao Tse Tung, paczka papierosów i zapalniczka Zippo, ubranie polowe, broń najczęściej AK 47 oraz magazynek. Informacje na podstawie: G. Rottman, *North Vietnamese...*, s. 34.

⁸² Ibidem., s. 1.

⁸³ Więcej na temat rodzajów i skuteczności broni wykorzystywanej przez siły Demokratycznej Republiki Wietnamu w pracy: G. Rottman, *North Vietnamese...*, s. 25 – 33, IPN BU 2603/7706, *Zbiór wiadomości...*, k. 27.

w sposób bezpośredni wpływał na zwiększenie uposażenia była rodzina nie mająca innego źródła dochodu. Z tego tytułu żołnierz otrzymywał uposażenie w wysokości 15 dongów, a jeśli dodatkowo mieszkał w małym mieście, kwota została zwiększana do 18 dongów⁸⁴.

Oprócz sił lądowych armia DRW dysponowała siłami powietrznymi, które nie mogłyby osiągnąć odpowiedniego potencjału militarnego bez wsparcia Związku Radzieckiego i Chińskiej Republiki Ludowej. Już 9 marca 1949 r. na mocy dekretu zatwierdzonego przez Ho Chi Minha nałożono na Ministra Obrony obowiązek powołania komisji, która dokonywałaby szkolenia przyszłych pilotów. Do tego celu ukonstytuowano tzw. Komitet Badań Sił Powietrznych. *I grupa 29 pilotów została przeszkolona w zakresie pilotowania*⁸⁵, *potem kolejna grupa 81 studentów została przeszkolono*⁸⁶.

Komitet Badań Sił Powietrznych nie przetrwał próby czasu, zaledwie po dwóch latach działalności został rozwiązany. Dowództwo polityczne Demokratycznej Republiki Wietnamu doszło do wniosku, że misję zreformowania wszystkich sił, w tym także powietrznych, powierzy gen. Vo Nguyen Giapowi, który w 1955 r. został powołany na stanowisko Ministra Obrony. Wszystkie postawione przed nim zadania miały zostać zrealizowane w ciągu 4 lat, co stanowiło nie lada wyzwanie. Pierwsze kroki, które miały doprowadzić do rozwoju potencjału sił powietrznych, polegały na zapewnieniu odpowiedniego poziomu infrastruktury, co wiązało się budową lotnisk i renowacją starych, nie nadających się do użytku. *Pod koniec 1957 w Północnym Wietnamie były 42 lotniska, w tym 14 zlokalizowanych na równinach, 11 na wzgórzach i 19 w górach*⁸⁷. Komórką, która czuwała nad realizacją zadań była Komisja Badań ds. Lotnictwa⁸⁸ z Danh Tinhem na czele. Do kluczowych lotnisk na terytorium Demokratycznej Republiki Wietnamu zaliczano Cat Bai, Kien An, Do Son.

Powołane w latach 50 organizacje, które przeszły do historii jako Cywilny Departament Lotnictwa i Komitet Badań Sił Powietrznych stały się prekursorami późniejszych sił powietrznych DRW. Wszystkie wcześniej wspomniane zabiegi miały na celu szybką rozbudowę sił powietrznych, aby stały się elementem wsparcia dla północnowietnamskich sił lądowych. Bardzo dużą rolę w zakresie szkolenia i unowocześnienia sił wietnamskich odegrały ChRL i ZSRR, które wysyłały nie tylko sprzęt, ale także szkoliły pilotów. *W 1960 grupa 52 pilotów została wysłano do Chin, by przejść*

---

⁸⁴ G. Rottman, *North Vietnamese...*, s. 22

⁸⁵ I. Toperczer, *Air war over north Vietnam - The Vietnamese People's Air Force 1949-1977*, Texas 1988, s. 3.

⁸⁶ Ibidem, s. 3.

⁸⁷ Ibidem, s. 5.

⁸⁸ Nazwa ang. *Airfield Research Committee*. Tłumaczenie własne w polskiej literaturze nie funkcjonuje nazwa owej komisji.

trening na Mig-17⁸⁹, w tym samym czasie grupa 67 pilotów podróżowała do ZSRR, aby ukończyć kurs obsługi helikoptera⁹⁰.

W sierpniu 1962 roku siły DRW posiadały jedynie 36 myśliwców typu Mig-15, Mig-17. Sytuacja uległa zmianie w maju 1965 roku, kiedy oprócz 56 maszyn Mig-15 i 17, dysponowano także 6 bombowcami Il-28. Dalszy rozwój sił powietrznych⁹¹ nastąpił w grudniu tego samego roku, kiedy lotnictwo DRW dysponowało 62 Mig – 15 i 17, 6 Il-28, a nawet bardziej nowoczesnymi Mig-2, których liczba wyniosła 7 sztuk. Według danych oficerów wywiadu PRL *we wrześniu 1966 roku na wyposażeniu lotnictwa DRW było 100 samolotów w tym 70 Mig-15 i Mig-17 i 30 Mig-21*⁹². Największy potencjał w zakresie dysponowania samolotami bojowymi ujawnił się w maju 1972 roku, kiedy siły powietrzne DRW dysponowały 80 Mig-15/17, 33 Mig-19, oraz 93 Mig-21, co łącznie dawało sumę 206 maszyn, które w każdej chwili mogły być użyte do misji wojskowych⁹³.

Marynarka wojenna Wietnamskiej Armii Ludowej nie stanowiła znaczącej siły jeśli dokona się jej porównania z jednostkami powietrznymi i lądowymi Demokratycznej Republiki Wietnamu. Do jej głównych zadań należała, *walka z lotnictwem sił morskich, walka z okrętami wojennymi i barkami 7 floty, niszczenie min morskich zrzuconych przez samoloty w ujściach rzek*⁹⁴. Oficerowie wywiadu PRL dość stanowczo stwierdzili, iż przeciwnicy (Amerykanie) nie byli świadomi jakimi jednostkami pływającymi dysponowali Wietnamczycy, wskazując na dwie przyczyny tego stanu rzeczy. Po pierwsze, prowadzenie przez siły morskie walki defensywnej, gdy nie istniało przeświadczenie co do możliwości zwycięstwa. *Kutry przyjmowały walkę wtedy gdy miały pewność że zwyciężą*⁹⁵. Po drugie, siły morskie Demokratycznej Republiki Wietnamu stosowały metodę pozornych celów, które miały doprowadzić do dezorientacji przeciwnika⁹⁶.

Marynarka wojenna DRW nie stanowiła siły, która mogłaby w bezpośredni sposób zagrażać marynarce Stanów Zjednoczonych. Jej rola była raczej fasadowa i odzwierciedlała się w jednostkowych działaniach, które w odniesieniu do całego spektrum

---

⁸⁹ I. Toperczer, op. cit., s. 8.

⁹⁰ Ibidem, s. 8.

⁹¹ Więcej na temat sił powietrznych Demokratycznej Republiki Wietnamu: I. Toperczer, *Air war over North Vietnam, the Vietnamese People's Air Force 1945- 1977*, Texas 1988.

⁹² IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 19.

⁹³ Dane na podstawie: J. T Correll, *The Vietnam War Almanac*, „Air Force Magazine”, September 2004, s. 56.

⁹⁴ IPN BU 00324/8, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie. Zeszyt nr 9*, Warszawa 1967, k. 48.

⁹⁵ Ibidem, k. 49.

⁹⁶ Wietnamczycy aby doprowadzić do dezorientacji przeciwnika ukrywali okręty, kutry wśród linii brzegowej lub w małych zatokach. Podejmowali ataki zazwyczaj nocy, jeśli następowały w dzień do realizacji zadań wykorzystywali zasłony dymne, które stanowiły dla nich kamuflaż. Wszystkie te działania oprócz znaczenia militarnego wpływały również na aspekt psychologiczny.

konfliktu niewiele znaczyły. Jej ranga na tle sił powietrznych, a w szczególności sił lądowych, była marginalna i nie mogła w żaden sposób stanowić przeciwwagi dla 7 Floty Stanów Zjednoczonych.

Siły północnowietnamskie wymagały głębokich reform, które starano się wdrażać. Najbardziej widoczne zmiany ujawniły się w wojskach lądowych. Na nich spoczywała największa odpowiedzialność za działania militarne podejmowane wspólnie z siłami partyzanckimi. Jednocześnie wszystkie kroki czynione przez decydentów partyjnych zmierzały do swoistej profesjonalizacji armii, która w bezpośrednim starciu z Amerykanami miała odnieść zwycięstwo. Wszystkie reformy nie byłyby możliwe do zrealizowania bez wsparcia udzielonego przez dwa państwa - ZSRR i ChRL. Dla Związku Radzieckiego pomoc komunistom wietnamskim stanowiła kolejny etap zaangażowania się w grę zimnowojenną w bipolarnym świecie.

3.3 Armia sajgońska

Armia sajgońska w początkowym okresie wojny wietnamskiej nie stanowiła realnej siły, która byłaby zdolna do stawienia czoła groźnemu przeciwnikowi, jakim były siły Viet Congu i Wietnamskiej Armii Ludowej. Pomimo tego, że doradcy amerykańscy podejmowali bardzo wiele działań na rzecz profesjonalizacji armii Południowego Wietnamu, do końca wojny nie potrafili zdobyć ich szacunku, zaufania, ani lojalności. Najpełniej owe skomplikowane relacje ukazuje wypowiedź jednego z oficerów sajgońskich, który skonstatował, że *w wielu przypadkach doradca traktował żołnierza Południowego Wietnamu jako niższego rangą i gorszego odpowiednika, ukazując bardzo niski szacunek do jego militarnej sprawności, doświadczenia*⁹⁷. *W oczach żołnierzy armii Południowego Wietnamu żołnierze amerykańscy byli aroganccy i rozrzutni i nieszanujący wietnamskiej kultury*⁹⁸.

Niechęć żołnierzy południowowietnamskich była dostrzegalna także do polityki realizowanej przez rząd prezydenta Ngo Dinh Diema, a w późniejszym okresie Thieu. Jeden z żołnierzy armii Południowego Wietnamu konstatował: *w jaki sposób możemy wierzyć rządowi, który swoich obywateli i żołnierzy tak źle traktuje*⁹⁹. Z tego względu (...) *mężczyźni Armii Południowego Wietnamu powoli alienowali się od rządu i jego polityki*¹⁰⁰.

---

⁹⁷ A. Wiest, *Vietnam's Forgotten Army, Heroism and Betrayal in the ARVN*, Nowy York 2008, s. 23.

⁹⁸ Ibidem, s. 23.

⁹⁹ R. K. Brigham, *ARVN Life and Death in the South Vietnamese Army*, Kansas, 2006, s. 109.

¹⁰⁰ Ibidem., s. 109.

Nieufność pomiędzy sojusznikami wynikała nie tylko z zupełnie różnych kręgów kulturowych, w których koegzystowali, ale także z bariery językowej. Pejoratywne nastawienie przekładało się również na niedostosowanie amerykańskiego szkolenia do realiów wietnamskiego teatru działań, w *istocie siły sajgońskie były trenowane w zakresie walki do wojny konwencjonalnej środowisku przeciw partyzanckim*¹⁰¹. *Amerykański trening*¹⁰² *i metody walki były zbyt nieelastyczne, zbyt mechaniczne, niepraktyczne aby zaadoptować je do pola walki Wietnamu*¹⁰³.

Animozje występujące pomiędzy siłami amerykańskimi i południowowietnamskimi stanowiły przyczynę dezercji. Próba penalizacji tego zjawiska nastąpiła na mocy dekretu 1 sierpnia 1966 roku, który przewidywał karę 5 lat ciężkich robót w sytuacji tzw. dezercji zwykłej. Natomiast w przypadku dezercji z pola walki zastrzał wymiar odpowiedzialności przewidując karę dożywotniego więzienia lub karę śmierci¹⁰⁴. Według informacji CIA *problem dezercji wzrósł od około 9500 w 1965 r. do 11,300 w czasie pierwszej połowy 1966 r.*¹⁰⁵. Zgola odmienne dane zostały zamieszczone w informacjach pozyskanych przez oficerów wywiadu PRL, którzy stwierdzili, iż (...) *w ciągu ostatnich 9 miesięcy 1966 roku występowało 61,000 dezercji*¹⁰⁶.

Kolejnym problemem jaki uwidaczniał się w szeregach wietnamskich stanowiła kwestia poborowa. Do 1966 roku dokonywano zaciągu mężczyzn w wieku od 20 do 35 lat. Następnie, aby zwiększyć potencjał militarny (...) *rada wojskowo - cywilna podjęła uchwałę w dniu 28 sierpnia 1966 r. w myśl której służbą wojskową zostali objęci mężczyźni w wieku od 18 do 45 lat*¹⁰⁷.

---

¹⁰¹ Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, Intelligence Memorandum, *The South Vietnamese Army Today*, December 1966, s. 8, <https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/About/History/Number%202%20The%20Vietnam%20Cauldron.pdf>, [dostęp 25.05.2018].

¹⁰² Szkolenie dużej części sił sajgońskich odbywało się w Thu Duc w szkole Reserve Officers School, w której dokonywano kilkumiesięcznych treningów. Owa szkoła bazowała na amerykańskiej szkole zlokalizowanej w Georgii. *Produkowała więcej niż 65% oficerów służących w armii Południowego Wietnamu*. Patrz: A. Wiest, op. cit., s. 31.

¹⁰³ A. Wiest, op. cit., s. 24.

¹⁰⁴ Zjawisko dezercji w szeregach sił sajgońskich było również związane z daleko idącą korupcją występująca na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Jednym z przykładów negatywnych konsekwencji odnoszących się do żołnierzy, w szczególności niskich rangą była kwestia rozdziału ryżu. I tak ryż przeznaczony dla żołnierzy był spożywany lub przywłaszczany przez dowódców, co doprowadziło głodu armii sajgońskiej. Podobnie rzecz miała się z kwestią zarobków, które były bardzo niskie i nie zapewniały minimum egzystencji. Nie należy zapominać iż większość żołnierzy sajgońskich miało na utrzymaniu rodzinę. Owe kwestia miała charakter priorytetowy, bowiem rodzina jako podstawowa komórka społeczna była otaczana wielką czcią. Dlatego też bardzo często całe rodziny żołnierzy przenosiły się razem z nimi do obozów. Więcej na temat życia rodziny w obozach żołnierzy armii Południowego Wietnamu w pozycji: R. K. Brigham, op. cit., s. 109 - 130.

¹⁰⁵ Central Intelligence Agency, Directorate..., s. 14.

¹⁰⁶ IPN BU 300/346, *Rozwój działań...*, k. 22.

¹⁰⁷ Ibidem, k. 22.

Do głównych zadań, jakie stawiano przed żołnierzami armii sajgońskiej, należały w głównej mierze akcje pacyfikacyjne, walka z siłami Viet Congu, a także ochranianie istotnych obiektów, nie tylko o znaczeniu militarnym, ale także przemysłowym. Armia sajgońska składała się trzech rodzajów sił zbrojnych: lądowych, powietrznych i morskich, które były rozbudowywane dzięki wsparciu militarnemu i ekonomicznemu Amerykanów. Na siłach lądowych spoczywał ciężar prowadzenia poszczególnych misji skonkretyzowanych przez dowództwo. W 1963 r. *armia sajgońska wraz z oddziałami terytorialnymi i lotnictwem liczyła ponad 500,000 żołnierzy*¹⁰⁸. *Podstawą południowowietnamskich sił zbrojnych stanowiły regularne siły lądowe składające się z 10 dywizji*¹⁰⁹ *piechoty oraz samodzielnych oddziałów i pod oddziałów wsparcia*¹¹⁰.

Kolejne lata niosą ze sobą rozwój armii sajgońskiej. W 1965 roku osiągnęły potencjał militarny 530,000 osób. W skład armii wchodziły wojska regularne¹¹¹, które według danych wywiadu wojskowego PRL¹¹² wynosiły kolejno: oddziałów regularnych 210,000, oddziałów regionalnych 95,000, jednostek popularnych 17,000¹¹³. W 1966 roku stan sił przybrał zupełnie inny niż uprzednio kształt. Siły regularne wynosiły 650,000, zmilitaryzowane siły policyjne 70,000, organizacje paramilitarne¹¹⁴ 30,000 co łącznie stanowiło potencjał militarny

---

¹⁰⁸ IPN BU 0309/ 349, Zbiór wiadomości..., k. 7.

¹⁰⁹ Rozmieszczenie dywizji wyglądało następująco: 1 dywizja piechoty była rozlokowana w Quang Tri, 2 dywizja piechoty w Quang Ngai, 5 dywizja w Tay Ninh, 7 dywizja w My Tho, 9 dywizja w Sadec, 10 dywizja w Phuoc Tuy, 21 w Bac Lien, 22 w Binh Dinh, 23 w Ban Me Thuot, 25 w Long Khanh. Dodatkowo w skład sił armii sajgońskiej wchodził 42 i 51 samodzielny pułk piechoty oraz 1,2, 3, 4, 5,6 samodzielny pułk pancerny. Oprócz tego 14 batalionów miało za zadanie utrzymywanie ruchomego obwodu mającego ściśle strategiczne znaczenie. Niebagatelną rolę miało także odegrać 20 batalionów komandosów i 33 dywizjony artylerii, która w tamtym czasie dysponowała haubicami kalibru 105 i 155mm, a także moździerzami kalibru 106 mm. Dane na podstawie IPN Gd 300/ 346, *Rozwój działań...*, k. 23, IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, *Organizacja dywizji południowowietnamskiej* k. 23, IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968-1974*, Warszawa 1974, załącznik nr 8, k. 361, *Organizacja południowowietnamskiej brygady pancernej*, k. 363, *Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968-1974*, *Organizacja południowowietnamskiej grupy wojsk specjalnego przeznaczenia*, k. 364, *Organizacja południowowietnamskiej dywizji powietrznodesantowej*, k. 362.

¹¹⁰ IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 22.

¹¹¹ Wojska regularne, które podejmowały działania o charakterze konwencjonalnym. Stanowiły swoisty kręgosłup zgrupowania armijnego. Na nich spoczywała największa odpowiedzialność za misje podejmowane na wietnamskim teatrze działań.

¹¹² Warto zaznaczyć, iż dane prezentowane w różnych opracowaniach traktujących o wojnie w Wietnamie przygotowywane przez oficerów wywiadu wojskowego PRL Zarządu II Sztabu Generalnego są danymi opartymi w dużej mierze na źródłach amerykańskich. Nie należy w żaden sposób ich deprecjonować w szczególności, iż nie dysponujemy źródłami wietnamskimi z którymi moglibyśmy owe dane w mniejszym bądź większym stopniu zweryfikować. Pomimo tego zaprezentowane dane mogą stanowić pewien zarys odnoszący się do procesu ukazania zmian zachodzących w łonie armii Republiki Południowego Wietnamu.

¹¹³ Jednostki popularne - były to oddziały samoobrony w skład których wchodziłi mieszkańcy wiosek. Do głównych zadań jakie stawiano przed siłami popularnymi należały działania zwiadowcze, związane z rozpoznaniem terenu, lokalizacja i pojmowanie poszczególnych partyzantów oraz kroki mające na celu zahamowanie procesu infiltracji partyzantów do poszczególnych wiosek

¹¹⁴ Organizacje paramilitarne miały charakter organizacji stricte młodzieżowych mających za zadanie prowadzenie działań rozpoznawczo-ochronnych.

750, 0000 ¹¹⁵. W 1966 roku ¹¹⁶ stan liczebny armii sajgońskiej określano na 678,000, w skład których wchodziły 327,000 sił regularnych, 150,000 sił regionalnych oraz 146,500 sił popularnych¹¹⁷. W końcu 1967 roku i początku 1968 roku same tylko siły lądowe szacowano na 282,000¹¹⁸. Natomiast łączny potencjał militarny określano na 700,000 z czego 50% stanowiły oddziały regularne¹¹⁹.

Od 1968 do 1973 r., w szeregach armii południowowietnamskiej nastąpił stopniowy wzrost sił lądowych z poziomu 284,000 do 440,000¹²⁰, co było nierozdzielnie związane z polityką wietnamizacji¹²¹ lansowaną przez ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych – R. Nixona, który stwierdził, iż *najbardziej optymistyczne prognozy przewidywały, że co najmniej 3 lata zajmie stworzenie takiej armii, która mogłaby zmierzyć się z armią północnowietnamską*¹²². Wietnamizacja zakończyła się fiaskiem, bowiem siłom Południowego Wietnamu nie udało się zatrzymać komunistów, którzy w 1975 zdobyli ostatnią ostoję Republiki Wietnamu jakim było miasto Sajgon.

Oprócz sił lądowych armia południa dysponowała także potencjałem w zakresie jednostek powietrznych. W 1965 siły powietrzne armii sajgońskiej wynosiły 13,500 osób ¹²³. W owym czasie w skład sił powietrznych wchodziły 4 skrzydła¹²⁴ po 3 eskadry oraz 2 samodzielne eskadry transportowe, które dysponowały 265 samolotami i śmigłowcami¹²⁵. W 1966 roku do swojej dyspozycji piloci sajgońscy posiadali 142 samoloty bojowe, 154 samoloty rozpoznawcze, 64 samoloty transportowe i 20 śmigłowców¹²⁶. W 1967 roku siły powietrzne składały się z 8 eskadr samolotów bojowych, 9 eskadr samolotów pomocniczych, oraz 5 eskadr śmigłowców¹²⁷. Siły powietrzne szacowano na 14,000¹²⁸, co z w porównaniu do poprzedzającego okresu nie stanowiło znaczącego sukcesu. Dynamiczny ich rozwój

¹¹⁵ IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 22.

¹¹⁶ Podobne dane zaprezentowane w IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 17. W skład sił walczących (stan na 30.04.1966) siły regularne: 316,000, siły regionalne 136,500, siły popularne 135,000, oraz policja i organizacje paramilitarne 112, 500.

¹¹⁷ Dane na podstawie: IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 32.

¹¹⁸ Ibidem, k. 32.

¹¹⁹ Dane na podstawie: IPN BU 2603/7708, *Zbiór wiadomości...*, k. 6.

¹²⁰ Dane na podstawie: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 16.

¹²¹ Wietnamizacja – kurs polityki wyznaczony w 1968 przez prezydenta Richarda Nixona, którego głównym celem było przeniesienie odpowiedzialności za dalsze działania w Azji Południowo Wschodniej (w szczególności w Wietnamie Południowym) na barki armii sajgońskiej, która w tamtym okresie miała stanowić skuteczną przeciwwagę dla komunistów z północy.

¹²² R. Nixon, op. cit., s. 102.

¹²³ IPN Ka, 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 24,

¹²⁴ Organizacja skrzydła śmigłowców sił powietrznych: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 365, *Organizacja mieszanego skrzydła lotniczego*, k. 364, *Organizacja lotniczego skrzydła transportowego*, k. 365.

¹²⁵ Ibidem, k. 24. ,

¹²⁶ IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 23.

¹²⁷ IPN BU 395/38, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część IV, siły lądowe*, Warszawa 1968 , k. 24.

¹²⁸ Ibidem, k. 23.

obserwowano od 1968 do 1973 r., kiedy to potencjał militarny wzrósł z 32,000 do 49,000¹²⁹. Należy zdawać sobie sprawę z faktu, iż siły powietrzne armii Południowego Wietnamu nigdy nie odegrały tak istotnej roli, jak ich amerykańscy sprzymierzeńcy. Pomimo tego, że wielu pilotów wietnamskich było szkolonych w Stanach Zjednoczonych, ten rodzaj sił nie odegrał kluczowej roli w działaniach militarnych podejmowanych w Azji Południowo – Wschodniej. Można zatem pokusić się o stwierdzenie, iż siły powietrzne pełniły rolę drugorzędną względem sił lądowych.

Oprócz wojsk lądowych i powietrznych siły sajgońskie dysponowały również jednostkami morskimi, które nie odegrały znaczącej roli w wojnie wietnamskiej. W 1966 roku siły morskie według danych wywiadowczych oficerów PRL, opartych na źródłach amerykańskich, były zgrupowane w 6 dywizjonów posiadających 202 różnych okrętów oraz samodzielne eskadry, które do własnego użytku miały 56 okrętów¹³⁰. Przy czym te ostatnie były skierowane do działań patrolowych oraz kontroli określonego odcinka wybrzeża. Dodatkowo wyselekcjonowano także tzw. flotę rzeczną, która podejmowała misję w rejonach delty Mekongu. Dysponowała 60¹³¹ specjalnie do tego przystosowanymi uzbrojonymi łodziami patrolowymi. Wspierała ona działania zgrupowania amerykańskiego Task Force 77 polegające na ochronie pasma wybrzeża przed ewentualną infiltracją sił sajgońskich. W 1965 roku siły morskie szacowano na 10,000¹³², w 1967 roku na 25,000¹³³. Największy ich rozwój nastąpił pomiędzy 1968 osiągając pułap 15,000, a 1973 roku, kiedy ich liczbę szacowano na 53,000¹³⁴. W okresie tym można zauważyć wyraźne zwiększenie potencjału mobilizacyjnego, aż o 38,000, na co niebagatelny wpływ miała polityka wietnamizacji R. Nixona. Do głównych zadań jakie w owym czasie stawiano flocie południowowietnamskiej należało patrolowanie wód przybrzeżnych, kontrolowanie dwóch newralgicznych punktów, mianowicie Zatoki Syjamskiej i Morza Południowochińskiego.

Brygada piechoty morskiej¹³⁵ w 1965 roku miała liczyć 6,500 ludzi, składała się z 4 batalionów piechoty¹³⁶, dywizji artylerii oraz pododdziałów wsparcia¹³⁷. Sajgońska

---

¹²⁹ Dokładne dane dotyczące liczebności sił powietrznych Wietnamu Południowego: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 16. Informacje na temat rodzaju samolotów i ich liczby, liczby eskadr którymi dysponowało dowództwo sajgońskie na dzień 31.12. 1968 i 31.12. 1973 patrz: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 18 - 21.

¹³⁰ Dane na podstawie: IPN Ka 0103/65 *Rozwój działań wojennych...*, k. 24,

¹³¹ Ibidem, k. 24.

¹³² Ibidem, k. 24.

¹³³ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 18.

¹³⁴ Dane na podstawie: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 16.

¹³⁵ Dokładne dane na temat piechoty w zakresie jej liczebności od 1968 do 1973 roku: Ibidem, k. 16.

¹³⁶ Ibidem, k. 366.

¹³⁷ Dane na podstawie: IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 27.

jednostka taktyczna miała za zadanie neutralizować siły partyzanckie zlokalizowane na terenach nadbrzeżnych. Jeśli chodzi o posiadany sprzęt to w 1968 roku siły morskie dysponowały 156 jednostkami bojowymi z czego 52 były to kutry patrolowe, 23 kutry trałowo-minowe oraz 360 uzbrojone dżonki patrolowe¹³⁸. Sytuacja uległa diametralnej zmianie w 1973 roku, kiedy piechota morska dysponowała 1752 jednostkami¹³⁹ wykorzystywanymi do walki w tym: 3 niszczycielami, 6 dozorcami, 9 okrętami do zwalczania okrętów podwodnych, 3 trałowcami, 21 okrętami desantowymi, 1458 kutrami oraz 250 uzbrojonymi dżonkami¹⁴⁰. Bardzo duża część jednostek, którymi dysponowali żołnierze sajgońscy tj. kutry oraz dżonki, były specjalnie dostosowywane do prowadzenia działań defensywnych. Pomimo tego, iż stanowiły realną siłę ogniową, nie mogły mierzyć się z okrętami takiej klasy jakimi dysponowali Amerykanie. Jedną z zalet jednostek pływających tj. dżonek oraz kutrów, była ich manewrowość w tak trudnym terenie. jakim była delta Mekongu.

Oprócz wcześniej wymienionych sił zbrojnych armii Południowego Wietnamu istniały także jednostki policyjne¹⁴¹. *Jednym z zadań policji było uniemożliwienie zaopatrywania oddziałów Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego w żywność oraz uzupełnienie stanu osobowego*¹⁴². W 1966 roku (...) *stan liczbowy wszystkich rodzajów policji zwiększono z 42,000 do 56,000 ludzi*¹⁴³. Do głównych zadań, jakie stawiano przed policją należały działania prewencyjne w zakresie zapewnienia porządku w poszczególnych dystryktach, prowincjach oraz permanentne patrolowanie określonych cieków wodnych w celu lokalizacji nieprzyjaciela. *W pierwszej połowie 1966 roku organa policyjne aresztowały 6960 osób podejrzanych o współpracę z Narodowym Frontem Wyzwolenia Wietnamu Południowego*¹⁴⁴.

Zatem armia sajgońska¹⁴⁵ w początkowym okresie konfliktu nie stanowiła poważnej siły w walce z komunistami. Zaczęło się to zmieniać wraz z napływem doradców oraz sprzętu od Stanów Zjednoczonych. Pomimo intensyfikacji starań amerykańskich o profesjonalizację armii sajgońskiej, nie potrafiła ona podołać wyzwaniu, jakim było ocalenie Wietnamu

---

¹³⁸ IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 25.

¹³⁹ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 24.

¹⁴⁰ Ibidem, k. 25.

¹⁴¹ Więcej na temat jednostek policyjnych: IPN BU 2603/7697 *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie*, Zeszyt nr 3, Warszawa 1967, k. 34-37.

¹⁴² Ibidem, k. 35.

¹⁴³ Ibidem, k. 34.

¹⁴⁴ Ibidem, k. 35.

¹⁴⁵ Więcej na temat Armii Południowego Wietnamu w pozycji: G. Rottman, *Army of the Republic of Vietnam 1955-1975*, Oksford 2010.

Południowego przed zagarnięciem jej przez DRW. O tym, w jaki sposób Amerykanie postrzegali armię Republiki Południowego Wietnamu, świadczy wypowiedź amerykańskiego senatora Jacoba Javitsa z 11 sierpnia 1967 roku, który konstatował, że *problem zapewnienia bezpieczeństwa w Wietnamie nadal jest tak zły jak uprzednio. Nie osiągnięto żadnego postępu w dziedzinie pacyfikacji. Przed rokiem, nasi stratedzy zdecydowali się na podział zadań między Amerykanów i wojska sajgońskie. Nasze jednostki przejęły zadania zwalczania regularnych sił partyzanckich podczas gdy wojska rządowe miały się głównie koncentrować na pacyfikacji i walce przeciw partyzanckiej. Bądźmy szczerzy – wojska rządowe nie uzyskały powodzenia w tej dziedzinie i to jest piętą Achillesową naszych wysiłków*¹⁴⁶.

3.4 Siła militarna USA

Stany Zjednoczone w Wietnamie zaangażowały siły lądowe, morskie, powietrzne, których współdziałanie miało zapewnić zwycięstwo nad partyzantami Viet Congu oraz armią regularną Demokratycznej Republiki Wietnamu. *Pół miliona sił lądowych, morskich i powietrznych wyposażonych w dobry sprzęt bojowy, zostało ześrodkowanych w Wietnamie Południowym i wokół niego, żeby zwalczać partyzantów we wszystkich rodzajach walk*¹⁴⁷.. Warto nadmienić, iż prezydent L.B Johnson był przygotowany na długotrwały konflikt, co podkreślił w jednej ze swoich wypowiedzi. *Amerykanie powinni być przygotowani do wojny, która może trwać 7 lub 8 lat*¹⁴⁸. Głos zabrany przez prezydenta można odczytywać jako zapewnienie o gotowości podjęcia wszystkich niezbędnych kroków w kierunku pokonania sił komunistycznych w Azji Południowo – Wschodniej.

Wszystkie rodzaje amerykańskich sił zbrojnych na Półwyspie Indochińskim zostały stosunkowo szybko rozbudowane. Już w 1962 roku w Wietnamie powołano do życia Dowództwo Misji Wojskowej, którego struktura opierała się na centralizacji władzy i podległych jej sił lądowych, powietrznych i morskich tj. Armii, Korpusu Piechoty Morskiej, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej¹⁴⁹, a to z kolei było podporządkowane Dowództwu Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych na Pacyfiku. Odnosząc się do struktury organizacyjnej jednostek amerykańskich nie sposób przeoczyć, że *podstawowym związkiem taktycznym Armii Stanów Zjednoczonych była armia polowa oznaczona nazwą lub numerem, licząca 1-4*

---

¹⁴⁶ J. Weller, *Wojska Stanów Zjednoczonych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4, Warszawa 1968, s.138

¹⁴⁷ Ibidem, k. 138.

¹⁴⁸ Ibidem., s. 108.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 60.

korpusy, co najmniej dwie dywizje w każdy¹⁵⁰. Każdą z dywizji zorganizowano w tzw. Docelowej Dywizji Wojsk Lądowych – Road, bowiem składała się z batalionów¹⁵¹, które następnie dzieliły się na kompanie. Te natomiast w swojej strukturze mieściły od 2 do 5 plutonów oraz jednostki sztabowe¹⁵². Do jednostek taktycznych, jaką była dywizja, bardzo często dołączano kompanie dalekiego zwiadu LRP, wywiadu wojskowego MI. Dokooptowanym jednostkom, które miały charakter czasowy wyznaczano konkretne zadania do zrealizowania. W tej optyce jednostki dołączone miały charakter komórek wyspecjalizowanych. Na czele poszczególnych zgrupowań taktycznych kontrolę sprawował sztab i kompania sztabowa, która w nomenklaturze amerykańskiej była oznaczana jako HHC (head of head). Sztab składał się z dowódcy (CO), zastępcy dowódcy (XO), głównych oficerów sztabowych i sierżanta szefa¹⁵³.

Tak zarysowana struktura dowodzenia miała na celu usprawnienie, uelastycznienie działań podejmowanych przez żołnierzy amerykańskich na wietnamskim teatrze działań. Żołnierze amerykańscy w Wietnamie byli zmuszeni do prowadzenia wojny nowego typu, nazywanej niekiedy w literaturze przedmiotu *wojną specjalną* lub przeciwpartyzancką (nie posiadającą frontu). Działania o charakterze przeciwirebelianckim stały się swoistą dominantą organizowania struktur wojskowych, nadając im ostateczny kształt. Analogicznie sytuacja wyglądała w przypadku sprzętu i uzbrojenia wykorzystywanego przez amerykańskich żołnierzy, który należało przystosować do trudnych realiów panujących w Wietnamie¹⁵⁴.

Bataliony piechoty¹⁵⁵ i bataliony pancerne¹⁵⁶, jako jednostki ulokowane w strukturze armii Stanów Zjednoczonych poniżej dywizji, również były wyposażone w sztab i kompanię

---

¹⁵⁰ G. Rottman, *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, przeł. J. Rawinis, Warszawa 2010, s.10

¹⁵¹ Więcej na temat użycia batalionów piechoty: V.V, Phillips, *Wnioski wypływające z użycia batalionu piechoty „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”*, 1(53), styczeń –luty, Warszawa 1967, s. 50. Więcej na temat działań defensywnych batalionu: K. D, Mertel, *Obrona drogi przez batalion „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”*, nr 5(69), wrzesień-październik, Warszawa 1969, s. 121- 125.

¹⁵² G. Rottman, *Wojska amerykańskie...*, s. 10.

¹⁵³ Ibidem, s. 11.

¹⁵⁴ Sprzęt, który napływał ze Stanów Zjednoczonych musiał sprawdzać się na wietnamskim teatrze działań. W tym przypadku to zapotrzebowanie wyznaczało kierunki badań, które były prowadzone w Stanach Zjednoczonych przez wyspecjalizowane do tego placówki. Więcej na temat działań innowacyjnych w odniesieniu do amerykańskiego sprzętu: K. E, Plechter, *Rozwój nowego sprzętu dla potrzeb wojny w Wietnamie „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”*, nr 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 101-108, F. J, Nemethy, *Nowy sprzęt dla wojny przeciw partyzanckiej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6 (64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 103 – 113.

¹⁵⁵ Dokładne informacje o strukturze armii Stanów Zjednoczonych podczas wojny w Wietnamie w pozycji: G. Rottman, *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, przeł. J. Rawinis, Warszawa 2010.

¹⁵⁶ Podczas wojny w Wietnamie wykorzystano trzy bataliony pancerne, które miały za zadanie wspierania akcji przeciwpartyzanckich. Pomimo tego, iż użycie broni pancernej na wietnamskim teatrze działań nastroczało wielu problemów ich skuteczność była potwierdzania w kręgach dowódców wojskowych. Pojazdy pancerne były wykorzystywane przez siły amerykańskie jako trały minowe, spycharki, służące do wycinania drzew, czy oczyszczania przedpola przed stanowiskami nieprzyjaciela. Więcej na temat użycia broni pancernej, wojsk

sztabową, kompanię sztabową tworzył sztab kompanii, pododdział sztabowy batalionu złożony z pomocników sztabowych i specjalistów, oraz kilku plutonów¹⁵⁷. W strukturach armijnych występowały także różnego rodzaju plutony tj. zwiadu, łączności, medyczne, które z kolei skupiały drużyny. Oprócz wcześniej wymienionych i scharakteryzowanych jednostek taktycznych wchodzących w skład sił amerykańskich stacjonujących w Wietnamie bardzo ważną rolę odgrywały wojska inżynieryjne¹⁵⁸. Owe jednostki zajmowały się przede wszystkim budowaniem i rozbudową baz, dróg, portów, lotnisk, składów, magazynów, a więc całego zaplecza infrastrukturalnego bez którego siły amerykańskie nie mogłyby podejmować żadnych akcji militarnych. Należy podkreślić, że bazy logistyczne, lotniska, porty, składy, magazyny, drogi, rurociągi musiały być budowane dosłownie od podstaw¹⁵⁹. Gdy w lipcu 1965 podjęto decyzję co do interwencji zbrojnej w Wietnamie Południowym znajdowały się tylko trzy lotniska przystosowane do przyjmowania samolotów odrzutowych. Do czerwca 1967 roku była już w Wietnamie 14 większych i znaczna liczba mniejszych lotnisk rozmieszczonych na całym terytorium kraju¹⁶⁰. Stworzenie odpowiedniego zaplecza w postaci instalacji militarnych¹⁶¹ stanowiło element konieczny dla możliwości prowadzenia misji wojskowej¹⁶².

---

pancernych w Wietnamie: West A. L., D. A. Starry, *Działania wojsk pancernych w wojnie bezstresowej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny” 3(67), maj-czerwiec, Warszawa 1969, s. 121- 127. G. Famiglietti, *Rola broni pancernej w wojnie w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 79 – 86, R.R Battreall, *Wojska pancerne w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53) , styczeń – luty , Warszawa 1968, s. 33 – 40, E.B, Smith, *Działania czołgów na Wyżynie Środkowej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53) , styczeń – luty, Warszawa 1968, s. 41 – 49, O.T, Ditchfield, *Użycie pancernych oddziałów rozpoznawczych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2(66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 79 – 82, G. S Webb, *Więcej pancernych pododdziałów rozpoznawczych dla dywizji piechoty*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68), lipiec – sierpień, Warszawa 1969, s. 113 – 120, IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 159 – 173.

¹⁵⁷ G. Rottman, *Wojska amerykańskie...*, s. 25.

¹⁵⁸ Więcej na temat wojsk inżynieryjnych działających w Wietnamie: T. E, Valente, *Szybka naprawa dróg i pasów startowych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4(68), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 110 – 112. E. B, Smith, *Problemy zaopatrywania wojska amerykańskich*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1 (53), styczeń – luty, Warszawa 1967, s. 57 - 69. H. K, *Rola i zadania wojsk inżynieryjnych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53) , maj – czerwiec, Warszawa 1967, s. 86 – 98, W. P, *Zmechanizować zaopatrywanie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2(66), marzec - kwiecień, Warszawa 1969, s. 142 – 147.

¹⁵⁹ Ch. Eifler, *Problemy zabezpieczenia logistycznego w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1(65), styczeń – luty, Warszawa 1969, s. 103 – 111, J. Costa, *Zaopatrywanie w wodę*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (65), styczeń – luty, Warszawa 1969, s. 118 – 120, U.S.G. Sharp, *Transport wojsk i sprzętu bojowego w wojnie wietnamskiej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 111 – 114, IPN BU 395/ 38, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część IV siły lądowe, Organizacja zabezpieczenia logistycznego*, op. cit., k. 155 – 167.

¹⁶⁰ G. Rottman, *Wojska amerykańskie...*, k. 104.

¹⁶¹ Główne bazy amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie rozlokowano w się Tan Son Nhut, Bien Hoa, Pleiku, Da Nang, Qui Nhon, Nha Trang. Stanowiły one bardzo dobrze rozbudowane i zabezpieczone centra dowodzenia.

¹⁶² Więcej na temat amerykańskich baz: IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 168 – 177.

W 1961 roku siły lądowe liczyły 11 dywizji zdolnych do prowadzenia działań bojowych¹⁶³, natomiast w 1962 roku 12 kompletnych dywizji¹⁶⁴. W 1966 roku siły lądowe¹⁶⁵ Stanów Zjednoczonych szacowano na 206,000 żołnierzy¹⁶⁶. W kolejnym roku nastąpiło zwiększenie jednostek. W 1968 na wietnamskim teatrze działań stacjonowało już 337,000¹⁶⁷ żołnierzy sił lądowych (US Army). Kulminacyjnym momentem zaangażowania tego rodzaju sił zbrojnych był rok 1973, kiedy siły lądowe Stanów Zjednoczonych szacowano na 440,000¹⁶⁸. Według danych wywiadowczych oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego *średni przyrost miesięczny tych wojsk wyniósł 13,000 ludzi*¹⁶⁹ co ukazuje bardzo dynamiczny rozwój amerykańskiego potencjału militarnego w Wietnamie.

Siły lądowe Stanów Zjednoczonych oprócz dużego potencjału militarnego dysponowały także nowoczesnym sprzętem i uzbrojeniem, który musiał cechować się skutecznością w trudnych warunkach terenowych. Żołnierze w większości przypadków byli wyposażeni w karabin M-16, M-14, XM16E1¹⁷⁰. Pomimo tego, że siły lądowe dysponowały nowoczesnym uzbrojeniem i były poddawane odpowiedniemu szkoleniu¹⁷¹ przez cały okres

---

¹⁶³ G. Elser, *Siły lądowe Stanów Zjednoczonych w 1962 roku*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6, Warszawa 1963, s. 73.

¹⁶⁴ Ibidem, s. 73.

¹⁶⁵ Dokładne rozmieszczenie poszczególnych ugrupowań taktycznych sił lądowych na dzień 1 listopada 1966 roku: IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 17 – 19, oraz IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 19 – 21.

¹⁶⁶ Dane na podstawie: IPN Gd, 300/346, *Rozwój działań...*, k. 16. Takie same dane w pozycji IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 16. Inna wartość w odniesieniu do wielkości sił lądowych tj. 245,000 została umieszczona w pozycji IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 18. Zaprezentowane dane różnią się ze względu na dynamiczny napływ amerykańskich sił lądowych do Wietnamu.

¹⁶⁷ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 18.

¹⁶⁸ Dokładne informacje na temat stanu liczebnego sił zbrojnych USA w latach 1965 – 1973 patrz: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 360.

¹⁶⁹ IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 17.

¹⁷⁰ Więcej na temat uzbrojenia sił amerykańskich: IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, *Użycie sprzętu i uzbrojenia*, k. 103 – 112, R. G. Charlton, *Uzbrojenie i sprzęt amerykański w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (56), lipiec – sierpień, Warszawa 1967, s. 80 – 92, G. Rottman, *Wojska amerykańskie...*, s. 55 – 59, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część IV, siły lądowe, Zestawienie podstawowego sprzętu i uzbrojenia wojska amerykańskich, południowowietnamskich i sojuszniczych (stan 1. 3. 1968 rok)*, op. cit., k. 27, IPN BU 01334/ 547/4 *Zbiór wiadomości...*, k. 29 – 34, IPN BU 01791/ 390, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, technika bojowa sił lądowych, część VII, Informacje na temat uzbrojenia strzeleckiego, granatów i granatników, artylerii, amunicji artyleryjskiej, sprzętu pancernego* Warszawa 1968, k. 1-259, H. K., *Rola i zadania amerykańskiej artylerii w działaniach bojowych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), maj – czerwiec, Warszawa 1968, s. 85 – 102.

¹⁷¹ Przygotowanie jednostek amerykańskich do zadań, które realizowali w Wietnamie miało charakter zróżnicowany ze względu na rodzaj sił zbrojnych, wcześniejszego przygotowania wojskowego, doświadczenia zawodowego. Wszystkie owe czynniki wpływały na to, w jaki sposób odbywało się szkolenie. Przeszkolenia odbywały się na terenie Stanów Zjednoczonych, gdzie na poligonach uczono rekrutów walki w dżungli. Centra szkoleniowe starano się lokować na terenach gdzie panowały podobne warunki jak w Wietnamie. Przykładem tego typu centrów był Fort Gordon w stanie Georgia, Forcie Polk w Louisianie, Camp Pendelton w stanie Kalifornia. Przeszkolenie w zakresie walki w Wietnamie trwało przynajmniej 17 tygodni. Na to składało się 8 tygodniowe szkolenie podstawowe oraz 9 tygodniowy kurs przygotowawczy. Istniały także szkolenia specjalne tj. (kurs doradców wojskowych organizowany przy szkole działań specjalnych w Fort Bragg w Północnej Karolinie, kurs doradców ds. administracji cywilnej i współpracy z ludnością wietnamską, kurs broni przeciwlotniczej w Fort Bliss w stanie Teksas, kursy dla personelu jednostek artylerii wyposażonych

konfliktu nie były w stanie poradzić sobie z nieuchwytnym przeciwnikiem, a to wpływało negatywnie na ich morale¹⁷². „Amerykańscy chłopcy”¹⁷³ musieli się zmierzyć z wieloma niebezpieczeństwami: *zamaskowane zasadzki miny - pułapki, strzały z łuków i kuszy, kolce bambusowe, niespodziewane napady, groźne tygrysy, jadowite żmije, owady i roślinność, wilgotny i gorący klimat, tropikalne choroby wszystko to było niezwykle dla żołnierza amerykańskiego i wpływało w istotny sposób na jego samopoczucie i morale*¹⁷⁴. Z tego względu dowództwo amerykańskie tolerowało różne formy radzenia sobie z trudami wojny¹⁷⁵ przez żołnierzy amerykańskich tj. korzystanie z usług prostytutek¹⁷⁶, zażywanie środków odurzających¹⁷⁷ i picie alkoholu, aby przynajmniej w granicznym zakresie wykreować „amerykańskim chłopcom” ich własną *Małą Amerykę* w samym sercu piekła.

To, w jaki sposób żołnierze podchodzili do kwestii uzależnienia od narkotyków świadczy wypowiedź jednego z nich - w *Sajgonie* zawsze *kładłem się spać ujarany i sny się gdzieś gubiły, w sumie dobrze, dzięki temu można zapaść w mrok i odpocząć ile się da (...)*¹⁷⁸ lub *na Płaskowyżu Centralnym (...)* za karton *Salemów* dawali pół kilo genialnej trawy, *uwalilem się z piechociarzami z 4 Dywizji*¹⁷⁹. Środki odurzające miały stać się remedium na to, co Amerykanie później określają jako „syndrom wojny wietnamskiej”. Temu wszystkiemu

---

w reflektory w Fort Still w stanie Oklahoma, kurs broni pancерnej, kurs strzelców wyborowych, kurs lotnictwa sił lądowych, czy kurs językowy). Więcej na temat przeszkolenia jednostek amerykańskich: IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, *Przygotowanie wojsk amerykańskich do działań w Wietnamie*, k. 178-186.

¹⁷² Wysokie morale stanowiły czynnik niezwykle istotny w szeregach amerykańskiej armii. Dowództwo amerykańskie zdawało sobie sprawę z tego, iż utrzymanie morale na wysokim poziomie zapewni sukces w walce z przeciwnikiem, w tym przypadku siłami partyzanckimi. Narzędziem służącym realizacji tego celu, stały się różnego rodzaju przywileje i nagrody za służbę, które miały stanowić swoistą zachętę do większego zaangażowania na polu walki. Informacje na temat przywilejów i nagród za służbę wojskową w Wietnamie patrz: IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 92-194.

¹⁷³ Nie należy zapominać, że żołnierze stacjonujący i walczący w Wietnamie byli ludźmi młodymi (od 19 do 24 lat), dla których Wietnam stanowił swoiste piekło na ziemi. Większość przyszłych żołnierzy przed przybyciem na wietnamski teatr działań, nie wiedziała gdzie znajduje się owy kraj, ani w jakim celu się tutaj znaleźli. Dopiero spotkanie twarzą w twarz z przeciwnikiem, negatywne doświadczenia związane np. ze śmiercią kompana stanowiło dla nich z jednej strony bolesną lekcję, a z drugiej przestrożę przed tym z czym owi chłopcy mogą się jeszcze zetknąć.

¹⁷⁴ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 195.

¹⁷⁵ Więcej na temat morale żołnierzy amerykańskich w: IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k.187 – 198, IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 21 – 24.

¹⁷⁶ Więcej na temat zjawiska prostytucji podczas wojny w Wietnamie w pozycjach: G. C. Herring, *Uneasy Allies: The Americanization of Sexual Politics in South Vietnam*, Kentucky 2014, R. S. Marcondes, S. W. Edmonds, *Health Knowledge of Prostitutes in Saigon, Vietnam, A study of Health Attitudes and Habits to Venereal Diseases taken from a Group of Prostitutes*, 1967, T. Tournier, *Gender Relationship between American Soldiers and Vietnamese Women During the Vietnam War*, Grenoble 2007.

¹⁷⁷ Więcej na temat zjawiska narkomanii w szeregach armii Stanów Zjednoczonych w pozycjach: Ł. Kamieński, *Farmakologizacja wojny. Historia narkotyków na polu bitwy*, Kraków 2012, s. 300 – 339, oraz L.E. Robins, *Vietnam veterans rapid recovery from heroin addiction: a fluke of normal expectation?* „Addiction 88”, Washington 1993, s. 1041 – 1053. D. Weimer, *Drugs-as-a Disease: Heroin, Methapors, and Identity in Nixon's Drugs War*, „Janus Head”, nr 6(2), Pittsburg 2003, s. 260 – 281.

¹⁷⁸ M. Herr, *Depesze*, przeł. K. Majer, Kraków 2016, s. 40.

¹⁷⁹ Ibidem, s. 41.

żołnierze amerykańscy¹⁸⁰ musieli stawić czoła w czasie służby w Wietnamie, która trwała 365 dni.

Siły lądowe od momentu zaangażowania w konflikt wietnamski, były zmuszone do prowadzenia działań przeciwpartyzanckich zgodnie z taktyką zaprezentowaną przez głównodowodzącego sił zbrojnych w Wietnamie gen. Williama Ch. Westmorelanda¹⁸¹ - *search and destroy*¹⁸². Według oceny dowódcy amerykańskiego operacje typu *szukaj i zniszcz* dzięki wysokiej ruchliwości sił lądowych uważano za najbardziej skuteczne¹⁸³. Taktyka¹⁸⁴ realizowana przez Stany Zjednoczone oscylująca wokół rozpoznania słabych stron przeciwnika, przejmowania inicjatywy w zakresie prowadzenia akcji przeciwrebelianckich oraz utrzymywania wysokich morale okazała się niewystarczająca.

Oprócz jednostek lądowych w wojnie wietnamskiej zaangażowano także pokaźne pod względem liczebności siły powietrzne (USAF), które miały stać się bardzo skutecznym, elastycznym orężem wymierzonym w przeciwnika. Warto zaznaczyć, iż to właśnie w siłach powietrznych dowództwo amerykańskie upatrywało szansy na zwycięstwo z siłami Viet Congu i Wietnamskiej Armii Ludowej. W początkowym okresie konfliktu na terenach Wietnamu Południowego nie występowały lotniska przystosowane do maszyn odrzutowych, którymi dysponowali Amerykanie. W związku z tym pierwsze kroki poczynione przez amerykańskie wojska inżynieryjne polegały na stworzeniu infrastruktury lotnisk, z których wykonywano loty na pozycje przeciwnika rozlokowane w Demokratycznej Republice Wietnamu. *Amerykanie w ciągu 2-3 lat rozbudowali o zmodernizowali sieć lotniskową*¹⁸⁵ w Wietnamie Południowym zgodnie z wymogami taktycznymi i eksploatacyjnymi swoich jednostek taktycznych¹⁸⁶, zbudowano 16 baz lotniczych¹⁸⁷. Wcześniej wspomniane bazy

---

¹⁸⁰ Większa liczbę w odniesieniu do sił lądowych stanowili biali, szacowano iż w 1967 roku w siłach lądowych znajdowało się 14,8% czarnoskórych żołnierzy. W wielu publikacjach podkreśla się, że pomiędzy żołnierzami o białym, a czarnym kolorze skóry występowały animozje. Wynikały one z ich nierównego traktowania w zakresie awansu w strukturach armijnych. Żołnierze czarnoskórzy byli zatrudniani na niższych stanowiskach.

¹⁸¹ Dokładne informacje na temat generała Westmorleanda w pozycji: L. Sorley L, *Westmorleand. The General Who Lost Vietnam*, New York 2011.

¹⁸² Więcej na temat taktyki *szukaj i zniszcz* oraz *oczyszczaj i utrzymuj* w pozycji: L. Sorley, op. cit., s. 91 – 107.

¹⁸³ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 101.

¹⁸⁴ W trakcie walki żołnierze amerykańscy stosowali różnego rodzaju manewry, których zastosowanie miało na celu zamknięcie przeciwnika na określonym strategicznie terenie i pokonanie go. Do tego celu służył manewr okrążenia, młota i kowadła, pazura, linii, pierścienia, podwójnego skoku. Schemat manewrów w: IPN BU 2603/7708, *Rozwój działań...*, k. 117 – 122. Więcej na temat taktyki: IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, *Taktyka amerykańska podczas wojny w Wietnamie*, k. 5 – 11, *Wybrane zagadnienia z taktyki piechoty amerykańskiej w Wietnamie Południowym*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 73 – 78, W. Hahlweg, *Doświadczenia wojenne w Wietnamie i możliwość wykorzystania ich w Europie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6(64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 68 - 72.

¹⁸⁵ Więcej na temat baz lotniczych: IPN BU 0309/19, *Zbiór wiadomości...*, *Bazy lotnicze*, k. 25 – 26.

¹⁸⁶ IPN BU 0664/19, *Doświadczenia lotnictwa amerykańskiego w wojnie wietnamskiej*, Warszawa 1971, k. 76.

¹⁸⁷ Ibidem, k. 76.

lotnicze znajdowały się w Bien Hoa, Binh Tuy, Cm Ranh Bay, Nha Trang, Phan Rang, Pleiku, Phu Cat i Tuy Hoa¹⁸⁸. Natomiast porty lotnicze¹⁸⁹ umiejscowiono w Can Tho, Nha Trang, Qui Nhon, Da Nang i Tan Son Nhut¹⁹⁰. Lotniska rozbudowywano także poza terytorium Republiki Wietnamu, przede wszystkim w Syjamie (Utapao, Korat, Takhli, Ubon, Dorn, Dong Muang i Nakhon Phanom)¹⁹¹ oraz na wyspie Guam skąd startowały bombowce strategiczne B-52. (...) *pod koniec 1967 roku na całym terytorium Wietnamu Południowego były czynne 123 bazy lotnicze i lotniska polowe o różnorodnym stopniu rozbudowy*¹⁹². Owe dane pokazują nie tylko tendencję wzrostową w odniesieniu do całej infrastruktury lotniczej, ale także niezwykłą sprawność i szybkość w ich powstaniu.

Koncepcja użycia sił powietrznych na wietnamskim teatrze działań została zaczerpnięta przez dowódców amerykańskich z doświadczeń II wojny światowej¹⁹³, w której lotnictwo miało za zadanie zniszczyć przeciwnika, jednocześnie pozbawiając go wiary w zasadność dalszego oporu. *Amerykanie uważali lotnictwo za jeden z podstawowych rodzajów sił zbrojnych w wojnie wietnamskiej*¹⁹⁴. Siły powietrzne¹⁹⁵, którymi dysponowali Amerykanie w 1965 roku szacowano na 13,500. W 1966 roku ich stan wynosił tyle ile w poprzedzającym okresie. Z kolei w 1967 roku nastąpił ich wzrost o 1,000 osiągając pułap 14,000 (podobnie w 1968 roku). Bardzo znaczący rozwój poszczególnych jednostek taktycznych sił powietrznych nastąpił w 1969 roku, osiągając wartość 32,000. Dalsza rozbudowa sił zbrojnych zakończyła się w 1973 roku, kiedy potencjał militarny uplasował się na poziomie 49,000¹⁹⁶.

W skład sił powietrznych w Wietnamie wchodziły następujące zgrupowania taktyczne: *7 Armia Lotnicza*¹⁹⁷, *zgrupowanie lotnictwa sił lądowych*¹⁹⁸, *lotnictwo sił*

---

¹⁸⁸ A. A, *7 amerykańska armia lotnicza w Wietnamie Południowym*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 86.

¹⁸⁹ Ibidem, k. 86.

¹⁹⁰ Tan Son Nhut - zyskał miano wydzielonego portu lotniczego, ponieważ był on jednym z najważniejszych portów ulokowanych w Azji Południowo Wschodniej. W czasie wojny w Wietnamie stanowił bazę amerykańskich sił powietrznych oraz lotnictwa sił lądowych. Wszystkie elementy stawiały go zatem na piedestale w odniesieniu do pozostałych tego typu obiektów. W czasie doby startowało z niego około 1800 samolotów.

¹⁹¹ B. Kołodziejczyk, E. Wójcik, op. cit., s. 94.

¹⁹² IPN BU 01791/ 388, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część V, siły powietrzne*, Warszawa 1968, k. 22.

¹⁹³ Więcej na temat koncepcji panowania w powietrzu w kolejnym podrozdziale.

¹⁹⁴ IPN BU 01791/ 388, *Rozwój działań...*, k. 5.

¹⁹⁵ Dokładne dane na temat rozlokowania sił powietrznych, patrz: IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 19 oraz IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 19 – 20.

¹⁹⁶ Więcej na temat potencjału militarnego sił powietrznych w: IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 360.

¹⁹⁷ Więcej na temat 7 Armii Lotniczej: A. A, *Amerykańska armia lotnicza w Wietnamie Południowym*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 79 – 87.

¹⁹⁸ Więcej na temat lotnictwa sił lądowych: IPN BU 0664/19, *Doświadczenia lotnictwa...*, k. 39 – 46.

*morskich, lotnictwo piechoty morskiej oraz lotnictwo południowowietnamskie i lotnictwo australijskie*¹⁹⁹. Ta pierwsza prowadziła duże pod względem logistycznym akcje militarne, ponadto *wchodziła w skład amerykańskich sił powietrznych obszaru Oceanu Spokojnego (PACAF)*²⁰⁰. Ponadto była podległa dowódcy sił zbrojnych USA strefy Oceanu Spokojnego, podobnie jak 13 Armia Lotnicza, lotnictwo pokładowe i bazowe sił morskich²⁰¹, część lotnictwa transportowego²⁰², oraz eskadra lotnictwa transportowego.

Do głównych zadań jakie stawiano przed 7 Armią Lotniczą należały działania mające na celu ochronę sił zbrojnych na terenie Wietnamu Południowego. 7 Armia Lotnicza posiadała w swoim składzie jednostki lotnictwa taktycznego bazujące w Wietnamie Południowym²⁰³ i była przystosowana do działań skierowanych przeciwko DRW, a także obiektom rozlokowanym w Syjamie. Posiadała w swoim składzie jednostki lotnictwa taktycznego bazujące w Syjamie²⁰⁴. 3 dywizja lotnictwa strategicznego bazującą na wyspie Guam i Okinawie w bazie Sattahip²⁰⁵, której główną rolą było przeprowadzanie bombardowań strategicznych w Wietnamie Południowym. Lotnictwo piechoty morskiej prowadziło działania zabezpieczające, natomiast pokładowe *znajdujące się na lotniskowcach w Zatoce Tonkińskiej*²⁰⁶ dokonywało akcji przeciwko Demokratycznej Republice Wietnamu, podobnie jak lotnictwo sił lądowych. Zatem do głównych zadań jakie stawiano przed siłami powietrznymi, zgrupowanymi na wietnamskim teatrze działań należało rozpoznanie i niszczenie wrogich jednostek, zapewnienie wsparcia dla sił lądowych²⁰⁷ oraz przerzut poszczególnych zgrupowań taktycznych, dostarczanie zaopatrzenia²⁰⁸, ewakuacja rannych²⁰⁹.

---

¹⁹⁹ IPN BU 309/ 349, *Zbiór wiadomości...*, k. 13.

²⁰⁰ A. A, op. cit., k. 81.

²⁰¹ Więcej na temat struktury lotnictwa morskiego: S. Trzibaschitsch, *Organizacja lotnictwa morskiego Stanów Zjednoczonych w 1968 roku* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 123 – 130 oraz B. G, *Lotnictwo sił morskich Stanów Zjednoczonych w Azji Południowo – Wschodniej* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, op. cit., s. 83 – 84.

²⁰² Ibidem, k. 84.

²⁰³ IPN BU 01791/388, *Rozwój działań...*, k. 7.

²⁰⁴ Ibidem, k. 7 - 8 .

²⁰⁵ Ibidem, k. 8.

²⁰⁶ Ibidem., k. 8.

²⁰⁷ IPN BU 309/ 349, *Zbiór wiadomości...*, *Przykładowy schemat łączności radiowej pomiędzy lotnictwem a wojskami lądowymi*, k. 58, IPN BU 01791/ 388, *Rozwój działań...*, *System dowodzenia działaniami bojowymi lotnictwa taktycznego i współdziałania z wojskami lądowymi*, k. 22. Informacje na temat łączności, sprzętu łączności, stacji radiolokacyjnych, hydrolokacyjnych, systemów dowodzenia itd. patrz: IPN BU 01791/ 389, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część X, elektronika*, Warszawa 1969, k. 1 – 207.

²⁰⁸ Więcej na temat zaopatrzenia dostarczanego drogą lotniczą: B.M. Laughlin, *Zaopatrywanie bazy Khe Sanh z zastosowaniem taktycznych przerzutów powietrznych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68) lipiec – sierpień, Warszawa 1969, s. 97 – 112.

²⁰⁹ Więcej na temat ewakuacji rannych i chorych z pola walki: F. E Allgood, *Ewakuacja rannych z pola walki*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (65), styczeń - luty, Warszawa 1969, s. 112 – 117, K. E Pletcher, *Ewakuacja medyczna drogą powietrzną w Azji Południowo – Wschodniej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (63), wrzesień - październik, Warszawa 1968 , s. 87 – 99, IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*,

Siły powietrzne²¹⁰ Stanów Zjednoczonych oprócz dużego potencjału militarnego w swoich zasobach posiadały także odpowiednie maszyny, dzięki którym mogły wykonywać powierzone im misje. W lipcu w 1966 roku w uzbrojeniu lotnictwa²¹¹ amerykańskiego²¹² i sajgońskiego biorącego udział w walkach w Wietnamie było łącznie 1600 samolotów²¹³. Należały do nich samoloty bombowe²¹⁴, myśliwskie²¹⁵, szturmowe²¹⁶, rozpoznawcze²¹⁷, transportowe²¹⁸, samoloty transportowe przystosowane do działań szturmowych²¹⁹, samoloty przeciwpartyzanckie *Coin*²²⁰, łącznikowe i wielocalowe²²¹, pomocnicze²²².

Wojna w Wietnamie była pierwszym konfliktem gdzie na tak szeroką skalę wykorzystano śmigłowce²²³. Owe maszyny znalazły wielorakie zastosowanie, dzięki nim można było dostarczać potrzebny sprzęt²²⁴, ewakuować rannych. Ze śmigłowców²²⁵ siły

---

Zabezpieczenie medyczno – sanitarne amerykańskich sił zbrojnych, k. 143 – 154, *Amerykańskie doświadczenia w stosowaniu środków ratowniczych w działaniach w Wietnamie*, k. 79 – 82, IPN BU 2602/ 10298, *Raporty wchodzące z attachatu wojskowego w Hanoi*, Notatka informacyjna. *Metody i sposoby prowadzenia przez Amerykanów ratownictwa powietrznego załóg zestrzelonych na terytorium DRW samolotów*, k. 70 – 77.

²¹⁰ Amerykańskie siły powietrzne dysponowały następującymi samolotami: B-52, F-102 *Delta Dagger*, F-4 *Phantom*, A-1 *Skyrider*, F-105, F-100, F-5A *Freedom Fighter*, B-57 oraz śmigłowcami OH -1B, UH -1B, UH-1D, CH-47, CH-54. Lotnictwo sił morskich w swoich zasobach posiadało maszyny typu A - 4 *Skyhawk*, A-6A *Intruder*, F-8 E *Crusader*, RP- 4 B i C *Phantom*, RF-101 *Voodoo*, RA - 5C *Vigilante*, EF -10B *Skynight*. Podstawowe dane amerykańskich samolotów biorących udział w wojnie wietnamskiej patrz: IPN BU 0309 /349, *Zbiór wiadomości...*, k. 53.

²¹¹ Dane taktyczno - techniczne samolotów myśliwsko- bombowych, szturmowych, bombowych, samolotów rozpoznawczych, rozpoznania radiolokacyjnego i samolotów patrolowych sił morskich patrz: PN BU 01791/391, *Rozwój działań...*, k. 159 – 179.

²¹² Dane na temat przybliżonego stanu liczebnego amerykańskich i południowowietnamskich samolotów i śmigłowców: IPN BU 01791/ 388, *Rozwój działań...*, *Przybliżony stan liczebny samolotów i śmigłowców amerykańskiego i południowowietnamskiego lotnictwa taktycznego oraz strategicznego uczestniczących w działaniach wojennych w Wietnamie na 1.03. 1968*, op. cit., k. 11, *Skład bojowy lotnictwa w Wietnamie południowym i Syjamie na 1.03. 1968 (bez lotnictwa morskiego)*, k. 10 – 11, IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań...*, *Przybliżony stan liczebny samolotów i śmigłowców sił powietrznych USA uczestniczących w działaniach bojowych w Wietnamie, Laosie, Kambodży w latach 1968 – 1973*, k. 373.

²¹³ IPN BU 309/ 349, *Zbiór wiadomości...*, k. 25.

²¹⁴ Więcej na temat samolotów bombowych patrz: IPN BU 01791/391, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie, część VIII, lotnicza technika bojowa sił powietrznych, lądowych, morskich*, Warszawa 1968, k. 7 - 10.

²¹⁵ Więcej na temat samolotów myśliwskich: Ibidem, k. 10 – 25.

²¹⁶ Więcej na temat samolotów szturmowych: Ibidem, k. 25 – 39.

²¹⁷ Więcej na temat samolotów rozpoznawczych: Ibidem, k. 39 - 48.

²¹⁸ Więcej na temat samolotów transportowych: Ibidem, k. 48 – 50 .

²¹⁹ Więcej na temat samolotów transportowych przystosowanych do działań szturmowych: Ibidem, k. 50 – 53.

²²⁰ Więcej na temat samolotów przeciw partyzanckich *Coin*: Ibidem, k. 53 – 56.

²²¹ Więcej na temat samolotów łącznikowych i wielocalowych: Ibidem, k. 56 – 61.

²²² Więcej na temat lotnictwa pomocniczego: H. Soule, *Uwagi na temat użycia lotnictwa pomocniczego*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 101 – 104.

²²³ J. L Kent, *Zastosowanie śmigłowców w Wietnamie* , „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), maj – czerwiec, Warszawa 1968, s. 103 -106.

²²⁴ N. P Jacobs, *Śmigłowcowe transportowe CH-54*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 103 – 105, U. S. G Sharp, *Transport wojsk i sprzętu bojowego w wojnie wietnamskiej*, 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 111- 114.

²²⁵ IPN BU, 01791/391, *Rozwój działań ...*, k. 75 – 135, *Wykaz wzorów uzbrojenia i sprzętu bojowego według oznaczeń*, k. 180 – 199, IPN BU 0664/19, *Doświadczenia lotnictwa...*, k. 79 – 82.

amerykańskie dokonywały szturm powietrznego²²⁶. Służyły także jako tzw. śmigłowcowe stanowisko dowodzenia²²⁷. Owe maszyny zapewniały możliwość prowadzenia działań w nocy²²⁸, ponadto zapewniały niezwykle istotną z punktu widzenia skuteczności operacji militarnych, ruchliwość taktyczną²²⁹. Marginalną i niekiedy zupełnie pomijaną przez badaczy kwestią pozostaje zakres działań lotnictwa cywilnego²³⁰. *Międzynarodowe przewozy wojskowe wykonywane przez cywilne linie lotnicze dzieliły się na pasażerskie i towarowe*²³¹. Loty cywilne w 1967 roku cieszyły się bardzo dużą popularnością. Ilość sprzedanych biletów w tym okresie wynosiła 2 545 828²³². Jeśli chodzi o przerzut ludzi i ładunków to plasował się na poziomie 2 500 000²³³. Z przytoczonych danych jednoznacznie wynika, iż Amerykanie bardzo pręźnie rozwijali siły powietrzne, na których spoczywała odpowiedzialność za wynik konfliktu.

Marynarka wojenna Stanów Zjednoczonych nie odgrywała dominującej roli w trakcie działań militarnych, pomimo tego zapewniała niezwykle istotne wsparcie dla sił powietrznych i lądowych. W jej skład wchodziły siły morskie²³⁴, które według informacji pozyskanych przez wywiad wojskowy PRL²³⁵ w 1966 roku liczyły 22,000. W ich skład wchodził piechota morska szacowana na 57, 000, gwardia obrony wybrzeża, której stan liczebny uplasował się na poziomie 400, oraz 7 Flota licząca 60,000 - 70,000 żołnierzy²³⁶. Natomiast według stanu

---

²²⁶ G. L. Tippin, *Szturm powietrzny*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68), lipiec – sierpień, Warszawa 1969, 88 – 96, K. D. Mertel, *Wykorzystanie lin i drabin sznurowych w taktyce szturm powietrznego*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 105 -111.

²²⁷ S. Kellar, *Śmigłowcowe stanowisko dowodzenia*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 112 – 116.

²²⁸ G. A. Smith II, *Prowadzenie działań nocnych przez śmigłowce uzbrojone, wyposażone w reflektory*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, op. cit., s. 126 -130. Prowadzenie działań nie tylko w nocy wymagało stosowania sztuki maskowania maszyn, aby były one mniej widoczne przez przeciwnika. Odpowiednio dobrane kolory maskowania zapewniały jakże ważny w prowadzeniu działań militarnych kamuflaż. Więcej na temat sztuki maskowania samolotów i śmigłowców: T. K., *Maskowanie barwne amerykańskich samolotów i śmigłowców*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 153 – 158.

²²⁹ J. B. Moore, *Śmigłowiec środkiem ruchliwości taktycznej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 117 – 120.

²³⁰ Więcej na temat lotnictwa cywilnego: W. P., *Wykorzystanie lotnictwa cywilnego dla potrzeb wojskowych Stanów Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 131 -141.

²³¹ Ibidem, s. 137.

²³² Ibidem, s. 136.

²³³ Ibidem, s. 138.

²³⁴ Dokładne rozmieszczenie sił morskich i piechoty morskiej patrz: IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 20 – 21.

²³⁵ Dane, które w większości przypadków, które przytaczają oficerowie wywiadu wojskowego są tłumaczeniami artykułów ukazujących się w owym czasie na zachodzie lub ten opracowaniami, które były tworzone na podstawie pozyskanych źródeł amerykańskich. Nie należy ich zatem deprecjonować. Wśród opracowań niewielki procent stanowią dane, które opierają się na źródłach wietnamskich w większości niedostępnych dla badaczy zajmujących się tematyką wojny w Wietnamie.

²³⁶ IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, k. 17.

na 31. 12. 1967 roku siły morskie liczyły 24,000 z kolei piechota morska 9,000 żołnierzy²³⁷. Największy potencjał pod względem rozwoju sił morskich i piechoty morskiej nastąpił w 1972 roku kiedy ich stan odpowiednio wynosił 53,000 i 13,000²³⁸.

*Jesienią 1966 roku zgrupowanie 7 Floty w rejonie Wietnamu liczyło 83 okręty*²³⁹ *różnych klas*²⁴⁰. Następnie ich potencjał militarny został zwiększony z 83 do 206²⁴¹ okrętów bojowych. W tamtym okresie ze składu 7 Floty wyselekcjonowano także zespół uderzeniowy w skład którego wchodziły 3 grupy uderzeniowe wyposażone w lotniskowiec²⁴² uderzeniowy, okręt osłony i grupę poszukującą - uderzeniową²⁴³. Ich działania skupiały się przede wszystkim w rejonach Zatoki Tonkińskiej w niedużej odległości od wybrzeży Demokratycznej Republiki Wietnamu i polegały na wykonywaniu uderzeń²⁴⁴. Wspecjalizowanie podjednostek miało na celu zapewnienie swoistej profesjonalizacji sił morskich. W związku z ich specjalizacją z jednostek 7 Floty wydzielono kilka zespołów: 72 zespół patrolowania wód przybrzeżnych, 73 zespół zabezpieczenia logistycznego, 76 zespół okrętów desantowych, 77 zespół lotniskowców uderzeniowych, 79 desantowy zespół operacyjny piechoty morskiej²⁴⁵. Aby usprawnić działania sił morskich dowództwo amerykańskie podejmowało kroki tymczasowego dołączania do 7 Floty lotniskowców uderzeniowych znajdujących się w służbie Floty Atlantyku.

Warto nadmienić, że dowództwo amerykańskich sił morskich w Wietnamie Południowym podporządkowano dwóm podmiotom, co niejednokrotnie doprowadzało do pewnych perturbacji np. w zakresie odpowiedzialności za poszczególne działania (odpowiedzialność była w pewien sposób rozmyta). W aspekcie administracyjnym siły morskie bezpośrednio podlegały dowódcy Floty Pacyfiku, natomiast w aspekcie operacyjnym

---

²³⁷ IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań wojennych...*, k. 360.

²³⁸ Ibidem, k. 360.

²³⁹ Podczas wojny w Wietnamie marynarka wojenna Stanów Zjednoczonych dysponowała lotniskowcami, okrętami wsparcia ogniowego, niszczycielami, dozorowcami, okrętami wsparcia ogniowego desantu, lotniskowcami desantowymi, transportowcami desantowymi – dokami, dużymi okrętami desantowymi, małymi okrętami desantowymi, pojazdami amfibijnymi, kretami i kutrami patrolowymi, kutrami artyleryjskimi. Dokładne informacje na temat poszczególnych jednostek pływających oraz liczbie, a także uzbrojeniu okrętowym w : IPN BU 01791/397, *Technika bojowa sił morskich*, Warszawa 1968, k. 6 - 107.

²⁴⁰ IPN BU 00324/8, *Zbiór wiadomości...*, k. 26.

²⁴¹ Owe okręty zostały rozlokowane w strefie Oceanu Spokojnego. Z 206 okrętów znajdujących się w strefie Oceanu Spokojnego u wybrzeży Wietnamu działały 3 lotniskowce uderzeniowe, 1 lotniskowiec ZOP, 1 lotniskowiec desantowy, 15 okrętów desantowych, 3 niszczyciele i dozorowce i 13 okrętów podwodnych.

²⁴² A. H. Vito, *Uwagi na temat użycia lotniskowców i samolotów pokładowych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), op. cit., s. 107 – 113, M. Stanecki, *Amerykańskie lotnictwo pokładowe, podczas wojny w Wietnamie 1964 -1973 i powstanie szkoły Top Gun*, Zabrze – Tarnowskie Góry, 2012, s. 1 - 132.

²⁴³ Więcej na temat zespołu uderzeniowego lotniskowców: IPN BU 00324/8, *Zbiór wiadomości...*, *Organizacja obrony przeciwlotniczej zespołu uderzeniowego lotniskowców*, k. 29 – 33.

²⁴⁴ Więcej na temat akcji podejmowanych przez siły morskie : B. Colwell, *Działania sił morskich*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1 (53), maj – czerwiec, Warszawa 1967, s. 99 – 104.

²⁴⁵ IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 91.

ich przełożonym był dowódca amerykańskich sił zbrojnych. *W skład dowództwa wchodziły: siły dozoru brzegowego, rzeczne siły patrolowe²⁴⁶, siły obrony przeciwminowej, siły ochrony i obrony baz i portów, baza w Da Nang, baza główna w Sajgonie, 35 pułk inżynieryjno – budowlany²⁴⁷. Owe jednostki podejmowały akcje głównie w delcie Mekongu, ich główną rolą była walka z partyzantami Viet Congu. W tym czasie funkcję dowódcy amerykańskich sił morskich w Wietnamie pełnił kontradmirał Norvell G. Ward. Zgrupowanie piechoty morskiej w sile 2000 ludzi, która spełniała rolę oddziału interwencyjnego do zwalczania partyzantki na wybrzeżu²⁴⁸.*

Oprócz sił morskich w Wietnamie akcje militarne prowadziła także piechota morska (Marines) pierwsze pododdziały piechoty morskiej w sile około 12,000 ludzi ze składu 3 dywizji piechoty tworzyły brygadę interwencyjną²⁴⁹. Do głównych zadań jakie powierzano amerykańskim Marines stanowiła protekcja baz, prowadzenie akcji przeciwko partyzantom, niszczenie poszczególnych zgrupowań przeciwnika. Warto zaznaczyć, że siły piechoty ściśle współdziałały z 77 zgrupowaniem uderzeniowym szczególnie w tzw. I Korpusowym Okręgu Wojskowym, gdzie wraz z lotnictwem stworzyły 3 amfibijne zgrupowanie piechoty morskiej²⁵⁰. Dodatkowo piechota morska patrolowała określone obszary, na których terenie lokalizowano jakąkolwiek aktywność partyzancką, co było możliwe dzięki użyciu śmigłowców²⁵¹. Amerykańscy żołnierze dokonywali pacyfikacji, akcji oczyszczających w rejonach znajdujących się pod kontrolą nieprzyjaciela.

Oprócz sił lądowych, powietrznych, morskich w Azji Południowo - Wschodniej wykorzystano również siły specjalnego przeznaczenia ²⁵², które prowadziły działania

---

²⁴⁶ Więcej na temat sił rzecznych i sprzętu jakimi te jednostki dysponowały: O. T. Ditchfield, *Siły rzeczne w Delcie Mekongu*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), Warszawa 1969, s. 85 – 88 oraz S. Mc Donald, *Prowadzenie działań bojowych w rejonach przeszkód wodnych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6 (64), op. cit., s. 94 – 98, S. Kubiak, *Działania amerykańskiej marynarki wojennej na wodach śródlądowych Republiki Wietnamu* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, praca zbiorowa pod. red P. Benkena, Oświęcim, 2013, s. 182 – 201.

²⁴⁷ IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 96 – 97.

²⁴⁸ „Przegląd morski”, zeszyt 7-8, Gdynia 1967, s. 122.

²⁴⁹ IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 91.

²⁵⁰ Na czele 3 amfibijnego zgrupowania piechoty morskiej stał gen. mjr Lewis. W. Walt, który jednocześnie podlegał generałowi W. Westmorleandowi. W skład owej jednostki wchodziła: 1 i 3, 5 dywizja piechoty morskiej, 26 i 27 pułk piechoty morskiej, 1 skrzydło lotnictwa piechoty morskiej, 3 budowlana brygada piechoty morskiej. Informacje na podstawie: IPN BU 01791/ 397, *Technika bojowa...*, k. 33.

²⁵¹ IPN Ka, 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 128 - 129.

²⁵² Oddziały zielonych beretów zanim rozpoczynały akcje militarne były poddawane trzy etapowemu szkoleniu. Oczywiście w tej płaszczy nie następowała bardzo rygorystyczna selekcja. Przyszły żołnierz sił specjalnych musiał wykazywać się nie tylko zdolnościami fizycznymi, ale posiadać również odpowiednie predyspozycje psychiczne, które predestynowałyby go do sił specjalnych. Sama organizacja powstała w latach 50, jednocześnie wywodziła się z organizacji wykrystalizowanych jeszcze w czasie II wojny światowej. 20 czerwca 1952 siły amerykańskie powołały do życia 10 grupę powietrznodesantową sił specjalnych, która była prekursorką zgrupowania zielonych beretów, ich siedziba mieściła się Forcie Bragg w Karolinie Północnej.

w zakresie rozpoznania określonego obszaru operacyjnego, przenikania niezauważonym na tereny znajdujące się pod kontrolą wroga. W początkowej fazie zaangażowania amerykańskiej siły „zielonych beretów”²⁵³ dokonywały także szkoleń przyszłych komandosów południowowietnamskich, aby byli zdolni do stawienia czoła siłom partyzanckim Viet Minhu, a później Viet Congu.

Siły specjalne podejmowały także działania na rzecz pozyskania określonych grup plemiennych występujących w Wietnamie do walki z przeciwnikiem. Chodziło przede wszystkim o plemiona zamieszkujące tereny góryste – tzw. Montangrad. Dowództwo amerykańskie liczyło na pozyskanie owej grupy etnicznej do walki z nieprzyjacielem. Wiara w sukces była nierozdzielnie związana z tym, iż (...) *plemiona te zawsze były traktowane jako ludzie trzeciej kategorii przez rząd (...)*²⁵⁴. „Zielone berety” starały się także uzyskać szacunek i zaufanie sekt, które w Wietnamie Południowym osiągały coraz większe wpływy²⁵⁵. Ostatecznie wszystkie zabiegi doprowadziły do powołania w 1962 roku lokalnych grup samoobrony (Civilian Irregular Defense Group)²⁵⁶, które miały stanowić przeciwwagę dla partyzantów Viet Congu. *Podstawowe uzbrojenie i wyposażenie pododdziału grupy stanowiły karabiny maszynowe M-16 kalibru 12,7 mm, działa bezodrzutowe 57 mm, moździerz 60 i 81 mm, pancerzownice 88 mm i granatniki 40 mm- M-79*²⁵⁷.

Na wietnamskim teatrze działań swoje misje wykonywały siły specjalne sił morskich *Navy Seals*²⁵⁸ (komando foki), które bezpośrednio podlegały dowództwu Marynarki Wojennej. „Komando foki” w Wietnamie prowadziły misje przede wszystkim w rejonach cieków wodnych. W zakresie ich obowiązków leżało patrolowanie, akcje zwiadowcze, wysadzanie infrastruktury mostowej, odcinanie arterii komunikacyjnych. Przeprowadzane przez nich misje miały charakter tajny, w których bardzo ważną rolę odegrała konspiracja i kamuflaż.

---

²⁵³ Więcej na temat szkolenia, uzbrojenia, wykonywanych zadań przez siły specjalne zielonych beretów w pozycji: G. Rottman, *Zielone berety, siły specjalne armii USA 1952-1985*, przeł. Igor Zakrzewski, Warszawa 1989, IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 68 – 78.

²⁵⁴ E. G. Piasecki, *Civilian Irregular Defense Group, The First Years: 1961 – 1967*, s. 2.

²⁵⁵ Więcej na temat działalności i znaczenie sekt w Wietnamie Południowym: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 3, D. II. *Wiet. Kom. 023 -2 -75, Przedstawicielstwo PRL do Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie, Biuletyn Informacyjny Podel*, k. 41 – 48.

²⁵⁶ Więcej na temat cywilnych grup samoobrony: E. G. Piasecki, op. cit., s. 1- 10 .

²⁵⁷ IPN Ka 0103/ 65, *Rozwój działań...*, k. 69.

²⁵⁸ Jednostki *Navy Seals* (komando foki) . Ich powstanie było powiązane z tzw. zespołami saperskimi, które z kolei miały za zadanie likwidację przeszkód wodnych. Podobnie jak w przypadku zielonych beretów początków tych sił należy szukać w czasie II wojny światowej. Formalne ich powołanie nastąpiło w latach 60 XX w. Zaszczytne miano dowódcy jednostki otrzymał kapitan J. Callahan. Więcej na temat komando fok w pozycji : K. Cockery, *Navy Seals. Komando Foki*, przeł. W. Mrugalski, Poznań 2004.

Zatem od lat 60 siły amerykańskie bardzo intensywnie rozbudowywały wszystkie rodzaje sił zbrojnych, których współdziałanie miało zapewnić bardzo szybkie i łatwe zwycięstwo w Azji Południowo – Wschodniej. Założenia te okazały się tylko pobożnymi życzeniami. Pomimo tego, że to siłom powietrznym wyznaczono misję rzucenia *komunistów na kolana* w realiach wojny *specjalnej* owe założenie okazało się niemożliwe do realizacji. W toku rokowań pokojowych w Paryżu w 1973 roku, strona amerykańska starała się wyjść z tego militarnego impasu z twarzą *wygraliśmy wojnę wietnamską, ale przegraliśmy pokój*²⁵⁹. Bez względu na to jak politycy skupieni wokół administracji prezydenta Nixona nazywali rokowania pokojowe, nie należy zapominać, że w Wietnamie władzę ostatecznie przejęli komuniści, którzy w 1975 roku skonsolidowali oba państwa w Socjalistyczną Republikę Wietnamu.

4. Najważniejsze ofensywy w czasie II wojny Indochińskiej

4.1 Ofensywa *Rolling Thunder*

Ofensywa *Rolling Thunder* była pierwszą kampanią lotniczą przeprowadzoną w Azji Południowo-Wschodniej przez amerykańskie lotnictwo. Miała na celu wymuszenie rokowań po stronie komunistycznej. Owa kampania *była to zmasowana operacja niszczenia obiektów i instalacji W Wietnamie Północnym*²⁶⁰. Permanentne bombardowania strategiczne według amerykańskich polityków skupionych wokół prezydenta L. Johnsona miały na celu utrzymywanie przeciwnika w ciągłym poczuciu niebezpieczeństwa. Taki stan ostatecznie miał stać się dominantą, która bezpośrednio przyczyniłaby się do sukcesu Amerykanów. Prezydent postanowił wyznaczyć lotnictwu funkcję „elastycznego ramienia”²⁶¹, które miało rozgromić przeciwnika.

Koncepcja panowania w powietrzu, na której oparto działania w ramach ofensywy „toczącego się grzmotu” zaczerpnięto z okresu II wojny światowej. *Wiele elementów zostało przejętych z wcześniejszych koncepcji Douheta, Mitchella i Trencharda w których najważniejszą rolę przypisywano lotnictwu*²⁶². Zatem to siły powietrzne miały stać się

---

²⁵⁹ R. Nixon, op. cit., s. 155.

²⁶⁰ P. Ostaszewski, op. cit., s. 408.

²⁶¹ Należy zgodzić się z poglądem zaprezentowanym przez A. Radomyskiego, iż *administracja Johnsona wyznaczyła siłom powietrznym w II wojnie Indochińskiej rolę (...) elastycznego ramienia, mogącego wpływać na wynik działań w Wietnamie*. Cyt za: A. Radomyski, *Wietnamska Tarcza Przeciwlotnicza*, Toruń 2009, s. 31.

²⁶² K. Gruszka, *Rolling Thunder pierwsza amerykańska ofensywa powietrzna w Wietnamie* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, pod red. naukową P. Benkena, Oświęcim 2013, s. 123 – 124.

skutecznym orężem wymierzonym w nieprzyjaciela i doprowadzić do jego destrukcji w aspekcie społeczno – ekonomicznym. Rozpoczęcie tak potężnej kampanii było nierozdzielnie związane z problemem zabezpieczenia logistycznego, chodziło o budowę lotnisk oraz baz zaopatrzeniowych niezbędnych dla podniesienia efektywności wykorzystania samolotów jakimi dysponowali Amerykanie²⁶³. (...) *Maszyny walczące nad Wietnamem Północnym startowały z Tajlandii, Okinawy, Guam, Wietnamu Południowego i lotniskowców w Zatoce Tonkińskiej*²⁶⁴. Samoloty w czasie prowadzenia operacji Rolling Thunder (...) *stacjonowały w bazie Takhli, Korat, Ubon, Udorn na terenie Tajlandii*²⁶⁵.

Do głównych zadań jakie wyznaczono temu rodzajowi sił zbrojnych należało, niszczenie siły żywej Narodowego Frontu Wyzwolenia Południowego, neutralizacja w zakresie potencjału ekonomiczno – militarnego DRW oraz paraliż infrastrukturalny, uniemożliwienie dostaw sprzętu i uzbrojenia z Wietnamu Północnego do Południowego. W związku z tym powstała tzw. target list, w której ujęto spis 94 najważniejszych pod względem strategicznym celów zlokalizowanych na terytorium przeciwnika. Zadanie to leżało w gestii polityków, którzy nie byli specjalistami wojskowymi. *Prezydent i jego doradcy z Białego Domu wybierali cele ataków dla sił zbrojnych w czasie cotygodniowych wtorkowych lunchów*²⁶⁶. Ważną rolę w ustalaniu priorytetów strategicznych odegrali decydenci z otoczenia prezydenta: *Sekretarz Obrony Robert Mc Namara, jego asystent John McNaughton, ambasador USA w Sajgonie Henry Cabot Lodge, zastępca doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego Walt Rostow, asystent sekretarza stanu William Bundy (...) przewodniczący Szefów Połączonego Komitetu Szefów Sztabów gen. Maxwell Taylor (...)*²⁶⁷.

Obiekty o znaczeniu strategicznym zostały pogrupowane według klucza. Te, które uważano za najważniejsze otrzymały oznaczenie A, natomiast cele mniej istotne C. W zbiorze A zgrupowano mosty, szlaki komunikacyjne, koszary wojskowe. Do kategorii B należały fabryki, parki maszynowe, zakłady chemiczne, różnego rodzaju rozgłośnie radiowe. Do C zaklasyfikowano zakłady przetwórstwa roślin. Według informacji pozyskanych przez oficerów wywiadu PRL *amerykańskie operacje lotnicze przeciwko DRW miały na celu głównie sparaliżowanie komunikacji wewnętrznej oraz ograniczenie przerzutów do Wietnamu*

---

²⁶³ Dokładne informacje na temat rozbudowy sieci lotnisk, oraz maszyn którymi dysponowali Amerykanie w podrozdziale siły amerykańskie. Natomiast dokładne informacje dotyczące maszyn wykorzystywanych trakcie ofensywy *Rolling Thunder* w pozycji: Ł. M. Nadolski, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965 – 1968 na tle operacji Rolling Thunder*, tom I, Toruń 2016, s. 37 – 63.

²⁶⁴ Ibidem, s. 38.

²⁶⁵ Ibidem, s. 40.

²⁶⁶ A. Radomyski, op. cit., s. 23.

²⁶⁷ M. Fiszer, *Lotnictwo w osiągnięciu celów strategicznych operacji militarnych*, Warszawa 2011, s. 183.

*Południowego*²⁶⁸. Siły amerykańskie atakowały mosty, przeprawy, składy paliwa i amunicji, tamy i groble na rzekach, transport wodny, stacje kolejowe, obiekty przemysłowe. *Lotnictwo amerykańskie stawiało sobie za zadanie nie tylko zniszczenie lub uszkodzenie niektórych obiektów, lecz również utrzymanie tych obiektów w stanie niezdolnym do użytku*²⁶⁹.

Siłom powietrznych zależało przede wszystkim na intensyfikacji działań, co zamierzano osiągnąć poprzez wskazanie poszczególnym jednostkom terenu ich działań. W związku z tym całe terytorium Demokratycznej Republiki Wietnamu podzielono na 7 sektorów oznaczonych cyframi rzymskimi tj. I, II, III, IV, V, VIA, VI B, które nazwano Routes Packadges. Sektory I, II, III zostały podporządkowane dowództwu amerykańskich sił w Wietnamie CINCPACAF. Te oznaczone cyframi IV i V podlegały dowództwu sił morskich w Wietnamie CINCPACFLT, pozostałe dowództwu amerykańskich sił powietrznych CINCPACAF. Zaprezentowany podział wzbudzał wiele problemów natury organizacyjnej przyczyniając się jednocześnie do chaosu w szeregach poszczególnych zgrupowań taktycznych podległych innym dowództwom. Wszystko to w sposób negatywny przekładało się na skuteczność kampanii lotniczej. Warto nadmienić, iż najistotniejszy biorąc pod uwagę strategiczny punkt widzenia, był teren oznaczony cyframi VI A i B, ponieważ znajdowały się tam dwa najważniejsze centra Demokratycznej Republiki Wietnamu - Hanoi i Hajfong.

Siły powietrzne podczas bombardowań²⁷⁰ stosowały taktykę²⁷¹ działań opartą na trzech sposobach dokonywania bombardowań (nurkowy, poziomy, koszący) oraz stosowania w późniejszym okresie osłony myśliwców²⁷², a także zgrupowania maszyn w klucze, grupy. *Przed bombardowaniem obszarów strategicznego znaczenia następowało rozpoznanie sił obrony przeciwlotniczej. Zadanie to przydzielono maszynom: RF-101, RF-105 oraz RF-4*²⁷³. Niebagatelne znaczenie dla powodzenia operacji powietrznych odgrywały również czynniki klimatyczne, które niejednokrotnie utrudniały przeprowadzanie lotów bojowych²⁷⁴. Podczas

---

²⁶⁸ IPN BU 0309/ 349, *Zbiór wiadomości...*, k. 27.

²⁶⁹ IPN BU 00324/ 8, *Zbiór wiadomości...*, k. 54.

²⁷⁰ Więcej na temat sposobu dokonywania nalotów przez siły amerykańskie: IPN Gd 300/346, *Rozwój działań...*, *Sposoby działań bojowych podczas nalotów na DRW*, k. 67 – 68.

²⁷¹ Więcej na temat taktyki sił powietrznych: Z. G, *Taktyka działań lotnictwa amerykańskiego*, op. cit., s. 68 – 79, IPN BU 2602/ 8423, *Teczka nr 74/69*, *Raporty wchodzące z AW w Hanoi*, *Metody i sposoby nalotów lotnictwa amerykańskiego, notatka informacyjna sporządzona przez mjr. H. Majorczyka*, k. 28 – 33.

²⁷² Więcej na temat osłony z powietrza: IPN BU 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 75 – 79, IPN BU 01791/388, *Rozwój działań...*, k. 167, IPN BU 01334/ 547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 20.

²⁷³ Patrz: B. Kołodziejczyk, E. Wójcik, op. cit., s. 191, IPN BU 01334/ 547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 16 – 17, IPN Ka 0103 /65, *Rozwój działań...*, *Inne zagadnienia dotyczące sposobów działania bojowych i atakowania celów*, k. 74 – 78.

²⁷⁴ Więcej na temat wpływu warunków pogodowych wpływających na akcje lotnictwa: IPN BU 0309/349, *Rozwój działań...*, *Wpływ klimatu i warunków meteorologicznych na możliwość wykonywania lotów*, k. 39.

bombardowań bardzo ważną rolę oprócz maszyn odgrywały środki rażenia, do których należały: bomby burzące wykorzystywane do ataków na mosty, lotniska, składy, koszary; bomby aerodynamiczne używane do niszczenia linii komunikacyjnych, kasetowe, którymi posługiwano się w działaniach nakierunkowanych na zwalczanie obrony przeciwlotniczej nieprzyjaciela; bomby zadymiające²⁷⁵ służące do *oślepiania stanowisk artylerii przeciwlotniczej*²⁷⁶ oraz zapalające i zbiorniki napalmowe²⁷⁷. Te ostatnie były wykorzystywane do niszczenia bujnej roślinności utrudniającej rozpoznanie przeciwnika.

Ponadto siły powietrzne Stanów Zjednoczonych wykorzystywały na wietnamskim teatrze działań kierowane pociski raketowe tj. *Bullpup*²⁷⁸, pociski przeciwdziałania radioelektronicznego *Shrike*²⁷⁹, pociski klasy powietrze – powietrze *Sidewinder*²⁸⁰ i nakierowane pociski raketowe kalibru 70 mm i 127mm²⁸¹ *przeznaczone do niszczenia siły żywej, koszar, stanowisk artylerii przeciwlotniczej, osiedli, środków transportu samochodowego w ruchu, przepraw (...)*²⁸².

Kampania powietrzna *Rolling Thunder*²⁸³ została podzielona na 5 faz. Pierwsza od marca do czerwca 1965 roku w której (...) *44 samoloty F-105 Thunderchief, 40 samolotów F-100 Super Sabre oraz 10 samolotów B-57 Cannaberra zbombardowały składy amunicji w Xom Bang*²⁸⁴. Pierwszy etap ofensywy charakteryzował się ograniczonością w zakresie atakowania celów. W tym czasie (...) *uderzenia z powietrza były głównie skierowane na rejony koncentracji sił partyzanckich oraz na takie obiekty na terytorium DRW jak bazy morskie, okręty oraz niektóre miasta i osiedla*²⁸⁵. Nie dokonywano ataków najistotniejszych celów rozlokowanych w Demokratycznej Republice Wietnamu. Według oficera wywiadu

²⁷⁵ Więcej na temat środków rażenia: IPN BU 0103/65, *Rozwój Działań...*, k. 83 – 85.

²⁷⁶ Ibidem, k. 85.

²⁷⁷ Więcej w: *Amerykańskie bomby napalmowe*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 159 – 161.

²⁷⁸ Więcej w: IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 85 – 87, IPN BU, 1334/547/4, *Zbiór wiadomości... Atakowanie obiektów pociskami Bullpup*, k. 19- 20.

²⁷⁹ Więcej w: IPN Ka 0103/65, *Rozwój działań...*, k. 87, IPN BU 2603/7695, *Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie*, zeszyt nr 2, Warszawa 1967, *Zastosowanie pocisków przeciw radiolokacyjnych Shrike przeciw SNR oraz metody ich przeciwdziałania Użycie pocisków lotniczych Shrike*, k. 23 – 28.

²⁸⁰ Więcej w: Ibidem, k. 87.

²⁸¹ Więcej w: Ibidem, k. 88.

²⁸² Ibidem, k.88.

²⁸³ Bardzo dokładna, rzetelna i szczegółowa analiza kampanii powietrznej *Rolling Thunder* (jedyna traktująca tak kompleksowo owo zagadnienie) w pozycji: Ł. M. Nadolski, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965 – 1968, na tle operacji Rolling Thunder*, tom I, lata 1965- 1967, Toruń 2016 oraz *Operacja Rolling Thunder w wybranych relacjach polskiego attaché wojskowego w Hanoi podpułkownika dyplomowanego Jana Kurniewicza* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom III, s. 30 – 54, L. Norman, *Wojna powietrzna w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny” 4 (62), lipiec sierpień, Warszawa 1969, s. 88 – 91.

²⁸⁴ P. Taras, *Wietnam 1964 – 1973, Walki nad DRW*, „Kampanie lotnicze”, nr 2, Gdańsk 1994, s. 7.

²⁸⁵ IPN Gd 300/ 346, *Rozwój działań...*, k. 65.

PRL (...) uderzeń dokonywano na obiekty DRW położone w południowej części kraju pomiędzy linią demarkacyjną, a 20 równoleżnikiem przebiegając w odległości około 110 km na południe od Hanoi²⁸⁶. Przytoczone informacje świadczą o tym, iż politycy skupieni wokół prezydenta Johnsona, zwlekali z atakowaniem Hanoi, bowiem bali się reakcji ze strony ZSRR i CHRL. Bardzo ważną rolę odegrały jednostki inżynierskie²⁸⁷, które w relatywnie krótkim czasie odbudowywały zniszczenia, za które odpowiedzialne było dowództwo Stanów Zjednoczonych. Pierwsza faza operacji nie przyniosła oczekiwanych przez siły amerykańskie rezultatów. To, w jaki sposób ową sytuację postrzegano w kręgach politycznych DRW świadczy relacja korespondenta „Trybuny Ludu” D. Lulińskiego z marca 1965 roku. Według niego *marcowe naloty zasygnalizowały kierownictwu DRW, że sprawa jest bardziej poważna niż sądzono, trudna i kosztowna*²⁸⁸, *systematyczność i przejście do dziennie – nocnych nalotów, brak widoków na przerwanie bombardowań i było zaskoczeniem dla władz i społeczeństwa DRW*²⁸⁹.

Druga faza kampanii toczyła się od lipca 1965 roku do stycznia 1966 roku, w której nastąpiła znaczna intensyfikacja działań bojowych. Pomimo tego nadal unikano ataków na dwa najistotniejsze miasta Demokratycznej Republiki Wietnamu - Hanoi i Hajfongu. O zwiększeniu zakresu działań świadczyły dane odnoszące się do skali nalotów (wzrost z 5,000 do 15,000 nalotów miesięcznie)²⁹⁰. *Obiekty sieci komunikacyjnej stanowiło 47,35% wszystkich nalotów, obiekty wojskowe 22, 45%, obiekty ekonomiczne i gospodarcze 18,30 %, obiekty cywilne 11,90 %*²⁹¹. Inne dane w tym zakresie przedstawiając źródła amerykańskie. *W pierwszych dziewięciu miesiącach 1966 roku przeprowadzono 59,000 nalotów na ściśle określone cele w Wietnamie Północnym, co stanowiło 2/3 całego wysiłku włożonego w działania w 1965 roku*²⁹².

Trzecia faza kampanii powietrznej była realizowana od stycznia do października 1966 roku, w której (...) *dowództwo amerykańskie zwiększyło w tym czasie uderzenia powietrzne na*

---

²⁸⁶ Ibidem, k. 66.

²⁸⁷ Odbudowę zniszczeń na terenie Wietnamu Północnego zajmowały się służby drogowe, które miały charakter jednostek inżynierskich. Ich rola sprowadzała się do naprawy zniszczonych przez lotnictwo dróg zaopatrzeniowych określanych jako szlak Ho Chi Minha.

²⁸⁸ AMSZ, Departament II, Wietnam, 32/66 wiązka 3, D. II. Wiet. 0- 241-7 - 65, *Skrót sprawozdania tow. Lulińskiego korespondenta Trybuny Ludu z jego 6 –cio tygodniowego pobytu w DRW w lutym i marcu br. Warszawa 15 maja 1965 roku*, k. 2.

²⁸⁹ Ibidem, k. 2.

²⁹⁰ Ibidem, k. 66.

²⁹¹ Ibidem, k. 68.

²⁹² *Intelligence Memorandum, The Effectiveness of The Rolling Thunder Program in North Vietnam*, 1. I.30 –IX 1966, k. 1.

obiekty i urzędnictwa wojskowe znajdujące się na terytorium DRW²⁹³. W tym, czasie dokonano ataku na linie kolejowe niedaleko granicy z Hanoi i Hajfongiem. Według danych wywiadowczych od 28.06 do 31.07. 1966 roku mosty atakowano 121 razy w godzinach 5:00 - 15:00 pojedyncza grupa zrzucała od 2 do 8 bomb na obiekt²⁹⁴. Przeprawy były bombardowane 36 razy w godzinach od 5:00 do 10:00 oraz 17:00 – 20:00. Do tego celu wykorzystywano małe samoloty w ilości od 2 do 4. Składy paliwa i magazyny atakowano w godzinach 12:15 – 13:05. Transport wodny – atakowano 24 razy w godzinach 5:00 – 14:00. Stacje kolejowe, aż 65 razy w godzinach 5:00 - 15:00²⁹⁵. *Największą ilość bo, aż 80 bomb zostało zrzuconych przez 12 samolotów A-4D na stację kolejową Do Len*²⁹⁶. W tym czasie lotnictwo amerykańskie bombardowało następujące obiekty przemysłowe: ośrodek metalurgiczny w Than Nguyen, łuszczarnie ryżu, cegielnię, kopalnię soli, elektrownie , fabrykę dziewiarską, zakłady konstrukcyjne i naprawy dżonek, ośrodek przemysłowy w Viet Tri, sortownie Hon Gai²⁹⁷.

Według danych zawartych w amerykańskiej prasie, na które powoływał się oficer wywiadu PRL w okresie od 28 sierpnia 1966 do 3 września 1966 roku w DRW zniszczono 24 obozy wojskowe, 40 składy paliwa płynnego, 22 baterie przeciwlotnicze, 68 składy zaopatrzenia, 68 mostów, 139 różnych budynków, 65 barek, 6 promów, 38 wiaduktów, 120 pojazdów różnego typu, 109 produktów rozdzielczych zaopatrzenia. Ponadto uszkodzono tory kolejowe w 11 miejscach oraz drogi na 163 odcinkach²⁹⁸. Wszystkie przytoczone dane wskazują na wielkie zniszczenia dokonane przez amerykański personel lotniczy.

Czwarta faza *Rolling Thunder* rozpoczęła się w październiku 1966 roku i trwała do maja 1967 roku. Charakteryzowała się tym, że dopiero w tej fazie istniała możliwość atakowania wcześniej zakazanych celów. W Waszyngtonie wyrażono zgodę na atakowanie dotychczas zabronionych celów w rejonie Hanoi – Hajfong wyznaczając 57 obiektów²⁹⁹. Co znacznie ułatwiło prowadzenie misji bombardowań strategicznych.

Piąta faza toczyła się od maja 1967 roku do października 1968 roku. W tym okresie bombardowano skład przeciwlotniczych pocisków w rejonie Bon Yen, Nham około 22, 5 km na południowy -wschód od Hanoi oraz elektrownię Thai Nguyen około 70 km na północ od

---

²⁹³ IPN Gd, 300/ 346, *Rozwój działań...*, k. 28.

²⁹⁴ Ibidem, k. 81.

²⁹⁵ Ibidem, k. 81.

²⁹⁶ Ibidem, k. 83.

²⁹⁷ Ibidem, k. 83.

²⁹⁸ IPN BU 2603/7695, *Zbiór wiadomości...*, k. 17.

²⁹⁹ *Raport Rolling Thunder...*, s. 5.

Hanoi³⁰⁰. Dokonywano także bombardowań szlaków komunikacyjnych na terenie przełęczy Ma Gia oraz kontynuowano ataki na Hanoi. W listopadzie 1967 roku w nalocie na Hanoi brały udział samoloty 2 skrzydeł bazy w Syjamie i pokładowego lotnictwa piechoty morskiej³⁰¹. Siły powietrzne zaatakowały także trzeci do wielkości port DRW Cam Pha 10 września 1967 roku³⁰². Uderzenia nie ominęły linii kolejowej na trasie Hanoi – Lang Son oraz mostów Long Bien i Ky Lua³⁰³. W ostatniej fazie kampanii powietrznej prowadzono akcje (...) na obszarze między strefą zdemilitaryzowaną 19 równoleżnikiem i przeciwko Laosowi³⁰⁴. Warto zaznaczyć, że siły powietrzne wykonywały naloty także w nocy³⁰⁵ (...) w 1967 roku stanowiły one 21 - 25%, a w 1968 30 - 38% wszystkich nalotów na DRW (...) ³⁰⁶.

Prowadzona na tak szeroką skalę kampania powietrzna, wymierzona w infrastrukturę Demokratycznej Republiki Wietnamu, niejako wymusiła na przeciwniku konieczność budowy skutecznej Obrony Przeciwlotniczej³⁰⁷, która zapewniłaby zabezpieczenie przez tego typu atakami. Dlatego też w skład obrony powietrznej DRW wchodziły wojska regularne (jednostki lotnictwa myśliwskiego, artylerii przeciwlotniczej 100, 85, 37 mm, przeciwlotnicze karabiny kalibru 14, 5mm i 12,7 mm). Ponadto północnowietnamskie oddziały regionalne podporządkowano wojskowemu dowódcy prowincji, dysponującemu artylerią plot 37 mm i pkm 14,5 i 12, 7 mm. W ramach Tarczy Przeciwlotniczej funkcjonowały oddziały samoobrony mające na celu maskowanie sprzętu oraz atakowanie przy pomocy broni ręcznej nisko latających amerykańskich maszyn. Te dwie ostatnie komórki zostały podporządkowane wojskom regularnym³⁰⁸.

---

³⁰⁰ IPN BU 00324/8, *Zbiór wiadomości...*, k. 18.

³⁰¹ IPN BU 0664/119, *Doświadczenia lotnictwa...*, k. 97.

³⁰² IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, k. 23.

³⁰³ Ibidem, k. 26.

³⁰⁴ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, op. cit., s. 123.

³⁰⁵ Patrz: IPN BU 0664/ 119, *Doświadczenia lotnictwa...*, *Działania bojowe w nocy*, k. 118 – 121, IPN BU 01791/388, *Rozwój działań...*, k. 162 – 167.

³⁰⁶ IPN BU 0664/ 119, *Doświadczenia lotnictwa...*, k. 119.

³⁰⁷ OPL DRW składała się z przeciwlotniczej artylerii lufowej, która miała na celu osłaniać ściśle określone obiekty zarówno te stałe jak i ruchome. Z dywizji, w skład których wchodziło od 4 do 8 pułków w każdym po 6-10 baterii, a w każdej baterii po 6 - 8 dział kalibru 100, 57, 37 mm. OPL charakteryzowała się również rozmieszczeniem dużej ilości stanowisk ogniowych (odstępów pomiędzy bateriami oscylowały od 500 do 600 metrów). Do OPL DRW zaliczano przeciwlotniczą artylerię rakietową zgrupowaną w pułki, w skład których wchodziło od 3 do 6 dywizjonów ogniowych i technicznych. Z kolei dywizjony dysponowały wyrzutniami przeciwlotniczych pocisków rakietowych, 2-3 baterie dział 37 mm i 3 plutony przeciwlotniczych karabinów maszynowych. Wojska Radiotechniczne, które dokonywały akcji rozpoznawczych oraz naprowadzały na określony cel strategiczny grupowano w pułki po 6-11 kompanii w każdym. Te z kolei dzieliły się na 2 - 4 stacje radiolokacyjne, pluton przeciwlotniczych karabinów maszynowych.

³⁰⁸ Patrz: IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, *Obrona przeciwlotnicza DRW*, k. 23 – 24., A. Radomyski, *Wietnamska Tarcza Przeciwlotnicza*, Toruń 2009, IPN BU 01791/ 388, *Rozwój działań...*, *Niektóre właściwości Obrony Przeciwlotniczej DRW*, k. 75, IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości...*, *Różne wiadomości dotyczące obrony przeciwlotniczej DRW*, *Organizacja i taktyka działania jednostek artylerii przeciwlotniczej w rejonie Hanoi*, k. 27-38, *Organizacja OPL DRW w roku 1966 i na początku 1967*, k. 42 – 45, IPN Gd 300/346, *Rozwój*

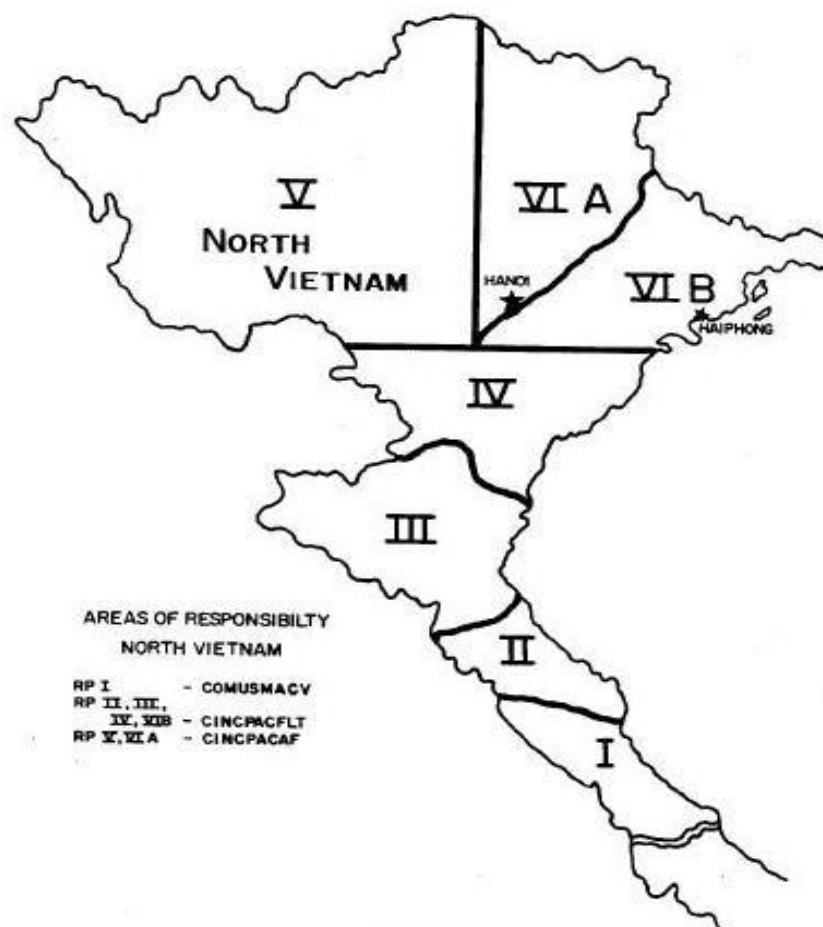
Rozbudowa obrony przeciwlotniczej Wietnamu Północnego stanowiła poważne niebezpieczeństwo dla amerykańskich lotników³⁰⁹. Dość często w literaturze anglojęzycznej podkreśla się, iż wojna w Wietnamie miała charakter wojny radioelektronicznej przynajmniej w odniesieniu do ofensywy *Rolling Thunder*. Trudno z tak postawioną tezą polemizować jeśli weźmie się pod uwagę to, na jaką wielką skalę amerykańskie siły powietrzne stosowały tzw. zakłócenia radioelektroniczne. Owa wojna (...) miała na celu rozpoznanie obiektów radiotechnicznych, obezwładnienie, zakłócenie pracy systemów łączności przeciwnika³¹⁰ w tym przypadku chodziło o OPL DRW.

---

działań..., Organizacja sił obrony powietrznej DRW, k. 84 – 85, IPN BU 2602/ 8423, *Teczka nr 74/69..., Notatka informacyjna dotycząca wojsk radiotechnicznych. Notatkę opracowano na podstawie wykładu przeprowadzonego przez dowództwo wojsk radiotechnicznych dla grupy specjalistów OPK –WAL przebywającej w DRW w okresie październik – listopad 1968 roku*, k. 10 – 35, *Notatka informacyjna dotycząca wizyty w pułku artylerii rakiet przeciwlotniczych*, k. 36 – 46, *Notatka informacyjna dotycząca wizyty na stanowisku dowodzenia pułku artylerii przeciwlotniczej*, k. 47 – 51, *Notatka informacyjna dotycząca szkolenia wojsk radiotechnicznych*, k. 101 -102.

³⁰⁹ Wielu z nich trafiło do niewoli. Według danych wywiadu PRL w niewoli znajdowało się 458 lotników (dane na 1.07 – 31.07.1967). Straty lotnictwa na 15.07.1967 według źródeł amerykańskich szacowano na 611 samolotów. Amerykanie, aby odzyskać swoich towarzyszy zrzucaли specjalne ulotki, które informowały obywateli DRW, iż pomoc dla amerykańskich pilotów będzie wiązała się z gratyfikacją pieniężną (1765 dolarów). W tym momencie należy zaznaczyć, iż taka kwota wynikała nie tylko z chęci uratowania życia strąconym lotnikom, ale także z chłodnej kalkulacji związanej z tym, że dowództwo amerykańskie nie mogło pozwolić sobie na utratę specjalistów. Po pierwsze z tego względu, że nie do przecenienia było doświadczenie pilotów, po drugie nie dysponowano czasem potrzebnym do wyszkolenia kolejnych rekrutów, po trzecie szkolenie było bardzo kosztowne

³¹⁰ Patrz: IPN BU 0664/ 119, *Doświadczenia lotnictwa amerykańskiego...*, k. 142-155, IPN Gd 300/346, *Rozwój działań..., Organizacja systemu wykrywania, powiadamiania, alarmowania*, k. 85 – 93, IPN BU 01334/547/4, *Zbiór wiadomości..., Amerykańskie metody zwalczania stacji radiolokacyjnej i sposoby przeciwdziałania OP DRW*, k. 37 – 41, IPN BU 01791/388, *Zbiór działań..., Pokonywanie systemu OPL DRW przez lotnictwo amerykańskie*, k. 85 – 127, IPN BU 2603/7695, *Zbiór wiadomości..., Amerykańskie środki radiolokacyjnego rozpoznania i przeciwdziałania elektronicznego*, k. 19 – 22, *Wojna w Wietnamie, a rozwój wojskowego sprzętu radioelektronicznego w Stanach Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny,” nr 4 (62), lipiec - sierpień, Warszawa 1969, s. 92 – 102, M. Ides, *Wykorzystanie radiostacji w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny,” nr 1 (53), maj – czerwiec, Warszawa 1969, s. 105 – 109, M. Franti, *Wojna elektroniczna w konflikcie wietnamskim*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny,” nr 6 (64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 99 – 102.

Podział Wietnamu Północnego na VII okręgów wojskowych
 Źródło: Report, Rolling Thunder January 1967 - November 1968, k. 2.

Pomimo tego, że kampania powietrzna trwała z przerwami trzy lata dowództwo sił amerykańskich nie osiągnęło zamierzonych rezultatów tj. nie doprowadziła do zakończenia konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej, nie wymusiła także na przeciwniku chęci podjęcia rokowań.

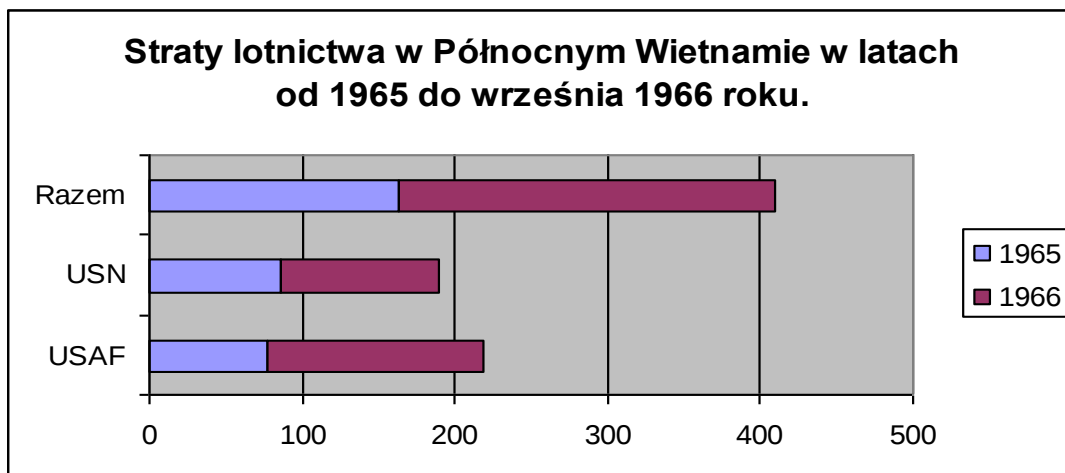
Zarówno jedna jak i druga strona poniosły wielkie koszty społeczno³¹¹ – ekonomiczne. Warto nadmienić, iż rząd amerykański wydał pokaźną sumę na działania przeciwko DRW. *Na ten cel z budżetu państwa USA przeznaczyło 50-60 milionów dolarów w 1964 roku oraz dodatkowe 30-40 milionów w roku następnym*³¹². Pokażne koszty wiązały się także z utratą maszyn co odzwierciedlają statystyki. *W latach 1965-1968 Stany Zjednoczone straciły nad Wietnamem Północnym 950 maszyn o łącznej wartości 6 miliardów dolarów*³¹³. Prowadzenie

³¹¹ Trudno oszacować liczbę zabitych cywilów. Wynika to z faktu niedysponowania odpowiednimi źródłami. W wyjaśnieniu tej kwestii nie pomagają także informacje pozyskane przez wywiad PRL, które w dużej mierze skupiają się na taktyce prowadzenia nalotów i siłach amerykańskich, zupełnie pomijając kwestie cywilów.

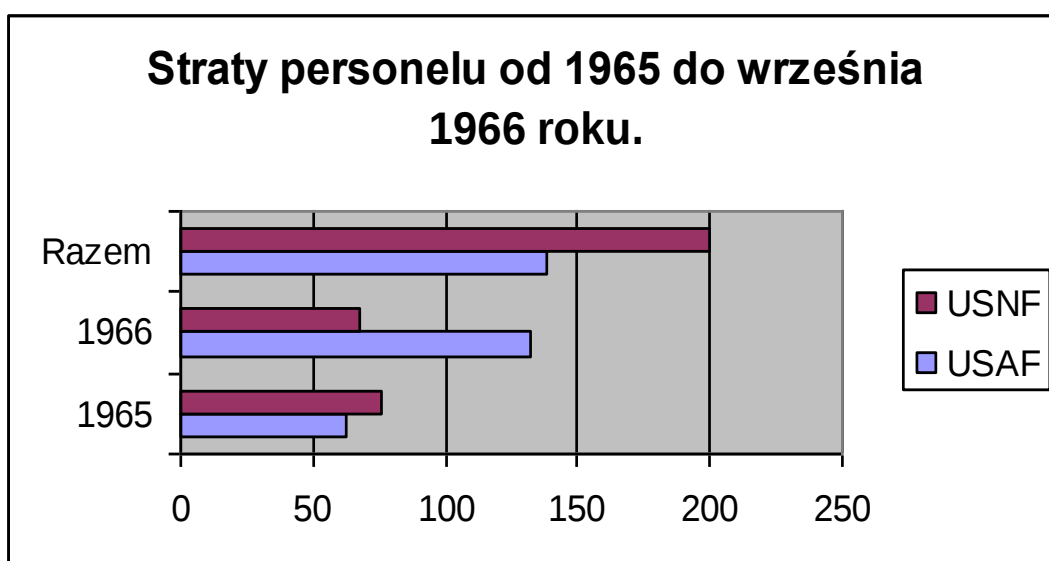
³¹² P. Ostaszewski, op. cit., s. 383.

³¹³ Ibidem, s. 426.

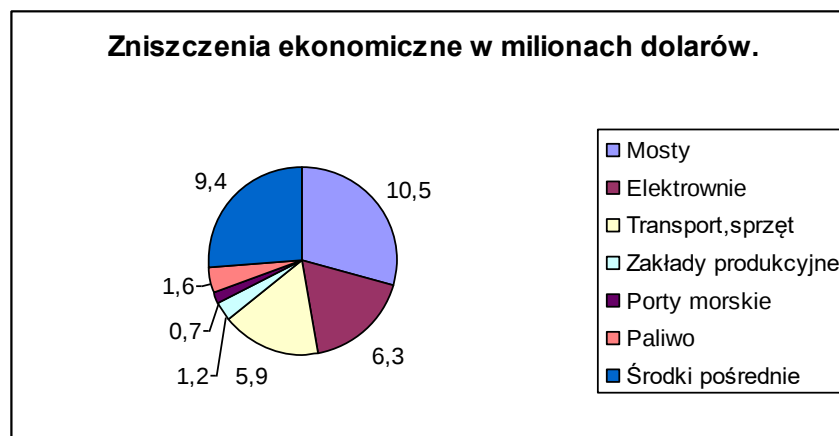
operacji wiązało się także ze wzrostem niezadowolenia społeczeństwa amerykańskiego w odniesieniu do dalszej eskalacji konfliktu. W trakcie bombardowań strategicznych śmierć poniosło nie tylko wielu żołnierzy, ale również cywilów. Ową skalę najlepiej obrazuje wykres znajdujący się poniżej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie, Report, Rolling Thunder January 1967- November 1968, k.5.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Report, Rolling Thunder January 1967- November 1968, k.5.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Report, Rolling Thunder January 1967- November 1968, k. 46.

W wyniku działań lotnictwa USA zniszczeniu uległo wiele elementów infrastrukturalnych DRW, których wartość ekonomiczną oszacowano na 35,6 miliona dolarów.

4.2 Ofensywa Tet w 1968 roku

Ofensywa Tet³¹⁴ dość często w literaturze anglojęzycznej określana jest mianem punktu kulminacyjnego, przełomowego w dziejach wojny wietnamskiej. Trudno z tak wykrystalizowaną tezą polemizować, ponieważ prowadzenie działań w ramach wcześniej wspomnianej operacji w sposób bezpośredni podkopało wiarę Amerykanów w możliwość zwycięstwa na wietnamskim teatrze działań. Paradoks ofensywy uwidocznił się w tym, że *największa klęska naszych wrogów (komunistów) stała się największym zwycięstwem w tej wojnie*³¹⁵. Do głównych celów ofensywy wykrystalizowanych przez kierownictwo komunistyczne należało: doprowadzenie do natychmiastowego wycofania wojsk amerykańskich z terenów Półwyspu Indochińskiego, wywołanie powstania o zasięgu ogólnokrajowym wymierzonego w Amerykanów, zjednoczenie kraju. Oficer wywiadu PRL w jednym z materiałów traktujących o wojnie w Wietnamie napisał o dwóch zasadniczych celach ofensywy. Po pierwsze *sparaliżowanie administracji rządu sajgońskiego (...) oraz zdeorganizowanie i osłabienie jego sił zbrojnych*. Po drugie *uzyskanie poważniejszych*

³¹⁴ Nazwa ofensywy wywodziła się od nazwy nowego roku księżycowego, który czcili Wietnamczycy. Więcej na temat święta wietnamskiego: Cz. Dęga, *W pokojowej misji*, Warszawa 1977, s. 295 – 300.

³¹⁵ J. Schell, *Prawdziwa wojna. Wietnam w ogniu.*, przeł. R. Lisowski, Wołowiec 2017, s. 44.

sukcesów w walce z wojskami interwencyjnymi, osłabienie ich możliwości bojowych organizacji ogólnonarodowego ruchu wyzwolenia, opanowanie rejonów wiejskich i stworzenie warunków do uzyskania zwycięstwa³¹⁶. Warto zaznaczyć, że w większości przypadków informacje traktujące o ofensywie przedstawione przez Attachat Wojskowy działający przy Ambasadzie PRL w Hanoi miały wydźwięk propagandowy, co przejawiało się w kreowaniu komunistów jako zwycięzców ofensywy³¹⁷. W trakcie działań Viet Cong zaatakował 32 z 44 większych miast Południa³¹⁸, w tym tak istotne z punktu widzenia strategicznego i psychologicznego centra, jak Sajgon i Hue. Działania w ramach operacji prowadzonej przez siły generała Vo Nguyen Giapa okazały się zaskoczeniem dla przeciwnika, bowiem atak został przeprowadzony w czasie zawieszenia broni, w związku z celebrowaniem święta nowego roku księżycowego, które dla każdego Wietnamczyka stanowiło najważniejsze wydarzenie w roku. *W tym samym czasie generał Westmoreland ostrzegał, iż nieprzyjaciół przygotowuje dużą ofensywę, ale nikt się nie spodziewał, że zacznie się ona podczas noworocznego rozejmu, kiedy połowa armii południowowietnamskiej była na urlopie*³¹⁹. Należy podkreślić, że już 5 stycznia wojska amerykańskie ujawniły dokumenty przechwycone 19 listopada 1967, które zawierały rozkazy dla Armii Ludowej³²⁰.

Pomimo niepokojących informacji dowództwo amerykańskie wykazało się w tej kwestii totalną ignorancją. Komuniści bardzo skrupulatnie przygotowywali się do ostatecznego starcia z wrogiem o czym świadczy wypowiedź jednego z komisarzy politycznych Mai Chi Tho *podczas ofensywy Tet byłem z Żelaznym Trójkącie. Pracowaliśmy dzień i noc. Nadszedł czas tajnych działań. Nasi oficerowie musieli potajemnie poznać terytorium wroga. Krążyli po Sajgonie z fałszywymi dokumentami. Zwiadowcy, żołnierze, oficerowie pełniący służbę w armii wroga składali raporty*³²¹. Jak trafnie zauważył D. Dmochowski *to co było przygotowaniem do ofensywy, Amerykanie wzięli za sygnał słabnięcia partyzantki*³²². Podobne stanowisko zawarł W. Góralski w jednej z notatek odnoszących się do problematyki konfliktu wietnamskiego konstatując, że *część przywódców amerykańskich była pod wrażeniem styczniowej ofensywy*³²³. Jedynym z nielicznych

---

³¹⁶ IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, k. 47.

³¹⁷ Warty polecenia w tej materii jest artykuł odnoszący się do wizji ofensywy Tet wykreowanej przez oficerów PRL. Patrz: P. Benken, *Ofensywa Tet 1968 w dokumentach Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi w latach 1968-1969*, [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, op. cit., s. 66 – 78.

³¹⁸ A. Dmochowski, op. cit., s. 168.

³¹⁹ R. Nixon, op. cit., s. 88.

³²⁰ J. Arnold, *Ofensywa Tet 1968*, Poznań 2009, s. 37.

³²¹ Ibidem, s. 11 – 12.

³²² A. Dmochowski, op. cit., s. 168.

³²³ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1973, 15/79, wiązka 3, *Ewolucja konfliktu wietnamskiego, zwięzły pogląd*, 10.II. 1973, k. 10.

dowódców, który podejrzewał, że komuniści mogą zaatakować Sajgon był gen. por. F. Weyand piastujący funkcję dowódcy III Taktycznego Okręgu Korpuśnego. W związku z tym udało mu się przerzucić część jednostek w okolice Sajgonu, aby w razie problemu mogły one stanowić swoistą przeciwwagę dla jednostek nieprzyjacielskich.

31 stycznia 1968 roku celem jednostek generała Vo Nguyen Giapa okazała się stolica Wietnamu Południowego, jak przewidywał gen. por. Weyand. *Plan komunistów zakładał wysłanie 35 batalionów na 6 głównych celów w Sajgonie*³²⁴. Zamierzano przejąć kontrolę nad Pałacem Niepodległości, Ambasadą USA³²⁵, Siedzibą Połączonego Sztabu Generalnego, amerykańską bazą lotniczą w Tan Son Nhut, Wietnamskim Sztabem Marynarki Wojennej, Krajową Rozgłośnią Radiową.

W czasie ataku sił komunistycznych, w stolicy stacjonowały następujące jednostki: 719 Batalion Żandarmerii Wojskowej USA, 5 Grupa Rangersów ARW, 7 tysięcy policjantów, 8 batalion piechoty ARW³²⁶. Dopiero trzeciego dnia walk przybyły tak bardzo wyczekiwane posiłki w postaci (...) 5 batalionu spadochronowego, 5 batalionu marines, 5 batalionu reingersów oraz dywizji artylerii³²⁷. Walki w mieście³²⁸ trwały do 7 marca i ostatecznie zakończyły się zwycięstwem militarnym armii Południowego Wietnamu i sprzymierzonymi z nimi siłami amerykańskimi. Nie należy zapominać, że akcje były także podejmowane poza Sajgonem np. w Long Binh i Bien Hoa, gdzie znajdowały się amerykańskie składy zaopatrzenia i bazy lotnicze. Po stronie komunistów *zginęło 5289 żołnierzy Viet Congu, a 415 dostało się do niewoli, po stronie ARW zginęło 323 żołnierzy a 923 zostało rannych*³²⁹.

Jeśli prześledzimy działania sił amerykańskich w Sajgonie, nie sposób nie zauważyć, iż działały one niezwykle elastycznie biorąc pod uwagę sytuację zaskoczenia. Należy zgodzić się z P. Benkenem, który w swojej publikacji podkreśla, że strona komunistyczna również popełniła kilka błędów uniemożliwiających osiągnięcie celów strategicznych. Należały do nich: brak synchronizacji północnowietnamskich jednostek taktycznych, nieznajomość obszaru na którym prowadzono operacje, w tym przypadku Sajgonu, co wiązało się

---

³²⁴ J. Arnold, op. cit., s. 43.

³²⁵ Dokładne informacje na temat ataku sił komunistycznych na amerykańską bazę: T. O'Brien, *The Attack On The American Embassy During Tet, 1968: Factors That Turned A Tactical Victory Into A Political Defeat*, Massachusetts, 1987, s. 1 – 103.

³²⁶ P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 123.

³²⁷ Ibidem, s. 130. Według D. Dmochowskiego: siły komunistyczne straciły 4,000 żołnierzy, po stronie Armii Republiki Wietnamu zginęło 2,6 tysiąca żołnierzy. Straty wśród Amerykanów według badacza wyniosły 1200 żołnierzy.

³²⁸ Dokładne informacje na temat walk w Sajgonie w pozycjach: P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 120 – 135, P. W. A. Oberholtzer, *The battle of Saigon: Forty Years Ago*, „Military Police”, s. 51 – 55, J. R. Arnold, op. cit., s. 43 – 56.

³²⁹ P. Benken., *Ofensywa Tet 1968...*, s. 136.

z chaosem taktyczno – operacyjnym oraz deficytem jednostek pomocniczych. Wszystkie te czynniki w sposób bezpośredni przełożyły się na porażkę komunistów³³⁰.

Kolejnym centrum, które siły komunistyczne zamierzały zdobyć w ramach ofensywy Tet, stanowiło trzecie co do wielkości miasto Wietnamu Południowego – Hue³³¹. (...) *Położone było mniej więcej 10 km na zachód od Morza Południowochińskiego i 100 km na południe od strefy zdemilitaryzowanej*³³². Takie usytuowanie geograficzne było jednym z czynników przemawiającym za atakiem sił Viet Congu i Wietnamskiej Armii Ludowej w tym kierunku. Dodatkowo *leżało w poprzek drogi krajowej nr 1 i szerokiej kolei, która łączyła Sajgon na południu z Hanoi na północy*³³³. Zdobycie tego miasta oznaczało kontrolę nad stolicą dawnego cesarstwa, nad którym górowała cytadela nawiązująca w swojej konstrukcji i charakterze do Zakazanego Miasta w Pekinie. *Dla Wietnamczyków Hue stanowiło personifikację rodzinnej lojalności, czci przodków, która stanowiła ostoję dla każdego wietnamskiego mężczyzny, wietnamskiej kobiety czy dziecka (...). Hue było kochane przez Wietnamczyków i było najbardziej lubianym miejscem odwiedzin turystów i nowożeńców (...). (...) Miejscem przywołującym wspomnienia, tematem niezliczonych miłosnych opowieści, romantycznych piosenek i poezji, a także bohaterskich legend*³³⁴. Nie powinno zatem dziwić, że komuniści liczyli nie tylko na militarny, ale także psychologiczny efekt wymierzony przeciwko ludności celebrującej święto nowego roku księżycowego (roku małpy).

Komuniści zamierzali zająć miasto wykorzystując do tego celu następujące jednostki: 2 Dywizję Wietnamskiej Armii ludowej, 6 batalion Narodowego Frontu Wyzwolenia Narodowego, oraz batalion artylerii³³⁵. Naprzeciwko musieli oni zmierzyć się z jednostkami (...) Czarnych Panter (Hac Bao) ze składu 1 dywizji (...)³³⁶. Ponadto w okolicy Hue znajdowały się 3 szwadrony 7 batalionu kawalerii powietrznej oraz 2 i 7 batalion spadochroniarzy w placówce pk-17, 17 kilometrów na północny zachód od Hue, a także 1 szwadron 7 batalionu w obozie Tam Thai 2 kilometry na południowy wschód od miasta³³⁷.

---

³³⁰ Ibidem, s. 137.

³³¹ Dokładna analiza bitwy o Hue w pozycjach: P. Benken, *Ofensywa Tet 1968*, op. cit., s. 138 – 157, P. Benken, *Bitwa o Hue - najbardziej zacięte starcie Ofensywy Tet* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, op. cit., s. 79 – 99, P. Masny, *Bitwa o Hue 31.I-24.II. 1968*, Zabrze -Tarnowskie Góry 2016, J. H Willbanks, *The Tet Offensive: A Concise History*, Nowy York 2007.

³³² P. Benken., *Ofensywa Tet...*, s. 138.

³³³ *Study Of The Massacre; Communist Political Executions At Hue In The 1968 Tet Offensive, A Documented Report*, k. 15, <https://www.vietnam.ttu.edu/star/images/231/2311314001a.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

³³⁴ Ibidem, k. 18 -19.

³³⁵ P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 139.

³³⁶ P. Masny, op. cit., s. 34.

³³⁷ Ibidem, s. 34.

Atak sił północnowietnamskich rozpoczął się o 2:31. *Siły komunistyczne, które ostatecznie liczyły 12,000 dokonały inwazji w nocy (...) Zostając tam przez 26 dni (...)*³³⁸. Całą sytuację komplikował fakt, iż większość jednostek już wcześniej została odesłana do domu ze względu na celebrację świąt co powodowało, że Hue w momencie rozpoczęcia ataku znajdowało się w bardzo trudnej pozycji. Pomimo zaciętych walk Wietnamczykom z południa nie udało się utrzymać istotnych z punktu widzenia strategicznego – pozycji. Skutkowało to tym, że do 8:00 nad główną bramą Pałacu Cesarskiego wywieszono triumfalnie flagę NFW, praktycznie całe miasto z wyjątkiem kilku punktu oporu znalazło się w rękach komunistów³³⁹.

Siły Armii Południowego Wietnamu nie zamierzały kapitulować co odzwierciedlało się w tym, że walki w terenie zurbanizowanym trwały przez kolejne 26 dni. Zdawano sobie sprawę, jak ważną rolę na arenie politycznej odegra odbicie z rąk przeciwnika miasta symbolu, jakim niezaprzeczalnie było Hue. Zacięte walki trwały o każdy dom, ulicę co w bezpośredni sposób wpłynęło na powiększenie skali zniszczeń. Dowodzący siłami Armii Południowego Wietnamu gen. Truong mówił, że (...) *to jest miejsce dobre dla turystów. A teraz jest wojna i jeżeli napotkamy silny opór, wykorzystamy artylerię, i naloty, i wszystko co będzie potrzeba*³⁴⁰. Zacięte walki ostatecznie doprowadziły do odzyskania Hue przez siły południowowietnamskie. W wyniku strac po stronie Armii Południowego Wietnamu zginęło 384 żołnierzy, a ponad 1800 doznało obrażeń. Jeśli chodzi o Amerykanów szacuje się, że życie oddało 74 żołnierzy, a rannych zostało 507. Po stronie komunistów na polu walki poległo ponad 8,000 żołnierzy, a 89 miało zostać schwytanych³⁴¹. Warto również wspomnieć o tym jaki był los ludności cywilnej, kiedy do miasta wdarły się oddziały komunistyczne. Bezpośrednio po przejęciu kontroli nad Hue siły Viet Congu i Wietnamskiej Armii Ludowej dokonały masakry mieszkańców. Szacuje się, że w ich wyniku śmierć poniosło około 5800 osób³⁴².

---

³³⁸ *Hue Massacre 1968-1998...*, s. 17.

³³⁹ P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 143.

³⁴⁰ J. Arnold, op. cit., s. 84.

³⁴¹ Przytoczone dane za: J. Arnold, op. cit., s. 86. Podobne dane przedstawia w swojej pozycji P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 156. Oczywiście owych danych szczególnie w odniesieniu do sił komunistycznych nie należy przyjmować jako w pełni wiarygodnych. Polityka dowództwa amerykańskiego w dużym stopniu bazowała na tzw. pozytywnych raportach, które miały za cel podnosić wiarę w zwycięstwo niejednokrotnie manipulował liczbami, dostosowując rzeczywistość do realizacji własnych celów. Na takie same dane powołuje w pozycji B. Stech, *Wietnam 68*, Łódź 1993, s. 41.

³⁴² Więcej na temat masakry dokonanej przez siły Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego i Wietnamskiej Armii ludowej w pozycjach: D. Pike, *The Viet - Cong Strategy Of Terror*, Waszyngton 1970, *Study Of The Massacre; Communist Political Executions At Hue In The 1968 Tet Offensive*, *A Documented Report. Hue Masacre 1968-1998*, S. T. Hosmer, *Viet Cong Repressions and its Implications for the Future*, *A report prepared for the Advanced Research Projects Agency*, maj 1970. Nha Ca, *Mourning Headband for Hue, An Account of the Battle for Hue*, Translated with an Introduction by Olga Dror, Vietnam 1968, O. Fallaci, *Working up to killing*, „Washington Monthly”, luty 1972, B. Stech, *Wietnam 68*, Łódź 1993.

Istotne znaczenie dla ofensywy żołnierzy generała Vo Nguyen Giapa³⁴³ odegrało oblężenie warownego obozu sił amerykańskich w Khe Sanh³⁴⁴, które rozpoczęło się 21 stycznia 1968 roku. Już w grudniu 1967 roku wywiad sztabu gen. Westmorleanda wykrył dwie dywizje północnowietnamskie w okolicy Khe Sanh: 304 i 325 m, każda po około 10,000 ludzi³⁴⁵. W tamtym czasie głównodowodzący siłami amerykańskimi przekazał generałowi Whellerowi, że *Khe Sanh jest bardzo ważną bazą służącą dla tajnych zespołów działających wzdłuż granicy z Laosem (...), a oddanie tego terenu byłoby wielkim zwycięstwem propagandowym dla przeciwnika*³⁴⁶. W czasie oblężenia w bazie piechoty morskiej znajdowało się 5,9 tys. Marines (...) 1, 2, 3 batalion z 26 Pułku Piechoty Morskiej, 1 Batalion z 9 Batalionu Piechoty Morskiej oraz 1 Dywizjon z 13 Pułku Artylerii a także 37 Batalion Rengersów³⁴⁷. Siły te miały stawić czoła 4 dywizjom Wietnamskiej Armii Ludowej tj. 325 C, 324 B, 304, 320. (...) *Pod koniec stycznia komuniści zgromadzili wokół Khe Sanh*³⁴⁸ 38 500 ludzi (...) ³⁴⁹. Vo Nguyen Giap wiedział, że nie jest w stanie pokonać Amerykanów w bezpośredniej konfrontacji dlatego też Khe Sanh było wystawionym wabikiem odciągającym uwagę od głównych celów Sajgonu i Hue³⁵⁰ o czym dowództwo amerykańskie miało niedługo się przekonać.

Bardzo często w literaturze przedmiotu stosuje się zabieg porównania bitwy o Khe Sanh do bitwy o Dien Bien Phu³⁵¹, Wskazuje się podobieństwa takie jak obrona bazy w przypadku Khe Sanh przez żołnierzy amerykańskich, w przypadku Dien Bien Phu przez siły francuskiego korpusu ekspedycyjnego oraz dostarczanie niezbędnego zaopatrzenia drogą lotniczą³⁵². Drogi lądowe zarówno w przypadku Dien Bien Phu i Khe Sanh zostały odcięte,

---

³⁴³ Do tej pory badacze spierają się o to czy celem generała Vo Nguyen Giapa było zdobycie obozu czy też prowadzenie działań pozoracyjnych, które miały na celu odwrócenie uwagi dowództwa sił amerykańskich od przygotowań związanych z przeprowadzeniem ofensywy Tet. Większość jednak badaczy optuje za tym, że generał północnowietnamski nie zamierzał zdobywać Khe Sanh, ale jedynie posługując się kolokwializmem jego zadaniem było mydlenie oczu Amerykanom.

³⁴⁴ Khe Sanh było ulokowane w prowincji Quang Tri, a więc najdalej wysuniętej prowincji na Południu Wietnamu.

³⁴⁵ B. Stech, op. cit., s. 43.

³⁴⁶ L. Sorley, op. cit. s. 168.

³⁴⁷ P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 166.

³⁴⁸ Szczegółowe informacje na temat 77 dni oblężenia amerykańskiej bazy piechoty morskiej w pozycjach: P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 166 – 187, G. R. Rottman, *Khe Sanh 1967 – 1968*, Poznań 2010, J. Słowiak, *Khe Sanh – niespełnione Dien Bien Phu Drugiej Wojny Indochińskiej* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach* tom I, op. cit., s. 33 – 65, M. Herr, op. cit., s. 105 – 192, IPN BU 395/38, *Rozwój działań...*, *Walki o opanowanie wzgórz Khe Sanh*, k. 55 – 59.

³⁴⁹ P. Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 167.

³⁵⁰ W. A. Oberholtzer, op. cit., s. 52.

³⁵¹ Więcej w: C. B. A. Harris, C.H. E Rothmann, *Dien Bien Phu 1954, Tet Offensive 1968, Clausewitz: An Analysis, Core Course Two Essay*, Waszyngton 1995.

³⁵² Więcej na temat zaopatrzenia bazy Khe Sanh w pozycjach: B. W. Mc Laughlin, *Zaopatrywanie bazy Khe Sanh z zastosowaniem taktycznych przerzutów powietrznych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68),

a działaniom przeciwnika towarzyszył permanentny ostrzał artyleryjski. Pomimo to nieodpowiednie wydaje się przyrównywanie tych dwóch wydarzeń. Należy bowiem wziąć pod uwagę, iż w przypadku Amerykanów źródła zaopatrzenia znajdowały się w relatywnie bliskiej odległości, inaczej niż to miało miejsce w przypadku Dien Bien Phu. W związku z tym o wiele łatwiej i szybciej można było je przetransportować w ściśle określone miejsce. Pomimo ostrzału, Amerykanie potrafili utrzymać niezwykle istotne z punktu widzenia strategicznego przyczółki (chodziło o wzgórza). Francuzi stracili inicjatywę w tym względzie doprowadzając do tego, że siły komunistyczne zajęły wszystkie istotne wzniesienia z których dokonywano ostrzału. Amerykanie dysponowali odpowiednim zapleczem artyleryjskim, broniąc o wiele mniejszego obszaru operacyjnego. Francuzom się to nie udało. Siły Stanów Zjednoczonych potrafiły skutecznie dostarczać potrzebne zaopatrzenie drogą powietrzną. *Podczas oblężenia starano się zgromadzić zaopatrzenie na 30 dni z uwagi na możliwe niekorzystne zmiany pogodowe.* Wszystkie te czynniki miały niebagatelny wpływ na sukces amerykańskich *Marines*, którzy utrzymali bazę, nie udało się im jednak zapobiec przejęciu obozu sił specjalnych w Lang Vei.

Pomimo licznych perturbacji jakie wiązały się z walkami w ramach operacji *Pegasus*³⁵³ sukcesem zakończyło się odblokowanie bazy amerykańskiej. Niebagatelną rolę w przyrównywaniu bitew Dien Bien Phu i Khe Sanh odegrała prasa. Odpowiedź prezydenta L. Johnsona na te zabiegi była dość stanowcza, (...) *prasa mówiła, że to jest nasze Dien Bien Phu. To co pamiętam o Dien Bien Phu jest to, że Francuzi poddali się północnowietnamskim komunistom. W czasie ofensywy Tet ponosimy straty, ale na pewno nie opuścimy tych terenów. Jesteśmy dalej w tym miejscu*³⁵⁴.

W zupełnie inny sposób owo oblężenie widzieli żołnierze piechoty morskiej, którzy zmuszeni byli do odpierania ataków wroga. Jeden z nich stwierdził, że *bez zasieków i worków z piaskiem Khe Sanh wyglądałoby jak slumsy w jakiejś kolumbijskiej dolinie, gdzie jedyną nieprzemijalną rzeczą była bieda* (...) ³⁵⁵. *Większość schronów w Khe Sanh to były właściwie budy z niedostatecznym zadaszeniem, naprawdę trudno było uwierzyć, że Amerykanie mogą tak żyć, nawet w środku wojny*³⁵⁶.

Bitwa wiązała się ze stratami ludzkimi zarówno po jednej, jak i drugiej stronie. Oszacowanie danych odnoszących się do poległych napotyka przeszkody. Po pierwsze, wiąże

---

Warszawa 1969, cit., s. 97 – 109, IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań..., Sposoby i metody zaopatrywania bazy Khe Sanh w okresie oblężenia*, k. 45 – 49.

³⁵³ Ibidem, k. 39 – 45.

³⁵⁴ C. B. A. Harris, C. H. E. Rothmann, op. cit., s. 3.

³⁵⁵ M. Herr, op. cit., s. 127.

³⁵⁶ Ibidem, s. 127.

się to z deficytem źródeł, w szczególności ze strony północnowietnamskiej. Po drugie z tym, że niektóre z prezentowanych danych uwzględniają liczbę zabitych i rannych np. w czasie prowadzenia operacji *Pegasus*. *W bezpośrednich walkach o bazę Amerykanie według oficjalnych danych stracili przeszło 1000 żołnierzy 205 zabitych i 850 rannych*³⁵⁷. Jeśli chodzi o przeciwnika określenie strat jest bardzo trudne ze względu na brak źródeł w tej materii. Jedynym wyjściem w tej kwestii pozostaje powoływanie się na dokumenty amerykańskie. *Bezpośrednio na polu bitwy Amerykanie odnaleźli zwłoki 1602 żołnierzy wroga ostateczną liczbę zabitych oszacowano na około 10 - 15 tysięcy*³⁵⁸.

Podsumowując ofensywa Tet z militarnego punktu widzenia okazała się klęską, bowiem nie doprowadziła do realizacji zamierzonych celów. Według oficerów wywiadu PRL *zaplanowane przez kierownictwo polityczno – wojskowe (...) cele polityczno – wojskowe w ofensywie Tet nie w pełni zostały zrealizowane. Wpłynęły na to następujące czynniki: zdecydowane przeciwdziałanie wojsk interwencyjnych, a zwłaszcza amerykańskich (...), główny cel polityczno – wojskowy polegający na wywołaniu powszechnego powstania ludności (...) nie miał realnych przesłanek powodzenia, przeceniono swoje siły zbrojne liczącym łącznie 1,7 mln żołnierzy i posiadającym nowoczesne środki walki i całkowite panowanie w powietrzu, kierowanie wojskami (...) nie było skonsolidowane (...), organizacja ofensywy była zbyt pośpieszna i z tego powodu nie doprowadzono do powszechnej wiadomości wojsk i ludności celu działań (...), jednostki patriotyczne wyznaczone do działań w miastach nie posiadały doświadczeń bojowych w tym zakresie*³⁵⁹.

Konkluzje oficera wywiadu w większości były zasadne i ukazywały prawdziwe przyczyny leżące u podstaw porażki. Podobne stanowisko zostało zawarte w jednym ze sprawozdań traktujących o konflikcie wietnamskim, sporządzonym przez pracownika ambasady PRL w Hanoi, który stwierdził, że *ofensywa TET w 1968 roku przy wszystkich korzystnych aspektach była potwierdzeniem, iż nie dojrzały warunki do podejmowania takich ofensyw i wzniesienia powstania ogólnonarodowego*³⁶⁰.

W wyniku ofensywy po stronie sił Wietnamskiej Armii Ludowej straciło życie i zostało rannych 40,000 żołnierzy³⁶¹, a 6991 miało zostać schwytanych do niewoli. Natomiast po stronie amerykańskiej straty szacowano na 1, 200 zabitych, 7764 rannych i 11

---

³⁵⁷ Dane nie uwzględniają poległych i rannych w czasie operacji Scotland i Pegasus.

³⁵⁸ P. Benken, *Ofensywa Tet 1968...*, s. 185.

³⁵⁹ IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 38 – 39.

³⁶⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1970, 46/75, D. II. 00-242-1-70, *Sprawozdanie, konflikt wietnamski*, k. 20.

³⁶¹ J. R. Arnold, (op. cit., s. 90) szacuje, że zabitych komunistów mogło być od 40,000 do nawet 50,000. Zranionych lub rannych Amerykanów 4,000. Zabitych żołnierzy Armii Republiki Wietnamu od 4,000 – 8,000.

zaginionych. Należy również wspomnieć o żołnierzach Armii Republiki Wietnamu, których poległo 2788, 8299 zostało rannych, a liczbę zaginionych oszacowano na 587³⁶². Nie można nie zgodzić się z opinią przedstawioną przez oficera wywiadu II Zarządu Sztabu Generalnego, że *rozmach ofensywy angażując siły i środki oraz dużą siłę uderzeniową zdeorganizował bronię przeciwnika i stworzył niezwykle groźną sytuację dla reżimu sajgońskiego*³⁶³. Z politycznego punktu widzenia ofensywa sił komunistycznych okazała się sukcesem, bowiem poważnie nadszarpnęła wiarę Waszyngtonu w możliwość wygrania konfliktu wietnamskiego. Doprowadziła do licznych perturbacji i sporów w gronie amerykańskich wojskowych. Coraz częściej w kręgach politycznych mówiło o wyjściu z tego militarnego impasu z twarzą. Nie należy również zapominać o roli mediów, których relacje z pola walki wpływały niekorzystnie na społeczeństwo amerykańskie radykalizując je w kierunku organizowania protestów mających na sztandarach hasła odwołujące się do zakończenia konfliktu w Azji Południowo - Wschodniej. *W ciągu dwóch miesięcy po Tet jeden na pięciu Amerykanów zmienił nastawienie z prowojennego na antywojenne*³⁶⁴. Owe relacje nacechowane były brakiem obiektywizmu w przedstawianiu wydarzeń *niedoświadczeni albo leniwi dziennikarze opisywali wojnę siedząc w komfortowych warunkach w Sajgonie, i nie mogli zrozumieć jak komuniści mogli nasilić niespodziewanie ataki i pozostawać niewykryci*³⁶⁵. Wszystkie te czynniki miały bezpośredni wpływ na decyzję prezydenta Stanów Zjednoczonych L. Johnsona, który zrezygnował z ubiegania się o reelekcję.

4.3 Ofensywa Wielkanocna 1972 roku

Sytuacja jaka wytworzyła się bezpośrednio po ofensywie komunistycznej przeprowadzonej w czasie nowego roku księżycowego w 1968 roku była daleka od stabilizacji. W tym okresie możemy mówić o skuteczności i osiągnięciu odpowiedniego poziomu profesjonalizacji przez wojska południowowietnamskie, czego przejaw stanowiło rozbięcie komórek partyzanckich w tych rejonach. *Do końca 1971 roku administracja Sajgonu działała na obszarach, zamieszkałych przez 95% populacji RW*³⁶⁶. Sytuacja uległa zmianie w związku z działaniami w ramach operacji *Lam Son 719* (akcje w Laosie) w ramach której

---

³⁶² Dane za. P Benken, *Ofensywa Tet...*, s. 221.

³⁶³ IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, k. 13.

³⁶⁴ J. R Arnold, op. cit., s. 90

³⁶⁵ Ibidem, s. 91.

³⁶⁶ P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna 1972, kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.

oddziały południowowietnamskie otrzymały silny ostrzał ze strony Wietnamskiej Armii Ludowej.

Nowy prezydent Stanów Zjednoczonych R. Nixon³⁶⁷ od samego początku swojej prezydentury obiecywał stopniowe wycofywanie sił amerykańskich z Wietnamu czego przejawem był program przeniesienia odpowiedzialności militarnej na żołnierzy Republiki Wietnamu (program wietnamizacji). W swoich dążeniach uzyskał wsparcie ówczesnego doradcy ds. Bezpieczeństwa Narodowego Henry'ego Kissingera³⁶⁸. Cele przedstawione przez prezydenta określano jako „doktrynę Nixona”, która miała być realizowana w trzech fazach: *przekazania (...) odpowiedzialności w zakresie działań operacyjnych i ograniczenie roli wojskowej USA do zabezpieczenia własnych wojsk wsparcia, wietnamizacja wsparcia i logistyki, ograniczenie roli USA do tradycyjnej pomocy wojskowej i doradców*³⁶⁹.

W tym samym czasie kiedy R. Nixon konkretyzował założenia polityki wietnamizacji, siły komunistyczne szykowały się do kolejnej ofensywy, która miała na celu pokonanie oddziałów sajgońskich. *Przygotowania do ofensywy trwały nieprzerwanie prawie dwa lata (...)*³⁷⁰. W trakcie tego okresu siły skupione wokół generała Vo Nguyen Giapa miały za zadanie odpowiednio przygotować się do tej operacji, czego przejawem było stworzenie sieci zaopatrzeniowej dla potrzeb sił regularnych. *Ponadto rozbudowano rurociągi paliwa, aż do rejonu strefy zdemilitaryzowanej, co miało umożliwić efektywne wykorzystywanie transportu kołowego oraz wprowadzić do działań zaczepnych na większą niż dotąd skalę broni pancernej i artylerii ciężkiej we wszystkich przewidywanych rejonach walk w Wietnamie Południowym.* Zatem ofensywa, której plan został skonkretyzowany przez generała Vo Nguyen Giapa, zakładała prowadzenie działań o charakterze konwencjonalnym w trzech frontach, kierunkach; północnym (tereny zlokalizowane na południe od strefy zdemilitaryzowanej), na południu (tereny zlokalizowane wokół Sajgonu i delty rzeki Mekongu) oraz centralnym (tereny znajdujące się na tzw. Płaskowyżu Centralnym i prowincjach nadmorskich.) *W ramach frontu północnego działały trzy regularne dywizje piechoty (308, 304 i 324 B) (...)*³⁷¹. Miały one za zadanie prowadzenie akcji militarnych w rejonie strefy zdemilitaryzowanej oraz zlokalizowanie i zdobycie sajgońskich punktów strategicznych. *Na froncie centralnym zaplanowano natarcie również z udziałem dwóch regularnych dywizji*

---

³⁶⁷ Więcej na temat Richarda Nixona: M. Berezowski, *Kariera Richarda Nixona*, Warszawa 1975.

³⁶⁸ Patrz: H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 2017.

³⁶⁹ AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1970, 46/75, D. II. 00 – 242-1-70, *Sprawozdanie, konflikt wietnamski*, k. 21.

³⁷⁰ IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań...*, k. 67.

³⁷¹ P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna...*, s. 113.

piechoty WAL (2, 320) i jednej (3) dywizji VC na dwóch głównych kierunkach³⁷². Owe jednostki otrzymały rozkazy, które wyznaczały rejon działania w Górach Annamskich oraz terenach przybrzeżnych. Jeśli chodzi o front południowy, to w jego obrębie miały działać siły (...) trzech dywizji piechoty (5. VC, 9. VC i 7 WAL). Do celów jakie zostały wyznaczone poszczególnym jednostkom taktycznym należało rozbicie wojsk nieprzyjaciela i uderzenie na stolicę Wietnamu Południowego – Sajgon. W odniesieniu do delty rzeki Mekongu akcje rebelianckie prowadziła 1 dywizja piechoty WAL³⁷³. Najważniejszy, z punktu widzenia strategii sił komunistycznych, był front centralny, bowiem obejmował Sajgon oraz deltę Mekongu.

Należy zastanowić się nad tym, dlaczego generał zdecydował się na rozbudowę sił i prowadzenie działań o charakterze konwencjonalnym? Należy zgodzić się z J. H. Willbanksem³⁷⁴, który w jednej ze swoich publikacji podkreśla, że wpływ na to miało trzy zasadnicze czynniki. Po pierwsze, nie wierzono, że wojska amerykańskie opuszczą Wietnam. Po drugie, nie dawano wiary w to, że Amerykanie są w stanie zaangażować dodatkowe siły, które stanowiłyby wsparcie dla żołnierzy Armii Republiki Wietnamu. Po trzecie, zdawano sobie sprawę z tego, iż sukces komunistów dotkliwie upokorzy prezydenta i udaremni jego reelekcję. Ostatecznie (...) *kampania Giapa była nastawiona na zniszczenie tyłu żołnierzy Armii Republiki Wietnamu ile to możliwe (...)*³⁷⁵. Oprócz tego do głównych założeń ofensywy należało *zahamowanie postępującego procesu wietnamizacji i pacyfikacji kraju, zadanie znacznych strat sajgońskim regularnym związkom taktycznym i w przypadku powodzenia do całkowitego rozbicia całości sił zbrojnych Wietnamu Południowego, zdeorganizowanie administracji sajgońskiej i stworzenie przesłanek do obalenia (...)* Thieu, *wyzwolenie znacznej części Wietnamu Południowego i zorganizowanie tam własnej administracji cywilno – wojskowej i przygotowanie w ten sposób bazy do przyszłej decydującej walki polityczno – wojskowej z administracją sajgońską (...)*³⁷⁶. Należy zdawać sobie sprawę, że wcześniejsze założenia ofensywy zakładały zsynchronizowanie ataku z wyborami głowy państwa w Stanach Zjednoczonych. Realia, jakie wykrystalizowały się kilka miesięcy wcześniej tj. polepszenie relacji na linii USA – ChRL³⁷⁷ zniweczyły plany,

---

³⁷² Ibidem, s. 115.

³⁷³ Więcej na temat ogólnego przebiegu działań: IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań...*, k. 73 – 91.

³⁷⁴ J. H. Willbanks, *Thiet Giap !, The Battle of An Loc, April 1972*, Kansas 1993, s. 3.

³⁷⁵ Ibidem, s. 3.

³⁷⁶ IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań...*, k. 68.

³⁷⁷ W latach 70 XX w nastąpiła poprawa stosunków na linii ChRL, a USA. Przejawem ocieplenia stosunków pomiędzy dwoma państwami stanowiła wizyta Richarda Nixona w Chinach, która miała miejsce od 21 do 28 lutego 1972 roku. Rozmowy prowadzone przez prezydenta Richarda Nixona z Mao Tse Tungiem i Czu En-lajem zakończyły się opublikowaniem wspólnego komunikatu amerykańsko – chińskiego w Szanghaju w którym

jednocześnie przyspieszając ten proces. W związku z tym 30 marca 1972 r. siły komunistyczne rozpoczęły na szeroką skalę działania militarne w Wietnamie Południowym. Szansa odniesienia sukcesu w sytuacji zmniejszającej się liczebności sił amerykańskich i brakiem sukcesów armii sajgońskiej w Laosie stale się pomniejszała.

Określenie liczby sił biorących udział w ofensywie napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody ze względu na brak wiarygodnych źródeł. Przytaczane przez poszczególnych badaczy dane znacząco się różnią i w żaden sposób się ze sobą nie pokrywają. M. Sienkiewicz w rozprawie doktorskiej przytacza liczbę 360,000 żołnierzy WAL i VC³⁷⁸. Natomiast w dokumencie *Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968 – 1975* wojska regularne szacowano na 105,000, wojska partyzanckie na 50,000, wojska terytorialne na 80, 000 co razem dawało liczbę 235,000 sił komunistycznych zaangażowanych w walkę³⁷⁹. Dwaj znani autorzy anglojęzyczni (S. Karnow i J. Pimlott) podali znacznie niższą liczbę zaangażowanych w ofensywę ludzi; 20,000³⁸⁰. Jeśli chodzi o siły południowowietnamskie takie rozbieżności nie występują. W momencie rozpoczęcia akcji militarnych. Siły lądowe szacowano na 414,000, powietrzne 39,000, morskie 40,000, piechotę morską 12,000 co łącznie dawało liczbę 505,000 żołnierzy armii południowowietnamskiej. Do tej liczby należy również dodać wojska obrony terytorialnej 658,000. Co razem wynosiło 1163, 0000 żołnierzy³⁸¹. Podobne dane przytacza J. Collins w swojej publikacji, który oszacował, że siły Armii Południowego Wietnamu wynosiły 414,000, powietrzne 50,000, morskie na 42,000, piechotę morską na 14,000. 284 ,000 sił ludowych i 284,000 sił Regionalnych (łącznie 10048,000)³⁸².

W trakcie ofensywy cały Wietnam Południowy był podzielony na cztery Regiony Wojskowe. Pierwszy okręg militarny znajdował się niedaleko strefy zdemilitaryzowanej obejmował prowincję Quang Tri i cesarskie miasto Hue. Drugi rozpościerał się na terenach

---

Stany Zjednoczone opowiedziały się za zmniejszeniem napięć pomiędzy dwoma państwami, uznając jednocześnie prawo Indochin do samostanowienia, czego potwierdzeniem były zapewnienia o wycofaniu najbliższym czasie wojsk amerykańskich z Wietnamu. Z kolei ChRL przeciwstawiała się wszelkim działaniom związanym z wykorzystaniem siły oraz polityce hegemonicznej. Zarówno jedna jak i druga strona dążyła do polepszenia stosunków na linii Waszyngton – Pekin. W 1973 roku w jednym i drugim państwie ustanowiono misje łącznikowe, które miały na celu rozszerzenie spektrum działań dyplomatycznych. Pomimo prób normalizacji stosunków pomiędzy USA a ChRL w 1972 roku, już dwa lata później na skutek nie realizowania przez USA warunku w sprawie Tajwanu doprowadziły do znacznego ochłodzenia relacji. Patrz: J. Kukułka, *Historia współczesna stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 242 – 243.

³⁷⁸ IPN BU 2603/3003, S. Sienkiewicz, *Rozprawa doktorska nt. polityczno – wojskowe aspekty wojny wietnamskiej 1954 – 1975*, Warszawa 1980, k. 236.

³⁷⁹ IPN BU 2603/7540, *Rozwój działań...*, s. 69.

³⁸⁰ P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna ...*, s. 120. Podobne rozbieżności występowały w przypadku artylerii, oraz broni pancernej którymi dysponowały siły komunistyczne w momencie rozpoczęcia działań pod kryptonimem Nguyen Hue. Więcej o Nguyen Hue we wcześniejszym podrozdziale.

³⁸¹ IPN BU 2603/ 7540, *Rozwój działań...*, k.70.

³⁸² J. Collins, *The Development and Training Of The South Vietnamese Army*, Washiongton 1975, s. 151.

Kontum i Pleiku. Na trzecim obszarze militarnym znajdowały się takie centra jak Loc Ninh, An Loc, Chon Thanh oraz Sajgon. Czwarty natomiast obejmował 16 prowincji. Podział Wietnamu Południowego dokonany jeszcze w czasie sprawowania kontroli przez Francję nad terenami Indochin miał usprawnić system dowodzenia oraz zapewnić protekcję na poszczególnych obszarach militarnych przed krokami nieprzyjaciela.

Rozpoczęcie ofensywy Wielkanocnej doprowadziło do sytuacji, w której musiano radzić sobie jednocześnie na kilku frontach, co stanowiło bardzo duże wyzwanie dla sił sajgońskich. Ponadto nie należy zapominać, że w trakcie działań komuniści postawili na diametralnie odmienną od dotychczasowej taktykę, opartą na działaniach o charakterze konwencjonalnym, co było zaskoczeniem dla przeciwnika. *Celem Hanoi było zwycięstwo na polu walki i wykorzystanie go do politycznego impasu*³⁸³. W pierwszym regionie wojskowym (...) *więcej niż 40,000 żołnierzy północnowietnamskich przekroczyło strefę zdemilitaryzowaną* (...) ³⁸⁴. W trakcie działań siłom komunistycznym udało się zająć wszystkie bazy ogniowe, co stało się preludium poprzedzającym atak na Quang Tri, która stanowiła stolicę prowincji. Siłom znajdującym się pod rozkazami generała Vo Nguyen Giapa udało się przełamać linie obrony wzdłuż strefy zdemilitaryzowanej³⁸⁵. Ostatecznie włączenie się w akcje lotnictwa strategicznego Stanów Zjednoczonych w szczególności bombowców B-52 spowolniło dalszy pochód żołnierzy z północy, których kolejnym celem, bezpośrednio po przegrupowaniu, miało być miasto Hue. W II regionie militarnym (...) *20,000 komunistycznych żołnierzy napływało z kambodżańskich i laotańskich sanktuariów, aby zaatakować główne miasta Kontum i Pleiku*³⁸⁶. Warto nadmienić, że we wstępnej fazie działań siły komunistyczne zaatakowały i zdobyły dwa kompleksy Tan Canh i Dak To II³⁸⁷ po czym skierowali swoje wysiłki w kierunku bardzo ważnego centrum jakim było Pleiku. Kolejnym celem miało być Kontum³⁸⁸, które zostało otoczone i odizolowane przez żołnierzy północnowietnamskich. *W czasie dwóch tygodni maja 1972 roku Kontum było sceną przemocy pomiędzy ekwiwalentem trzech dywizji północnowietnamskich, które zaatakowały miasto i pokonały*

---

³⁸³W. Head, *Linebacker Operation And U.S Strategic Bombing At The End Of The Second Indochina War*, Virginia 2006, k .1.

³⁸⁴J. Boyne, *The Ester Halt* , „Air Force Magazine”, September 1998, s. 62.

³⁸⁵ Szczegółowa analiza działań sił komunistycznych w odniesieniu do przełamywania frontu na głównych kierunkach ataku jednostek komunistycznych : P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna...*, s. 136 – 138.

³⁸⁶J. Boyne, op. cit., s. 62.

³⁸⁷ Więcej na temat ataku na Tan Canh i Dak To II . Patrz: MACV Commanmd History, Annex K, 1972 – 1973, 1975, s. 5 – 12. P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna 1972, kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, op. cit., s. 169 – 179.

³⁸⁸ Dokładna analiza szturm i oblężenia miasta Kontum: P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna...*, s. 179 - 193. MACV Commanmd History, Annex K, 1972 – 1973, 1975, s. 12 – 26.

*jedną dywizję południowowietnamską*³⁸⁹. Ważną rolę w tym procesie odegrało użycie przez komunistów na masową skalę artylerii, rakiet, moździerzy, które stanowiło potężną oręż wymierzoną w przeciwnika. W trakcie ataku siły komunistyczne utrzymywały kontrolę nad połową miasta. (...) *Ich żołnierze i czołgi dokonywały ataków w dzień i nocy (...)*³⁹⁰. Reakcją na tego typu działania były bombardowania przeprowadzane przez siły Stanów Zjednoczonych z maszyn B – 52 (...) *przez 25 dni, B-52 zrzuciły około 60 milionów funtów bomb koło Kontum*³⁹¹. Oblężenie miasta i wykonanie na nie dwóch szturmów przez siły Wietnamskiej Armii Ludowej nie doprowadziły do ostatecznego rozstrzygnięcia. Zarówno jedna jak i druga strona poniosły duże straty. Pozytywnym aspektem bitwy, który napawał optymizmem było to, że *widmo klęski i przecięcia kraju na pół przez siły Frontu B-3 zostały przynajmniej na chwilę zażegnane*³⁹².

Trzecim kierunkiem ataku w ramach Ofensywy Wielkanocnej był kierunek południowy, gdzie jedna regularna dywizja Wietnamskiej Armii Ludowej i dwie dywizje Viet Congu (około 30,000 żołnierzy) zaatakowały miasta An Loc³⁹³ i Loc Ninh³⁹⁴. To ostatnie stanowiło niezwykle ważny strategiczny punkt oporu, bowiem było ono rozlokowane na drodze nr 13, która w bezpośredni sposób uniemożliwiała siłom generała Vo Nguyen Giapa rozwinięcie ataku na An Loc. Pomimo tego, że armia południowowietnamska odparła pierwszy atak ostatecznie nie udało się obronić istotnego pod względem militarnym centrum. *Ostateczny szturm w którym wzięło udział 65000 żołnierzy 5 dywizji VC miał miejsce nad ranem dnia 7 kwietnia*³⁹⁵. *Ostatecznie doprowadził on do przejęcia kontroli nad Loc Ninh*. W wyniku działań śmierć miało ponieść 9,000 żołnierzy Viet Congu. Strona południowowietnamska owe straty wyliczyła na 2150 zabitych³⁹⁶.

Początkowe sukcesy komunistów nie zaprzępały jednak szansy sił południowowietnamskich, aby odzyskać kontrolę nad terenami zajętych przez nieprzyjaciela. Nie zamierzano kapitulować pomimo dużych strat personalnych oraz niekompetencji dowódczej sił armii południowowietnamskiej. Zdawano sobie jednak sprawę z faktu, iż jedyną drogą prowadzącą do odzyskania sfery utraconych wpływów będzie użycie lotnictwa.

---

³⁸⁹ P. Mc Kenna, *Kontum the Battle to Save South Vietnam*, Kentucky 2011, s. 1.

³⁹⁰ R. L. Montgomery, N. M. Hieu, *Kontum Connection. Experiences During The 1972 Easter Offensive in the Central Highlands of Viet Nam*, 2013, s. 1.

³⁹¹ Ibidem, s. 1.

³⁹² P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna 1972...*, s. 193.

³⁹³ Dokładna analiza bitwy o An Loc: J. H. Willbanks, op. cit., s. 1 – 79, P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna...*, s. 193 – 216.

³⁹⁴ P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna...*, s. 193.

³⁹⁵ Ibidem, s. 200.

³⁹⁶ Ibidem, s. 202.

W związku z tym 8 maja 1972 roku rozpoczęto bombardowania w ramach operacji *Linebacker I*³⁹⁷. Siły południowowietnamskie przeszły do kontrofensywy, która zakończyła się stopniowym odzyskiwaniem wcześniej utraconych wpływów. Prezydent R. Nixon wypowiadał się jednoznacznie na temat ofensywy konstatując, że *odebrałem północnowietnamską ofensywę jako wyraz desperacji. Hanoi było zupełnie przekonane, że proces wietnamizacji zakończył się pełnym sukcesem. Jeśli byliby odmiennego zdania, mogliby po prostu, zaczekać, aż wycofamy się całkowicie i wtedy bez większych problemów zająć Wietnam Południowy*³⁹⁸.

Ocena skuteczności Ofensywy Wielkanocnej w zależności od przyjętego kryterium podmiotowego będzie krystalizowała się w odmienny sposób. Z pozycji Wietnamu Północnego, ofensywa nie osiągnęła pokładanych w niej rezultatów, szczególnie w odniesieniu do terytorium przez niego kontrolowanego o czym świadczy fakt, iż *pod kontrolą WAL pozostało jedynie 10 stolic dystryktów, lecz ani jedna ze stolic prowincji, których zajęcie było głównym celem ofensywy ze względu na ich potężne oddziaływanie propagandowe na ludność RW*³⁹⁹. Ponadto siły komunistyczne okupiły działania wielkimi stratami, których wartości znacznie się różnią, co ma nierozzerwalny związek z brakiem wiarygodnych źródeł odnoszących się do tego zagadnienia. W związku z tym należy odnosić się jedynie do źródeł amerykańskich i południowowietnamskich, które oszacowały liczbę poległych na 40,000 – 48,000 tysięcy⁴⁰⁰. Owa liczba budzi jednak pewne kontrowersje, o czym również wspomina w swojej publikacji P. Benken, uważając ją za niedostatecznie oszacowaną. W czasie ofensywy siły komunistyczne oprócz strat personalnych, utraciły także pokaźną liczbę sprzętu artyleryjskiego, broni pancernej. Ponadto związki taktyczne będące pod dowództwem generała Vo Nguyen Giapa zaprzepaściły wiarę w sukces, co było nierozzerwalnie powiązane z niskimi morale. Przyczyny niepowodzenia upatrywano także w nieodpowiednim wykorzystaniu broni pancernej, działaniu na trzech frontach jednocześnie. *Niepowodzenie Ofensywy Wielkanocnej oznaczało szybkie załamanie się kariery generała Giapa, który nie docenił skali oporu, jakim jego wojskom stawiała ARW, a także szybkości przerzutu do Indochin oraz siły uderzenia amerykańskiego lotnictwa*⁴⁰¹. Inaczej wyglądała

---

³⁹⁷ Dokładna analiza operacji *Linebacker I* w kolejnym podrozdziale.

³⁹⁸ R. Nixon, op. cit., s. 136.

³⁹⁹ P. Benken, *Ofensywa Wielkanocna* ..., s. 317 – 318.

⁴⁰⁰ Ibidem, s. 318.

⁴⁰¹ Ibidem, s. 323.

sytuacja po stronie sił południowowietnamskich, którym udało się odepchnąć atak nieprzyjaciela jednocześnie ponosząc wielkie straty szacowane na 8.000 - 13.000 zabitych⁴⁰².

Stany Zjednoczone nie odegrały w ofensywie decydującej roli o czym świadczy fakt, że w czasie ataku sił komunistycznych na wietnamskim teatrze działań znajdowało się zaledwie kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy. *Pomimo tego w odpieraniu komunistycznego uderzenia byli jednak zaangażowani głównie doradcy, piloci samolotów i helikopterów, oraz marynarze na lotniskowcach, a także okrętach artyleryjskich udzielających wsparcia ogniowego oddziałom APW*⁴⁰³.

Ofensywa Wielkanocna była punktem kulminacyjnym wojny na Półwyspie Indochińskim. Pomimo tego, że głównodowodzący sił komunistycznych (...) *stworzył nową armię zbudowaną na wzór sowiecki z dobrze wyposażonymi czołgami, artylerią, systemami przeciwlotniczymi, który mógł wykorzystać na polu walki*⁴⁰⁴ nie zrealizował wytycznych ujętych w planach inwazji. W związku z czym Ofensywę Wielkanocną należy rozpatrywać w kontekście porażki Wietnamskiej Armii Ludowej i Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego.

4.4 Operacja *Linebacker I*.

Zadania prowadzone w ramach kampanii *Linebacker I*⁴⁰⁵ miały stanowić kontynuację założeń operacji *Rolling Thunder*. Analogicznie jak poprzednio starano się wywrzeć silną presję na decydentach Demokratycznej Republiki Wietnamu i zmusić ich do przyjęcia lansowanych przez mocarstwo postulatów. Amerykańska elita polityczno – wojskowa skupiona wokół prezydenta Nixona liczyła, że tym razem bombardowania zakończą się pełnym sukcesem. Na jednym ze spotkań, które miało miejsce na początku maja 1972 roku skonkretyzowano założenia operacji. Największy wkład w odniesieniu do tego procesu odegrał Szef Połączonego Komitetu Szefów Sztabów adm. T. H. Morrer. Do głównych założeń kampanii należało: *zniszczenie sprzętu i zapasów wojennych, które już zostały dostarczone do DRW, w możliwym do osiągnięcia stopniu sparaliżowanie ruchu materiałów wojennych (ludzi, sprzętu, zaopatrzenia) na terytorium DRW, powstrzymanie napływu ludzi,*

---

⁴⁰² Ibidem, s. 323.

⁴⁰³ Ibidem, s. 328.

⁴⁰⁴ J. Boyne, op. cit., s. 6.

⁴⁰⁵ Kryptonim operacji został zaczerpnięty z terminologii futbolowej co wynikało w sposób bezpośredni z zainteresowania prezydenta Richarda Nixona właśnie tą dyscypliną sportową. Owa kampania miała za zadanie utrzymywanie blokady przeciwnika, nawiązując tym samym gry w football, gdzie również działania defensywne, jakim była blokada, stanowiło jeden z elementów jej taktyki.

sprzętu i zaopatrzenia z DRW do wojsk DRW w Wietnamie Południowym⁴⁰⁶. Podobnie w kwestii założeń ofensywy wypowiedział się A. Radomyski konstatując, że jej zasadniczym celem było zatrzymanie ofensywy wiosennej. Planowano to uczynić niszcząc linię zaopatrzenia Viet Congu i zmuszając przez to władzę w Hanoi do podjęcia rokowań⁴⁰⁷. Ustalenie priorytetów kampanii powietrznej rozpoczętej 8 maja 1972 roku miało bezpośredni związek z rozbudową amerykańskich sił powietrznych. W tym okresie było mniej niż 800 samolotów sił powietrznych, z czego połowa przeznaczona była do posunięć do Tajlandii i USA⁴⁰⁸. W związku z tym do 350 F-4 i 50-B52 znajdujących się w Tajlandii dokooptowano kolejne 150 B-52 na wyspę Guam. Następnie w lutym przetransportowano na wyspę kolejne 29 sztuk B-52⁴⁰⁹. Nie był to koniec rozbudowania sił, bowiem w momencie rozpoczęcia ataku znajdowało się 29 maszyn B-52 na wyspie Guam i 51 B-52 w bazie powietrznej U-Tapao, oraz kolejnych 100 B-52 (...) ⁴¹⁰. Powiększenie potencjału militarnego miało stać się skutecznym orężem wymierzonym w przeciwnika.

Bezpośrednio przed atakiem sił powietrznych na tereny Demokratycznej Republiki Wietnamu przeprowadzono operację *Pocket Money*⁴¹¹, której celem stało się zaminowanie północnowietnamskich portów w Haifongu i Hanoi, przyczyniając się w sposób bezpośredni do sparaliżowania przepustowości owych arterii komunikacyjnych. W tej kwestii wypowiedział się generał Vogt konstatując, że (...) zaminowanie zredukowało możliwości wyładunku (...) z chińskich statków. Zaminowanie portów relatywnie zmniejszyło liczbę nabrzeżnych, małych jednostek pływających, które nie miały zbyt dużego tonażu. Aktywność lichtug była duża, ale pracowicie i mozolnie to załatwiliśmy. Mogły one działać jedynie w nocy, w momencie gdy nie było w pobliżu jednostek marynarki, które mogłaby je okrążyć(...) ⁴¹². Założenia tkwiące u podstaw ofensywy choć bardzo zbliżone do *Rolling Thunder* tylko w kilku założeniach pozostawały kompatybilne. Zarówno działania prowadzone w ramach ofensywy *Rolling Thunder* jak i *Linebacker I* polegały na bombardowaniach strategicznych Demokratycznej Republiki Wietnamu, w ramach których atakowano przede wszystkim składy paliwa, węzły, szlaki komunikacyjne, zakłady produkcyjne. W ramach operacji *Linebacker I* dokonywano bombardowań strategicznych

⁴⁰⁶ M. Fiszer, *Lotnictwo w osiąganiu celów strategicznych operacji militarnych*, op. cit., s. 211.

⁴⁰⁷ A. Radomyski, *Wietnamska Tarcza Przeciwlotnicza*, Toruń 2009, s. 230.

⁴⁰⁸ W. Thompson, op.cit., s.223.

⁴⁰⁹ Ibidem, s. 223.

⁴¹⁰ Ibidem, s. 223.

⁴¹¹ Istnieją dwa stanowiska odnoszącą się do operacji *Pocket Money*. Jedni uważają ją za część operacji *Linebacker I*, natomiast drudzy stoją na stanowisku że była to oddzielne działania, które w bezpośredni sposób poprzedzały ofensywę.

⁴¹² *Project Checo, Linebacker: Overview Of The First 120 days 27 September 1973*, s. 17.

dwóch najważniejszych centrów DRW Hanoi i Hajfongu. Dowództwo, aby pokonać przeciwnika nie pozwalało na przerwy w nalotach, które ułatwiały odbudowę zniszczeń. We wcześniejszych działaniach bano się reakcji ze strony ZSRR i ChRL teraz nie liczone się w tak dużym stopniu jak poprzednio z reakcją ze strony dwóch sojuszników Wietnamu Północnego. Dysponowano także nowocześniejszym uzbrojeniem, który pozwalał na precyzyjniejsze prowadzenie działań militarnych, chodziło o bomby kierowane laserowo. W początkowej fazie kampanii *dziennie atakowano około 200 razy*⁴¹³ co ukazuje skalę bombardowań. *10 i 12 maja zaatakowano na obszarze Haiphongu i Hanoi 6 mostów*⁴¹⁴. *Rankiem 10 maja 1972 roku szesnaście maszyn F-4s Phantom z wysokości 12 tysięcy stóp, używając naprowadzanych bomb*⁴¹⁵.

Kampania powietrzna została podzielona na cztery zasadnicze fazy, w ramach których dokonywano akcji militarnych przeciwko ściśle wyznaczonym celom strategicznym. W pierwszym⁴¹⁶ etapie lotnictwo strategiczne skupiło całą swoją uwagę na infrastrukturze kolejowej istniejącej wokół Hanoi. W drugiej dokonywano bombardowań portów zlokalizowanych w DRW. Trzecia stanowić miała swoistą kompilację pierwszej i drugiej fazy. Z kolei czwarta faza została wymierzona przeciwko stanowiskom obrony przeciwlotniczej i magazynom składowania broni i zaopatrzenia.

Rozpoczęcie kampanii powietrznej w 1972⁴¹⁷ roku wiązało się w sposób bezpośredni z intensyfikacją bombardowań, czego przejawem była skala nalotów. W początkowej fazie *dziennie atakowano około 200 razy*⁴¹⁸. Dla prezydenta Nixona zakres działań był niewystarczający, czemu dał wyraz w jednej ze swoich wypowiedzi *obawiam się, iż plany przeprowadzenia dwustu wypadów do Wietnamu Północnego skierowanych na ścieżki dostawcze charakteryzowało bombardowania Johnsona*⁴¹⁹. Z przytoczonego fragmentu

---

⁴¹³ W. Thompson, op. cit., s. 232.

⁴¹⁴ Project Checo, *Linebacker: Overview Of The First 120 days 27 September 1973*, s. 235.

⁴¹⁵ Ibidem, s. 235.

⁴¹⁶ Podział zaprezentowany przez W. Head'a budzi wątpliwości. Autor nie zaznaczył sztywnych ram czasowych w odniesieniu do zaprezentowanej periodyzacji, co zapewne było nierozdzielnie związane z czasem trwania kampanii lotniczej (niespełna pół roku). Wyznaczenie sztywnych ram, które miałyby oddzielać jedną fazę od drugiej wydaje się całkowicie bezzasadne, tym bardziej, że cała kampania powietrzna cechowała się niezwykle elastycznością, płynnością w odniesieniu do wykrystalizowanych założeń. William Head w artykule *Linebacker Operation And U.S Strategic Bombing At The End Of The Second Indochina*, „Virginia Review of Asian Studies”, <https://virginiareviewofasianstudies.com/wp-content/uploads/2012/06/VRAS-Head.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

⁴¹⁷ Więcej na temat kampanii powietrznej Linebacker I i Linebacker II : P. Haun, C. Jackson, *Breaker of Armies: Air Power In the Easter Offensive and the Myth of Linebacker I and II*, „International Security”, Volume 40, Issue 3, Massachusetts, s. 139 – 178, <http://philhaun.scripts.mit.edu/Researchwebpage/wp-content/uploads/2015/07/Working-Paper>, [dostęp 25.05.2018 roku].

⁴¹⁸ W. Thompson, op.cit., s. 232.

⁴¹⁹ Ibidem, s. 232.

jednoznacznie wynika to, że nowo wybrany prezydent w swych planach politycznych dążył do zamanifestowania swoistego votum separatum wobec działań poprzednika L. Johnsona.

Pierwszy atak sił powietrznych został skoncentrowany na mosty, 10 i 12 maja zaatakowano na obszarze Hajfongu i Hanoi 6 mostów⁴²⁰. Rankiem 10 maja 1972 roku szesnaście maszyn F-4s Phantom z wysokości 12 tysięcy stóp, używając naprowadzanych bomb⁴²¹ dokonało nalotów na most Paul Doumera, który udało się zniszczyć. Tego dnia 32 samoloty F-4 uzbrojone w bomby kierowane laserowo pierwszej generacji dokonały ataku na most Paul Doumer Bridge⁴²². Ponadto bombardowania strategiczne objęły swoim zasięgiem mosty Hai Duong i Hwy Bridge, gdzie uszkodzeniu uległo przęsło. Kolejny cel stanowiły linie komunikacyjne, których niszczenie przekładało się w sposób bezpośredni na paraliż w zakresie dostarczanego sprzętu i zaopatrzenia, szczególnie z Chińskiej Republiki Ludowej. W związku z tym przez kilka kolejnych dni naloty kierowano przeciwko północno-zachodnim i północno-wschodnim liniom kolejowym, które były zawieszone⁴²³.

Podobne działania podjęto przeciwko istotnym arteriom komunikacyjnym, jakim były drogi. Eliminacja ściśle określonych odcinków komunikacyjnych uniemożliwiała transport lądowy. Warto nadmienić, iż w czasie ataków lotniczych Wietnamczycy z Północy prowadzili działania zmierzające do przeniesienia ciężaru transportowego z morza na ląd. Renesans transportu kołowego był nierozdzielnie związany z zaminowywaniem portów przez oddziały amerykańskie. W 1972 roku amerykański wywiad oceniał, że liczba samochodów ciężarowych w DRW wynosiła około 20 tysięcy, mniej więcej dwukrotnie więcej niż w okresie operacji Rolling Thunder⁴²⁴. Cele skonkretyzowane w ramach kampanii powietrznej były wymierzone także przeciwko składom paliwa, magazynom. 18 maja siły USAF zaatakowały duży teren składowania, magazynowania ropy naftowej, oleju, smarów tylko 3,5 mili na północny-wschód od Hanoi⁴²⁵, co miało doprowadzić do paraliżu ekonomicznego Wietnamu Północnego. Ostatecznie działania doprowadziły do zniszczenia więcej niż 5,5 miliona galonów⁴²⁶ paliwa⁴²⁷. Podobny los spotkał elektrownie, w nocy 1 czerwca i 5 F-4s uderzyły na elektrownie znajdującą się 25 mil na północny - wschód od Hanoi niszcząc ją mocno z 2,000 funtowymi bombami MK-84 LGBs⁴²⁸. Na początku czerwca dokonano nalotu na

---

⁴²⁰ Project Checo, *Linebacker: Overview Of The First 120 days 27 September 1973*, s. 235.

⁴²¹ Ibidem, s. 235.

⁴²² M. Fiszer, op. cit., s. 212.

⁴²³ Ibidem, s. 25.

⁴²⁴ Ibidem, s. 212

⁴²⁵ *Project Checo...*, s. 35.

⁴²⁶ 1 galon amerykański w przybliżeniu wynosi 3,78 litra.

⁴²⁷ *Project Checo...*, s. 35.

⁴²⁸ Ibidem, s. 37

*hydroelektrownię w dolinie Rzeki Czerwonej (najważniejsza elektrownia w Północnym Wietnamie), wytwarzała 75% elektryczności, której potrzebowano w Demokratycznej Republice Wietnamu*⁴²⁹.

Podsumowując ofensywę *Linebacker I* należy zastanowić się nad tym, czy cele jakie wyznaczili sobie decydenci amerykańscy zostały zrealizowane. Podążając tokiem rozumowania M. Fiszera należy zgodzić się z lansowaną przez niego tezą, że w aspekcie operacyjnym kampania powietrzna odniosła sukces. Natomiast jeśli chodzi o cel strategiczny był on możliwy do zrealizowania dopiero w kolejnej kampanii powietrznej prowadzonej pod kryptonimem *Linebacker II*. Nie należy zapominać, że w trakcie działań (...) *zrzucano 155,548 ton bomb w Północnym Wietnamie, co stanowiło 25% wydatków jakie poniesiono podczas ofensywy Rolling Thunder*⁴³⁰.

Inaczej owa kwestia wyglądała w kręgach dowódców amerykańskich. Najlepszym podsumowaniem kampanii stanowi powołanie się na wypowiedź generała Mc Caina, który w wywiadzie przeprowadzonym przez dziennikarza zapytany o efektywność kampanii stwierdził, że *ofensywa była bardzo efektywna w odniesieniu do działań polegających na szybkim militarnym uderzeniu na skonkretyzowane cele w Północnym Wietnamie. Wyrafinowana broń uszkodziła liczne istotne odcinki kolei i mosty, powierzchnie magazynowe, a także poważnie zakłóciła i zniszczyła sieć transportu biegnącego przez Wietnam Północny. Owa sieć była istotna dla wrogów bowiem przez nią przenosili zaopatrzenie i sprzęt na pole bitwy Południowego Wietnamu. Działania te powodowały, że operacja stała się jeszcze bardziej efektywna. Prawdziwa siła uderzenia, która była zorganizowana była odczuwana, została zorganizowana przez armię Północnego Wietnamu. Ich zapasy, tajne składy broni, oraz kryjówki i linie komunikacyjne były permanentnie zakłócone, pomimo tego, że ich odkrycie było bardzo trudne. Wraz z upływem czasu całkowita efektywność operacji będzie coraz większa*⁴³¹.

Działania prowadzone w ramach operacji w sposób bezpośredni doprowadziły do nadwerżenia gospodarki Wietnamu Północnego, dokonując zniszczeń infrastrukturalnych. *Ostatecznie ofensywa uświadomiła przeciwnikowi, iż Stany Zjednoczone nie oddadzą w ręce komunistów Wietnamu Południowego*⁴³². Potwierdziła to kolejna kampania powietrzna prowadzona na terenie Demokratycznej Republiki Wietnamu pod kryptonimem *Linebacker II*, która stanowiła przedłużenie wcześniejszej kampanii. Jedną z głównych przyczyn leżących

---

⁴²⁹ Ibidem, s. 37

⁴³⁰ W. Head, op.cit., s. 10.

⁴³¹ Ibidem, s. 32-33.

⁴³² K. Gruszka, *Kampania powietrzna...*, s. 148.

u jej podstaw była niemożność osiągnięcia konsensusu na linii Thieu – Le Duc Tho, w których rolę mediatora mieli odegrać Amerykanie. DRW nie była skora do jakichkolwiek ustęp na rzecz Wietnamu Południowego (...), *ale wysnuwała własne, dość wygórowane żądania – np. zwolnienia jeńców wojennych Viet Congu z więzień w Południowym Wietnamie*⁴³³ co nie znalazło uznania ze strony Thieu jak i mediatorów. W związku z czym Nixon zdecydował się na podjęcie kolejnych działań wymierzonych przeciwko Wietnamowi Północnemu. *18 grudnia wznowił na niespotykaną dotąd skalę bombardowania całego niemal terytorium DRW*⁴³⁴. W kręgu celów priorytetowych znalazło się Hanoi i Hajfong oraz okręgi hutnicze tj. Thay Nguyen, a także miasta przemysłowe Viet Tri, Ninh. *Według opublikowanych przez władze DRW danych samoloty amerykańskie obrzucały we tym czasie bombami lub raketami ponad 300 osiedli i wiosek oraz 14 prowincjonalnych miast i miasteczek*⁴³⁵.

Zaprezentowane dane należy opatrzyć komentarzem. Ukazują tendencję wzrastającej presji militarnej dokonywanej przez siły powietrzne USA na terenach DRW. Do celów ataków należały analogicznie jak w poprzedniej kampanii powietrznej węzły i szlaki komunikacyjne, magazyny, lotniska, zakłady produkcyjne, sieci wodociągowe. *W Hajfongu zaatakowano 250 celów*⁴³⁶. Pomimo tego, że kampania powietrzna Linebacker II⁴³⁷ trwała 11 dni (...) *bombowce B – 52 wykonały 729 lotów bojowych zrzucając 15 237 ton bomb na 34 cele*⁴³⁸, co bardzo dobitnie pokazuje skalę i zakres działań amerykańskich sił powietrznych. Warto zaznaczyć, iż *w pierwszym dniu zostały zaatakowane i unieszkodliwione wszystkie ważniejsze lotniska w północnej części DRW (...)*⁴³⁹. W trakcie kampanii powietrznej zniszczeniu uległo bardzo wiele obiektów strategicznych takich jak (...) *fabryka papierosów, zakłady wyrobów gumowych, zakłady produkcji mydła oraz zbudowane przy pomocy ZSRR zakłady chemiczne*⁴⁴⁰. Dodatkowo w ramach bombardowań strategicznych atakowano *duże zakłady chemiczne w Dong Anh około 16 km na północ od centrum Hanoi (droga nr 2), zakłady tekstylne 8 marca, zakłady naprawcze taboru kolejowego w Gia Lam, centralny*

---

⁴³³ M. Fiszer, op. cit., s. 215.

⁴³⁴ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, D.II – 0 – 2413 – 1 – 73, Wietnam.. Nowa eskalacja wojny USA przeciwko DRW, k. 6.

⁴³⁵ Ibidem., k. 6.

⁴³⁶ Ibidem., k. 6.

⁴³⁷ Szczegółowe informacje na temat działań podejmowanych przez pilotów w trakcie 11 dniowej kampanii lotniczej prowadzonej na terytorium Demokratycznej Republiki Wietnamu: J. R. McCarthy, R. E. Rayfield, *USAF Southeast Asia Monograph Series, Volume VI, Monograph*, Washington 1985.

⁴³⁸ M. Fiszer, op. cit., s. 216.

⁴³⁹ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, D.II. – 0 – 2413 – 1 – 73, Wietnam. Nowa eskalacja wojny USA przeciwko DRW, k. 5.

⁴⁴⁰ Ibidem, k. 5.

*dworzec kolejowy, dworzec lotniczy Gia Lam , elektrownie miejskie*⁴⁴¹. Dane Demokratycznej Republiki Wietnamu, iż (...) w wyniku bombardowań zginęło w Hanoi 1318 osób, a 1261 zostało rannych należy przyjmować z dozą krytycyzmu. Działania propagandowe strony północnowietnamskiej zmierzały bowiem do podtrzymania ducha narodowego. W wyniku machinacji stosowanych przez komunistów liczbę poległych obniżano, aby zmobilizować społeczeństwo do dalszego oporu. W tej kwestii wypowiadali się dyplomaci PRL w Hanoi , którzy w jednej ze sporządzanych notatek odnosili się w sposób jednoznaczny do zaprezentowanego zjawiska⁴⁴². *Zatrudnieni w wietnamskiej służbie zdrowia kubańscy lekarze oceniali, że dziennie ginęło w Hanoi około 1000 osób*⁴⁴³, co w żaden sposób nie konweniuje z danymi wietnamskimi, które wspominają, że w Hanoi zginęło 1318 rannych. Przytoczone uprzednio liczby są kompatybilne (szczególnie w odniesieniu do liczby poległych cywilów) z danymi zaprezentowanymi przez P. Ostaszewskiego, który dokonał bilansu kampanii powietrznej w ramach której (...) *zniszczono 34 obiekty uznane za strategiczne, zrzucono 49 tysięcy bomb, w gruzach legło ok. 17 tysięcy budynków mieszkalnych, a liczba cywilnych ofiar przekroczyła 10 tysięcy. Stracono 11 maszyn taktycznych, 15 sztuk B-52, 4 członków załogi poniosło śmierć, a 33 dostało się do północnowietnamskiej niewoli, a 39 uznano za zaginionych*⁴⁴⁴.

Bez względu na to, w jaki sposób podejźmy do zaprezentowanych danych pewne jest to, że amerykańskie siły powietrzne spowodowały duże straty w sile żywej oraz obiektach o kluczowym znaczeniu strategicznym. Powołując się na dane zaprezentowane przez M. Fiszerę w czasie 11 dniowego bombardowania zaatakowano łącznie 59 celów, których poziom zniszczeń szacowano na 32%.⁴⁴⁵. W deklaracji wystosowanej przez Rząd Rewolucyjny Wietnamu Południowego podkreślono niszczyielski charakter kampanii powietrznej: *w Wietnamie Północnym imperialiści amerykańscy systematycznie rozszerzyli wojnę dokonując dzień i w nocy niszczyielskich bombardowań powietrznych i morskich miast, stolicy, prowincji, miasteczek uderzając w systemy tam i budowle wodne*⁴⁴⁶, *w budynki gospodarcze, kulturalne , społeczne*⁴⁴⁷.

---

⁴⁴¹ Ibidem., k. 5.

⁴⁴² Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, D.II. – 0 – 2413 – 1 – 73, Wietnam. Nowa eskalacja wojny USA przeciwko DRW , k. 3.

⁴⁴³ Ibidem., s. 3.

⁴⁴⁴ P. Ostaszewski, op. cit., s. 518.

⁴⁴⁵ M. Fiszer, op. cit., s. 217..

⁴⁴⁶ W trakcie bombardowań kampanii powietrznej *Linebacker II* uszkodzeniu i zatopieniu uległ polski statek handlowy *Józef Conrad*, który znajdował się w Hajfongu 20 grudnia 1972 roku, a więc zaledwie dwa dni po rozpoczęciu bombardowań. W wyniku uszkodzenia statku zginęło 4 członków załogi . Należeli do nich: trzeci oficer Stanisław Maliszewski, trzeci mechanik Adam Kaczorowski, marynarz Kazimierz Giertler oraz starszy

Kampania prowadzona pod kryptonimem *Linebacker II* zakończyła sukcesem w aspekcie strategiczno – militarnym, bowiem doprowadziła do zaakceptowania postulatów wysuwanych przez stronę Wietnamu Południowego i Amerykanów. Stanowiła preludium poprzedzające rokowania pokojowe w Paryżu, które z kolei stanowiły prawną podstawę do zakończenia konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej.

5. Rokowania w Paryżu – traktat paryski z 27 stycznia 1973 roku

Działania podejmowane przez administrację Richarda Nixona w bezpośredni sposób przyczyniły się do tego, że strona północnowietnamska zasiadła do stołu negocjacji w 1973 roku. Już w czasie kampanii wyborczej w 1972 roku zwłaszcza w Pekinie (luty) i Moskwie (maj) prezydent przyrzekł ewakuację wojsk amerykańskich z Wietnamu⁴⁴⁸. Pertraktacje w tym przedmiocie odbywały się zarówno na oficjalnych i nieoficjalnych spotkaniach, w których uczestniczył Henry Kissinger oraz Le Duc Tho. Próby osiągnięcia swoistego konsensusu nie były łatwe ani krótkie, tym bardziej, że (...) *DRW tworzyła iunctim między kwestiami wojskowymi a zaprzestaniem ognia, a sprawą utworzenia rządu koalicyjnego*⁴⁴⁹. W związku z tym, że strona wietnamska nie zamierzała przystać na warunki skonkretyzowane przez Henryka Kissingera, Amerykanie postanowili kontynuować bombardowania strategiczne Wietnamu Północnego, aby wymusić na przeciwniku akceptację zaprezentowanych warunków. W tamtym czasie Richard Nixon zdawał sobie sprawę, że w związku z wyborami, które wyznaczono na listopada 1972 roku, będzie musiał zrewidować swoje stanowisko w kwestii DRW. 11 października 1972 roku wznowiono rokowania, które zakończyły się porozumieniem, czego potwierdzenie stanowiło podpisanie 27 stycznia 1973 roku przez obie strony traktatów paryskich oraz zawieszenie broni (...)⁴⁵⁰.

---

marynarz Roman Dudek. Więcej na temat uszkodzenia polskiego statku handlowego: AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1973, 8/77 wiązka 7, Ministerstwo Żeglugi, Departament Finansowo – Administracyjny DFA – II – 5020/1/73 Uzupelnione i skorygowane zestawienie kwot roszczeń Polskich Linii Oceanicznych do rządu Stanów Zjednoczonych AP w związku ze zbombardowaniem i następnie utartą statku m/s J. Conrad w Hajfongu, k. 1- 2, Notatka z narady DPT – 36 – 67- 72, k. 1- 2, Notatka Departamentu Prawno – Traktatowego dotycząca odszkodowań za zbombardowanie statku polskiego w Hajfongu, DPT 36 – 67 – 72, k. 1 – 2, Komunikat PAP zbombardowanie statku m/s J. Conrad w Hajfongu, k. 1- 2, D.II.W 36 – 1 -73. Pilna notatka w sprawie uroczystości pogrzebowych 4 poległych marynarzy ze statku m/s J. Conrad, k. 1 – 2, Ceremoniał przyjęcia zwłok marynarzy polskich poległych na posterunku w Hajfongu, k. 1-2, Decyzja Ministra Spraw Zagranicznych 23.12.1972 w sprawie zorganizowania uroczystości pogrzebowych dla 3 marynarzy statku J. Conrad, k. 1- 2, Notatka z Hanoi tow. Czapla 20.12.1972, k.1-2.

⁴⁴⁷ AMSZ, Departament II, MKNiK 1961 – 1975,teczka dodatkowa, Deklaracja Rządu RRWP o przerwaniu agresji USA i przywróceniu pokoju w Wietnamie, k. 34.

⁴⁴⁸ J. Kukułka, *Historia współczesna stosunków międzynarodowych 1946 -1996*, Warszawa 1997, s. 234.

⁴⁴⁹ Ibidem, s. 235.

⁴⁵⁰ P. Ostaszewski, op. cit., s. 519.

Zarówno doradca ds. bezpieczeństwa narodowego H. Kissinger⁴⁵¹ jak i jego polityczny przeciwnik Le Duc Tho starali się w poszczególnych fazach negocjacji kierować się interesami państw, które reprezentowali. Ostatecznie *porozumienie w sprawie zakończenia wojny i przywrócenia pokoju w Wietnamie* od strony strukturalnej składało się z dziewięciu rozdziałów, w których poruszano kwestie związane z fundamentalnymi zasadami praw narodu wietnamskiego, przerywania akcji militarnych i co z tym związane stopniowego wycofywania sił amerykańskich z Azji Południowo - Wschodniej. Owa kwestia została uregulowana kompleksowo w art. 2 porozumienia, który stanowił, że *od godziny 24:00 dwudziestego siódmego stycznia tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego trzeciego roku wprowadzone zostaje przerwanie ognia na całym obszarze Demokratycznej Republiki Wietnamu. O tej samej godzinie Stany Zjednoczone wstrzymają wszystkie działania wojenne na terytorium Demokratycznej Republiki Wietnamu (...)*⁴⁵².

Kolejne przepisy prawne zawarte w dokumencie urzędowym oscylowały wokół problemu niewoli ludności cywilnej, jeńców wojskowych, *prawa ludności południowowietnamskiej do samostanowienia*⁴⁵³. Regulował aspekt zjednoczeniowy dwóch państw i ich przyszłych relacji, stosunków. Porozumienie powoływało i jednocześnie legalizowało w aspekcie prawnym działalność zarówno Mieszanych Komisji Wojskowych jak i Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie⁴⁵⁴. *Łącznie istniał więc jeden układ paryski i cztery protokoły*⁴⁵⁵

Traktat paryski zajął się również regulacjami prawnymi w odniesieniu do Laosu i Kambodży, oraz relacjami na linii Demokratyczna Republika Wietnamu, a Stany Zjednoczone. Sygnatariuszami porozumienia był Minister Spraw Zagranicznych Demokratycznej Republiki Wietnamu Nguyen Duy Trinh, Sekretarz Stanu USA Stanów Zjednoczonych William Rogers, Minister Spraw Zagranicznych Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego Republiki Wietnamu Południowego Nguyen Thi Binh, oraz Minister Spraw Zagranicznych Republiki Południowego Wietnamu Tran Van Lam⁴⁵⁶. Warto zgodzić się

---

⁴⁵¹ AMSZ, Departament II, Wietnam Północny 1973, 8/77 wiązka 7, *Tekst wspólnego komunikatu Kissinger – Le Duc Tho 13 czerwca 1973 roku*, k. 1 – 11.

⁴⁵² AMSZ, Departament II, Wietnam, 49/77 wiązka 13, *Porozumienie w sprawie zakończenia wojny i przywrócenia pokoju w Wietnamie*. (tłumaczenie nieoficjalne), k. 1.

⁴⁵³ Ibidem, k. 6.

⁴⁵⁴ Więcej na temat Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie w aspekcie jej działalności wywiadowczej w rozdziale V.

⁴⁵⁵ J. Kukulka, op. cit., s. 235.

⁴⁵⁶ Pełny tekst porozumienia w sprawie zakończenia wojny i przywrócenia pokoju w Wietnamie: AMSZ, Departament II, Wietnam, 49/77 wiązka 13, k. 1 – 20. Jeśli chodzi o *lex specialis* porozumienia w tym zakresie wydawano także protokoły, które miały na celu dokonywanie wykładni norm prawnych w nich zawartych. Warto nadmienić, iż kwestia rokowań w Paryżu znalazła się w sferze zainteresowania ambasady PRL o czym

z tezą zaprezentowaną przez P. Ostaszewskiego, że *dla Stanów Zjednoczonych traktaty paryskie reprezentowały zwycięstwo dyplomatyczne, ale tylko w kontekście koncepcji pokoju z honorem*⁴⁵⁷. Co potwierdził w jednej ze swoich wypowiedzi ówczesny zastępca Szefa Sztabu Armii gen. Aleksander M. Haig, konstatując, iż (...) *uratowaliśmy honor żołnierzy, którzy tam służyli, cierpieli i umierali*⁴⁵⁸.

W tym momencie należy zadać pytanie, co tak naprawdę uzyskali Amerykanie zasiadając do stołu negocjacyjnego. Otóż w trakcie burzliwej debaty potwierdzili status Wietnamu Południowego jako suwerennego państwa, wynegocjowali także uwolnienie amerykańskich więźniów, którzy byli przetrzymywani na północy. Ze strony ówczesnego prezydenta Republiki Wietnamu – Thieu sprawa rokowań paryskich nie jawiła się w pozytywnych barwach, głowa państwa oskarżała Amerykanów o *sprzedanie*⁴⁵⁹. Należy również przyznać zasadność twierdzeniu R. Podhoroteza, iż (...) *porozumienie stało się możliwe dopiero w październiku 1972 roku gdy Hanoi i Viet Cong zarzuciły swe żądania obalenia Thieu jako warunku sine qua non pokoju*⁴⁶⁰. Trudno zatem dziwić się postawie prezydenta Thieu, który od początku negocjacji podchodził sceptycznie do rozwiązań konferencji w Paryżu. Określił je porozumieniem – poddania się i kategorycznie odmówił sygnowania dokumentu⁴⁶¹. Z kolei prezydent Stanów Zjednoczonych Nixon, pomimo pewnych wątpliwości uważał, że postulaty zaprezentowane podczas rozmów za (...) *dość rozsądne i logiczne*⁴⁶².

Jeśli chodzi o stronę komunistyczną to ich podejście do konferencji paryskiej było oceniane jako wielkie zwycięstwo narodu wietnamskiego zabezpieczające jego podstawowe

---

świadczy bogactwo materiału źródłowego odnoszącego się w sposób bezpośredni do tego zagadnienia. Niektóre z przytaczanych dokumentów mają charakter czysto propagandowy. Pomimo tego istnieją źródła tłumaczone, których badanie w sposób bezpośredni poszerza wiedzę na temat tego, w jaki sposób strona komunistyczna podchodziła do rokowań pokojowych. Deficyt źródeł wietnamskich wpływa na to, że źródła ambasady PRL stają się nieocenioną kopalnią wiedzy na temat Demokratycznej Republiki Wietnamu. Patrz także: AMSZ, Departament II, Wietnam 49/77 wiązka 13, *Protokół do porozumienia w sprawie zakończenia wojny i przywrócenia pokoju w Wietnamie w zakresie dotyczącym wzięcia do niewoli personelu wojskowego i obcych osób cywilnych oraz ujętego i przetrzymywanego wietnamskiego personelu cywilnego*, k. 1- 7, *Protokół do porozumienia w sprawie zakończenia wojny i przywrócenia pokoju w Wietnamie , dotyczący przerywania ognia w Wietnamie Południowym oraz Mieszanych Komisji Wojskowych*, k. 1 -16, *Protokół do porozumienia w sprawie zakończenia i przywrócenia pokoju w Wietnamie dotyczącym Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru*, k. 1 – 14, *Protokół do porozumienia sprawie zakończenia i przywrócenia pokoju w Wietnamie, dotyczący usunięcia trwałego uzbrojenia lub zniszczenia min na wodach terytorialnych, w portach, przystaniach i drogach wodnych Demokratycznej Republiki Wietnamu*, k. 1 – 3.

⁴⁵⁷ P. Ostaszewski, op. cit., s. 522.

⁴⁵⁸ N. Podhorotez, *Dlaczego byliśmy w Wietnamie*, Gdynia – Warszawa 1991, s. 168 - 169

⁴⁵⁹ Ibidem, s. 167.

⁴⁶⁰ Ibidem, s. 166.

⁴⁶¹ R. Nixon, op. cit., s. 157.

⁴⁶² Ibidem, s. 157.

prawa i interesy⁴⁶³. Pomimo tego niejednokrotnie w stanowisku do strony komunistycznej wybrzmiewały zarzuty odnoszące się do kwestii pogwałcenia⁴⁶⁴ porozumienia paryskiego⁴⁶⁵ przez stronę przeciwną. Zarówno jedna jak i druga strona rokowań przedstawiała przykłady nierespektowania poszczególnych klauzul zawartych w dokumencie. DRW oskarżała stronę amerykańską i sajgońską o *działanie skierowane na rozbudowę sił sajgońskich poprzez ciągle dostawy niezbędnego sprzętu, łamanie zawieszenia broni (...)*⁴⁶⁶, (...) *oskarżenie o dalsze bombardowania, (...) przekraczanie przestrzeni powietrznej DRW*⁴⁶⁷.

Zabiegi stosowane przez DRW Wietnamu miały na celu usprawiedliwienie kolejnych działań militarnych na terenie Wietnamu Południowego zgodnie z tokiem myślowym (skoro przeciwnicy nie respektują pokoju to my nie jesteśmy zobowiązani do jego przestrzegania). Takie myślenie z kolei implikowało wznowienie walki. Dyplomaci PRL w Hanoi oceniali początkowe pertraktacje jako pomysły wskazując kilka powodów takiego stanu rzeczy: *utworzenie MKKiN oraz 4 stronnej Komisji Mieszanej (...), (...) rozpoczęcie prac przy rozminowywaniu wód przybrzeżnych DRW*. Kolejne rozmowy na linii Le Duc Tho z H. Kissingerem, już jako sekretarzem stanu USA, odbyły się w grudniu 1973 roku. Owe spotkanie (...) w ocenie towarzyszy wietnamskich było ważnym krokiem na płaszczyźnie dyplomatycznej dla wywierania presji na USA i Sajgon, aby przestrzegły porozumienia paryskiego i wspólnych komunikatów⁴⁶⁸. Nie doprowadziło ono do zmiany sytuacji w Azji Południowo – Wschodniej określając ją jako stan ni to wojny ni pokoju. Kiedy w styczniu 1973 roku Stany Zjednoczone ogłosiły zaprzestanie bombardowań Północnego Wietnamu,

---

⁴⁶³ AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 7/77, wiązka 4, *Sytuacja polityczno – militarna w Wietnamie Południowym po podpisaniu Porozumienia Paryskiego*, k. 6.

⁴⁶⁴ Działaniom propagandowym miały służyć poszczególne oświadczenia wydawane przez Demokratyczną Republikę Wietnamu w których oskarżano Amerykanów oraz rząd sajgoński o pogwałcenie porozumienia paryskiego: AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 8/77 wiązka 7, *Oświadczenie rządu DRW w sprawie naruszenia działań wojennych i poważnych naruszeń Porozumienia Paryskiego w sprawie Wietnamu ze strony Stanów Zjednoczonych i administracji sajgońskiej*, k. 1 -2, AMSZ 15/79, Departament II, Wietnam 1973, wiązka 4, D.II Wiet. Kom 222-6 -75, *Oświadczenie MSZ DRW odrzucające oszczerstwa Departamentu Stanu USA i oskarżenia Stanów Zjednoczonych o naruszenie w całości Porozumienia Paryskiego w sprawie Wietnamu*, D. II. Wiet. Kom 222-6-75, k. 1 – 2, *Oświadczenie MSZ RWP w sprawie wywierania przez Stany Zjednoczone nacisku na niektóre kraje sojusznice aby udzielały one pomocy dla Nguyen Van Thieu*, k. 1- 2, D. Wiet. Kom 222-6-75, *Oświadczenie rządu DRW o pełnym poparciu dla oświadczenia Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego RWP z dnia 22 marca 1974 o urzeczywistnieniu pokoju i zgody narodowej w Wietnamie Południowym*, k. 1-6, D. Wiet. Kom 222-6-75, *Oświadczenie rządu DRW w sprawie nasilania amerykańskich działań wojennych*, k. 1- 4.

⁴⁶⁵ Więcej na temat porozumień paryskich w pozycjach: R. Jasica, *Problem wietnamski*, Katowice 1977 roku, s. 178-201.

⁴⁶⁶ Ibidem, s. 1.

⁴⁶⁷ Ibidem, s. 2.

⁴⁶⁸ AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 15/79 wiązka 2, *Ocena przebiegu i wyników rozmów Kisisnger – Le Duc Tho w dniu 20 grudnia 1973 roku*, k.3. Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam, 8/77 wiązka 7, D.II. Wiet.222-5-73, *Realizacja porozumień paryskich za okres 60 dni od dnia podpisania*, k. 1-4.

*Sekretarz Generalny ONZ wyraził nadzieję, że porozumienie zostanie osiągnięte w najbliższym czasie*⁴⁶⁹.

Aby uzmysłwić sobie w jaki sposób realizowano założenia konferencji najodpowiedniejsze będzie powołanie się na ocenę okresu 90 dni realizacji porozumienia paryskiego. To co według strony wietnamskiej udało się osiągnąć w wyniku podpisanego porozumienia ujęto w czterech punktach. Po pierwsze zmuszono USA do zaprzestania bezpośredniego zaangażowania wojsk w WP (...) ⁴⁷⁰. Po drugie zmuszono wroga do wymiany jeńców wojskowych ⁴⁷¹. Po trzecie zmuszono do rozminowania wybrzeży DRW (...) ⁴⁷². Po czwarte utworzone zostały punkty kontroli przerwania ognia i przywrócenia pokoju, 4 stronna Komicję Wojskową, MKKiN powołano Mieszana Komisję Ekonomiczną USA - DRW ⁴⁷³. Bez względu na to w jaki sposób dokona się oceny porozumień w odniesieniu do zysków i strat poszczególnych stron biorących udział w wypracowaniu konsensusu. Konferencja w Paryżu dla Stanów Zjednoczonych stała się szansą na honorowe zakończenie konfliktu w Indochinach. Natomiast DRW utwierdziła się w przekonaniu, iż zjednoczenie Wietnamu w Socjalistyczną Republikę Wietnamu jest bliższe niż można było się tego spodziewać. Ową opinię podkreśla w swojej pracy M. Pietrasiak konstatując, że *należy je traktować jako zwycięstwo propagandowe DRW, a także ważny etap na drodze ku zjednoczeniu Wietnamu* ⁴⁷⁴.

---

⁴⁶⁹ M. Pietrasiak, *Problem wietnamski na forum ONZ*, Łódź 2002, s. 277.

⁴⁷⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 15/79 wiązka 6, D.II.WP 222-7-73, Notatka z rozmowy szefa delegacji TRR generała Hoang Anh Tuana odbytej 2 czerwca 1973 roku w jego siedzibie w Camp Davis w bazie Than Son Nhut, k. 1, Patrz: AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam, 7/77 wiązka 4, Notatka informacyjna nr 3. Ocena realizacji porozumienia paryskiego, k.1-3.

⁴⁷¹ Ibidem, k. 2.

⁴⁷² Ibidem, k. 2.

⁴⁷³ Ibidem, k. 2.

⁴⁷⁴ M. Pietrasiak, op. cit., s. 279.

Rozdział III

Stosunki PRL z DRW i Tymczasowym Rządem Rewolucyjnym Republiki Wietnamu Południowego, 1954-1975

1. Uznanie, nawiązanie i rozwój stosunków dyplomatycznych

Powstanie po II wojnie światowej dwóch antagonistycznych bloków polityczno-wojskowych, sterowanych przez USA i ZSRR, zdeterminowało na kilka dziesięcioleci stosunki międzynarodowe. W swoistą grę, której zasady były ustalane przez oba rywalizujące ze sobą mocarstwa¹ zostały wciągnięte m.in. Wietnam i PRL, chociaż w odmiennej formie i zakresie.

PRL jako państwo, którego nazwa została nadana konstytucją uchwaloną 22 lipca 1952 roku, znalazła się w sowieckiej strefie wpływów. Partycypacja w ramach tzw. wspólnoty socjalistycznej była narzucona siłą przez ZSRR. *Polska była traktowana nie tylko jako satelita Moskwy, ale też jako potencjalnie niezbyt silne ogniwo bloku wschodniego*². PRL została członkiem *Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej*, tzw. Układu Warszawskiego, podpisanego w 1955 roku ³. (...) *przez szefów rządów Albanii, Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD), Polski, Rumunii, Węgier i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR)*. Kilka lat wcześniej, 25 stycznia 1949 roku Polska weszła w skład powołanej z inicjatywy Moskwy - Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), mającej na celu integrację gospodarczą w ramach szeroko pojętej *wspólnoty socjalistycznej*⁴.

---

¹ Patrz: Z. Brzeziński, *Plan gry, USA vs ZSRR*, Nowy York 1987.

² W. Jarząbek, *Polska polityka w międzynarodowej i zimnej wojnie w latach 1945 - 1989*, Warszawa 2011, s. 313. Więcej na ten temat w pozycji: W. Jarząbek, *Miejsce Polski w Polityce międzynarodowej lat 1944 - 1947*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 4/2 (8), Warszawa 2005, s. 71 - 88.

³ Więcej na temat Układu Warszawskiego w pozycjach: A. Cutter, *Rola i polityczna działalność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w strukturach Układu Warszawskiego* „Res Polticae”, t. IV, 2011, s. 119 - 142, E. J. Pałyga, *Dyplomacja Polski Ludowej 1944 -1984*, Warszawa 1986, s. 143 - 151. R. Kałużny, *Układ warszawski 1955 - 1991 roku* „Zeszyty Naukowe WSOWL”, nr 1 (147) 2008, s. 190.

⁴ S. Weremiuk, dokonał podziału stosunków pomiędzy ZSRR a krajami socjalistycznymi, według którego kontrolę ZSRR można postrzegać przez pryzmat dwóch modeli. Pierwszy z nich określił mianem *stalinowskiego modelu imperialnego*, gdzie główne decyzje zapadały na Kremlu, czego przykładem było powołanie w ramach wspólnoty socjalistycznej RWPG. Z kolei *model hegemoniczny* powstał w 1956 r., kiedy państwa obozu socjalistycznego uzyskały w obszarach gospodarczych i kulturalnych pewną formę autonomii. S. Weremiuk, *Specyfika stosunków polsko - radzieckich w latach 1944 - 1991 roku* „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, tom 6, numer 2, 2014, s. 44.

Należy zgodzić się z poglądem zaprezentowanym przez S. Weremiuka, że *stosunki pomiędzy ZSRR, a PRL układały się na zasadzie zależności, ich cechą było podporządkowanie jednej strony drugiej i kontrola jednej przez drugą*⁵. Zależność od Moskwy odzwierciedlała się w polityce zagranicznej uprawianej przez przedstawicieli dyplomatycznych PRL. Dyplomacja polska na arenie międzynarodowej działała zgodnie z wytycznymi płynącymi ze strony Kremla. Odnosiło się to zarówno do państw, z którymi rząd PRL nawiązywał stosunki dyplomatyczne (patrz tabela), jak i organizacjami międzynarodowymi z ONZ włącznie⁶. Nie inaczej działało się w kwestii konfliktu wietnamskiego.

Część świata	1945 – 1954	1955 – 1964	1965 – 1974
Europa	24	24	27
Ameryka	2	28	32
Afryka	19	15	30
Azja z Australią i Oceanią	12	22	31
Ogółem	57	89	110

Dynamika rozwoju stosunków dyplomatycznych Polski Ludowej z państwami poszczególnych części świata

Źródło: E. J. Pałyga, *Dyplomacja Polski Ludowej w latach 1944 – 1984*, Warszawa 1986, s. 68.

Moskwa konsekwentnie popierała kurs polityki wyznaczony przez ówczesnego przywódcę DRW – Ho Chi Minha, PRL postępowała analogicznie, podobnie jak pozostałe państwa bloku sowieckiego. Uznanie państwa Ho Chi Minha przez władze polskie nastąpiło 3 lutego 1950 roku. Dzień później nawiązano stosunki dyplomatyczne na szczeblu ambasad. Z powodu I wojny indochińskiej ustanowienie ambasady PRL w Hanoi opóźniło się kilka lat. Dopiero 25 grudnia 1954 roku, Tomasz Piętka *pierwszy Ambasador PRL w Hanoi złożył listy uwierzytelniające*⁷. Otwarcia Ambasady DRW w Warszawie dokonano 25 lipca 1955 roku⁸.

⁵ Ibidem.

⁶ Według E. J. Pałygi *utrzymywanie stosunków dyplomatycznych polegało na tym, że państwa za pomocą swych organów specjalnych, oświadczały sobie bezpośrednią wolę udzielania informacji, prowadząc rokowania i zaciągając zobowiązania* (*Dyplomacja Polski Ludowej w latach 1944 – 1984*, Warszawa 1986, s. 66)

⁷ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (dalej – AMSZ), Departament II, Wietnam, 23/72, *Notatka D.II. Wiet-0-241-2-68*, k. 1.

⁸ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Lista krajów utrzymujących stosunki dyplomatyczne z Tymczasowym Rządem Rewolucyjnym Republiki Południowego Wietnamu*, k. 1-2, Ambasada RP w Hanoi

Pogłębieniu stosunków PRL – DRW w łonie *braterskich narodów* służyła wymiana wizyt delegacji partyjno-rządowych. W dniach 3-7 kwietnia 1957 r. w DRW przebywała polska delegacja z premierem Józefem Cyrankiewiczem na czele. Podczas wizyty podpisana została umowa o współpracy kulturalnej między PRL i DRW. 21-25 lipca tegoż roku, na zaproszenie wystosowane przez Radę Państwa i rząd PRL z rewizytą przebywał w Warszawie prezydent DRW Ho Chi Minh. Z kolei od 6 do 13 października 1959 roku w DRW przebywała delegacja partyjno – rządowa na czele z przewodniczącym Rady Państwa PRL Aleksandrem Zawadzkim. Od 17 do 23 lipca 1961 roku PRL odwiedziła delegacja wietnamska z premierem DRW Pham Van Dongiem⁹ podczas, której podpisano porozumienie o wzajemnej współpracy. Takie kurtuazyjne, wizyty trwały najczęściej kilka dni, a ich harmonogram zaplanowany w najdrobniejszych szczegółach.

Ogółem w omawianym okresie doszło do 6 wizyt polskich delegacji w DRW, w których brali udział najważniejsi dygnitarze PRL: Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki, I Sekretarz KC PZPR Edward Gierek, Prezes Rady Ministrów Piotr Jaroszewicz, wiceprezes Rady Ministrów Józef Tejcma. Strona wietnamska zorganizowała 7 wizyt w PRL, w których udział wzięli: Ho Chi Minh, prezydent Ton Duc Thang, premier Pham Van Dong, Sekretarz KC PPW Le Duan, Nguyen Huu Tho¹⁰ – przewodniczący Prezydium KC NFWWP, wiceminister spraw zagranicznych Nguyen Co Thach¹¹.

8 czerwca 1969 r. NFWWP proklamował powstanie Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego Republiki Wietnamu Południowego (TRR RWP), opozycyjnego w stosunku do władz Południa, działającego na terenach Wietnamu Południowego kontrolowanych przez komunistów. PRL, podobnie jak ZSRS, ChRL inne państwa komunistyczne, uznał TRR RWP i nawiązał z nim stosunki dyplomatyczne. Już *12.VI.1969 roku rząd polski uznał TRR RWP za autentyczną i legalną władzę w Wietnamie Południowym i nawiązał z nim stosunki*

---

https://hanoi.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wybrane_wazniejsze_wydarzenia_w_stosunkach_dwustronnych_plvn/.

⁹ Więcej na temat wizyty Pham Van Donga: AMSZ, Departament II, Wietnam 1969, 23/73, *Stosunki polsko – wietnamskie*, k. 1.

¹⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Program organizacji wizyty oficjalnej w Polsce delegacji Republiki Wietnamu Południowego pod kierownictwem Jego Ekscelencji Pana Nguyen Huu Tho Przewodniczącego Prezydium KC NFWWP, Przewodniczącego Rady Doradczej Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego RWP – 3-6 grudnia 1973 roku*, k. 1-26, D.II.W.P 0-220-2-73, *Wizyta w Polsce Delegacji Republiki Wietnamu Południowego z Przewodniczącym Prezydium KC NFW i Rady Doradczej TRR Nguyen Hu Tho- 3-6 grudnia 1973 roku*, k. 1-4.

¹¹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77, D. II. Wietn – 2412-8-74, *Notatka informacyjna na temat DRW*, k. 6, AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 8/77 wiązka 7, D.I I. Wietn- 220-1a-73, *Wizyta w Polsce wiceministra spraw zagranicznych DRW tow. Nguyen Co Thacha, Program wizyty w-ce MSZ DRW tow. Nguyen Co Thacha*, k. 1-3.

dypłomatyczne¹². Powstało *stałe przedstawicielstwo NFW przy Froncie Jedności Narodowej, które przekształcone zostało w Ambasadę RWP*¹³.

Po podpisaniu przez TRR RWP, jako jednej ze stron układu paryskiego 27 stycznia 1973 roku, jego przedstawiciele zabiegali o poparcie polskich władz partyjnych i państwowych na forum międzynarodowym. Wizyta delegacji wietnamskiej z Przewodniczącym Prezydium KC NFWWP Nguyen Huu Tho w Warszawie (3- 6 grudnia 1973 roku) miała na celu *podniesienie rangi i prestiżu TRR RWP na arenie międzynarodowej (...), potwierdzenie solidarności z walką ludności Południowego Wietnamu o pokojową, ścisłą realizację porozumienia paryskiego (...), zadeklarowanie gotowości udzielenia pomocy gospodarczej (...), przewodniczący Nguyen Huu Tho i MSZ Nguyen Thi Binh wysoko ocenili rozwój wzajemnych stosunków polsko – południowowietnamskich opartych na więzi bratniej solidarności (...)*¹⁴. I Sekretarz KC PZPR E. Gierek zapewniał wtedy o poparciu dla podejmowanych przez TRR RWP na arenie międzynarodowej działań, m.in. prób uzyskania przez nich statusu stałego obserwatora w ONZ¹⁵. *Delegacja RWP wyraziła wdzięczność ludności WP za solidarność i poparcie narodu polskiego*¹⁶.

Po włączeniu Republiki Wietnamu do DRW i powstaniu w ten sposób jednolitego państwa w 1975 roku, władze PRL przyjęły zasadę ciągłości stosunków dyplomatycznych. Socjalistyczna Republika Wietnamu (SRW) ogłoszona formalnie 2 lipca 1976 roku, stała się bezpośrednim następcą prawnym DRW. W związku z tym Józef Puta, dotychczasowy ambasador PRL w Hanoi (od 28 sierpnia 1975 r.) został pierwszym polskim ambasadorem w SRW z dniem 2 lipca 1976 roku.

2. Dyplomacja PRL w tajnej akcji *Marigold* (Nagietek)

Charakterystyka stosunków dyplomatycznych PRL z DRW nie byłaby pełna bez nakreślenia zabiegów dyplomatycznych podejmowanych przez ambasadora Janusza Lewandowskiego, szefa delegacji PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli,

---

¹² AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77, wiązka 4, *Notatka informacyjna nr 2. Stosunki dwustronne Polska – Republika Wietnamu Południowego*, k. 2.

¹³ Ibidem, k. 2.

¹⁴ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *D. II. WP 0 -220-2-73, Wizyta w Polsce Delegacji Republiki Wietnamu Południowego z Przewodniczącym Prezydium KC NFW i Rady Doradczej TRR Nguyen Huu Tho – 3-6.XII.1973 roku*, k. 1-4.

¹⁵ AMSZ, Departament II, Wietnam Południowy 1974, 21/78 wiązka 8, *Stosunki dwustronne Polska – RWP*, k. 2. Więcej na temat problemu wietnamskiego na forum ONZ w pozycji: M. Pietrasiak, *Problem wietnamski na forum ONZ, 1945 -1975*, Łódź 2002.

¹⁶ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Wspólny komunikat polsko – południowowietnamski*, k. 2.

w ramach tajnej akcji, której Amerykanie nadali kryptonim *Marigold*. Owe działania miały na celu doprowadzenie do zakończenia wojny wietnamskiej. Dyplomaci polscy mieli stać się mediatorami, którzy doprowadziliby do porozumienia pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a DRW w początkowej fazie konfliktu, tj. w listopadzie-grudniu 1966 roku.

To, w jaki sposób doszło do pertraktacji pozostaje kwestią sporną. Stany Zjednoczone zdawały sobie sprawę z faktu (...), że *Warszawa nie działała bez poparcia i zatwierdzenia Moskwy*. Autorzy amerykańscy J. G. Hershberg i L. W. Gluchowski¹⁷ uważają, że bez względu na to, kto zainicjował owe działania głównym tematem negocjacji było przyjęcie warunków zaproponowanych przez stronę polską. *Rozpoczęły się rozmowy, które trwały 6 miesięcy i zakodowane były w tajnych depeszach jako Marigold - Nagietek*¹⁸.

Zarówno strona amerykańska, jak i polska, akcję *Marigold* przedstawiają w odmienny sposób. Bezsporny pozostaje fakt, iż Janusz Lewandowski spotkał się z ambasadorem USA Henrym Cabotem Lodgem w rezydencji ambasadora Włoch w Sajgonie Giovanniego D'Orlandi 14 listopada 1966 roku¹⁹. W trakcie rozmowy ambasador Włoch *opowiedział mu o rozmowach, jakie toczyli minister spraw zagranicznych Włoch Amintore Fanfani z Williamem Harrimanem*²⁰, w których Stany Zjednoczone wykazywały zainteresowanie zakończeniem wojny w Wietnamie.

Kwestią problematyczną jest kto był inicjatorem spotkania Lewandowskiego z Cabotem Lodgem. W jednym z artykułów, który ukazał się w „Washington Post”²¹ rok później po opisywanych wydarzeniach podkreślono, że była to inicjatywa Polaków. Inne stanowisko w tej sprawie zostało zarysowane w dokumentach MSZ. Na podstawie ich analizy należy dojść do wniosku, że owo spotkanie odbyło się inicjatywy ambasadora USA²². *W czasie tych spotkań Lodge stwierdził, że Stany Zjednoczone pragną pokojowego uregulowania konfliktu wietnamskiego*²³.

Informacje przekazane ze strony polskiego ambasadora do Warszawy spowodowały dość szybką reakcję władz partyjnych, które postanowiły delegować ministra spraw zagranicznych Adama Rapackiego i ambasadora Jerzego Michałowskiego, przedstawiciela

---

¹⁷ J. H. Hershberg, L. W. Gluchowski, *Who murdered Marigold?*, Washington 2000, s. 6.

¹⁸ Ibidem,

¹⁹ Ibidem.

²⁰ K. Kieć, *Rola PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie*, „Nowa Polityka Wschodnia”, 2019, nr 1 (20), www.czasopisma.com.pl/pl/10-15804/npw, [dostęp 2 czerwca 2019 roku], s. 100 – 101.

²¹ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1971, 51/75 wiązka 3, *Washington Post o zeszłorocznej pokojowej inicjatywie polskiej w sprawie Wietnamu*, „W oczach Zachodu” nr 1420, 9.XII.1967, k. 1-3.

²² Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1971, 51/75 wiązka 3, *D. II. Wietn. 0 -22-1-71, Notatka o rozmowach w sprawie Wietnamu w listopadzie – grudniu 1966 roku*, k. 1-3.

²³ Ibidem, k.1.

PRL w ONZ, na odbywający się w dniach od 18 do 19 listopada 1966 roku Zjazd Komunistycznej Partii Bułgarii. Wysłannicy mieli za zadanie przekazać pozyskane informacje przywódcy ZSRR, Sekretarzowi Generalnemu KPZR, Leonidowi Breżniewowi i ministrowi spraw zagranicznych DRW Nguyenowi Duy Trinhowi, którzy uczestniczyli w zjeździe. *Breżniew wydawał się być zadowolony z rozwoju sytuacji, choć uważał, że rozmowy z Wietnamczykami były czasem bezcelowe, gdyż pomimo deklaracji ze strony niektórych pojedynczych osób, ostatecznie władze DRW znacznie broniły się od zapewnień*²⁴.

Pham Van Dong, premier DRW, spotkał się z ambasadorem Lewandowskim w Hanoi 28 listopada 1966 roku. W trakcie konwersacji premier DRW podkreślił znaczenie Polski w pracach MKNiK. Wyraził zgodę na to, żeby USA przeanalizowała propozycję zakończenia konfliktu. Pham Van Dong nie zamierzał jednak podejmować dialogu z Amerykanami do czasu zawieszenia przez Stany Zjednoczone bombardowań strategicznych DRW. Lewandowski uznał, że *jeśli USA zajmuje stanowisko rokujące nadzieję, to rząd DRW ustosunkuje się pozytywnie*²⁵.

Kolejne spotkania J. Lewandowskiego z ambasadorem USA w Sajgonie zostało wyznaczone na 1 grudnia 1966 roku. H.C. Lodge przybył do ambasadora Włoch około godziny 6:15. Polski dyplomata stwierdził, że prowadzone przez niego rozmowy w Hanoi i Sajgonie *mogą być kluczowe dla zakończenia konfliktu*. Podkreślił, że *podobne stanowisko w tej kwestii wyrażają Adam Rapacki i Władysław Gomułka, I Sekretarz KC PZPR* ²⁶.

Rozmowa prowadzona pomiędzy dyplomatami cechowała się uprzejmością i życzliwością, obie strony były zgodne co do tego, że poruszane na spotkaniu kwestie powinny być opatrzone klauzulą tajności. O ile strona polska jasno sprecyzowała swoje stanowisko, o tyle Amerykanie w Sajgonie podchodzili do wszystkich propozycji z dozą dystansu, czego wyrazem był fakt, że zobowiązali się przedstawić stanowisko dopiero po konsultacji z Białym Domem. J. Lewandowski wyraził pogląd, że *Stany Zjednoczone w pierwszej kolejności powinny powstrzymać bombardowania Wietnamu Północnego*²⁷. Jednocześnie wyraził nadzieję, że *zostanie to osiągnięte tak szybko, jak to tylko możliwe, bowiem przywiązuje do tego bardzo dużą uwagę*²⁸.

---

²⁴ K. Kieć, op. cit., s. 101.

²⁵ AMSZ, Departament II, Wietnam 1971 roku, 51/75 wiązka 3, *Chronologia wydarzeń dot. rozmów J. Lewandowski – Lodge w roku 1966*, k. 1.

²⁶ Foreign Relations of The United States 1964 -1968 (dalej –FRUS), Volume IV, Waszyngton 1966, s. 891. *Telegram from the Embassy in Vietnam to the Department of State, Saigon - 1 December 1966*, , <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d331>, [dostęp 2 czerwca 2019 roku].

²⁷ Ibidem, s. 891.

²⁸ Ibidem,

Strona polska czekała na potwierdzenie przez Amerykanów wypracowanego 10 punktowego programu²⁹, który miał doprowadzić do stołu negocyjacyjnego skonfliktowane strony. Po pierwsze, *Stany Zjednoczone pragną szczerze rozwiązania konfliktu wietnamskiego drogą politycznych negocjacji*. Po drugie, *negocjacje te miały na celu znalezienie rozwiązania wszystkich problemów związanych z konfliktem, drogą dokonania takich zmian w Wietnamie Południowym, które zapewnią interesy stron walczących (...) przeciwko Stanom Zjednoczonym w Wietnamie*. Po trzecie, *Stany Zjednoczone nie będą nalegać na utrzymanie swoich sił zbrojnych lub baz wojskowych w Wietnamie i gotowe są zrealizować w ramach ogólnego porozumienia, swe zobowiązania w tym zakresie zgodnie z deklaracją z Manili*. Po czwarte, *Stany Zjednoczone są gotowe do opracowania konstruktywnych propozycji i omówieniach z przedstawicielami stron walczących obecnie przeciwko USA w Wietnamie. Propozycje te obejmowałyby całość problemu wietnamskiego od zawieszenia broni do całkowitego wycofania wojska amerykańskich z Wietnamu*. Po piąte, *w ramach generalnego rozwiązania Stany Zjednoczone nie przeszkadzałyby w wyłonieniu rządu Południowego Wietnamu zgodnie z wolą ludności, z udziałem wszystkich zainteresowanych, drogą wolnych demokratycznych wyborów. Stany Zjednoczone gotowe są do zaakceptowania odpowiedniego międzynarodowego aparatu kontroli nad takimi wyborami i będą w pełni respektować ich wyniki*. Po szóste, *Stany Zjednoczone uważają, że o zjednoczeniu Wietnamu muszą zdecydować sami Wietnamczycy*. Po siódme *Stany Zjednoczone gotowe są zaakceptować i respektować w pełni prawdziwą i całkowitą neutralność Wietnamu Południowego*. Po ósme *Stany Zjednoczone gotowe są zaprzestać bombardowań DRW, jeśli ułatwi to pokojowe załatwienie konfliktu. Stany Zjednoczone gotowe są uniknąć wywarcia wszelkiego wrażenia jakoby bombardowania zmusiły DRW do rozmów lub też rozmowy rozpoczęły się w zamian za zaprzestanie bombardowań. Zaprzestanie bombardowań nie byłoby też uwarunkowane potrzebą przyznania przez DRW, że infiltruje swe siły zbrojne do Wietnamu Południowego, lub, że czyniła to w przeszłości*. Po dziewiąte *Stany Zjednoczone nie wycofają się z Wietnamu pod naciskiem siły zbrojnej, która zajęłaby ich miejsce w Wietnamie Południowym*. Po dziesiąte (...) *Stany Zjednoczone szczerze pragną rozwiązania konfliktu drogą rokowań to*

---

²⁹ Patrz: FRUS, Volume IV, Waszyngton 1966. *Telegram From the Department of State to the Embassy to Poland, Saigon - 7 December 1966*, s. 910 – 911, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d331>, [dostęp 12 czerwca 2019 roku].

*nie należy oczekiwać, aby zadeklarowały one obecnie lub w przyszłości podporządkowanie się 4-em punktom DRW i 5-ciu punktom Frontu*³⁰.

Po wręczeniu dziesięciopunktowej propozycji ambasadorowi USA nastąpiła dalsza konsultacja. W Waszyngtonie uznano, że propozycje *nie były niezgodne ze stanowiskiem Stanów Zjednoczonych, ale część z nich musiała być sprecyzowana i przedyskutowana (...)*³¹. Wiele wątpliwości nasuwała interpretacja poszczególnych zapisów, co zdaniem Amerykanów mogłoby mieć negatywne skutki. W związku z tym podejmowano działania mające na celu wyeliminowanie wszystkich nieprecyzyjności, pomimo tego, że *sformułowania Lewandowskiego w dużej mierze odzwierciedlały stanowisko rządu USA w omawianych kwestiach i byli oni gotowi do zaakceptowania tego jako podstawy do bezpośrednich rozmów z Wietnamem Północnym*³². W ocenie A. Rapackiego ambasador H. C. Lodge nie był w stanie skonkretyzować, które punkty w przedstawionej propozycji, można było odmiennie interpretować i jakie mogło to nieść za sobą negatywne konsekwencje³³.

Sekretarz stanu Dean Rusk, w odpowiedzi na propozycje ambasadora Lewandowskiego stwierdził, *jesteśmy gotowi podjąć rozmowę w Warszawie, możemy na to przystać*³⁴. Kolejne ustalenia miały zapaść 6 grudnia 1966 roku na spotkaniu wyznaczonym w ambasadzie USA Warszawie, o czym H. C. Lodge powiadomił J. Lewandowskiego. Ponadto ambasador sugerował, aby dziesięciopunktową propozycję przedyskutować z przedstawicielami ambasady północnowietnamskiej w Warszawie³⁵.

Warto nadmienić, iż dość znaczącą rolę w prowadzonych pertraktacjach odegrał ambasador USA w Polsce John Gronouski, który relacjonował stanowisko PRL w sprawie realizacji założeń akcji *Marigold*. Według strony polskiej dalsze pertraktacje zostały przerwane na skutek wznowienia przez USA, po ponad pięciomiesięcznej przerwie,

---

³⁰ Patrz: AMSZ Departament II, Wietnam 1971, 51/75 wiązka 3, D. II. Wietn. 0 -22-1-71, *Notatka o rozmowach w sprawie Wietnamu w listopadzie – grudniu 1966 roku*, k. 1-2

³¹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1971 rok, 51/75 wiązka 3, *Washington Post - o zeszłorocznej inicjatywie polskiej w sprawie Wietnamu*, k. 2.

³² FRUS, Volume IV, *Telegram from the Department of State to the Embassy in Poland*, 5 December 1966, Waszyngton 1966, (brak numeru strony), <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d329>, [dostęp 12 czerwca 2019].

³³ Patrz: FRUS, Volume IV, *Telegram From the Embassy in Poland to the Department of State*, Warsaw - 5 December 1966, Waszyngton 1966, s. 904. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d327>, [dostęp 12 czerwca 2019].

³⁴ FRUS, Volume IV, *Telegram from the Department of State to the Embassy in Poland - 2 December 1966*, Waszyngton 1966, s. 899 <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d325> [dostęp 12 czerwca 2019].

³⁵ Patrz: FRUS, Volume IV, *Telegram from the Embassy in Poland to the Department of State*, Warsaw, 5 December 1966, Waszyngton 1966, s. 904 <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d327> [dostęp 12 czerwca 2019].

bombardowań celów strategicznych Wietnamu Północnego 2 i 4 grudnia ³⁶. W tym czasie przedstawiciele USA w Warszawie i Sajgonie sześciokrotnie byli przez stronę polską ostrzegani przed skutkami takiego postępowania³⁷.

Po wznowieniu bombardowań strategicznych przez siły powietrzne Stanów Zjednoczonych premier DRW Pham Van Dong stwierdził, że w warunkach jakie zaistniały trzeba położyć kres rozmowom rozpoczętym przez USA za pośrednictwem ambasadora Lewandowskiego³⁸. Sprawa przerwania negocjacji została przekazana przez stronę polską L. Breżniewowi, który ocenił jako słuszną. Przywódca Związku Radzieckiego wyraził żal, że Wietnamczycy nie zwrócili się o pomoc do ZSRR w sprawie rozmów z Amerykanami³⁹.

Analiza dokumentów MSZ w Warszawie pozwala na zajęcie jednoznacznego stanowiska w kwestii fiaska zabiegów dyplomatycznych. Główną przyczyną zaprzestania przez DRW, za pośrednictwem Lewandowskiego, dalszych rozmów z Amerykanami było wznowienie bombardowań strategicznych terytoriów Wietnamu Północnego. 7 grudnia 1966 roku A. Rapacki skontaktował się z ambasadorem J. Gronouskim, aby wyrazić niezadowolenie z działań Amerykanów w Wietnamie. Był świadomy tego, że wznowienie bombardowań strategicznych DRW stawiało pod znakiem zapytania powodzenie akcji *Marigold* ⁴⁰. Według niego (...) *nowy etap bombardowań był dziełem tych, którzy próbowali skomplikować i osłabić wysiłek pokojowy* (...) ⁴¹. Pomimo tego, że Polacy starali się stworzyć sprzyjające warunki do podjęcia rokowań strona amerykańska je zaprzepaściła. Ambasadorem J. Gronouski jednak nadal *miał nadzieję, że Polacy zrobią wszystko, aby doprowadzić do negocjacji*. Jednak po kolejnych bombardowaniach DRW 13 i 14 grudnia 1966 roku nastąpiło załamanie rokowań, Strona wietnamska uznała, że są bezcelowe o czym minister Rapacki powiadomił ambasadora Gronouskiego 30 grudnia.

---

³⁶ Patrz: FRUS, Volume IV, *Telegram from the Embassy in Poland to the Department of State, Warsaw, 16 December 1966*, Waszyngton 1966, s. 953 – 957, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d345> [dostęp 12 czerwca 2019] oraz *Telegram from the Embassy in Poland to the Department of State, Warsaw 19 December 1966*, s. 959 - 961, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d346> [dostęp 12 czerwca 2019].

³⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam 1971, 51/75, wiazka 3, D. II. Wietn. 0 -22-1-71, *Notatka o rozmowach w sprawie Wietnamu w listopadzie – grudniu 1966 roku*, k. 3.

³⁸ Ibidem, s. 4

³⁹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1971, 51/75 wiazka 3, *Chronologia wydarzeń dot. rozmów J. Lewandowski – Lodge w roku 1966*, k. 3.

⁴⁰ FRUS, Volume IV, *Telegram from the Embassy in Poland to the Department of State, Warsaw, 7 December 1966*, Waszyngton 1966 (brak oznaczenia strony) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d332> [dostęp 12 czerwca 2019].

⁴¹ FRUS, Volume IV, *Telegram from the Embassy in Poland to the Department of State, Warsaw, 7 December 1966*, Waszyngton 1966 (brak oznaczenia strony) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v04/d332>, [dostęp 12 czerwca 2019].

Według prezydenta USA L. B. Johnsona sprawa wyglądała zupełnie inaczej. Uważał, że Polacy nie tylko przelicytowali swoje karty, ale kiedy trzeba było wyłożyć je na stół okazało się, że ich w ogóle nie mieli⁴². Według niego nie otrzymali niczego co mogłoby być uznane za autorytatywne oświadczenie ze strony Północnego Wietnamu⁴³. Niektórzy politycy, krytycznie nastawieni do polityki prezydenta uważali, iż decyzja o wznowieniu bombardowań była błędem, który przełożył się na fiasko prowadzonych rozmów. Bombardowania obiektów DRW przeprowadzone 13 i 14 grudnia 1966 roku zniechęciły ambasadora Lewandowskiego do zasiadania przy stole negocjacyjnym⁴⁴.

Publicysta „Polityki” Daniel Passent, który był korespondentem podczas wojny wietnamskiej, opublikował w 1969 r. artykuł na temat zabiegów dyplomatycznych PRL pod znamienym tytułem - *Nagietek został ścięty zanim zakwitnął*⁴⁵. Reporter jednoznacznie wypowiadał się w kwestii niepowodzenia akcji *Nagietek*, która nie mogła zakończyć się sukcesem z jednej niezwykle istotnej przyczyny – bierności ówczesnego prezydenta Stanów Zjednoczonych L. Johnsona. Każda ze stron upatrywała fiaska akcji *Marigold* w poczynaniach drugiej strony. Według USA przyczyną zerwania rozmów była pasywność dyplomatów PRL, którzy zaczęli wycofywać się z wcześniej zaprezentowanych postulatów. Dodatkowo administracja amerykańska podejrzewała, że minister spraw zagranicznych A. Rapacki otrzymał „czerwone światło” z Hanoi. Podejrzenia w pewnym zakresie były zasadne. Potwierdzają to dokumenty MSZ, które podkreślają, że Hanoi zdecydowało o zerwaniu dalszych rokowań w momencie wznowienia bombardowań w ramach operacji *Rolling Thunder*. Z kolei strona amerykańska stała na stanowisku, iż decyzja Hanoi została podjęta wcześniej, jeszcze przed wznowieniem bombardowań strategicznych.

Bez względu na to, które stanowisko wydaje się bardziej prawdopodobne (trudno bowiem na podstawie wyżej przywołanych źródeł jednoznacznie opowiedzieć się po jednej ze stron) bezsporny pozostaje fakt, iż zabiegi dyplomatyczne, w których uczestniczyła dyplomacja PRL nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. Nie oznacza to, że należy oceniać ich jako niepotrzebnych. Każda próba podejmowanych pertraktacji, przynajmniej w założeniu, mogła okazać się zapowiedzią procesu zmierzającego do zakończenia konfliktu.

---

⁴² AMSZ, Departament II, 51/75 wiązka 3, *Kto ściął Nagietka?*, k. 1

⁴³ Ibidem, s. 2.

⁴⁴ Więcej na temat operacji *Marigold* w pozycji: J. G. Hershberg, L. W. Gluchowski, *Who murdered Marigold?*, Washington 2000; J. G. Hershberg, *Marigold. The Lost Chance for Peace in Vietnam*, Stanford University Press 2012.

⁴⁵ Patrz: D. Passent, *Operacja Nagietek*, „Polityka” nr 11, nr 51-52, Warszawa 1969, s. 11 – 14.

3. Relacje gospodarcze. Formy polskiej pomocy

W latach 60. i w 1973 roku DRW i PRL podpisały szereg umów o charakterze gospodarczym⁴⁶. Ich realizacja miała jednostronny charakter przybierając ze strony polskiej formę różnorodnej pomocy, z finansową włącznie. W 1968 r. w ramach oferowanej pomocy dla DRW (...) *dostarczono i udzielono: 1.000 ton sucharów, 1.000 ton mleka w proszku, 100 tysięcy metrów tkanin bawełnianych, kredytów inwestycyjnych w wysokości 11 mln rubli, kredytów finansowych w wysokości 12,4 mln rubli*⁴⁷. W kolejnym roku nastąpiło rozszerzenie spektrum pomocy poprzez udzielenie licznych kredytów w postaci: *kredytu długoterminowego na budowę kompletnych zakładów przemysłowych na lata 1965 – 1971 w wysokości 8,5 mln rubli, kredytu finansowego na pokrycie zobowiązań finansowych DRW w latach 1969 roku w wysokości 14 mln rubli, bezzwrotnej pomocy oszacowanej na 17,5 mln rubli oraz kredytów nieprocentowanych*⁴⁸.

Strona polska ponadto zobowiązała się z tytułu udzielonych pożyczek rozłożyć dług na dogodne raty, których spłata miała nastąpić na przestrzeni kilku lat (od 1978 do 1987 roku). Wszystkie ustępstwa poczynione przez PRL miały przyczynić się do odbudowy gospodarczej państwa Ho Chi Minha. *W latach 1961-1973 pomoc i kredyty PRL dla DRW*⁴⁹ *wyniosły ogółem około 11 mln zł*⁵⁰.

W 1969 roku powołano do życia Wietnamską Komisję Współpracy Gospodarczej i Naukowo – Technicznej⁵¹. Komisja miała za zadanie koordynować i nadzorować współpracę zarówno na niwie gospodarczej jak i naukowej pomiędzy rządami obu państw. Dyplomaci PRL, którzy byli delegowani na wietnamski teatr działań zdawali sobie sprawę

⁴⁶ Do najważniejszych należały: porozumienie z 12 czerwca 1965 r. o współpracy gospodarczej między PRL, a DRW, 25 października 1969 roku umowę o współpracy gospodarczej i naukowo – technicznej, 19 stycznia 1973 roku w Warszawie podpisano umowę w sprawie udzielenia DRW kredytu finansowego, 2 lipca 1973 w Warszawie zawarto umowę w sprawie udzielenia DRW kredytu na dostawę towarów w 1973 roku, 25 lipca 1973 roku zawarto umowę w sprawie udzielenia przez PRL kredytu finansowego, 4 grudnia 1973 roku zawarto umowę w sprawie udzielenia przez Polskę pomocy gospodarczej w latach 1973- 1974 roku .

⁴⁷ AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam, 55/78 wiązka 5, D. II. Wiet. 0-23-1-72, O pomocy dla DRW, k. 3.

⁴⁸ Ibidem, k. 3.

⁴⁹ Patrz: Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1972, (dalej – PDD) Warszawa 2005, *Umowa w sprawie udzielenia przez rząd PRL kredytu finansowego dla DRW*, s.737.

⁵⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77, D. II. Wietn-2412-8-74, *Notatka informacyjna na temat DRW*, k. 6.

⁵¹ Więcej na temat owej komisji: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, D. II. – Wietn.0-23-4-74, *Notatka przygotowana dla potrzeb Przewodniczącego i członka Polskiej Delegacji na IV sesję Polsko – Wietnamskiej Komisji Współpracy Gospodarczej i Naukowo – Technicznej*, k. 168 -186, AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Skład oficjalnej delegacji polskiej na IV sesję Polsko – Wietnamskiej Komisji Współpracy Gospodarczej i Naukowo – Technicznej w Hanoi w lutym 1974 roku*, k. 1-2, AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, *Pilna notatka w sprawie przygotowania IV sesji Polsko – Wietnamskiej Komisji Współpracy Gospodarczej i Naukowo – Technicznej w Hanoi luty 1974 roku*, k. 1 – 2.

z tego, że udzielana pomoc gospodarcza nie powinna mieć charakteru bezwarunkowego i winna być realizowana w sposób ostrożny. Inny pogląd w tej kwestii wyrażał wicepremier Le Thanh Ngai, który taką formę *współpracy* gospodarczej między państwami postrzegał jak najbardziej pozytywnie. W październiku 1969 roku w rozmowie z I Sekretarzem KC PZPR Władysławem Gomułą podziękował za *zwiększone dostawy gospodarcze i sprzęt wojskowy w tym roku*⁵². Według strony wietnamskiej (...) *Polacy byli pierwszymi uczciwymi Europejczykami, którzy przybyli do Wietnamu i okazali (...) pomoc*⁵³. Wsparcie gospodarczo – ekonomiczne udzielone DRW (...) *stawiało Polskę na trzecim miejscu wśród europejskich krajów socjalistycznych*⁵⁴ *po ZSRR i NRD*⁵⁵ co pokazuje, iż owa pomoc nie miała charakteru doraźnego.

Delegacje rządowe zarówno DRW jak i TRRRWP niejednokrotnie zwracały się do rządu PRL o wsparcie gospodarcze. Strona wietnamska musiała zdawać sobie sprawę z faktu, iż (...) *nie mogła domagać się od takiego biednego kraju jakim była Polska większej pomocy* (...) ⁵⁶. W rozmowach przeprowadzonych w Moskwie w 1973 roku przez ambasadora PRL Zenona Nowaka skonkretyzowano postulat o zintensyfikowaniu pomocy ze strony państw usytuowanych na samym szczycie hierarchii zamożności. Rząd PRL w jednej z notatek odnoszących się do pomocy realizowanej dla *przyjaciół* podkreślał, iż problem nie stanowiło zbyt małe spektrum wsparcia, ale swoista niechęć co do konieczności jej udzielania. Zwracano również uwagę na nieefektywność polsko – wietnamskiej komisji⁵⁷.

---

⁵² AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 51/75 wiązka 3, *Protokół rozmowy I Sekretarza KC PZPR tow. Władysława Gomuły z członkiem Biura Politycznego KC Partii Pracujących Wietnamu wicepremierem Le Thanh Ngai – Warszawa 25 października 1969 roku*, k. 1 – 2.

⁵³ PDD 1972 rok, pod red. P. Długołęcki, szyfrogram nr 1050 z Hanoi nadany 28.I.72 roku, 28 stycznia, *szyfrogram wicepremiera Wincentego Kraśki do premiera w Demokratycznej Republice Wietnamu*, s. 38, Warszawa 2005.

⁵⁴ Więcej na temat współpracy gospodarczej w ramach krajów socjalistycznych: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, D.II. Wiet 0-23-5-75, *Notatka w sprawie pomocy PRL dla Wietnamu i całość jej koordynowania ramach krajów socjalistycznych*, k. 22. Informacje na temat powiązań gospodarczych z krajami kapitalistycznymi: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Powiązania gospodarcze DRW z krajami kapitalistycznymi*, k. 1-16, Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej – AAN) Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI-529, *Informacje o uzgodnieniach dotyczących zakresu pomocy udzielonej Wietnamowi przez kraje RWPG w 1975 roku*, k.1-8.

⁵⁵ AMSZ, Departament II, 17/74 wiązka 8, *Organizacja MSZ i placówek dyplomatycznych*, k.4. Jeśli chodzi o wsparcie obozu socjalistycznego to według danych Ministerstwa Handlu Zagranicznego w latach 1966 – 1970 Wietnam uzyskał wsparcie w postaci inwestycji i kredytów finansowych w następujących sumach: ZSRR – 614 mln rubli, CSRS – 24,7 mln rubli, NRD – 84, 6 mln rubli, WRL – 58, 6 mln rubli, LR – 26,2 mln rubli, SRR – 12,9 mln rubli, PRL – 93,4 mln rubli (dane na podstawie PDD 1973, pod red. P. M. Majewski, *Notatka 9.03.1973 rok, 9 marca szyfrogram w Hanoi o pomocy wojskowej państw socjalistycznych dla DRW*, s. 118, Warszawa 2006).

⁵⁶ PDD 1972 rok, pod red. P. Długołęcki, *szyfrogram nr 6376 z Moskwy nadany 9.6.1972, 9 czerwca szyfrogram ambasadora w Moskwie o rozmowie z dyplomatami wietnamskimi*, s. 330 – 331, Warszawa 2005.

⁵⁷ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej – AAN), Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI-529, *Informacje o uzgodnieniach dotyczących zakresu pomocy udzielonej Wietnamowi przez kraje RWPG w 1975 roku*, k. 1-8.

Podczas wspomnianej wyżej wizyty w Warszawie delegacji wietnamskiej z Przewodniczącym Prezydium KC NFWWP Nguyen Huu Tho w grudniu 1973 roku⁵⁸ zabiegano u E. Gierka o kolejną pomoc gospodarczą⁵⁹. Wietnamczykom zależało na dostarczeniu sprzętu potrzebnego do odbudowania państwa pod względem infrastrukturalnym tj. pługów, traktorów, spychaczy, koparek. E. Gierek podkreślił, że PRL udzieliło pomocy gospodarczej w takim zakresie jakim to było możliwe, przywołując problemy transportowe jakie napotykały władze PRL na terenie ChRL (strona polska niejednokrotnie zwracała uwagę na problemy w realizacji importu z DRW)⁶⁰.

Ponadto w dniach 17-23.X. 1973 roku do PRL przybyła delegacja gospodarcza z wicepremierem Duong Thanh Longiem⁶¹. W ramach pertraktacji pomiędzy przedstawicielami dyplomatycznymi doszło do swoistego konsensusu. W ich wyniku strona polska zobowiązała się dostarczyć drogą morską (port Hajfong) pomoc w terminie do 31 marca 1974 roku w formie: 200 ton smalcu, 10 ton konserw rybnych, 30 ton koncentratów zup, farmaceutyki (mln zł), 5 sztuk mikrobusów Nysa, 10 sztuk samochodów – Fiat 125 p⁶²

PRL udzielała NFWWP pomocy w postaci artykułów żywnościowych, medykamentów. Rozdysponowała także kredytami inwestycyjnymi i finansowymi, które nie zawsze były efektywnie wykorzystywane przez stronę wietnamską.

---

⁵⁸ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Program organizacji wizyty oficjalnej w Polsce delegacji Republiki Wietnamu Południowego pod kierownictwem Jego Ekscelencji Pana Nguyen Huu Tho Przewodniczącego Prezydium KC NFWWP Przewodniczącego Rady Nadzorczej TRR RWP*, 3-6 grudnia 1973 roku, k. 1-26, *Wizytacja w Polsce delegacji DRW przewodniczącego KC NFW i Rady Doradczej TRR 3-6XII.1973*, k. 1-2, *Skład delegacji TRR RWP, która przybędzie do PRL z oficjalną wizytą przyjaźni od 3 do 6. XII. 1973 roku*, k. 1-2, *Program wizyty oficjalnej w Polsce delegacji RWP pod kierownictwem Przewodniczącego Rady Doradczej TRR RWP Przewodniczącego KC NFWWP Towarzysza Nguyen Huu Tho* 3-6 grudnia 1973, k. 1-7, *Materiały do wizyty Przewodniczącego Prezydium KC NFWWP Nguyen Huu Tho w Polsce w dniach 3-6 grudnia 1973 roku*, k. 1, *Pilna notatka w sprawie oficjalnej wizyty w Polsce delegacji RWP z Przewodniczącym Prezydium KC NFWWP Nguyen Huu Tho na czele w dniach 3-6 grudnia 1973 roku*, k. 1-13, *D.II.WP 0-220-2-73, Wizyta w Polsce Delegacji Republiki Wietnamu Południowego z Przewodniczącym Prezydium KC NFW i Rady Doradczej TRR Nguyen Huu*, k. 1- 4. Podczas tego okresu wizytę złożyła także Minister Spraw Zagranicznych Nguyen Thi Binh. Więcej na temat owej wizyty: AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Wizyta pani Nguyen Thi Binh MSZ TRR w Polsce rozmowy 6-10. XII.1973 roku*, k. 1-12.

⁵⁹ Patrz: AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Zapis rozmowy I Sekretarza KC PZPR E. Gierka z Przewodniczącym Nguyen Huu Tho w dniu 5. XII. 1973r*, k. 1-3.

⁶⁰ Ibidem, k. 49.

⁶¹ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *Wizyta delegacji gospodarczej TRR RWP z wiceministrem Duong Thanh Longiem na czele w dniach 1- 23. X.1973*, k.1-2.

⁶² AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 4, *D. II.WP-320-2-73, Notatka sporządzona przez ambasadora Fijałkowskiego 27.X.1973*, k. 1.

	Kontyngenty po wprowadzonych zmianach	Stan zawartych kontraktów	Realizacja dostaw
1.III.1961	5,800	5,744	4,940
17.X.1966	8,795	5,302	4,208
12.X.1967	11,900	11,750	9,859
7.VI.1968	7,133	5,600	4,936
25.X.1969	8,672	5,116	1,218
2.VII.1973	1,500	-	-
Razem:	43,800	33,823	26,170

Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *D.II. Wiet.- 0-23-10-75, Kredyty inwestycyjne udzielane przez PRL dla DRW*, k. 76.

Umowa na rok	Wysokość kredytu
1966	7,000
1967	9,000
1968	12,400
1969	14,000
1970	14,500
1971	2,800
1972	10,400
1973	3,600
Razem	73,300

Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Kredyty finansowe udzielane przez PRL dla DRW w latach 1966 – 1973*, k. 75 (dane w mln rubli).

Dokonując analizy danych zawartych w tabelach należy wysnuć wniosek, że największa wysokość kredytów finansowych udzielanych dla strony wietnamskiej została przyznana w latach 1968 – 1970 roku, a więc w czasie intensyfikacji działań militarnych w Indochinach. Według danych zaprezentowanych przez ambasadę PRL w Hanoi w ciągu 20

lat udzielono pomocy (nie włączając w to pomocy wojskowej) około 7,5 miliarda zł co w przeliczeniu stanowiło kwotę 170 mln rubli⁶³. W ramach zapewnionego wsparcia strona polska zaoferowała bezzwrotną pomoc w kwocie 1,816 mln zł, *kredyty płatnicze z tytułu osiągniętych ujemnych sald wymiany clearingowej w kwocie 3.300 mln zł, długoterminowych kredytów inwestycyjnych 1,760 mln zł, finansowanie strat polskich przedsiębiorstw żeglugowych 308 mln zł, dofinansowanie działalności polskiego personelu 220 mln zł*⁶⁴.

W 1973 roku Rada Ministrów PRL uchwałą z dnia 2.3.1973 nr 42/73⁶⁵ roku sprecyzowała program pomocy dla DRW. Owy akt prawny regulował: *doraźną pomoc bezzwrotną w postaci leków, żywności i odzieży na kwotę 124 mln zł (...), odbudowę i wyposażenie szpitala na 500 łóżek w miejscowości Vinh (150 – 180 mln zł)*⁶⁶, *odbudowę ze zniszczeń zbombardowanej przez Amerykanów szkoły im . Przyjaźni Polsko – Wietnamskiej w Thanh Tri koło Hanoi. Orientacyjny koszt 14,6 mln zł. pomoc w zakresie zawodowej rehabilitacji inwalidów wojennych na ogólną wartość 21 mln zł (...), prace projektowe w zakresie odbudowy i przebudowy miasta Hajfong. Orientacyjny koszt 10 mln zł, zawodowe przeszkolenie 1,000 robotników, techników i inżynierów w Polsce (...)*⁶⁷. Dodatkowo w 1975 roku rząd DRW zwrócił się do władz PRL o następujące przedmioty: maszynki, koparki, obrabiarki, wodomierze, materiały wybuchowe, pompy do błota, tkaniny, podnośniki hydrauliczne, odbiorniki telewizyjne itp.⁶⁸

Należy podkreślić, iż w latach 50 pomiędzy PRL a Wietnamem istniała równowaga w zakresie bilansu handlowego. W wyniku eskalacji konfliktu uległa zachwianiu

---

⁶³ Dane na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, D.II. Wietn-0-23-10-75, *Informacje o całokształcie pomocy ekonomicznej i społecznej udzielonej przez naród polski narodowi Wietnamu w latach 1955 – 1975*, k. 1.

⁶⁴ Ibidem, k. 1.

⁶⁵ Więcej na temat pomocy rządowej udzielanej dla Wietnamu w latach 1973 – 1980: PDD 1973 rok, pod red. P. M. Majewski, Warszawa 29 stycznia 1973 roku, 29 stycznia, *pilna notatka na temat zakończenia wojny w Wietnamie*, s. 37, Warszawa 2006.

⁶⁶ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, 14 sierpnia notatka Komisji Planowania stosunków gospodarczych z Wietnamem. Do Wietnamu w tym celu miała udać się grupa specjalistów z wiceministrem. Pachó. Więcej na ten temat: PDD 1959 rok, pod red. P. Długołęcki Notatka 28.04.1959 roku, 28 kwietnia notatka wicedyrektora Departamentu V w sprawie pomocy dla Demokratycznej Republiki Wietnamu, s. 306, Warszawa 2011. Wsparcie w postaci budowy szpitala zostało uregulowane uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów nr 217/60 z dnia 30. VI.1960 roku.

⁶⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Notatka uzupełniająca do informacji o całokształcie pomocy ekonomicznej i społecznej PRL dla DRW w latach 1955 – 1975*, k. 1-2, *Materiały w sprawie pomocy gospodarczej dla DRW* k. 76. W związku z kredytami udzielanymi przez PRL po roku 1960 budowane były następujące obiekty: zakład naprawy taboru kolejowego Gian Lam, płuczka węgla w Campha, stocznia remontowa budowana w Gieng - Day, cukrownia w Van Diem, wytwórnia cegły silikonowej w Chen – Hanoi, zakład produkcji elementów prefabrykowanych z betonu –Hanoi, cegielnia w Co – Dam i Gieng-day, fabryka okuć w Hanoi (itp.). Patrz: PDD 1975 rok, pod red. P. Długołęcki, 14 sierpnia 1975 roku notatka Komisji Planowania stosunków gospodarczych Wietnamem, s. 539 – 542, Warszawa 2010.

⁶⁸ Informacje na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, D. II. Wiet – 0- 233-74, *Lista 1, Wyposażenie materiałów o których dostarczenie w 1975 roku DRW zwraca się do PRL*, k. 1 -3.

doprowadzając do sytuacji kiedy po stronie PRL powstał dodatni bilans handlowy. Owa zależność wybrzmiewa w notatce sporządzonej na podstawie relacji zastępcy ambasadora w Hanoi S. Miedzińskiego, który skonstatował, iż *polski eksport obejmował 76 pozycji gdy import w Wietnamie obejmuje 18 pozycji*⁶⁹. Jednocześnie podkreślał, iż w tym zakresie eksport do krajów socjalistycznych w 1969 roku został zniwelowany o 50% co pokazuje zahamowanie dalszej wymiany handlowej przynajmniej jednostronnie. Analogiczna pomoc była zapewnienia rządowi TRR RWP⁷⁰. Strona polska była w szczególności zainteresowana zwiększeniem dostaw cyny, dywanów wełnianych, juty, herbaty⁷¹.

W omawianym okresie stosunki gospodarcze PRL z Wietnamem w większości przypadków miały charakter jednostronny. Niezwykle trudna sytuacja, w jakiej znajdował się rząd Północnego Wietnamu z powodu intensyfikacji działań wojennych, wpłynęła w sposób zasadniczy na nieefektywność wywiązania się z obowiązków wynikających z umów zawartych z PRL.

4. Pomoc wojskowa

Oprócz wsparcia gospodarczego, rząd PRL udzielał *przyjaciółom wietnamskim*⁷² nieodpłatnej pomocy wojskowej w latach 1965-1973⁷³. Do Wietnamu wysyłano sprzęt strzelecki i artyleryjski, amunicję, granaty, materiały wybuchowe, sprzęt dowodzenia i kierowania, łączności i radiolokacji, inżynieryjno - saperski i przeprawowy, sprzęt samochodowy, ciągniki, pojazdy specjalne, sprzęt kwatermistrzowski, instrumenty medyczne,

---

⁶⁹ IPN BU 2602/8423, Teczka nr 74/69, Raporty wchodzące z AW w Hanoi, Notatka służbowa dotycząca wymiany handlowej pomiędzy Polską, a DRW opracowana na podstawie relacji zastępcy ambasadora PRL w Hanoi S. Miedzińskiego oraz radcy materiałów BRH, s. 482-483.

⁷⁰ AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, Sprawa bezzwrotnej pomocy gospodarczej dla TRR RWP, k.1, Pilna notatka w sprawie przyspieszenia podpisania umowy o pomocy gospodarczej dla TRR RWP, k. 1, Wykaz towarów przeznaczonych do dostawy dla TRR RWP w ramach bezzwrotnej pomocy gospodarczej w 1975 roku, k.1, Lista sprzętu i towarów bezzwrotnej pomocy rządu PRL dla TRR RWP na rok 1975 celem wnoszenia wkładu w poprawę stopy życiowej ludności i budowy terenu wyzwolonego Południowego Wietnamu, k. 1, Specyfika proponowanych towarów, które zostały by w ramach pomocy doraźnej przekazane ludności Wietnamu Południowego zamieszkalej tereny nowo wyzwolone w Wietnamie Południowym, k. 1, D. II. Wietn. Płd 23—75, Pomoc gospodarcza dla RWP, k. 1, Notatka w sprawie udzielenia TRR pomocy, k.1.

⁷¹Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 4, Tezy do rozmów z delegacją wietnamską w Warszawie 8-13 listopada 1975 roku, k.1- 4, Toast I Sekretarza KC PPW Le Duana, k. 1-8, Wspólne oświadczenie polsko- wietnamskie, k. 1-10, Materiały informacyjne o Wietnamie w związku z wizytą delegacji partyjno- rządowej DRW z I Sekretarzem KC PPW Le Duanem (8-13.XI.1975), k. 1-19.

⁷² 23 listopada 1973 podpisano w Warszawie porozumienie w sprawie udzielenia dalszej pomocy w uzbrojeniu i sprzęcie wojskowym.

⁷³ IPN BU 2602/11100, Teczka 074/75: Raporty, notatki służbowe, sprawozdania z działalności, pisma przewodnie do materiałów przysłanych przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi. Notatka służbowa w sprawie dostaw pomocy wojskowej PRL dla DRW na 1975 roku, k. 69-72.

leki farmaceutyki⁷⁴, części zamienne do wyżej wymienionego sprzętu⁷⁵. Pomoc ogółem wyniosła 121,3 mln rubli⁷⁶ i była dostarczana drogą morską oraz kolejową przez ChRL.

Odzwierciedlała się również w przyjmowaniu przez Ministerstwo Obrony Narodowej na studia wojskowe słuchaczy WAL do Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie. W czasie studiów Wietnamczycy kształcili się w zakresie pilotażu, produkcji materiałów wybuchowych, budowy lotnisk oraz elektroniki. (...) *W 1967 roku 80 słuchaczy wietnamskich wyjechało na studia z nich 50 po ukończeniu studiów zdobyło wykształcenie inżyniera, a 30 ukończyło szkołę pilotażu*⁷⁷. W kolejnym roku⁷⁸ przybyło 11 słuchaczy⁷⁹.

Pomoc militarna płynęła zarówno ze strony PRL jak i krajów zrzeszonych w *łonie socjalistycznej wspólnoty*. Na ten cel Bułgarska Republika Ludowa wystosowała wsparcie szacowane na 10,5 mln rubli. Pomoc ze strony Czechosłowackiej Republiki Ludowej oscylowała wokół 12,5 mln rubli. Z kolei wsparcie Niemieckiej Republiki Demokratycznej wyniosło 4 mln rubli, Węgierskiej Republiki Ludowej 17 mln rubli, Polskiej Rzeczypospolitej

---

⁷⁴ Więcej na temat dostarczania uzbrojenia: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Wykaz uzbrojenia i sprzętu wojskowego dostarczanego do DRW w ramach nieodpłatnej pomocy wojskowej*, k. 55 – 69.

⁷⁵ Dane na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Notatka o nieodpłatnej pomocy wojskowej udzielanej DRW oraz laotańskim siłom wyzwoleniczym w latach 1965 – 1973*, k.1.

⁷⁶ Ibidem, k. 1. W tym w 1965 – 23 mln rubli, w 1966 – 10 mln rubli, w 1967 – 10,6 mln rubli, w 1968 – 15,6 mln rubli, w 1969 – 17,5 mln rubli, w 1970 – 17,5 mln rubli, w 1971 – 8,8 mln rubli, w 1972 – 9,0 mln rubli, w 1973 – 9,3 mln rubli. Podobna wartość została przedstawiona w: AMSZ w Warszawie, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 4, *Wizyta delegacji partyjno – rządowej DRW pod przewodnictwem towarzysza Le Duana – I Sekretarza KC PPW w Polsce w okresie 8.XI-13.XI 1975 w relacji prasy wietnamskiej*, k. 1, PDD 1973rok, pod red. P. M. Majewski, *Notatka 15 marca 1973 roku Warszawa, 9 marca szyfrogram ambasady w Hanoi o pomocy wojskowej państwu socjalistycznym dla DRW*, k. 119, Warszawa 2006.

⁷⁷ IPN BU 2602/11100, *Teczka 074/75 Raporty, notatki służbowe, sprawozdania z działalności, pisma przewodnie do materiałów przesyłanych przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi w 1974 – 1975, Notatka służbowa na temat studiów 5 słuchaczy WAL na Wydział Fizyki ciała stałego WAL przeprowadzonego 11 lutego 1974 roku z towarzyszem st. płk Trinh Din Ku z-cą Szefa Zarządu Kadr Głównego Zarządu Politycznego*, k. 16.

⁷⁸ Więcej na temat kształcenia żołnierzy WAL w WAT w: IPN BU 2602/11100, *Teczka 074/75 Raporty, notatki służbowe, sprawozdania z działalności, pisma przewodnie do materiałów przesyłanych przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi w 1974 – 1975, Notatka służbowa z rozmowy ze starym pułkownikiem Trih Din Kiu zastępcą Szefa Zarządu Kadr GZP WAL na temat studiów WAL w WAT w 1974 roku*, k. 52-54, *Notatka służbowa z prośby szefa Departamentu Kadr GZP WAL o zgodę na zwiększenie ilości żołnierzy WAL kierowanych na studia do Wojskowej Akademii Technicznej w WP*, k. 98 – 99, *5 letni plan wyjazdów wojskowych Wietnamskiej Armii Ludowej na studia do Polski w latach 1976-1980*, k. 116-120, IPN BU 2602/10298, *Teczka 74/73: Raporty, notatki służbowe, pisma przesłane przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi za 1973 rok dot. m.in. przesyłania materiałów, spraw administracyjnych i organizacyjno-kadrowe attachatu, Notatka służbowa w sprawie prośby strony wietnamskiej o skierowaniu specjalistów WAL na szkolenie WAT*, k. 14-16, IPN BU 2602/11099, *Teczka 073/75: Pisma wychodzące do Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi dot. zamówień na materiały informacyjne i realizacji bieżących spraw administracyjno-organizacyjnych attachatu, Przyjęcia do WAT w 1973 roku*, k. 12-13.

⁷⁹ IPN BU 2602/11100, *Teczka 074/75 Raporty, notatki służbowe, sprawozdania z działalności, pisma przewodnie do materiałów przesyłanych przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi w 1974 – 1975, Notatka służbowa na temat studiów 5 słuchaczy WAL na Wydział Fizyki ciała stałego WAL przeprowadzonego 11 lutego 1974 roku z towarzyszem st. płk Trinh Din Ku z-cą Szefa Zarządu Kadr Głównego Zarządu Politycznego*, k. 17.

Ludowej 9,3 mln rubli⁸⁰. Zestawienie pokazuje, iż PRL nie odbiegała znacząco od poziomu pomocy udzielanej dla DRW przez państwa bloku sowieckiego (poza Węgierską Republiką Ludową, której zaangażowanie w tym zakresie miało charakter bardziej intensywny);

5. Współpraca naukowa i kulturalno - oświatowa

Współpraca naukowo - techniczna PRL z DRW (...) została zapoczątkowana podpisaniem porozumienia w 1956 r w Hanoi (...) ⁸¹. Współpraca kulturalno – oświatowa⁸² pomiędzy PRL a DRW i TRR RWP przejawiała się głównie w wymianie przedstawicieli świata kultury oraz w przyjmowaniu studentów na studia w Polsce ⁸³. W 1968 roku zgodę na kształcenie otrzymało 400 studentów wietnamskich i 1400 stażystów i praktykantów.⁸⁴ W kolejnym roku sytuacja wyglądała analogicznie. *W 1975 roku przebywało w Polsce (...) 831 obywateli DRW*, którzy podejmowali naukę na polskich uczelniach w zakresie studiów magisterskich i doktoranckich.

Miasto	Studia Magisterskie	Studia Doktoranckie
Warszawa	130	39
Gdańsk	104	10
Kraków	94	9
Łódź	90	46
Wrocław	76	8
Szczecin	61	7
Katowice	42	1
Toruń	29	1
Poznań	27	3

⁸⁰ Dane na podstawie: PDD 1973 rok, Warszawa 2006, Szyfrogram nr 3308 z Hanoi nadany 9.3.73, Szyfrogram ambasady w Hanoi o pomocy wojskowej państw socjalistycznych dla DRW, s. 110.

⁸¹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Sprawozdanie oceniające przebieg dwustronnej współpracy naukowo – technicznej między PRL a DRW*, k. 8.

⁸² Pomędzy DRW, a PRL w odniesieniu do tej kwestii została podpisana umowa o Współpracy Kulturalnej na lata 1974 – 1975, a także 7 lutego 1956 roku umowa o współpracy naukowo – technicznej, 6 kwietnia 1957 roku umowa o współpracy w dziedzinie kultury, 7 sierpnia 1959 umowa o współpracy w dziedzinie Radiofonii i Telewizji, 8 grudnia 1968 umowa o współpracy w dziedzinie zdrowia.

⁸³ Patrz.: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *Wietn 0-23-11-75, Sprawozdanie oceniające przebieg dwustronnej współpracy naukowo – technicznej między PRL a DRW*, k. 1-8.

⁸⁴ AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, *D.II. Wietn. 0-540-4-75, Informacje na temat kształcących się w Polsce obywateli DRW*, k. 1.

Olsztyn	13	-
Opole	9	-
Lublin	-	2
Razem	675	126

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 5, D.II. Wiet. 0-540-4-75, *Informacje na temat kształcących się w Polsce obywateli DRW*, k. 1.

Powołując się na dane zaprezentowane w formie tabeli należy zaznaczyć, iż największa grupa Wietnamczyków została przyjęta na studia w takich ośrodkach naukowych jak Warszawa, Gdańsk, Kraków i Łódź. Pomimo przyjacielskich stosunków jakie krystalizowały się w łonie szkolnictwa wyższego występowały pewne perturbacje, co wynikało z faktu, iż Ambasada DRW niejednokrotnie ingerowała w sprawy osobiste studentów. Nie zezwalała na ukończenie nauki, wydalała swoich obywateli z błahych powodów⁸⁵. Przyjmowanie studentów z zagranicy wiązało się z dodatkowymi kosztami, które były pokrywane przez rząd PRL. Koszt kształcenia jednego studenta wynosił 40 tys. zł rocznie. Jeśli chodzi o kształcenie doktorantów kwota ta ulegała podwyższeniu do 70 tys. zł rocznie. Największe nakłady finansowe były przeznaczane na stażystów, bowiem koszt utrzymania jednego stażysty w trakcie roku wynosił 90 tys. zł.⁸⁶ Ponadto wsparcie ze strony PRL płynęło także w zakresie pomocy medycznej. W trzeciej dekadzie listopada 1968 roku delegacja Ministra Zdrowia PRL z generałem Władysławem Barcikowskim podpisała w Hanoi porozumienie o współpracy w dziedzinie zdrowia (...)⁸⁷.

⁸⁵AMSZ, Departament II, Wietnam 1975 rok, *Notatka w sprawie wydalenia z terytorium PRL studentów obywateli innych państw socjalistycznych*, k. 1-2. Ambasada PRL musiała także radzić sobie z sytuacjami ekstremalnymi. Cała sytuacja z wydaleniem studentów z uczelni była skomplikowana, w momencie kiedy student wietnamski związał się z Polką, która spodziewała się jego dziecka. W związku z tym niejednokrotnie Wietnamczycy zwracali się do władz PRL i DRW o możliwość pozostania. Aby Wietnamczyk mógł zawrzeć związek małżeński musiał uzyskać zgodę rządu DRW, co nie było łatwe. Przykładem apelu o pomoc jest list Wietnamczyka, który nie otrzymał zgody na przedłużenie pobytu w Krakowie: Patrz: AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI - 529, *List do I Sekretarza KP PZPR w Krakowie*, k.1-3.

⁸⁶ Dane na podstawie: AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI - 539, *Informacje o uzgodnieniach dotyczących zakresu pomocy udzielanej Wietnamowi przez kraje RWPG w 1975 roku*, k. 8.

⁸⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam 1969 rok, 23/73, *Od 17 do 23 listopada 1961 roku przebywała w Polsce wietnamska delegacja z premierem Pham Van Dongiem. Podpisano wspólne oświadczenie zawierające rozdział o wzajemnej współpracy*, k. 2, AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, *Wizyta w DRW delegacji Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej PRL – 11.XI.1974*, k. 1-2 w ramach której podejmowano dyskusje na temat projektu szpitala w Vinh, pomocy przy odbudowie ośrodka rehabilitacji i laboratorium analiz higieny górników, dostarczenia leków przeciwko gruźlicy.

Współpraca kulturalna między krajami odzwierciedlała się m.in. w zobowiązaniach dotyczących corocznego tłumaczenia⁸⁸ i publikowania jednego dzieła literackiego. (...) ⁸⁹. Ponadto miała miejsce ożywiona wymiana delegacji organizacji społecznych, dziennikarzy, literatów, naukowców, filmowców, służby zdrowia, oświaty i szkolnictwa, oraz miast stołecznych Hanoi i Warszawy.⁹⁰ W ramach XX-lecia powstania PRL w Hanoi zorganizowano tydzień filmu polskiego, wystawy w najważniejszych miastach DRW tj. Hanoi i Hajfongu oraz akademię w Teatrze Miejskim w Hanoi. Różnego rodzaju inicjatywy realizowane ze strony DRW podkreślały dobre relacje kulturalne pomiędzy państwami⁹¹. Bardzo wiele wzmianek na temat Polaków (wietnamska nazwa Ba Lan) oraz odbywających się wizyty dyplomatycznych pojawiały się w prasie wietnamskiej⁹². Wszystko to miało na celu podkreślenie znaczenia stosunków na linii Warszawa – Hanoi.

Ambasada DRW w Warszawie zwracała się niejednokrotnie do polskich organizacji o pomoc w organizacji obchodów powstania NFWWP w 1965 roku⁹³. Z okazji 13 rocznicy powstania NFWWP Przewodniczący Prezydium KC NFWWP wyraził podziękowania za gratulacje przesłane przez stronę polską⁹⁴. Strona wietnamska nie pozostawała dłużna w tej kwestii, bowiem współpracując z Ambasadą PRL w Hanoi organizowała uroczystości z okazji 29⁹⁵ i 30⁹⁶ rocznicy powstania PRL. Owe działania uzyskały także pozytywny wydźwięk w prasie wietnamskiej. W czasie obchodów zorganizowano projekcje filmów w

---

⁸⁸ Informacja dotycząca tego jakie książki zostały przetłumaczone na język wietnamski w: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, *List of Polish Book Translated Into Vietnamese AT Their National Library*, k. 1-4.

⁸⁹ AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, D.II. Wiet 50-2-74, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Informacji i Współpracy Kulturalnej w Warszawie, k.1.

⁹⁰ PPD 1973 rok, pod red. P. M. Majewski, 5 luty 1973 roku. Notatka Departamentu III na temat stosunków PRL – DRW, s. 45, Warszawa 2006, Na mocy uchwały nr 59/69 Rady Ministrów z dnia 26 marca 1969 roku wsparto stronę wietnamską w postaci podręczników szkolnych na łączną kwotę 12 mln zł (Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1973, pod red. P. M. Majewski, 15 marca notatka Komisji Planowania na temat polsko – wietnamskich stosunków gospodarczych i pomocy dla DRW, s. 121, Warszawa 2006.).

⁹¹ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/ 77, Notatka w związku z obchodami XX -lecia PRL, k. 1.

⁹² Patrz: AMSZ Departament II, Wietnam 1975, 55/78 wiązka 4, Wizyta delegacji partyjno – rządowej DRW pod przewodnictwem Le Duana – I Sekretarza KC PPW w Polsce w okresie 8.XI – 13.XI.1975 w relacjach prasy wietnamskiej, k.1-2.

⁹³ AMSZ 46/75, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1970, D. II. Wiet-55 4-65, Notatka dotycząca obchodów 5 rocznicy powstania FWN w Wietnamie Południowym, k. 1-2.

⁹⁴ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 8/77 wiązka 7, Podziękowania Przewodniczącego Prezydium KC NFW- dr Nguyen Huu Tho za gratulacje i życzenia nadesłania z okazji obchodów 13 rocznicy powstania NFW WP, k. 1.

⁹⁵ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1973, 8/77 wiązka 7, D. II. 11-2-73, Informacja o imprezach w DRW z okazji Święta Narodu PRL w 1973 roku, k.1- 3.

⁹⁶ AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77, Sprawozdanie z realizacji programu obchodów XXX lecia PRL w DRW, k. 1-9, Ramowy program pobytu delegacji frontów narodowych krajów socjalistycznych biorących udział w uroczystościach jubileuszowych 30 lecia Polski Ludowej, k. 1. Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 22/77, Wizyta delegacji KC Frontu Ojczyźnianego Wietnamu DRW z prof. Thieu na czele na obchody 30 lecia PRL 19-29.1974, k.1-4, Ramowy program, pobytu delegacji frontów narodowych krajów socjalistycznych biorących udział w uroczystościach jubileuszowych 30 lecia PRL, k. 1-4, Program pobytu krajów socjalistycznych na uroczystość XXXI lecia PRL 18 – 25 lipca 1974 roku, k. 1-4.

okolicy Viem Diem, spotkania z naukowcami i młodzieżą akademicką Uniwersytetu Hanojskiego. W trakcie święta ambasador Władysław Domagała otworzył wystawę poświęconą osiągnięciom PRL, w czytelni Biblioteki Narodowej Hanoi otwarto ekspozycję polskich książek naukowych i tłumaczeń wietnamskich⁹⁷. Strona polska uczestniczyła w 40 rocznicy powstania Komunistycznej Partii Indochin, 25 lecia powstania DRW, 80 urodzin Ho Chi Minha co stanowiło manifestację (...) *poparcia na arenie międzynarodowej i działania w kierunku utrwalenia prestiżu TRR RWP (...)*⁹⁸.

Reasumując, należy stwierdzić, że w omawianym okresie władze partyjne i rząd PRL popierały sprawę zjednoczenia Wietnamu pod przywództwem Ho Chi Minha czego wyrazem było uznanie i nawiązanie stosunków dyplomatycznych z DRW a następnie z TRRW. Rozwój dobrych relacji wzajemnych potwierdzały wizyty delegacji partyjno – rządowych, które uczestniczyły m.in. w ważnych wydarzeniach obu krajów. Ważną dziedziną w stosunkach polsko-wietnamskich była współpraca gospodarcza, która w latach 60, w związku z eskalacją konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej, przybrała jednostronny charakter. Rząd PRL udzielał nieodpłatnej pomocy gospodarczej, bezzwrotnych pożyczek, kredytów, dostaw sprzętu i uzbrojenia. Współpraca DRW i PRL odzwierciedlała się także na szczeblu kulturalnym, naukowym i oświatowym, czego wyrazem było m.in. przyjmowanie studentów wietnamskich na studia magisterskie, doktorskie i różnego rodzaju staże. Wszystkie działania czynione ze strony władz PRL miały na celu nie tylko pokazanie solidarności z narodem wietnamskim w ramach *rodziny socjalistycznej*, ale także liczone, iż na kanwie przyjacielskich stosunków będzie można wypracować odpowiednie podłoże do pozyskania informacji wywiadowczych, szczególnie w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych.

---

⁹⁷ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1974, 21/77, *Sprawozdanie z realizacji programu obchodu XX lecia PRL w DRW*, k. 1-9.

⁹⁸ AMSZ Departament II, Wietnam 1974, 21/77 , *D. II. Wietn. Pld -22-5-74, Przegląd stosunków PRL z RWP*, k. 6.

Rozdział IV

Wywiad wojskowy PRL. Struktura i zadania Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w latach 1965 – 1975

1. Powstanie i przemiany organizacyjne wywiadu wojskowego PRL do 1965 roku

Genezy wywiadu wojskowego PRL należy upatrywać w czasie II wojny światowej. W większości przypadków badacze zajmujący się owym zagadnieniem wiążą jego powstanie z powołaniem w 1944 roku w Lublinie - Sztabu Głównego Wojska Polskiego. Niezaprzeczalnym faktem jest to, że *ówczesna armia polska nie była armią suwerennego państwa, bo i takiego państwa wówczas nie było. Powstała z woli Stalina wizji, dotyczącej ujarzżenia i zdominowania (...) Polski*¹. W składzie owej struktury funkcjonował Oddział Wywiadowczy Wojska Polskiego. Do jego zadań należały kwestie związane z szeroko pojętym wywiadem operacyjnym: *określenie składu i rozmieszczenia sił nieprzyjaciela znajdującego się przed frontem, rozpoznania ugrupowania bojowego i sił pierwszego rzutu wojsk nieprzyjaciela, ustalenie rejonów ześrodkowania odwodów, a przede wszystkim jednostek pancernych i zmotoryzowanych, określenie kierunku czasu przesunięcia odwodów, określenie systemu ognia i rozmieszczenia stanowisk ogniowych artylerii i rejonów umocnionych, jak również punktów obrony oraz zapór inżynierskich*².

W skład Oddziału Wywiadowczego Wojska Polskiego³ wchodziło 13 wydziałów – referatów, na których czele stał szef oddziału. Funkcję tę sprawował płk Nikinor Gołośnicki, któremu bezpośrednio podlegali zastępcy, płk Sergiusz Orzewski, płk Aleksiej Kukanow, pomocnik szefa oddziału inż. ppłk Wasyl Krasnow. Do Oddziału Wywiadowczego Wojska Polskiego należały referaty: I - Rozpoznania Ogólnowojskowego, II - Agenturalny, III - Działalności Dywersyjnej, IV – Informacyjny, V- Rozpoznania Lotniczego, VI - Wywiadu Radiowego, VII - Techniki Agenturalnej, VIII – Szyfrów, IX – Personalny, X - Śledczy, XI –

---

¹ *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w , tom I , pod red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2016, s. 481*

² Patrz. W. Tkaczew, *Powstanie w działalność organów informacji Wojska Polskiego w latach 1943 -1948. Kontrwywiad Wojskowy*, Warszawa 1994, s. 143 – 245, A. Nogaj, *Powstanie i organizacja Oddziału Wywiadowczego Sztabu Głównego Wojska Polskiego w latach 1944 -1945 [w:] Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w, tom I , pod red. W. Skóra, P. Skubisz, Szczecin 2016, s. 550.*

³ Dokładne informacje na temat struktury organizacyjnej Oddziału Wywiadowczego Wojska Polskiego w pozycji: A. Nogaj, op. cit., s. 553 - 563.

Administracyjno – Gospodarczy, XII – Finansowy, XIII – Tajny⁴. *Etatowo oddział winien liczyć 87 pracowników tym generała, 67 oficerów, 15 podoficerów oraz 4 szeregowców*⁵. Następnie na mocy rozkazu Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego dokonano przekształcenia Oddziału Wywiadowczego w Oddział II Sztabu Generalnego, który funkcjonował od sierpnia 1945 do listopada 1951 roku.

Inny pogląd w tej kwestii wyraża Sławomir Cenckiewicz, upatrując jego początku w 1943 roku, kiedy powołano do życia 1 Polską Dywizję Piechoty im. Tadeusza Kościuszki z gen. Zygmunt Berlingiem⁶ na czele. Badacz na poparcie swojej tezy wskazuje, iż w powstałej strukturze mającej charakter stricte wojskowy, od momentu jej funkcjonowania występowały komórki wywiadowcze. Bez względu na to, które ze stanowisk wydaje się bardziej przekonujące, niezaprzeczalny pozostaje fakt, iż struktury przyszłego Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego zaczęły krystalizować się w połowie lat 40 XX w.

Od momentu powstania Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, który został powołany *rozkazem organizacyjnym nr 00177 naczelnego dowódcy Wojska Polskiego z dnia 18 lipca 1945 roku*⁷ funkcję szefa sprawował płk Nikinor Gołośnicki pseudonim *Ożoga*. Już w 1945 roku na to stanowisko został wyznaczony płk Gieorgij Domaradzki. Warto nadmienić, że zarówno Gołośnicki jak i Domaradzki byli oficerami oddelegowanymi z ZSRR do pracy w strukturach wywiadowczych PRL. *W Oddziale II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego sowieccy instruktorzy stali się najważniejszymi pracownikami wywiadu. Według danych z 8 sierpnia 1945 roku w Oddziale II pełniło służbę 53 oficerów z czego 52 to byli wywiadowcy Armii Czerwonej*⁸.

Obsada personalna jednoznacznie wskazywała, że to właśnie radzieccy doradcy zostali ulokowani na najistotniejszych szczeblach strukturalnych wywiadu wojskowego. Miało to zagwarantować odpowiednią kadrę w Oddziale II. Obsadzanie kierowniczych stanowisk oficerami radzieckimi pozwalało na kontrolowanie struktur wywiadowczych i ich ściśle podporządkowanie woli płynącej z Kremla. Podobny pogląd przedstawili Ł. Roman i G.

---

⁴ Dane na podstawie: A. Nogaj, op. cit., s. 565 – 567.

⁵ Ibidem, s. 553 – 554.

⁶ S. Cenckiewicz, *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943 – 1991*, Warszawa 2011, s. 64. Berling został mianowany na wyraźny rozkaz Stalina. Należy zaznaczyć, iż nie był on jedyną kandydaturą wysuniętą na to stanowisko. Do politycznej walki stanęli jeszcze płk B. Kieniewicz oraz gen. K. Świerczewski, a także R. Satanowski. Zabiegi czynione przez Z. Berlinga oraz audjencje u Stalina doprowadziły do tego, iż uzyskał zgodę w 1943 roku na sformowanie: 1 Dywizji im. Tadeusza Kościuszki. Państwowy Komitet Obrony ZSRR, aby zalegalizować wcześniej podejmowane kroki, podjął uchwałę nr 3294, która sankcjonowała powstanie dywizji.

⁷ R. Leśkiewicz, R. Peterman, *Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa [w:] Historyczno – prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944 – 1990)*, zbiór studiów, pod red. A. Jusupowicia i R. Leśkiewicza, Warszawa 2013, s. 171.

⁸ Ibidem, s. 64.

Winogrodzki, którzy stwierdzili, że powstały wywiad (...) *funkcjonował w obszarze kreowanego przez komunistów Wojska Polskiego*⁹.

W początkowym okresie funkcjonowania Oddziału II jego struktura wyglądała następująco: Szef Oddziału II Sztabu Generalnego, Zastępca Szefa Oddziału II do Spraw Wywiadu Agenturalnego, Pomocnik Szefa Oddziału II do Spraw Łączności Agenturalnej i Szef Węzła Radiowego, Wydział Rozpoznania Wojskowego, Wydział Wywiadu Agenturalnego, Wydział Wywiadu Agenturalnego i Dywersji, Wydział Informacyjny, Wydział Cenzury Wojskowej, Sekcja Rozpoznania Radiowego, Sekcja Techniki Operacyjnej, Sekcja Łączności Specjalnej (Szyfrowej), Sekcja Śledcza, Sekcja Personalna, Sekcja Administracyjno-Gospodarcza, Kancelaria Tajna, Węzeł Polowy¹⁰.

Przez cały okres istnienia Oddziału II kwestiami związanymi z (...) *kierowaniem oficerów radzieckich do jednostek WP zajmował się Główny Zarząd Kadr Armii Czerwonej, a także częściowo zarządy kadr poszczególnych rodzajów wojsk (broni) i służb*¹¹. W związku z deficytem kadrowym, który uwidocznił się w drugiej połowie lat 40 (...) *prowadzono intensywną rekrutację zarówno do Centrali jak i placówek dyplomatycznych*¹². Większą szansę na zasilenie kadry wywiadowczej miały jednostki, które wcześniej należały do Komunistycznej Partii Francji lub działały w Armii Czerwonej, przez co w oczach szefów poszczególnych komórek jawiły się jako poprawni politycznie.

Pod koniec lat 40¹³ KC PZPR dokonał kategoryzacji oficerów biorąc pod uwagę ich postawę ideologiczną, dzieląc ich na dobrych, obcych, wrogich. Na piedestale stawiano tzw. uświadomienie polityczne. 60% kadry Oddziału II¹⁴ pochodziła z rodzin robotniczych i chłopskich, natomiast 35% z drobnomieszczaństwa i inteligencji¹⁵. W strukturach Oddziału II przeważali ludzie młodzi, około 90% oficerów pochodziła z roczników 1922 – 1930¹⁶. Należy podkreślić, że żołnierze bez wykształcenia nie stanowili znaczącego odsetku kadr wykonujących zadania wywiadowcze. Najbardziej restrykcyjne wymogi były konkretyzowane w stosunku do oficerów wyjeżdżających za granicę. Taka osoba według wywiadu wojskowego powinna mieć wykształcenie wyższe, znać języki obce, należeć do

⁹ Ł. Roman, G. Winogrodzki, *Służby Specjalne w bezpieczeństwie państwa*, Józefów, 2016, s. 97.

¹⁰ A. Marcinkiewicz, *Sposób archiwizowania i przechowywania dokumentacji w Zarządzie II Sztabie Generalnym Wojska Polskiego*, „Przegląd Archiwalny IPN” t. 3, Warszawa 2010, s. 10.

¹¹ E. J. Nalepa, *Oficerowie armii radzieckiej w Wojsku Polskim w latach 1943 – 1968*, Warszawa 1995, s. 13.

¹² A. Marcinkiewicz – Kaczmarczyk, *Obsada Personalna Oddziału II Sztabu Generalnego WP w latach 1945 – 1956*, „Przegląd Archiwalny IPN”, t. 7, Warszawa 2014, s. 76.

¹³ W latach 1946- 1947 - 40% osób było absolwentami szkół wyższych uczelni, 40% ukończyło szkoły średnie, 20% ukończyło szkoły podstawowe lub zawodowe.

¹⁴ Więcej na temat kadry Oddziału II Sztabu Generalnego w pozycji: A. Nogaj, op. cit., s. 487 – 510.

¹⁵ Dane na podstawie: A. Marcinkiewicz – Kaczmarczyk, op. cit., s. 80.

¹⁶ Ibidem, s. 90.

inteligencji, a także cechować się właściwą postawą polityczną. Zatem dokonując porównania polityki kadrowej w latach 40 i 50 należy zwrócić uwagę na jej radykalną zmianę, co było nierozdzielnie związane z poszerzaniem przez Związek Radziecki strefy wpływów, nie tylko w Polsce.

Koniec lat 40 dla Oddziału II nie był czasem łatwym, bowiem większość oficerów wchodzących w jego skład nie miała odpowiedniego przygotowania do wykonywania zadań wywiadowczych. Niekompetentny skład, braki kadrowe, które starano się sukcesywnie niwelować, wpływały negatywnie na jego możliwości wywiadowcze. Okres ten dla Oddziału II charakteryzował się intensyfikacją represji w łonie struktur sił specjalnych. Proces stopniowego odpływu kadry pochodzącej z ZSRR w odniesieniu do struktur wywiadu wojskowego został zapoczątkowany w 1946 roku. W 1947 roku gen. Wacław Komar, szef Oddziału II Sztabu Generalnego, podejmował w tym kierunku stosowne kroki. Zatrudnił kilkudziesięciu oficerów wcześniej służących w przedwojennej armii. Okres ten charakteryzował się tym, że (...) większość oficerów radzieckich została już odkomenderowana z WP, w obsadzie personalnej Oddziału II występowało więcej polskich nazwisk¹⁷. Kroki podejmowane przez gen. Komara miały na celu przyspieszenie procesu polonizacji Oddziału II. Kierunek reform wyznaczony przez szefa Oddziału II napotkał trudne do przezwyciężenia przeszkody.

W 1949 roku Marszałkiem Polski i Ministrem Obrony Narodowej został Konstanty Rokossowski, który zastąpił na tym stanowisku Michała Rolę – Żymierskiego. Bezpośrednio po przejęciu funkcji, Minister Obrony Narodowej dążył do zwiększenia wydatków na siły zbrojne PRL, co stało się zarzewiem konfliktu (...) z otoczeniem Bieruta - Mincem, Bermanem i Zambrowskim¹⁸, a także z gen. W. Komarem. W tej optyce W. Komar był postrzegany przez Rokossowskiego jako jedna z osób, która posiadała wpływ na decyzje podejmowane przez Bieruta. Było więc kwestią czasu kiedy zmiany w MON objęły swym zasięgiem wywiad wojskowy i samego Komara (...)¹⁹.

W takim klimacie politycznym rozpoczęto czystkę w strukturach wywiadowczych, co przejawiało się w aresztowaniach ponad 100 oficerów. Podjęte działania śledcze w większości przypadków kończyły się aresztowaniami. W wyniku represji pozbawiono wolności w 1952 roku także szefa Oddziału II. Dwa lata wcześniej (...) z Oddziału II usunięto

---

¹⁷ A. Marcinkiewicz – Kaczmarczyk, op. cit., s. 75.

¹⁸ S. Cenckiewicz, op. cit., s. 75.

¹⁹ Ibidem, s. 75.

122 oficerów (...)²⁰. Aresztowania, pozorne procesy sądowe doprowadziły do tego, że (...) *zapadło 40 wyroków śmierci, a wobec dziesiątek orzeczono wysokie kary więzienia*²¹.

Szef Oddziału II przeżył zorganizowane czystki i w 1954 roku uzyskał zwolnienie z aresztu, po opuszczeniu którego nie mógł liczyć na odzyskanie wcześniej utraconych wpływów. Zarzuty konkretyzowane w stosunku do gen. W. Komara oscylowały wokół nieodpowiedniej polityki werbunkowej oficerów, *tworzenia kumoterskich spółek nastawionych na wyciąganie z pacy wywiadowczej jak największych zysków materialnych*²². Wszystko to wpłynęło na decyzję odsunięcia go od władzy i sowietyzacji struktur wywiadowczych.

Przejawem tego typu polityki było powołanie w 1951 roku na stanowisko szefa Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. Konstantina Wsiljewicza Kasznikowa, który w latach 30 pełnił służbę w strukturach sowieckiego Głównego Zarządu Wywiadowczego (GRU - *Gławnoje Razwiedywatielnoje Uprawlenije*). 15 listopada 1951 roku Oddział II został przekształcony w Zarząd II Sztabu Generalnego, wtedy też powołano zupełnie nową strukturę organizacyjną wywiadu wojskowego. Należało do niej szefostwo Zarządu II, Wydział Polityczny, Wydział Ogólny, Oddział I, który zajmował się rozpoznaniem wojskowym. Oddział II pełnił rolę Wywiadu Agenturalnego, Oddział III zajmował się działaniami informacyjnymi. W gestii Oddziału IV leżały zagadnienia zwiane z Techniką Operacyjną. W skład Zarządu II wchodził także Wydział Operacyjny, oraz Wydział Attachatów Wojskowych, Wydział Personalny, Wydział Łączności Specjalnej, Wydział Finansów, Sekcja Kontroli Finansowo – Gospodarczej, Wydział Administracyjno – Gospodarczy.

W lipcu 1952 roku władzę po Kasznikowie przejął płk Igor Jakowlewicz Suchacki, w 1953 roku płk Fiedor Tichonowicz Wiedmied, a w 1955 roku płk Tadeusz Jedynak. Ten ostatni *miał opinię zaufanego Sowietów i bezwzględnego wykonawcę ich rozkazów, co miało się przejawiać ściąganiem do Zarządu specjalistów do wrywania paznokci z Informacji Wojskowej (...)*²³.

Zarząd II²⁴ Sztabu Generalnego²⁵ Wojska Polskiego podlegał Ministerstwu Obrony Narodowej. W wyniku przeobrażeń, które miały miejsce na początku lat 50, (...) ²⁶ otrzymał

---

²⁰ Ibidem, s. 79.

²¹ Ibidem, s. 79.

²² Ibidem, k. 79

²³ Ibidem, k. 87 – 88.

²⁴ Dokładne dane związane z etatyzacją i otrzymywanymi gratyfikacjami pieniężnymi kadr Zarządu II Sztabu Generalnego w pozycjach: Instytut Pamięci Narodowej Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (dalej- IPN BU) 2602/10239, *Księga etatowa Zarządu II Sztabu Generalnego wraz z obsadą personalną*

oznaczenie Jednostki Wojskowej 4452. W tym okresie (...) *utworzono stanowisko zastępcy do sprawy politycznych.*

2 czerwca 1952 r. rozkazem organizacyjnym MON Marszałka Polski Konstantego Rokossowskiego numer 0047 roku powołano do życia jednostkę wojskową, która miała stać się remedium na nieefektywność prowadzonych działań wywiadowczych. Jednostka Wojskowa nr 2000 miała na celu odpowiednie przygotowanie oficerów wyjeżdżających za granicę, na których barkach spoczywały działania mandatowe w Indochinach, podejmowane z ramienia Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli, a w późniejszym okresie z ramienia Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru. Pomimo tego, iż obie organizacje zostały powołane w celach stricte dyplomatycznych, do których należało czuwanie nad przestrzeganiem postanowień konferencji genewskiej z 1954 roku i paryskiej z 1973 roku, owe struktury dla wywiadu wojskowego PRL (szczególnie dla pionu wojskowego) stanowiły źródło pozyskiwania informacji o armii amerykańskiej i jej sojusznikach²⁷. *Ówczesny stan osobowy jednostki wynosił 330 oficerów, podoficerów, żołnierzy służby zasadnicze. pracowników cywilnych, dyplomatycznych i tłumaczy*²⁸.

Jednostka Wojskowa nr 2000 wchodziła w skład struktury organizacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Jednocześnie zarządzeniem nr 022 z dnia 28.12.1959 roku podlegała Szefowi Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Formalnie jej działalność regulowały dwa akty prawne. Pierwszy z nich stanowiła uchwała Prezydium rządu PRL nr 686/53 z dnia 12.09.1953 roku w sprawie utworzenia, wyposażenia i utrzymania przedstawicielstwa PRL w Komisji Państw Neutralnych w Korei. Natomiast druga uchwała Prezydium Rządu nr 722/54 z dnia 26.10.1954²⁹ w sprawie utworzenia,

---

poszczególnych stanowisk. Etat Zarządu II Sztabu Generalnego nr 01/22 na podstawie zarządzenia Szefa Sztabu Generalnego nr 05/ org. 1969 – 1974, IPN BU 2602/ 10237, Księga etatowa w 1965 roku, IPN BU 2602/10238, Etat nr 1/518 Zarządu II Sztabu Generalnego wraz z obsadą personalną poszczególnych stanowisk ważny za okres od 1.02.1963 do 30.09.1966 roku, IPN BU 2602/10240, Księga etatowa, IPN BU 2602/10322, Teczka nr 179/69, Sprawozdania, plany zatrudnienia, dokumenty, podstawy do obliczenia uposażeń i wynagrodzeń oraz korespondencja w sprawach wydatków osobowych za rok 1971, IPN BU 2602/10002, Listy płac za V 1971 roku, IPN BU 2602/10000, Listy płac za III 1971, IPN BU 2602/10004, Listy płac za VI 1971 rok, IPN BU 2602/10005, Listy płac za VII 1971 rok, IPN BU 2602/10006, Listy płac za IX 1971 rok.

²⁵ Dokładane informacje na temat struktury, funkcjonowania i zakresu zadań poszczególnych pionów wchodzących w skład Sztabu Generalnego w pozycji: J. Babuła, *Ćwierć wieku w Sztabie Generalnym WP w latach 1969 – 1995. Wspomnienia i refleksje*, Warszawa 2004.

²⁶ A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 12.

²⁷ Więcej na temat działalności wywiadowczej poszczególnych komisji w Wietnamie i utworzonej przy tej komisji rezydentury w rozdziałach traktujących o Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli i Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli.

²⁸ IPN BU 2602/23810, *Historia powstania Jednostki Wojskowej 2000, Udział Polski w Misjach Pokojowych w Korei, Wietnamie, Laosie, Kambodży, Nigerii, Biskim Wschodzie. Sprawa prowadzona przez biuro attachatów wojskowych. Jednostka Wojskowa 2000* Warszawa, k. 4.

²⁹ IPN BU 2602/7881, *Teczka nr 2. Materiały dotyczące Jednostki Wojskowej 2000*, Warszawa 1967, k. 144.

wyposażenia i utrzymania przedstawicielstw PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli nad wykonaniem rozejmu w Indochinach.

Ogółem w okresie od 1953 roku do lipca 1965 do pracy w międzynarodowych komisjach oddelegowano poprzez Jednostkę Wojskową ogółem 1172 oficerów Wojska Polskiego oraz oficerów³⁰ Wojskowej³¹ Służby Wewnętrznej³².

Od momentu powstania Jednostki Wojskowej nr 2000 do 1961 roku w jej łonie funkcjonowała Grupa Rezerwowa, która zajmowała się szkoleniem żołnierzy do prowadzenia misji na wietnamskim teatrze działań. Do jej prerogatyw należało czuwanie nad ośmiomiesięcznymi rotacjami oficerów w Wietnamie. Dodatkowo przygotowywała raporty o charakterze moralno – politycznym w odniesieniu do poziomu upartyjnienia oficerów wysyłanych do pracy w międzynarodowej misji dyplomatycznej. Grupa Rezerwowa³³ utrzymywała odpowiedni poziom dyscypliny wśród żołnierzy. Na jej barkach spoczywały kwestie związane z badaniami lekarskimi, wyposażeniem i umundurowaniem oficerów, a także zapewnienia diet na wyżywienie żołnierzy. W 1961 roku owa formacja liczyła 4 oficerów stałych, 5 szeregowych, 83 stanowisk zmiennych w tym 36 stacjonujących

---

³¹ Wojskową Służbę Wewnętrzną regulowały dwa akty prawne: rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 01/ MON z dnia 10 stycznia 1957 roku oraz zarządzenie organizacyjne nr 0013 szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z dnia 21 stycznia 1957 roku o rozformowaniu Głównego Zarządu Informacji. Wcześniej wymienione regulacje prawne powoływały Szefostwo WSW, Zarząd WSW Warszawskiego Okręgu Wojskowego, Zarząd WSW Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Zarząd WSW Śląskiego Okręgu Wojskowego, i Oddział WSW Marynarki Wojennej. Następnie na mocy rozkazu z dnia 19 maja 1958 roku w dniu 1 czerwca 1958 roku powołano do życia Zarząd WSW Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju, który w późniejszym okresie tj. 1968 roku podzielono na Zarząd WSW Wojsk Lotniczych i Zarząd WSW Wojsk Ochrony Powietrznej Kraju. Jeśli chodzi o strukturę organizacyjną we początkowym okresie funkcjonowania struktur WSW wyglądała ona następująco: Zarząd I zajmował się organizacją pracy kontrwywiadowczej w poszczególnych strukturach WSW, Zarząd II w swych prerogatywach mieścił prace dochodzeniowo – porządkową. Z kolei Oddział III zajmował się szeroko pojętą techniką operacyjną, obserwacją. W zakresie Oddziału Ogólnego/ IV znajdowały się sprawy powiązane z ewidencją operacyjną, archiwum, łącznością kodową i szyfrową. Wydział V podejmował czynności śledcze. Wydział VI miał za zadanie ochraniać komórki wywiadowcze Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Wcześniej zarysowana struktura funkcjonowała do lat 60 XX w, następnie uległa modernizacji. Wydział Polityczny zajmował się szeroko pojętą pracą ideologiczno – partyjną. Zarząd I miał za zadanie prowadzić osłonę kontrwywiadowczą Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, a także wszelkich Instytucji Centralnych MON. Zarząd II sprawował nadzór nad sprawami mającymi charakter szpiegowski, prowadził działania ochraniające przez radioelektronicznym rozpoznaniem. Oddziałowi II zlecano pracę związaną z obserwacją zewnętrzną. Oddział IV - zajmował się ewidencją operacyjną i prowadzeniem archiwum, w zakresie jego zadań leżała łączność szyfrowa. Oddział V prowadził nadzór nad pracą charakterze dochodzeniowo – śledczym. Oddział VI kontrolował pracę porządkową. Oddział Szkolenia i Analiz opracowywał programy, materiały niezbędne dla rozwoju kontrwywiadowczego. Ponadto w skład jej struktur wchodził Oddział Kadr, Wydział Finansów, Ośrodek Techniki Operacyjnej Szefostwa WSW, Węzeł Łączności Szefostwa WSW, Kompania Samochodowa Szefostwa WSW. Dane na podstawie: R. Leśkiewicz, R. Peterman, op. cit., s. 169 – 170.

³² Ibidem, k. 146.

³³ Patrz: IPN BU 2602/7881, *Materiały dotyczące..., Program Szkolenia Ideologicznego*, k. 129 -132, *Plan tematyczny ideologiczno – teoretyczny*, k. 134, *Plan tematyczny szkolenia politycznego podoficerów zawodowych i nadterminowych*, k. 135 – 137.

w Wietnamie³⁴. Dodatkowo w obszarze jej działań znajdowały się zabiegi związane z wyrabianiem paszportów dyplomatycznych oraz przyjmowaniem oficerów po powrocie z misji tj. *dokonywanie badań lekarskich przybyłych do kraju oficerów, wydawanie legitymacji służbowych, odbiór paszportów, przedstawienie powracających oficerów przez Szefa Wydziału Kadr Zarządowi II Sztabu Generalnego zainteresowanym Szefom Oddziałów, udzielanie urlopu za pobyt w tropikach oraz rozliczanie z Grupą Rezerwową i skierowanie oficerów do Departamentu Kadr MON*³⁵.

W 1965 roku przeobrażeń strukturalnych wywiadu dokonał ówczesny szef Zarządu II Sztabu Generalnego gen. Grzegorz Korczyński. Struktura wywiadu opierała się na dziewięciu oddziałach: Pionu Operacyjnego i Pionu Informacyjnego: Agenturalnym Europejskim (Wydziały Niemiecko – Skandynawski i Romański), Informacyjnym Europejskim (Wydziały Niemiecko – Skandynawski i Romański), Agenturalnym Pozaeuropejskim (Wydziały Angielsko – Bliskowschodni i Amerykański), Informacyjnym Pozaeuropejskim (Wydziały Angielsko – Bliskowschodni i Amerykański), Operacyjnym (Wydziały w Sopocie, Szczecinie i na Śląsku, Techniki Operacyjnej (Wydział *Operacyjny i Techniczny*), *Studiów i Oceny Sił Zbrojnych NATO* (dwa Wydziały *Polityki i Strategii i Przygotowania Europejskiego Teatru Wojny i oraz Sił Zbrojnych NATO i Techniki*) oraz *Rozpoznania Wojskowego. Ośrodka Informacyjnym, Wydziału Wydawniczego, Wydział Kadrowo – Mobilizacyjnym, Wydziału Łączności Specjalnej, Wydziału Finansów i Rewizji Finansowo – Materiałowej, Wydziału Administracyjno - Gospodarczego, Ośrodka Szkolenia, Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego, Radiowęzła, Kompanii Samochodowej*³⁶.

Zatem Oddział II Sztabu Generalnego należy postrzegać jako poprzednika Zarządu II Sztabu Generalnego, który po okresie wdrażania reform na szerszą skalę prowadził działania wywiadowcze nie tylko w Europie, ale także na terenach, m.in. w Azji Południowo – Wschodniej.

2. Zarząd II Sztabu Generalnego w latach 1965 – 1975 roku

W 1965 funkcję szefa Zarządu II Sztabu Generalnego objął gen. Włodzimierz Oliwa, wkrótce po ukończeniu Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR im. Marszałka Klimenta Woroszyłowa w Moskwie. W okresie jego urzędowania do 1971 roku struktura

---

³⁴ IPN BU 2602/7881, *Materiały dotyczące...*, *Sprawozdanie Jednostki Wojskowej 2000 na 1966 roku*, k. 55.

³⁵ IPN BU 2602/7881, *Materiały dotyczące...*, *Sprawozdanie z zakresu zadań wykonywanych przez Grupę Rezerwową Jednostki Wojskowej 2000*, k. 59.

³⁶ S. Cenckiewicz, op. cit., s. 138.

wywiadu została rozszerzona poprzez powołanie do życia *Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego* (1967). Jego następcami byli płk Bolesław Szczepaniak (1971 – 1973) i gen. Czesław Kiszczak (1973 – 1979).

Szef Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (...) *koordynował (jego) działalność i był przełożonym wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych, których tam zatrudniano*³⁷. Wytyczne w zakresie sposobu realizacji zadań stricte wojskowych, otrzymywał od Ministra Obrony Narodowej. W latach 1956-1968 ową funkcję sprawował Marszałek Polski Marian Spychalski, a w latach 1968-1983 gen. armii Wojciech Jaruzelski. Niżej w hierarchii znajdowali się zastępcy szefa, którzy kierowali poszczególnymi pionami tj. Operacyjnym, Informacyjnym, Rozpoznania Wojskowego. Do zadań jakie leżały w gestii zastępców szefa wywiadu wojskowego PRL należało sprawowanie nadzoru na podległymi strukturami, organizacja odpowiedniego poziomu współpracy pomiędzy komórkami zlokalizowanymi w obrębie pionu. Czuwanie nad organizacją szkoleń pracowniczych oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu utrzymania i gotowości bojowej. Jeśli chodzi o szefów komórek organizacyjnych do ich głównego zakresu działań należały przede wszystkim kwestie związane z zapewnieniem odpowiedniej współpracy pomiędzy poszczególnymi komórkami i pracownikami, opracowywanie rocznych planów pracy³⁸.

W latach 70 XX w. nastąpiły kolejne przeobrażenia w łonie wywiadu wojskowego. Miały na celu usprawnienie funkcjonowania aparatu sił specjalnych. W większości przypadków reforma miała polegać na profesjonalizacji wywiadu wojskowego, poprzez rozgraniczenie kompetencji na poszczególne komórki wchodzących w skład jego struktur. Ściśle zarysowano obszar kompetencyjny Zarządu II Sztabu Generalnego. Dokonano także likwidacji nieefektywnych komórek wywiadowczych, których prerogatywy w drodze swoistej cesji przelano na rzecz zupełnie nowych struktur. Porównując schemat organizacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego z roku 1965, do tego który ukształtował się w 1971 roku należy zwrócić uwagę na to, iż w obrębie wywiadu nastąpiło rozgraniczenie kompetencyjne na cztery piony tj. Operacyjny, Informacyjny, Rozpoznania Wojskowego i Komórek Zabezpieczających w skład, których weszły oddziały funkcjonujące w 1965 roku. Ponadto uzyskały one wsparcie dodatkowych komórek takich jak np. *Oddział Kartoteki Operacyjnej* funkcjonującej w ramach *Pionu Operacyjnego* czy też *Oddział Naukowej Informacji Wojskowej* realizujący swoje zadania w *Pionie Informacyjnym*.

---

³⁷ A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 12.

³⁸ Patrz: IPN BU 2602/13279, *Zakres pracy Wydziału Łączności Specjalnej Zarządu II Sztabu Generalnego w 1967 roku*, k. 5.

Ponadto w skład struktur wywiadowczych wchodziły tzw. jednostki podległe tj. Ośrodek Rozpoznania Radioelektronicznego, Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radioelektronicznych, Batalion Łączności Specjalnej, Zakład Techniki Specjalnej, Jednostka Wojskowa nr 2000, Ośrodek Szkolenia Wywiadowczego, Rozpoznania i Dywersji, Węzeł Łączności Specjalnej, Wydział Administracyjno – Gospodarczy, Kompania Samochodowa.

W ramach Pionu Operacyjnego wyszczególniono następujące oddziały: Niemiecko – Skandynawski, Zamorski, Pozaeuropejski, Krajowy Wydział Legalizacji, Sekcja Studiów, Kartoteka Operacyjna. Pion Informacyjny dzielił się na: Oddział Europejski, Zamorski, Studiów i Oceny NATO i Innych Paktów, Operacyjnego Przygotowania Terenu, Techniczny, Naukowej Informacji Wojskowej, Dyżurnej Służby Informacyjnej, Wydawniczy. Z kolei w skład Pion Rozpoznania Wojskowego wchodziły następujące komórki: Rozpoznania Wojskowego, Działań Specjalnych, Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego, Rozpoznania Radioelektronicznego, Wydziału Koordynacji Rozpoznania Radiolokacyjnego. W skład komórek zabezpieczających wchodziły oddziały: Organizacyjno – Szkoleniowy, Łączności, Automatyzacji i Mechanizacji, Wydział Kadr, Wydział Finansów i Rozliczenia Dewiz, Wydział Rewizji, Stacja Maszyn Liczących, Zakład Poligraficzny, Archiwum.

Zarząd II Sztabu Generalnego w zakresie zadań zleconych ściśle współpracował z Komitetem Partyjnym, który z kolei uzgadniał zagadnienia natury ideologicznej zarówno z Komitetem Centralnym PZPR jak i wchodzących w jego skład najniższymi komórkami organizacyjnymi – Podstawowymi Organizacjami Partyjnymi (POP). Zatem w latach 70 nie funkcjonowała taka komórka wywiadowcza jak Radiowęzeł, czy też Oddział Ogólnoorganizacyjny. Pomimo tego zadania, które były przez nie realizowane, wykonywały nowo powołane w ramach Zarządu II Sztabu Generalnego komórki. Należał do nich Oddział Organizacyjno - Szkoleniowy, Ośrodek Szkolenia Wywiadowczego i Rozpoznania i Dywersji. Należy zgodzić się z tezą zaprezentowaną przez S. Cenckiewicza, iż proces *reformowania wydziału choć rozłożony w czasie na lata był zdeterminowany w dużej mierze grą zachodnich wywiadów i związanymi z tymi zdradami oficerów Zarządu II*³⁹.

Bardzo istotną rolę w działalności wywiadowczej odgrywały attachaty wojskowe, które z jednej strony podlegały Ambasadzie PRL (bowiem było to stanowisko dyplomatyczne), a z drugiej Ministerstwu Obrony Narodowej⁴⁰. Attachaty wojskowe w zakresie swojej działalności realizowały również zadania specjalne. Dlatego też wykonywały misje nie tylko w ZSRR i krajach socjalistycznych - CHRL, KRLD, DRW,

---

³⁹ S. Cenckiewicz, op. cit., s. 129.

⁴⁰ Więcej na temat attachatów wojskowych w kolejnych rozdziałach.

CSRS, SRL, WRL, SRR, Kuba, SFRJ, ale także w krajach niezaangażowanych np. w Austrii, Finlandii, Szwajcarii, Egipcie, Algierii, Libanie oraz w krajach kapitalistycznych tj. USA, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Berlin Zachodni, Turcja, Belgia, Dania, Holandia, Kanada, Norwegia, Szwecja. Dla przykładu w 1969 roku zarządowi podlegało ogółem 28 attachatów reprezentujących Wojsko Polskie poza granicami PRL⁴¹.

Oprócz aparatu legalnego Zarząd II Sztabu Generalnego posiadał także tzw. aparat pod przykryciem realizujący zadania na terenie kraju i za granicą oraz aparat nielegalny. Wywiadowcy – *nielegalowie zamieszkujący jako obywatele państw kapitalistycznych, oraz dobrze wyszkoleni i cieszący się zaufaniem agencji, którzy występowali pod przybranym nazwiskiem i cudzymi dokumentami*⁴². Podobną definicję agenta *nielegala* skonkretyzował F. Puchała konstatując, iż *agent nielegal był to agent, kadrowy pracownik wywiadu przerzucony w sposób nielegalny na teren obcego państwa (kraju docelowego) z użyciem fałszywych dokumentów tożsamości, niemożliwych do zidentyfikowania przez miejscowe służby bezpieczeństwa*⁴³.

Zarząd II Sztabu Generalnego podejmował także współpracę z zarządami wywiadowczymi krajów socjalistycznych przede wszystkim ZSRR, NRD, SCRS, BRL, WRL, SRR⁴⁴ w zakresie wymiany doświadczeń, dokumentów związanych z prowadzeniem akcji wywiadowczych, a także organizowaniem spotkań plenarnych mających na celu podejmowanie dyskusji w palących kwestiach. Wymiana informacji występowała również poprzez współdziałanie wywiadu wojskowego PRL z odpowiednimi resortami i instytucjami krajowymi, między innymi z Wojskową Służbą Wewnętrzną⁴⁵, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Handlu Zagranicznego, Ministerstwem Żeglugi, Ministerstwem Komunikacji, PL LOT. Wszystkie wymienione instytucje miały na celu zapewnienie pozyskiwania cennych informacji o przeciwniku. Pomimo tego, że uwaga Zarządu II Sztabu Generalnego została w głównej mierze skierowana na odcinek europejski – zachodni. Bardzo istotnym teatrem zdobywania materiałów wywiadowczych dotyczących uzbrojenia i wyposażenia wojsk amerykańskich okazał się Wietnam, o czym w kolejnych rozdziałach.

---

⁴¹ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego w latach 1970 - 1972 roku, Sprawozdanie z pracy Zarządu II Wywiadowczego Sztabu Generalnego za 1969 roku*, k. 27.

⁴² S. Cenckiewicz, op. cit., s. 146

⁴³ F. Puchała, *Szpieg CIA w Polskim Sztabie Generalnym*, Warszawa 2014, s. 37.

⁴⁴ O tym jak wyglądała owa współpraca w kolejnych rozdziałach.

⁴⁵ Więcej na temat Wojskowej Służby Wewnętrznej w pozycji: B. Kapuściak, *Instrukcje pracy kontrwywiadowczej Wojskowej Służby Wewnętrznej wraz z instrukcjami prowadzenia dokumentacji i ewidencji (1957 – 1990)*, Kraków 2010.

Do ogólnych zadań stawianych przed Zarządem II Sztabu Generalnego należało przede wszystkim realizowanie uchwał podejmowanych przez KC PZPR, a także wdrażanie wytycznych płynących z Głównych Zarządów Politycznych WP, oraz dyrektyw napływających z Ministerstwa Obrony Narodowej. Ponadto wywiad wojskowy PRL systematycznie informował wcześniej wymienione instytucje o zakresie sił zbrojnych, strategii, taktyki prowadzenia działań militarnych. Dodatkowo *aktywizował działalność wywiadowczą przeciwko głównym potencjalnym przeciwnikom, a szczególnie NRF i Stanom Zjednoczonym, drogą rozbudowy agentury i intensyfikacji innych źródeł zdobywania informacji wywiadowczych, zakończenia analizy istniejącej agentury i niezawodności, a zwłaszcza zwiększenia ilości nielegalów*⁴⁶. Zatem Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego miał realizować nałożone na niego zadania wielopłaszczyznowo i skutecznie, poprzez wcześniej wymienione struktury wywiadowcze. Aby ukazać to, w jaki sposób funkcjonował cały aparat instytucjonalny wywiadu wojskowego PRL, zasadne jest scharakteryzowanie jego poszczególnych komórek organizacyjnych.

2.1. Wydział Polityczny / Komitet Partyjny

Zarówno Wydział Polityczny jak i Komitet Partyjny (od 1960 r.) były organami partyjno – politycznymi Zarządu II Sztabu Generalnego. Do ich głównych zadań należała popularyzacja kwestii, które były poruszane w postaci uchwał na poszczególnych plenach KC PZPR. W ich gestii leżało szkolenie polityczne i partyjne, a także organizacja konferencji mających na celu propagowanie marksizmu - leninizmu wśród żołnierzy służących w łonie wywiadu wojskowego. *Podoficerowie zawodowi i nadterminowi Zarządu i jednostek podległych stacjonujących w Warszawie szkolili się w jednej grupie w myśl programu Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego*⁴⁷.

GZP WP konkretyzował bardzo istotne wytyczne, które musiały być wdrażane przez Komitet Polityczny. Wszystko to miało na celu propagowanie ideologii marksizmu – leninizmu, a także odpowiednie wychowanie personelu służącego w jednostkach wywiadowczych. (...) *Komitet Polityczny Zarządu poświęcał dużo uwagi utrzymaniu na co dzień kontaktów z Komitetami POP oraz współpracy poszczególnych ogniw partyjnych z właściwymi ogniwami służbowymi*⁴⁸. Dla przykładu poziom upartyjnienia w 1969 roku

---

⁴⁶ F. Puchała, op. cit., s. 37.

⁴⁷ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 30.

⁴⁸ Ibidem, k. 34.

wyglądał następująco. Wśród oficerów wskaźnik wyniósł 92%, chorążych 86%, podoficerów zawodowych i nadterminowych 50%, szeregowców 5,8 %, pracowników cywilnych 18,9%.⁴⁹. W 1971 roku poziom upartyjnienia zwiększył się wśród oficerów do 100%, czyli w porównaniu z poprzednimi okresami wzrósł o 8 punktów procentowych. Analogiczna zależność ujawniła się także w przypadku chorążych, w 1970 owy wskaźnik wzrósł z 86 % do 99,2 %, aby w 1971 uzyskać 100% upartyjnienia. Jeśli chodzi o podoficerów to wskaźnik co do zasady nie uległ diametralnym zmianom. Utrzymywał się na poziomie około 50 %. Przytoczone dane jednoznacznie wskazują na to, że upartyjnienie wśród żołnierzy znajdujących się wyżej w hierarchii wojskowej było większe niż wśród jednostek uplasowanych na niższym szczeblu drabiny wojskowej.

	1971	1970
Oficerowie	100%	99,2%
Chorążowie	100%	100%
Podoficerowie zawodowi	51,4%	56%
Pracownicy cywilni	21,1%	30%

Stan upartyjnienia w Zarządzie II Sztabu Generalnego (nie obejmuje jednostek podległych) w 1970 i 1971 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego, Sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego Wywiadowczego za 1971, k. 414.

	1971	1970
Oficerowie	93,5%	95,2%
Chorążowie	75%	71%
Podoficerowie zawodowi	54,5%	50,5%
Żołnierze służby zasadniczej	5,0 %	8,7%
Żołnierze cywilni	18%	15,6%

Stan upartyjnienia w jednostkach podległych Zarządowi II Sztabu Generalnego w 1970 i 1971 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego, Sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego Wywiadowczego za 1971, k. 415.

⁴⁹ Dane na podstawie: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 35.

Według kierownictwa działania o charakterze wywiadowczym miały być realizowane przez wyselekcjonowanych pod względem politycznym oficerów. Duży nacisk w tym względzie kładziono na poziom upartyjnienia kadr wchodzących w skład poszczególnych komórek wywiadowczych. Warto podkreślić, że swoją rolę w tym zakresie odgrywały Komitet Polityczny i POP. Aby zapewnić wysoki poziom upartyjnienia dokonywano *rozmiszczenia członków partii w takich ogniwach jak: dowódcy kompanii, oficerowie służb kwatermistrzowskich i technicznych, wykładowców, dowódców plutonów oraz niektórych specjalistów wojskowych*⁵⁰. Proces zmierzający do zagwarantowania odpowiedniego zaplecza ideologicznego miał wpływać wieloaspektowo na wszystkie dziedziny życia wojskowych. *Im większy bowiem był stan upartyjnienia i przynależności do Socjalistycznego Związku Młodzieży, tym realizowanie zadań stojących przed pododdziałem było sprawniejsze, a uczynione efekty były lepsze*⁵¹.

Niezwykle pożądaną cechą każdego oficera stanowiła jego przynależność do określonych struktur PZPR, m.in. POP. Każdorazowo był on weryfikowany poprzez komisję, która dokonywała przyjęć do wojskowych komórek wywiadowczych PRL. Zadania w zakresie przygotowania ideologicznego oficerów sił zbrojnych PRL polegały przede wszystkim na szkoleniu ideowym żołnierzy, organizacji różnego rodzaju spotkań z działaczami frontu ideologicznego oraz kursów o charakterze (...) *instruktorsko – metodycznym dla uregulowania szkolenia ideowo – politycznego jednostek podległych*⁵² mających na celu (...) *analizę opanowania przez kadrę zwłaszcza oficerów wiedzy marksistowsko – leninowskiej, indywidualne studiowanie dzieł marksistowsko – leninowskich, uczestnictwo w Wieczorowym Uniwersytecie Marksizmu – Leninizmu*⁵³.

Niezwykle ważne z punktu kształtowania odpowiedniej postawy ideologicznej były działania mające na celu wykorzenienie jakichkolwiek przejawów religijności, tym samym szerzenie obyczajności świeckiej. Dla realizacji tego celu miały przyczyniać się spotkania z przedstawicielami Armii Radzieckiej i Milicją Obywatelską. Przynależność do PZPR była gwarantem pięcia się po szczeblach wojskowej kariery zawodowej, ale sprawa komplikowała się w momencie, kiedy osobę służącą w strukturach wywiadowczych wydano z partii. Przyczyną takiego stanu rzeczy mógł być brak zainteresowania *życiem partii*, wystąpienie na mocy własnej decyzji, wyjazd z kraju, nieodpowiednim zachowaniem np. w postaci

---

⁵⁰ IPN BU 2602/11122, Teczka nr 19/74, Sprawy Wydziału Politycznego, Warszawa 1975, k. 43-44.

⁵¹ Ibidem, k. 46

⁵² IPN BU 2602/11122, Teczka nr 19/74, ..., *Kwartalne sprawozdanie statystyczne o stanie o ruchu członków i kandydatów PZPR w Jednostce Wojskowej 4552*, k. 49.

⁵³ Ibidem, k. 50.

pijaństwa, złamanie dyscypliny służbowej, wystąpienia klerykalne, różnego rodzaju wykroczenia, popełnione przestępstwa takie jak: kradzieże, oszustwa, wykorzystanie stanowiska służbowego do realizacji własnych interesów, knucie różnego rodzaju intryg, kumoterstwo, dwulicowość, oszukiwanie partii. Wydalenie z łona PZPR w wielu przypadkach stało się narzędziem politycznym w sytuacji, kiedy chciano dokonywać swoistej degradacji jej członka. W tym zakresie gremium polityczne posiadało dość szeroki wachlarz instrumentów, których wykorzystanie skutkowało wydaleniem z partii.

Komitet Partyjny czuwał również nad utrzymaniem odpowiedniego poziomu dyscypliny panującej w strukturach wywiadowczych. Według szefa Zarządu II Sztabu Generalnego oficerowie powinni cechować się ofiarnością, zdyscyplinowaniem, oraz zaangażowaniem w realizacji powierzonych misji specjalnych. Różnego rodzaju przewinienia, które licowały wgodność żołnierza stanowiły podstawę do dalszego postępowania dyscyplinarnego, które mogło skutkować wydaleniem ze struktur wywiadu. Warto wspomnieć, że w 1972 roku przestępczość wśród podoficerów zawodowych plasowała się na dość niskim poziomie wynosząc zaledwie 3 przypadki. W kolejnym roku uległa zmniejszeniu do 2 przypadków. Z kolei wśród szeregowców w tym samym okresie nastąpił wzrost z 2 do 5 przypadków. W przytoczonym okresie zdarzały się także wypadki nadzwyczajne oraz przewinienia dyscyplinarne, które zostały odzwierciedlone w poniższych tabelach.

Rodzaj wypadku nadzwyczajnego	1972	1973
Dezercje bez broni	1	-
Czynna napaść na starszego stopniem	-	1
Zamachy samobójcze	-	1
Awantury i bójki	1	-
Wypadki wojskowe mechaniczne	2	1
Wypadki prywatnych misji	1	-

Kradzieże mienia wojskowego	1	-
Nieszczęśliwe wypadki podczas ćwiczeń	-	3
Nieszczęśliwe wypadki podczas pracy	1	-
Napady rabunkowe	-	-

Źródło: IPN BU 2602/1122, *Teczka nr 19/74. Sprawozdanie Wydziału Politycznego, Stan dyscypliny w Jednostce Wojskowej 4552*, k. 85.

Rodzaj przewinienia	1972	1973
Samowolne oddalenie	86	62
Spóźnienia z przepustek, urlopów itp.	120	82
Niedbale i nienależyte wykonywanie rozkazów	179	145
Naruszenie przepisów zzulby wewnętrznej i wartowniczej	84	82
Zaniedbywanie i niedopełnianie obowiązków służbowych	344	196
Naruszanie zasad poszanowania przełożonych i starszych stopniem	124	52
Przewinienia związane z eksploatacją pojazdów mechanicznych	18	16
Niedbały stosunek do powierzonego sprzętu i mienia wojskowego	102	79

Przewinienia o charakterze chuligańskim	27	15
Naruszenie przepisów i reguł zachowania się	148	81
Wykroczenia karno – dyscyplinarne	6	6
Inne przewinienia – pijaństwo	-	-
Razem	1238	816

Źródło: IPN BU 2602/1122, *Teczka nr 19/74. Sprawozdanie Wydziału Politycznego, Stan dyscypliny w Jednostce Wojskowej 4552*, k. 87.

W przypadku przewinień dyscyplinarnych najpowszechniejsze były: zaniedbywanie i niedopełnienie obowiązku oraz nienależyte wykonywanie obowiązków, naruszenie przepisów i reguł zachowania się⁵⁴. Wszystkie wymienione czyny dyscyplinarne niosły ze sobą dotkliwe sankcje w postaci wydalenia ze służby, dlatego też powołując się na zaprezentowane dane ich skala w 1973 roku, w porównaniu do poprzedzającego. okresu uległa zmniejszeniu. Pomimo przytoczonych statystyk w IV kwartale 1974 roku wydano i skreślono z partii zaledwie 5 członków w tym jedną kobietę, 1 mężczyznę oraz 4 kandydatów chcących zasilić szeregi partii⁵⁵, co pokazuje na skalę karania za naruszenie obowiązujących w kręgach polityczno – wojskowych norm prawno – etycznych.

Zatem Komitet Partyjny stał na straży krzewienia odpowiednich postaw żołnierzy służby zasadniczej. Wykorzystując do tego celu szeroko rozumianą propagandę partyjną realizował zadania w zakresie operacyjnym oraz szkoleniowym. Czynnikiem niezwykle istotnym w zakresie kształtowania pozytywnej postawy oficerów wywiadu stanowiła m.in. perspektywa ich wyjazdu na wietnamski teatr działań, możliwość rozwoju zawodowego poprzez uczestnictwo w organizowanych szkoleniach.

⁵⁴ Patrz: IPN BU 2602/1122, *Teczka nr 19/74 ...*, *Zestawienia liczbowe przewinień za które wymierzono kary dyscyplinarne za okres od 1.01.-31.12.1973*, k. 102 – 103.

⁵⁵ Dane na podstawie: IPN BU 2602/1122, *Teczka nr 19/74....*, *Kwartalna ankieta o wydalonych i skreślonych z partii za IV kwartał 1974 roku*, k. 35.

2.2 Ośrodek Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego

Ośrodek Szkolenia jako komórka wywiadu wojskowego PRL, podlegała bezpośrednio Zarządowi II Sztabu Generalnego. Do jej głównych zadań należały kwestie związane z organizowaniem kursów szkoleniowym w zakresie uregulowanym stosownymi dyrektywami. Wytyczne co do organizacji przeszkolenia były podejmowane na wyższych szczeblach państwowych. Przejawiały się w organizacji Kursów Specjalnych⁵⁶ dla oficerów wyjeżdżających za granicę. Owa komórka odpowiadała za prowadzenie kursów szkoleniowych dla oficerów i pracowników Zarządu II w celu przygotowania ich do wykonywania zadań operacyjnych i informacyjnych⁵⁷. Dla przykładu od 1 – 28 czerwca 1971 roku zorganizowano przygotowawczy kurs dla wyjeżdżających za granicą⁵⁸. Od 5 stycznia do 6 kwietnia 1971 przeszkolono 8 oficerów spoza Zarządu II Sztabu Generalnego na stanowisko *attache's* wojskowych⁵⁹.

Ośrodek Szkolenia koordynował również kwestie związane z nauką języka obcego, a także organizacją szkoleń z zakresu prowadzenia działań specjalnych w miastach oraz ośrodkach gęsto zaludnionych. Profesjonalizację tego typu przedsięwzięć miała zapewnić współpraca pomiędzy Ośrodkiem Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego, a Ośrodkiem Szkolenia Wojskowej Służby Wewnętrznej mieszczącą się w Mińsku Mazowieckim. Kooperacja pomiędzy dwoma podmiotami odbywała się na płaszczyźnie wymiany doświadczeń płynących z przeprowadzanych szkoleń, materiałów szkoleniowych, pomocy dydaktycznej.

---

⁵⁶ Patrz: IPN BU 2602/10329, *Sprawy z pracy Ośrodka Szkolenia. Lista słuchaczy Kursu Specjalnego Ośrodka Szkolenia na rok szkolny 1971-1972*, k. 140, *Lista absolwentów Wieczorowego Kursu Specjalnych Ośrodka Szkolenia za rok szkolny 1971*, k. 42, *Lista przeszkolonych oficerów przewidzianych na stanowiska attache wojskowych*, k. 42, *Wykaz słuchaczy kursów działań specjalnych*, k. 43 IPN BU 2602/10025, *Rozkazy i zarządzenia Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego z 1965 roku, Program rozpoczęcia nauki na kursie specjalnym w roku szkolnym 1965 – 1966*, k. 157, IPN BU 2602/10026, *Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr 04 z dnia 8.02.1967 dotyczącym przeprowadzonych egzaminów końcowych na kursie działań specjalnych Ośrodka Szkolenia*, k.257 – 260, *Plan przeprowadzania zjazdu i egzaminów końcowych na I kursie działań specjalnych*, k. 261 – 264. *Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr 019 z dnia 22 maja 1967 roku dotyczącym przeprowadzania kursu spadochronowego z Kursu Działan Specjalnych Ośrodka Szkolenia Zarządu II*, k. 301- 302, *Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr 027 z dnia 12.09.1967 w sprawie szkolenia na 6 miesięcznym Wieczorowym Kursie Specjalnym w roku szkolnym 1967 – 1968*, k. 325 – 328, *Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr 029 z dnia 10.1967 w sprawie szkolenia 6 tygodniowego kursu instruktorsko – metodycznym dla wykładowców taktyki wyższych szkół oficerskich z zakresu działań wojsk w odosobnieniu*, k. 329 – 330, *Rozkaz Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego nr 027 z dnia 27 czerwca 1968 roku dotyczącym zakończenia szkolenia na Kursie Specjalnym w Ośrodku Szkolenia*, k. 116- 118 .

⁵⁷ A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 14.

⁵⁸ IPN BU 2602/10329, *Sprawozdanie z pracy Ośrodka Szkolenia za 1971 roku*, k. 31.

⁵⁹ Ibidem, s. 31.

Bardzo duży nacisk w trakcie szkolenia kładziono na naukę języków obcych, który w przypadku podejmowania misji informacyjnych zagranicą stanowił warunek *sine qua non* odpowiedniego wykonywania nałożonych obowiązków. Aby zachęcić żołnierzy do poszerzania wiedzy w tym zakresie oficerowie otrzymywali tzw. dodatek z tytułu znajomości języka obcego w wysokości 120 zł miesięcznie, co miało stanowić dla nich pewną formę gratyfikacji pieniężnych za wysiłki czynione w podnoszeniu zawodowych kwalifikacji. W przypadku nie spełnienia wymogu zaliczenia egzaminu końcowego z wybranego języka owe dodatki zawieszano. *Słabe wyniki nauczania języków obcych osiągnięto przez kadrę Zarządu II były następstwem przede wszystkim nadmiernej absencji na zajęciach, frekwencja ta dochodziła do 90 %⁶⁰*. W związku z wysokim poziomem absencji 51 żołnierzy nie ukończyło w 1971 roku kursu językowego, bowiem nie zostali oni dopuszczeni do egzaminu końcowego. Zdarzały się również sytuacje, w których oficerowie po prostu nie zgłaszali się na egzamin.

Kursy⁶¹ organizowane przez Ośrodek Szkolenia miały charakter dwupłaszczyznowy. Odbywały się w zakresie operacyjno – taktycznym, w którym prowadzono zajęcia z taktyki oraz szeroko pojętej sztuki operacyjnej. Tego typu szkolenia odbywały się raz w miesiącu i trwały przeważnie 7 godzin. Natomiast te o charakterze ideologicznym były podejmowane raz miesiącu i trwały 6 godzin. Tematyka kursów w zakresie przeszkolenia ideologicznego była uzgadniana z Komitetem Partyjnym.

Ośrodek Szkolenia Zarządu II na mocy rozkazu Szefa Sztabu Generalnego nr 0119 z dnia 20.09.1966 r. został połączony z Ośrodkiem Szkolenia Specjalnego Zarządu II Sztabu Generalnego. Od tego momentu dwie funkcjonujące wcześniej jako niezależne struktury zostały zespolone w jeden organizm. Do jego głównych zadań należało odpowiednie przygotowanie słuchaczy na kursach specjalno – wywiadowczych w taki sposób, aby byli w stanie po jego odbyciu wykonywać misje zagraniczne. Ponadto realizacja szkoleń z tematyki strategii prowadzenia akcji specjalnych o charakterze dywersyjno - rozpoznawczym dokonywanych na tyłach wroga, szkolenia rezerwistów wysłanych na kursy Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego w zakresie prowadzenia działalności wywiadowczej, organizacji szkolenia oficerów skierowanych do attachatów wojskowych, w szczególności na terenach państw kapitalistycznych.

---

⁶⁰ IPN BU 2602/10107, *Roczne i perspektywiczne...*, k. 388.

⁶¹ Patrz: IPN BU 2602 /10107 *Roczne i perspektywiczne...*, *Wykaz grup językowych kadry Zarządu II w roku 1970 -1972* , k. 403 – 404, *Wykaz osób, które nie ukończyły kursu językowego* (było to, aż 51 żołnierzy co ukazywało skalę problemu), k. 406 – 407.

Ośrodek Szkolenia realizował zadania w kilku płaszczyznach. W jego gestii leżało zapewnienie odpowiedniego poziomu szkolenia wywiadowczego. *Na przestrzeni 5 lat zorganizowano i przeprowadzono 5 stacjonarnych kursów specjalnych na których przeszkolono łącznie 80 oficerów⁶².* Ponadto w ramach tzw. wieczorowych kursów specjalnych przeszkolono 61 oficerów. Ośrodek Szkolenia podejmował wysiłki w zakresie szkolenia działań sił specjalnych i nieregularnych. Trzecia płaszczyzna realizowania wytycznych odnosiła się do szkoleń Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego.

Lp .	Szkolenie obejmowało	Ilość przeszkolonych
1	Wywiad strategiczny	158
2	Propaganda specjalna , działania specjalnie i nieregularne	187
3	Agenturalny Wywiad Operacyjny	34
4	Żony oficerów	30
Razem:	-	409 (w tym 30 żon żołnierzy)

Źródło: IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego 1970 – 1972, Sprawozdane ośrodka szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego z okres od 1 stycznia 1966 do 31 grudnia 1970, Szkolenia realizowane przez Ośrodek Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego za okres od 1 stycznia 1966 roku do 31 grudnia 1970. k. 235.

Lp.	Język obcy	Ilość przeszkolonych żołnierzy
1	Angielski	268
2	Niemiecki	314
3	Francuski	137
4	Rosyjski	89
5	Hiszpański	10
6	Włoski	5
7	Szwedzki	4

⁶² IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie..., Sprawozdane ośrodka szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego z okres od 1 stycznia 1966 do 31 grudnia 1970*, k. 230.

8	Holenderski	2
9	Czeski	2
10	Serbochorwacki	1
Razem:		832

Źródło: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego 1970 – 1972, Sprawozdane ośrodka szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego z okres od 1 stycznia 1966 do 31 grudnia 1970, Szkolenia językowe realizowane przez Ośrodek Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego za okres od 1 stycznia 1966 roku do 31 grudnia 1970*, k. 236.

Powołując się na dane zamieszczone w tabeli w ramach nauki języków obcych przeszkolono 832 osoby w 10 językach. Największą popularnością cieszyły się kursy języka angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego, francuskiego. Należy podkreślić, iż pomimo organizowania poszczególnych lektoratów poziom nauki odbiegał od pewnych standardów, na co wpływ miała absencja wśród kursantów. Odbycie kursu nie oznaczało automatycznie faktu, iż oficer był w stanie zagranicą posługiwać się odpowiednim językiem w sposób płynny. Świadczy o tym szereg notatek odnoszących się do braku postępu w nauce języka obcego, w tym również oficerów wysyłanych na teren Indochin.

Ośrodek Szkolenia zajmował się także przygotowaniem i zabezpieczeniem baz szkoleniowych poprzez adaptację budynków koszarowych dla potrzeb wywiadowczych, a także *urządzeniem i wyposażeniem w aparaturę techniczną (...)*⁶³. W 1966 roku funkcję Komenda Ośrodka Szkolenia pełnił płk K. Węglowski⁶⁴, do którego prerogatyw należała koordynacja i nadzór nad wywiązywaniem się z nałożonych na ośrodek obowiązków.

2.3 Oddział Organizacyjno – Szkoleniowy Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego

Oddział Organizacyjno – Szkoleniowy należał do komórek zabezpieczających Zarządu II Sztabu Generalnego, który czuwał nad poszerzaniem współpracy w zakresie rozwoju organów rozpoznawczych w ramach Układu Warszawskiego. Struktura wywiadu wojskowego PRL zajmowała się zatem intensyfikacją współpracy na niwie naukowo – badawczej, systematyczną wymianą wydawnictw, a także organizacją szkoleń specjalnych

⁶³ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie..., Sprawozdane Ośrodka Szkolenia Zarządu II Sztabu Generalnego z okres od 1 stycznia 1966 do 31 grudnia 1970*, k. 238.

⁶⁴ Więcej informacji na temat obsady personalnej w Oddziale Szkolenia: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie..., Załącznik nr 2 - Obsada Personalna na dzień 1.1.1966 roku*, k. 241.

(takie same prerogatywy posiadał Ośrodek Szkolenia)⁶⁵. Jej działania w głównej mierze zostały ukierunkowane na (...) *dalsze pogłębianie współpracy współdziałania armii PRL z armiami socjalistycznymi w ramach zjednoczonych sił Układu Warszawskiego*⁶⁶. Do najistotniejszych zadań owej struktury wywiadowczej należała: *koordynacja prac ogólnie organizacyjnych wewnątrz i na zewnątrz zarządu, planowanie i organizacja szkoleń wewnętrznych oficerów, chorążych i podoficerów, realizacja programu organizowania łączności. Współdziałanie z zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego oraz opracowanie programu rozbudowy i modyfikacji Węzła Łączności Radiowej w latach 1971 - 1975, prowadzenie przedsięwzięć w zakresie podnoszenia gotowości bojowej kadry zarządu i jednostek podległych, prowadzenie prac w zakresie przedsięwzięć mobilizacyjnych*⁶⁷.

Ośrodek podejmował kroki w zakresie planowania i prowadzenia wewnętrznych szkoleń. Ponadto kontrolował i nadzorował obowiązek przestrzegania rozkazów i przepisów służbowych. Posiadał także prerogatywy w zakresie sprawowania nadzoru nad współpracą realizowaną pomiędzy zarządami wywiadowczymi armii państw Układu Warszawskiego. Ponadto *koordynował wszystkie przedsięwzięcia ogólnieorganizacyjne wewnątrz i na zewnątrz zarządu, opracowywał rozkazy ogólnieorganizacyjne szefa zarządu oraz instrukcje ogólnozarządowe, kontrolował wykonywania rozkazów i zarządzeń szefa zarządu oraz położonych przez poszczególne komórki, prowadził sprawy organizacyjne zarządu i podległych jednostek (...) przedstawiał szefowi zarządu ważniejszą korespondencję, dysponował pieczęciami urzędowymi i służbowymi zarządu, opracowywał plany szkolenia kadry zarządu, nadzorował prowadzenie szkolenia kadry w podległych jednostkach, ewidencjonował szkolenia i kadry i sporządzał sprawozdawczość ze szkolenia, organizował i prowadził strzelania z kadrą zarządu w ramach wytycznych Sztabu Generalnego, sprawował nadzór nad umasowieniem sportu, prowadził kancelarię mobilną zarządu, opracowywał plany, rozkazy zarządu dotyczącego operacyjnego rozwinięcia zarządu i jednostek podległych, organizował zabezpieczenie łączności telefonicznej w zarządzie (...)*⁶⁸. Zatem jego działania przejawiały się w kilku płaszczyznach związanych z przedsięwzięciami

---

⁶⁵ Patrz IPN BU 2602/10094, Teczka nr 36/72. Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego w latach 1971 – 1972, k. 81.

⁶⁶ IPN BU 2602/10095, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego w 1970 roku, k. 26.

⁶⁷ IPN BU 2602 /10107, Roczne i perspektywiczne ..., k. 60.

⁶⁸ IPN BU 2602/13726, Zakres pracy Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego Zarządu II Sztabu Generalnego w 1967 roku, k. 4 – 9.

szkoleniowymi, mobilizacyjnymi, ogólnomobilizacyjnymi, pracą kancelarii, archiwum, biur maszynopisania⁶⁹.

W 1970 roku funkcję Szefa Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego sprawował płk dypl. A Lewko. Jeśli dokonamy porównania wytycznych, jakie były realizowane przez Oddział Organizacyjno – Szkoleniowy na przestrzeni kilkunastu lat, to można dojść do wniosku, że następowały w tym zakresie bardzo istotne zmiany w jego funkcjonowaniu, co było nierozdzielnie z chęcią przeprowadzania daleko idących reform w obrębie wywiadu wojskowego PRL.

2.4 Oddział Ogólnoorganizacyjny

Oddział Ogólnoorganizacyjny wchodził w skład Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Należy podkreślić, że w latach 70 XX w. owa komórka nie występowała już w strukturach wywiadowczych zarządu co wiązało się z wdrażanymi reformami. W 1965 roku składał się z Wydziału Ogólnego, Wydziału Attachatów Wojskowych. Do jego głównych zadań należało koordynowanie całokształtu pracy ogólnoorganizacyjnej związanej z prawidłowym funkcjonowaniem attachatów wojskowych, zabezpieczaniem potrzeb poprzez dostarczenia niezbędnych wydawnictw, planów, dokumentacji. Ponadto *zbieraniem danych personalnych osób mogących interesować zarząd (...), zabezpieczaniem planów, zaleceń Zarządu w zakresie prac fotograficznych, kreślarskich, maszyn pisarskich*⁷⁰. Zajmował się także należytyym zabezpieczeniem gotowości bojowej zarządu i podległych jednostek zgodnie z wytycznymi płynącymi z Ministerstwa Obrony Narodowej. Na czele oddziału stał szef. Do jego prerogatyw należała koordynacja prac podejmowanych przez oddział, analiza korespondencji pod kątem jej przydatności dla zarządu, *inicjowanie i koordynowanie prac zwianych z opracowywaniem wszystkich wewnętrznych aktów normatywnych*⁷¹. Szef oddziału miał także kompetencje w zakresie nadzoru nad przebiegiem służby wartowniczej oraz kwestiami związanymi z utrzymaniem odpowiedniej dyscypliny i porządku. *Meldował kierownictwu zarządu przebieg szkolenia operacyjno – taktycznego w zarządzie (...) oraz sprawował nadzór nad właściwym gospodarowaniem wojskowymi dokumentami przewozowymi*⁷². W ramach Wydziału Ogólnego, który z kolei wchodził w skład oddziału

---

⁶⁹ IPN BU 2602 /10107, *Roczne i perspektywiczne..., Sprawozdanie z pracy Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego Zarządu II Sztabu Generalnego za rok 1970*, k. 219 .

⁷⁰ IPN BU 2602 /13716, *Zakres pracy Oddziału Ogólnoorganizacyjnego w 1965 roku*, k. 3.

⁷¹ Ibidem. k. 4.

⁷² Ibidem, k. 5.

Ogólnoorganizacyjnego funkcjonowała Biblioteka Naukowa, Archiwum, Mapiarnia i Kartoteka Personalna, Biuro Maszynopisania, Fotolaboratorium i Kreślarnia.

Wydział Ogólny posiadał prerogatywy w zakresie koordynacji całokształtu pracy w komórkach wchodzących w jego skład. Dodatkowo sprawował nadzór nad podległymi strukturami jako szef oddziału. Do zadań Wydziału Ogólnego należało *organizowanie zabezpieczania łączności telefonicznej dla zarządu, planowanie i organizowanie szkolenia ogólnowojskowego dla kadry zarządu (...), organizowanie i przeprowadzanie strzelania z kadrą zarządu w ramach wytycznych Sztabu Generalnego (...)*⁷³. Należy podkreślić, że Wydział Ogólny dokonywał także innych zadań, które były mu zlecane przez Oddział Ogólnoorganizacyjny.

W ramach Wydziału Ogólnego funkcjonowała Biblioteka Naukowa i Sekcja Prasowa, której głównym zadaniem było gromadzenie i pozyskiwanie odpowiednich wydawnictw i opracowywanie ich dla potrzeb struktur wywiadowczych. Ponadto Biblioteka Naukowa i Sekcja Prasowa *dokonywała opracowywania preliminarza budżetu (...), prowadziła wydawnictwa*⁷⁴, a także podejmowała działania w zakresie sporządzania katalogu alfabetycznego i działowego. Jeśli chodzi o Archiwum to jego rola polegała na przyjmowaniu i przechowywaniu dokumentów, udostępnianiu i niszczeniu akt. Z kolei Mapiarnia zajmowała się ewidencjonowaniem map, ich wypożyczaniem, realizacją i zakupem wnioskowanych przez zarząd map. W gestii Kartoteki Personalnej znajdowało się *zbieranie wszystkich dostępnych źródeł, danych personalnych osób będących w potencjalnym zainteresowaniu zarządu (...)*⁷⁵, oraz *udostępnianie informacji operacyjnym komórkom zainteresowanym, we wszystkie personalia oraz przedstawicielom Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Służby Wewnętrznej i Milicji Obywatelskiej*⁷⁶. Fotolaboratorium zajmowało się wywoływaniem filmów, wykonywaniem odbitek, fotokopii dokumentów, oraz *wykonywaniem filmów z notatek personalnych dla Kartoteki Personalnej*⁷⁷. W zakresie jego działalności leżały także kwestie związane z zapewnieniem odpowiedniego szkolenia w dziedzinie fotografii dla wywiadowców wykonujących misje poza granicami kraju. Kreślarnia realizowała zadania zlecane przez odpowiednie komórki zarządu. Z kolei Biuro Maszynopisania (...) *zaspokajało potrzeby Wydziału Wydawniczego przygotowując materiały*

---

⁷³ Ibidem, k. 7.

⁷⁴ Ibidem, k. 7.

⁷⁵ Ibidem, k. 10.

⁷⁶ Ibidem, k. 10.

⁷⁷ Ibidem, k. 11.

na matrycach dla drukarni (...) ⁷⁸. Dodatkowo owa komórka zajmowała się drukowaniem dokumentów napływających w języku rosyjskim.

Wydział Attachatów Wojskowych podlegał bezpośrednio Szefowi Oddziału Ogólnoorganizacyjnemu. Do głównych jego zadań należały przede wszystkim kwestie związane z kierowaniem prac poszczególnych attachatów ulokowanych w krajach socjalistycznych. Ponadto w jego gestii leżała analiza informacji wysyłanych przez oficerów działających w ramach struktur dyplomatycznych, opracowywanie planów szkolenia dla oficerów skierowanych na placówki dyplomatyczne, wysuwanie *kandydatów na oficerów do zleceń w attachatach wojskowych krajów socjalistycznych* ⁷⁹. Wszystko to miało na celu zapewnienie sprawności i skuteczności w zakresie funkcjonowania placówek zagranicznych. Ponadto Wydział Attachatów Wojskowych ściśle współpracował z Głównym Zarządem Politycznym, Oddziałem Wojskowym Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych dążąc do zapewnienia attachatom odpowiednich materiałów propagandowych ⁸⁰.

Trzeci człon Oddziału Ogólnoorganizacyjnego stanowiła Kancelaria na której czele stał kierownik. Bezpośrednio podlegało mu czterech pomocników, oraz starszy pisarz i kierownik biura przepustek. *Kierownik kancelarii był uprawniony do otwierania przesylek wchodzących z wyjątkiem przesylek oznaczonych napisem seria K do rąk własnych tajne specjalnego przeznaczenia i wszelkich przesyłanych z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Milicji Obywatelskiej* ⁸¹. W zakresie działalności Kancelarii mieściło się przyjmowanie korespondencji zarówno krajowej jak i zagranicznej, czuwanie nad należyтым funkcjonowaniem obiegu dokumentów w tym także przepustek.

2.5 Kompania Samochodowa

Kompania Samochodowa należała do jednostek podległych Zarządowi II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Do jej priorytetowych celów zaliczano zapewnienie odpowiedniej liczby pojazdów, które stanowiły element niezbędny w realizacji misji wywiadowczych. Należy podkreślić, że nie zawsze samochody były wyłącznie wykorzystywane do zadań służbowych. Zdarzały się bowiem sytuacje, w którym pojazd służył do celów prywatnych, co starano się w późniejszym okresie niwelować poprzez

---

⁷⁸ Ibidem, k. 12.

⁷⁹ Ibidem, k. 12.

⁸⁰ Więcej na temat działalności attachatów wojskowych na przykładzie Wietnamie w kolejnym rozdziale.

⁸¹ IPN BU 2602 /13716, *Zakres pracy...*, k. 14.

obowiązek ścisłego rozliczania się oficerów ze skali amortyzacji samochodu. W skład Kompanii Samochodowej wchodziło: *Dowództwo, Pluton Samochodów Osobowych, Drużyna Samochodów Ciężarowych i Motocykli i Warsztat Naprawczy*⁸².

Oficerowie należący do struktur Kompanii Samochodowej, podobnie jak ich koledzy z Jednostki Wojskowej 2000, przechodzili szkolenia o charakterze taktyczno – operacyjnym oraz ideologicznym, bez których nie mogliby podejmować nałożonych na nich zadań. Czas szkolenia wynosił 2 dni w miesiącu po 7 godzin dziennie (....)⁸³. Zakres obowiązków realizowanych przez 80 Kompanię Samochodową najpełniej został skonkretyzowany w zarządzeniu Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego z dnia 26 czerwca 1966 roku, który regulował to w ten sposób, że *służbę wewnętrzną w kompanii pełnił podoficer dyżurny kompanii i parku oraz dyżurny kompanii i parku*⁸⁴. Zarówno jeden jak i drugi zostali zwolnieni od obowiązku wyjazdu samochodem w trakcie realizowania swojej służby, co stanowiło dla nich wielkie ułatwienie. Regulacja w postaci Regulaminu Służby Wewnętrznej PRL ułatwiała im realizację spoczywających na nich zadań. Przywołany akt prawny odnosił się także do bardzo istotnych kwestii związanych z zakresem eksploatacji samochodu służbowego, w ramach którego wprowadzono *codzienną zmianę służby kierowcy i wozu dyżurnego do dyspozycji oficera dyżurnego Zarządu II Sztabu Generalnego*⁸⁵. O tym kto ma zastąpić kierowcę decydował dowódca kompanii.

Na czele Kompanii Samochodowej stał dowódca kompanii, który czuwał nad należytych wykonywaniem zadań związanych z zapewnieniem odpowiedniej mobilności oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego. Ponadto odpowiadał za właściwą realizację zadań oficerów i podoficerów, których wynagradzał. W skali miesiąca gratyfikacja pieniężna plasowała się w granicach od 1338 zł do 3.816 zł. Należy podkreślić, iż wynagrodzenie na przestrzeni 1971 – 1974 roku nie uległo zasadniczym zmianom, kształtując się na podobnym poziomie⁸⁶. Przy czym otrzymywania przez nich kwota 3.816 zł w latach 1971 – 1974 nie odbiegła znacząco od średniego wynagrodzenia.

---

⁸² A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 13.

⁸³ IPN BU 2602/ 10026, *Rozkazy i zarządzenia Sztabu Zarządu II Sztabu Generalnego z 1967 roku, Zarządzenie Sztabu Generalnego nr 01 z dnia 6 stycznia 1967*, k. 245.

⁸⁴ IPN BU 2602/10029, *Rozkazy i zarządzenia Sztabu Zarządu II Sztabu Generalnego z 1966 roku*, k. 276.

⁸⁵ Ibidem, k. 277.

⁸⁶ Więcej na temat uposażeń oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej: IPN BU 2602/10031, *Teczka nr 132/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za styczeń 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za styczeń 1972*, k. 118 – 120, IPN BU 2602/10033, *Teczka nr 138/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za marzec 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za marzec 1972*, k.92 – 104, IPN BU 2602/10034, *Teczka nr 141/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za kwiecień 1972, Lista uposażenia nr 8*

2.6. Oddział Automatyzacji

Oddział Automatyzacji należał do komórek zabezpieczających Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Do jego najistotniejszych zadań należało podejmowanie prac badawczych w zakresie budowy i konstrukcji odpowiednich podsystemów rozpoznania terytorialnego i polowego. Dla realizacji wcześniej wymienionych celów grupa profesjonalistów podejmowała wysiłki skierowane na *opracowanie odpowiednich algorytmów służących kodowaniu, opracowywaniu i przekazywaniu informacji*⁸⁷. Działalność Oddziału Automatyzacji była niezwykle istotna z punktu widzenia tajności przekazywanych informacji wywiadowczych. Oddział Automatyzacji czuwał także nad należyтым opracowywaniem programów dla poszczególnych komórek wywiadowczych, zgodnie z zapotrzebowaniem, które było przez te struktury zgłaszane. Ponadto wcześniej wspomniana komórka zabezpieczająca współpracowała z zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego, szczególnie w zakresie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej, a także prac o charakterze koncepcyjno – naukowo – badawczym. Doświadczenia na tym polu były

---

oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za kwiecień 1972, k. 84 – 86, IPN BU 2602/10036, Teczka nr 149/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za czerwiec 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za czerwiec 1972, k. 81 – 84, IPN BU 2602/10037, Teczka nr 169/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za lipiec 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za lipiec 1972, k. 96 – 99, IPN BU 2602/10040, Teczka nr 161/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za październik 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za październik 1972, k. 71-78, IPN BU 2602/10041, Teczka nr 164/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za listopad 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za listopad 1972, k. 100-103, PN BU 2602/10042, Teczka nr 169/72, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za grudzień 1972, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za grudzień 1972, k. 120 - 121, IPN BU 2602/10049, Teczka nr 165/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za czerwiec 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za czerwiec 1973 k. 77-79, IPN BU 2602/10050, Teczka nr 162/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za maj 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za maj 1973, k. 80 – 82, IPN BU 2602/10051, Teczka nr 150/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za styczeń 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za styczeń 1973, k. 91-93, IPN BU 2602/10052, Teczka nr 153/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za luty 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za luty 1973, k. 95 – 97, IPN BU 2602/100513, Teczka nr 156/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za marzec 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za marzec 1973, k. 84 – 86, IPN BU 2602/10054, Teczka nr 168/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za lipiec 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za lipiec 1973, k. 105 – 107, IPN BU 2602/10056, Teczka nr 181/73, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za wrzesień 1973, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za wrzesień 1973, k. 86 – 88, IPN BU 2602/10001, Teczka nr 137/71, Listy płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za kwiecień 1971, Lista uposażenia nr 8 oficerów i podoficerów 80 Kompanii Samochodowej za kwiecień 1971, k. 153 – 156,

⁸⁷ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie...*, k. 2.

omawiane na spotkaniach delegacji wywiadowczych państw socjalistycznych, w szczególności Bułgarskiej Armii Ludowej, Węgierskiej Armii Ludowej, Czechosłowackiej Armii Ludowej. Zainteresowanie poszczególnych delegacji w głównej mierze skupiało się na kwestiach związanych z kompleksowym podejściem do całego procesu automatyzacji, pracy koncepcyjnej, a w późniejszym czasie wdrażaniem nowych rozwiązań oraz wymianie poglądów i doświadczeń w tej dziedzinie.

Należy podkreślić, że wymiana doświadczeń na tej niwie nie przyniosła PRL przełomu technologicznego, co wiązało się przede wszystkim z tym, że technologicznie PRL z powodu zależności polityczno – gospodarczo – militarnej od ZSRR nie znajdowała się wśród państw, które mogłyby wypracować innowacyjne rozwiązania w tej kwestii. W większości przypadków badania miały charakter czysto conceptualny nie wkraczający w sferę wdrożeniową. Na czele Oddziału Automatyzacji stał szef, którego rola polegała przede wszystkim na koordynowaniu i nadzorowaniu pracy komórki zabezpieczającej. W 1970 ową funkcję sprawował płk W. Postler.

2.7 Wydział Rewizji Finansowo – Materiałowej

Wydział Rewizji Finansowo – Materiałowej stanowił komórkę zabezpieczającą Zarządu II Sztabu Generalnego mającą na celu prowadzenie rewizji w oparciu o plany roczne. Z przeprowadzonej kontroli w zakresie wydatkowania finansów Zarządu II Sztabu Generalnego sporządzał protokół w którym umieszczano tzw. zalecenia kontrolne. Miały one charakter obligatoryjny, pod groźbą odpowiednich sankcji. W 1969 roku z 11 rewizji przeprowadzono ich, aż 10⁸⁸. W 1970 roku odbyło się 7 rewizji szczegółowych⁸⁹. W 1971 było ich o 2 więcej niż w roku poprzedzającym. Warto nadmienić, iż zwiększenie liczby rewizji w stosunku do poprzedniego roku wpłynęło w sposób pozytywny na wykrycie szeregu nieprawidłowości o charakterze ewidencyjno – rozliczeniowym, które należało niezwłocznie wyeliminować. Owe niespójności ujawniły się przede wszystkim w *przekroczeniu rocznych limitów wydatkowania Wojskowego Przeglądu Zagranicznego za lata 1969 – 1970 o 27,110 zł*⁹⁰, a także odzwierciedlały się w niewielkich przedpłatach wynagrodzeń, czy ty też niedoszacowania wysokości otrzymanej premii. Do zadań Wydziału Rewizji Finansowo – Materiałowej należało wyegzekwowanie brakujących funduszy. W tej optyce wcześniej

---

⁸⁸ Ibidem, k. 71.

⁸⁹ Ibidem, k. 343.

⁹⁰ Ibidem, k. 448.

wspomniana komórka zabezpieczająca stała się organem quasi egzekucyjnym Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

2.8 Wydział Finansów i Rozliczeń Dewizowych.

Wydział Finansów i Rozliczeń Dewizowych należał do komórek zabezpieczających Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Zajmował się przede wszystkim kwestiami związanymi z określeniem budżetu na dany rok rozliczeniowy. Ponadto kontrolował zakres i poziom realizacji budżetu w odniesieniu do poprzedzającego roku. Dla przykładu realność budżetu na rok 1970 Wydział Finansów i Rozliczeń Dewizowych określił na następującym poziomie.

Określenie budżetu	Przydzielone fundusze na rok 1970 (w zł)	Realizacja budżetu	Realizacja w %
Budżet Ogólnowojskowy	38,774,272	38,748,056	99,9
Fundusz Dyspozycyjny	13,200,000	13,199,965	100

Realizacja budżetu Zarządu II Sztabu Generalnego na 1970 rok
Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego 1970 – 1972*, k. 343

Powołując się na dane zamieszczone w tabeli należy podkreślić, iż budżet przewidziany dla struktur wywiadowczych na 1970 rok został wykonany niemalże w 100%.

Zaprezentowane dane nie ukazują na jakie cele owe fundusze zostały przeznaczone, przez co wysnucie wniosków w zakresie efektywności /nieefektywności realizacji budżetu jest niemożliwe do skonkretyzowania. Podobnie owe zależności wyglądały w kolejnym roku. Dane tabelaryczne odnoszące się do 1972 roku jednoznacznie wskazują, że wydatkowanie sum pieniędzy przeznaczonych ze źródeł budżetowych zostało zrealizowane w niemalże 100 %. Tak jak w poprzedzającym roku z uwagi na brak źródeł wydatkowania, nie jest możliwym określenie efektywności/ nieefektywności wykorzystanych środków.

Określenie budżetu	Zatwierdzone/ przydzielone fundusze na 1971 rok	Wydatkowanie przydzielonych funduszy	Realizacja w %
Budżet Ogólnowojskowy	39,983,596	39,981,342	99,994
Fundusz Dyspozycyjny	21,696,000	21,695,911	100
Razem	61,679,596	61,677,253	99,996

Realizacja budżetu Zarządu II Sztabu Generalnego na 1970 rok
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego 1970 – 1972*, k. 446.

2.9 Wydział Kadr

Wydział Kadr stanowił jedną z komórek zabezpieczających Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Zajmował się przede wszystkim kwestiami związanymi z doбором kadr dla Zarządu II, attachatów wojskowych, oraz jednostek podległych. Wydział Kadr typując kandydatów do odpowiednich struktur wywiadowczych brał pod uwagę przede wszystkim stronę etyczną – moralną kandydatów, znajomość języków obcych. Priorytetowo przyjmowano tych, którzy ukończyli studia na Wojskowej Akademii Technicznej, Akademii Sztabu Generalnego. Ponadto w jego gestii leżały kwestie związane z przesunięciami służbowymi, w zakresie *mianowania i odznaczeń*⁹¹, a także realizowania zadań z zakresu wydawania opinii, prowadzenia ewidencji, sporządzania sprawozdań dotyczących kadry zawodowej. Ponadto Wydział Kadr *dokonywał wpisu do ewidencji dotyczącej mianowania i odznaczeń oraz innych spraw ewidencyjnych, przedłużania ważności legitymacji służbowych, ubezpieczeniowych oraz książeczek zdrowia, aktualizacji całości ewidencji kadrowej Zarządu II i jednostek podległych*⁹², *wystawiał i wydawał legitymacje ubezpieczeniowe zdrowia oraz innych dokumentów ewidencyjnych*⁹³. Na czele Wydziału Kadr stał szef. W 1970 roku ową funkcję sprawował kmdr. B. Machoń. Dla przykładu w 1969 roku

⁹¹ Ibidem, k. 129.

⁹² Ibidem, k. 132.

⁹³ Ibidem, k. 133.

Wydział Kadr Zarządu II Sztabu Generalnego wytypował do pracy 110 kandydatów (...)⁹⁴, co ukazuje skalę podejmowanych działań komórki.

Kandydaci	Ilość wytypowanych kandydatów	Planowano do przybycia	Faktycznie przybyło
Oficerowie	115	15 (Zarząd) – 10 (jednostki podległe Zarządowi)	34 (Zarząd) – 14 (jednostki podległe Zarządowi)
Chorążowie	4	2 (Zarząd)	-
Podoficerowie zawodowi	40	5 (Zarząd)	3 (Zarząd) – 19 (jednostki podległe Zarządowi)
Pracownicy cywilni	26	-	19 (Zarząd)
Razem	185	22 (Zarząd) – 25 (jednostki podległe Zarządowi)	56 (Zarząd) –33 (jednostki podległe Zarządowi)

Źródło: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego 1970 – 1972, Sprawozdanie z realizacji pionu pracy Wydziału Kadr za 1969 roku, Praca typowniczo – werbunkowa Wydziału Kadr Zarządu II Sztabu Generalnego WP w 1971 roku*, k. 442 .

Dane przedstawione w formie tabeli jednoznacznie wskazują, iż nie wszyscy typowani kandydaci mogli służyć w strukturach wywiadowczych. Na co wpływ miało karne usunięcie ze struktur wywiadowczych, lub rezygnacja z własnej woli. Spośród 185 wytypowanych kandydatów zaledwie 89 w 1971 roku faktycznie przybyło do Zarządu II i jednostek mu podległych.

2.10 Wydział Administracyjno – Gospodarczy

Wydział Administracyjno – Gospodarczy należał do jednostek podległych Zarządowi II Sztabu Generalnego. Składał się z następujących sekcji: Operacyjnej, Magazynu, Kwaterunkowo – Budowlanego, Mundurowej oraz Działu Służby Uzbrojenia. Do zadań stawianych owej jednostce należało zaspokajanie potrzeb materiałowych powiązanych

⁹⁴ Patrz: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie..., Sprawozdanie z realizacji pionu pracy Wydziału Kadr za 1969 roku*, k. 370 .

z gospodarką mundurową, żywnościową, mieszkaniową i kwaterunkową. Na czele Wydziału Administracyjno – Gospodarczego stał szef, który personalnie podlegał szefowi Zarządu II poprzez zastępcę Szefa Zarządu ds. Politycznych. *Kierował pracą wydziału pod względem fachowym, organizacyjnym oraz koordynował pracę poszczególnych komórek (...), odpowiadał za gotowość bojową i mobilizację Zarządu II w zakresie zaopatrzenia materiałowego i finansowego (...)*⁹⁵. Wywiązywanie się z nałożonych zadań w zakresie zabezpieczenia potrzeb materiałowych było możliwe dzięki podjętej współpracy z szefami innych komórek wywiadowczych, którzy w ramach swoich obowiązków byli gotowi udzielać potrzebnego wsparcia. Prerogatywy szefa wydziału odzwierciedlały się także w kompetencji do nadzorowania wydatków finansowo- materiałowych, organizacji szkoleń personelu mu podległego. Na jego barkach spoczywało także zapewnienie odpowiedniego poziomu konspiracji przekazywanych informacji oraz sporządzanie rocznego planu pracy dla wydziału na którego czele sprawował nadzór. W latach 70 ową funkcję sprawował ppłk W. Klimek.

Aby móc w pełni zrozumieć w jaki sposób funkcjonował Wydział Administracyjno – Gospodarczy należy scharakteryzować zadania poszczególnych komórek działających w jego obrębie. Pierwsza z nich tzw. Sekcja Operacyjna *planowała i realizowała roczne plany materiałowo – finansowe w ramach funduszu dyspozycyjnego*⁹⁶. Ponadto zajmowała się realizacją zaopatrzenia w postaci lokali specjalnych, oraz dokonywała ewidencjonowania materiałów i sprzętów, które były przewidziane dla wyposażenia wyżej wymienionych obiektów i lokali. *Prowadziła ewidencję nieruchomości i urządzeń technicznych*⁹⁷. Z kolei Sekcja Kwaterunkowo – Budowlana zajmowała się planowaniem i wdrażaniem wcześniej skonkretyzowanych planów materiałowych. Prowadziła ewidencję nieruchomości, sprzętu kwaterunkowego, gospodarczego, przeciwpożarowego, materiałów budowlanych, a także (...) *gospodarkę opałową i ciepłą w obiektach (...)*⁹⁸. Czuwała także nad odpowiedni eksploatacją urządzeń gospodarczych oraz instalacji komunalnych. Sekcja Mundurowa *planowała i realizowała całość spraw związanych z zaopatrzeniem mundurowym żołnierzy zasadniczej służby oraz kadry zawodowej*⁹⁹. Realizowała także zaopatrzenie dla kadry w ubiory cywilne. W jej gestii leżały także sprawy związane z ewidencją mienia mundurowego oraz prowadzenia gospodarki maszyn biurowych. W zakresie prerogatyw

---

⁹⁵ IPN BU 2602/13720, *Zakres pracy...*, k. 3.

⁹⁶ Ibidem, k. 4.

⁹⁷ Ibidem, k. 5.

⁹⁸ Ibidem, k. 6.

⁹⁹ Ibidem, k. 6.

Służby Uzbrojenia leżały działania planistyczne łączące się z zapewnieniem potrzebnego uzbrojenia, amunicji w odpowiednich komórkach wywiadowczych oraz zaopatrywanie ich w odpowiedni sprzęt i uzbrojenie bez którego nie mogli by wykonywać powierzonych im misji. Służba Uzbrojenia dokonywała również przeglądów technicznych broni, ich konserwacji w szczególności w odniesieniu do sprzętu znajdującego się w magazynach. W razie konieczności organizowała jego naprawę, tak aby był on zdalny do użytku w późniejszym czasie. *Prowadziła ewidencję broni oraz wyposażenia osobistego kadry oraz zaopatrywania w broń osobistą kadrę zawodową*¹⁰⁰.

2.11 Wydział Wydawniczy

Wydział Wydawniczy wchodził w skład Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP oraz podlegał Zastępcy Szefa Zarządu ds. Informacyjnych. W składzie struktury znajdowała się Redakcja Wydawnictw Informacyjnych, Redakcja „Wojskowego Przeglądu Zagranicznego”, Kreślarnia, Sekcja Poligraficzna. Do głównych zadań Wydziału Wydawniczego należały prace redakcyjne związane z wydawaniem fachowych tłumaczeń, materiałów w szczególności dotyczących sił zbrojnych państw kapitalistycznych. Ponadto *redagował wydawanie miesięcznika Wojskowego Przeglądu Zagranicznego oraz opracowań specjalnych (...)*¹⁰¹, *prowadzenie wszystkich spraw związanych z administracją, kolportażem wydawnictw dla wojsk*¹⁰². Na czele Wydziału Wydawniczego stał szef, który był odpowiedzialny za całokształt prac związanych z szeroko pojętą działalnością wydawniczą. W jego gestii leżało *planowanie w porozumieniu z właściwymi komórkami Zarządu zamierzeń wydawniczych, opracowywanie rocznych planów wydawniczych, przedstawianie ich przełożonym do zatwierdzenia*¹⁰³.

Szef Wydziału Wydawniczego uczestniczył w pracach Komisji Wydawniczej Ministerstwa Obrony Narodowej mającej na celu redagowanie czasopism o charakterze *militarno – wojskowym*. Podobna współpraca odbywała się w odniesieniu do zabiegów cenzorskich realizowanych przez wcześniej wspomnianą komórkę. Szef czuwał także nad realizacją szkoleń w Pionie Informacyjnym nawiązujących swą tematyką do problematyki wydawniczej, oraz *ustalał harmonogram redagowania wydawniczego*¹⁰⁴. Prerogatywy szefa

---

¹⁰⁰ Ibidem, k. 7.

¹⁰¹ IPN BU 2602/13724 *Zakres pracy...*, k. 3.

¹⁰² Ibidem, k. 3.

¹⁰³ Ibidem, k. 6.

¹⁰⁴ Ibidem, k. 6.

przejawiały się także w zakresie przysługujących mu uprawnień dotyczących występowania z wnioskami dotyczącymi awansów oraz nadawania odznaczeń. Miał także kompetencje co do wydawania zezwoleń redakcyjnych, zezwoleń na przeniesienie z jednej do drugiej komórki występującej w łonie struktur wywiadowczych. Ponadto do jego zadań należało *podpisywanie rozdzielnika na wydawnictwa, umów o pracę w zakresie tłumaczenia wydawnictw fachowo – wojskowych*¹⁰⁵.

Kolejną komórką ulokowaną w strukturze Wydziału Wydawniczego była Redakcja „Wojskowego Przeglądu Zagranicznego”, której organem wykonawczym był Komitet Redakcyjny sprawujący kontrolę nad redagowaniem czasopism. Redakcja zajmowała się *planowaniem i przedstawieniem rocznych zamierzeń wywiadowczych WPZ, opracowaniem rocznych preliminarzy budżetowych WPZ*¹⁰⁶. Komitet Redakcyjny podejmował również działania w zakresie współpracy z czytelnikami, a także prowadził badania w odniesieniu do poziomu poczytności wśród czytelników. Prace redakcji koordynował redaktor naczelny. Kreślarnia wykonywała prace kreślarskie dla poszczególnych komórek zarządu, na jej czele stał kierownik, który posiadał kompetencje z zakresu przydziału i kontroli prac kreślarskich. Wszystkie tego typu czynności były przez kierownika umieszczane w książce ewidencji prac kreślarskich. Sekcja Poligraficzna stanowiła komórkę produkcyjną, podlegała szefowi wydziału. Do jej roli należało *wykonywanie drukiem lub inną techniką wydawnictw Zarządu, wykonywanie drukiem lub inną techniką druków operacyjnych i manipulacyjnych potrzebnych do pracy jednostki*¹⁰⁷. Ponadto w gestii Sekcji Poligraficznej leżało świadczenie niezbędnych usług intrologatorskich. Na jej czele stał Kierownik Sekcji Poligraficznej, którego rola była realizowana trójaspektowo. Po pierwsze, odnosiła się do organizacji produkcji tj. *przyjmowanie zamówień akceptowanych przez Szefa Wydziału Wydawniczego lub jego przełożonych, terminowego wykonywania wydawnictw, kontroli jakości produkcji, sporządzania miesięcznych harmonogramów wydawniczych*¹⁰⁸. Po drugie, gospodarki materiałowej i gospodarowania sprzętem tj. *sporządzanie projektów rocznych, planów materiałowych i przedstawienie ich Szefowi Wydziału Wydawniczego do akceptacji, pobieranie materiałów z magazynu, współpraca z ogniwami gospodarczymi Zarządu w sprawie materiałów technicznych, ewidencja materiałów, nadzór nad pielęgnacją i konserwacją maszyn i urządzeń przez obsługę oraz przez nieetatowych konserwatorów*¹⁰⁹.

---

¹⁰⁵ Ibidem, k. 7.

¹⁰⁶ Ibidem, k. 8.

¹⁰⁷ Ibidem, k. 11

¹⁰⁸ Ibidem, k. 11.

¹⁰⁹ Ibidem, k. 12.

Kierownik Sekcji Poligraficznej konkretyzował plany remontu maszyn, dokonywał ewidencjonowania maszyn używanych w wyżej wymienionej komórce. Po trzecie, działał w zakresie stanu BHP i związanych z tym warunków pracy. Ową funkcję realizowano poprzez zabezpieczenie maszyn, zabezpieczenia przeciwpożarowe, kontrolowanie harmonogramu pracy poprzez prowadzenie wykazu godzin przepracowanych, *sporządzanie rocznych planów zatrudnienia*¹¹⁰. W latach 70 funkcję Szefa Wydziału Wydawniczego sprawował mjr S. Skotnicki.

2.12 Wydział Kadrowo - Mobilizacyjny

Wydział Kadrowo – Mobilizacyjny jako komórka wchodząca w skład Zarządu II Sztabu Generalnego podlegała szefowi, zajmowała się przede wszystkim sprawami personalnymi żołnierzy wykonującymi misje wywiadowcze. Do jego zadań należało *prowadzenie prac związanych z przygotowaniem rezerw osobowych (...), prowadzenie spraw etatowych (...), opracowanie wniosków w sprawach personalnych powoływanych do służby, zwolnienia, przeniesienia, odznaczenia, nagradzanie żołnierzy (...)*¹¹¹. Ponadto wydział zajmował się typowaniem oraz ewidencjonowaniem oficerów kierowanych do Międzynarodowa Komisja Nadzoru i Kontroli w Indochinach. W jego gestii leżało wystawianie dokumentów służbowych dla żołnierzy – wywiadowców, oraz opracowywanie ich planów urlopowych. W zakresie funkcjonowania Wydziału Kadrowo – Mobilizacyjnego znajdowało się także organizowanie badań lekarskich, szczepień ochronnych dla wszystkich pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego.

Na czele komórki stał szef wydziału, który nadzorował całość spraw kadrowych poprzez opracowywanie i przedkładanie Szefowi Zarządu II wniosków wymagających rozpatrywania i realizowania. Był również członkiem Komisji Kwalifikacyjnej, która dokonywała doboru kandydatów do pracy w komisjach międzynarodowych przede wszystkim w Wietnamie, Laosie i Kambodży, a także Korei. Do niezwykle istotnych kompetencji szefa wydziału, któremu podlegał zastępca zaliczyć można *organizowanie ochrony tajemnicy służbowej i państwowej*¹¹² w podlegającej mu komórce. Aby w sposób odpowiedni można było realizować wytyczne płynące z samego szczytu hierarchii wojskowej wywiadu PRL, Szef Wydziału Kadrowo – Mobilizacyjnego uzyskiwał wsparcie w zakresie realizacji zadań

---

¹¹⁰ Ibidem, k.13.

¹¹¹ IPN BU 2602/13723, *Zakres pracy...*, k. 3.

¹¹² Ibidem, k. 5.

od Zastępcy Szefa Wydziału¹¹³, Starszego Pomocnika Szefa Wydziału¹¹⁴, Pomocników Szefa Wydziału¹¹⁵. W 1965 roku funkcję szefa wcześniej wspomnianej komórki organizacyjnej sprawował płk J. Kułochka.

2.13 Wydział Łączności Specjalnej

Podobnie jak większość wydziałów funkcjonujących w ramach wywiadu wojskowego PRL, Wydział Łączności Specjalnej podlegał Szefowi Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Zadania realizował w trzech kierunkach. Po pierwsze, w zakresie szyfrowym, po drugie, opracowania oraz podejmowania studiów nad szyframi, po trzecie, funkcjonowania kancelarii i archiwum. Na czele Wydziału Łączności Specjalnej stał szef wydziału, który kierował całokształtem pracy komórki. Ponadto nadzorował kwestie związane z odpowiednim funkcjonowaniem łączności specjalnej, która stanowiła niezwykle ważne ogniwo w zakresie struktur wywiadowczych sił zbrojnych PRL. Do kompetencji Wydziału Łączności Specjalnej należały kwestie *organizowania szkoleń szyfrowych oficerów (...), oraz nowych sieci łączności szyfrowej i kadrowej, zatwierdzania umów szyfrowych*¹¹⁶. Ponadto prowadzenie przeszkolenia dotyczącego eksploatacji wykorzystywanego sprzętu łączności, który w wielu przypadkach - posługując się kolokwializmem - *nie stanowił cudu techniki*. Wydział Łączności Specjalnej czuwał nad odpowiednim poziomem stosowanych szyfrogramów, związaną z nimi tajemnicą korespondencji, co stanowiło niezwykle ważne ogniwo w zakresie wzrostu skuteczności misji wywiadowczych.

W odniesieniu do kwestii szyfrowania, Wydział Łączności Specjalnej utrzymywał kontakt z tzw. Biurem A - Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Departamentem Łączności Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Oddziałem V Sztabu Generalnego (oddział agenturalny). W zakresie jego prerogatyw leżało *prawo nadawania szyfrogramów w sprawach techniki szyfrowej, oraz organizowanie rozdziału dokumentów szyfrowych i kadrowych*¹¹⁷. Funkcję Szefa Wydziału Łączności Specjalnej w 1965 roku pełnił ppłk J. Sawicki, w 1967 roku był nim płk dypl. T. Łabuda. W ramach działalności komórki organizowano tzw. łączność szyfrową oraz specjalną zarządu na szczeblach placówek zagranicznych. Za pomocą

---

¹¹³ Więcej na temat funkcji pełnionej przez zastępcę Szefa Wydziału: IPN BU 2602/13723, *Zakres pracy...*, k. 6

¹¹⁴ Więcej na temat funkcji pełnionej przez Starszego Pełnomocnika Szefa Wydziału: IPN BU 2602/13723, *Zakres pracy...*, k. 7

¹¹⁵ Więcej na temat funkcji pełnionej przez Pełnomocników Szefa Wydziału: IPN BU 2602/13723, *Zakres pracy...*, k. 8.

¹¹⁶ IPN BU 2602/13722, *Zakres pracy...*, k. 5.

¹¹⁷ Ibidem, k. 5.

Wydziału Łączności Specjalnej utrzymywano kontakt z współpracownikami zarządu kierowanymi za granicę w tym także w Wietnamie. Dodatkowo do jego zadań należało *wykonywanie i doręczanie parafraz z depesz szyfrowych i meldunków dla adresatów poza zarządem zgodnie z poleceniem przełożonych*¹¹⁸.

W ramach współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych Wydział Łączności Specjalnej otrzymywał korespondencję pochodzącą z depesz szyfrowych. Utrzymywał także dodatkową łączność z Radiowęzłem, co miało stanowić swoiste zabezpieczenie odpowiedniego poziomu łączności z zagranicą. Wydział zajmował się także szkoleniem dyplomatów wyjeżdżających z ramienia Ministerstwa Spraw Zagranicznych za granicę szczególnie w odniesieniu do obsługi linii szyfrowej. W zakres jego kompetencji wchodziło *wysyłanie i odbieranie przez Departament I Ministerstwa Spraw Wewnętrznych poczty operacyjnej na placówki posiadające attachaty wojskowe oraz poczty dla szyfrantów z MSZ*¹¹⁹.

2.14 Oddział Studiów

*Zajmował się prowadzeniem studiów nad potencjalnym przeciwnikiem, skupiając uwagę na doktrynach wojennych, strategii wojennej, sztuki wojennej, rozwoju sił zbrojnych oraz uzbrojenia i techniki bojowej, systemów dowodzenia*¹²⁰ a więc elementami niezwykle istotnymi i przydatnymi z perspektywy pracy wywiadowczej. Jego działania zostały nakierowane na pozyskanie informacji o wrogu. Ponadto Oddział Studiów zajmował się badaniem doświadczeń wynikających z pola walki przede wszystkim w odniesieniu do wojny w Wietnamie a także wojny arabsko – izraelskiej (zasady prowadzenia działań militarnych oraz kwestii aprowizacyjnych). Ponadto w ramach jego funkcjonowania dokonywano opracowań wojskowo – militarnych, które mogły służyć jako swoiste przewodniki, kompendia wykorzystywane przez żołnierzy wyjeżdżających do prac w komisjach.

---

¹¹⁸ IPN BU 2602 /13279 , *Zakres pracy...*, k. 4.

¹¹⁹ Ibidem, k. 5.

¹²⁰ IPN BU 2602/13200, *Roczne i perspektywiczne.....*, k. 88.

2.15 Pion Informacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego

Pion Informacyjny stanowił jeden z trzech filarów na którym opierały się działania wywiadowcze Zarządu II Sztabu Generalnego. Owa struktura została powołana w 1967 roku i od tego momentu podlegała zastępcy do Spraw Informacyjnych, którą to funkcję sprawował wówczas płk W. Ostaszewicz. W jego skład wchodził Ośrodek Informacyjny z płk E. Jędrzejewskim, Oddział V na którego czele stał gen. Iwańciow. Ten ostatni składał się z Wydziału Studiów (płk Z. Modrzewski), Wydziału Technicznego (płk S. Staszewski), Wydziału Obrony Powietrzno – Terytorialnej (płk S. Frydrych). W skład Oddziału VI Europejskiego (płk M. Kowiejski) wchodził: Wydział Niemiecki (ppłk S. Kamiński), Wydział Nadmorski (ppłk J. Markowski), Wydział Południowy (ppłk. H. Gradzik). Na czele kolejnej struktury – Oddziału VII Zamorskiego stał płk H. Ładori. Składał się z Wydziału Amerykańskiego (płk. M. Wiliński), Azjatyckiego (płk W. Frąk), Afrykańskiego (ppłk K. Compa). Dodatkowo w skład Pionu Informacyjnego funkcjonował także Ośrodek Informacji Bibliograficznej (płk S. Szotnicki), w ramach, którego działał Wydział Informacji Bibliograficznej (płk F. Dziedzic), Zespół Tłumaczy (ppłk. J. Skowron), Wydział Wydawniczy (ppłk. T. Cepak). Ten ostatni dzielił na Redakcje Wydawnictw Informacyjnych (płk J. Haraśny), Sekcję Poligraficzną (kpt J. Chmura), Sekcja Reprograficzną, Kreślarnie¹²¹.

Warto zaznaczyć, że początek lat 70 wiązał się z dalszą reorganizacją Pionu Informacyjnego, w skład którego wchodziły następujące oddziały: Europejski, Zamorski, Studiów i Oceny Sił NATO, Operacyjnego Przygotowania Terenu, Techniczny, Naukowej Informacji Wojskowej, Dyżurnej Służby Informacyjnej, Wydawniczy.

Do głównych zadań stawianych przed Pionem Informacyjnym należały przede wszystkim kwestie związane z pozyskiwaniem istotnych danych z zakresu sytuacji naukowo – wojskowej, strategii, taktyki prowadzenia działań militarnych, informacji dotyczących wykorzystywanego sprzętu, jego użyteczności i efektywności podczas prowadzenia misji strictly militarnych przez nieprzyjaciela. W tej optyce głównymi wrogami PRL okazywały się wszystkie państwa kapitalistyczne. Ponadto Pion Informacyjny *kierował pracą attachatów wojskowych oraz zespołów wojskowych MKNiK w Indochinach i Korei, (...) czuwał nad przygotowaniem do pracy informacyjnej za granicą oficerów wyjeżdżających na placówki*¹²². Pracował także nad doskonaleniem metod w zakresie pracy informacyjnej w szczególności

---

¹²¹ IPN BU 2602/10025 *Rozkazy i zarządzenia...*, Zarządzenie Sztabu Zarządu II Sztabu Generalnego nr 036 z dnia 22.11.1967 roku, k. 370 – 371.

¹²² IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania ...*, k. 38

poprzez opracowanie z własnej inicjatywy lub na żądanie przełożonych problemowych notatek, meldunków i opracowań dla kierownictwa MON i Instytucji Centralnych MON¹²³ oraz prowadzenia informacji bieżących w postaci codziennych meldunków, informacji okresowych, tygodniowych komunikatów rozpoznawczych wykorzystywanych przez Ośrodek Informacyjny¹²⁴.

Pion Informacyjny dostarczał także z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych jednostek wojskowych materiałów źródłowych oraz danych odnoszących się do pozyskanego sprzętu i uzbrojenia zagranicą. Informacje, które płynęły do wyżej wymienionego pionu najczęściej były przesyłane przez odpowiednie komórki realizujące misje wywiadowcze za granicą, do których zaliczano attachaty wojskowe. Materiały przekazywane do wcześniej wymienionej struktury napływały w ramach kooperacji występującej pomiędzy państwami Układu Warszawskiego oraz były dostarczane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Wojskowe Służby Wewnętrzne. Cenne informacje wyluskiwano z otrzymanych czasopism polityczno – wojskowych, oraz dzienników. Aby móc ukazać skalę przekazywanych materiałów najodpowiedniejsze będzie powołanie się na dane tabelaryczne, które ukazują owo zjawisko z perspektywy roku sprawozdawczego,

źródło pochodzenia danych przekazywanych do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego	Liczba materiałów/ egzemplarzy
Attachaty Wojskowe	1755 materiałów
Materiały pochodzące z Pionu Operacyjnego materiały oficjalne i agenturalne	1053 materiałów
Materiały pochodzące z wymiany w ramach współpracy Zarządów Wywiadowczych państw Układu Warszawskiego	1200 meldunków codziennych
Materiały pochodzące z innych źródeł	146 materiałów
Czasopisma polityczno – wojskowe i wojskowe w językach obcych	5 564 egzemplarzy
Dzienniki w językach obcych	9.882 egzemplarzy

¹²³ Ibidem, k. 39.

¹²⁴ Ibidem, k. 39.

Materiały pochodzące z Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Służby Wewnętrznej	147 materiałów

Materiały przekazywane do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP w okresie sprawozdawczym tj. za rok 1969 rok

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego w latach 1970 -1972 roku, k. 43

Powołując się na dane zamieszczone w tabeli należy zaznaczyć, iż liczba materiałów napływających od *bratnich narodów* wygląda imponująco na co wpływ miało utrzymywanie przyjaźni (przynajmniej pozoracyjnej) pomiędzy zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego.

Do głównych źródeł pozyskiwania informacji wywiadowczych należały attachaty wojskowe, które pod przykryciem realizowały funkcje wywiadowcze, tak jak to miało miejsce m.in. w DRW, gdzie formalnie wykonywano zadania o charakterze dyplomatyczno – wojskowym, a faktycznie gromadzono dane na temat wojsk amerykańskich i współpracujących z nimi sił południowowietnamskich na wietnamskim teatrze działań ¹²⁵.

W przedstawionym roku sprawozdawczym Pion Informacyjny otrzymał pokaźną liczbę materiałów wywiadowczych. prawdopodobnie nie zawsze ilość danych z określonych źródeł implikowała ich jakość. Należałoby ocenić poziom wartości pozyskanych informacji, ale analizowane dokumenty nie mają żadnych danych na ten temat¹²⁶. Problemem mogło być wykorzystanie przesłanych informacji wywiadowczych w związku z nieodpowiednią znajomością języków obcych szczególnie w języku rumuńskim oraz węgierskim.

źródło pochodzenia danych przekazywanych do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego	Liczba materiałów/ egzemplarzy
Attachaty Wojskowe	2.702 materiałów
Materiały pochodzące z Pionu Operacyjnego materiały oficjalne i agenturalne	1.332 materiałów

¹²⁵ Szerzej na ten temat w kolejnym rozdziale.

¹²⁶ Więcej w kwestii wartości pozyskanych informacji wywiadowczych w kolejnym rozdziale traktującym o działalności wywiadowczej oficerów PRL podczas wojny w Wietnamie.

Materiały pochodzące z wymiany w ramach współpracy Zarządów Wywiadowczych państw Układu Warszawskiego	1.572 meldunków codziennych
Materiały pochodzące z innych źródeł	200 materiałów
Czasopisma polityczno – wojskowe i wojskowe w językach obcych	5.981 egzemplarzy
Dzienniki w językach obcych	9.300 egzemplarzy
Materiały pochodzące z Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Służby Wewnętrznej	45

Materiały przekazywane do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP w okresie sprawozdawczym tj. za rok 1970.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego w latach 1970 -1972 roku, k. 312.

Źródło	Ilość materiałów
Materiały pochodzące z Pionu Operacyjnego materiały oficjalne i agenturalne	1.304
Attachaty Wojskowe	528
Materiały pochodzące z pionu rozpoznawczego	557
Inne źródła	346
Razem	2.735

Materiały przekazywane do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego WP w okresie sprawozdawczym tj. za rok 1971.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10107, Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego w latach 1970 - 1972 roku, k. 417

Łącznie w roku sprawozdawczym tj. 1970 przekazano 21.132. materiałów o charakterze informacyjnym. W tym okresie pomimo intensyfikacji w zakresie pozyskiwania informacji wywiadowczych *zauważono spadek wartości materiałów informacyjnych nadsyłanych przez attachaty zwłaszcza attachaty w Londynie, Kopenhadze i Hadze gdzie*

oficerowie nie byli właściwie przygotowani do pracy informacyjnej¹²⁷. Pion Informacyjny upatrywał problemów przede wszystkim w deficycie materiałów poruszających zagadnienia lokalizacji obiektów takich jak magazyny broni jądrowej, składowania rakiet, wyrzutni. Kierownictwo zwracało uwagę iż, *znaczna część nadesłanych materiałów o obiektach nie zawierała zdjęć i szkiców, co utrudniało dokładne ich rozpracowanie (...)*¹²⁸.

W ramach *wspólnoty socjalistycznej* materiały informacyjne były przekazywane do zarządów wywiadowczych państw Układu Warszawskiego. Owe działania miały charakter zwrotny, co oznacza, że państwa bloku wschodniego również przesyłały Zarządowi II Sztabu Generalnemu wyselekcjonowane dokumenty, aczkolwiek odbywało się to w mniejszym zakresie. Mogło to wynikać przede wszystkim z chęci wyłącznego dysponowania niektórymi informacjami przekładającymi się w sposób bezpośredni na bezpieczeństwo państwowe. Warto nadmienić, że w 1971 roku materiały pozyskiwane przez wywiadowców cechowały się w stosunku do poprzedniego okresu lepszą jakością. Oznaczało to, pozyskane informacje miały o wiele istotniejsze znaczenie dla struktur wywiadowczych. Kolejne lata funkcjonowania Pionu Informacyjnego związane były z permanentnym udoskonaleniem obiegu informacji pozyskanych przede wszystkim na terenach państw należących do Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Państwo	Wysłane z PRL	Otrzymano do PRL
ZSRR	345	148
NRD	95	33
CSRS	112	33
WRL	142	25
LRB	133	7
SRR	2	2
Razem	829	248

Materiały wysłane z PRL do poszczególnych państw socjalistycznych i materiały, które zostały wysłane do PRL przez poszczególne państwa socjalistyczne w 1970 roku

Źródło: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania z pracy Zarządu II Sztabu Generalnego w latach 1970 -1972 roku*, k. 314.

¹²⁷ Ibidem, k. 312.

¹²⁸ Ibidem, s. 313.

Dla realizacji celów informacyjnych, w strukturach Pionu Informacyjnego powstawały wyspecjalizowane komórki. Miały one za zadanie usprawniać cały proces związany z wartościowaniem i opracowywaniem materiałów pod względem tzw. zagadnień problemowych, przede wszystkim w zakresie koncepcji doktrynalnych, a także strategii, taktyki prowadzenia operacji militarnych państw należących do NATO. Oficerowie działający z ramienia Pionu Informacyjnego sporządzali dzienne meldunki informacyjne, oraz komunikaty prasowe, komunikaty wywiadowcze, notatki informacji specjalnych, przeglądy bibliograficzne dla potrzeb kierownictwa instytucji centralnych MON. Ponadto w ramach wytycznych płynących z MON dokonywali parafraz notatek, które wysyłali z *własnej inicjatywy lub na zapotrzebowanie poszczególnych dowództw, instytucji wojskowych materiały źródłowe i zdobyte za granicą wzorce sprzętu i uzbrojenia w danych instytucjach będących przedmiotem zainteresowania i badań naukowych*¹²⁹.

Pion Informacyjny współpracował przede wszystkim z attachatami wojskowymi, które w ramach zleconych zadań przysyłały pozyskanie informacje, które następnie były przez nich opracowywane i przekazywane do odpowiednich komórek MON. Zatem Pion Informacyjny prowadził działalność w trzech zasadniczych aspektach. Po pierwsze, w pozyskiwaniu informacji o siłach zbrojnych NATO; po drugie, w ocenie polityczno – wojskowej i ekonomicznej państw obozu kapitalistycznego; po trzecie, w zakresie aktywności politycznej i wojskowej USA w różnych częściach świata, co przejawiało się w *śledzeniu, analizowaniu wniosków z przebiegu działań w Wietnamie, Kambodży i innych regionach zapalnych*¹³⁰, *śledzeniu, studiowaniu, analizowaniu przedsięwzięć penetracji politycznej i ekonomicznej USA w państwach Europy Zachodniej, Ameryki Południowej, Azji, Afryki, śledzenia stopnia zaangażowania amerykańskich sił regularnych, rezerw, lotnictwa, sił morskich poza granicami USA ze zwróceniem szczególnej uwagi na możliwości i gotowość wojskową ich sił zbrojnych na poszczególnych teatrach działań*¹³¹.

2.16 Oddział VIII –Studiów i Oceny sił zbrojnych NATO i innych Paktów)

W ramach Pionu Informacyjnego funkcjonował Oddział VIII (w ramach którego, funkcjonował Oddział IX). Zajmował się zbieraniem danych na temat państw kapitalistycznych pozostających w strukturach NATO. W jego skład wchodził Wydział 1 tj,

---

¹²⁹ Ibidem, k. 311.

¹³⁰ IPN BU 2602 /13200, *Roczne i perspektywiczne...*, k. 7.

¹³¹ Ibidem, k. 8.

Polityki, Strategii oraz Operacyjnego Przygotowania Europejskiego Teatru Wojennego, Wydział 2 Sił Zbrojnych NATO i Techniki oraz Wydział IX tj. Rozpoznania Wojskowego¹³². Do zadań wydziału należało także opracowywanie planów rozwoju poszczególnym komórek Oddziału VIII, oraz (...) *szkolenie kadry rozpoznawczej na kursach stacjonarnych i krótkoterminowych oraz szkolenie kadry dowódczej (...)*¹³³. W 1970 roku na czele Oddziału VIII stał płk dypl. W. Wiśniewski, którego zadaniem był nadzór nad efektywnością i skutecznością wywiązywania się struktury mu podległej z nałożonych na nią obowiązków.

2.17 Oddział V (Agenturalny)

Oddział V koordynował prowadzenie działalności wywiadowczej niezależnej od oficjalnych komórek zagranicznych PRL na terenie RFN, Danii, Norwegii, Szwecji, Belgii, Holandii, Francji, Wielkiej Brytanii, Austrii, Szwajcarii¹³⁴. Na czele Oddziału stał szef, który posiadał prerogatywy w zakresie kontrolowania i planowania zadań Zarządu II. Podlegał on bezpośrednio szefowi Zarządu II Sztabu Generalnego przez tzw. Pomocnika Szefa Zarządu do Spraw Organizacyjnych. Oddział V posiadał tzw. wydziały terenowe będące samodzielnymi komórkami organizacyjnymi: Wydział I – Sopot, Wydział II – Szczecin, Wydział III – Śląsk. Wydziały terenowe zajmowały się przede wszystkim finansowaniem, zabezpieczaniem materiałowo – technicznym, planowaniem, kierowaniem i prowadzeniem pracy całokształtu pracy wywiadowczej. Wydział I (RFN, kraje skandynawskie i kraje Beneluksu) prowadził *prace typowniczo – werbunkową w kraju na terenie przydzielonych mu województw: gdańskiego, olsztyńskiego, bydgoskiego, białostockiego*¹³⁵. Wydział II (północna część NRF, kraje skandynawskie, kraje Beneleuksu i Francję) *działalność typowniczo – werbunkową na terenie województw: szczecińskiego, koszalińskiego, poznańskiego, zielonogórskiego*¹³⁶. Wydział III (NRF, FWB, Włochy, Austria, Szwajcaria) *działalność typowniczo – werbunkową na terenie województw: katowickim, wrocławskim, opolskim, krakowskim, rzeszowskim*¹³⁷. Do najistotniejszych funkcji komórek terenowych należały sprawy związane z typowaniem, werbowaniem, szkoleniem agentów i współpracowników,

---

¹³² Dane na podstawie: M. Marcinkiewicz, op. cit., s. 15

¹³³ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdanie..., Sprawozdanie z realizacji pionu pracy Wydziału Kadr za 1969 roku*, k. 274.

¹³⁴ M. Marcinkiewicz, op. cit., s. 14.

¹³⁵ IPN BU 2602 / 13710, *Zakres pracy...*, k. 7.

¹³⁶ Ibidem, k. 8.

¹³⁷ Ibidem, k. 8.

organizacją sieci agenturalnej, zabezpieczeniem przed dekonspiracją sieci wywiadowczej i pozyskiwaniem dokumentów legalizacyjnych w państwach kapitalistycznych.

Osoba pełniąca funkcję szefa oddziału miała za zadanie *natychmiastowe meldowanie o wszelkich przedsięwzięciach władz naczelnych, paktów militarnych i głównych państw kapitalistycznych (...)*¹³⁸. Ponadto winna była posiadać (...) *znajomość bieżącej sytuacji wojskowo - politycznej, aktualnych koncepcji strategicznych ogólnej organizacji sił zbrojnych NATO i głównych państw kapitalistycznych*¹³⁹. Cechować się kompetencją w zakresie rozpatrywania wniosków i podejmowania wiążących przesunięć służbowych, a także spraw dotyczących ewentualnych awansów, typowania osób, które następnie były przez nią nominowane na wyższe stanowiska. Ponadto do prerogatywy szefa należało zarządzanie siecią agenturalną, oraz siecią współpracowników, organizowanie łączności z agenturą ulokowaną poza granicami kraju. *Organizowanie współpracy z Pionem Informacyjnym w zakresie przekazywanych materiałów*¹⁴⁰. Do zadań oficera dyżurnego ośrodka należały przyjęcia materiałów informacyjnych napływających do Wydziału Łączności Specjalnej, *dokonywanie analizy otrzymanych materiałów i na ich podstawie opracowywanie meldunków*¹⁴¹. W sprawach szczególnie istotnych oficer dyżurny niezwłocznie meldował palące kwestie przełożonym. Do niezwykle istotnej kompetencji należało prowadzenie bezpośredniego nadzoru radiowego.

Zatem Oddział V zajmował się przede wszystkim pracą wywiadowczą. Do immanentnych zadań Oddziału V należały działania w zakresie utrzymywania i organizowania sieci agenturalnej, a także *kierowanie pracą wydziałów i oficerów skierowanych do służby poza wojskiem na terenie kraju i współpracownikami pływającymi na statkach Polskiej Marynarki Handlowej i Żeglugi Śródlądowej*¹⁴², oraz kwestie związane z krokami planistycznymi ukierunkowanymi na lokowanie agentów w instytucjach PRL i utrzymywanie z nimi stałych kontaktów. Prowadzona w ten sposób polityka miała zapewnić stały dopływ informacji w odniesieniu do nurtujących zagadnienia, których tematyka oscylowała wokół stanu liczebnego, struktury i dyslokacji, uzbrojenia, sprzętu bojowego, broni masowego rażenia, wyszkolenia, obrony terytorialnej, przemysłu zbrojeniowego, wykorzystywanego transportu państw należących do NATO.

---

¹³⁸ IPN BU 2602/13721, *Teczka nr 019631...*, k. 4

¹³⁹ Ibidem, k. 4.

¹⁴⁰ ¹⁴⁰ IPN BU 2602 / 13710, *Zakres pracy ...*, k. 7.

¹⁴¹ IPN BU 2602/13721, *Teczka nr 019631...*, k. 5.

¹⁴² IPN BU 2602 / 13710, *Zakres pracy...*, k. 3.

2.18 Oddział VII – Rozpoznania Radioelektronicznego

Oddział VII Zarządu II Sztabu Generalnego funkcjonował w ramach Pionu Rozpoznania Wojskowego. W szczególności był odpowiedzialny za powiększanie gotowości bojowej jednostek rozpoznania radioelektronicznego, a także podejmowania działań w zakresie zwiększenia skuteczności organów rozpoznania. Do immanentnych obowiązków Oddziału VII należała *współpraca z dowództwami poszczególnych rodzajów sił zbrojnych w zakresie dostaw sprzętu rozpoznania radioelektronicznego produkcji krajowej i importu (...) ¹⁴³*. W planach pracy przewidywano także współpracę z zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego. Przykładem realizacji zadań przez wcześniej wymienioną komórkę wywiadowczą stanowiły ćwiczenia realizowane pod kryptonimem Wintex – 71, które polegały na prowadzeniu rozpoznania sił zbrojnych NATO. Ponadto jednostki rozpoznania radioelektronicznego sprawowały bezpośredni nadzór nad 2 Ośrodkiem Rozpoznania Radioelektronicznego oraz Szkołą Podoficerską i Młodszych Specjalistów Rozpoznania Radioelektronicznego w kwestiach ukierunkowanych na zapewnienie odpowiedniego poziomu dyscypliny, szkoleń, pracy operacyjnej.

Szkoła została powołana 10 stycznia 1967 roku. Do jej głównych zadań należało zwiększenie profesjonalizacji jednostek rozpoznania radioelektronicznego. Swoją siedzibę otrzymała w Przasnyszu. Pierwszym dowódcą szkoły został mjr M. Matusiak, następnie mjr inż. A. Wielechowski. W późniejszym okresie nazwa jednostki została zmieniona na Szkołę Podoficerów i Młodszych Specjalistów Radioelektroniki, a następnie w 1972 roku na 20 Ośrodek Szkolenia Specjalistów Radioelektroniki. Dla przykładu *według stanu na koniec 1970 roku Oddział Rozpoznania Radioelektronicznego posiadał etatowo 690 oficerów i około 900 podoficerów zawodowych ¹⁴⁴*. Aby móc sprostać wcześniej skonkretyzowanym zadaniom, wspomniana struktura prowadziła ćwiczenia z zakresu zdobywania, pozyskiwania informacji. Przykładem mogą być ćwiczenia Elektron – 69. *Ogółem takich ćwiczeń przeprowadzono w latach 1966 – 1970 około 20 ¹⁴⁵*.

Kadry kierowano na szkolenia, praktyki realizowane w wyszczególnionych jednostkach rozpoznania radioelektrycznego tj. Czechosłowackiej Armii Ludowej. Terminy praktyk wynosiły 30 dni, odbywały się w systemie rotacji, najczęściej w czerwcu i sierpniu. Podobne 8 miesięczne kursy były realizowane w 1971 roku w ZSRR. Osoba ubiegająca się

---

¹⁴³ IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 9.

¹⁴⁴ Ibidem, k. 268.

¹⁴⁵ Ibidem, k. 2.

o tego typu wyjazd musiała spełnić kilka wymogów. Przede wszystkim znać język rosyjski, co stanowiło warunek sine qua non. Ponadto żołnierz musiał orientować się w podstawach elektrotechniki, mieć wiedzę w przedmiocie armii obcych państw oraz zasad organizacji łączności, tego w jaki sposób ona się odbywała w państwach należących do NATO, a także umieć opowiedzieć o wybranym zagadnieniu z zakresu fizyki lub matematyki¹⁴⁶.

W ramach praktyk oficerowie PRL posiadli umiejętności związane z obsługą urządzeń radiolokacyjnych i radionawigacyjnych oraz łączności radiowej VKF. Tego typu szkolenia odbywały (...) dla grupy 12 oficerów i podoficerów (...) ¹⁴⁷. Głównym zadaniem była chęć doprowadzenia do osiągnięcia pełnej gotowości bojowej wcześniej wymienionych jednostek. W związku z tym w 1969 roku zorganizowano kurs z obsługi sprzętu KP produkcji węgierskiej, obsługi urządzenia R – 341 oraz obsługi systemu SDR – 2. Dla przykładu od 30.03. – 27.06.1968 roku przeprowadzono kurs dla podchorążych rezerwy w zakresie urządzeń przeładunkowych, paliw płynnych, urządzeń elektroenergetycznych i elektromagnetycznych¹⁴⁸.

Zatem do zadań ogólnych organów rozpoznania radioelektronicznego w latach 1966 - 1970 należała przede wszystkim praca nad sformowaniem nowych jednostek rozpoznawczych zarówno na szczeblu operacyjnym jak i taktyczno – operacyjnym. Miało to być remedium na nieefektywność i niewydolność komórek rozpoznania radioelektronicznego, co wiązało się ze sprzętem jakim dysponowało dowództwo wywiadu PRL. Próby reform nie doprowadziły do przełomu, co nie oznacza, że wszystkie czynione kroki okazały się bezowocne. W latach 1966 – 1970 sformowano nowe jednostki rozpoznania radioelektronicznego tj. Frontowy Pułk Rozpoznania Radioelektronicznego, 9 Pułk Rozpoznania Radioelektronicznego, 11 i 12 Armijny Batalion Rozpoznania Radioelektronicznego, Batalion Rozpoznania Wybrzeży Morskich, 8 Kompania Rozpoznania Radioelektronicznego, Szkołę Podoficerską i Młodszych Specjalistów Rozpoznania Radioelektronicznego, grupa rozpoznania radioelektronicznego OH – Bałtyk, eskadrę rozpoznania radioelektronicznego, Wydział Koordynacji Jednostek Systemu Rozpoznania Radioelektronicznego Zarządu II Sztabu Generalnego¹⁴⁹. Według

---

¹⁴⁶ Patrz: IPN BU 2602/15046, *Rozkazy, zarządzenia w 1971, Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego Nr Pf 18 z dnia 30 sierpnia 1971 roku*, k. 390 – 391.

¹⁴⁷ Ibidem, k. 14.

¹⁴⁸ Patrz: IPN BU 2602/10027, *Rozkaz i zarządzenia Szefa Sztabu Zarządu II Sztabu Generalnego w 1968 roku, Rozkaz specjalny Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego Nr 019 z dnia 29.04.1968 roku w sprawie zakończenia egzaminów końcowych w Szkole Podoficerów i Młodych Specjalistów Rozpoznania Radiowego*, k. 380, *Rozkaz Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego Nr 027 z dnia 27 czerwca 1968 roku dotyczącego zakończenia szkolenia na kursie specjalnym w Ośrodku Szkolenia*, k. 116 – 118.

¹⁴⁹ Patrz: IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 251.

danych wywiadowczych 1 Ośrodek Rozpoznania Radioelektronicznego na skutek owych reform zwiększył w okresie 1966 – 1970 zdolność operacyjną o 20%¹⁵⁰. Rozwój wcześniej wymienionych jednostek w sposób znaczący zintensyfikował podejmowane przez nich działania, czego potwierdzeniem było pozyskanie przez nich informacji odnoszących się do *dwóch ćwiczeń dowódczo – sztabowych połączonych sił zbrojnych NATO typu Fallex, 20 ćwiczeń dowódczo – sztabowych połączonych sił zbrojnych NATO na północno – północnoeuropejskim teatrze działań wojskowych, 48 ćwiczeń łączności i narad połączonych sił zbrojnych NATO, 56 ćwiczeń szczebla fatycznego sił zbrojnych narodów państw NATO, 10 ćwiczeń połączonych sił morskich NATO w rejonie Morza Północnego i Bałtyckiego, 42 ćwiczeń sił morskich Danii, Norwegii, RFN, rozpracowanie systemu powiadamiania i alarmowania połączonych sił zbrojnych NATO i narodowych sił zbrojnych NRF (...), wykrywanie i ustalenie dyslokacji nadbrzeżnych stacji NRF w Danii (...), wykrywanie i określenie okrętów i samolotów rozpoznawczych działających wzdłuż wybrzeża PRL*¹⁵¹. Działalność oddziału przejawiała się także we współpracy pomiędzy instytucjami w zakresie pozyskania potrzebnego sprzętu rozpoznania radioelektronicznego. Dodatkowo oddział prowadził badania w zakresie automatyzacji procesów, które ułatwiałyby pozyskiwanie istotnych z opisywanego obszaru informacji.

Należy wspomnieć, że w łonie Oddziału VII ujawniały się pewne niedociągnięcia, które starano się korygować. Dotyczyły one przede wszystkim kwestii związanych z nienależytą znajomością przepisów i regulacji prawnych na których opierało się funkcjonowanie komórek wywiadowczych Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Poważny problem stanowiło także *niewłaściwe przechowywania oraz brak systematycznej kontroli stanu i jakości amunicji alarmowej będących na poszczególnych wartowniach*¹⁵². Uchybienia odnosiły się także do naruszenia przez oficerów i podoficerów wart, kwestii nieprzeprowadzenia odpowiednich instrukcji, niezapewnienia nadzoru nad pracą dyżurnych operatorów, oraz *niezabezpieczenia zgodnie z wymogami Regulaminu Służby Garnizonowej i Wartowniczej Sił Zbrojnych PRL wartowni przy magazynach w Karwaczu*¹⁵³. Aby zniwelować nieprawidłowości na mocy wydanego zarządzenia dokonano przeszkolenia żołnierzy 2 Ośrodka Rozpoznania Radioelektronicznego¹⁵⁴ w zakresie zapoznania się

---

¹⁵⁰ Dane na podstawie: BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 252.

¹⁵¹ Ibidem, k. 259.

¹⁵² IPN BU 2602/10026, *Teczka nr 1/67...*, *Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego Nr 02 z dnia 9 stycznia 1967*, k. 250.

¹⁵³ Ibidem, k. 250.

¹⁵⁴ Patrz: IPN BU 2602/10027, *Rozkazy i zarządzenia Szefa Zarządu...*, *Rozkaz Szefa Zarządu II Sztabu generalnego nr 005 z dnia 8 lutego 1968 roku w sprawie osiągnięcia gotowości bojowej w 2 Ośrodku*

z przepisami Regulaminu Służby Wewnętrznej i Regulaminu Służby Wartowniczej Garnizonowej. Takie zalecenia pokontrolne zostały skonkretyzowane przez ówczesnego szefa Zarządu II Sztabu Generalnego gen. bryg W. Oliwę i miały stanowić swoiste remedium na nieprawidłowości jakie ujawniono w trakcie kontroli w jednostkach rozpoznania radioelektronicznego.

2.19 Pion Rozpoznania Wojskowego

Pion Rozpoznania Wojskowego stanowił drugie niezwykle istotne ogniwo w strukturze całego wywiadu wojskowego PRL. Do jego głównych zadań należało zapewnienie odpowiedniego poziomu zaplecza kadrowego w postaci żołnierzy, którzy byliby odpowiednio przygotowani do działań rozpoznawczych. Ponadto pion współpracował z organami rozpoznawczymi państw socjalistycznych w zakresie zapewnienia niezbędnych instrukcji, podręczników, materiałów organizacyjnych mających zapewnić poziom profesjonalizacji. Dla przykładu od 19 – 23.04.1971 roku w Bułgarii odbyło się spotkanie robocze państw obozu socjalistycznego w ramach którego uzgodniono to w jaki sposób na przestrzeni 5 lat zmodernizować jednostki rozpoznawcze. W tym samym roku odbywały się także konsultacje w ZSRR dotyczące sprzętu i materiałów stosowanych podczas fotografowania określonych celów z pokładu samolotu. Dodatkowo kroki Pionu Rozpoznania Wojskowego zostały skierowane na *doskonalenie i zgrywanie jednolitego systemu rozpoznania na wszystkich szczeblach dowodzenia przy jednoczesnym osiągnięcia przez pododdziały rozpoznawcze i działań specjalnych odpowiedniego poziomu szkolenia i wysokiej gotowości bojowej*¹⁵⁵. W zakresie jego kompetencji leżała także koordynacja na szczeblu wojskowym prac naukowo – badawczych oraz typowanie i werbowanie osób, które mogłyby być odpowiednimi kandydatami do służby w wyżej wymienionej strukturze¹⁵⁶.

Rozpoznania Radioelektronicznego, k. 21 – 26, IPN BU 2602/10027, *Rozkazy i zarządzenia...*, Dyrektywa MON w 1967 roku nr 0015 w sprawie gotowości bojowej Sił Zbrojnych PRL zasady ustalania gotowości bojowej, k.21.

¹⁵⁵ Ibidem, k. 49.

¹⁵⁶ Więcej na temat zamierzeń Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego; IPN BU 2602/10095, *Teczka nr 26/70...*, *Propozycje ważniejszych zamierzeń Zarządu II Sztabu Generalnego do ujęcia w planie zasadniczych przedsięwzięć Sztabu Generalnego na rok 1971*, k. 109 - 122.

2.20 Agenturalny Wywiad Operacyjny/ Oddział XIII

W 1967 roku powołano kolejną komórkę wywiadowczą, która miała sprostać wymaganiom wojskowych służb wywiadowczych – Agenturalny Wywiad Operacyjny (AWO). *Decyzja o powołaniu Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego została prawdopodobnie podjęta w Moskwie i zaakceptowana przez ówczesnego Ministra Obrony Narodowej Wojciecha Jaruzelskiego*¹⁵⁷. Był on nazywany *wywiadem płytkim*, bowiem miał prowadzić zadania na terenach północnych Niemiec, Danii, Holandii,

W początkowej fazie wytyczne wobec nowo powołanej struktury okazały się niedoprecyzowane i niedookreślone. Dopiero połowa lat 70 powiązana z przekształceniami strukturalnymi sił wywiadowczych przyniosła impuls do sprecyzowania zakresu zadań. AWO. Jego działalność dotyczyła prowadzenia prac o charakterze typowniczo – werbunkowym, przygotowywania wszelkich baz szkoleniowych, utrzymania odpowiedniego poziomu gotowości bojowej. W zakresie realizacji misji specjalnych *opracowano zasady organizacji i prowadzenia tego typu działań na szczeblach: dywizja – front*¹⁵⁸, rozwiązywanie szeregu problemów w zakresie struktur organizacyjnych, *systemów dowodzenia łączności i zabezpieczenia, wyposażenia oddziałów specjalnych*¹⁵⁹. W odniesieniu do automatyzacji i mechanizacji AWO dokonywał *wdrażania mechanizacji w pracy komórek organizacyjnych zarządu głównego w zakresie działalności Pionu Informacyjnego i Rozpoznania Radioelektronicznego*¹⁶⁰.

W 1970 roku AWO rozwijała bazę typowniczo – werbunkową, ponadto skupiała swoje działania na kompleksowym szkoleniu wywiadowców i organizacji pełnej gotowości bojowej w okresie zagrożenia. Do obiektów wywiadowczego zainteresowania w połowie lat 70 należało wykrywanie środków jądrowych, *wykrywanie zgrupowań uderzeniowych przeciwnika i stanu gotowości bojowej (...)*¹⁶¹, a także pozyskiwanie informacji wywiadowczych w tym przedmiocie, *operacyjne przygotowanie teatru działań wojennych (wykrywanie przedsięwzięć przeciwnika w dziedzinie operacyjnego przygotowania teatru działań wojennych oraz obserwowanie sposobów przygotowania do skutecznego wykorzystania przez siły morskie, powietrzne i lądowe, ustalenie systemów dowodzenia*

---

¹⁵⁷ Ł. Roman, G. Winogrodzki, op. cit., s. 122.

¹⁵⁸ IPN BU 2602 / 10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 53.

¹⁵⁹ Ibidem, k. 52.

¹⁶⁰ Ibidem, k. 53.

¹⁶¹ A. Marcinkiewicz, s. 16.

stosowanych przez przeciwnika, a także planów tworzenia przez niego zapór, umocnień stref min jądrowych¹⁶².

W początkowym okresie funkcjonowania AWO nie miał ściśle skonkretyzowanych wytycznych, pojawiły się one dopiero w połowie lat 70, kiedy został przekształcony w tzw. Oddział XIII. *Głównymi zadaniami AWO miało być werbowanie i szkolenie wywiadowców oraz rezydentów wywiadu*¹⁶³. AWO podzielono na aparat krajowy, aparat realizujący zadania pod przykryciem - legalny oraz aparat nielegalny¹⁶⁴. Osoby typowane do AWO musiały spełniać ściśle określone kryteria, które stały się przepustką do prowadzenia misji wywiadowczych: narodowość i obywatelstwo polskie, wiek 20 – 35 lat, wyższe wykształcenie. Istniała możliwość w wyjątkowych sytuacjach odstąpienia od kryterium wyższego wykształcenia np. wtedy gdy przyszły pracownik AWO biegle władał językiem angielskim (w tej sytuacji dopuszczane było wykształcenie średnie). Ponadto rekrut powinien cechować się bezwzględną pewnością polityczną, dobrym stanem zdrowia, odpowiednią budową ciała. Nie powinien posiadać cech charakterystycznych oraz znaków szczególnych, które w sposób bezpośredni wpłynęłyby na jego rozpracowanie wywiadowcze¹⁶⁵.

AWO w momencie werbunku kandydata dokonywała gromadzenia informacji, na podstawie których podejmowano decyzje w kwestii ewentualnego zatrudnienia w organach specjalnych. Szczegółowa analiza pozwalała na dość wnikliwe rozpracowanie sylwetki kandydata. Pozyskiwano nie tylko informacje odnoszące się do sfery zawodowej żołnierza, ale również sfery osobistej. W trakcie koncentracji materiału informacyjnego starano odpowiadać na pytania w jakich warunkach wychowywał się przyszły kandydat, jak wyglądał jego stan materialny, w jakich środowiskach koegzystował, czym się kierował dokonując wyboru określonego kierunku studiów, co stanowiło motor działania w tej kwestii, czy miał problemy w nauce, a jeśli tak, to co było źródłem owego problemu. *Jakie występowały korelacje pomiędzy nakładami pracy, a wynikami. Co robił w wolnych chwilach (...). Czy zajmował się spadochroniarstwem*¹⁶⁶. Czy uprawiał jakąś dyscyplinę sportową polepszającą jego tężyznę fizyczną, jak kształtowały się jego perspektywy awansu. Nie bez znaczenia pozostawała umiejętność nauki języka obcego oraz inteligencja przyszłego wywiadowcy. Oprócz danych ściśle związanych z sylwetką kandydata AWO pozyskiwał informacje o jego

---

¹⁶² Ibidem, s. 16.

¹⁶³ Ł. Roman, G. Winogrodzki, , op. cit., 123.

¹⁶⁴ Więcej na temat Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego w pozycji: Ł. Roman, G. Winogrodzki, op. cit., s. 122 – 133.

¹⁶⁵ Patrz: IPN BU 2602/14979, *Opracowanie planów pracy i sprawozdania rocznego z pracy R, J, S, Z*, k. 66.

¹⁶⁶ Ibidem, k. 67.

rodzinie i utrzymywanych przez nich znajomościach w szczególności tych za granicą. Pod uwagę brano również kwestie związane z odpowiednim wysławianiem się, umiejętność nawiązywania kontaktów, oraz cechy osobowościowe żołnierza (energia, charyzma, flegmatyk)¹⁶⁷.

Konspiracyjny charakter AWO podkreślała nazwa jednostki - Specjalna Jednostka Rozpoznania Wojska Polskiego¹⁶⁸, która w (...) w ciągu kilku lat funkcjonowania osiągnęła liczbę 224 wywiadowców¹⁶⁹. Według S. Cenckiewicza w początkowym okresie AWO był kopią komórki wywiadu GRU. Trudno z tak zarysowaną tezą polemizować, bowiem niezaprzeczalny jest fakt, iż to właśnie różnego rodzaju sowieckie instrukcje, materiały szkoleniowe stanowiły podstawę dla jego funkcjonowania. Dokumenty po przetłumaczeniu na język polski stały się swoistymi kompendiami wykorzystywanymi w początkowym okresie funkcjonowania AWO.

2.21 Oddział VI - Techniki Operacyjnej

Oddział VI w strukturach wywiadowczych był odpowiedzialny za zabezpieczenie pracy operacyjnej w techniczne środki wywiadu. *Opracowywał i zabezpieczał legendy wywiadowcze, zajmował się metodami i środkami legalizacji wywiadowczej, fotografią i fotochemią wywiadowczą, oraz specjalnymi konstrukcjami fotooptycznymi i mechanicznymi do celów pracy wywiadowczej*¹⁷⁰. Na czele Oddziału VI stał szef, niżej w hierarchii znajdował się jego zastępca. W skład owej komórki wywiadowczej wchodził Wydział Legalizacyjny, Wydział Fotograficzny, Wydział Chemiczny, Sekcja Zaopatrywania Materiału - Technicznego, oraz Kancelaria. Warto zaznaczyć, że owa struktura organizacyjna funkcjonowała do 1966 roku.

W 1965 roku Oddział Techniki Operacyjnej składał się z pięciu wydziałów. Wydział I koncentrował swoje poczynania w kierunku zapewnienia i zabezpieczenia potrzeb oddziałów legalizacyjnych. Obowiązki realizował także w zakresie zadań operacyjnych, które polegały na *zbieraniu i zdobywaniu dokumentów oryginalnych, wzorów dokumentów oraz informacji o sytuacji legalizacyjnej terenu, oraz rozpracowywanie sytuacji legalizacyjnej państw objętych działalnością wywiadowczą Zarządu II Sztabu Generalnego*¹⁷¹. W gestii Wydziału I

---

¹⁶⁷ Ibidem k. 67 – 68.

¹⁶⁸ Ibidem, k. 66.

¹⁶⁹ S. Cenckiewicz, op. cit., s. 169.

¹⁷⁰ IPN BU2602/10488, *Ramowy plan pracy Oddziału VI/ Oddziału XII na lata 1966 – 1970*, k. 2.

¹⁷¹ IPN BU 2602/10485, *Plan pracy Oddziału VI na 1965 roku*, k. 3.

znajdowało się wykonanie druków dokumentów zagranicznych, które stanowiły niezwykle ważne ogniwo w misjach polegających na przerzucaniu agentów na tereny państw kapitalistycznych. Do jego kompetencji należało także podejmowanie prac badawczych w zakresie podrabiania dla celów wywiadowczych znaków wodnych. Z kolei Wydział II prowadził (...) *prace związane z zabezpieczeniem przed podsłuchem, opracowywaniem oraz wykonywaniem urządzeń do nagrywania rozmów*¹⁷². Wydział III zajmował się odbitkami fotografii, oraz prowadzeniem szkolenia z wcześniej wspomnianej tematyki. Dokonywał obróbki laboratoryjnej pozyskanych materiałów filmowych tj. *technologii kopiowania filmów (...), wmontowania napisów do filmów (...), udźwiękowienia filmów kinowych przez nagrywanie na taśmie magnetofonowej – synchronizację dźwięku z obrazu*¹⁷³. W gestii Wydziału IV leżały sprawy związane z przygotowaniem środków chemicznych, które służyły do tworzenia nowych atramentów sympatycznych, a więc takich, które w momencie pisania były bezbarwne, lub takich, które znikwały po wyschnięciu co miało niezwykle istotne znaczenie w działaniach konspiracyjnych oficerów służących w Zarządzie II Sztabu Generalnego. W związku ze znaczeniem tego typu atramentu Wydział IV utrzymywał współpracę z Instytutem Techniki Operacyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, oraz z Wojskową Służbą Wewnętrzną. Wydział V zajmował się sprawami oscylującymi wokół zagwarantowania odpowiedniego poziomu kamuflażu. Do zadań Oddziału VI należały działania w zakresie zapewnienia właściwej organizacji czasu służbowego jakimi dysponowali pracownicy wykonujący obowiązki w ramach struktury Zarządu II Sztabu Generalnego, a także *zabezpieczenie odpowiedniej bazy materiałowo – technicznej*¹⁷⁴. W 1965 roku szefem Oddziału VI był ppłk M. Konrad.

2.22 Oddział XII – Studiów Specjalnych

Owa struktura miała analogiczne kompetencje w zakresie legalizacji, chemii, fotografii, radioelektroniki i mechaniki jak Oddział Techniki Specjalnej. Tożsamość kompetencyjna wiązała się przekształceniami strukturalnymi jakie nastąpiły w 1966 roku. W ich wyniku wcześniejszy Oddział VI został przeorganizowany na Oddział XII (zmiana oznaczenia nie pociągnęła za sobą modyfikacji w zakresie kompetencji). Oddział Studiów

---

¹⁷² Ibidem, k. 5.

¹⁷³ Ibidem, k. 7.

¹⁷⁴ Ibidem, k. 13.

Specjalnych realizował swoje zadania w ramach Pionu Operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego.

W 1967 roku struktura Oddziału XII¹⁷⁵ wyglądała następująco. Na jej czele stał szef oddziału, któremu kompetencyjnie podlegał zastępca. W 1966 roku owa funkcję sprawował ppłk B. Wojtysiak, zastępcą był ppłk M. Konrad¹⁷⁶. Ponadto w skład komórki wchodził Wydział Legalizacyjny¹⁷⁷, Wydział Fotograficzny, Wydział Chemiczny, Wydział Mechaniczny, Sekcja Zaopatrzenia Materiałowo – Technicznego, Kancelaria¹⁷⁸. Podobnie jak Wydział VI, Oddział Studiów Specjalnych zajmował się produkcją falsyfikatów dokumentów, udoskonalaniem radiostacji wywiadowczych oraz prowadzeniem badań z zakresu właściwości psychofizycznych różnych środków chemicznych, które służyły do produkowania wcześniej scharakteryzowanych atramentów sympatycznych. W ramach kompetencji oddziału leżało także rozwijane metod i środków fotograficznych. Dodatkowo Oddział XII¹⁷⁹ *opracowywał i produkował środki maskujące i konstrukcje zabezpieczające kamuflaż, pojemniki dla potrzeb pracy wywiadowczej, prowadził badania nad doskonaleniem metod i środków niszcząco – zabezpieczających*¹⁸⁰. We wszystkich wymienionych obszarach działalności współpracował z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Wojskową Służbą Wewnętrzną. Dodatkowo Oddział XII swoimi działaniami starał pogłębiać stosunki z Wojskową Akademią Techniczną, Instytutem Celulozowo – Papierniczym, Instytutem Chemii Ogólnej, a także Ministerstwem Zdrowia i Opieki Społecznej, aby uzyskać informację

---

¹⁷⁵ Szczegółowe dane na temat realizacji przedsięwzięć podejmowanych przez Oddział XII w 1967 roku : IPN BU 2602/10483, *Plan pracy Oddziału XII za 1967 roku, zabezpieczenie bieżących potrzeb wywiadowczych*, k. 7 -17.

¹⁷⁶ Patrz: IPN BU 2602/ 10476, *Sprawozdanie z pracy Wydziału XII zabezpieczenie bieżących potrzeb wywiadowczych i legalizacyjnych*, k. 25.

¹⁷⁷ Obsada Oddziału XII na dzień 31.12.1967 roku wyglądała następująco: Szefem Oddziału XII był ppłk B. Wojtysiak, zastępcą szefa Oddziału XII ppłk M. Konrad. Na czele Wydziału Legalizacyjnego stał Szef Wydziału ppłk E. Kiszka, funkcję Starszego Pomocnika Szefa Wydziału Legalizacyjnego sprawowali ppłk H. Paczuski i mjr Z. Kiernikowski, Pomocnikami Szefa Wydziału Legalizacyjnego byli mjr Z. Jarończyk, mjr Z. Radomyski, mjr B. Rogalski. Na czele Wydziału Fotograficznego stał szef ppłk K. Chłopek, Pomocnik Szefa Wydziału Fotograficznego kpt. S. Machowski, Na czele Wydziału Chemii stał ppłk J. Zaśliwiński, Starszy Pomocnik Szefa Wydziału Chemii mjr J. Machała, Pomocnik Szefa Wydziału Chemii kpt. T. Szymerski. Wydział Mechaniczny na czele stał mjr E. Kocjan, funkcję Starszego Pomocnika Szefa Wydziału Mechanicznego sprawował mjr Z. Żuczkowski, Pomocnikiem Szefa Wydziału Mechanicznego był kpt. J. Kozub i kpt. R. Winnicki poza etatem. Informacje na podstawie IPN BU 2602/10475, *Sprawozdanie z pracy Oddziału XII za 1967*, k. 25 – 26.

¹⁷⁸ Patrz: IPN BU 2602/10483, *Plan pracy...*, k. 7.

¹⁷⁹ Informacje na temat szczegółowych przedsięwzięć Oddziału XII : PN BU 2602/10483, *Plan pracy....*, k. 7 – 14.

¹⁸⁰ IPN BU 2602 /10481, *Plan pracy Oddziału XII zabezpieczających potrzeb pracy wywiad owczej w 1965*, k. 16.

na temat środków leczniczych, Ministerstwem Przemysłu Chemicznego, a także komórkami technicznymi zarządów wywiadowczych państw Układu Warszawskiego¹⁸¹.

Nawiązywanie współpracy z różnymi instytucjami miało na celu przede wszystkim pogłębianie wiedzy o falsyfikowaniu dokumentów niezbędnych w trakcie realizacji misji konspiracyjnych, a także wymianę doświadczeń w tym przedmiocie. Wielopłaszczyznowość kompetencyjna oddziału wymuszała niejako konieczność nawiązywania kooperacji z wieloma podmiotami, czerpania od nich specjalistycznej wiedzy, którą następnie w sposób efektywny (przynajmniej w założeniach) można było implementować na grunt wywiadowczy.

Lp	Przedsięwzięcie	1967	1966	1965
1	Wykonano dokumentów krajowych	513	274	49
2	Uzyskano oryginałów i wzorów dokumentów oraz notatek o sytuacji legalizacyjnej	933	873	764
3	Wydano opracowania o sytuacji legalizacyjnej	4	-	-
4	Wykonanie fotokopii	11,610	26,505	20,254
5	Wykonano klatek filmu	26,459	9630	11,801
6	Opracowane nowe środki sympatyczne	11	16	18
7	Opracowano nowe metody z zakresu	4	1	-

---

¹⁸¹ Ibidem, k.16.

	chemii i fotochemii			
8	Wykonano kamuflaży	24	9	5
9	Wykonano urządzeń niszczących	3	6	4
10	Opracowanie nowych metod niszczących	4	2	1
11	Wykonano perforatorów	14	-	6

Realizacja zadań Oddziału VI (Oddziału XII) w latach 1965 – 1967.

Źródło: IPN BU 2602/10475, Sprawozdanie z pracy Oddziału XII za 1967 roku, k. 22

Powołując się na dane zamieszczone w tabeli należy wysnuć wniosek, iż w okresie trzech lat nastąpiło dość znaczące rozszerzenie spektrum podejmowanych przedsięwzięć w zakresie wykonywania dokumentów krajowych, ich kopiowania, oraz opracowywania atramentów sympatycznych, rozwoju chemii i fotochemii, wykonywania kamuflaży. W 1965 wykonano 65 dokumentów krajowych natomiast trzy lata później 513, co ukazuje intensyfikację działań w tym zakresie.

Stan etatowy	Na dzień 1.01.1968 roku	Na dzień 31.12.1968 roku	Na dzień 1.01.1969 roku	Na dzień 1.01.1970 roku
Oficerów	25	25	25	25
Podoficerów	1	1	1	1
Pracowników cywilnych	7	12	12	14

Stan etatowy Oddziału XII w latach 1968 – 1970

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10473, Sprawozdanie z pracy Oddziału XII zabezpieczenie bieżących potrzeb pracy wywiadowczej w środki techniczne i legalizacyjne za 1969, k. 19, 20.

Analizując dane przedstawione w tabeli należy wysnuć wniosek, iż zatrudnienie na przestrzeni trzech lat nie uległo zasadniczej zmianie, kształtując się na poziomie 25 oficerów i 1 podoficera. Kosmetyczne zmiany można dostrzec jedynie w sferze etatów pracowników

cywilnych wynoszących kolejno w 1968 roku 7 a w 1970, aż 14. Pomimo tego, że ogólne wytyczne związane z etatyzacją plasowały się na poziomie 26 etatów, stan faktyczny zatrudnienia wyglądał zgoła odmiennie. Ową zależność klarownie przedstawia tabela z której można wywnioskować, iż stan faktyczny oficerów w stosunku do etatowego był niższy. Z kolei ten odnoszący się do podoficerów był w porównaniu ze stanem etatowym nieznacznie niższy, co może świadczyć o tym, iż starano się kosztem etatyzacji oficerów proponować stanowiska podoficerom.

Stan faktyczny	Na dzień 1.01.1968 roku	Na dzień 31.12.1968 roku	Na dzień 1.01.1969 roku	Na dzień 1.01.1970 roku
Oficerów	23	21	21	21
Podoficerów	1	2	2	2
Pracowników cywilnych	7	12	12	14

Stan faktyczny obsady Oddziału XII za lata 1968 – 1970

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/10473, *Sprawozdanie z pracy Oddziału XII zabezpieczenie bieżących potrzeb pracy wywiadowczej w środki techniczne i legalizacyjne za 1969, k. 19, 20.*

2.23 Oddział XXIII (Oddział Łączności)

Oddział XXIII wchodził w skład Pionu Operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego. Do jego zadań należało zapewnienie odpowiedniego poziomu łączności radiowej, oraz szyfrowanie i rozszyfrowanie korespondencji wpływającej do Zarządu II Sztabu Generalnego. Aby uzmysłowić skalę działań związanych z kodowaniem i rozkodowywaniem szyfrogramów należy powołać się na dane przedstawione w jednym z sprawozdań Oddziału Łączności. To co należy podkreślić to fakt, iż korespondencja Zarządu II Sztabu Generalnego była szyfrowana i rozszyfrowana na bieżąco w wymiarze 5,800 szyfrogramów na łączną sumę 700 000 grup. Dodatkowo w gestii Oddziału XXIII leżała *rozbudowa i modernizacja ośrodka łączności (...) nadzorowanie całokształtu Węzła Łączności*¹⁸². Aby w pełni zrozumieć, w jaki sposób funkcjonował oddział, należy scharakteryzować procedurę tworzenia nowego kierunku łączności. Przykład ukazuje w jaki sposób zapewniano i utrzymywano łączność radiową z korespondentami.

¹⁸² IPN BU 2602/10107, *Roczne sprawozdania...*, k. 115.

Szef Oddziału / Wydziału Operacyjnego chcąc utworzyć nowy kierunek łączności sporządzał zarządzenie dotyczące organizacji łączności co odbywało się poprzez Kancelarię Sekcji Szyfrów i było kierowane do szefa Oddziału XXIII. Na jego podstawie powstawał plan łączności radiowej z korespondentem, ustalało się numer korespondenta przesyłającego materiały szyfrowe i sporządzano umowę szyfrową w trzech egzemplarzach. Jeden z nich trafiał do Oddziału Wydziału Operacyjnego, drugi do Wydziału Łączności Radiowej, a trzeci do Oddziału XXIII. Podstawą pracy z korespondentem stanowiło zatwierdzenie planu łączności. W ramach oddziału funkcjonowała sekcja szyfrów, dodatkowo dla każdego korespondenta tworzone teczki szyfrów. Utrzymywanie łączności radiowej z korespondentem odbywało się zgodnie z zatwierdzonym planem łączności. Oddział Operacyjny przygotowywał tekst depeszy, który był przesyłany do Sekcji Szyfrów Oddziału XXIII, co najmniej na 2 dni przed terminem nadania jej do korespondenta. We wcześniej wspomnianej komórce dokonywano szyfrowania tekstu depeszy, która poprzez stację telegraficzną, była przesyłana do Wydziału Łączności Radiowej, co powinno nastąpić przynajmniej 1 dzień przed nadaniem szyfrogramu. Do najistotniejszych zadań oddziału należało w pierwszej kolejności *maskowanie wywiadowczej łączności radiowej poprzez pozorne kierunki łączności radiowej* tzw. *pozorne kierunki łączności radiowej*, *audycje pozorne*, *ujednolicenie systemu łączności radiowej w korespondentem*¹⁸³. Oprócz tego w gestii Oddziału Łączności leżało organizowanie na odpowiednim poziomie stałej łączności radiowej, która miała służyć odpowiedniej komunikacji wywiadowczej, oraz szyfrowanie i rozszyfrowanie operacyjnej korespondencji Zarządu II Sztabu Generalnego. Ponadto owa komórka wywiadowcza posiadała prerogatywy w zakresie nadzorowania całokształtu prac realizowanych przez Węzeł Łączności. Do zakresu jej działań należało także inicjowanie prac badawczych, modernizacja i konserwacja zamortyzowanego sprzętu, organizowanie szkoleń z tematyki oscylującej wokół tematyki łączności radiowej.

2.24 Pion Operacyjny

Trzecim z filarów na którego kanwach miały opierać się działania wywiadowcze stanowił Pion Operacyjny. Zajmował się on przede wszystkim *zapewnieniem prawidłowej i terminowej realizacji rozwoju i dalszych perspektyw organów rozpoznawczych WP ze*

---

¹⁸³ IPN BU 2602/ 15044, *Teczka nr 1/ 70. Rozkazy i zarządzenia szefa Zarządu II Sztabu Generalnego z 1970 roku w sprawie organizacyjno – szkoleniowym*, k. 439. Więcej na temat planu łączności z korespondentem w: IPN BU 2602/ 15044, *Teczka nr 1/ 70. Rozkazy i zarządzenia...*, *Plan łączności z korespondentem*. 436, *Meldunek o stanie łączności radiowej z korespondentem*, k. 439.

zwróceniem szczególnej uwagi na organizacyjne rozwijanie jednostek i pododdziałów rozpoznawczych sił lądowych i lotnictwa rozpoznawczego¹⁸⁴. Aby móc zagwarantować odpowiedni poziom profesjonalizacji starał się rozwijać prace naukowo – badawcze oraz dokonywać regularnego szkolenia kadry rozpoznawczej wojska polskiego. Pion Operacyjny zajmował się kwestiami związanymi z funkcjonującą w ramach wywiadu agenturą, szczególności typowaniem rozpracowywanych obiektów, a także podejmowaniem działań ukierunkowanych na tworzenie sieci agenturalnej. Do kompetencji Pionu Operacyjnego włączono także typowanie, werbowanie oraz przerzut na tereny państw kapitalistycznych tzw. nielegalów i oficerów działających pod przykryciem. W ramach jego działalności funkcjonowały kanały agenturalne między Centralą, a rezydenturami za granicą z pominięciem poczty dyplomatycznej¹⁸⁵.

2.25 Oddział I (Agenturalny Europejski)

Wchodził w skład struktury organizacyjnej wywiadu wojskowego w 1965 roku. Prowadził misje wywiadowcze na terenach państw zachodnich. Jego działalność skupiała się w dużej mierze na takich państwach jak Niemcy i państwa skandynawskie. W związku z tym oddział Agenturalny Europejski zajmował się organizacją i rozwojem agentury na wcześniej wspomnianych terenach z wyłączeniem Wielkiej Brytanii i Irlandii. *W jego skład wchodził Wydział I (Agenturalny Niemiecko – Skandynawski) oraz Wydział II (Agenturalny Romański¹⁸⁶).*

2.26 Oddział II (Operacyjny)

Zajmował się kwestiami związanymi z organizacją nielegalnych rezydentur, w szczególności na terenach państw kapitalistycznych, aby realizować wytyczne konkretyzowane w dużej mierze przez wywiad radziecki GRU¹⁸⁷. *Podarowane przez GRU nadajniki pozwalające na wykorzystanie łączności radiowej nie zapewniały bezpieczeństwa wiadomościom przekazywanym z Zachodu do Centrali w Warszawie¹⁸⁸.* W związku z opisywanymi wcześniej problemami, aby zapewnić odpowiedni poziom konspiracji

---

¹⁸⁴ IPN BU 2602/ 15044, *Teczka nr 1/ 70...*, k. 439.

¹⁸⁵ IPN BU 2602/10108 , *Roczne i perspektywiczne plany pracy Zarządu II Sztabu Generalnego sporządzone w 1970 roku*, k. 94.

¹⁸⁶ A. Marcinkiewicz, op. cit., s.14.

¹⁸⁷ Więcej na temat GRU w pozycji: W. Suworow, *GRU. Radziecki wywiad wojskowy*, Warszawa 2014.

¹⁸⁸ S. Cenckiewicz, op. cit., s.130 .

początkowo zdecydowano, że informacje będą przekazywane rezydentowi GRU. (....) *Rosjanie jednocześnie starali się koordynować i kierować naszymi wysiłkami dla osiągnięcia swoich własnych celów (...)*¹⁸⁹. Oddział Operacyjny w głównej mierze zajmował się pozyskiwaniem informacji, zbieraniem i analizowaniem danych, które dotyczyły państw kapitalistycznych. W zakresie strukturalnym dzielił się na Wydział 1 (Informacyjny Niemiecko – Skandynawski), który realizował wcześniej wspomniane zadania skupiając się w kierunku niemiecko – skandynawskim oraz Wydział 2 (Informacyjno Romańskim).

2.27 Oddział III (Agenturalny Pozaeuropejski)

Oddział III wchodzący w skład struktur wywiadu wojskowego PRL powstał w 1959 roku. Koncentrował swoje działania przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Turcji. Do zadań Oddziału Agenturalnego Pozaeuropejskiego należało pozyskiwanie informacji odnoszących się do ich uczestnictwa i działalności państw w Pakcie Północnoatlantyckim. NATO stanowiło główny przedmiot zainteresowania wywiadowczego. Dodatkowo Oddział III *koordynował prowadzenie działalności wywiadowczej na terenie Wielkiej Brytanii oraz krajów Bliskiego Wschodu, Ameryki Północnej i Ameryki Południowej*¹⁹⁰.

Warto nadmienić, że rok 1962 przyniósł dość znaczące zmiany organizacyjne w Oddziale III. W ich wyniku powołano do życia dwa wydziały mające na celu zwiększenie profesjonalizacji struktury wywiadowczej, co zapewnić miał rozdział kompetencji na dwie komórki. Wydział I (Pozaeuropejski) oraz Wydział II (Amerykański) prowadził misje na terenie Ameryki, Australii, Kanady. W wyniku czego (...) *uzyskał blisko 4,000 materiałów, głównie regulaminów i opracowań na temat różnych rodzajów sił zbrojnych u uzbrojenia , których wartość docenili sami Sowieci*¹⁹¹.

2.28 Radiowęzeł

Radiowęzeł w strukturach Zarządu II Sztabu Generalnego WP zajmował się utrzymaniem na odpowiednim poziomie łączności radiowej pomiędzy agenturą Zarządu II oraz attachatami wojskowymi. Było to niezwykle istotne dla przekazywania pozyskanych

---

¹⁸⁹ Ibidem, s. 131.

¹⁹⁰ A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 14.

¹⁹¹ S. Cenckiewicz, op. cit., s. 133 .

danych (w późniejszym czasie owe kompetencje zostaną nałożone na Wydział Łączności Specjalnej). Należy zaznaczyć, że jego rola i znaczenie od połowy lat 60 sukcesywnie wzrastało, co było związane z tym, że po początkowym marazmie wywiadowczym podjęto decyzję o jego zreformowaniu. W skład Radiowęzła wchodziło *Dowództwo, Centrum Odbiorcze, Centrum Nadawcze, Sekcja Techniczna, Pluton Wartowniczy* ¹⁹². Dowództwo zajmowało się koordynowaniem całego procesu łączności radiowej. W gestii Centrum Odbiorczego leżało odbieranie danych płynących z agentur ulokowanych w krajach kapitalistycznych i ich przekazywanie do odpowiedniej komórki wywiadowczej. Co interesujące przesyłane dane w głównej mierze oscylowały wokół zagadnień związanych z odpowiednim prowadzeniem pracy szpiegowskiej. Sekcja Techniczna czuwała nad konserwacją, naprawą sprzętu, oraz jej zapewnieniem w sytuacjach awaryjnych. Pluton Wartowniczy zapewniał odpowiedni poziom ochrony zarówno dla pracowników Radiowęzła jak i sprzętu jaki znajdował się w ich dyspozycji.

2.29 Oddział Z

Oddział Z¹⁹³ jako samodzielna komórka Pionu Operacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego zajmowała się sprawami funkcjonowania tzw. nielegalnego aparatu wywiadowczego. Do zakresu jej zadań należała praca typowniczo – werbunkowa nielegalów, wywiadowców AWO, agentów. Oddziałowi Z podlegali Wojewódzcy Przedstawiciele Zarządu II Sztabu Generalnego, który wykonywali zadania zlecone. Do najistotniejszych obowiązków Oddziału Z należało *typowanie, rozpracowywanie i werbowanie kandydatów na nielegalów, agentów i współpracowników oraz przekazywanie zwербowanych osób do zainteresowanych oddziałów kierunkowych*¹⁹⁴. Na czele wspomnianej komórki stał szef oddziału, który kompetencyjnie podlegał zastępcy szefa Zarządu II Sztabu Generalnego do Spraw Operacyjnych. Do jego kompetencji należało kierowanie pracą wywiadowczą, *zabezpieczenie potrzeb operacyjnych na terenie instytucji centralnych,*

---

¹⁹² A. Marcinkiewicz, op. cit., s. 14.

¹⁹³ Patrz: IPN BU 2602/14979, *System kodowania źródeł w Oddziale Z, Opracowanie planów pracy i sprawozdanie rocznego z pracy* R, J, S, Z, k. 70 – 71, *Notatka służbowa dotycząca kryterium doboru kadr na nielegalnych pracowników wywiadu, Opracowanie planów pracy i sprawozdanie rocznego z pracy* R, J, S, Z, k. 74 – 75, *Notatka służbowa dotycząca oficerów pod przykryciem i współpracowników zatrudnionych w interesujących nas instytucjach w kraju, Opracowanie planów pracy i sprawozdanie rocznego z pracy* R, J, S, Z, k. 5 – 96, *Notatka służbowa dotycząca wykorzystania oficerów pod przykryciem i wsparcia w instytucjach operacyjnego zainteresowania, Opracowanie planów pracy i sprawozdanie rocznego z pracy* R, J, S, Z, k. 123,

¹⁹⁴ IPN BU 2602/14979, *System kodowania źródeł w Oddziale Z, Opracowanie planów pracy i sprawozdanie rocznego z pracy* R, J, S, Z, k. 29.

cywilnych, wojskowych¹⁹⁵. Ponadto zajmował się kwestiami związanymi z zabezpieczeniem Agenturalnego Wywiadu Operacyjnego poprzez dokonywanie typowania kandydatów oraz *zapewnienie terminowego przekazywania, zdobywania informacji i materiałów wywiadowczych do Pionu Informacyjnego i odpowiednich komórek Zarządu II Sztabu Generalnego*¹⁹⁶. Kompetencje Szefa Oddziału Z oscylowały wokół rozpatrywania wniosków werbunkowych osób kierowanych do pracy jako *nielegalów*, agentów, a także wniosków związanych z eliminacją pewnych osób z sieci agenturalnej. Ponadto szef komórki wywiadowczej sporządzał opinię, co do wykorzystywanych lokali konspiracyjnych. Zajmował się także wnioskami dotyczącymi ewentualnego wstrzymania wyjazdów za granicę, oraz wnioskami w sprawie przeprowadzania wywiadów środowiskowych, inwigilacji zewnętrznej, inwigilacji korespondencji i podsłuchu radiowego i telefonicznego osoby znajdującej się na operacyjnym zainteresowaniu oddziału¹⁹⁷.

Oddziałowi podlegali Wojewódzcy Przedstawiciele Zarządu II Sztabu Generalnego, których prerogatywy oscylowały wokół prowadzenia pracy operacyjnej w konkretnym województwie. Na terenie każdego z nich prowadzono typowanie i werbunek nielegalów i współpracowników. W przypadku zwerbowania kandydata Wojewódzcy Przedstawiciele Zarządu II Sztabu Generalnego zdobywali odpowiednie dokumenty legalizacyjne, które umożliwiały prowadzenie działań wywiadowczych pod przykryciem. W ich gestii leżały także kwestie związane z organizowaniem i utrzymywaniem lokali konspiracyjnych w poszczególnych województwach. Szef oddziału utrzymywał kontakty i prowadził korespondencję z instytucjami wojskowymi na szczeblu szefostwa Wojskowej Służby Wewnętrznej, organizacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a także innych centralnych organów administracji państwowej¹⁹⁸. Niżej w hierarchii znajdował się Zastępca Szefa Oddziału Z, który *ściśle udoskonalał i usprawniał metody pracy wywiadowczej na terenie kraju, kontrolował realizację planów i przedsięwzięć wywiadowczych, oraz kontrolował prace Wojewódzkich Przedstawicielstw Zarządu II Sztabu Generalnego*¹⁹⁹. Starszy Pomocnik Szefa Oddziału podlegał szefowi oddziału i jego zastępcy. W zakresie swoich uprawnień odpowiadał za typowanie i rozpracowywanie, werbowanie przyszłych nielegalów i współpracowników oraz *kierowanie pracą oficerów pod przykryciem przydzielonych do*

---

¹⁹⁵ Ibidem, k. 31.

¹⁹⁶ Ibidem, k. 31.

¹⁹⁷ Ibidem, k. 32.

¹⁹⁸ Ibidem, k. 33.

¹⁹⁹ Ibidem, k. 35.

*bezpośredniego prowadzenia, kierowanie pracą sieci współpracowników na terenie instytucji centralnych, wyższych uczelni (...)*²⁰⁰.

Należy podkreślić, że oficerowie działający pod przykryciem byli kadrowymi oficerami Zarządu II Sztabu Generalnego. Ich typowanie odbywało się w ramach poszczególnych komórek wywiadowczych tj. Wydziału Kadr Zarządu II Sztabu Generalnego WP, Wydziału Legalizacyjnego oraz Oddziałów Kierunkowych R, J, S, Z²⁰¹. Typowanie odbywało się przede wszystkim na uczelniach wojskowych, instytucjach naukowo – badawczych, instytucjach centralnych MON, szkołach oficerskich, a także w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Ministerstwu Handlu Zagranicznego.

Aby móc zrozumieć w jaki sposób dokonywano procesu rekrutacji *nielegala* należy przedstawić procedurę weryfikacyjną jaką musiał przejść każdy kandydat chcący wykonywać zadania specjalne. Kandydaci podlegali rozpracowaniu i sprawdzeniu poprzez *Przedstawicieli Kierownictwa Pionu Operacyjnego, Przedstawicieli Zainteresowanego Oddziału Kierunkowego, Szefa Wydziału Kadr lub oficera wyznaczonego do prowadzenia spraw operacyjnych*²⁰². W przypadku pozytywnej opinii wyrażonej przez Szefa Zarządu II sztabu Generalnego WP przekazywano ją do Wydziału Kadr, co stanowiło podstawę do wydania rozkazu przez MON i kierowania oficera do tzw. dyspozycji Szefa Departamentu Kadr MON, który z kolei przekazywał go Oddziałowi Kierunkowemu współpracującemu z Wydziałem Legalizacyjnym. Ten ostatni odpowiadał za opracowanie odpowiedniej historii (legendy dla *nielegala*). *Oficerowie skierowani do pracy pod przykryciem i ich rodziny posługiwali się wyłącznie dokumentami cywilnymi*²⁰³. Szkolenia *nielegalów* następowały w lokalach konspiracyjnych i trwały nie dłużej niż rok, po czym rekrut zdawał egzamin. Osoby pracujące jako *nielegalowie* otrzymywały mieszkanie, załatwiano im świadectwo pracy, książeczkę ZUS, wymieniano legitymacje partyjną. W ten sposób dokonywano zatarcia śladów służby, aby pod przykryciem mogli realizować powierzone im misje wywiadowcze. Po dokonaniu wszystkich wcześniej wymienionych czynności następowało uplasowanie *nielegala* na odpowiednim teatrze prowadzenia misji specjalnych.

Zdarzały się również sytuacje, w których *nielegalowie* otrzymywali dokumenty osób nieżyjących. Używanie autentycznych dokumentów dla Oddziału Z stanowiło niezwykle ułatwienie, bowiem nie musiał on fałszować dokumentów, którymi posługiwał się

---

²⁰⁰ Ibidem, k. 38.

²⁰¹ Analiza dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej nie pozwoliła na rozszyfrowanie skrótu Oddziałów Kierunkowych R, J, S, Z.

²⁰² Ibidem, k. 50.

²⁰³ Ibidem, k. 51.

wywiadowca. Tego typu zabieg znaczenie utrudniał ewentualną dekonspirację *nielegala* przez wywiad państwa, na którego terenie podejmował akcje specjalne, zazwyczaj po dłuższym okresie czasu. Gen. Cz. Kiszczak, w jednym z udzielonych wywiadów powiedział o *nielegalach*, że często zwerbowani agenci, nie byli przydatni albo celowo byli trzymani do wykorzystania na później, byli to agenci zamrożeni²⁰⁴.

2.30 Oddział IV (Informacyjny Pozaeuropejski)

Wchodził w skład struktury organizacyjnej wywiadu wojskowego w 1965 roku. Oddział IV zajmował się pozyskiwaniem i analizą dokumentów zgromadzonych na europejskim teatrze wywiadowczym. Owe wytyczne realizował poprzez wydziały. Na czele Oddziału IV stał szef, któremu kompetencyjnie podlegali zastępcy. Szef Oddziału IV sprawował nadzór nad odpowiednim zabezpieczeniem wywiadowczym Zarządu II Sztabu Generalnego. Ponadto w jego gestii leżała kontrola poszczególnych wydziałów ulokowanych w strukturze Oddziału Informacyjnego Pozaeuropejskiego. Wydział 1 (Informacyjny Angielsko- Bliskowschodni) zajmował się opracowywaniem materiałów informacyjnych w wyszczególnionym wcześniej kierunku. Z kolei Wydział 2 (Amerykański) posiadał analogiczne prerogatywy jak Wydział 1 w zakresie działań wywiadowczych tyle tylko, że realizował je na kontynencie amerykańskim.

2.31 Korespondencja tajna i jawna

Obieg informacji w strukturach wywiadu wojskowego PRL odbywał się w ten sposób, że korespondencja wpływała do Zarządu II Sztabu Generalnego za pośrednictwem poczty wojskowej. Następnie była ona rejestrowana w jednostkach podległych Zarządu II Sztabu Generalnego. Do rąk własnych wpływały przesyłki z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz Milicji Obywatelskiej. Poczte zarejestrowaną pod literą A otwierał kierownik Kancelarii Głównej, którą następnie przedstawiał szefowi Zarządu II. Szef Oddziału po wpłynięciu korespondencji dokonywał jej przydziału dla szefów poszczególnych pionów. Kierownicy kancelarii etatowych i nieetatowych rejestrowali korespondencję. *Wszelką korespondencję komórek Zarządu II Sztabu Generalnego niezależnie od stopnia jej tajności przysyłano do właściwych adresatów*

---

²⁰⁴ W. Bereś, J. Skoczylas, *General Kiszczak mówi .... Prawie wszystko*, Warszawa 1991, s. 24.

wyłącznie za pośrednictwem kancelarii tajnej, zagranicznej, jawnej Oddziału II ²⁰⁵. Zatem korespondencja wpływająca do struktur wywiadowczych podlegała ścisłej selekcji i w zależności od jej rangi była przedstawiana innym podmiotom.

3. Jednostka Wojskowa nr 2000

Z punktu widzenia podjętego w rozprawie zagadnienia badawczego szczególnie istotne miejsce w strukturze i działalności Zarządu II Sztabu w omawianym okresie zajmowała Jednostka Wojskowa nr 2000. Celem priorytetowym Jednostki było wyszkolenie oficerów wywiadu kierowanych na indochiński teatr operacyjny, najpierw w Korei, a następnie w Wietnamie ²⁰⁶. Działalność konspiracyjna oficerów, nie byłaby możliwa bez odpowiedniego przygotowania. Szkolenia prowadzone przez Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego miały na celu zapewnienie profesjonalizacji kadry wysyłanej do Indochin. Jedną z głównych przesłanek ich organizacji była chęć zwiększenia skuteczności i efektywności prowadzonych pod przykryciem misji, co było nierozdzielnie związane z pozyskiwaniem i przekazywaniem informacji agenturalnych do Centrali w Warszawie. Bardzo istotne z punktu widzenia podejmowanych działań było zapewnienie oficerom odpowiedniego poziomu wiedzy, która uniemożliwiałaby ich dekonspirację przez obce armie stacjonujące na terenie Półwyspu Indochińskiego. Kwestią sporną pozostaje to, czy kroki czynione przez władze komunistyczne w tym zakresie były skuteczne i efektywne. W wielu przypadkach szkolenia przyszłych wywiadowców okazały się niewystarczające, niedostosowane do realiów konfliktu azjatyckiego.

Do zakresu pracy Jednostki Wojskowej nr 2000 należały kwestie związane z odprawą i kierowaniem przez Komisję Kwalifikacyjną polskich oficerów do Wietnamu, prowadzeniem ich szkolenia, dokonywaniem rozliczeń z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, kwestii związanych z opiniowaniem oficerów po zakończeniu rotacji, a także planów zamierzeń budżetowych przedkładanych Ministerstwu Spraw Zagranicznych ²⁰⁷. Jednostka Wojskowa nr

---

²⁰⁵ IPN BU 2602/15046, *Rozkazy i zarządzenia...., Zarządzenie Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego Nr 033/72 z dnia 13 grudnia 1972 roku w sprawie rejestracji i obiegu korespondencji Zarządu II w jednostkach podległych*, k. 429.

²⁰⁶ Ł. Roman, G. Winogrodzki, op. cit., s. 101.

²⁰⁷ Informacje na temat uposażenia oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i Jednostki Wojskowej: IPN BU 2602/10031, *Teczka nr 132/72..., Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej 2000 za styczeń 1972 roku*, k. 113 – 116, IPN BU 2602/10033, *Teczka nr 138/72. Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za marzec 1972 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i Jednostki Wojskowej 2000 za marzec 1972 roku*, k. 85 – 88, IPN BU 2602/10034, *Teczka nr 141/72, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za kwiecień 1972 roku*,

2000 czuwała także na odpowiednim poziomie ideologicznym oficerów, który miał stanowić element zespalaający kadry. Szkolenia w zakresie ideologicznym, zgodnym z linią PZPR, zapewniali Zastępcy Dowódców Jednostki ds. Politycznych oraz Komitet Podstawowej Organizacji Partyjnej i Rada Zakładowa Związku Zawodowego. Dobór wykładowców uzgadniano z Komitetem Politycznym Zarządu II Sztabu Generalnego.

Do prerogatyw dowódcy Jednostki nr 2000 należały przede wszystkim działania w zakresie wychowania, szkolenia osobowego przyjętych rekrutów, dokonywania oceny ich postaw moralno – ideologicznych. Ponadto dowódca nadzorował sprawy związane z działaniem komisji zagranicznych a także sprawował *nadzór nad opracowaniem programów nauczania do kursów intensywnego nauczania języków obcych, oraz indywidualnych planów szkolenia do pracy w międzynarodowych komisjach (...)*²⁰⁸. Niżej w hierarchii znajdował się Zastępca do Spraw Szkolenia, który w zakresie swoich kompetencji podlegał bezpośrednio Dowódcy Jednostki Wojskowej nr 2000²⁰⁹. Z kolei Dowódca Grupy Szkoleniowej podlegał Zastępcy Dowódcy do Spraw Szkolenia. Do tego ostatniego należało przygotowanie szkoleń dla osób cywilnych i wojskowych. W skład struktury organizacyjnej Jednostki Wojskowej 2000 wchodził także kierownik Kancelarii Tajnej (podlegał dowódcy jednostki), Podoficer Gospodarczy (podlegał dowódcy jednostki), Kierownik Sal Wykładowych (podlegał dowódcy do spraw szkoleniowych), Maszynistka (podlegała dowódcy jednostki), Sprzątaczką (podlegała bezpośrednio osobie wyznaczonej przez szefa Wydziału Administracyjno – Gospodarczego), Żołnierze Służby Zasadniczej

---

Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za kwiecień, k. 76 -79, IPN BU 2602/10036, Teczka nr 149/72, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za czerwiec 1972 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za czerwiec k. 60 – 63, IPN BU 2602/10037, Teczka nr 169/72, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za lipiec 1972 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za lipie 1972, k. 90 - 93, IPN BU 2602/10038, Teczka nr 155/72, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za sierpień 1972 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za sierpień 1972, k. 111- 114, IPN BU 2602/10053, Teczka nr 156/73, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za marzec 1973 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za marzec 1973, k. 76-82, IPN BU 2602/10054, Teczka nr 168/73, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za lipiec 1973 roku. Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za lipiec 1973 roku, k. 98 – 102, IPN BU 2602/10056, Teczka nr 181/73, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za wrzesień 1973 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej za wrzesień 1973 roku, k.80 – 83, IPN BU 2602/10001, Teczka nr 137/71, Lista płac, zaświadczenia finansowe, zestawienie wydatków Zarządu II Sztabu Generalnego za kwiecień 1971 roku, Lista uposażenia nr 7 oficerów, chorążych i podchorążych Ośrodka Szkolenia i jednostki Wojskowej 2000 za kwiecień 1971 roku, k. 140 – 143.

²⁰⁸ IPN BU 2602/ 23810, Zarządzenie MON nr Pf – 24/MON z 15 września 1966 roku w sprawie kierowania oficerów do pracy w Międzynarodowych Komisjach Nadzoru i Kontroli, k. 46.

²⁰⁹ Patrz: dokładne informacje co do zakresu kompetencji zastępcy dowódcy do spraw szkolenia w: IPN BU 2602/23810, Zarządzenie MON..., k. 47.

(podlegali podoficerowi gospodarczemu jednostki)²¹⁰. Rozsianie zakresu zadań na kilka mniejszych komórek miało za zadanie usprawnienie całego procesu szkoleniowego w Jönie Jednostki Wojskowej 2000.

Decyzja w zakresie przedstawienia kandydatur i ich kierowania na odpowiednie kursy leżała w gestii kilku instytucji. Po pierwsze był nią Departament Kadr Ministerstwa Obrony Narodowej. Analogiczne prerogatywy przysługiwały także Departamentowi Kadr i Szkolenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Zarządowi II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i innym instytucjom niezwiązanym stricte z wojskiem. Warto nadmienić, że oficerowie nie wytypowani przez wymienione organy, sami w zakresie posiadanych kompetencji, wystosowywali odpowiednie podania do dowódców jednostek, o wyrażenie zgody na odbycie kursu i skierowanie ich do pracy na wietnamskim teatrze działań. Swoje stanowisko uzasadniali przede wszystkim trudną sytuacją materialną, w jakiej oni oraz ich rodzina się znajdowała, niemożnością jej utrzymania, chęcią pozyskania nowych umiejętności, a także krótkim czasem dzielącym oficera do przejścia na emeryturę. Odrzucenie wniosku o skierowanie na misję zagraniczną często doprowadzało do rozgoryczenia, smutku, żalu, który był wylewany na papier. Zdarzały się również sytuacje, w których oficer chcąc zająć miejsce kursanta próbował zdeprecjonować jego osobę w oczach przełożonych ²¹¹. Bardzo wiele tego typu podań było pisanych pod wpływem emocji. Żołnierze często opisywali tragiczną sytuację materialną i niemożność utrzymania rodziny. W owych pismach na pierwszy plan wysuwała chęć osiągnięcia korzyści majątkowej, a nie to czego wymagała ówczesna władza - *służby dla socjalistycznej ojczyzny*.

Rekrutacja poszczególnych oficerów odbywała się trójstopniowo. Pierwszy etap polegał na zgłoszeniu przez dowódców kandydatów na szkolenie w Jednostce Wojskowej nr 2000. Drugi był związany z zakwalifikowaniem wytypowanej osoby przez komisję Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Trzeci natomiast był związany z oceną zdrowotną oficera, którą dokonywała komisja lekarska, wydając opinię o dopuszczeniu lub odrzuceniu kandydata do służby za granicą. Należy zaznaczyć, że brak przeciwwskazań zdrowotnych był jednym z istotnych elementów całego procesu weryfikacji żołnierza. Do Azji Południowo –

---

²¹⁰ Więcej na temat prerogatyw: IPN BU 2602/ 23810, Zarządzenie MON..., k. 50 – 57.

²¹¹ Przykład stanowi anonimowa wiadomość, w której oficer w następujący sposób oczernił jednego z kursantów Jerzego Penińskiego *nie będę charakteryzował jego sylwetki. Powiem tylko krótko pijak, karierowicz, dziwkarz*: IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36, Korespondencja, notatki służbowe dotyczące opinii o kandydatach do MKNiK w Indochinach i organizacji Jednostki Wojskowej 2000*, Warszawa 1965, *Zarządzenie w sprawie ustalenia zakresu władzy dyscyplinarnej starszych Doradców Wojskowych przy Polskich Delegacjach do MKNiK w Wietnamie i w Laosie*, k. 156.

Wschodniej byli wysyłani ludzie cieszący się świetnym zdrowiem, ze względu na trudne warunki klimatyczne, w którym zmuszeni byli podejmować misje wywiadowcze.

Komisja Kwalifikacyjna przy ul. Żwirki i Wigury 24 w Warszawie, powołana przez Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego, stanowiła organ, który dokonywał selekcji kandydatur. W siedzibie Komisji przeprowadzano rozmowy z osobami wytypowanymi do misji wywiadowczych prowadzonych w Korei i Wietnamie. Do głównych zadań Komisji Kwalifikacyjnej należało prowadzenie rozmowy z potencjalnymi kandydatami, oficerami, którzy wcześniej zostali wybrani przez odpowiednie instytucje centralne²¹² do służby za granicą. Następnie przeprowadzano egzaminy dla oficerów wyjeżdżających do Indochin (..) *z zakresu zagadnień społeczno – politycznych, zagadnień organizacyjno – prawnych taktyki przedstawicielstw Polski do MKNiK partnerów i ich stron*²¹³. Dobór oficerów do pracy w MKNiK przeprowadzał Szef Departamentu Kadr MON²¹⁴. Po procesie wytypowania następowało przekazanie list oficerów- kandydatów do dyspozycji Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego, który dokonywał ich zatwierdzenia²¹⁵. Oficer, który otrzymał akceptację Komisji Kwalifikacyjnej był wysyłany na ośmiomiesięczną służbę, podlegająca rotacji. Przed wyjazdem otrzymywał z jednostki odpowiednie wyposażenie, do których należał: mundur

---

²¹² Patrz: IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Projekt obsady personalnej na stanowiskach oficerskich w Polskich Przedstawicielstwach MKNiK w Wietnamie i Laosie w ramach rotacji zimowej w 1965*, k. 35.

²¹³ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Protokół z przeprowadzonych egzaminów oficerów wyjeżdżających do Indochin*, k. 43, *Lista wytypowanych oficerów*, k. 37 – 38, *Sprawozdanie z przeprowadzonych egzaminów na kursie szyfrowym w Jednostce Wojskowej 2000 zorganizowanych dla oficerów udających się do pracy w MKNiK w Indochinach*, k. 50.

²¹⁴ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego w sprawie kierowania oficerów do służby w Zarządzie II Sztabu Generalnego*, k. 134, Więcej na temat typowanych list kandydatów: IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Korespondencja, notatki służbowe dotyczące opinii o kandydatach do MKNiK w Indochinach*, *Projekt obsady personalnej na stanowiskach oficerskich w Polskich Przedstawicielstwach MKNiK w Wietnamie i Laosie w ramach rotacji zimowej w 1965*, k. 33, *Projekt obsady personalnej na stanowiska oficerskich w Polskich Przedstawicielstwach MKNiK w ramach rotacji letniej w 1965 roku*, k. 141-142, *Notatka służbowa dotycząca dodatkowej listy oficerów – kandydatów wytypowanych do MKNiK w Indochinach w nowej rotacji jesiennej w 1965 roku*, k. 161-162, *Notatka służbowa dla Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego w sprawie zatwierdzenia dodatkowej listy oficerów – kandydatów do pracy w Polskich Przedstawicielstwach do MKNiK w Indochinach w ramach rotacji jesiennej w 1965 roku*, k. 163-164, *Notatka służbowa dla Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego w sprawie zatwierdzenia wstępnej listy oficerów w Polskich Przedstawicielstwach do MKNiK w Indochinach w ramach rotacji uzupełniającej – jesień 1965 roku*, k. 165 – 168, IPN BU 2602/7881, *Teczka nr 2. Materiały dotyczące jednostki Wojskowej 2000, Wykaz oficerów - kandydatów typowanych do wyjazdu do pracy w Polskich Przedstawicielstwach do MKNiK w Indochinach w ramach rotacji zimowej, którzy przeszli komisję kwalifikacyjną i badania lekarskie*, k. 5-6, *Notatka służbowa dotycząca listy oficerów – kandydatów wytypowanych do pracy w Polskich Przedstawicielstwach do MKNiK w Indochinach w ramach rotacji wiosennej w 1966 roku*, k. 1– 7, *Notatka służbowa dotycząca dodatkowej listy oficerów – kandydatów wytypowanych do pracy w Polskich Przedstawicielstwach do MKNiK w Indochinach w ramach rotacji wiosennej 1966*, k. 19-20, *Notatka służbowa dotycząca listy oficerów – kandydatów wytypowanych do pracy w Indochinach w ramach rotacji zimowej 66/67*, k. 33-40, IPN BU 2602/7881, *Notatki dotyczące...*, *Wykaz oficerów - kandydatów na kurs przygotowawczy do pracy w MKNiK w Indochinach powołanych na komisję kwalifikacyjną dnia 11 maja 1967 roku*, k. 78 – 80.

²¹⁵ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36. Korespondencja...*, *Lista wytypowanych oficerów*, k. 37 – 38, *Lista egzaminacyjna*, k. 43,

*tropik ze sznurkiem polowym i odznaczeniami, płaszcz ortalionowy, 3 koszule z krótkim rękawem, pas, garnitur, 2 koszule cywilne, pantofle letnie, przybory toaletowe do mycia i do czyszczenia i szycia*²¹⁶.

O tym w jaki sposób oficerowie Jednostki Wojskowej nr 2000 docierali do Wietnamu obrazują wspomnienia jednego z nich: *W Warszawie przed wyjazdem byliśmy grupą około dwudziestu osób przygotowywanych do pracy w Wietnamie — 10 — w jednostce wojskowej 2000. Pobieraliśmy również osobiste wyposażenie tropikalne oraz zastrzyki przeciwko chorobom tropikalnym. Nie zdążyliśmy ze wszystkimi zastrzykami, gdyż (...) wsadzono nas do samolotu i w ciągu kilku dni lotem przez Moskwę, Irkuck, Ułan Bator, Pekin, Wuhan, Nanning znaleźliśmy się blisko granicy chińsko - wietnamskiej. Po dwóch lub trzech dniach pociągami do stacji granicznej Lang Son, a stąd po noclegu w zburzonym dworcu kolejowym na łóżku polowym z moskitierą, kolumną willisów (pomalowanych na białą), zdobytych przez Wietnamczyków na Francuzach, dotarliśmy do Hanoi. W Hanoi przejęli nas wojskowi wietnamscy*²¹⁷.

Jeśli któryś z kandydatów nie spełniał wytycznych skonkretyzowanych przez Departament Kadr MON, nie był on brany pod uwagę w całym procesie konkursowym. Osoby, które typowano musiały cechować się odpowiednimi przymiotami, co zostało uregulowane zarządzeniem MON Pf – 24 / ON z 15 września 1966 roku sygnowanym przez szefa MON marszałka M. Spychalskiego w sprawie kierowania oficerów do pracy w Międzynarodowych Komisjach Nadzoru i Kontroli. Punkt 2 owej regulacji prawnej konkretyzował przesłanki jakie winny być spełnione przez kandydata, aby mógł służyć w misji zagranicznej. Należały do nich: wysokie wartości moralno – polityczne, doświadczenie w zakresie sprawowania funkcji na stanowiskach dowódczych, sztabowych czy też technicznych, wzorowe wypełnianie obowiązków służbowych, posiadanie wykształcenia co najmniej średniego, posiadanie wykształcenia wyższego wojskowego, nieprzekroczenie 40 lat, stan zdrowia umożliwiający pełnienie funkcji na tym stanowisku, dobra prezencja.

Zgodnie z dyrektywami płynącymi z MON w pierwszej kolejności typowano oficerów, którzy biegle władali przynajmniej jednym językiem obcym, często był to język angielski. W następnej kolejności powoływano żołnierzy, którzy nie posługiwali się językiem obcym. Aby temu zaradzić, oficerowie wyselekcjonowali przez odpowiednie organy

---

²¹⁶ IPN BU 2602/9317, *Teczka nr 1. Sprawozdania i plany pracy Jednostki Wojskowej 2000, Sprawozdanie majora J. Banacha 1.01.68 – 28.02.69*, k. 106.

²¹⁷ Ibidem, k. 107.

wojskowe w pierwszej kolejności przechodzili *kursy z języka angielskiego*²¹⁸ w wymiarze 130 godzin, *kursy prawno – organizacyjne* w wymiarze 28 godzin, *kursy wojskowo – polityczne* w wymiarze 54 godzin i *kursy ogólne*²¹⁹ w wymiarze 17 godzin²²⁰.

Od 1968 roku następowało stopniowe rozszerzanie tematyki szkoleń w zakresie pozyskiwania informacji od nieprzyjaciela. Szkolenia odbywały się w małych grupach, najczęściej od 4 – 7²²¹ osób, aby zapewnić odpowiedni poziom ich profesjonalizacji. W 1967 roku *przeszkolono 67 oficerów z tego do Wietnamu wysłano 24*²²² natomiast w 1968 roku *przeszkolono ogółem 27 oficerów i 1 podoficera*²²³.

Pomyślne zakończenie kursów organizowanych przez Jednostkę Wojskową nr 2000 dawało możliwość podejmowania misji w Azji Południowo – Wschodniej, co dość precyzyjnie zostało uregulowane w punkcie 1 zarządzenia MON nr 09 z dnia 3.02.1967 stanowiącego, że *celem studiów działań wojennych w Wietnamie powinno być ich systematyczne śledzenie, zbieranie danych, analiza, ocena stosowanych tam form walki jak również nowych typów uzbrojenia, sprzętu wojskowego*²²⁴ i ich wpływu na europejskim teatrze działań. Przeszkoleni oficerowie byli wysyłani do tzw. pionu wojskowego delegacji PRL w komisjach międzynarodowych (MKNiK, MKKiN), który oprócz obowiązków mandatowych realizował funkcje wywiadowcze. W związku z tym Departament Kadr MON podjął decyzję o rozszerzeniu tematyki szkoleń z zakresu pracy wywiadowczej.

Działania wywiadowcze oficerów skierowanych do Indochin w głównej mierze polegały więc na pozyskiwaniu informacji o sytuacji poszczególnych zgrupowań taktycznych, działaniach militarnych podejmowanych w Wietnamie Południowym przez siły amerykańskie, strategii i taktyki prowadzenia operacji militarnych, wykorzystywania przez

---

²¹⁸ Patrz: IPN BU 2602/ 7881, *Teczka nr 2...*, *Protokół egzaminacyjny Komisji Egzaminacyjnej Jednostki 2000 w zakresie przeprowadzenia kursów językowych, znajomości języka angielskiego* k. 1-4, *Wyniki ustnego i pisemnego egzaminu*, k. 166 -167.

²¹⁹ Jednym z ważniejszych kursów w których uczestniczyli oficerowie wyjeżdżający do Wietnamu stanowił kurs szyfrowy, który obejmował od 75 do 80 godzin nauki szyfru. Naukę szyfru prowadzili pracownicy Biura „A” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Więcej na temat kursu: IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie z przeprowadzonych egzaminów na kursie szyfrowym Jednostki Wojskowej 2000 zorganizowanym dla oficerów udających się do pracy w MKNiK w Indochinach*, k. 50, IPN BU 2602/7881, *Notatka dotycząca ...*, *Sprawozdanie z przeprowadzonych egzaminów na kursie szyfrowym w Jednostce Wojskowej 2000 – zagadnienia dla oficerów udających się do MKNiK w Indochinach*, k. 49 – 50, *Notatki dotyczące Jednostki Wojskowej 2000*, *Sprawozdanie z przeprowadzonych egzaminów na kursie szyfrowym w Jednostce Wojskowej 2000 organizowanym dla oficerów wyznaczonych do pracy w MKNiK w Indochinach*, k. 125 – 126.

²²⁰ Ibidem, k. 4.

²²¹ Dane na podstawie: IPN BU 2602/7881, *Materiały...*, *Sprawozdanie Jednostki Wojskowej za 1966 rok*, k. 59.

²²² IPN BU 2602/9329, *Teczka nr 7*, *Plan pracy i sprawozdania Jednostki nr 2000*, *Sprawozdanie Jednostki Wojskowej 2000 za 1967 rok*, k. 2.

²²³ Ibidem, k. 8.

²²⁴ IPN BU 2602/9317, *Teczka nr 1...*, *Notatka służbowa dotycząca pionu wojskowego w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie*.

poszczególne siły nowych technologii na polu walki, rozmieszczenia i zabezpieczenia baz USA na terytorium Republiki Wietnamu, zdobywania amerykańskiej broni i sprzętu .

Wszystkie pozyskane dane były przekazywane do Pionu Informacyjnego Zarządu II Sztabu Generalnego i tam oceniane pod względem ich ewentualnej przydatności dla Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Jednostka Wojskowa nr 2000 miała łączność z delegacją polską w MKNiK za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych, co znacznie ułatwiało komunikację. *W 1967 roku Jednostka Wojskowa nr 2000 otrzymała i przekazała 107 materiałów i opracowań na 881 arkuszach, 3 wyciągi z prasy amerykańskiej, 16 zdjęć, 4 szkice, 5 broszur, 1 egzemplarz zdalnie kierowanej miny przeciwpiechotnej*²²⁵. W 1968 roku otrzymała i przekazała do Pionu Informacyjnego z Wietnamu, Laosu i Kambodży *308 opracowań i materiałów na 11510 stronach, 61 biuletynów, 5 wydawnictw, 4 mapy, 20 demografów używanych przez artylerzystę*²²⁶. Wszystkie przytoczone dane ukazują skalę podejmowanych działań wywiadowczych.

W sporządzonym na rok 1970 planie pracy Jednostki Wojskowej 2000 wyszczególniono wzory uzbrojenia, jakie miały być pozyskane i przesłane do Warszawy przez oficerów realizujących zadania w Indochinach. Należały do nich: wyrzutnia, celownik i pocisk przeciwlotniczy Redeye, pistolet maszynowy XM -177E1 – 5,56 mm, 40 mm granatnik XM – 148 mocowany na karabin M-16, 40 mm granatnik automatyczny XM – 172, XM-174, 40 mm naboje do wyżej wymienionych granatników , 66 mm działo bezodrzutowe, 40 mm ręczne działo bezodrzutowe ACVROC 15 – 40, pociski artyleryjskie z dodatkowymi napędami raketowymi kalibru od 40 – 150 mm, 155mm pocisk XM-546 wypełnionymi metalowymi strzałami, 9 mm pistolet maszynowy UZI , zapalnik zbliżeniowy XM -532 do moździerzy, zapalnik uniwersalny XM- 577 z mechanizmem zegarowym²²⁷. Oprócz tego niezwykle pożądaną również było uzyskanie instrukcji eksploatacji i obsługi dokumentacji technologicznych i konstrukcyjnych wymienionego sprzętu²²⁸. Większość z nich ostatecznie trafiła do Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

Po powrocie do kraju oficerowie mieli obowiązek niezwłocznego informowania o tym fakcie Departament Kadr MON i Jednostkę Wojskową nr 2000 oraz składania sprawozdań z pobytu na placówce. Oficerowie powracający (ich podróż trwała 8 dni odbywali ją przez Nev Delhi – Bangkok – Basra – Kair- Rzym – Paryż –Amsterdam - Berlin - Warszawa) do kraju otrzymywali miesięczny urlop za pracę w tropikach. Wszelkie koszty związane

²²⁵ IPN BU 2602 /9329 Teczka nr 7..., Sprawozdanie jednostki Wojskowej 2000 za 1967 rok, k. 9.

²²⁶ IPN BU 2602/58454 Teczka nr 36..., Sprawozdanie Jednostki Wojskowej za rok 1967 rok, k. 5 – 12.

²²⁷ IPN BU 2602/9317, Teczka nr 1..., Plan Pracy Jednostki Wojskowej na 1970 rok, k. 41.

²²⁸ Ibidem, k. 42.

z wcześniej wymienionymi świadczeniami były pokrywane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Po jego wykorzystaniu oficerowie byli kierowani ponownie do Oddziału Kadr MON, celem kontynuowania służby w organach wywiadowczych. Informacje przekazywane do Departamentu Kadr MON miały na celu zapewnienie odpowiedniej ewidencji delegowanych oficerów wyjeżdżających i powracających do Wietnamu. Warto podkreślić, że wcześniej nie dysponowano takimi danymi, co w konsekwencji rodziło problemy ewidencyjne.

Jednostka wojskowa nr 2000 od momentu rozpoczęcia swojej działalności do roku 1987 *przeszkoliła i przygotowała do Międzynarodowych Komisji ogółem 2596 żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego w tym 379 żołnierzy zawodowych Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*²²⁹. Przytoczone dane wyraźnie wskazują, iż władze komunistyczne dążyły do zwiększenia profesjonalizacji oficerów w strukturach komisji międzynarodowych. Głównym motorem napędowym w kierunku ich przygotowania do misji wywiadowczych była chęć uzyskania przydatnych informacji o wrogach ZSRR, a więc Stanów Zjednoczonych, którzy w konflikcie azjatyckim wspierali siły Republiki Południowego Wietnamu.

---

²²⁹ IPN BU 2602/23810, *Historia powstania Jednostki Wojskowej 2000, Udział Polski w Misjach Pokojowych w Korei, Wietnamie, Laosie, Kambodży, Nigerii, Biskim Wschodzie, Sprawa prowadzona przez biuro attachatów wojskowych. Jednostka Wojskowa 2000*, k. 4.

Lp	Imię i Nazwisko dowódcy Jednostki Wojskowej 2000	Okres sprawowania funkcji dowódcy Jednostki Wojskowej 2000
1	Generał brygady Mieczysław Wągrowski	1953 -1959
2	Pułkownik M. Michałowski	1959-1963
3	Pułkownik Kazimierz Zadora	1963- 1965
4	Pułkownik Tadeusz Korniak	1965 – 1967
5	Pułkownik Tadeusz Kuckowski	1968 – 1970
6	Pułkownik Tadeusz Korniak	1970 - 1973
7	Pułkownik Olgierd Darżynkiewicz	1973 - 1975

Dowódcy Jednostki Wojskowej 2000 w latach 1953 – 1975
*Źródło: opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/23810, Historia powstania Jednostki
Wojskowej 2000, k. 4.*

Dokonując podsumowania zaprezentowanych struktur wywiadowczych należy zaznaczyć, że analiza dokumentów źródłowych Zarządu II Sztabu Generalnego pozostaje w sprzeczności do danych przedstawionych w różnego typu publikacjach traktujących o komórkach wywiadowczych wywiadu wojskowego PRL. Całość komplikuje fakt, że niektóre komórki otrzymywały w toku rozwoju inne nazwy, co nie zawsze zostało ujęte w materiale źródłowym. W większości przypadków w toku badań udało się zarysować fluktuację występującą pomiędzy poszczególnymi nazwami komórek. Liczne przekształcenia w łonie strukturalnym doprowadzały do pewnego chaosu informacyjnego, który należało opanować.

Wywiad wojskowy PRL w początkowym okresie funkcjonowania odgrywał, posługując się terminologią użytą przez S. Cenckiewicza, rolę „długiego ramienia Moskwy”. Owa zależność najpełniej odzwierciedlała się w obsadzie personalnej struktur wywiadowczych, w których najważniejsze stanowiska pełnili radzieccy wojskowi. To oni decydowali o tym w jaki sposób będzie funkcjonował wywiad wojskowy. Zaprezentowana przez nich wizja nawiązywała w sposób bezpośredni do radzieckiego modelu wywiadu wojskowego GRU. Należy podkreślić, iż w następnych latach liczba oficerów radzieckich piastujących funkcję na najwyższych szczeblach strukturalnych wywiadu uległa

zmniejszeniu. Koniec lat 50 przyniósł zmianę w strukturach wywiadowczych, co odzwierciedlało się w kolejnych próbach reformowania jego komórek. Niezwykle istotną rolę w procesie modernizacji odegrała Jednostka Wojskowa nr 2000, która szkoliła przyszłych wywiadowców na misje zagraniczne, także na azjatycki teatr operacyjny. W 1965 roku zakończyła się reorganizacja wywiadu wojskowego PRL, która miała doprowadzić do zwiększenia skuteczności misji wywiadowczych. Kolejne tego typu działania zostały podjęte na początku lat 70. Wszystko to miało przełożyć się w sposób bezpośredni na sukces wywiadowczy Zarządu II Sztabu Generalnego, m.in. podczas wojny wietnamskiej w latach 1965-1975.

Rozdział V

Działalność wywiadowcza pionu wojskowego delegacji PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie, 1965 – 1973

Rozdział przedstawia działalność pionu wojskowego delegacji PRL wchodzącej w skład Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli (MKNiK) w Wietnamie od 1965 roku, kiedy rozpoczął się militarny udział USA w konflikcie wietnamskim. Strategia, taktyka, uzbrojenie i szereg innych zagadnień dotyczących sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych uczestniczących w wojnie wietnamskiej były zasadniczym przedmiotem działań wywiadowczych polskich oficerów.

1. Struktura, funkcjonowanie i zadania MKNiK

Rokowania pokojowe w Genewie (26 IV - 20 VII 1954 roku) stanowiły asumpt do powołania Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli, w skład której weszli przedstawiciele Indii, Kanady oraz PRL. Formalnie komisja rozpoczęła działalność w sierpniu 1954 roku. Początkowo jej siedziba mieściła się w Hanoi, a zatem w północnej części Wietnamu, następnie w 1959 roku została przeniesiona do Sajgonu¹.

Funkcjonowanie MKNiK w latach 1954 – 1973 roku można podzielić na cztery okresy. Pierwszy, w latach 1954 – 1957, kiedy komisja wypełniała swoje funkcje związane z przegrupowaniem wojsk na terenie Północnego i Południowego Wietnamu. W drugim okresie, datowanym na lata 1957 – 1961, uwidoczniła się *chęć wykorzystania komisji przeciwko DRW i NFW WP*². Trzeci okres 1962 – 1965 wiązał się z *presją USA, zablokowaniem się delegacji Indii i Kanady przy podejmowaniu decyzji (...)*³. Czwarty okres po 1966 roku charakteryzował się całkowitą bezsilnością komisji. Stanowiska różniących się ideologicznie delegacji wyrażane na posiedzeniach, a także sytuacja w Azji Południowo – Wschodniej uniemożliwiała podejmowanie przez nią działań mandatowych. Na czele komisji

---

¹ Patrz: Kieć, *Rola PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie* „Nowa Polityka Wschodnia, nr 1 (20), 2019, <http://cejsh.icm.edu.pl/>, s. 86- 106. [dostęp 6 czerwca 2019 roku], Cz. Dęga, *W pokojowej misji*, Warszawa 1977, W. Kozaczuk, *Misje pokojowe Wojska Polskiego w latach 1953 – 1978*, Warszawa 1978.

² Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (dalej – AMSZ), Departament II, MKNiK 1961 - 1975,teczka dodatkowa, k. 3.

³ Ibidem, k. 3.

stał Komitet Ambasadorów składający się z *przedstawicieli trzech delegacji, każdy w randze ambasadora, stanowiący pion normatywny* tzw. *Komitet Ambasadorów*⁴, któremu przewodniczył Hindus⁵. W 1965 rok ową funkcję sprawował ambasador M. A. Rahman. Do jego prerogatyw należało rozpatrywanie spraw wnoszonych na posiedzenia komisji⁶ przez poszczególne delegacje. To, w jaki sposób wyglądały debaty toczące się w łonie komisji najpełniej zostało zarysowane w wypowiedzi jednego z polskich oficerów, który skonstatował, że *pomimo systematycznego powtarzania na każdym posiedzeniu jednobrzmiących pytań, zadawanych przez przewodniczącego grupy (był nim zawsze Hindus) i otrzymywaniu zawsze takich samych odpowiedzi, posiedzenia odbywały się zawsze z zachowaniem pełnej powagi. Po wpisaniu pytań i odpowiedzi do księgi i podpisaniu przez poszczególnych członków grupy posiedzenie zamykano*⁷. W przytoczonej wypowiedzi J. Zasadzińskiego ujawnia się pewien schematyzm działań komisji, która została ukierunkowana na mechaniczne odtwarzanie procedury. Analizując wypowiedź członka delegacji można wysnuć hipotezę o bierności oraz nieefektywności prac komisji, która nie dążyła w sposób dostateczny do zbadania wniesionej sprawy.

Decyzje zapadające na posiedzeniach Komitetu Ambasadorów miały charakter ostateczny, oznaczało to, że od wyżej wymienionej decyzji nie przysługiwał żaden środek odwoławczy. Całością prac związanych z funkcjonowaniem komisji koordynował Sekretariat Generalny, który bezpośrednio podlegał Sekretarzowi Generalnemu. Sekretariat Generalny Komisji był organem wykonawczym, do jego kompetencji leżało rejestrowanie wpływających spraw i przesyłanie ich do odpowiednich komórek organizacyjnych komisji. Komitetowi Ambasadorów podlegał Komitet Zastępców, w skład którego wchodził zastępca ambasadorów PRL, Kanady i Indii tworząc trzy sekcje. Na czele pierwszej stał Kanadyjczyk J. B. Seaborn, do jego zadań należało *kierowanie pracą grup operacyjnych*⁸. Podlegał mu zastępca, Sekcja Materiałowo-Wojenna oraz Sekretarz Komitetu Operacyjnego⁹. Sekcją

---

⁴ J. Zasadziński, *Wspomnienia członka polskiej delegacji w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie w latach 1967 – 1968 roku* „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238), Warszawa 2011, k. 136.

⁵ Należy podkreślić, iż obsada komisji jeśli chodzi o jej członków nie miała charakteru stałego. Pewne było natomiast to, że zawsze przewodniczącym Komitetu Ambasadorów był Hindus, Sekcją Wolnościową kierował Polak.

⁶ Więcej na temat posiedzeń komisji w: AMSZ, Departament II, MKNiK, 49/77 wiązka 8, *Protokoły z posiedzeń MKNiK od dnia 20.01.1960 – do dnia 31.12.1966 roku*.

⁷ J. Zasadziński, op. cit., k. 146.

⁸ Ibidem, k. 136.

⁹ Zaprezentowana struktura MKNiK obowiązywała w 1961 roku. Podobna struktura wyłania się ze wspomnień J. Zasadzińskiego, które odnoszą się do lat 1967 – 1968. Z kolei inną strukturą MKNiK została przedstawiona w dokumentach MSZ.

Wolnościową¹⁰ kierował Polak R. Stawicki, który z urzędu brał udział we wszystkich posiedzeniach komisji. Do jego kompetencji należało *przyjmowanie i rozpatrywanie petycji od poszczególnych osób i organizacji społecznych, rozpatrywanie skarg stron*¹¹. Z kolei pracę Sekcji Administracyjnej koordynował Hindus. W zakresie realizowanych przez niego zadań leżały sprawy administracji, finansów, zdrowia, bezpieczeństwa komisji, a zatem kwestii związanych z szeroko pojętą logistyką. Rozpatrywanie spraw przez MKNiK następowało na wniosek uprawnionego podmiotu, poprzez wniesienie skargi lub petycji (tzw. procedura Freedom Branch). Na tym samym poziomie podległości, co zastępcy ambasadorów znajdowało się Biuro Tłumaczy oraz Kontroler Finansów.

*Organami wykonawczymi MKNiK były powołane przez nią grupy inspekcyjne stałe (działające w określonych punktach) i ruchome (działające na obszarach przyległych do granic i linii demarkacyjnych)*¹². W Wietnamie utworzono i rozlokowano 14 grup inspekcyjnych, które realizowały zadania mandatowe uregulowane w układach genewskich. *Stale grupy inspekcyjne były rozmieszczone w strategicznych punktach na północy i na południu Wietnamu. Składały się z 1 – 2 oficerów z każdej delegacji*¹³. Należy podkreślić, że w początkowym okresie funkcjonowania komisji grup stałych było 11. Następnie zostały one zwiększone do 14 (po 7 w Wietnamie Północnym i Południowym). Łącznie komisja posiadała 14 stałych i 18 ruchomych grup inspekcyjnych.

Na terenie Wietnamu Północnego grupa, która została rozlokowana w Lao Ky (kontrola stacji kolejowej w Pho Moi), dokonywała działań podlegających na kontrolowaniu pojazdów poruszających się po terenach Wietnamu Północnego. W zakresie obowiązków Grupy w Dong Dang leżała kontrola stacji kolejowej w Lang Son, Namguan, Dong Dang i skrzyżowania dróg w Lang Son pod względem nielegalnego transportowania sprzętu i uzbrojenia wojennego. Grupa w Hajfongu była nastawiona na dokonywanie przeszukiwań statków cumujących w Hajfongu. Grupa w Vinh zajmowała się kontrolowaniem statków cumujących w porcie w Ben Thuy. Zakres realizacji zadań Grupy Dong Hoi nie różnił się znacząco od poprzednich i polegał na ścisłej kontroli wyznaczonego obszaru pod względem ewentualnej infiltracji sprzętu przez nieprzyjaciela.

Grupy południowe rozlokowane na terytorium Republiki Wietnamu posiadały analogiczne zadania jak te rozmieszczone na północy. Pierwsza z nich zwana Grupą kpt. St.

---

¹⁰ Więcej na ten temat: IPN BU 2602/5837, *Teczka nr 37. Sprawozdania z pracy, notatki, raporty, meldunki, korespondencja dotycząca działalności MKNiK w Indochinach w 1965 roku*, k.130.

¹¹ J. Zasadziński, op. cit., k. 136.

¹² Ibidem, k. 136.

¹³ K. Gaj, J. Zuziak, *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach pokojowych (1953-2011)* „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238), 2011, s. 31.

Jacques zajmowała się kontrolowaniem portów i lotnisk. *Podczas których ze względu na dużą odległość statków od wybrzeża i braku łodzi, nie mogła zaobserwować wszystkich statków (...), podczas kontroli lotniska grupa miała bardzo ograniczone możliwości obserwacji, ponieważ pole widzenia zasłaniały zabudowania typu barakowego (...)*¹⁴.

Grupa Sajgon skupiała swoją uwagę na kontrolowaniu portu Sajgon oraz lotniska Than Son Nhut. Ponadto cyklicznie, raz w miesiącu dokonywała inspekcji lotniska Dalat oraz raz na trzy miesiące lotniska w Ban Me Thout. *Kontrola portu i lotniska sprowadzała się jedynie do liczenia zauważonego sprzętu, statków, samolotów*¹⁵. Dodatkowo w ramach wytycznych, raz w tygodniu z uwagi na grożące niebezpieczeństwo dokonywała inspekcjonowania drogi Sajgon – Go Cong – Binh Phuoc i drogi Sajgon – Hoc Mon – Thunau Mot - Bien Hoa – Long Thanh.¹⁶ Grupa w Nha Trang monitorowała na tym terenie port i lotnisko. W zakresie działań Grupy Tourane leżało sprawowanie nadzoru nad portem oraz rzeką Tourane, a także kontrola strefy znajdującej się koło lotniska Dong – Ha i Phu Bai. (...) *sprowadzała się do formalnego liczenia statków samolotów przy ograniczone obserwacji na lotnisku*¹⁷. Na terenie strefy zdemilitaryzowanej działała Grupa Gio Linh¹⁸ (...) *w miejscowości Gio Linh położonej mniej więcej 1000 metrów na południe od strefy rozlokowano dwie ruchome grupy MKNiK w Wietnamie*¹⁹. Zatem grupy inspekcyjne zajmowały się przede wszystkim kontrolowaniem przewożonych materiałów. Ponadto (...) *były obecne przy niszczeniu przez strony uszkodzonych lub zniszczonych materiałów wojennych tj. broni, amunicji, sprzętu i wyposażenia wojskowego (...)*²⁰.

Przedstawiony wyżej schemat struktury MKNiK wyłania się na podstawie źródeł Instytutu Pamięci Narodowej oraz wspomnień oficera współpracującego w Komisji w latach 1967 – 1968. Owa struktura nie znajduje jednak odzwierciedlenia w dokumentach Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Według danych pozyskanych z Archiwum MSZ w skład MKNiK wchodził Komitet Ambasadorów, Komitet Zastępców, Komitet Starszych Doradców Wojskowych, Komitet Prawny, Komitet Polityczny, Komitet Operacyjny, Komitet Ad Hoc

---

¹⁴ IPN BU 2602/9030, *Teczka nr 3. Korespondencja JW nr 2000 z Polską Delegacją do Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie z 1968 roku*, k. 23.

¹⁵ Ibidem, k. 23.

¹⁶ Dane na podstawie: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 15/79 wiązka 1A, k. 2 – 27.

¹⁷ IPN BU 2602/9030, *Teczka nr 3. Korespondencja JW nr 2000 z Polską Delegacją do Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie z 1968 roku*, k. 24.

¹⁸ Grupa Gio Linh 1 marca 1967 roku została czasowo przeniesiona do Hue z powodu grożącego niebezpieczeństwa. W Hue grupa zaprzestała działalności.

¹⁹ S. Śledź, *Po obu stronach rzeki Ben Hai, Wietnam – Strefa zdemilitaryzowana na 17 równoleżniku*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238) 2011, s. 127.

²⁰ K. Gaj, J. Zuziak, op. cit. s. 31.

Materiałów Wojennych²¹. Podobny zarys strukturalny przedstawia w swojej pracy K. Gaj i J. Zuziak konstatując, że *komisja powołała do życia następujące komórki organizacyjne: Komitet Polityczny, Komitet Wojskowy, Komitet Administracyjny i Sekretariat Generalny*²².

Komitet Starszych Doradców Wojskowych podejmował decyzje na zwoływanych formalnych posiedzeniach. W przedmiocie jego zainteresowania leżały sprawy związane z próbami uszczegółowienia na gruncie prawnym definicji bazy wojskowej, rozszerzenia kontroli nad terenami zdemilitaryzowanymi, sprawami z zakresu logistyki. Komitet Operacyjny w ramach podejmowanych działań dążył do zintensyfikowania prac poszczególnych grup kontrolnych, przeprowadzania dochodzeń w razie naruszenia statusu strefy zdemilitaryzowanej, wykorzystania dla prac Komisji informacji pojawiających się w prasie. *W 1967 roku odbyło się 28 posiedzeń Komitetu Operacyjnego w ramach których rozpatrzono 94 sprawy*²³.

Z kolei Komitet Ad Hoc Materiałów Wojennych zajmowała się rozpatrywaniem skarg *Północnego Wietnamu w zakresie pogwałcenia art. 16, 17, 19 układów genewskich poprzez wprowadzenie obcego personelu i materiałów wojennych (...)*²⁴, rozpatrywała opracowania wykonane przez *Sekcję Materiałów Wojennych Oddziału Operacyjnego z zakresu materiałów wojennych*²⁵. Ponadto w zakresie jego zainteresowań znajdowały się kwestie ewentualnego naruszenia statusu strefy zdemilitaryzowanej i co z tym związane dostaw sprzętu wojskowego na terytorium Wietnamu Południowego²⁶. Komitet Prawny MKNiK został powołany na jej 66 posiedzeniu, co miało miejsce 10 lipca 1964 roku. W jej skład wchodził przedstawiciel każdej z trzech delegacji. Zakres kompetencyjny komitetu obejmował *rozpatrywanie zarzutów Misji Łącznikowej południowo – wietnamskiej odnośnie wprowadzania uzbrojonego i nieuzbrojonego personelu, materiałów wojennych, innego zaopatrzenia z DRW do RW (...)*²⁷.

---

²¹ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 29/72, *Sprawozdanie z Komitetu Operacyjnego za I, II, III, kwartał 1964* k. 6.

²² K. Gaj, J. Zuziak, op. cit., k.31.

²³ IPN BU 2606/9030, *Korespondencja Jednostki Wojskowej nr 2000 z polską delegacją do MKNiK w Wietnamie w 1968 roku*, k. 7. Z wyżej wymienionych 94 spraw, które podlegały rozpatrzeniu na posiedzeniu Komitetu Operacyjnego zaledwie 34 skierowano do decyzji IC, 12 zamknięto na posiedzeniu, 8 zostało przesłanych na komentarz do RVN, a 4 odroczone, 36 załatwiono we własnym zakresie.

²⁴ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 29/72, *Sprawozdanie z działań pionu wojskowego w ramach MKNiK w Wietnamie za III kwartał 1964 roku*, k. 10.

²⁵ Ibidem, k. 10.

²⁶ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 29/ 72, *Sprawozdanie z Komitetu Operacyjnego za I, II, III, kwartał 1964*, k. 20.

²⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 29/72, *Sprawozdanie z działalności Komitetu Prawnego za okres marzec – październik 1964 roku*, k. 20.

Misja Łącznikowa stanowiła quasi organ, który reprezentował Wietnam Północny na posiedzeniach Komisji. Należy podkreślić, iż delegacja PRL starała się sukcesywnie informować Misję Łącznikową o sytuacji panującej w łonie organizacji międzynarodowej.

Wydział Polityczny zajmował się prowadzeniem dokumentacji. W ramach podejmowanych przez niego działań leżała archiwizacja wpływających dokumentów poprzez ich segregowanie na skargi napływające z północy, skargi wnoszone przez stronę południa oraz pisma i dokumenty ogólne. Wszystko to miało na celu usprawnienie decyzyjności w zakresie stwierdzenia ewentualnych naruszeń układów genewskich i podjęcie przez komisję działań przewidzianych prawem międzynarodowym.

Wydział Administracyjny w szeregach MKNiK był postrzegany jako usługowy względem całej instytucji, do jego zadań należało (...) *zabezpieczenie od strony administracyjnej, finansowej, transportowej i bytowej normalnego toku pracy delegacji*²⁸. Ogółem w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 1965 roku komisja odbyła 45 posiedzeń z czego 34 miało charakter nieformalny²⁹.

Do zadań jakie zostały nałożone na MKNiK w Wietnamie zgodnie art. 36 i 37 układów genewskich należała: *kontrola realizacji planu przegrupowania oddziałów wojskowych obu stron, czuwanie nad bezpieczeństwem wojsk w czasie ewakuacji i przegrupowania. Nadzór nad przebiegiem zwalniania jeńców wojennych i internowanych osób cywilnych. Czuwanie nad liniami demarkacyjnymi między strefami przegrupować i strefami zdemilitaryzowanymi. Nadzór nad portami i lotniskami oraz nad granicami Wietnamu w związku z wykonywaniem postanowień dotyczących wyprowadzenia wojsk, personelu wojskowego, materiału wojennego i broni. Przeprowadzanie dochodzeń na podstawie materiałów dowodowych*³⁰.

Obowiązki MKNiK, wyznaczone układami genewskimi, polegały na zapewnieniu realizacji interesów strony komunistycznej, blokowaniu uchwał niezgodnych z interesami DRW i FWN, analizowaniem sytuacji w łonie poszczególnych delegacji. Jak stwierdza jeden z badaczy, *działalność polskich delegatów w komisji była wytyczona przez Kreml oraz służyła głównie do obrony interesów DRW*³¹.

---

²⁸ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja, 29/72, *Sprawozdanie z działalności Komitetu Administracyjnego za I kwartał 1964 roku*, k. 27.

²⁹ Ibidem, k. 18.

³⁰ P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym, stabilizacyjnym w latach 1953 – 2008*, Poznań 2012, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/2645/1/praca_dr.pdf, 24 – 25 [dostęp 28 maja 2019 roku].

³¹ K. Kieć, op. cit., s. 92.

MKNiK zakończyła działalność w styczniu 1973 roku³², kiedy jej miejsce na scenie politycznej zajęła nowa organizacja – Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru (MKKiN), która starała się realizować wytyczne uregulowane w porozumieniu paryskim.

2. Struktura i funkcjonowanie delegacji PRL w MKNiK

2.1 Pion cywilny delegacji

Delegacje państw stanowiących MKNiK, podobnie jak jej następczyni - MKKiN, posiadały pion cywilny i wojskowy. Pion cywilny delegacji PRL podlegał Ministerstwu Spraw Zagranicznych a pion wojskowy Ministerstwu Obrony Narodowej. Na czele pionu cywilnego delegacji polskiej do MKNiK stał ambasador RP w Hanoi. W 1968 roku ową funkcję sprawował Bogdan Wasilewski³³, który posiadał prerogatywy w zakresie kierownictwa ogólnego oraz utrzymywania kontaktów z najważniejszymi dygnitarzami w państwie. Funkcję sekretarza sprawował W. Badura do jego prerogatyw należało utrzymywanie kontaktów z ambasadą radziecką w zakresie spraw związanych z funkcjonowaniem komisji. Z kolei sekretarz P. Kowalski zajmował się kwestiami kulturalno – oświatowymi, co przejawiało się w nawiązywaniu kontaktów z następującymi instytucjami: Komitetem Wsparcia Kulturalnego z Zagranicą, Państwową Komisją Nauki i Techniki, Państwową Komisją Nauk Społecznych, Instytutami Naukowymi, Stowarzyszeniami Twórczymi, Radio – Głos Wietnamu, Studiami Filmowymi, Sekcjami do

---

³² Etap negocjacji związanych z likwidacją Komisji cechował się niezwykle burzliwością, co było związane z zabiegami podejmowanymi przez stronę polską dążącą do utrzymania status quo MKNiK w Wietnamie. Kanada jednoznacznie opowiadała się za likwidacją komisji. Indie w tej kwestii nie wyrażały zdecydowanego stanowiska. Polacy postrzegali jej likwidację jako sprzeczną z interesami DRW i stosunkiem do tej kwestii państw socjalistycznych. Zabiegi dyplomatyczne Polaków były uzgodnione z ZSRR, w tym zakresie strona radziecka proponowała przeniesienie komisji do Hanoi, uzależniając to od pozytywnej decyzji strony wietnamskiej. Ponadto postulowała istnienie komisji w Sajgonie. Z kolei PRL widziała trzy możliwości zakończenia wcześniej opisanej sprawy. Po pierwsze, wyjazd całej komisji do Vientiane lub Hanoi; po drugie, zawieszenie działalności komisji sine die, oraz trzecia związana z pozostawieniem delegacji PRL i Kanady w Sajgonie. Więcej na ten temat: AMSZ, Departament II, Wietnam – MKNiK 1956 – 1972, 15/79 wiązka 1A, *Pilna notatka w sprawie działania podjętego przez MSZ na rzecz utrzymania MKNiK w Sajgonie*, k. 1, *Pilna notatka z rozmowy z ambasadorem Indii w dniu 28 marca 1972 podjętego na jego prośbę*, k. 1, *Pilna notatka z dnia 1 września 1972 przyjętem na jego prośbę Natwar Singhe*, k. 1, *Notatka w sprawie sytuacji MKNiK w Sajgonie 1 sierpnia 1972 roku*, k. 1 – 7.

³³ Funkcję przewodniczących delegacji sprawowali kolejno: Przemysław Ogrodziński (1954 – 1955), Jerzy Michałowski od 24 sierpnia 1955 roku, Antoni Szymanowski do 7 maja 1957 roku, Władysław Góralski od 15 czerwca 1957 roku do czerwca 1959 roku, Tadeusz Wiśniewski od czerwca do grudnia 1959 roku, Leon Romaniecki od 1960 do 1963 roku, Mieczysław Maneli od 1963 roku do 1964 roku, Janusz Lewandowski od kwietnia 1966 roku do maja 1967 roku, Ludwik Klockowski od 1970 do 1973 roku, Bogdan Wasilewski od 1973 roku do 1975 roku. Informacje na podstawie: K. Kieć, op. cit., s 90 – 91.

Spraw Kultury przy KC WPP, Departamentami Konsularnymi, Ministerstwami Kultury, Oświaty i Szkolnictwa Wyższego³⁴.

Attaché prasowy ambasady PRL w Hanoi R. Chmielewski stał na czele Działu Prasowo – Informacyjnego, zajmował się organizacjami konferencji prasowych, pozyskiwaniem informacji dla kraju. *W ramach informacji dla kraju przesyłane były tłumaczenia na język francuski najważniejszych materiałów z prasy wietnamskiej oraz sprawozdania prasowe*³⁵. Z kolei E. Ćwik stał na czele Punktu Szyfrowego³⁶ w ramach którego w 1968 roku opracowano 804 depesz wychodzących i 1123 przychodzące na łączną ilość 86.545 grup³⁷.

Opinia wyrażona przez jednego z Starszych Doradców Wojskowych płk. M. Popiołka, odnosząca się do delegacji polskiej wskazuje, że *komisja nie wykonywała swych statutowych zadań, zespół wojskowy zajmował się analizą i zbieraniem danych*³⁸. Działalność pionu cywilnego, podobnie jak i pionu wojskowego, była zdeterminowana wytycznymi płynącymi z Kremla. W większości przypadków działania podejmowane przez pracowników dyplomatycznych komisji miały na celu ochronę interesów DRW³⁹. Pion cywilny delegacji uczestniczył również w rozpatrywaniu skarg poszczególnych stron dotyczących naruszenia traktatów genewskich. *Od 1 maja 1957 roku do 30 kwietnia 1958 roku*⁴⁰ na forum komisji wpłynęły 204 skargi ze strony Wietnam Północnego. Dyplomacja polska nie miała skutecznych instrumentów za pomocą, których mogłaby wpływać na poszczególne delegacje realizujące działania z ramienia komisji. Kroki czynione przez pion cywilny miały na celu przekonanie Indii i Kanady, co do tego, że Wietnam Południowy nie stosuje się do zaleceń wyszczególnionych w traktatach genewskich. Swoista gra pomiędzy poszczególnymi

---

³⁴ Patrz: AMSZ, Departament II, Wietnam 1969, 23/73, *Sprawozdanie organizacyjno – kadrowe za 1968 rok*, k. 2.

³⁵ Ibidem, k. 4.

³⁶ Funkcję radiotelegrafisty sprawował Z. Orliński, obsługą sekretariatu zajmował się A. Badura. A. Kolasiński był księgowym.

³⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam 1969, 23/73, *Sprawozdanie organizacyjno – kadrowe za 1968 rok*, k. 3.

³⁸ IPN BU 2602/ 5845, *Teczka nr 36, Korespondencja, notatki służbowe dotyczące opinii o kandydatach do MKNiK w Indochinach i organizacji Jedności 2000, Sprawozdanie z pobytu w Wietnamie w okresie od 1.01.1968 - 28.02.1969*, k. 95, AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973, 7/77 wiązka 7, *Szyfrogram nr 2517 od towarzysza Kuśnierza w Vientianie, posiedzenie starej MKNiK w sprawie zawieszenia jej działalności*, k. 1 – 2, *Szyfrogram nr 2408 z dnia 13 marca 1973 roku*, k. 1, *Szyfrogram nr 2329 z 12 marca 1973 roku*, k. 1, *Szyfrogram nr 2221 z dnia 8.03.1973 roku*, k. 1, *Depesza towarzysza Wasielewskiego nr 146 z 5 marca 1973 roku*, k.4, *Szyfrogram nr 271/433 z 1.II.1973 roku towarzysza Krzywickiego depeszą nr 29 z 30. I. 1973 roku podawał*, k. 1, *Notatka w sprawie likwidacji MKNiK powołanej w 1954 rok*, k. 1, *Projekt rezolucji dotyczącej likwidacji starej komisji w Wietnamie (tłumaczenie nieoficjalne)*, k. 1 – 2.

³⁹ Przykład tego typu polityki realizowanej przez Ambasadę PRL w Wietnamie stanowią rozmowy przeprowadzane (...) 25 maja 1955 roku przez ówczesnego Ministra Spraw Zagranicznych PRL Stanisława Skrzyszewskiego z ambasadorem ZSRR w Warszawie Pantelejmonem Ponomarienką, w ramach której domagano się od strony polskiej informacji o sytuacji w Wietnamie (danych wywiadowczych). Zob K. Kieć, op. cit., s. 92.

⁴⁰ Ibidem, s. 93.

członkami komisji uwidaczniała się na posiedzeniach MKKiN, w których strona polska starała się przeforsować swoje postulaty. Tym samym nie mogła okazywać jakiegokolwiek słabości w stosunku do nieprzychylnych jej delegacji Kanady i Indii, (...) *aby to państwo nie wyszło z założenia, że jest uprawnione do wywierania nacisku na delegację PRL w każdej sprawie*⁴¹.

PRL niejednokrotnie blokowała prace komisji, doprowadzając do jej obstrukcji w jej szeregach i niemożności przedstawienia Wietnamowi Północnemu jakichkolwiek zarzutów odnoszących się do pogwałcenia traktatów międzynarodowych.

Pion cywilny nie mógłby realizować skonkretyzowanych przez Centralę planów bez odpowiedniego wsparcia ze strony pionu wojskowego. Warty podkreślenia jest fakt, że nie zawsze współpraca na linii cywile – wojskowi cechowała się efektywnością, co było związane z odmiennym traktowaniem oficerów przybyłych na wietnamski teatr działań. Pion cywilny delegacji polskiej pełnił rolę koordynującą oraz reprezentacyjną na arenie międzynarodowej. Ponadto nadzorował całość prac komisji, szczególnie w odniesieniu do decyzji zapadających na zwoływanych obradach.

2.2 Pion wojskowy. Struktura i zadania oficjalne

Na czele pionu wojskowego delegacji PRL do MKNiK w Wietnamie stał Starszy Doradca Wojskowy, który koordynował realizację zadań oficerów PRL skierowanych do stałych i ruchomych grup inspekcyjnych. Do oficjalnych zadań stawianych przed Starszym Doradcą Wojskowym należało *kierowanie problematyką komisijną, oraz kierowanie sprawami związanymi z pionem wojskowym*⁴². Od 1965 roku ową funkcję sprawowali kolejno płk T. Zieliński (X. 1964 – VII. 1965), płk M. Bugaj (IV. 1965 – VII 1966), płk R. Iwańcow (IV.1966 – XII.1967), ppłk M. Popiołek (XII. 1967 – III. 1969), płk H. Pojmański (V.1969 – VII. 1970), płk T. Przybysz (VI. 1970 – VII. 1971), płk F. Dziedzic (VI. 1972 – X. 1972), płk W. Frąk (IX 1972 - VII. 1973)⁴³.

---

⁴¹ Ibidem, s. 97.

⁴² IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36. Korespondencja, notatki służbowe dotyczące opinii o kandydatach do MKNiK w Indochinach i organizacji Jednostki 2000, Sprawozdanie z pobytu w Wietnamie w okresie od 1.01.68 - 28.02.69*, k. 43.

⁴³ Od momentu powstania MKNiK w 1954 roku ową funkcję pełnili: płk H. Aszkenazy (VIII.1954 – IV.1955), płk M. Kawecki (VI.1955 – III.1956), płk D. Lener (XI.1956 – IX. 1957), płk W. Koblik (VI.1960 – V.1961), płk M. Putechny (V. 1961 – III.1962), płk T. Chłopecki (V.1962 – V.1963), płk W. Bowturkiewicz (III.1963 – II. 1964), płk E. Tarka (XII. 1963 – XI.1964), płk T. Zieliński (X.1964 – VII. 1965). Dane na podstawie IPN BU 2602/9329, *Plan pracy i sprawozdania 1968 rok, Wykaz dowódców stanowisk starszych doradców do MKNiK i MKKiN w Indochinach*, k. 102 – 103.

Pion wojskowy delegacji PRL składał się z pięciu elementów. Pierwszym z nich był Wydział Operacyjny, któremu podlegali poszczególni kierownicy stojący na czele grup kontrolnych oraz tłumacze. *Na kierowników grup wyznaczani byli najbardziej doświadczeni oficerowie*⁴⁴. Szefowi Wydziału Operacyjnego podlegali starsi pomocnicy oraz referent Wydziału Operacyjnego, którzy winni posiadać odpowiednie doświadczenie w pracy sztabowej, co w sposób bezpośredni przekładało się na skuteczność realizacji wytycznych. Niżej znajdowali się kierownicy grup, na których (...) *wyznaczano oficerów cechujących się doświadczeniem z Pionu Operacyjnego, silną odpornością psychiczną, fizyczną, nie lubiącego alkoholu*⁴⁵.

Według zaleceń Centrali należało wystrzegać się oficerów, którzy po powrocie do kraju odchodziliby na emeryturę. Zaprezentowany pogląd w tej sprawie wynikał przede wszystkim z tego, że niektórzy z oficerów służących w Wietnamie ze względu na krótki okres dzielący ich od emerytury traktowali służbę w MKKiN jako szansę na większe uposażenie. Jednocześnie wizja oczekiwanej emerytury powodowała, że oficer działał zachowawczo, nie chciał się angażować w akcje, które mogłyby zagrażać jego życiu i zdrowiu (...) ⁴⁶.

Wydział Operacyjny zajmował się doskonaleniem przygotowania kierowników grup oraz kierowaniem działalnością komórek na czele których stali. Dlatego też w jego kompetencji znajdowało się wydawanie w formie ustnej lub szyfrowej odpowiednich zarządzeń. Były one przekazywane do poszczególnych grup w postaci zbiorów wytycznych i przepisów w sprawie dochodzeń w strefie i poza strefą ich działania. Zatem do jednej z najważniejszych funkcji grup inspekcyjnych należała funkcja kontrolna przejawiająca się w obowiązku wykazywania naruszeń układów genewskich przez stronę południowowietnamską. *Korzystne zapisy wykorzystywane były przez delegację jako materiał dowodowy przy rozpatrywaniu skarg DRW*⁴⁷.

Kierownicy grup niejednokrotnie w sporządzanych sprawozdaniach podkreślali trudności we współpracy z delegacjami Indii i Kanady. Swoistą kością niezgodny pomiędzy oficerami zasilającymi poszczególne grupy inspekcyjne było przeinaczanie faktów i wyników kontroli. Według płk. T. Panorowskiego, *Hindusi i Kanadyjczycy wykazywali bierność i obojętność w stosunku do zadań mandatowych*⁴⁸. Ponadto bardzo często delegacje nie

---

⁴⁴ IPN BU 2602/9030, *Teczka nr 3. Korespondencja JW nr 2000 z Polską Delegacją do Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie z 1968 roku*, k. 11.

⁴⁵ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie z pracy MKNiK w Wietnamie za okres od 8.02.67 – 23.01.1968*, k. 25.

⁴⁶ Ibidem, k. 49.

⁴⁷ IPN BU 2602/9030, *Teczka nr 3...*, k. 19.

⁴⁸ Ibidem, k. 50.

liczyły się (nie zapisywały stanowiska) Polaków w kwestiach przeprowadzonych kontroli. Dość trudne relacje panowały również w zakresie współpracy ze stroną południowowietnamską, która skutecznie uniemożliwiała realizację zadań mandatowych. Ponadto wpływ na nieefektywność pracy Grup Inspekcyjnych miała ofensywa podjęta przez siły komunistyczne w 1968 roku (ofensywa *Tet*). Ostatecznym ciosem dla skutecznego sparaliżowania prac komisji stanowiła likwidacja grup w terenie.

Wydział Informacyjny, mający charakter nieetatowy, zajmował się zbieraniem i opracowywaniem danych. Wszyscy oficerowie PRL działający na terytorium wietnamskim byli zobowiązani do realizowania zadań informacyjnych. Zgodnie z zaleceniami szefa Wydziału Operacyjnego osoba pełniąca to stanowisko powinna cechować się zdolnością logicznego myślenia, łatwością przyswajania nowych wiadomości, krytycyzmem.

W skład pionu wojskowego wchodził również Sztab w strukturach którego znajdowały się następujące stanowiska: Przedstawiciel PRL, Zastępca Przedstawiciela, Starszy Doradca Polityczny, Starszy Doradca Wojskowy, Zastępca Sekretarza Generalnego do Spraw Wolnościowych, Oficer do Spraw Rotacji, Pomocnik Starszego Doradcy Wojskowego, Pomocnik Szefa Wydziału Operacyjnego, Lekarz, Rzecznik do Spraw Finansowych, Sekretarz Przedstawicielstwa, Sekretarka Przedstawicielstwa, Sekretarz Przedstawicielstwa, Tłumacz Konferencyjny, Pracownicy Łączności, Kurierzy Dyplomatyczni⁴⁹.

Wydział Polityczny zajmował się sprawami związanymi z zapewnieniem odpowiedniego poziomu *życia partyjnego* oficerów realizujących zadania w pionie wojskowym oraz kwestiami prawnymi. W skład owej struktury wchodził Doradca Prawny, Pomocnik Starszego Doradcy Politycznego do Spraw Politycznych, Pomocnik Starszego Doradcy Politycznego do Spraw Prasowych⁵⁰. Na czele Wydziału Administracyjnego stał szef, który koordynował całość wyznaczonych zadań. Do swojej pomocy miał kasjera, referenta transportowego, referenta administracyjnego, kierownika kancelarii, maszynistki – sekretarki, wartowników.

Oficerowie i podoficerowie PRL w zakresie swojej pracy odpowiadali bezpośrednio przed Starszym Doradcą Wojskowym. Niżej w hierarchii znajdował się Pomocnik Zastępcy Sekretarza Generalnego do Spraw Wojskowych oraz Oficer do Spraw Rotacji. Na czele każdej grupy inspekcyjnej stał kierownik, który dowodził podległymi mu oficerami, koordynował podejmowane przez nich działania.

---

⁴⁹ Ibidem, k. 26.

⁵⁰ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie Jednostki Wojskowej 2000 za rok 1969*, k. 146.

Permanentne zmniejszanie liczby etatów pionu wojskowego odbijało się negatywnie na skuteczności realizowanych przedsięwzięć. W 1968 roku nastąpiło zmniejszenie etatów oficerów pionu wojskowego w Sajgonie z 32 do 16⁵¹ oraz dokonano wymiany zasadniczego trzonu komisji. Następnie pod koniec 1968 roku liczba oficerów zmalała do 12 osób. Delegacja polska w początkowym okresie swojego istnienia liczyła 160 osób z czego 2/3 całego składu stanowili oficerowie i podoficerowie Zarządu II Sztabu Generalnego⁵².

Należy również wspomnieć o tzw. Podkomisji w Hanoi, która pomimo tego, że działała na terenach Wietnamu Północnego była uważana za element strukturalny pionu wojskowego delegacji PRL w MKNiK. Na jej czele stał Starszy Szef, któremu podlegał Pomocnikowi Szefa – Oficer ds. Kontroli. W ramach Podkomisji w Hanoi funkcjonował radiotelegrafista, pracownik łączności oraz tłumacz. Obsada poszczególnych stanowisk w ramach Podkomisji w Hanoi miała zapewnić odpowiedni poziom realizacji zadań. W związku z chęcią zintensyfikowania pracy wcześniej opisanej struktury, delegacja polska popierała utworzenie stałego personelu podkomisji, ponieważ jej funkcjonowanie oparte było na comiesięcznej rotacji członka delegacji polskiej na stanowisko Starszego Szefa Podkomisji w Hanoi, co wywoływało pewną formę zamieszania w strukturach wojskowych. Obsada wyżej wymienionego stanowiska miała następować na roczną kadencję. Zaproponowana rotacja według kierownictwa gwarantowała stabilizację podkomisji oraz pozwalała na stwierdzenie, czy osoba stojąca na jej czele w sposób odpowiedni realizowała stawiane przed nią zadania. Analogicznie jak w przypadku Grup Inspekcyjnych, działania Podkomisji zostały zawieszone na co wpływ miały bombardowania strategiczne podejmowane przez lotnictwo amerykańskie w ramach ofensywy *Rolling Thunder*, a potem *Linebacker I*.

Tłumacze pozostający do dyspozycji komisji stanowili niezwykle ważne ogniwo w odniesieniu do całości prac mandatowych i wywiadowczych. Pomimo tego, że mieli oni wykształcenie wyższe kierunkowe, nie orientowali się w przedmiocie prac komisji, ani specyfiki podejmowanych przez pion wojskowy działań. Przeciwdziałając temu zjawisku skonkretyzowano postulat o wysyłaniu tłumaczy na dwutygodniowy kurs przygotowawczy⁵³, aby w odpowiedni sposób wykonywali spoczywające na nich obowiązki.

---

⁵¹ Ibidem, k. 5

⁵² Ibidem, k. 146. *Łącznie w okresie od 1953 roku do lipca 1965 do pracy w międzynarodowej komisji oddelegowanej poprzez Jednostkę Wojskową 2000 ogółem 1172 oficerów Wojska Polskiego oraz oficerów Wojskowej Służby Wewnętrznej.*

⁵³ Patrz: IPN BU 2602/ 9329, *Plan pracy i sprawozdanie z 1968 roku, Tematyczny plan szkolenia tłumaczy*, k. 32 – 35.

Opisana struktura pionu wojskowego miała zapewniać skuteczność zadań mandatowych oraz wywiadowczych podejmowanych na wietnamskim teatrze działań, przyczyniając się w sposób bezpośredni do efektywności i skuteczności misji specjalnych realizowanych przez oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Zaprezentowany podział kompetencyjny poszczególnych komórek wchodzących w skład pionu wojskowego nie spełnił pokładanych w nich nadziei, co w sposób bezpośredni wiązało się z klimatem politycznym jaki wówczas panował w Wietnamie Południowym.

2.3. Warunki bytowe delegacji PRL w MKNiK

Warunki w jakich koegzystował pion cywilny delegacji PRL różnił się znacząco od tego, w którym musieli wykonywać swoje obowiązki oficerowie pionu wojskowego. Pracownicy ambasady dysponowali pomieszczeniami klimatyzowanymi, w odróżnieniu od oficerów, którym nie zapewniono takich wygód. Delegacja polska posiadała do dyspozycji 2 budynki, które były od siebie oddalone o około 30 metrów. W pierwszym z nich zainstalowano kancelarie tajną, pokój szyfrantów, bibliotekę. Natomiast w drugiej znajdował się Wydział Operacyjny – Szkoleniowy, kantyny, magazyny, pokój dla pracy szyfrantów. Permanentną, 24 godzinną ochronę obiektów zapewniał wartownik. Dokumenty tajne pakowano do metalowych skrzyń, następnie były one deponowane i plombowane w szafach pancernych. Wszystko to miało na celu zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa dokumentów stanowiących własność Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Klucze od wyżej wymienionej szafy pancerniej znajdowały się w zaplombowanym woreczku i były przekazywane wartownikowi. Użycie plomby stanowiło gwarancję, tego że żadna z osób nieuprawnionych nie użyje klucza. Zerwanie lub naruszenie plomby stanowiło informację dla delegacji PRL, że ktoś próbował penetrować tajną dokumentację. Opinia jednego z oficerów szyfrowych kpt. J. Dawgula wskazuje na pewne uchybienia w zakresie zabezpieczenia szyfrowego, które w jego mniemaniu nie były dostateczne. Wysuwał on propozycję częściowego przechowywania dokumentacji w kasie pancerniej, a resztę materiałów informacyjnych w szafie żelaznej, co według kapitana miało zwielokrotnić poziom bezpieczeństwa⁵⁴.

Oprócz tego oficerowie zostali rozlokowani na terenie tzw. campu (koszary francuskie). Każda z delegacji miała wyznaczone dla siebie odpowiednie pomieszczenia

---

⁵⁴ Patrz : IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie o stanie bezpieczeństwa delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie w 1968 roku*, k. 70 – 80.

w ramach których działali. Praca oficjalna komisji trwała od 8:00 – 13:00, co było związane z trudnymi warunkami klimatycznymi.

Warunki bytowe w poszczególnych grupach kontrolnych różniły się. Oficerowie PRL pełniący obowiązki w La Ky narzekali *na brak krzeseł, stolików, popielniczek, światła zapasowego*⁵⁵. Ponadto zwracali uwagę na niehigieniczność przygotowywanych posiłków, deficyty w diecie (brak owoców, a także przypraw). Z kolei w Dong Dang zakwaterowanie oceniono (...) *jako dość dobre i stosunkowo czyste*⁵⁶. Podobnie poruszana kwestia wyglądała w Lao Ky i Vinh. Nie zgłaszano tam uwag co do wyżywienia i zakwaterowania. Natomiast w grupach południowych warunki bytowe opisywano jako zadawalające. Negatywne stanowisko w tej kwestii skonkretyzowali oficerowie działający w Gio Linh gdzie warunki bytowe i związane z tym zakwaterowanie opisywano jako złe.

W związku z sygnałami płynącymi ze strony oficerów, na zorganizowanej 28 czerwca 1971 roku naradzie partyjno - zawodowej skonkretyzowano punkty, w których wyszczególniono, co wymaga remontu. W swoistym koszyku napraw znalazł się system wodno – kanalizacyjny, naprawa dachu, częściowy zakup mebli, lodówek, bojlerów do wody, aparatów chłodniczych, klimatyzatorów, agregatów prądotwórczych⁵⁷.

Niezwykle istotnym elementem funkcjonowania delegacji polskiej w MKNiK było zapewnienie odpowiedniego zaplecza medycznego. Klimat Wietnamu wpływał w negatywny sposób na stan zdrowia wojskowych i cywilnych. Powołując się na dane ujęte w sprawozdaniu, odnoszące się do pierwszego kwartału 1968 roku należy stwierdzić, iż najwięcej pracowników delegacji chorowało na nerwicę wegetatywną oraz różnego rodzaju nieżyty jelit i żołądka. Pierwszą przypadłość rozpoznano u 37 pracowników, z kolei symptomy drugiej choroby ujawniono u 40 osób. Kolejne zachorowania dotyczyły nieżytów górnych dróg oddechowych -23 przypadki, chorób uzębienia – 30 przypadków, problemów ze słuchem – 20, zaplenia spojówek – 18 przypadków, chorób skóry – 15, bólów mięśniowo – stawowych -14⁵⁸.

Zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej wiązało się z działaniami zapobiegawczymi podejmowanymi w kraju, jeszcze przed wyjazdem. Zaopatrzenie w potrzebne leki niezbędne dla rekonwalescencji członków delegacji polskiej płynęło

---

⁵⁵ AMSZ, Departament II, Wietnam Komunistyczny 1973 roku, 15/79 wiązka 1A, *Sprawozdanie z pracy grup kontrolnych za I kwartał 1964*, k. 2.

⁵⁶ Ibidem, k. 5.

⁵⁷ Dane na podstawie: Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej –AAN), Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI – 44, *Wnioski z narady partyjno – zawodowej zorganizowanej w delegacji polskiej w MKNiK w dniu 28.06.1971*, k. 1

⁵⁸ Ibidem, k. 35.

z kraju⁵⁹. Łatwość zachorowania na wyżej wymienione choroby została podkreślona w wspomnieniach oficera służącego w komisji, który skonstatował, iż bez odpowiedniego odżywiania *drogą pokarmową można było się zarazić czerwonką, dudem brzuszny, cholerą, pasożytami jelitowymi min. pełzakowicą (amebozą), różnego rodzaju przywr np. motylicą wątrobową, tasiemcem, włośnicą i wieloma groźnymi chorobami*⁶⁰.

Oficerowie byli zobligowani do zaszczepienia się przeciwko durowi brzuszemu. Nie wszyscy podporządkowali się jasno sprecyzowanym wytycznym, co narażało ich na poważne niebezpieczeństwo. Oficerowie kierowani na wietnamski teatr operacyjny mieli możliwość otrzymania szczepionki przeciwko dżumie. Wszystkie szczepienia dokumentowano w książeczce szczepień, którą posiadał każdy członek delegacji. O ile sytuacja przed wyjazdem napawała optymizmem, o tyle zabezpieczenie medyczne w Wietnamie okazało się delikatnie mówiąc nieodpowiednie. W jednym ze sprawozdań, w którym poruszano stan zabezpieczenia medycznego, oceniono warunki sanitarne jako przerażające, a stan sanitarno – higieniczny jako niezadawalający. Ponadto pewne zastrzeżenia wysuwano względem ambulatorium, które nie było wyposażone w odpowiedni sprzęt medyczno – sanitarny⁶¹.

Praca w MKNiK w sposób bezpośredni wiązała się z gratyfikacjami pieniężnymi na które mogli liczyć członkowie delegacji. (...) *wyjazd do Wietnamu to nie tylko sprawa nabycia samochodu, to była konkretna praca w trudnych warunkach wojennych*⁶². Zatem służba w komisji pozwalała na odłożenie określonej sumy pieniędzy i zakup towarów luksusowych jakim niewątpliwie w tamtych czasach był samochód. *Groszorbstwo, maksymalnie zabezpieczanie się w drodze przesadnego sknerstwa czy sknerstwa (...)*⁶³ doprowadzało do tego, że niektórzy oficerowie z chęci oszczędzania nie zapewniali sobie podstawowych potrzeb egzystencjalnych. *Polacy otrzymywali dietę żywnościową, która wynosiła 10 dolarów amerykańskich dziennie z tym, że połowę wpłacano na tzw. travelers check (specjalny rodzaj akredytacji pieniężnej do wymiany w dowolnym punkcie i połowę w miejscowej walucie w piastrach (1 dolar amerykański = 118 – 120 piasrów)*⁶⁴. Dodatkowo w przypadku pełnienia funkcji kierownika grupy przydzielano miesięczny dodatek w kwocie

---

⁵⁹ Patrz: IPN BU 2602/ 5845, *Teczka nr 36...*, *Zaopatrzenie na leki w kraju dla polskiej delegacji do MKNiK w Wietnamie*, k. 190 – 192. W 1969 roku funkcję głównego lekarza sprawował M. Mittchstaedt.

⁶⁰ J. Zasadziński, op. cit., k. 142.

⁶¹ Patrz: IPN BU 2602/5485, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie o stanie zabezpieczenia medycznego delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie od 24.05.1968 roku – 4.09. 1968 roku*, k.72 – 76.

⁶² AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, 237/ XXII – 1332, *Protokół z zebrania sprawozdawczo – wyborczego POP delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie odbytej w dniu 20 listopada 1967*, k. 4.

⁶³ AAN , Wydział Zagraniczny KC PZPR, 237/ XXII – 1330, *Protokół z zebrania sprawozdawczo –wyborczego POP przy Ambasadzie DRW w Hanoi za 23.IV.1964 roku*, k. 18.

⁶⁴ J. Zasadziński, op. cit., s. 144.

120 dolarów amerykańskich. Wszyscy pracownicy zostali zaszeregowani od I do VII grupy, co determinowało wysokość uposażenia. Warto nadmienić, że służbie w Podkomisji w Hanoi nie wypłacano diety żywnościowej z tego względu, że wyżywienie było zapewnione. Diety płacono poprzez sekretariat komisji w dolarach amerykańskich. Wystawiane przez wspomnianą instytucję czeki miały klauzulę dotyczącą tego, że mogły być realizowane wyłącznie poza granicami Republiki Wietnamu. Najczęściej operacje finansowe związane z jego realizacją odbywały się na terenach Laosu.

W tym miejscu nasuwa się pytanie dlaczego nie dokonywano tego w Wietnamie? Otóż trudna sytuacja finansowa państwa i związana z tym dewaluacja piasra powodowałyby stratę uposażenia o 1/3. Dodatkowo oficerowie otrzymywali dodatek w wysokości 120 zł z tytułu znajomości języka obcego. Mogli także w wyjątkowych przypadkach wnioskować o jednorazową zapomogę. Zarówno zapomoga oraz dodatek były wypłacane z budżetu, którym dysponował Zarząd II Sztabu Generalnego.

Komisja od początku borykała się z problemami natury finansowej, co przejawiało się w zaleganiu wypłaty uposażeń dla delegacji. Bywały zatem okresy, w którym MKNiK była niewypłacalna, a to przekładało się na chęć zredukowania etatów w łonie komisji. Na cały budżet komisji składały się dwa elementy, po pierwsze były nim budżety państw narodowych oraz budżet sekretariatu.

Oficerowie wykonujący zadania oficjalne w Wietnamie nie tylko musieli poradzić sobie z niebezpieczeństwem jakie było nierozzerwalnie związane z ich pracą, ale także ze sprawami czysto przyziemnymi, które nie powinny zaprzącać ich myśli. Do takich kwestii należał odpowiedni poziom wyżywienia, dobrze wyposażone zaplecze medyczno – sanitarne oraz warunki zakwaterowania. Wszystkie wymienione elementy odgrywały kluczowe znaczenie w zakresie skutecznego wypełniania obowiązków uregulowanych w porozumieniu genewskim.

3. Działania wywiadowcze pionu wojskowego delegacji PRL w MKNiK

Pion wojskowy polskiej delegacji w MKNiK oprócz działań oficjalnych związanych z realizacją zadań mandatowych pozyskiwał dane wywiadowcze. Zadania wywiadowcze, które były konkretyzowane przez Starszego Doradcę Wojskowego i jednocześnie uzgadniane z Zarządem II Sztabu Generalnego odnosiły się przede wszystkim do amerykańskich sił powietrznych, morskich, lądowych. Zainteresowanie wywiadu wojskowego PRL wynikało z oczywistych pobudek. Stany Zjednoczone były postrzegane przez państwa znajdujące się

w bloku socjalistycznym jako imperialiści, którzy w zmaganiach zimnowojennych powinni ponieść klęskę. Zgodnie z wytycznymi płynącymi z Kremla wietnamski teatr wojenny mógł się okazać niezwykle ważnym źródłem do pozyskania danych o przeciwniku, które wywiad wojskowy PRL przekazywał do Moskwy⁶⁵ w większości przypadków na ich żądanie. Wietnam stał się elementem gry w zmaganiach dwóch mocarstw, w którym skromną rolę odegrał wywiad wojskowy PRL.

W kręgach zainteresowań pionu wojskowego⁶⁶ delegacji PRL znajdowały się (...) *szczególnie zagadnienia taktyki różnych wojsk, przebiegu ciekawszych operacji (...)*⁶⁷. Według Starszego Doradcy Wojskowego płk. R. Iwańcowa *należało dążyć do tego, aby opracowane notatki były uzupełniane własnymi komentarzami w wnioskami*⁶⁸. Według pułkownika nieodpowiednim zabiegiem było tworzenie w notatkach swoistych kompilacji uzyskanych informacji, bez opatrzenia ich odpowiednim komentarzem, który mógł wnieść zupełnie nowe światło na prezentowane zagadnienie. Zatem zadania informacyjne dla oficerów dotyczyły zdobywania danych o sytuacji militarno – wojskowej panującej na wietnamskim teatrze działań, taktyki i strategii prowadzenia misji wojskowych, działań przeciwpartyzanckich, lokacji poszczególnych związków taktycznych, systemu zabezpieczenia logistycznego, panującej dyscypliny, wykorzystania nowych rodzajów broni na polu walki⁶⁹.

Osobą, która koordynowała cykl wywiadowczy był Starszy Doradca Wojskowy. W zakresie jego kompetencji znajdowało się *kierowanie pracą informacyjną*⁷⁰, oraz

---

⁶⁵Więcej na temat współpracy z ZSRR z wywiadem PRL w odniesieniu do Wietnamu w rozdziale VIII.

⁶⁶ Na podstawie rozkazu Personalnego Szefa Sztabu nr 022 Zarządu II Sztabu Generalnego z dnia 14 czerwca 1965 do Wietnamu zostali delegowani: 25 czerwca 1965 roku: płk M. Bugaj, płk Cz. Braczkowski, ppłk Michał Chorko, ppłk J. Nowicki, ppłk Cz. Orzechowski, ppłk Cz. Wasilewski, mjr Z. Czeladzki, mjr J. Plesiński, kpt. Z. Słomczewski, kpt R. Wiśniakowski. 2 lipca 1965 roku delegowano płk. Cz. Furmanka, płk. S. Jagiełło, ppłk. rez. A. Chrosta, ppłk J. Ćwika, ppłk. rez. B. Aszychmina, mjr. J. Kulińskiego, mjr. W. Orłowskiego, kpt. M. Biela, kpt. S. Grabbusa. 9 lipca 1965 roku delegowano płk. M. Kasperka, płk. E. Mochnackiego, ppłk. H. Bazylaka. 10 lutego 1966 roku do Wietnamu wyjechał por. rez. M. Wieleba. 22marca 1966 roku mjr T. Grzybowski. 28 marca 1966 roku płk Cz. Michniewicz, ppłk L. Dalaszewicz, ppłk Stefan Soliński, mjr J. Łuczak, mjr Cz. Patyk, kmdr ppor. M. Różański, mjr K. Wróblewski. 5 kwietnia 1966 roku płk R. Iwańcow, płk E. Weiss, ppłk J. Łachut, ppłk M. Walczyński, mjr W. Marcinkowski, kpt. J. Chmura, kpt. E. Piwowar. 12 kwietnia 1966 roku płk N. Michta, kmdr. por. M. Gozdur, ppłk W. Kateusz, ppłk rez. J. Pytel, mjr B. Błażejczyk, mjr Cz. Kurdziel, mjr R. Smolarz, mjr M. Wienowiecki, mjr M. Wydzyński. Dane na podstawie: IPN BU 2602/10025, *Rozkazy i zarządzenia szefa Zarządu II Sztabu Generalnego z 1965 roku, Delegowanie do pracy w MKNiK w Indochinach*, k. 90- 91, IPN BU 2602/ 10029, *Rozkazy i zarządzenia szefa Zarządu II Sztabu Generalnego z 1966 roku*, k. 68 – 69.

⁶⁷ IPN BU 2602/ 7066, *Sprawozdanie szefa Oddziału IV. Zadania informacyjne dla oficerów delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie*, k. 244.

⁶⁸ Ibidem, k. 245.

⁶⁹ IPN BU 2602/ 7881, *Materiały dotyczące Jednostki Wojskowej 2000, Zadania informacyjne dla oficerów delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie w 1967 roku*, k. 78 – 80.

⁷⁰ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36..., Sprawozdanie z pobytu w Wietnamie w okresie od 1.01.68 – 8.02.1969*, k. 43.

*zdobywanie - nowości wojskowych według szczególnych zapotrzebowań*⁷¹. Przekazywane przez niego wytyczne miały za zadanie skierować oficerów na odpowiedni kierunek działań wywiadowczych. Aby móc sprostać oczekiwaniom dowódcy, oficerowie i podoficerowie poszukiwali w miarę wiarygodnych źródeł informacyjnych.

Oficerowie czerpali dane wywiadowcze z trzech rodzajów źródeł. Pierwsze z nich stanowiło nawiązywanie kontaktów z Amerykanami (źródła osobowe). Drugie - pisma i materiały wojskowe, prasa codzienna i czasopisma. Trzecie, obserwacja bezpośrednia, w ramach której swoją rolę odgrywały dwie grupy. Pierwsza z nich zajmowała się zdobywaniem i utrzymywaniem kontaktów z Amerykanami. Natomiast druga opracowywała informacje przedstawione przez pierwszą grupę w formie zwięzłych notatek, które następnie wysyłano do kraju.

Do wspomnianej kategorii źródeł informacyjnych należały audycje radiowe, prasa wydawana w języku angielskim i francuskim, biuletyny prasowe agencji wietnamskiej pochodzące z Międzynarodowego Ośrodka Prasowego, *codzienne sprawozdania i komunikaty z przebiegu walk armii USA wydawane przez MACV*⁷², materiały, regulaminy, instrukcje, zbiory, przepisy wydawane przez stronę amerykańską a nawet części umundurowania⁷³, prasa codzienna (*Saigon Post, Stars and Stripes, Vietnam Guardian*), tygodniki, miesięczniki, komunikaty dowództwa sił połączonych w Wietnamie, poradniki dla szeregowców, opracowania wojskowe⁷⁴.

Każdy z oficerów sporządzał sprawozdania i notatki z pracy informacyjnej, które były przekazywane drogą szyfrową do kraju. Z kolei pozyskany sprzęt i uzbrojenie najczęściej transportowano samolotami do Warszawy. Należy zaznaczyć, iż największa możliwość pozyskiwania interesujących danych istniała w Sajgonie. Podkreślił to w sprawozdaniu ppłk S. Radaj konstatując, że *w Sajgonie istniały warunki uzyskania danej ilości wiadomości, materiałów, protokołów i przedmiotów Wojskowych. Działania wojenne, korupcja, trudności w kontroli, rozprężenie w armii amerykańskiej i reżimowej wszystko to powoduje pojawienie się na rynku znanych ilości materiałów*⁷⁵.

Wymienione patologie występujące w szeregach armii amerykańskiej wpływały pozytywnie na cały proces wywiadowczy. Polscy oficerowie i podoficerowie korzystając z zamieszania politycznego bardzo często pozyskiwali regulaminy oraz sprzęt na czarnym

---

⁷¹ Ibidem, k. 43.

⁷² Ibidem, k. 47.

⁷³ IPN BU 2602/ 9326, *Teczka nr 6, Plan pracy , sprawozdania i inne dokumenty dotyczące Jednostki Wojskowej 2000 nr 2000*, k. 46.

⁷⁴ Ibidem, k. 46.

⁷⁵ Ibidem, k.46.

rynku, po zakupie którego przekazywali go do Starszego Doradcy Wojskowego oraz jego zastępcy. Ten drugi dokonywał opracowań sprawozdań miesięcznych, okresowych dotyczących działań informacyjnych i przekazywał te dane do Centrali. Do jego prerogatyw należało także przesyłanie krótkich meldunków drogą szyfrową do kraju albo do Hanoi. W zakresie wymiany informacyjnej współpracował z Misją Łącznikową w Hanoi. Przesyłane krótkie, węzłowe notatki były także wykorzystywane przez Attachat Wojskowy PRL w Hanoi oraz oficera zespołu wojskowego, który zapoznawał z nimi Misję Łącznikową. Zaprezentowana procedura zapewniała odpowiedni obieg informacji. Ponadto pion wojskowy (...) *stałe informował przedstawicieli DRW przez doradców wojskowych o zagrożeniach ich interesujących*⁷⁶.

W związku z niemożnością realizacji zadań mandatowych, na które wpłynęła eskalacja konfliktu, działalność pionu wojskowego została skoncentrowana na pracy informacyjnej, co zostało ujęte w formie sprawozdania (...) *wykonywałem wyłącznie zadania informacyjne stawiane mi przez Doradcę Wojskowego płk. Pojmańskiego*⁷⁷.

Każdy z oficerów przydzielony do zadań specjalnych otrzymywał ściśle skonkretyzowane wytyczne, którymi kierował się w pracy informacyjnej. Płk E. Weiss miał ustalać informacje z zakresu wojskowo – politycznego rządu południowowietnamskiego, dowództwa sił amerykańskich stacjonujących w Sajgonie, liczebności, organizacji wojsk amerykańskich i sajgońskich, dowodzenia, stanu moralno – politycznego, kwestii rozpracowywania sił partyzanckich przez Amerykanów. Do zakresu działań płk. Cz. Michniewicza należało *ustalenie i opracowanie zasady działania wojska amerykańskich i sajgońskich na terenach Wyżyny Środkowej Wietnamu Południowego, oraz ustalenie składu i zasad użycia południowowietnamskim oddziałów komandosów i oddziałów powietrzno – desantowych oraz amerykańskich związków taktycznych i oddziałów kawalerii powietrznej*⁷⁸.

W zakresie wywiadowczych zadań ppłk J. Łachuta znajdowały się dane odnoszące się do organizacji i sposobu funkcjonowania oddziałów specjalnego przeznaczenia, a także informacji o sytuacji ekonomiczno – socjalnej Wietnamu. Dyrektywy skonkretyzowane względem mjr. B. Błażejczaka nakładały na niego obowiązek uzyskania informacji na temat składowania broni, wyposażenia jakim dysponował pododdziały rozpoznania wojsk lądowych USA. *Szczególną uwagę zwrócić na taktykę działania pododdziałów rozpoznawczych na*

---

⁷⁶ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, Notatka służbowa dotycząca pionu wojskowego w MKNiK w Wietnamie, k.4.

⁷⁷ Ibidem, k. 218.

⁷⁸ IPN BU 2602/ 7066, *Sprawozdanie szefa Oddziału IV. Zadania informacyjne dla oficerów delegacji polskiej do MKNiK W Wietnamie*, k. 15 – 16.

wyżynach środkowej części Wietnamu Południowego oraz ustalenia sposobów i metod zwalczania partyzantów (...) w tunelach⁷⁹.

Mjr W. Marchicki miał zwrócić szczególną uwagę na sposoby organizowania i budowy doraźnych lotnisk dla śmigłowców w rejonach górzystych (...) ⁸⁰ oraz zainteresować się zasadami wsparcia oddziałów sił lądowych przez lotnictwo taktyczne⁸¹. Ponadto major był zobowiązany do przedstawienia schematu w jaki sposób odbywał się przewóz wojsk i zaopatrzenia przez amerykańskie siły powietrzne, oraz pozyskania danych odnośnie systemu i rozlokowania baz amerykańskich, konstrukcji lotnisk, organizacji OPL. Od kpt. E. Piwowara oczekiwano ustalenia systemu zabezpieczenia baz wojskowych, posterunków wojsk amerykańskich i sajgońskich, pól minowych, zasiek, umocnień jak również wykorzystania oddziałów inżynieryjno – saperskich w ruchomych działaniach bojowych w dżungli, w rejonach górzystych i bagnistych⁸².

Ponadto wywiad PRL interesowały kwestie związane ze stosowaniem nowoczesnych środków łączności i ich wykorzystaniu podczas prowadzenia misji przeciwpartyzanckich. Mjr Cz. Kurdziel w działalności informacyjnej miał skupić się na taktyce amerykańskich sił powietrznych. Z kolei ppłk W. Kateusz miał ustalić dane taktyczno – techniczne amerykańskich samolotów bojowych typu F – 4C Phantom, bezpilotowych środków rozpoznawczych oraz śmigłowców⁸³.

W zakresie rozpracowywania sił lądowych oczekiwano informacji odnoszących się do danych taktyczno - technicznych sprzętu, którymi dysponowały amerykańskie siły lądowe tj. czołgów, transporterów opancerzonych, wozów inżynieryjno - saperskich, a także pozyskania danych o nowych rodzajach broni wykorzystywanych na wietnamskim teatrze działań zarówno przez stronę amerykańską jak i sajgońską. Do zakresu działań płk J. Pytela należało rozpracowywanie metod rotacji i uzupełnienie wojsk amerykańskich, południowowietnamskich, australijskich i nowozelandzkich⁸⁴ oraz scharakteryzowanie w formie sprawozdania lub notatki danych o ludności zamieszkującej Wietnam Południowy (wyznanie, wiek, wykształcenie, historia).

Mjr M. Różańskiemu wyznaczono misję zgromadzenia informacji w przedmiocie sposobów składowania i konserwowania materiałów zaopatrzenia technicznego, składów mundurów i żywności (...), składu i wyposażenia jednostek kwatermistrzowskich

---

⁷⁹ Ibidem, k. 17.

⁸⁰ Ibidem, k. 17.

⁸¹ Ibidem, k. 17.

⁸² Ibidem, k. 18.

⁸³ Ibidem, k. 18.

⁸⁴ Ibidem, k. 19.

*amerykańskich sił lądowych*⁸⁵. Dowództwo pionu wojskowego od mjr. J. Łuczaka oczekiwało informacji o środkach chemicznych wykorzystywanych przez USA, w szczególności strona PRL była zainteresowana wykorzystaniem napalmu w warunkach tropikalnych. Ponadto major miał uzyskać dane o siłach i środkach rozpoznania radioelektronicznego

Mjr M. Wierzowiecki miał zająć się *systemem uzupełnienia kadrowych i szkoleniem unitarnych żołnierzy, systemem kompletnego szkolenia kadry oficerskiej w armii sajgońskiej, włączając w to lotnictwo i siły morskie*⁸⁶. Natomiast mjr K. Wróblewski opracowywał dane odnoszące się do aktualnej sytuacji w Wietnamie Południowym oraz przedstawić w formie zwięzłego opracowania *rola i zadania misji wojskowych i gospodarczych Francji, Włoch, Szwecji, innych państw kapitalistycznych w Wietnamie Południowym*⁸⁷.

Kpt. J. Chmura gromadził informacje na temat *zabezpieczenia technicznego przedsięwzięć wojny psychologicznej w warunkach polowych*⁸⁸. Analogiczne obowiązki zostały nałożone na jednego z kierowników grupy kontrolnej J. Banacha. W ramach akcji szpiegowskich dokonał *analizy działalności lotnictwa USA W Wietnamie w ofensywie maj – czerwiec 1968 roku*⁸⁹. Sporządził *notatkę informacyjną pobytu w bazie Da Nang z uwzględnieniem opisu lotniska i ruchu lotniczego w bazie, notatkę traktującą o zwalczaniu grup partyzantów FWN przez lotnictwo USA (...)*⁹⁰, oraz *taktyki szkolenia samolotów, stosowania samolotów F – 111A, skutków nalotów B – 52, stosowania lotnictwa w wojnie psychologicznej*⁹¹.

Wojskowi PRL w trakcie realizacji zadań wywiadowczych w Wietnamie Południowym znajdowali się pod permanentną inwigilacją sił sajgońskich. Owa obserwacja odbywała się nie tylko w grupach terenowych, ale także w miejscach zakwaterowania i była prowadzona także względem pionu cywilnego komisji. Przykładem kontroli stanowiło *rozpoznanie prowadzone z samochodu bagażowego*⁹². Nadzór nad członkami komisji miał zostać zapewniony poprzez wprowadzenie godziny policyjnej od 30 stycznia 1968 roku, która nakładała na Polaków zakaz poruszania się po mieście w porze nocnej (godzina 22:00 do 6:00). Pomimo restrykcji wojskowi prowadzili działania wywiadowcze

---

⁸⁵ Ibidem, k. 20 .

⁸⁶ Ibidem, k. 21.

⁸⁷ Ibidem, k. 22.

⁸⁸ Ibidem, k. 22.

⁸⁹ IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, *Sprawozdanie J. Banacha z Wietnamu od 1.01.68- 28.02.69*, k. 101.

⁹⁰ Ibidem, k. 101.

⁹¹ Ibidem, k. 101.

⁹² IPN BU 2602/ 7881, *Materiały dotyczące...*, *Sprawozdanie o stanie bezpieczeństwa delegacji polskiej do MKNiK w Wietnamie w 1968 roku*, k. 70.

w godzinach popołudniowych. Ich praca w strukturach komisji kończyła się o 13:00, zatem pomiędzy 13:00 a 22:00 dysponowali czasem, który mogli pożytkować na gromadzenie interesujących informacji.

Oficerowie i podoficerowie w sprawozdaniach wyrażali obawy przed możliwością montowania instalacji do podsłuchów w gabinetach służbowych, co mogło stanowić bezpośrednie niebezpieczeństwo zagrażające dekonspiracji członków delegacji polskiej do MKNiK. W jednym ze sprawozdań traktującym o poziomie bezpieczeństwa komisji wspomniano o sytuacji mającej miejsce w kwietniu 1968 roku, kiedy to w sprawdzanym pomieszczeniu delegacji odkryto otwór w suficie mogący służyć do permanentnej inwigilacji członków komisji. *Z 23 na 24 stycznia 1969 roku około godziny 4:00 nastąpiło wtargnięcie i penetracja pokoi delegacji polskiej przez armię sajgońską*⁹³. Owe działania następowały pod nieobecność osób zainteresowanych. Wszystkie przytoczone zdarzenia ukazują, że delegacja polska komisji MKNiK z racji przynależności do bloku wschodniego znajdowała się w polu znacznego zainteresowania sił sajgońskich.

Inwigilacja przez siły południowowietnamskie odbywała się w kilku płaszczyznach. Po pierwsze, poprzez montowanie podsłuchów w pokojach hotelowych oraz miejscach wykonywania obowiązków służbowych przez Polaków. Po drugie, poprzez przeszukiwanie pokoi członków delegacji polskiej w MKNiK. Po trzecie, poprzez kontrolowanie wszelkiego rodzaju przesyłek i korespondencji wysyłanej i otrzymywanej za pomocą poczty sajgońskiej. Różnego rodzaju listy, korespondencja personelu polskiego były przejmowane na pocście w Bankoku i tam dokonywano ich analizy merytorycznej. Kontrola korespondencji doprowadzała do sytuacji, w której większość przesyłek dochodziła do adresata nawet z dwutygodniowym opóźnieniem. Zdarzały się również zagubienia korespondencji, która ostatecznie nie trafiała do odpowiedniego adresata.

Zabiegiem stosowanym przez policję sajgońską, a zmierzającym do pozyskania danych o Polakach stanowiło wykorzystanie prostytutek. Kobiety do towarzystwa świadcząc usługi po zaniżonych stawkach oferowały swoje wdzięki członkom delegacji. *Boom Boom Girls*⁹⁴ stały się narzędziem służącym do rozpracowywania interesujących policję sajgońską środowisk. Nie zawsze Polacy potrafili oprzeć się ich czarowi, który powodował, że oprócz zaspokojenia potrzeb seksualnych często zwierzali się kobietom z trapiących ich problemów.

Przed dwoma najważniejszymi hotelami *Continat* i *Oskar* oraz willach, w których rozlokowano Polaków, rozmieszczono posterunki sajgońskiej policji dokonującej kontroli

---

⁹³ Ibidem, k. 4.

⁹⁴ Nazwa stosowana wobec prostytutek w Wietnamie przez amerykańskich żołnierzy.

podczas opuszczania miejsca zamieszkania i przybywania do niego. Wszystko to miało na celu sprawowanie ścisłego nadzoru nad członkami delegacji i uniemożliwienie im pozyskania jakichkolwiek danych o sytuacji w Wietnamie Południowym, a tym samym przekazywania ich do Wietnamu Północnego i ZSRR.

Wytyczne wywiadowcze dla poszczególnych oficerów płynęły bezpośrednio w Jednostki Wojskowej nr 2000. Owa struktura organizacyjna Zarządu II Sztabu Generalnego była zainteresowana przede wszystkim uzyskaniem informacji odnoszących się do następującej problematyki: rozbudowy portów prowizorycznych, związanych z tym etatowych środków służących do ich urządzenia, przebiegu i sposobu komunikacji, kwestii oscylujących wokół sposobu minowania wód przybrzeżnych i sposobu konstrukcji zapór (*typów min, systemu zapór, powiązania zapór minowych z innymi zaporami inżynieryjnymi*)⁹⁵, danych traktujących o minowaniu wód śródlądowych, typów wykorzystywanych przez Amerykanów min na wietnamskim teatrze działań, sposobu rozlokowania pocisków, wzorce służące poznaniu ich konstrukcji. Ponadto jednostkę interesował plan przedstawiający urządzenie lotnisk, fortyfikacji, rozbudowywania baz i garnizonów. Żądano dokładnych danych o ilości wojsk inżynieryjnych, a także strategii użycia śmigłowców i poduszkowców przez siły amerykańskie, sajgońskie oraz *informacji o innych nowych typach sprzętu inżynieryjnego*⁹⁶.

Jasno sprecyzowane przez Jednostkę Wojskową nr 2000 cele wywiadowcze zostały także przedstawione ppłk. Ryszardowi Kuklińskiemu⁹⁷, który na wietnamskim teatrze operacyjnym gromadził dane odnoszące się do skuteczności OPL DRW, *zmian w systemie OPL DRW, nowych sposobów zakłóceń systemu radioelektronicznego, form i metod wojny psychologicznej, sposobów działań przeciwpartyzanckich, kawalerii powietrznej, sposobów lotniczo – artyleryjskiego wsparcia wojsk interwencyjnych (...)*⁹⁸.

Dla przykładu od sierpnia do grudnia 1970 roku oficerowie wywiadu przesłali do Jednostki Wojskowej 2000 - 10 opracowań i notatek informacyjnych o łącznej objętości 71 stron, które zostały ocenione jako znajdujące się na dobrym poziomie⁹⁹. Z kolei od grudnia

---

⁹⁵ IPN BU 2602/ 9330, *Teczka nr 8, Zagadnienia i sprawy informacyjne Wietnamu, Laosu, Kambodży*, k. 572

⁹⁶ Ibidem, k. 572.

⁹⁷ Od 1970 roku był agentem CIA, Patrz: F. Puchała, *Szpieg CIA w Polskim Sztabie Generalnym. O Ryszardzie Kuklińskim bliżej prawdy*, Warszawa 2014, S. Cenckiewicz, *Atomowy Szpieg. Ryszard Kukliński i wojna wywiadów*, Warszawa 2014.

⁹⁸ Ibidem, k. 580 – 581.

⁹⁹ IPN BU 2602/ 9924, *Teczka nr 37 /70. Pisma informacyjne – zadania Attachatu Wojskowego*, k. 204.

1970 roku do lutego 1971 roku Jednostka Wojskowa 2000 otrzymała kolejnych 14 notatek informacyjnych o objętości 140 stron oraz czasopisma i periodyki wojskowe¹⁰⁰.

Należałoby się zastanowić nad tym, czy oficerowie PRL wykonujący zadania wywiadowcze przekazywali informacje do Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Otóż zatrudnienie pracowników kadrowych Zarządu II Sztabu Generalnego na placówkach dyplomatycznych regulowała stosowna umowa zawarta pomiędzy wywiadem PRL a MSZ, z której wynikało, iż *pracownik Zarządu II Sztabu Generalnego nie składa żadnych sprawozdań szefowi placówki z zadań wykonywanych na polecenie Zarządu II Sztabu Generalnego*¹⁰¹. W praktyce oznaczało to, że podejmowane przez nich działania specjalne na zlecenie poszczególnych komórek organizacyjnych wchodzących w skład struktur wywiadu wojskowego PRL nie były w jakikolwiek sposób przekazywane do tzw. pionu cywilnego. Kwestią wymagającą rozstrzygnięcia pozostaje to, czy MSZ również nakładało na wojskowych obowiązki mające znamiona pracy informacyjnej. Owo pytanie badawcze pozostaje pytaniem otwartym, bowiem deficyt źródłowy nie pozwala na skonkretyzowanie stanowiska w tym przedmiocie.

Pion wojskowy oprócz wypełniania obowiązków nałożonych układami genewskimi realizował misję wywiadowczą poprzez utrzymywanie *bezpośrednich kontaktów w czasie oficjalnych przyjęć*¹⁰², zakupem na czarnym rynku różnego rodzaju publikacji, materiałów prasowych, regulaminów amerykańskich. Dodatkowo wojskowych interesowały dane, które były przedstawiane w środkach masowego przekazu. Niezwykle ważną rolę w całym procesie wywiadowczym odegrały własne obserwacje o czym w zaleceniach wspominało kierownictwo wywiadu wojskowego PRL. Kroki czynione przez oficerów nie zawsze spełniały oczekiwania Centrali. Wiele z przedstawionych sprawozdań stanowiło jedynie kompilacje uzyskanych informacji, nie były opatrzone odpowiednim komentarzem, co wpływało na ich późniejszą ocenę.

Praca oficerów wywiadu PRL od 1965 roku była znacznie utrudniona. Eskalacja II wojny indochińskiej spowodowała swoisty paraliż działań MKNiK, nie była ona w stanie wywiązywać się z nałożonych na nią obowiązków. Możliwości wywiadowcze zostały ograniczone z uwagi na bezpośrednie niebezpieczeństwo grożące życiu i zdrowiu oficerów i podoficerów. Stopniowe zmniejszanie składu członków pionu wojskowego delegacji PRL

---

¹⁰⁰ IPN BU 2602/10186, *Pisma informacyjne i oceny Attachatu Wojskowego w latach 1971 – 1972*, k. 50.

¹⁰¹ IPN BU 2602/10435, *Teczka nr 116, Materiały dotyczące współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych PRL*, k. 6.

¹⁰² IPN BU 2602/ 9330, *Teczka nr 8..., Notatka służbowa na temat organizacji, warunków pracy grup oficerów MKNiK w Wietnamie*, k. 168.

w MKNiK odbiło się negatywnie na procesie wywiadowczym. Wszystkie te czynniki w sposób bezpośredni stały się hamulcem dla rozszerzenia spectrum działań specjalnych.

Pomimo ograniczeń, oficerowie starali się rozpracowywać określone środowiska. Owoce swojej pracy przedstawiali w formie sprawozdań do których należy podejść z pewną dozą dystansu. Wynika to z tego, że przedstawiane sprawozdania były raportami z aktywności wywiadowczej, w której oficerowie w sposób przesadny przedstawiali podejmowane działania, podkreślając swoją pracowitość i skuteczność. Nie oznacza to, że sprawozdania miały charakter konfabulacyjny. Wręcz przeciwnie, dla historyka stanowią bogate źródło informacji o działalności wywiadu wojskowego PRL na wietnamskim teatrze działań.

4. Aktywność wywiadowcza attachatu wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi

Attachat wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi rozpoczął działalność w 1966 roku¹⁰³, na czele z attaché płk. Janem Kurniewiczem. W zakresie protokolarno – dyplomatycznym podlegał Ambasadzie PRL. Kompetencyjnie zaś jego bezpośrednim przełożonym było Ministerstwo Obrony Narodowej. Funkcjonowanie attachatu zostało uregulowane umową zawartą pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej, a Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Określała ona status zatrudniania pracowników kadrowych Zarządu II Sztabu Generalnego WP na palcówkach dyplomatycznych, którzy pełnili funkcje specjalne. Wytypowani pracownicy wywiadu wojskowego PRL musieli odpowiadać warunkom stawianym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Ponadto przed wyjazdem na placówkę dyplomatyczną przechodzili oni praktyki w wyżej wymienionej instytucji trwające od 6 do 12 miesięcy ¹⁰⁴. Ta forma pracy była realizowana poza godzinami służbowymi i miała służyć pozyskaniu informacji dla wywiadu wojskowego PRL.

Współpraca Zarządu II Sztabu Generalnego z MSZ odzwierciedlała się w kwestiach związanych z zabezpieczeniem pracy Attachatu Wojskowego PRL w Hanoi, zaangażowania Departamentu Kadr w typowaniu pracowników do pracy w MSZ, a także *wymianie informacji w postaci depech i niektórych opracowań sporządzonych przez resort MSZ i Zarządu II SG*¹⁰⁵. Ważną rolę w przedstawianej współpracy odgrywał Pion Operacyjny Zarządu II Sztabu Generalnego, który zajmował się kwestiami związanymi z ulokowaniem

---

¹⁰³ W Hanoi znajdowało się wówczas jeszcze sześć akredytowanych attachatów wojskowych państw wspólnoty socjalistycznej (ZSRR, NRD, WRL, Kuby, Rumunii), które zgodnie z przyjętymi dyrektywami były zobowiązane do szeroko pojętej współpracy.

¹⁰⁴ IPN BU 2602/10435, *Teczka nr 116...*, k. 6.

¹⁰⁵ IPN BU 2602/ 14980, *Teczka z Ministerstwem Spraw Zagranicznych PRL 1973 – 1982*, k. 22.

oficerów kadrowych pod przykryciem w strukturach MSZ, zabezpieczeniem w odpowiednim zakresie ich rotacji i przejazdów służbowych oficerów. *Zabezpieczenie potrzeb zarządu na terenie nowo organizowanych placówek konsularnych i dyplomatycznych*¹⁰⁶.

Pion Operacyjny zajmował się nie tylko działalnością stricte dyplomatyczną, ale również wywiadowczą, polegającą na przesyłaniu interesujących informacji do Oddziału/Wydziału Attachatów Wojskowych. *Dokumenty wychodziły systematycznie co miesiąc do Oddziału Attachatów Wojskowych za pośrednictwem kancelaryjnej tajemnicy ambasady*¹⁰⁷, która mieściła się w Hanoi przy ul. Chu Mot Cot 1, 3, 5. Ambasada dysponowała willą mieszkalną, budynkiem administracyjnym, budynkiem spełniający funkcję biura administracji, pomieszczeniami radiostacji¹⁰⁸.

Przesłane przez attachat informacje według Oddziału Attachatów/Wydział Attachatów Wojskowych (...) zawierały rzeszę interesujących zagadnień dotyczącej sytuacji polityczno – wojskowej Indochin, działalności lotnictwa wojskowego na terytorium DRW oraz przebiegu walk na terytorium Wietnamu Południowego¹⁰⁹ co obrazuje jego pracę informacyjną. Oddział/Wydział Attachatów Wojskowych był zainteresowany pozyskaniem następujących danych: obsady stanowisk kierownictwa i opinii społecznej DRW i NFWWP, a także notatek traktujących o sytuacji w porcie Hajfong oraz wpływów chińskich w DRW.

Przesłane informacje w postaci depesz - według wytycznych płynących z Wydziału Attachatów Wojskowych - powinny cechować się zwięzłością, tym samym uwzględniać najistotniejsze dane. *Niedopuszczalne było przekazywanie depeszami kwestii związanych z życiem prywatnym. Zabronione było także wykorzystanie łączności telefonicznej w celach prywatnych*¹¹⁰. Wydział/Oddział Attachatów Wojskowych zajmował się sprawami związanymi z wyjazdem oficerów do attachatów wojskowych w szczególności w zakresie dopełnienia obowiązku załatwienia dla nich paszportów i ich zabezpieczenia w trakcie podróży zagranicznych. Dodatkowo do jego prerogatyw należała kontrola nad sprawami awansu konkretnych żołnierzy.

Do zakresu działań attaché wojskowego należały opracowania teoretyczne na temat wojny wietnamskiej, sił amerykańskich stacjonujących w Wietnamie, pomocy DRW dla państw socjalistycznych, sytuacji DRW, stosunków na linii DRW – TRR RWP w zakresie militarno – wojskowym. Jego zadaniem było również uzyskiwanie informacji, co do

---

¹⁰⁶ Ibidem, k. 63

¹⁰⁷ IPN BU 2606/11100, *Teczka 074/ 75, Raporty, notatki służbowe, sprawozdania działalności, pisma przewodnie do materiałów przesyłanych przez Attachat Wojskowy PRL w Hanoi w latach 1974 – 1975*, k. 7.

¹⁰⁸ Ibidem, k. 16.

¹⁰⁹ Ibidem, k. 5.

¹¹⁰ Ibidem, k.19 .

wpływów chińskich na politykę DRW, funkcjonowania i skuteczności Obrony Przeciwlotniczej DRW.

Attachat wojskowy przeprowadzał akcje o charakterze propagandowym tj. wystawy, przyjęcia, wernisaże, które potencjalnie mogły stanowić nieocenione źródło informacji. Dla przykładu w 1969 roku na cele reprezentacyjne attachat wojskowy otrzymał: 12 butelek wódki *Wyborowej* o pojemności 0,5l, 6 butelek *Cherry Sordel* 0,5 l, 8 butelek *Żubrówki* 0,5 l, 4 butelki *Cassis* 0, 5 l, 3 butelki *Starki* 0,5 l, 4 butelki *Soplicy* 0, 5 l, 3 butelki wódki *Wyborowej* 0,375 l, 3 butelki *Jarzębiaka* 0, 375 l, 3 butelki *Żubrówki* 0, 3 l, 12 butelek miodu pitnego *Wawel* 0,75 l, 200 sztuk papierosów *Piast*, 200 sztuk papierosów *Camel*, 1 kg mieszkanek czekoladowej, 3 sztuki bombonierek czekoladowych, 5 puszek parówek po 225 g, oraz 5 puszek szprot w oleju¹¹¹. Zakładano, że tego typu produkty, w szczególności alkohol przyczynią się do osiągnięcia celów polityczno – propagandowych. Ponadto liczone, iż spożycie alkoholu spowoduje *rozluźnienie* w kręgach politycznych i wpłynie pozytywnie na realizację zadań nałożonych na Attachat Wojskowy PRL w Hanoi.

W latach 1968 – 1969 funkcję attaché wojskowego w Hanoi pełnili kolejno płk J. Kurniewicz, płk J. Kamel, który przekazał stanowisko 21 lipca 1969 roku ppłk. R. Kamińskiemu¹¹². W 1970 funkcję objął płk E. Głąb. Z kolei w latach 1974 – 1975 na czele attachatu wojskowego stał kmdr. B. Pałuczak, którego w 1975 roku zastąpił płk O. Darżynkiewicz.

Bezpośrednio po przejęciu stanowiska przez J. Kurniewicza rozpoczęto reorganizację Attachatu Wojskowego PRL w Hanoi. Attaché poinformował o konieczności przesyłania meldunków drogą szyfrową, aby w maksymalnym zakresie zabezpieczyć tajne dane. Zwracał także uwagę, że informacje powinny poruszać takie zagadnienia jak: dane geograficzne, ludność, gospodarka, ustrój, aktywność partii politycznych, oświata i kultura, historia, obronność kraju. Ponadto według płk J. Kurniewicza należało dość szczegółowo przedstawiać sprawozdania z odbytych uroczystości. Przede wszystkim w kwestiach ilości zaproszonych i przybyłych gości, danych o najważniejszych dygnitarzach, a także informacji płynących z przeprowadzonych rozmów z przedstawicielami dyplomatycznymi. *Interesowały nas bowiem opinie poszczególnych dyplomatów*¹¹³.

Przekazywane informacje powinny cechować się precyzją, być sformułowane w sposób jasny i przejrzysty, aby maksymalnie wykluczyć nieporozumienia na tym polu.

---

¹¹¹ Ibidem, k. 53

¹¹² Patrz: IPN BU 2602/8423, *Teczka nr 74/69 Raporty wchodzące z AW w Hanoi*, k. 270.

¹¹³ IPN BU 2602/7852, *Teczka nr 73/67; Korespondencja z Attachatem Wojskowym w Hanoi (Wietnam) dotyczących spraw informacyjnych i administracyjno – organizacyjnych 1966 – 1967*, k. 37.

Zdarzały się bowiem sytuacje, że (...) w różnych notatkach występowały niezgodności, a nawet sprzeczności w tej samej sprawie¹¹⁴., co doprowadzało do trudności interpretacyjnych. Wiele informacji cechowało się chaotycznością, zawierało zbyt wiele powtórzeń. Ponadto były oparte na niewystarczającej liczbie źródeł. W tym zakresie postulowano także posługiwanie się ścisłą terminologią, aby wykluczyć samowolę interpretacyjną.

W 1969 roku attachat wojskowy, zgodnie z dyrektywami attaché akredytowanego przy Ambasadzie PRL w Hanoi, miał zwrócić szczególną uwagę na kwestie związane z wykonywaniem misji przez lotnictwo amerykańskie, działań podejmowanych przez 7 Flotę USA, założeń tkwiących w prowadzeniu przez siły amerykańskie wojny psychologicznej, roli, znaczenia wykorzystania samolotów F – 111, B – 52, kwestii związanych z obronnością DRW¹¹⁵.

Po uzyskaniu danych wywiadowczych Attachat Wojskowy dokonywał ich opracowań tematycznych w formie notatek, broszurek, szkiców, zdjęć, które przekazywano do Wydziału Attachatów Wojskowych. Ponadto pozyskiwał dużo materiałów prasowych. W tym zakresie występowały perturbacje, które były związane z tłumaczeniami. Obsada personalna attachatów wojskowych nie pozwalała na ich skuteczny przekład. Cała procedura tłumaczenia tekstu przebiegała kilkuetapowo. Najpierw dokonywano przekładu na język francuski, a dopiero potem na język polski.

Attachat Wojskowy PRL w Hanoi współpracował z innymi attachatami akredytowanymi w DRW tworząc Korpus Attachatów Wojskowych. W jego skład wchodziły attachaty następujących krajów NRD, CHRL, ZSRR, Rumunii, Czechosłowacji, Kuby, PRL i Węgier. Na jego czele stał Dziekan¹¹⁶, który koordynował współpracę pomiędzy attachatami wojskowymi. Funkcję tą sprawował attaché NRD ppłk R. Müller (akredytowany od lutego 1963 roku). Szczególnie przyjacielskie relacje występowały na linii PRL – ZSRR oficerowie attachatu radzieckiego utrzymywali z Polakami bardzo koleżeńskie stosunki, byli czynni (...) ¹¹⁷. Polacy bardzo wiele obiecywali sobie w związku z współpracą z attachatem ZSRR.

---

¹¹⁴ IPN BU 2602/10562, *Teczka 179 / 74. Dokumenty z odprawy szkoleniowej attachés wojskowych z krajów socjalistycznych w dniach 23 – 26 kwietnia 1974 – m.in. tezy z odprawy, sprawozdanie z przebiegu konferencji, teksty*, 1974, k. 62.

¹¹⁵ Patrz: IPN BU 2606/11100, *Teczka 074/ 75...*, k. 7.

¹¹⁶ Attaché wojskowy CHRL- płk. Tchien – Hao, który miał czterech współpracowników: Yan – Yun- Lou, Hsiung – Tich – Ying, Tchang – Hsiu- Shan, Tcheng – Chien – Kang, attaché wojskowy ZSRR – mjr lotnictwa Aleksej Lebediew, któremu podlegało trzech współpracowników: płk Iwengienij Legostajew, ppłk. Iwan Szport, płk Aleksander Kuzniecowa, attaché wojskowy Rumunii – ppłk Michaj Dranga, attaché wojskowy CSRS – płk Josef Kalista, attaché wojskowy Kuby – st. kpt. Manuel Bravo, wojskowy attaché Węgier mjr Jenő Karpati

¹¹⁷ IPN BU 2602/7852, *Teczka nr 73/ 67...*, k. 4.

Nie zawsze owa współpraca spełniała pokładane w nich nadzieje. Wszystkie *attachaty (oprócz ChRL) zainteresowane były współpracą z Polakami ze względu na kontakty z oficerami pracującymi w MKNiK w Wietnamie Południowym*¹¹⁸.

Attachat wojskowy PRL w Hanoi współpracował z Zarządem Wojskowym Spraw Zagranicznych oraz Misją Łącznikową. Wysyłał Misji Łącznikowej wiadomości otrzymywane z Wietnamu Południowego. Natomiast oni w ramach wsparcia udzielali attachatowi PRL informacji związanych z dyslokacją amerykańskich sił stacjonujących w Wietnamie. Owe relacje oceniano jako (...) *jako dobre, były one jednym z podstawowych źródeł uzyskania danych informacyjnych o wojskach amerykańskich* (...) ¹¹⁹.

Zupełnie odmiennie układała się współpraca attachatu wojskowego PRL w Hanoi z Ambasadą PRL co wynikało z tego, że *Ambasador Wasilewski zawsze dążył do tego, aby szeroko informować go o wszystkich sprawach natury politycznej jak i wojskowej, ze swej strony nie dając żadnej oceny politycznej*¹²⁰. Zatem obraz jaki wyłania się we przytoczonej wypowiedzi ukazuje pewne napięcie pomiędzy pionem wojskowym a cywilnym. *Współpraca z Ambasadą PRL stanowiła ciągłą bolączkę*¹²¹. Owa zależność najpełniej ujawniła się w działalności MKKiN, w ramach której zarysował się wyraźny podział na część wojskową podlegającą Zarządowi II Sztabu Generalnego oraz część cywilną podległą Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Praca informacyjna attachatu wojskowego PRL opierała się na kilku filarach¹²². Pozyskiwano informacje w ramach wymiany z Misją Łącznikową oraz otrzymywano je w ramach współpracy Zarządem Wojskowym Spraw Zagranicznych¹²³. Misja Łącznikowa

---

¹¹⁸ IPN BU 2602/8424, *Teczka 75/ 69, Sprawozdanie z AW w Hanoi*, k. 2.

¹¹⁹ Ibidem, k. 90.

¹²⁰ PN BU 2602/8424, *Sprawozdanie...*, k. 2.

¹²¹ Ibidem, k. 29.

¹²² Patrz: IPN BU 2602/7843, *Sprawozdanie z pracy attachatu wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi*, k. 70.

¹²³ Zarząd Wojskowy Spraw Zagranicznych był jednostką podległą zastępcy Ministerstwa Obrony Narodowej. Do jej głównych zadań należały kwestie związane z utrzymywaniem przyjacielskich relacji pomiędzy socjalistycznymi armiami oraz zajmowanie się sprawami attachatów wojskowych DRW z granicą, a także utrzymywał łączność i współpracę z Ministerstwem Spraw Zagranicznych Demokratycznej Republiki Wietnamu. Na czele struktury stał szef zarządu płk Le Thao, który miał dwóch zastępców ppłk Nguyen Donga i ppłk Xhan Dieuua. Cały Zarząd Wojskowy Spraw Zagranicznych składał się z trzech oddziałów. Oddział I – stosunków zewnętrznych na, którego czele stał mjr Dao Xua Tam. Do prerogatyw Oddziału I należało zapewnienie łączności między MON DRW, przyjmowani zadań od attachatów wojskowych i ich wypełnianie. Stan etatowy 10 osób. Oddział II spraw specjalistów na czele stał szef mjr Phung Van Chinch (stan etatowy 8 osób) zajmował się kwestiami związanymi z zapewnieniem odpowiedniego poziomu łączności z komórkami Wietnamskiej Armii Ludowej. Z kolei Oddział III zajmował się zabezpieczeniem materiałowym. Funkcję szefa Oddziału III sprawował mjr Hoang Tung. Do jego zadań należała organizacja transportu, wyżywienia, organizacja przyjęć. Stan etatowy wynosił 23 oficerów oraz jeden podoficer. Na czele Wydziału Administracyjnego stał por. Biu Van Giai, który zajmował się sprawami kancelaryjnymi, (obsada 12 ludzi).

działała przy MKKiN w związku z czym oficerowie PRL z jej ramienia przekazywali informacje attachatowi w Hanoi. Najważniejsze opracowania komisja kierowała do Warszawy, pozostałe były wysyłane do attachatu wojskowego (oczywiście nie wszystkie)¹²⁴

W ograniczonym zakresie, następowała wymiana danych z attachatem ZSRR, oraz tłumaczenia artykułów i rozmów, które odbywały się z przedstawicielami dyplomatycznymi poszczególnych państw. Plan pracy attachatu na 1970 jasno precyzował wytyczne. Praca miała odbywać się w czterech wymiarach. Po pierwsze praca polityczno – propagandowa, po drugie praca informacyjna (*codzienne zbieranie informacji prasowych, zbieranie wiadomości z okazji kontaktów z AW, Zarządów Zagranicznych Sztabu Generalnego oraz Misji Łącznikowej, dokonywanie stałych wysiłków w zakresie otrzymania sprzętu i uzbrojenia armii amerykańskiej, zbieranie i opracowywanie informacji specjalistów polskich i radzieckich przebywających w Wietnamie, opracowywanie monografii, organizowanie doraźne wyjazdy w rejon bombardowań amerykańskich, organizowanie doraźne wyjazdy na stanowiska ogniowe środków OPL*)¹²⁵.

Zatem w zakresie zainteresowań attachatu znajdowały się informacje odnoszące się do rozwoju sytuacji militarnej w Wietnamie, procesu wietnamizacji, rozmieszczenia sił amerykańskich, automatyzacji dowódczej, taktyki i strategii działań militarnych. W I kwartale 1970 roku attachat wojskowy przekazał do Wydziału Attachatów Wojskowych 7 notatek informacyjnych na 27 stronach¹²⁶. Z czego 4 uznano jako *średniowartościowe*, a 3 jako *małowartościowe*. W II kwartale przekazano 6 notatek informacyjnych¹²⁷.

Ostatecznie całokształt pracy attachatu wojskowego w Hanoi w 1970 roku oceniono jako zadowalający. Wpływ na taki stan rzeczy miał fakt, iż przez cały przytoczony okres sporządzono 24 notatki na 189 stronach. Jedną zakwalifikowano jako wartościową, 15 jako *średniowartościowe*, 8 *małowartościowych*.

Analogiczne zadania attachatu wojskowego skonkretyzowano w 1971¹²⁸ roku, które oscylowały wokół rozwoju sytuacji wojskowej w Azji Południowo – Wschodniej, wpływów chińskich, fluktuacji żołnierzy na wietnamskim teatrze działań. W 1971 roku *Attachat Wojskowy w Hanoi przekazał 30 opracowań i notatek informacyjnych o łącznej objętości 294*

Informacje na podstawie IPN BU 2602/8422, *Teczka nr 73/ 69 Pisma przesłane do Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi (Wietnam) 1968 – 1969*, k. 364 – 365.

¹²⁴ Patrz: IPN BU 2602/5845, *Teczka nr 36...*, k. 47

¹²⁵ IPN BU 2602/7843, *Sprawozdanie z pracy attachatu...*, k. 96 – 97.

¹²⁶ IPN BU 2602/9924, *Teczka nr 37 / 70, Pisma informacyjne – zadania attachatu wojskowego*, k. 190.

¹²⁷ Ibidem, k.190

¹²⁸ Zadania na 1972 roku były analogiczne jak te skonkretyzowane w 1970 rok. Patrz: IPN BU 2602/10186, *Pisma informacyjne...*, k. 127 – 128.

stron¹²⁹. Pozyskiwane dane charakteryzowały się szerokim spektrum jeśli chodzi o zakres tematyczny. W związku z tym kierownictwo chcąc zapewnić prawidłowość w funkcjonowaniu attachatu wysunęło propozycję, aby rozpocząć tworzenie kartotek zagadnieniowych, które z jednej strony usprawniłyby pracę wywiadowczą, a z drugiej zapewniłyby systematyczność w całej masie napływających informacji. Na początku lat 70 do istotnych zadań podejmowanych przez attachat wojskowy należała działalność propagandowo – polityczna, która (...) *była utrudniona z uwagi na postawę towarzyszy wietnamskich, którzy ograniczali nasze (Polaków) zadania*¹³⁰. Przejawiała się w organizacji obchodów państwowych takich jak 25 rocznica powstania WAL, rocznica powstania DRW, wieczory przyjaźni polsko – wietnamskiej, organizacji koktajlów, uroczystych akademii, przyjęć organizowanych przez ambasadę¹³¹,

Lp.	Rodzaj przedsięwzięcia	1971	1972
1	Spotkanie z żołnierzami WAL - obecność na spotkaniach	2 300	1 20
2	Spotkanie z ludnością cywilną -obecność na spotkaniach	1 60	1 40
3	Pokazy filmowe	5	1
4	Wystawy i foto wystawy	2	
5	Spotkanie i rozmowy redaktorem moralnego przekazu	2	1
6	Artykuły informacyjne w	1	1

¹²⁹ Ibidem, k. 127 – 128.

¹³⁰ Ibidem, k. 127 – 128.

¹³¹ Patrz: IPN BU 2602/ 7843, *Sprawozdanie z pracy attachatu..., Sprawozdanie z obchodów dnia Wojska Polskiego w Hanoi*, k. 20.

	prasie zamieszczone z inicjatywy AW przy jego współudziale		
7	Informacje i audycje radiowe	1	1
8	Składanie wieńców i wiązanek	1	1
9	Spotkanie towarzyszy z attachés wojskowymi państw UW	2	3

*Statystyczne sprawozdanie z działalności polityczno – propagandowej attachatu wojskowego przy
Ambasadzie PRL w Hanoi za 1972 rok,
Źródło: IPN BU 2602/10287, Teczka nr 75/73. Sprawozdanie z działalności oficjalno –
reprezentacyjnej nadesłane przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi z lat 1972 – 1973
k. 44.*

Lp	Rodzaj przedsięwzięcia	Ilość osób	Termin
1	Spotkanie attachatów wojskowych państw Układu Warszawskiego z przedstawicielami Polski w MKKiN płk. Stanisław Łazarow	12	20.01
2	Koktail dla attachés wojskowych z okazji rocznicy podpisania Układu Warszawskiego	14	12.05
3	Udział w konferencji prasowej zorganizowanej z okazji Święta Odrodzenia	36	17.07
4	Udział w akademii zorganizowanej przez marynarzy M/S Konrad z okazji	40	22.07

	Święta Narodowego PRL		
5	Spotkanie attachés wojsk akredytowanych w Hanoi z okazji przyjaźni Kmdr B. Pałuczaka	10	12.09
6	Kokatil dla radzieckich dziennikarzy prasowych i TV okazji wyjazdu płk. E. Głaba	8	17.09
7	Artykuł w gazecie wojskowej Quan Da Nhan Don z okazji Dnia Ludowego Wojska Polskiego		10.10
8	Foto wystawa w gablotach przed Ambasadą PRL z okazji Dnia Ludowego Wojska Polskiego		11.10
9	Wystąpienie radiowe Attachatu Wojskowego PRL w Hanoi z okazji Ludowego Wojska Polskiego przed mikrofonami Głosu Wietnamu		12.10
10	Wieczorek filmowy pracowników Ambasady PRL	12	13.10
11	Zamieszczenie w biuletynie Ambasady PRL w języku wietnamskim artykułów o Ludowym Wojsku Polskim		styczeń – maj

Chronologiczne zestawienie przedsięwzięć polityczno – propagandowych Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi w 1971 roku.

Źródło: IPN BU 2602/10287, Teczka nr 75/73. Sprawozdanie z działalności oficjalno – reprezentacyjnej nadesłane przez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi z lat 1972 – 1973, k. 42

Powołując się na dane zaprezentowane w tabeli należy wskazać, iż praca o charakterze propagandowo - politycznym była realizowana wielopłaszczyznowo. W zakresie wykonywanych obowiązków leżały także kwestie związane z poszerzaniem wiedzy na temat polskiej kultury, tradycji szczególnie w zakresie gloryfikowania osiągnięć Polski Ludowej¹³². W ramach uczestniczenia w różnego rodzaju imprezach starano się spotykać przede wszystkim z kadrą oficerską, która mogła stanowić niezwykle ważne źródło wywiadowcze.

Przedsięwzięcia reprezentacyjne attaché wojskowego były finansowane z trzech źródeł. Po pierwsze z ryczału na reprezentację sięgającego 35-40% uposażenia zasadniczego, limitu pochodzącego z funduszu dyspozycyjnego ambasady, oraz funduszu Oddziału Attachatów Wojskowych. Dla przykładu budżet attachatu wojskowego w 1969 roku przedstawiał się następująco: koszty przyjęć urządzanych przez attachat wojskowy wyniósł 2.100.00 dongów, wynagrodzenie przysługujące za lekcje języka obcego, koszty naprawy sprzętu niezbędnego do wykonywania misji, zakup czasopism i opracowań, oraz inne drobne opłaty. Na wymienione cele przeznaczono 2.900.00 dongów. Łącznie budżet attachatu wojskowego działającego przy Ambasadzie PRL na 1969 rok wyniósł 5.000.00 dongów¹³³.

Podsumowując, Attachat Wojskowy funkcjonujący przy Ambasadzie PRL w Hanoi pomimo tego, że nie odgrywał roli dominującej w odniesieniu do całości misji wywiadowczej podejmowanej przez wywiad wojskowy PRL w Wietnamie, pozyskał istotne dane odnoszące się do potencjału militarnego DRW, jej gospodarki, ludności. W tej płaszczyźnie jego rola okazała się nie do przecenienia. Ponadto poprzez Misję Łącznikową MKKiN utrzymywał kontakty wywiadowcze z oficerami polskimi, z którymi dyskutowano i wymieniano się informacjami dotyczącymi rozwoju sytuacji wojskowej w Wietnamie Południowym.

---

¹³² Stanowisko precyzyjnie zostało wyrażone w trakcie odprawy szkoleniowej attachatów wojskowych mających miejsce w dniach 23 – 26 kwietnia 1974 roku *podstawowym działaniem propagandowym attache wojskowych było upowszechnienie wiedzy o tradycjach bojowych współczesnego LWP oraz popularyzacja osiągnięć Polski Ludowej we wszystkich dziedzinach życia politycznego, ekonomicznego, społecznego i kulturalnego*. Aby móc tego dokonać udział w organizowanych imprezach dla attachés wojskowych był obowiązkowy.

¹³³ Patrz: IPN BU 2602/8422, *Teczka nr 73/ 69...*, k. 42.

Rozdział VI

Działalność mandatowa i wywiadowcza pionu wojskowego przedstawicielstwa PRL w Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym, 1973-1975

1. Powstanie, struktura i zadania Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru (MKKiN)

Rokowania zapoczątkowane w Paryżu w styczniu 1973 roku stanowiły zapowiedź zakończenia konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej. W wyniku pertraktacji, na mocy protokołu konferencji paryskiej (artykułu 18d), powołano do życia Międzynarodową Komisję Kontroli i Nadzoru w miejsce rozwiązanej MKNiK. W jej skład weszli przedstawiciele Kanady, Indonezji, Węgier oraz PRL. Już 31 lipca 1973 roku rząd Kanady podjął decyzję o wycofaniu delegacji z uczestnictwa w jej pracach, w wyniku czego jej miejsce zajęła delegacja Iranu. Główna siedziba Komisji mieściła się w Sajgonie. Nowo powołana Komisja miała za zadanie czuwać nad przestrzeganiem konsensusu jaki zapadł w Paryżu. Do jej głównych zadań należały kwestie związane z kontrolowaniem zaprzestania ognia zarówno na terenach DRW, jak i Republiki Wietnamu: *Kontrola wycofywania się z terytorium Wietnamu Południowego wojsk amerykańskich oraz ich sprzymierzeńców, kontrola demontażu amerykańskich baz wojskowych, nadzór nad przestrzeganiem przez obie strony zakazu wprowadzania obcych wojsk i doradców wojskowych, czuwanie nad wymianą jeńców i osób internowanych*¹. Ponadto do jej kompetencji należało: *śledzenie wykonywania postanowienia przez komunikowanie się ze stronami w prowadzeniu obserwacji, prowadzenie dochodzeń w sprawie naruszeń porozumienia paryskiego, współpraca z Mieszaną Komisją Wojskową w celu zapobiegania i wykrywania naruszeń powołanych postanowień*².

Zadaniem Czterostronnej Mieszanej Komisji Wojskowej było *doprowadzenie do przerwania ognia w całym Wietnamie, demontaż amerykańskich baz wojskowych*

---

¹ P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym, stabilizacyjnym w latach 1953 – 2008*, Poznań 2012, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/2645/1/praca_doktorska.pdf, s. 31, [dostęp 28 maja 2019 roku].

² Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (dalej AMSZ), Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Podel*, k. 1.

w Wietnamie Południowym, repatriacja jeńców wojennych i osób internowanych³. Ponadto utworzono dwustronną Komisję Mieszaną, której rola polegała na (...) *zapewnianiu współdziałania rządu Republiki Wietnamu i TRR RWP w wypełnianiu postanowień dotyczących zaprzestania działań wojennych, repatriacji osób cywilnych zakazu wprowadzenia do Wietnamu Południowego oddziałów wojskowych*⁴.

MKKiN odbywała posiedzenia plenarne⁵ i konsultacyjne, podczas których rozprawiano o tym, w jaki sposób skutecznie wywiązywać się z nałożonych na nią zadań mandatowych. Różnice ideologiczne w łonie komisji utrudniały uzyskanie konsensusu⁶. Decyzje w sprawie podjęcia dochodzeń dotyczących naruszenia postanowień paryskich musiały zapadać w MKKiN jednogłośnie, istniała więc możliwość legalnego torpedowania prac Komisji przez jej członków.

Aby wypełnić zadania skonkretyzowane w porozumieniu paryskim, przewidziane dla MKKiN powołano komitety: Polityczny, Prawny, Administracyjno – Finansowy, Wojskowy oraz Sekretariat Generalny, które miały na celu usprawnienie jej funkcjonowania. Przydzielenie każdemu z nich określonych zadań według wytycznych miało przełożyć się na efektywność komisji w zakresie działań mandatowych. Ponadto na mocy porozumienia paryskiego utworzono 7 Regionalnych Grup Inspekcyjnych, 26 Grup Lokalnych oraz 12 grup ulokowanych w punktach wyjściowych, 7 Ruchomych Grup Dyspozycyjnych, 7 Grup do Wymiany Jeńców, Więźniów i Osób Cywilnych.

Komitet Finansowo – Administracyjny zajmował się organizacją, zakwaterowaniem, transportem i zaopatrzeniem dla poszczególnych państw wchodzących w skład MKKiN⁷. Sekretariat Generalny prowadził *działalność usługową* dla kroków podejmowanych przez komisję. W jego skład wchodził Dyrektor Generalny, który był wybierany na roczną kadencję

---

³ K. Gaj, J. Zuziak, *Działalność przedstawicieli Wojska Polskiego w międzynarodowych komisjach nadzoru i kontroli wIndochinach w latach 1954 – 1973 i w Międzynarodowe Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym w latach 1973 – 1975* „Przegląd Historyczno- Wojskowy”, nr 5 (238), Warszawa 2011, s. 34.

⁴ Ibidem, s. 34.

⁵ Więcej na temat posiedzeń MKKiN w: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1973, 49/ 77 wiązka 10, *Protokoły z posiedzeń MKKiN w Wietnamie od dnia 24.05.1973 do 28.12.1973 roku*, AMSZ, Departament II, MKKiN 1974 – 1975, 49/77 wiązka 11, *Posiedzenia MKKiN w Wietnamie*, AMSZ, Departament II, MKKiN 1973 – 1974, 49/77 wiązka 12, *decyzje MKKiN w Wietnamie od 15.02.1973 roku do 31.08.1974 roku*.

⁶ Charakterystyczna była wypowiedź wiceministra spraw zagranicznych Węgierskiej Republiki Ludowej J. Mariai, który skonstatował, iż *w ramach działalności MKKiN będziemy kłamali, jeżeli okaże się to udane. Ale nie możemy tego robić posługując się gotowymi kłamstwami dostarczonymi nam przez towarzyszy wietnamskich, żeby dobrze kłamać musimy znać całą prawdę* (AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 2, *Pilna notatka konsultacyjna z wiceministrem spraw zagranicznych WRL J. Mariai w Budapeszcie w dniach 9 – 10 marca 1973 roku*, k.104).

⁷ Patrz: IPN BU 2602/10336, *Teczka nr 147/73, Notatki z posiedzeń Sztabu do Spraw Udziału Polski w pracach MKKiN w Wietnamie i sprawy z działalności Komisji, Informacje dotyczące spraw administracyjno – finansowych Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie za okres od 28 stycznia do 28 lutego 1973 roku*, k. 53.

z możliwością przedłużenia na kolejny okres za zgodą członków delegacji. Na czele sekretariatu stał dyrektor.

W ramach funkcjonowania Sekretariatu Generalnego istniały trzy działy (Dział Łączności i Usług Konferencyjnych, Dział Administracji i Usług Indywidualnych, Dział Usług Finansowo – Prawny), które z kolei dzieliły się na sekcje⁸. W skład Działu Łączności i Usług Konferencyjnych (zwany również Działem Konferencyjno – Łącznikowym) wchodziła Sekcja do Spraw Posiedzeń i Dokumentacji zajmująca się maszynopisaniem, sporządzaniem projektu pism, oraz stenogramów z obrad. Sekcja Łącznikowa i Cyrkulacji Dokumentów, Sekcja Tłumaczy i Centralne Archiwum. Na czele wcześniej wspomnianego działu stał Dyrektor do Spraw Łącznikowych i Konferencyjnych.

W skład Działu Administracyjnego i Usług Indywidualnych (Dział Administracyjno – Kwaterunkowy) wchodziły: Sekcja Personalna, Sekcja Transportowa, Sekcja Kwaterunkowa, Sekcja Kontraktowania, Zakupów i Zaopatrzenia, Sekcja Łączności⁹. Dział Usług Finansowo- Prawnych (Dział Finansowo – Prawny) zbudowany był z Sekcji Budżetowo – Finansowej, Sekcji Prawnej¹⁰. Komitet Finansowo – Administracyjny składał się z Doradcy do Spraw Finansowo – Administracyjnych, kierownika administracyjnego, głównego księgowego, kasjera, kierownika transportu, kierownika zakwaterowania, magazyniera¹¹.

Do zadań Komitetu Prawnego należały kwestie związane z szeroko pojętą obsługą prawną MKKiN. W zakresie obowiązków leżało sporządzanie różnego rodzaju aktów prawnych, dokonywanie wykładni poszczególnych przepisów prawa międzynarodowego. Komitet Polityczny zajmował się sprawami związanymi z ideologicznym nastawieniem członków delegacji. Ponadto w jego zakresie leżały sprawy związane z szeroko pojętymi relacjami interpersonalnymi, które miały wpływ na pracę poszczególnych delegacji. Centrum Sytuacyjne zostało podporządkowane szefom delegacji. Jego działalność wiązała się bezpośrednio z funkcjonowaniem grup wymiany uzbrojenia oraz wymiany jeńców. Pomimo tego, że formalnie zostało ujęte w całej strukturze organizacyjnej, miało ono charakter szczególny, stanowiąc poboczny pion komisji.

Niezwykle istotną rolę odgrywał Komitet Wojskowy zajmujący się funkcjonowaniem pionów wojskowych delegacji wchodzących w skład MKKiN oraz kwestiami związanymi

---

⁸ Ibidem, k. 59.

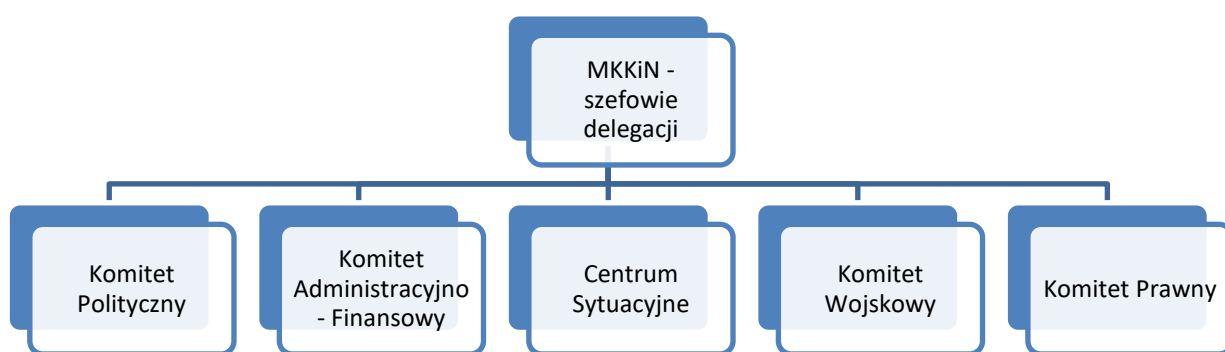
⁹ Ibidem, k. 69.

¹⁰ Ibidem, k. 62.

¹¹ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Poldel*, k. 21.

z wykonywaniem zadań mandatowych poprzez działające na terenach Wietnamu Południowego Regionalne Grupy Inspekcyjne, Grupy Lokalne, Punkty Wyjściowe, Ruchome Grupy Dyspozycyjne, a także Grupy Kontroli Wymiany Jeńców, Osób Cywilnych i Więźniów Politycznych.

Strukturze MKKiN (poniższa tabela) musiały podporządkować się organizacyjnie stanowiące ją delegacje.

Struktura organizacyjna Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru MSZ

Źródło: Opracowanie własne na podstawie AMSZ w Warszawie 15/79 wiązka 1, k. 1.

Pion wojskowy MKKiN miał kompetencje mandatowe do prowadzenia dochodzeń w przypadku uzasadnionych wątpliwości, czy którakolwiek ze stron naruszyła normy prawne ujęte w porozumieniu paryskim. W zakresie kompetencji pionu wojskowego znajdowało się także *przyjmowanie skarg od stron oraz petycji od ludności i rozpatrywanie ich lub przysyłanie do MKKiN do Sajgonu*¹². Do niezwykle istotnych prerogatyw należało uprawnienie do sporządzenia raportów i prowadzenie dochodzeń w momencie przyjęcia zasadności skargi złożonej przez którąkolwiek ze stron. Dodatkowo Komitet Wojskowy był zobligowany do *składania meldunków dziennych lub tygodniowych pisemnie do kierownictwa delegacji (...)*¹³.

Zadaniem Grup Lokalnych było (...) *prowadzenie dochodzeń w sprawie naruszeń porozumienia o przerwaniu ognia*¹⁴. Analogicznie jak ich zwierzchnicy, Grupy Lokalne wszczynały dochodzenia. Było to możliwe na podstawie stosownych dokumentów, do

¹² AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 16/79 wiązka 3, *Sprawozdanie z działalności Komitetu Wojskowego w okresie przewodniczenia Delegacji Polski w miesiącu lipcu 1974 roku*, k. 17.

¹³ Ibidem, k. 17.

¹⁴ Ibidem, k. 18.

których można zaliczyć tzw. instrukcję operacyjną z regionu, precyzującą plan dochodzeniowy. Ponadto do ich kompetencji należało przyjmowanie napływających skarg i petycji ze strony różnych podmiotów. Warto zaznaczyć, iż Grupy Lokalne z poczynionych ustaleń sporządzały raport końcowy, w którym konkretyzowały i uzasadniały swoje stanowisko.

Należy podkreślić, że zdarzały się sytuacje, w których skarga podlegała nieuwzględnieniu *ex tunc*. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogła stanowić niemożność wykrycia i zidentyfikowania sprawcy incydentu, jednostronność dowodów, które nie pozwalały na przeprowadzenie w odpowiednim zakresie postępowania, niemożność konfrontacji świadków, podejrzenia co do składania fałszywych zeznań przez funkcjonariuszy policji i fałszowanie przez nich dowodów w badanej sprawie. Podstawą do nieuwzględnienia skargi mogło być przedawnienie sprawy, zaprzestanie zbadania stanu faktycznego, ze względu na grożące niebezpieczeństwo lub nie wszczynanie dochodzenia z uwagi na brak dostatecznych podstaw uzasadniających naruszenie porozumienia o zaprzestaniu ognia.

Skarga wniesiona przez uprawniony podmiot była kierowana do Grup Regionalnych lub bezpośrednio do MKKiN. Następnie, na jej podstawie w Sajgonie wydawano decyzję w przedmiocie wszczęcia lub nie wszczynania dochodzenia. Uwzględnienie skargi przez organ MKKiN implikowało zalecenie wystosowywane do Komitetu Wojskowego o opracowanie planu działania – instrukcji operacyjnej. W owym dokumencie znajdowały się: *warunki bezpieczeństwa, zgodność treści skargi z dowodem rzeczowym, sprzeczność w zeznaniach świadków, ocena porównawcza wizji lokalnej z zeznaniami świadków*¹⁵. Na podstawie wcześniej wymienionych danych ustalano odpowiednią komórkę komisji, która konkretyzowała plan działania.

W trakcie pierwszych czterech miesięcy funkcjonowania MKKiN wniesiono 840 skarg, w których zawarto szereg zarzutów związanych z naruszeniem porozumienia paryskiego. Z wcześniej przytoczonej liczby, aż 825 pochodziło od Republiki Wietnamu Południowego, 10 ze strony Tymczasowego Rządu Rewolucyjnego Republiki Południowego Wietnamu, 4 zostały wniesione przez Tymczasowy Rząd Rewolucyjny DRW, natomiast 3 ze strony USA i 2 z DRW¹⁶. Od lutego do maja 1973 roku przeprowadzono 407 dochodzeń z czego oddaleniu uległy 287 skargi, 299 dochodzeń zawieszono, 108 spraw pozostawiono w trakcie rozpatrywania. Ilość jednomyślnych raportów kształtowała się na dość niskim poziomie - 40 decyzji. W ramach działalności mandatowej 21 raportów przekazano

---

¹⁵ Ibidem, k. 20.

¹⁶ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Działalność MKKiN w Wietnamie*, k. 31.

Czterostronnej Mieszanej Komisji Wojskowej, a 19 do Dwustronnej Komisji Mieszanej. Niewydolność decyzyjna komisji przedstawia zaprezentowana statystyka z której jasno wynika, że 197 skarg w wymienionym okresie czekało na rozstrzygnięcie ¹⁷.

Lp	Region	Ogólna ilość dochodzeń	Raport końcowy jednomyślny	Raport końcowy niejednomyślny	Raport końcowy jednostronny	Sprawy zawieszane	Dochodzenia anulowane
1	Hue	15	3	6	-	2	1
2	Da Nang	36	5	25	-	-	6
3	Pleiku	314	6	134	8	166	-
4	Phon Thiet	26	3	21	2	-	-
5	Bien Hoa	439	11	116	-	262	50
6	My Tho	42	10	20	12	-	-
7	Can Tho	79	8	59	12	-	-
	Razem	951	46	392	34	430	60

Zestawienie przeprowadzonych dochodzeń Komitetu Wojskowego MKKiN w Wietnamie w okresie od lutego do lipca 1973 roku.

Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 16/79 wiązka 3, Sprawozdanie z działalności Komitetu Wojskowego w okresie przewodniczenia Delegacji Polskiej w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli, k. 25.

Na podstawie danych zaprezentowanych w tabeli można wysnuć wniosek, iż pomiędzy ogólną ilością wszczynanych dochodzeń, a raportem końcowym, który był podejmowany w drodze jednomyślności czterech państw, występują dość wyraźne dysproporcje. Brak konsensusu w palących kwestiach był związany z podziałem ideologicznym komisji na dwa obozy. Pierwszy, do którego należała PRL i Węgry, popierający działania Viet Congu i DRW, działający w taki sposób, aby zapewnić możliwość realizacji postulatów wystosowywanych przez stronę północnowietnamską. Drugi obóz, w skład którego początkowo wchodziła Kanada, Indonezja, a później Iran, popierający kurs polityki Stanów Zjednoczonych (stanowisko Indonezji w większości przypadków było

¹⁷ Dane na podstawie AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Działalność MKKiN w Wietnamie*, k. 28.

zbliżone do Kanady). Wszystko to doprowadzało do marazmu decyzyjnego w łonie Komisji. Na 951 podjętych dochodzeń zaledwie 46 zastało zakończonych jednomyślnym raportem końcowym, co ukazuje niewydolność Komitetu Wojskowego w tym zakresie. Ponadto dość pokaźny odsetek wszystkich napływających spraw stanowiły sprawy zawieszone. W okresie od lutego do lipca 1973 roku było ich, aż 430. Wpływ na taki stan rzeczy miało m.in. podejście polskiej delegacji, która *działała w taki sposób, aby kreować komunistów nie jako oprawców, ale pokrzywdzonych*¹⁸.

Warto również wspomnieć jak wyglądał stan osobowy pionu wojskowego MKKiN w 1973 roku. Otóż największą liczbę w Komitecie Wojskowym biorąc pod uwagę wszystkie państwa stanowili kapitanowie, których łączna liczba wynosiła 148. Drudzy w kolejności jeśli chodzi o liczebność stanowili majorowie – 124. Natomiast trzeci byli podpułkownicy, ich liczba wynosiła 105. Analiza stanu osobowego delegacji pozwala na zarysowanie struktury wojskowej *polskiej części* komisji. W przypadku PRL największy odsetek osobowy stanowili podoficerowie – 28, kolejno podpułkownicy – 26 i pułkownicy – 22.

Stopień wojskowy	Indonezja	Iran	Węgry	Polska	Razem
Generalowie	1	2	1	1	5
Pułkownicy	12	7	4	22	45
Podpułkownicy	43	15	21	26	105
Majorowie	82	28	6	19	124
Kapitanowie	69	46	23	10	148
Porucznicy	6	5	36	3	50
Podporucznicy	-	-	20	-	20
Chorążowie	-	2	1	5	8
Podoficerowie	14	-	23	28	65

Stan osobowy delegacji MKKiN w 1973 roku.

Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 16/79, wiązka 3, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w pionie wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 1.

Mimo wykazanych wyżej słabości w funkcjonowaniu, MKKiN wywiązała się z zasadniczych zadań. Doprowadzono do zawieszenia broni w Wietnamie Południowym

¹⁸ Ibidem, k. 28.

i zaprzestania bombardowań DRW. Do końca marca 1973 r. z Wietnamu Południowego zostały wycofane wojska USA. Jednak w następnych miesiącach Komisja traciła na znaczeniu wobec coraz większej pomocy DRW dla komunistycznej partyzantki w Wietnamie Południowym. Ofensywa armii północnowietnamskiej 10 marca 1975 r. doprowadziła w końcu kwietnia do zajęcia Sajgonu. Działania MKKiN zostały zawieszone, a ostateczny upadek Wietnamu Południowego spowodował zakończenie jej prac.

2. Przedstawicielstwo PRL w MKKiN

Władze partyjne i rząd PRL przywiązywały duże znaczenie do udziału polskiego Przedstawicielstwa w pracach MKKiN. Na mocy decyzji Biura Politycznego KC PZPR w 1973 roku powołano Sztab do Spraw działu Polski w pracach Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru. Stanowił on organ międzyresortowy zajmujący się sprawami związanymi z zadaniami nałożonymi na Przedstawicielstwo PRL w MKKiN. W skład Sztabu wchodził przedstawiciele Wydziału Zagranicznego KC PZPR, MSZ, MON, MSW, Komisji Planowania przy Radzie Ministrów¹⁹.

Na czele polskiej grupy w MKKiN stał Przedstawiciel PRL w randze Ambasadora Nadzwyczajnego i Pełnomocnego. Funkcję tę pełnili kolejno ambasadorowie PRL w Hanoi - Bogdan Wasilewski, Eugeniusz Kułaga i Ryszard Fijałkowski. Niżej w hierarchii znajdował się jego zastępca w randze Ministra Pełnomocnego. Do jego prerogatyw należało *sprawowanie kierownictwa w czasie nieobecności przedstawiciela, nadzorowanie prac Działu Politycznego i Prawnego, reprezentowanie delegacji w Komitecie Politycznym MKKiN*²⁰. Z kolei Zastępca Przedstawiciela do Spraw Wojskowych kierował pionem wojskowym delegacji²¹. Bardzo ważną funkcję w całej strukturze Przedstawicielstwa odgrywał Doradca Polityczny do Spraw Personalnych i Organizacyjnych, który nadzorował całość prac partyjno – politycznych przejawiających się w dbaniu o odpowiedni poziom moralno – społeczny członków delegacji. Doradca Polityczny sprawował nadzór nad kilkoma działami: Personalno – Organizacyjnym, Prasowym, Kancelarią, Działem Łączności Specjalnej, Sekretariatem, Służbą Wartowniczą²². *Utrzymywał kontakt z Sekcją do Spraw MKKiN Ambasady Stanów Zjednoczonych w zakresie kompetencji i podległych mu działów delegacji oraz kontaktów*

---

¹⁹ Patrz: IPN BU 2602/10336, *Teczka nr 147/73 Notatki z posiedzeń Sztabu do Spraw Udziału Polski w pracach MKKiN w Wietnamie i sprawy z działalności Komisji*.

²⁰ Ibidem, k. 6.

²¹ Więcej na temat pionu wojskowego w kolejnym podrozdziale.

²² AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Poldel*, k. 7.

z *Delegacją Wojskową w zakresie spraw personalnych całej delegacji*²³. Dział Polityczny realizował wytyczne w porozumieniu z Działem Prawnym służące przygotowywaniu odpowiednich materiałów na poszczególne posiedzenia komisji. W zakresie jego kompetencji znajdował się nadzór nad utrzymywaniem kontaktów z delegacjami wojskowymi TRR RWP i DRW oraz kwestii wiążących się z organizacją polskiego uczestnictwa w pracach MKKiN i zapewnienia odpowiedniego poziomu kontaktów z innymi delegacjami realizującymi zadania mandatowe.

Do najważniejszych obowiązków Działu Prawnego należało przygotowywanie wspólnie z Działem Politycznym materiałów wykorzystywanych w trakcie odbywających się posiedzeń komisji, opiniowanie różnego rodzaju aktów prawnych na zlecenie ambasadora, a także analogicznie jak Dział Polityczny, utrzymywanie kontaktów z pozostałymi członkami delegacji. Dział Prawny miał czuwać także nad sporządzaniem opinii prawnych w przypadkach niejasności przepisów prawa międzynarodowego.

Dział Prasowy utrzymywał kontakty z dziennikarzami, którzy prowadzili relacje z wietnamskiego teatru działań. Ponadto dokonywał analizy materiałów prasowych, *opracowywał informacje na podstawie serwisu i innych agencji, redagował biuletyn Podel*²⁴.

Dział Finansowo - Administracyjny zajmował się sprawami finansowymi oraz księgowością delegacji, czuwał nad odpowiednią realizacją budżetu, przygotowywał listy płacowe dla członków komisji. W zakresie jego kompetencji leżały sprawy związane z zabezpieczeniem transportu samochodowego oraz odpowiadał za zakwaterowanie delegacji polskiej. Ponadto kontrolował przeprowadzanie prac remontowych w pomieszczeniach, w których zostali zakwaterowani członkowie komisji.

Doradca do Spraw Służby Zdrowia czuwał nad *wykonywaniem wszelkich czynności związanych z ruchem kadrowym i prowadził ewidencję personalną, dbał o zapewnienie dyscypliny (...), opracowywał plany dyżurów*²⁵. Kwestiami związanymi z utrzymywaniem łączności z Warszawą zajmował się Dział Łączności Specjalnej. Kolejnym elementem w strukturze delegacji był Sekretariat, który prowadził kancelarię tajną i jawną. W zakresie zleczanych mu zadań leżało rozparcelowanie poczty dyplomatycznej, zapewnienie odpowiedniego poziomu zabezpieczenia dokumentacji, oraz (...) *organizacja służby wartowniczej*²⁶. Z kolei Sekretariat zajmował się sprawami protokołarnymi delegacji

---

²³ Ibidem, k. 7.

²⁴ Ibidem, k. 8.

²⁵ Ibidem, k. 8.

²⁶ Ibidem, k. 8.

związanymi z prowadzeniem zadań mandatowych. W skład delegacji wchodził także pion wojskowy, w ramach którego funkcjonowały grupy regionalne²⁷.

W początkowym okresie funkcjonowania Przedstawicielstwa RRL w MKKiN etatyzacja wynosiła 191 pracowników (dane na dzień 17. II.1973 roku) z czego 72 cywilów oraz 119 wojskowych (zob. tabela) ²⁸. Zatem pion wojskowy stanowił niezwykle istotne ogniwo w wypełnianiu zadań Przedstawicielstwa, w takim zakresie, w jakim pozwalała na to sytuacja polityczna Wietnamu Południowego.

Stan osobowy	Przedstawicielstwo PRL Pracownicy cywilni	Przedstawicielstwo PRL pracownicy wojskowi
Ambasador	1	1
Zastępca Przedstawiciela	1	-
Doradcy polityczni	2	90
Oficerowie	-	-
Doradcy prawni	1	-
Szef działu łączności	-	-
Dział polityczno – prasowy	3	-
Tłumacze	34	-
Dział administracyjny	7	-
Personel kancelaryjny	7	-
Służba łączności i ochrony	11	26
Służba zdrowia	1	2
Sekretariat Generalny	3	-

²⁷ Struktura personalna pionu cywilnego delegacji polskiej do MKKiN pod koniec 1973 roku wyglądała następująco: Przedstawiciel – 1członek, zastępca przedstawiciela 1 – członek, Sekretarz POP – 1członek, Doradcy – 7 członków, Dział Polityczny – 2 członków, Dział Prasowy – 2 członków, Dział Prawny - 1 członek, Dział Administracyjno – Finansowy – 7 członków, Dział Organizacyjno – Kancelaryjny- 9 członków, Dział Szyfrowy – 3 członków, Sekretariat – 3 członków, Sekretariat Komisji – 4 członków, Tłumacze – 25 członków. To co należy zaznaczyć to fakt, iż owa etatyzacja nie miała charakteru stałego. Uległa ona zmniejszeniu do poprzedniego okresu (stan zatrudnienia – czerwiec 1973 roku): Przedstawiciel Ambasadora – 1 członek, zastępca Przewodniczącego -2 członków, Dział Polityczny – 6 członków, Dział Prawny – 3 członków, Dział Administracyjno – Kancelaryjny – 12 członków, Służba Łączności i Ochrony – 43 członków, Tłumacze – 52 członków, Służba Zdrowia – 8 członków, Pracownicy Polscy w Sekretariacie Generalnym – 4 członków. W obsadzie personalnej następowała dość częsta fluktuacja, co było nierozzerwalnie związane z koniecznością zmniejszania obsady delegacji ze względu na problemy finansowe komisji i niemożnością prowadzenia działań mandatowych. Dane na podstawie AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Poldel*, k. 1, *Sprawy organizacyjno – kadrowe delegacji polskiej w MKKiN (stan zatrudnienia na 10.06.1973 roku)*, k. 5.

²⁸ IPN BU 2602/ 10336, *Teczka nr 147/73...*, k. 83.

Razem	72	119

Stan osobowy Przedstawicielstwa PRL do MKKiN w Wietnamie (dane na dzień 17.II. 1973)
Źródło: IPN BU 2602/10336, Teczka nr 47/73. Notatki z posiedzeń Sztabu do Spraw udziału Polski
w pracach MKKiN i sprawy działalności komisji, Notatka z realizacji wyjazdu członków
Przedstawicielstwa PRL do MKKiN w Wietnamie, k. 84.

Analizując dane ujęte w tabeli należy zauważyć, iż w przypadku pracowników cywilnych²⁹ bardzo duży odsetek stanowili tłumacze, bowiem było ich 34. Byli oni potrzebni ponieważ wszystkie posiedzenia MKKiN odbywały się w języku angielskim. Z kolei w pionie wojskowym bardzo duży odsetek stanowili doradcy polityczni, którzy w kręgach wojskowych byli odpowiedzialni za zapewnienie odpowiedniego klimatu, zgodnego z linią PZPR, wśród kadry oficerskiej i podoficerskiej.

	Sajgon	Teren	Razem
Pion cywilny	49	33	82
Pion wojskowy	40	73	113
Łącznie	89	106	195

Zestawienie statystyczne obsady personalnej Polskiej Delegacji do MKKiN na dzień 10.12.1973 roku.
Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, Przedstawicielstwo PRL
do MKKiN. Biuletyn informacyjny Podel. Zestawienie statystyczne obsady personalnej Polskiej
Delegacji do MKKiN na dzień 10.12.1973 roku, k. 1.

Pod koniec 1973 roku pion cywilny liczył 82 osoby (w porównaniu z poprzednim okresem wzrost o 10 etatów). Z kolei pion wojskowy został zmniejszony do 113 osób. Łącznie liczba pracowników pionu wojskowego i cywilnego została zwiększona z 191 do 195 osób. Warto dodać, iż kolejne miesiące działalności komisji powodowały, że jej szeregi topniały, co było nierozdzielnie związane z problemami finansowymi komisji, z którymi borykały się poszczególne delegacje. W 1975 roku stan delegacji wyniósł 174 osoby z tego 112 osób stanowiło pracowników wojskowych.

3. Warunki bytowe Przedstawicielstwa PRL w MKKiN

Podział w łonie Przedstawicielstwa PRL na część cywilną i wojskową najlepiej uwidocznił się podczas zakwaterowania. Ambasador PRL wraz z pracownikami cywilnymi otrzymywali o wiele lepsze warunki zakwaterowania niż wojskowi, co stanowiło jedno z zarzewi konfliktu. Oficerowie służący w Wietnamie niejednokrotnie narzekali w sprawozdaniach na nieodpowiednie warunki bytowe, w których musieli podejmować działania mandatowe i wywiadowcze. Uskarżali się na trudności związane z brakiem odpowiedniego sprzętu w postaci lodówek czy klimatyzatorów (...) *częsty brak wody, światła, lodówek, bojlerów, braki w umeblowaniu (...)*³⁰. Wywoływało to dość poważną niechęć w stosunku do dyplomatów PRL.

Pion wojskowy Przedstawicielstwa PRL został ulokowany na terenach rozsianych po całym Wietnamie Południowym oraz na terenie bazy amerykańskiej w Tan Son Nhut, (...) *na terenie tej bazy miały również siedziby delegacji TRR WP i DRW. Formalnie teren ten stanowił własność Ambasady USA, ale wjazd do bazy był po kontrolą żandarmerii sajgońskiej*³¹. Członkowie Przedstawicielstwa byli legitymowani zarówno w trakcie wjazdu jak i wyjazdu. Ponadto zgodnie z wytycznymi płynącymi ze strony amerykańskiej osoby towarzyszące członkom komisji nie mogły być wpuszczane na teren bazy. Należy podkreślić, iż wojskowi, którzy zostali ulokowani na terenie bazy Than Son Nhut, niejednokrotnie zwracali uwagę na takie niedogodności jak: brak odpowiedniego sprzętu medycznego, brudne baraki, niehigieniczna pościel, brak usług pralniczych, nieczynne węzły sanitarne, brak środków transportowych, deficyt w zakresie możliwości wymiany i wypłaty pieniędzy, brak kantyn, nie przeprowadzanie w odpowiednim zakresie dezynfekcji, dezynsekcji, deratyzacji³².

Warunki bytowe w poszczególnych regionach i podregionach cechowały się dość dużym zróżnicowaniem od prymitywnych do bardziej ucywilizowanych. *Na terenie 1 km² każda delegacja otrzymała 167 jednoosobowych, mieszkalnych, klimatyzowanych pomieszczeń w tym 12 kilkupokojowych dla osób zajmujących wyższe stanowiska*³³. W ramach przytoczonej liczby pomieszczeń strona polska otrzymała 32 pokoi jednoosobowych oraz 1 budynek o powierzchni 240 m², 17 pokoi hotelowych, w których dokonano zakwaterowania

---

³⁰ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej –AAN), Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVII – 44, *Plan pracy Egzekutywy POP PZPR delegacji polskiej do MKNiK w Sajgonie na okres od marca 1971 do marca 1972*, k. 4.

³¹ IPN BU 2602/10336, *Teczka nr 147/73...*, k. 53.

³² Patrz: AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI – 83, *Notatka służbowa dla tow. Sekretarza Dębickiego*, k. 1.

³³ IPN BU 2602/10336, *Teczka nr 147/73...*, k. 53.

kobiet i kierownictwa delegacji. Ponadto strona polska dysponowała również 12 pokojami zajmowanymi przez wcześniej funkcjonującą delegację MKNiK w Wietnamie.

Ambasador PRL Bogdan Wasilewski wyraził życzenie rozmieszczenia części Przedstawicielstwa w dwóch hotelach *Cantinant* i *Oskar*, które były ulokowane poza granicami bazy Than Son Nhut. Oficerowie piastujący najważniejsze funkcje w Przedstawicielstwie mieli zapewnione o wiele lepsze warunki bytowe aniżeli oficerowie niższej rangi. Starszy Doradca Wojskowy gen. bryg. Marian Ryba (...) *zajmował willę w pełni umeblowaną, centralnie klimatyzowaną*³⁴.

Do dyspozycji Polaków w bazie Than Son Nhut znajdowały się 53 pokoje³⁵ jednoosobowe. Całym procesem zakwaterowania zajmowała się Sekcja Zakwaterowania Sekretariatu Komisji. Z kolei sprawy związane remontami leżały w gestii firmy PAE, która wykonywała nałożone na nią zadania na podstawie wcześniej zawartego kontraktu.

W poszczególnych sprawozdaniach sporządzanych przez oficerów i podoficerów Zarządu II Sztabu Generalnego zwracano uwagę na deficyt aparatury medycznej, w szczególności w Than Son Nhut, zaniedbane, brudne baraki, niewystarczająca ilość pościeli, kantyn, niedostateczną ilość środków transportu (...) *oficerowie kwaterowani byli w amerykańskich, żołnierskich barakach, brudnych bez klimatyzacji i podstawowych warunków sanitarnych*³⁶.

Zróznicowanie standardu zakwaterowania pomiędzy pionem wojskowym, a cywilnym doprowadzało do niezadowolenia oficerów. *Pracujemy w ciemnych, bez okien nieklimatyzowanych pomieszczeniach, podczas gdy nasi koledzy w Ambasadach PRL w krajach tropikalnych posiadają klimatyzatory tak w pomieszczeniach, jak i w pomieszczeniach biurowych*³⁷. Warunki bytowe, w których egzystowali oficerowie PRL, uległy polepszeniu od marca 1973 roku. Pomimo tego nigdy nie osiągnęły poziomu, jaki miała ambasada. Ministerstwo Spraw Zagranicznych dość ostentacyjnie lekceważyło skargi wystosowywane przez oficerów, co jeszcze bardziej pogłębiało konflikt pomiędzy dwoma podmiotami.

W okresie funkcjonowania Przedstawicielstwa występowały problemy z jego terminowym finansowaniem, m.in. wypłatą uposażeń. Warto zaznaczyć, że w latach 1973 –

---

³⁴ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 15/79 wiązka 1, *Problem administracyjno – finansowe delegacji polskiej do MKNiK (błąd powinno być MKKNiK w tamtym okresie MKNiK już nie istniała) w Wietnamie*, k. 27

³⁵ Ibidem, k. 27.

³⁶ IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą kryptonim Palma z lat 1973 – 1974*, k. 321.

³⁷ AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXV – 44, *Plan pracy Egzekutywy POP PZPR delegacji polskiej do MKNiK w Sajgonie na okres od marca 1971 do marca 1972*, k. 4.

1975³⁸ pensja w strukturach pionu wojskowego oscylowała od 3550 do 7800 złotych. Porównując ową pensję do średniej wysokości pensji, która w PRL na przestrzeni trzech lat ewoluowała od 2789 do 3913³⁹ zł nie sposób nie zauważyć, że praca w Wietnamie się opłacała.

Całość budżetu MKKiN na 14 miesięcy działalności wynosiła 44 mln dolarów. Na ową kwotę składał się budżet delegacji narodowych oraz budżet Sekretariatu. Z tej sumy do dyspozycji Sekretariatu przewidziano 24.836.000 dolarów, dla delegacji Węgier 4.957.700 dolarów, Kanady 4.869.200 dolarów, PRL 4.626.686 dolarów, a Indonezja 3.775.782 dolarów. Czynniki finansowy odegrał istotną rolę w podjęciu decyzji o likwidacji prac Komisji w 1975 roku.

4. Struktura i zadania mandatowe pionu wojskowego Przedstawicielstwa PRL w MKKiN

Pion wojskowy realizował wytyczne płynące z Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz zadania wywiadowcze wysyłane z Zarządu II Sztabu Generalnego. W ramach pionu wojskowego Przedstawicielstwa PRL w MKKiN funkcjonowało kierownictwo, Sztab Wojskowy, Grupy Regionalne, Grupy Lokalne, Zespół Obsługi. Na jego czele stał zastępca Przedstawiciela do Spraw Wojskowych – Starszy Doradca Wojskowy, który w zakresie realizacji zadań mógł korzystać ze wsparcia dwóch doradców: Doradcy Wojskowego do Spraw Uzbrojenia i Materiałów Wojennych oraz Doradcy Wojskowego do Spraw Organizacyjnych i Personalnych. Ponadto bezpośrednio podlegał mu Pierwszy Zastępca. W okresie funkcjonowania MKKiN funkcję Starszego Doradcy Wojskowego sprawowali kolejno gen. bryg. Marian Ryba, gen. bryg. Rudolf Dziubanow, gen. Czesław Dęga, gen. bryg. Tadeusz Bełczewski.

W skład Sztabu Wojskowego wchodził: Dział Operacyjny, Analityczny, Organizacyjno – Personalny, Komenda Bazy TSN⁴⁰. Z kolei Zespół Obsługi dzielił się na Zespół Łączności Radiowej, oraz Zespół Medyczno – Sanitarny i Klub. Zespół Łączności Radiowej czuwał nad zapewnieniem odpowiedniej organizacji łączności, która miała odbywać się w ściśle określonych kierunkach. Ponadto owa struktura działała na rzecz

---

³⁸ Więcej na temat uposażeń członków MKKiN w pozycjach: IPN BU 2602/ 10774, *Lista uposażeń członków MKKiN w Wietnamie w 1974 roku*, IPN BU 2602/ 11081, *Teczka nr 0162/75, Listy uposażeń, dokumenty finansowe członków w MKKiN w Wietnamie za 1975 rok*.

³⁹ Dane na podstawie: <https://www.infor.pl/prawo/>.

⁴⁰ Na podstawie analizowanej bazy źródłowej autorka nie była w stanie rozwinąć skrótu TSN.

organizacji łączności w Grupach Lokalnych i Regionalnych, tym samym nadzorując odpowiedni przepływ informacji pomiędzy polskimi oficerami. *Zapewniała prawidłową eksploatację sprzętu*⁴¹.

Komenda bazy TSN skupiała swoje działania na utrzymaniu odpowiedniego poziomu dyscypliny oraz czystości w miejscach zakwaterowania oficerów. Dodatkowo w kręgu jej zainteresowania znajdowały się sprawy związane ze służbami operacyjnymi, oraz zakwaterowaniem wojskowych przybywających na wietnamskim teatrze działań. Klub zajmował się organizacją różnego typu imprez i rozrywek dla oficerów oraz prowadził bibliotekę.

Bardzo istotną rolę w funkcjonowaniu całego pionu wojskowego odegrał Sztab Wojskowy, który dokonywał analizowania i opracowywania materiałów odnoszących się do sytuacji militarnej panującej w Wietnamie. W zakresie jego kompetencji leżały sprawy związane z koordynacją grup terenowych, *przygotowanie propozycji rozwiązań i depesz w zakresie działalności mandatowej, zapewnienie właściwe i terminowego obiegu informacji napływających z terenów*⁴². Ponadto dążył do zagwarantowania kontaktów z przedstawicielami innych państw uczestniczących w pracach komisji. Zajmował się też prowadzeniem ewidencji żołnierzy oraz sprawami transportowymi.

W ramach Sztabu Wojskowego wyszczególniono następujące stanowiska: zastępcę Ambasadora do Spraw Wojskowych, Szefa Sztabu – Doradcę do Spraw Operacyjnych, Doradcę Wojskowego do Spraw Politycznych, Doradcę do Spraw Organizacyjno – Szkoleniowych, Doradcę do Spraw Analiz Wojskowych, Starszego Pomocnika Doradcy do Spraw Operacyjnych, Starszego Pomocnika Doradcy do Spraw Wojskowych – oficera rotacyjnego, oficera w Sekretariacie Generalnym, lekarza delegacji⁴³.

Grupy Regionalne ulokowane w następujących miejscowościach na terenie Wietnamu Południowego (Hue, Da Nang, Phan Thiet, Pleiku, Bien Hoa, My Tho, Can Tho) podlegały Sztabowi Wojskowemu, realizując tym samym zadania mandatowe uregulowane w porozumieniach paryskich⁴⁴. Dodatkowo *Grupy Lokalne podlegały Grupom Regionalnym i były ich ogniwem wykonawczym w realizacji zadań mandatowych i innych określonych przez*

---

⁴¹ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Podel*, k. 10.

⁴² Ibidem, k. 10.

⁴³ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w Pionie Wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 1, *Struktura organizacji przedstawicieli PRL do MKKiN w Wietnamie Południowym*, k. 1 – 2.

⁴⁴ Więcej na temat działań mandatowych komisji w kolejnym podrozdziale.

kierownictwo wytycznych⁴⁵. Na czele Grup Regionalnych stał kierownik, który koordynował i nadzorował całość pracy oficerów, podlegał mu zastępca. Każda grupa regionalna w swoich szeregach miała lekarza, który czuwał nad stanem zdrowotnym obsady personalnej. Zarówno pion wojskowy jak i cywilny Komisji miał zapewnioną opiekę lekarską, co zostało uregulowane w Regulaminie Służby Zdrowia Delegacji MKKiN w Wietnamie Południowym. W przypadku cywilów odpowiedzialność za stan zdrowia ponosiło Ambulatorium Sztabu Delegacji. W pionie wojskowym analogiczną rolę pełniło Ambulatorium Zgrupowania wraz z Izbą Chorych. Do jego zadań należała profilaktyka w dziedzinie kontrolowania wody, przeprowadzania szczepień, podawania witamin i przeprowadzania co 3 miesiące kontrolnych badań o czym wspomina jeden z członków delegacji, że *po 3 miesiącach pobytu każdy z nas przechodził kwartalne badania laboratoryjne – badanie morfologiczne, krwi, moczu i kału na cysty ameby*⁴⁶.

Leczenie chorych polegało na zapewnieniu odpowiedniej opieki w szpitalach oraz sanatoriach. Kontrola sanitarna związana była z zakwaterowaniem i przeprowadzanie szkolenia w tym przedmiocie⁴⁷. W pionie cywilnym znajdował się lekarz pełniący funkcję Doradcy Ambasadora do Spraw Zdrowia, z kolei w pionie wojskowym ulokowano dwóch lekarzy. Pierwszy pełniący funkcję Szefa Służby Zdrowia, któremu podlegał lekarz zgrupowania. Opieka medyczna odzwierciedlała się różnego rodzaju kontrolach lekarskich, w ramach których oceniono stan zdrowia członków MKKiN. Z przeprowadzanej inspekcji sporządzano raport medyczny, w którym przedstawiano wnioski tj. *istniała tendencja nasilenia się różnego rodzaju nerwic, brak typowych dla warunków tropikalnych grzybic, brak przypadków chorobowych na tle niedożywienia, ujawnienie robaczyc, ameb, lambliozy*⁴⁸

Grupy Lokalne, Grupy Specjalne, Grupy Wyjścia, Grypy Dyspozycyjne podobnie jak Grupy Regionalne miały kierownika i jego zastępcę. W zakresie jego kompetencji znajdowały się sprawy związane z funkcjonowaniem poszczególnych grup⁴⁹. Etatyżacja w grupach kształtowała się następująco: Kierownicy Grup Regionalnych – 7 osób, zastępcy

---

⁴⁵ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w Pionie Wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 9.

⁴⁶ J. Zasadziński, *Wspomnienia członka polskiej delegacji w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie w latach 1967 – 1968 roku*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238), Warszawa 2011, s. 143.

⁴⁷ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Regulamin Służby Zdrowia*, k. 85, *Organizacja służby zdrowia polskiej delegacji Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie*, k. 84 – 85.

⁴⁸ AAN, Wydział Zagraniczny KC PZPR, LXXVI – 508, *Protokół z posiedzenia Komitetu Partyjnego POP przy delegacji polskiej dla MKKiN w dniu 19 marca 1974 roku*, k. 1- 2.

⁴⁹ AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w pionie wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 2.

Kierowników Grup Regionalnych – 7 osób, lekarze grup regionalnych – 7 osób, Kierownicy Grup Lokalnych 22 osoby, co łącznie dawało obsadę na poziomie 43 osób⁵⁰.

Obsada personalna pionu wojskowego na dzień 12.11.1973 roku wyglądała następująco. Funkcję zastępcy Ambasadora Generalnego, Starszego Doradcy Wojskowego pełnił gen. brygady R. Dziubanow, Szefem Sztabu został płk B. Safteruk, Starszym Pomocnikiem Szefa Sztabu płk J. Przybyła i ppłk Z. Iwański, Doradcą Wojskowym do Spraw Analiz ppłk M. Jasiczek, Starszym Pomocnikiem Doradcy ppłk H. Paczuski, Doradcą Wojskowym do Spraw Organizacyjno – Personalnych ppłk J. Ćwik, Starszym Pomocnikiem Doradcy/Oficer Rotacyjny ppłk S. Jakima, oficerem Sekretariatu Generalnego płk Z. Kłoczewski, mjr M. Bagiński, Oficerem Szyfrowym ppłk J. Mazowiecki, mjr J. Filipek, lekarzem ppłk Z. Jachimiuk, E. Jaszczuk⁵¹.

Jeśli chodzi o Grupy Dyspozycyjne funkcje kierownicze sprawowali: płk J. Budnowski, płk S. Frydrych, płk F. Milanowski, płk D. Piotrowski, ppłk J. Bobak. kmr por. J. Frąszczak, ppłk R. Ostrowski. Na czele Grupy Specjalnej Sajgon – Gia Dinh kierownikami grupy byli ppłk W. Rozpendek, ppłk S. Ejsmont, ppłk B. Marchewka, zastępcami mjr E. Pyrzanowski, kpt. J. Wójcik, st. chor. W. Łukaszewicz.

Na czele Grupy Regionalnej nr 1 – Hue stał kierownik ppłk T. Szczepanowski, jego zastępcą był ppłk J. Berliński, lekarzem ppłk J. Weiss, Radiotelegrafistami st. sierż J. Michoński i plut. Z. Grabowy⁵². W Grupie Regionalnej nr 2 - Da Nang kierownikiem został płk Z Wróbel, jego zastępcą płk S. Burda, radiotelegrafistami: st. sierż. S. Murzyn i plut. T. Niec, lekarzem grupy mjr J. Fabisiewicz⁵³. Grupa Regionalna nr 3 – Pleiku na której czele stał płk T Łubiński, jego zastępcą był płk L. Krukowski, lekarzem mjr M. Błaziak, radiotelegrafistami sierż. J. Walczak, plut. T. Piaskowy⁵⁴. Na czele Grupy Regionalnej nr 4 –

---

⁵⁰ Ibidem, k. 3.

⁵¹ IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75 sprawy kandydatów do MKNiK w Indochinach w latach 1970 - 1975, Obsada personalna MKKiN w Wietnamie /pion wojskowy/ 12.11.1973 roku*, k. 307.

⁵² Grupie Regionalnej nr 1 – Hue podlegało kilka grup Lokalnych. Pierwszą z nich była Grupa Lokalna Quang Tri – na jej czele stał ppłk J. Rosiak. Funkcję zastępcy sprawował plut. Sz. Kaniewski. Grupa Lokalna Phu Bai gdzie kierownikiem został płk R. Rosiński.

⁵³ IPN BU 2602/ 11134, *teczka nr 097 / 75....*, k. 309.

⁵⁴ Grupie Regionalnej nr 2 – Da Nang podlegały następujące Grupy Lokalne : Grupa Lokalna w Hoi An – kierownik płk S. Sulima, radiotelegrafista st. sierż. H. Warszński. Grupa Lokalna Tam Ky – kierownik płk S. Włodarczyk, radiotelegrafista st. sierż. F. Sawicki. Grupa Lokalna Chu Lai –kierownik ppłk J. Grzelak, radiotelegrafista plut. Cz. Centała, Grupa Lokalna KPG Chu Lai – kierownik ppor. J. Krajniewski.

⁵⁵ IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75....*, k. 309.

⁵⁶ Grupie Regionalnej nr 3 – Pleiku podlegały następujące Grupy Lokalne: Grupa Lokalna Kontum- kierownik płk W. Patela, radiotelegrafista plut. Z. Adamski. Grupa Lokalna Hau Bon- kierownik ppłk J. Brot, radiotelegrafista plut. R. Budzen. Grupa Lokalna Tuy An – kierownik ppłk Z. Klimek, radiotelegrafista sierż. Cz. Aleksnin. Grupa Lokalna Phu Cat – kierownik płk W. Patela, radiotelegrafista sierż. K. Łukaszewicz. Grupa Lokalna Ninh Hoa – kierownik mjr R. Banaszak, radiotelegrafista sierż. H. Bistram. Grupa Lokalna w Me Thout – kierownik mjr A. Oleszek, Grupa Lokalna KPG Ben Het – kierownik ppłk M. Sokół. Grupa Lokalna KPG Duc

Phan Thiet stał płk S. Mistewicz, funkcję zastępcy sprawował ppłk P. Regulski, lekarz kpt. T. Kaczorowski. W skład grupy wchodził także radiotelegrafista sierż. J. Cyganek, plut. W. Ziółek⁵⁵. Na czele Grypy Regionalnej nr 5 - Bien Hoa stał kmdr por. S. Tkaczyk, jego zastępcą był ppłk J. Bogdanowski⁵⁶. Grupa Regionalna nr 6 – My Tho w której kierownikiem został płk W. Lisowski, jego zastępcą ppłk B. Leśniak, lekarzem kpt. M. Michno⁵⁷. Na czele Grupy Regionalnej nr 7 - Can Tho stał płk A. Kubacki, jego zastępcą był ppłk T. Celuch, lekarzem ppłk W. Klepko⁵⁸. Dodatkowo w Sajgonie uruchomiono Centrum Radiowe mające na celu zapewnienie odpowiedniej łączności pomiędzy poszczególnymi grupami zarówno tymi o charakterze regionalnym jak i lokalnym⁵⁹. Etatyzację w odniesieniu do poszczególnych Grup Regionalnych przedstawiają dane ujęte w tabeli.

To – kierownik mjr S. Góralczyk, Grupa Lokalna KPG Qui Nhon – kierownik grupy kmdr por. J. Krzyżanowski. Grupa Lokalna KPG Nha Trang – kierownik płk R. Jędrkowiak

⁵⁴ IPN BU 2602/11134, *Teczka nr 097 / 75...*, k. 310.

⁵⁵ Grupie Regionalnej nr 4 - Phan Tiet podlegały następujące grupy lokalne: Grupa Lokalna Da Lat – kierownik płk S. Wojtczak, radiotelegrafista st. sierż. E. Godlewski. Grupa Lokalna Bao Loc – kierownik płk M. Ciepliński, radiotelegrafista sierż. M. Pielech. Grupa Lokalna w Phong Rang – kierownik ppłk K. Królikowski, radiotelegrafista, sierż. J. Gorzewski.

⁵⁶ IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75...*, k. 311.

⁵⁷ Grupie Regionalnej nr 5 – Bien Hoa podlegały następujące grupy lokalne: Grupa Lokalna An Loc – kierownik płk. T. Szostakowski. Grupa Lokalna Tan An – kierownik płk W. Dorczyński. Grupa Lokalna Xuan Loc – kierownik płk S. Żakowski, Grupa Lokalna Bien Cat – kierownik płk W. Przadło. Grupa Lokalna Cu Chi – kierownik mjr M. Szadłowski. Grupa Lokalna KPG Bien Hoa – lotnisko – kierownik mjr J. Herzog. Grupa Lokalna KPG Xa Mat – ppłk S. Boczkowski. Grupa Lokalna KPG Vu Tan – kierownik Cz. Galiński. Na podstawie IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75...*, k. 312.

⁵⁸ Grupie Regionalnej nr 6 – My Tho podlegały następujące grupy lokalne: Grupa Lokalna Moc Hoa – kierownik mjr S. Kołek. Grupa Lokalna Giong Trom – kierownik ppłk J. Gierwatowski. Grupa Lokalna KPG Hong Ngu – mjr J. Miszta. Na podstawie: IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75 sprawy kandydatów do MKNiK w Indochinach w latach 1970 -1975, Obsada personalna MKNiK w Wietnamie /pion wojskowy/ 12.11.1973 roku*, k. 312.

⁵⁹ Grupie Regionalnej nr 7 – Can Tho podlegały następujące grupy lokalne. Grupa Lokalna Tri Ton – kierownik ppłk. J. Włodarczyk. Grupa Lokalna Vinh Long - płk H. Szkudlarek. Grupa Lokalna Vi Thanh – ppłk Z. Lewandowski. Grupa Lokalna Khan Hung – kierownik ppłk E. Wiacek. Grupa Lokalna Quang Long – kierownik ppłk B. Zabłocki. Grupa Lokalna KPG Can Tho – lotnisko – kierownik ppłk T. Skarżyński. Na podstawie: IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75...*, k. 314.

⁵⁹ W skład Centrum Radiowego wchodził radiotelegrafista: bsm szt. T. Kurowski, st. sierż. O. Kowalczyk, sierż. sztab. S. Rychlewski, sierż. Cz. Want, sierż. A. Jaśkiewicz, bsm. mat. B. Antkowiak, sierż. sztab. A. Kulik, st. sierż. M. Strusiński, bsm. W. Chrabowski. Dane na podstawie: IPN BU 2602/ 11134, *Teczka nr 097 / 75...*, k. 314.

Grupa Regionalna	Oficerowie	Podoficerowie	Tłumacze	Razem
Hue	5	3	3	11
Da Nang	8	5	5	18
Pleiku	12	7	8	27
Phan Thiet	7	5	4	16
Bien Hoa	11	-	7	18
My Tho	4	-	2	6
Can Tho	6	-	4	10
Ogółem	53	20	33	106

Obsada personalna PRL w poszczególnych Grupach Regionalnych w 1973 roku
Zestawienie statystyczne obsady personalnej Polskiej Delegacji do MKKiN na dzień 10.12.1973 roku.
Źródło: AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, Przedstawicielstwo PRL do MKKiN. Biuletyn informacyjny Podel. k. 1.

Nieoficjalnie w Sajgonie znajdował się *oficer personalny, komendant zgrupowania, kierownik klubu, 3 oficerów dyżurnych, 3 kierowników w Centrum Informacji, oficer do Spraw Transportu Lotniska, Oficer do Spraw Kontaktów z TRR RWP i DRW, 3 oficerów łącznikowych*⁶⁰. Działania oficerów mających statut nieoficjalny umożliwiały pozyskiwanie cennych danych wywiadowczych i przesyłania ich do Centrali. Warto dodać, że strona polska była członkiem kilku sekcji w MKKiN, które realizowały swoje zadania poprzez podległe działy. Należały do nich: Dział Konferencyjny zajmujący się sprawami związanymi z ochroną komisji, oraz sprawami protokolarnymi. Dział Logistyczno – Personalny zapewniający transport oficerów i zajmujący się zatrudnieniem personelu. W gestii Działu Finansowo – Prawnego znajdowały się kwestie finansowe oraz prawne pionu wojskowego.

Z prezentowanych w poniższej tabeli danych jednoznacznie wynika, że większa liczba oficerów i podoficerów PRL realizowała obowiązki mandatowe w Grupach Regionalnych i Grupach Lokalnych, w tzw. terenie. W sferze szczególnego zainteresowania pozostawała jednak stolica Wietnamu Południowego – Sajgon, co z jednej strony było związane z realizacją zadań mandatowych a drugiej ze względu na możliwość pozyskiwania informacji wywiadowczych dla Centrali.

⁶⁰AMSZ, Departament II, Wietnam – Komisja 1975, 15/79 wiązka 1, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w pionie wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 3.

Stopień wojskowy	Sajgon	Teren	Razem
Generalowie	1	-	1
Oficerowie	28	53	81
Chorążowie	1	-	1
Podoficerowie	10	20	30
Ogółem	40	73	113

Rozbicie pionu wojskowego delegacji polskiej na korpusy w 1973 roku.
 Źródło: AMSZ w Warszawie 16/79, wiązka 3, *Notatka dotycząca obsady stanowisk w Pionie Wojskowym Delegacji Polskiej do MKKiN w Wietnamie*, k. 1.

Przedstawiona struktura i etatyzacja pionu wojskowego miała stać się elementem niezwykle istotnym w odniesieniu do skuteczności wykonywanych misji mandatowych oraz wywiadowczych. Według Zarządu II Sztabu Generalnego WP zaprezentowana wyżej obsada personalna gwarantowała sprawność i skuteczność w realizacji zadań. Ponadto ułatwiała ważną koordynację w obrębie przedstawionych struktur.

4. Działania wywiadowcze pionu wojskowego przedstawicielstwa PRL w MKKiN

Dla rozszerzenia działalności wywiadowczej przez pion wojskowy Przedstawicielstwa PRL została powołana tajna rezydentura *Palma*⁶¹ działająca pod przykryciem komisji. Członkowie rezydentury byli lokowani w różnych strukturach organizacyjnych pionu wojskowego, co miało na celu zapewnienie koordynacji w ramach cyklu wywiadowczego. Oficerowie i podoficerowie nie wchodzący w skład rezydentury starali się z nią współpracować w dość szerokim spectrum. Elementem istotnym była podległość służbowa oficerów wchodzących w skład *Palmy*, jak i tych rozlokowanych poszczególnych grupach Lokalnych i Regionalnych Starszemu Doradcy Wojskowemu. Rezydent rezydentury pełnił również rolę Starszego Doradcy Wojskowego⁶² w pionie wojskowym. Koncentracja dwóch funkcji (jednej oficjalnej, drugiej nieoficjalnej) wpływała pozytywnie na cały proces wywiadowczy. Starszy Doradca Wojskowy znał oficerów realizujących zadania specjalne.

⁶¹ Patrz; Rozdział VII.

⁶² Funkcje Starszego Doradcy Wojskowego w czasach funkcjonowania MKKiN pełnili: płk H. Pojmański (I. 1973 – II. 1973), gen. bryg. M. Ryba (I.1973 - XII. 1973), płk W. Kateusz (I. 1973 – X. 1973), płk E. Poradko (I. 1973 – VIII. 1974), gen. bryg. R. Dziubanow (VI. 1973 – VIII. 1974), płk W. Safteruk (VI. 1973 – VIII. 1974), płk J. Ćwik (X.1973 - VII.1974), płk M. Jasiczek (X.1973 – VII.1974), gen. bryg. Cz. Dęga (VII 1974 – IV. 1975), płk L. Łukaszewicz (VI. 1974 – I.1975), płk A. Majchrzak (VI. 1974 – IV.1975), płk F. Miernicki (VI.1974 – IV. 1975), płk Cz. Zabiello (VI. 1974 – IV.1975).

Należałoby zadać pytanie o zasadność powołania rezydentury w sytuacji, w której tą samą rolę wywiadowczą odgrywali oficerowie pionu wojskowego. Wydaje się, że odpowiedzi należy poszukiwać w koncepcjach skonkretyzowanych przez Zarząd II Sztabu Generalnego, który już od połowy lat 60 dążył do zmian strukturalnych w łonie organizacji wywiadowczej. Odpowiedzią na chęć zwiększenia profesjonalizacji według kierownictwa miała stać się rezydentura *Palma*, której działania miały zapewnić należyty stopień konspiracji, oraz skuteczne wywiązywanie się z powierzonych misji wywiadowczych.

Do głównych zadań stawianych przed oficerami należało pozyskiwanie informacji o sytuacji wojskowo – militarnej w Wietnamie Południowym, uzbrojeniu, taktyki prowadzenia działań zarówno przez stronę sajgońską, jak i Stany Zjednoczone, gromadzenia danych z zakresu lokacji i dyslokacji jednostek wojskowych rozmieszczonych wokół Sajgonu, funkcjonowania obrony przeciwlotniczej. Dla przykładu kpt. K. Urbanowicz (...) *zdołał około 20 instrukcji i regulaminów, rusznicę przeciwpancerną, pistolet, maskę przeciwgazową, kurtkę kuloodporną poprzez kontakty z przedstawicielami innych armii*⁶³.

W jednym ze sprawozdań odnoszących się do roli i zadań MKKiN w Wietnamie wyrażono pogląd, że nie należy poszerzać składu personalnego rezydentury z tego względu *wydaje się, że w aktualnej sytuacji w Wietnamie, nie ma potrzeby organizowania rezydentury i wysyłania tam większej ilości kadrowych pracowników Zarządu II Sztabu Generalnego. Zadania jakie w tym względzie ma do wykonania nasza instytucja można i należy zrealizować przy użyciu mniejszej ilości osób za to lepiej uplasowanych w schemacie organizacyjnym MKKiN*⁶⁴. Kpt. B. Wawrzyniak, autor tego poglądu, stał na stanowisku, że w działaniach wywiadowczych niezwykle istotną rolę odgrywa jakość obsady personalnej, której odpowiednie ulokowanie gwarantuje realizację zadań. Ponadto według kpt. B. Wawrzyniaka umiejętnie rozlokowanie oficerów w strukturach pionu wojskowego pozwoliłoby na poszerzenie spektrum zebranych danych ilustrujących sytuację polityczno – militarną w Wietnamie.

Pozyskane przez oficerów, podoficerów materiały trafiały do zastępcy rezydenta lub do kierowników poszczególnych grup regionalnych. Zdarzały się również sytuacje, w których kierownik określonej grupy był jednocześnie zastępcą rezydenta, co znaczenie ułatwiało wymianę informacji. Oficerowie i podoficerowie PRL utrzymywali kontakty osobowe

---

⁶³ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące działalności oficjalnej i nieoficjalnej rezydentury wywiadowczej przy MKKiN w Wietnamie Południowym w latach 1974 – 1975*, k. 50.

⁶⁴ Ibidem, k. 57.

z Amerykanami, których rozpracowywali pod względem ich ewentualnej przynależności do CIA⁶⁵.

W ramach Komitetu Wojskowego (w skład której wchodziły poszczególne piony wojskowe delegacji Iranu, Indonezji, PRL i Węgier) działało Centrum Sytuacyjne MKKiN, które spełniało rolę organu wykonawczego. Do jego głównych zadań zaliczyć można pracę mandatową, *opracowywanie tygodniowych raportów sytuacyjnych MKKiN na użytek ambasad i członków Komitetu Wojskowego, przyjmowanie skarg i próśb o dochodzenie od stron południowowietnamskich (...), badanie bezpieczeństwa grup MKKiN ze względu na rozmieszczenie reżimu sajgońskiego (...)*⁶⁶. Oficerowie PRL starali się wykorzystywać ową strukturę dla realizacji własnych celów. Działania nieoficjalne odzwierciedlały się w inwigilowaniu delegacji Iranu i Indonezji i sondowaniu przez oficerów PRL ich opinii nawiązujących do prac komisji. Niezwykle istotne z punktu widzenia misji specjalnych było *utrzymywanie kontaktów operacyjnych i rozpracowywanie pracowników Ambasady Stanów Zjednoczonych (...) oraz rozpracowywanie sytuacji wywiadowczej w amerykańskim klubie Air America w Sajgonie (...)*⁶⁷.

Pozyskane przez wywiadowców materiały trafiały do poszczególnych komórek organizacyjnych pionu wojskowego lub rezydentury skąd następnie po selekcji były przekazywane do Warszawy⁶⁸. Zebrany i skoncentrowany w Grupach Regionalnych materiał informacyjny trafiał do Sajgonu, z którego następował dalszy jego transport. Przekazywanie danych było możliwe także dzięki łączności jaka istniała na linii Sajgon – Grupy Regionalne. Odbывała się ona drogą radiową za pomocą szyfrogramu lub drogą radiową i telefoniczną z wykorzystaniem umownych fraz. Istniała także możliwość przekazywania materiałów drogą kurierską z wykorzystaniem transportu lotniczego i kołowego⁶⁹.

Zadania informacyjne realizowane przez pion wojskowy w 1975 roku oceniono na poziomie dobrym, na co wpływ miały przesyłane na czas do Centrali meldunki odnoszące się do sytuacji wojskowo – militarnej panującej w Wietnamie Południowym. Dyrektywy płynące ze strony Zarządu II Sztabu Generalnego jasno precyzowały wytyczne co do misji wywiadowczych. Po pierwsze wojskowi zobligowani zostali do tego, aby przed wysłaniem *paczek* do Warszawy konsultować się w tej kwestii ze swoimi przełożonymi, co było

---

⁶⁵ Przykładem takich działań były zabiegi dokonywane w stosunku do Amerykanina H. Wernera przez ppłk. H. Paczuskiego, *analizując nasze spotkanie, rozmowy doszedłem do wniosku, że był to pracownik służby wywiadowczej. Interesował się szczególnie Polakami* (Ibidem, k. 171).

⁶⁶ Ibidem, k. 161.

⁶⁷ Ibidem, k. 178.

⁶⁸ Więcej na temat całego procesu związanego z przesyłaniem sprzętu, materiałów wywiadowczych do Centrali w rozdziale traktującym o rezydenturze wywiadowczej *Palma*.

⁶⁹ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące...*, k. 219.

związane z tym, że nie wszystkie przekazywane informacje oraz sprzęt stanowiły dla Centrali istotny materiał wywiadowczy. Nie należy zapominać, iż tego typu sprzęt był przekazywany do Europy w specjalnych skrzyniach, a następnie pakowany do samolotów. W związku z tym na barkach oficerów spoczywał obowiązek jego odpowiedniego zabezpieczenia. Kolejne zalecenia odnosiły się do kwestii sposobu pozyskiwania danych. W tym przedmiocie stanowisko Centrali było klarowne *nie próbować uzyskiwać materiałów za wszelką cenę i ostrożnie postępować w stosunku do uzyskanych pocisków, amunicji lub materiałów wybuchowych (...)*⁷⁰.

Warszawa była szczególnie zainteresowana w otrzymaniu danych z zakresu stanów liczebnych, organizacji, uzbrojenia, wyposażenia, dyslokacji sajgońskich wojsk pancernych, artylerii i wojsk specjalnego przeznaczenia Rengiersów⁷¹. Informacje pisemne były przekazywane do Jednostki Wojskowej 2000, która z kolei udostępniała je Pionowi Informacyjnemu Zarządu II Sztabu Generalnego WP.

Zatem proces przekazywania informacji miał charakter dualistyczny, z jednej strony dane wywiadowcze napływały od członów rezydentury, z drugiej były przekazywane przez pion wojskowy. *Zdarzało się, że jeden egzemplarz przesyłała rezydentura wywiadowcza Palma, a drugą oficerowie z pionu wojskowego*⁷².

Oficer nie uczestniczący w działaniach rezydentury, który chciał partycypować w jej strukturach obligatoryjnie podpisywał stosowne zobowiązanie następującej treści: *Ja niżej podpisany zostałem powiadomiony, iż rozmowy, które przeprowadziłem z przedstawicielami wywiadu wojskowego PRL stanowią ścisłą tajemnicę państwową i świadomy obowiązku zachowania tajemnicy, zobowiązuje się nikomu w żadnych okolicznościach nie ujawniać faktu prowadzenia rozmów, ich treści oraz wszelkich istotnych danych, które poznałem lub poznam w związku z utrzymaniem kontaktu z wywiadem wojskowym PRL*⁷³. Za złamanie owego zobowiązania groziła odpowiednia kara uregulowana dekretem z dnia 26 października 1949 roku o ochronie tajemnicy służbowej i państwowej⁷⁴.

Wspomnieć należy, że działalność wywiadowczą nieprzerwanie prowadził attachat wojskowy przy ambasadzie PRL w Hanoi. Z dniem 1 stycznia 1975 roku jego szefem został

---

⁷⁰ IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą kryptonim Palma z lat 1973 -1974*, k. 397.

⁷¹ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące...*, k. 220.

⁷² IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, k. 362.

⁷³ IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą kryptonim Palma, działającą na terenie Wietnamu Południowego pod oficjalnym przykryciem Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru (tom3) w latach 1974– 1975*, k. 397 .

⁷⁴ Patrz: Dekret z dnia 26 października 1949 roku o ochronie tajemnicy służbowej i państwowej, „Dziennik Ustaw”, Nr 55, poz. 436 – 437.

plk. O. Darżyński. Całokształt pracy placówki oceniono w Centrali na poziomie bardzo dobrym.⁷⁵ Plk O. Darżyński wprowadził obowiązek składania sprawozdań rocznych obejmujących postępy w pracy informacyjnej. Pierwsza część przygotowanego sprawozdania miała mieć formę relacji z prowadzonych misji informacyjnych a druga stanowić podsumowanie osiągniętych efektów.

Współpraca attachatu z Misją Łącznikową, która realizowała wytyczne przy MKKiN, polegała na pozyskiwaniu od niej informacji, otrzymywanych od Starszego Doradcy Wojskowego w Sajgonie. Odbywało się to poprzez rozmowę i wymianę poglądów pomiędzy attachatami akredytowanymi w Hanoi, na podstawie których sporządzano stosowne notatki, dość często opatrywane komentarzami i uwagami. Wymiana materiałów odbywała się tylko w ramach współpracy z ZSRR. Przedstawiciele komisji na zorganizowanych spotkaniach przekazywali istotne dokumenty. Ponadto współpraca z Misją Łącznikową była możliwa za sprawą komisyjnych kurierów, którzy realizowali wytyczne na linii Sajgon– Hanoi. W tej optyce skorzystanie z ich usług zapewniało odpowiedni przepływ danych pomiędzy stolicami Północnego i Południowego Wietnamu.

Reasumując, pion wojskowy Przedstawicielstwa PRL wchodzący w skład struktury Komitetu Wojskowego MKKiN w Wietnamie realizował wytyczne wywiadowcze płynące z Zarządu II Sztabu Generalnego. Wielu oficerów w pionie wojskowym odgrywało potrójną rolę. Z jednej strony realizowali zadania mandatowe nałożone na nich porozumieniem paryskim, z drugiej prowadzili działania wywiadowcze będąc członkami pionu wojskowego, z trzeciej należeli do rezydentury *Palma*. Pion wojskowy, podobnie jak *Palma* rozpracowywał tzw. źródła osobowe, szczególnie w kręgach amerykańskich, oraz w łonie delegacji (chodzi o członków Indonezji, Iranu). Nałożone obowiązki oficerowie PRL starali się wykonywać w sposób sumienny, rozważny, ostrożny, aby zniwelować ryzyko dekonspiracji. W tym zakresie współpracowali także z Węgrami, DRW i TRR RWP⁷⁶.

Umieszczenie pionu wojskowego w cyklu wywiadowczym nadzorowanym przez Zarząd II Sztabu Generalnego spowodowało nakładanie się zadań pionu wojskowego oraz rezydentury. W niektórych kwestiach wiele trudności sprawia oddzielenie zakresu kompetencyjnego jednej i drugiej struktury. Skrupulatna analiza zadań pionu wojskowego doprowadzałaby do licznych powtórzeń i powielania treści zawartych we wcześniejszych rozważaniach, co w przedstawionym stanie faktycznym wydaje się zbyteczne i bezzasadne.

---

⁷⁵W 1975 r. attachat przesłał 46 notatek i opracowań. Informacje na podstawie: IPN BU 2602/11876, *Pisma wychodzące do AW w Hanoi*, k. 4.

⁷⁶ Więcej na temat stosunków z Węgrami, TRR RWP w kolejnym rozdziale traktującym o rezydenturze *Palma* działającej w latach 1973 – 1975.

W związku z tym dogłębne przedstawienie zadań i działalności, struktury wywiadowczej - *Palma* w zupełności wystarcza.

Rozdział VII

Działalność rezydentury *Palma* w Wietnamie Południowym, 1973-1975

1. Struktura i zadania rezydentury

Powołanie MKKiN stanowiło dla Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego szansę na zintensyfikowanie misji wywiadowczych w Republice Wietnamu Południowego. Poszerzenie spectrum działań ze strony PRL miało zostać zrealizowane poprzez utworzenie pod przykryciem MKKiN rezydentury powołanej na mocy Instrukcji Specjalnej zatwierdzonej przez Szefa Zarządu II Sztabu Generalnego płk. dypl. Czesława Kiszczaka 27 stycznia 1973 roku. Do najważniejszych zadań rezydentury o kryptonimie *Palma* należało pozyskiwanie różnymi kanałami informacji na temat amerykańskiego sprzętu wojskowego wykorzystywanego na wietnamskim teatrze działań oraz danych odnoszących się do stanu sił zbrojnych poszczególnych związków taktycznych prowadzących działania militarne w tej części świata. *Główne zadanie rezydentury polegało na stałym i systematycznym zdobywaniu i przesyłaniu do Centrali informacji i materiałów oraz wzorów uzbrojenia i sprzętu wojskowego zgodnie z zapotrzebowaniem Pionu Informacyjnego*¹.

Warszawę interesowały przede wszystkim dane dotyczące *ogólnej sytuacji wojskowo – politycznej rejonu Azji Południowo – Wschodniej, przedsięwzięć podejmowanych stron, przebiegu realizacji postanowień układu, rozejmu o zawieszeniu działań wojennych, zakresu pomocy wojskowej udzielonej przez Stany Zjednoczone i inne kraje kapitalistyczne Wietnamowi Południowemu*².

Na czele *Palmy* stał rezydent, który miał prerogatywy w zakresie nadzorowania całokształtu pracy wywiadowczej, *dysponował funduszem operacyjnym do kwoty 200 dolarów*³. Ponadto w jego gestii leżało rozdzielanie pracy na podległych mu trzech podrezydentów, których był przełożonym. W realizacji nałożonych na niego zadań współpracował z Wojskową Służbą Wewnętrzną i Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Niżej w hierarchii stał podrezydent – zastępca rezydenta. Podrezydenci *kierowali*

---

¹ IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą kryptonim Palma z lat 1973 – 1974*, k. 2.

² Ibidem, k. 6.

³ Ibidem, k. 3. Powyżej kwoty 200 dolarów rezydent w zakresie dysponowania funduszem operacyjnym musiał uzyskać zgodę Centrali.

*podporządkowanym im aparatem i wykonywali polecenia rezydenta w ramach realizacji zadań rezydentury*⁴.

Zakres podległości służbowej zastępcy rezydenta nie był jasno określony, Z jednej strony, w zakresie pracy informacyjnej, podlegał on rezydentowi, natomiast z drugiej, w odniesieniu do pracy operacyjnej, był podporządkowany Oddziałowi S. W jego gestii leżało udzielanie wsparcia dla bezpośredniego przełożonego – rezydenta oraz *podejmowanie decyzji w sprawach utrzymywania i lub przerywania znajomości i kontaktów osobistych oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z przedstawicielami obcych państw oraz udzielanie wytycznych dla podtrzymania ciekawych kontaktów*⁵. Ponadto zastępca rezydenta zbierał i przysyłał informacje rezydentowi Wojskowej Służby Wewnętrznej, szczególnie danych odnoszących się do działalności kontrwywiadowczej. W kręgu działań podrezydenta znajdowały się także sprawy związane z poszukiwaniem odpowiednich kontaktów i uzyskiwaniem informacji wywiadowczych dla Pionu Informacyjnego. Niżej znajdował się kierownik kancelarii, który kompetencyjnie (analogicznie jak podrezydenci) podlegał rezydentowi. Do jego zadań należało odbieranie i przekazywanie poczty, która napływała do rezydentury, oraz jej rozparcelowanie. Szyfrant wysyłał i przyjmował wszelkie depesze rezydentury i przekazywał je rezydentowi⁶, czuwał także nad odpowiednim przechowywaniem i zabezpieczeniem kasy rezydentury. Z kolei Łącznik stanowił ogniwo pośredniczące łączące podrezydenta, szyfranta, kierownika kancelarii.

---

⁴ Ibidem, k. 3 – 4.

⁵ Ibidem, k. 79.

⁶ Ibidem, k. 4.

Struktura organizacyjna rezydentury Palma w latach 1973 – 1975,
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie IPN BU 2602/ 1338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą kryptonim Palma z lat 1973 – 1974*, k. 14.

W początkowym okresie funkcjonowania rezydentury tj. w styczniu 1973 roku panował marazm organizacyjny, który był związany z tym, że *Palma* nie miała sprawnego kierownictwa. Początkowo funkcję rezydenta sprawował płk W. Frąk. Jego zastępcami był płk B. Gartel, kpt. B. Wawrzyniak, ppłk K. Domański. Oficerowie służący w Wietnamie Południowym niejednokrotnie podkreślali, iż płk W. Frąk nie angażował się w zapewnienie sprawnego działania rezydentury, która początkowo liczyła 29 oficerów⁷. Według oceny oficerów rezydent nie przejawiał inicjatywy i zaangażowania, w związku z tym wielu z nich nie widziało możliwości współpracy. Inaczej sytuację przedstawiał płk. W. Frąk stwierdzając, że (...) *nie posiadał żadnych wytycznych, ani poleceń z Centrali, ani też nie uzyskał dotychczas żadnej nominacji w stosunku do swojej osoby*⁸. Ponadto płk W. Frąk w momencie objęcia obowiązków miał konflikt z kierownictwem MSZ ze względu na brak

⁷ W ramach I rotacji przebyli do Wietnamu Południowego następujący żołnierze: płk H. Pojmański, ppłk K. Bułat, mjr Edward Dębicki, mjr Edward Duda, płk B. Gartel, ppłk E. Kocjan, ppłk J. Kosiński, ppłk T. Kozak, kmdr ppor A. Król, płk E. Niwiński, płk S. Piłkuła, ppłk E. Rolczek, kpt. Waldemar Sołowiej, ppłk M. Szelaż, kpt. K. Urbanowicz, ppłk B. Wawrzyniak, ppłk M. Zatorski, ppłk K. Dopierała, mjr M. Gałka, ppłk Z. Sitko, ppłk J. Lenart, mjr J. Kozub, ppłk J. Tkaczyk, kpt. E. Korzeniewicz, mjr J. Cienciała, ppłk W. Piątek, mjr A. Żurawski. Patrz: IPN BU 2602/ 12750, *Materiały dotyczące oficjalnej i nieoficjalnej rezydentury wywiadowczej przy Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym 1974 – 1975 roku*, k. 107.

⁸ IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, k. 314.

wsparcia ze strony pionu cywilnego dla misji podejmowanych przez oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego⁹.

Kolejnym rezydentem został ppłk. K. Dopierała, który stwierdził, że w *chwili mego przybycia rezydentura nie istniała i nic nikt nie robił (...)*¹⁰. Pod kierownictwem ppłk. K. Dopierały działalność rezydentury *Palma* nabierała rozmachu - jego *postępowanie w tym zakresie było właściwe i świadczy o przejmowaniu należytej inicjatywy w zakresie realizacji zadań*¹¹.

W wyniku działań *Palmy* uzyskano stosunkowo wiele informacji i materiałów. Szczególne cenne okazały się dane odnoszące się do amerykańskich sił zbrojnych zarówno lądowych, powietrznych jak i morskich. W polu zainteresowań Zarządu II Sztabu Generalnego znalazły się także informacje odnoszące się do doświadczeń poszczególnych związków taktycznych, danych o dyslokacji wojsk amerykańskich i sajgońskich, zabezpieczenia materiałowo – technicznego, rozmieszczenia baz, systemu szkolenia kadry amerykańskiej, lotnictwa bojowego, stanu ilościowego poszczególnych eskadr wykonujących misje na terenie Wietnamu, typów samolotów wykorzystywanych w bombardowaniach strategicznych, uzbrojenia śmigłowców, taktyki prowadzenia działań militarnych przez pilotów amerykańskich, działań 7 Floty USA (jej flotylli rzecznej, organizacji i składu bojowego zgrupowań flotylli rzecznych).

Oprócz wymienionych wyżej materiałów, wojskowi wywiadu PRL gromadzili amerykańską aparaturę medyczną mogącą znaleźć zastosowanie w służbie zdrowia. Były nią testy na kiłę, surowica przeciwko jadowi węża, cewniki, szwy chirurgiczne, pneumatyczne szyny unieruchamiające na kończyny górne i dolne, sondy żołądkowe jednorazowego użytku, polowe zestawy chirurgiczne, strzykawki, cewniki dożylne do podawania płynów, wyjąłowane opatrunki oczne, wyjąłowane opatrunki¹².

Oficerowie przybywający do Wietnamu z ramienia struktur wywiadowczych PRL mieli ściśle skonkretyzowane zadania do zrealizowania. Każdy z członków *Palmy* przedstawiał swoje postępy w formie sprawozdań, w których bardzo dokładnie raportował o sukcesach i porażkach. Dla przykładu mjr E. Duda do wykonania nałożonych na niego

---

⁹ W trakcie I rotacji rezydentura opracowała i przesłała 31 opracowań, 150 regulaminów i innych wydawnictw, oraz 58 wzorów uzbrojenia i sprzętu wojskowego, oraz przesłała 83 depesze informacyjne. Patrz: IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej i nieoficjalnej rezydentury wywiadowczej przy Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym 1974 – 1975 roku*, k. 279.

¹⁰ IPN BU 2602/ 12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 69.

¹¹ Ibidem, k. 90.

¹² Patrz: IPN BU 2602/1338, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, k. 136 – 139.

zadań zaliczył: zakup dostępnych egzemplarzy sprzętu wojskowego oraz różnego typu regulaminów, ustalenie rozmieszczenia sił sajgońskich, zbieranie wszelkich danych z zakresu funkcjonowania konsulatu USA w Can Tho, w tym także danych o pracownikach tejże instytucji, rozpracowywanie bazy lotniczej w Nha Thang i rozmieszczenia jednostek nieprzyjaciela w tym rejonie. W ramach prowadzonych przez majora działań *zdołwał przenoszoną radiostację wojsk lądowych, dwie instrukcje łączności- zasady korespondencji radiowej, 3 instrukcje łączności, budowa i eksploatacja radiostacji, instrukcję śmigłowca UH – 1H, dwa plany bazy lotniczej w Can Tho, amunicję strzelecką różnych kalibrów, granaty dymne, naboje do granatnika M – 76*¹³. Ponadto mjr E. Duda dokonał opracowania dyslokacji jednostek nieprzyjaciela w VII regionie militarnym, wykazu stanowisk zajmowanych w konsulacie w Can Tho, wykonał także 8 zdjęć bazy lotniczej w Can Tho¹⁴.

Z realizacji zadań oficerowie *Palmy* byli rozliczani przez rezydenta, który dokonywał ich oceny. To on decydował o tym, czy dany członek rezydentury otrzyma jakąś dodatkową formę gratyfikacji za skuteczność w działaniu wywiadowczym. Jeśli chodzi o opinię odnoszącą się do mjr E. Dudy, owa kwestia przedstawiała się bardzo klarownie, bowiem (...) *był jednym z najaktywniejszych*¹⁵ *oficerów rezydentury. Był zdyscyplinowany i gotowy w każdej chwili i każdych warunkach wykonywać postawione mu zadanie. Uważam, że (...) powinien on być wykorzystywany do pracy operacyjnej (...)*¹⁶.

Podobne stanowisko zostało wyrażone przez ppłk K. Dopierałę w stosunku do działalności ppłk. K. Bułata¹⁷ (...) *był jednym z aktywniejszych oficerów rezydentury. Był oficerem na którego można liczyć, że postawione mu zadanie wykona nawet w trudnych warunkach (...)*¹⁸.

Płk E. Kocjan pisał w sprawozdaniu - *otrzymałem zadanie zdobywania i przekazywania dla zastępcy rezydenta sprzętu wyposażenia, instrukcji, regulaminów i wydawnictw o tematyce wojskowej*¹⁹. Udało mu się pozyskać zastrzyk indywidualny *przeciwko gazom obezwładniającym, trzy instrukcje do amerykańskich radiostacji polowych typu R – 25, R- 34, R – 74, R - 105, instrukcję naprawy wyżej wymienionej radiostacji, dwa*

---

¹³ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 8.

¹⁴ Ibidem, k. 8.

¹⁵ Do najaktywniejszych oficerów działających w ramach rezydentury Palma należeli: płk W. Piątek, ppłk J. Kosiński, mjr A. Król, kpt. W. Sołowiej, mjr A. Żurawski, mjr E. Duda, mjr M. Zatarski, ppłk K. Bułat, ppłk E. Rolczek.

¹⁶ Ibidem, k. 9

¹⁷ W tamtym czasie tj. 27 stycznia 1973 roku ppłk K. Bułat był Kierownikiem Grupy Regionalnej, a następnie pełnił także funkcje Kierownika Grupy Lokalnej.

¹⁸ Ibidem, k. 2.

¹⁹ Ibidem, k. 16.

wydawnictwa na temat szkolenia wojsk i wojny psychologicznej, dwa granatniki przeciwpancerne²⁰.

W okresie pierwszych ośmiu miesięcy funkcjonowania rezydentura zdobyła i przesłała do kraju 400 materiałów wywiadowczych, w tym 130 egzemplarzy różnego rodzaju sprzętu i uzbrojenia ponad 200 różnych regulaminów, instrukcji i innych amerykańskich wydawnictw wojskowych oraz kilkadziesiąt innych materiałów i opracowań²¹.

Co kilka miesięcy dokonywano rotacji oficerów Palmy. Druga grupa rotacyjna rozpoczęła działania wywiadowcze od listopada 1973 roku i prowadziła je do lipca 1974 roku. Funkcję rezydenta sprawował płk B. Safteruk pseudonim *GROT*, a jego zastępcą został płk D. Piotrowski. W okresie pracy drugiej rotacji, pomimo tego, że rezydentura borykała się z problemami związanymi ze zmniejszeniem stanu etatowego do 11 oficerów, z zaostreniem reżimu kontrwywiadowczego i ograniczeniu w poruszaniu się na terenach kontrolowanych przez siły sajgońskie, starała się realizować w sposób efektywny nałożone na nią zadania, na co wskazują dane w poniższej tabeli.

Rodzaj uzyskanych materiałów wywiadowczych	Wartościowe	Przydatne	Bezwartościowe
Notatki i opracowania informacyjne	5	39	2
Instrukcje, regulaminy, wydawnictwa wojskowe	-	39	7
Mapy terenu	2	6	2
Zdjęcia instalacji wojskowych i obiektów	-	3	1

²⁰ Ibidem, k 17.

²¹ Ibidem, k. 107.

wywiadowczego zainteresowania			
Sprzęt wojskowy i medyczny	4	29	-
Amunicja	5	20	37
Uzbrojenie	3	3	9
Razem	19	139	56

Wykaz przesłanych przez rezydenturę Palma materiałów informacyjnych i uzbrojenia
 Źródło: IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej i nieoficjalnej rezydentury wywiadowczej przy Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym 1974 – 1975*, k. 129.

Rezydentura przesłała ogółem 214 różnych materiałów informacyjnych, które otrzymały następujące oceny. Pięć notatek oceniono jako wartościowe, 39 jako przydatne, 2 jako bezwartościowe. W ramach przytoczonej liczby pozyskano 46 regulaminów, instrukcji i wydawnictw. W tym 39 notatek oceniono jako przydatne, 7 jako bezwartościowe. 110 różnych wzorów uzbrojenia i sprzętu wojskowego²².

W trzeciej grupie rotacyjnej funkcję rezydenta sprawował płk A. Majchrzak pseudonim *Lech*, z kolei jego zastępcą był ppłk B. Potocki pseudonim *Bert*²³. W momencie przejmowania rezydentury przez rezydenta kolejnej rotacji zdający i przyjmujący podpisywali protokół zdawczo – odbiorczy przekazania obowiązków. W wyniku podejmowanych kroków trzecia rotacja przesłała do Centrali 26 charakterystyk osobowych, 9 notatek wywiadowczych, 160 arkuszy dokumentów legalizacyjnych²⁴. Jeśli chodzi o efekty pracy informacyjnej to ogółem przesłano do Warszawy 295 materiałów informacyjnych, w tym 127 notatek informacyjnych - (3 oceniono jako wartościowe, 112 jako przydatne, a 12 nie podlegały ocenie). Ponadto 51 regulaminów i instrukcji (14 wartościowych i 37 przydatnych), 61 różnych wydawnictw (8 wartościowych, 41 przydatnych, 12 nie podlegających ocenie), 33 egzemplarze uzbrojenia (1 oceniono jako szczególnie cenne, 7 wartościowych, 6 przydatnych, 2 bezwartościowe). Dodatkowo zgromadzono 12 map, 11 tłumaczeń różnych materiałów oraz 364 depesze informacyjne podlegające ocenie (24 oceniono jako wartościowe, 257 jako przydatne, a 107 nie uzyskały oceny)²⁵.

²² Ibidem, k. 125

²³ W skład III rotacji rezydentury wchodził: płk A. Majchrzak, ppłk B. Potocki, płk Cz. Zabięło, płk Z. Drozd, płk J. Krajewski, płk A. Krajewski, ppłk W. Witkowski, mjr A. Piśula.

²⁴ IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, k. 209.

²⁵ Ibidem, k. 210 – 211.

18 marca 1975 r. do Wietnamu Południowego przybyła czwarta grupa rotacyjna, którą kierował płk J. Markowski. Był to dla *Palmy* bardzo trudny okres, bowiem w kwietniu podjęto decyzję o zmniejszeniu obsady rezydentury do 5 osób, co wpłynęło negatywnie na cały cykl wywiadowczy. Warto nadmienić, że w 1975 roku zadania *Palmy* nie różniły się znacząco od tych skonkretyzowanych w latach wcześniejszych. Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego był szczególnie zainteresowany w *otrzymywaniu danych z zakresu stanów liczebnych organizacji, uzbrojenia, wyposażenia i dyslokacji sajgońskich wojsk pancernych, amerykańskich wojsk specjalnego przeznaczenia Rengersów*²⁶. Celu tego nie udało się w pełni zrealizować, co wynikało z zawieszenia, a następnie rozwiązania MKKiN w 1975 roku.

Zdobywanie interesujących materiałów nie było zadaniem łatwym, ani bezpiecznym. Na taki stan rzeczy wpływ miało kilka czynników. Po pierwsze, niemożność realizacji niektórych zadań wywiadowczych była nierozzerwalnie powiązana z sytuacją polityczno - militarną w Wietnamie Południowym, w którym władzę sprawował rząd proamerykański. Oficerowie PRL pionu wojskowego MKKiN byli uważani, za popleczników wietnamskich komunistów i znajdowali się pod ścisłą kontrolą władz południowowietnamskich. Pracę wywiadowczą utrudniała niedostateczna znajomość języka angielskiego niektórych oficerów oraz słaba znajomość terenu. Ponadto, w okresie funkcjonowania rezydentury *Palma*, rząd sajgoński wprowadził godzinę policyjną, co znacznie utrudniało możliwości prowadzenia zadań specjalnych.

Od marca 1973 roku następowało stopniowe wycofywanie wojsk amerykańskich z Wietnamu Południowego. W tej sytuacji pozyskiwanie przez polskich oficerów interesującego Centralę sprzętu amerykańskiego było stosunkowo proste. Istniała możliwość w miarę swobodnej penetracji baz i koszarów opuszczonych przez Amerykanów. *Penetrowaliśmy okoliczne, amerykańskie, rozbite bazy, punkty oporu, lotniska*²⁷.

Sytuacja uległa diametralnej zmianie po przejęciu kontroli przez wojska sajgońskie nad obszarem Wietnamu Południowego, co było nierozzerwalnie związane z tzw. procesem wietnamizacji. Podkreśla to w swoim sprawozdaniu mjr J. Kozub konstatując, iż *po opuszczeniu baz amerykańskich i przejęcia ich przez wojska sajgońskie możliwość zdobywania materiałów i sprzętu zostały ograniczone*²⁸. Analogicznie przedstawił sprawę mjr

---

²⁶ IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, k. 377.

²⁷ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 8.

²⁸ Ibidem, k. 93.

A. Żurawski stwierdzając, że (...) istniała niemożliwość dostępu do wszelkich miejsc składowania i uzbrojenia, ponieważ miejsca te były pod ścisłą kontrolą wojsk sajgońskich²⁹.

Oficerowie PRL starali się wyjść z patowej sytuacji. w jakiej znaleźli się w związku z przejmowaniem inicjatywy przez stronę sajgońską. Rozwiązaniem miała okazać się współpraca z autochtonami. Polacy robili wszystko, aby pozyskać zaufanie i zdobyć sympatię TRR RWP³⁰, której członkowie mogli okazać się w przyszłości niezwykle istotnym źródłem osobowym. W początkowym etapie oficerowie nie potrafili nawiązać odpowiednich relacji z Wietnamczykami, po jakimś czasie uległo to zmianie. Jednym z powodów ocieplenia stosunków były prezenty, które ofiarowywali Polacy.

Do zakresu pracy wywiadowczej rezydentury *Palma* należało także wykonywanie zdjęć interesujących obiektów o znaczeniu stricte militarnym. Ta forma akcji szpiegowskich również była mocno ograniczona. Polscy oficerowie chcąc udać się do miejsca, z którego mieli fotografować, otrzymywali eskortę żandarmerii i policji, która bacznie ich inwigilowała. Polacy podejmowali także próby uzyskania potrzebnych materiałów na czarnym rynku. W większości przypadków ta forma działania ³¹ okazała się (...) *aktem prowokacji miejscowych organów bezpieczeństwa*³².

Materiały pozyskane przez członków rezydentury *Palma* były przekazywane do Centrali. Zanim sprzęt trafił do Warszawy dokonywano jego selekcji zarówno pod względem przydatności, jak i możliwości transportowych. To, co nie nadawało się do przekazania należało niezwłocznie zniszczyć, aby nie narazić członków rezydentury na ewentualną dekonspirację. Takie działania były również prowadzone w sytuacji kiedy ukształtowanie terenu wpływało negatywnie na możliwości transportowe żołnierzy. Oficerowie niszczyli wszystkie ślady prowadzonych akcji wywiadowczych. Zgromadzony sprzęt najczęściej topiono kanałach lub wynoszono poza miasto i tam następowało jego maskowanie albo zasypywanie ziemią. Pozyskane materiały³³, które nie zostały na etapie wstępnej weryfikacji

---

²⁹ Ibidem, k. 98.

³⁰ Podczas spotkań oficerów rezydentury *Palma* z przedstawicielami TRR RWP prosili oni o pomoc w zakupach w Wietnamie Południowym w postaci: aparatów fotograficznych maszyn do pisania, piłek sportowych, materiałów kancelaryjnych i dekoracyjnych, kosmetyków, kamieni do zapalniczek: IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, k. 174.

³¹ Patrz: IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, *Wykaz amerykańskich wydawnictw w języku angielskim zakupionych lub uzyskanych bezpłatnie na tutejszym terenie*, k. 48 – 49.

³² Ibidem, k. 49.

³³ Patrz: IPN BU 2602/ 12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, *Wykaz sprzętu z terenu Wietnamu Południowego*, k. 110 – 112, *Załącznik nr 2. Wykaz Wydawnictw z Wietnamu Południowego* k. 113 – 119, *Wykaz sprzętu przesłanego w dwóch skrzyniach charterem 15. 11.1973 roku*, k. 120, *Wykaz sprzętu uzbrojenia gotowych w skrzyniach do przesłania*, k. 121, IPN BU 2602/1338, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą*, *Wykaz sprzętu i wzorów uzbrojenia gotowych w skrzyniach do przesłania*, załącznik nr 2, k. 53, *Wykaz sprzętu z terenu Wietnamu Południowego*, k. 111 – 116 , *Wykaz sprzętu i uzbrojeni do przesłania do*

wyeliminowane, były magazynowane w pokoju mieszkalnym ppłk. K. Domańskiego i ppłk. J. Kosińskiego oraz w innych pomieszczeniach komisji. Zdarzało się, że jakiś czas były one przechowywane w barakach poszczególnych grup kontrolnych. Ową kwestię przedstawił płk W. Frąk w sporządzonym sprawozdaniu konstatując, że *materiały te przewożiliśmy do pomieszczeń komisji i przechowywaliśmy do najbliższej poczty w kancelarii zabezpieczonej odpowiednio wraz z pomieszczeniem szyfrowym oraz pilnowanych przez wartowników po godzinach pracy*³⁴.

W sprawie ewentualnej przydatności lub zbyteczności pozyskanych materiałów konsultowano się ze specjalistami. W większości przypadków ich poziom kompetencyjny daleki był od tego, co można określić mianem profesjonalizmu. *Oficerowie poddani z kraju jako eksperci niewiele mogli pomóc, bowiem sami po raz pierwszy spotykali się z tym sprzętem*³⁵. *Gromadzony i przechowywany sprzęt naszych pomieszczeniach był przez cały czas pilnowany przynajmniej przez jednego oficera wykluczało to możliwość penetracji pomieszczenia nawet przez sprzątaczkę*³⁶.

Kolejny etap w przesyłaniu sprzętu polegał na jego pakowaniu. Przygotowanie regulaminów i podręczników do przesłania nie stanowiło większego problemu. Były one umieszczane w torbach podręcznych lub pakowane w paczki. Inaczej było w przypadku uzbrojenia, które było pakowane w specjalne przystosowane do tego celu skrzynie. Pozyskane materiały transportowano do Sajgonu, a z stamtąd ich transport odbywał się docelowo do Warszawy. Wzory uzbrojenia były także przesyłane samochodami lub śmigłowcami komisji

---

kraju dnia 21.09.1973, k. 135, Wykaz materiałów przesłanych w paczce, k. 136 – 139, Wykaz materiałów informacyjnych, k. 227 – 230, Wykaz sprzętu przesłanego w 2 egzemplarzach charterem 15.11.1973, k. 243-244, Wykaz nr 1 sprzętu i materiałów przesłanych do kraju 10.12.1973 roku, k. 248 – 249, Wykaz materiałów uzyskanych na tutejszym terenie, k. 271- 275, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczących sytuacji wojskowo – politycznej i gospodarczej Wietnamu Południowego i innych krajów, k. 279 – 283, Wykaz książek i wydawnictw o tematyce wojskowej, k. 301 – 303, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczącej sytuacji wojskowo – politycznej i gospodarczej w Wietnamie Południowym, k. 319, Wykaz sprzętu i uzbrojenia uzyskania na tutejszym terenie, k. 320, Wykaz materiałów informacyjnych – załącznik nr 4 do pisma „ST”003/74 k. 376, Wykaz zawartości skrzynek przesłanych pocztą administracyjną, k. 401, Wykaz materiałów informacyjnych, k. 402, Wykaz zdobytego uzbrojenia, amunicji do przesłania charterem, k. 403, Wykaz amunicji przesłanych drogą administracyjną, k.416, Wykaz materiałów informacyjnych, k. 417 – 42, Wykaz amunicji i zapalników. Paczka nr 1 przesłanych do Centrali 15 stycznia 1974, k. 299, Wykaz sprzętu i środków medycznych przesłanych do Centrali 15 stycznia 1974 roku, k. 300, Wykaz materiałów informacyjnych, k. 308, IPN BU 2602/ 11350, Teczka korespondencji z rezydenturą..., Wykaz amerykańskich wydawnictw w języku angielskim zakupionych lub uzyskanych bezpłatnie na tutejszym terenie, k. 40, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczących sytuacji polityczno – militarnej w Wietnamie Południowym, k. 50 – 55, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczących sytuacji polityczno – militarnej w Wietnamie Południowym, k. 74 – 77, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczących sytuacji polityczno – militarnej w Wietnamie Południowym, k.110 – 114, Wykaz materiałów informacyjnych dotyczących sytuacji wojskowo – politycznej RWP pracowników w innych krajach Półwyspu Indochińskiego, k. 147 – 148, Wykaz książek i wydawnictw amerykańskich uzyskanych na tutejszym terenie, k. 149 – 151.

³⁴ IPN BU 2602/11138, Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą..., k. 273.

³⁵ IPN BU 2602/12750, Materiały dotyczące oficjalnej..., k. 27.

³⁶ Ibidem, k 72.

do Sajgonu, a następnie Hanoi. Zgodnie z dyrektywami płynącymi z Centrali nie należało (...) wysyłać na siłę, często uszkodzonych sprzętów (...) a równocześnie znanych już wzorów amunicji, broni ze względu na zbyt duże ryzyko w stosunku do zysku³⁷.

Po otrzymaniu wyżej wymienionych materiałów struktury Zarządu II Sztabu Generalnego dokonywały ich klasyfikacji, pod względem przydatności dla Pionu Informacyjnego. Przyjęcie kryterium wartości dla służb wywiadowczych doprowadziło do swoistej gradacji przesłanych dokumentów oraz materiałów na: *szczególne cenne, wartościowe, nieprzydatne*. Nierzadkim zjawiskiem w szeregach wywiadowczych było pozyskanie sprzętu, który już wcześniej został przesłany samolotem do Centrali. Rezydentura *Palma* przekazywała wtedy w ramach współpracy taki sprzęt wywiadowi węgierskiemu.

Palma, aby wywiązywać się z nałożonych na nią zadań, musiała utrzymywać stały kontakt z Centralą. Do form łączności zaliczano połączenie telefoniczne przy pomocy odpowiedniego kodu, korespondencję oraz tzw. łączność bezpośrednią. Łączność na linii Centrala – Rezydentura mogła przybierać formę dyplomatyczną lub szyfrową. Poczta przesyłana pomiędzy rezydenturą a Warszawą miała dwa opakowania wewnętrzne i zewnętrzne. Część wewnętrzna, podobnie jak zewnętrzna, była lakowana, z tą różnicą, że została ona opatrzona pieczęcią oficjalną. Oficerowie służący w strukturach rezydentury zdawali sobie sprawę z tego, że ciążył na nich obowiązek prowadzenia działań specjalnych w warunkach pełnej konspiracji. Jakakolwiek nieostrożność z ich strony mogła okazać się brzemienna w skutkach i prowadzić do ostatecznej kompromitacji wojskowych PRL.

W funkcjonowaniu rezydentury dostrzegano również błędy, które starano się zniwelować lub zlikwidować. Negatywnie na obszar funkcjonowania całej rezydentury wpływał brak skonkretyzowanych wytycznych ze strony Centrali w zakresie przydatności przesyłanego sprzętu i materiału a także chaos informacyjny. Brakowało informacji o tym, czy dany transport dotarł do Warszawy, czy też nie. Deficyt informacyjny wpływał negatywnie na funkcjonowanie rezydentury. Oficerowie w przedstawianych sprawozdaniach dość krytycznie odnosili się do dualizmu kompetencyjnego rezydenta, który z jednej strony miał za zadanie koordynować i nadzorować całością pracy rezydentury (ową funkcję wykonywał pod przykryciem) z drugiej strony pełnić w MKKiN oficjalną funkcję – Starszego Doradcy do Spraw Wojskowych.

Rozproszenie kompetencyjne doprowadzało do swoistej schizofrenii zadaniowej i przyczyniało się do nieefektywności prac oficerów w niej działających. Ppłk K. Dopierała

---

³⁷ Ibidem, k. 174.

negował również konieczność permanentnego konsultowania się z Centralą w palących kwestiach ³⁸. Krytycznie o panującej atmosferze wypowiadał się ppłk J. Lenart, który skonstatował, że *wewnętrzne rygory wewnątrz delegacji zakazy, nakazy, podejrzliwość i często niewiara w ludzi nie sprzyjają merytorycznej pracy wywiadowczej i kontrwywiadowczej a taka atmosfera zaś miała miejsce*³⁹.

Oficerowie wywiadu PRL prowadzili również pracę typowniczo – werbunkową mającą na celu rozpracowywanie środowisk amerykańskich stacjonujących w Wietnamie Południowym. Odbывало się to za zgodą rezydenta. Nawiązywanie tego typu relacji miało na celu (...) *wykorzystywanie ich jako informatorów, zaciśnięcie znajomości w taki sposób, aby było możliwe dotarcie do nich na terenie innych krajów*⁴⁰.

Pomimo jasnych wytycznych, członkowie rezydentury zdawali sobie sprawę, jak trudna misja została im wyznaczona. Do zadań wywiadowczych należało pozyskiwanie danych związanych z (...) *metodami działania miejscowych i amerykańskich organów KW (...) oraz rozpracowywanie środowiska amerykańskiego w mniejszym stopniu francuskiego oraz obiekty wywiadowczej pracy dla rezydentury, amerykańskich filii przedsiębiorstw PAE, Air Airline, ITT, ambasady, attachatów wojskowych i konsulatów USA*⁴¹.

Nie sprzyjała temu sytuacja polityczna w Wietnamie Południowym, bowiem władze sajgońskie uznawały jakikolwiek kontakt z przedstawicielami MKKiN za zdradę stanu. W ich oczach polscy oficerowie byli komunistami, których należało kontrolować i uniemożliwiać im jakąkolwiek swobodę w zakresie pracy innej, niż tej wynikającej z zadań mandatowych. *Analiza (...) wyników pracy rezydentury I rotacji wykazała, że praca typowniczo - werbunkowa na terenie Wietnamu Południowego była bardzo skomplikowana i raczej nie rokowała nadziei*⁴².

Trudności w uzyskiwaniu informacji wynikały z kilku czynników. Były nimi: silna kontrola sprawowana przez policję sajgońską, ograniczenia w zakresie poruszania się członków MKKiN i działających pod jej przykryciem oficerów *Palmy*, restrykcje nakładane na ludność tubylczą związane z zakazem utrzymywania kontaktów z członkami Komisji, wprowadzenie godziny policyjnej, izolacja Grup Regionalnych prowadzących zadania mandatowe, deficyt w zakresie pojazdów, którymi dysponowali oficerowie, a także polityka związana z limitowanym przydziałem paliwa, rozmieszczanie żołnierzy sajgońskich na

---

³⁸ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 90.

³⁹ Ibidem, k. 92.

⁴⁰ Ibidem, k. 209.

⁴¹ Ibidem, k. 138.

⁴² Ibidem, k. 136.

stanowiskach kierowców oraz obsługi, trudności związane z rozproszeniem zakresu zadań z związanych z działalnością Komisji i rezydentury oraz ciężka i powolna aklimatyzacja oficerów w tropikalnym klimacie Kraju Południa⁴³.

Pomimo wymienionych trudności związanymi z pracą wywiadowczą polskich oficerów, podejmowali oni ryzyko w zakresie uzyskiwania danych o rozpracowywanych osobach. Ppłk B. Potocki pseudonim *Bert* oficjalnie pełniący rolę Pomocnika Szefa Sztabu, natomiast nieoficjalnie będący zastępcą rezydenta w *trackie pobytu w Wietnamie zabrał dane personalne oraz krótkie charakterystyki 35 osób(...)*⁴⁴. Z kolei ppłk H. Paczuski utrzymywał kontakty towarzyskie z W. Hermsem⁴⁵ (...) z zadaniem rozpoznania jego cech osobistych, zainteresowań, przywar w stosunku do Polaków⁴⁶. Rozpracowywana przez ppłk. H. Paczuskiego osoba pełniła funkcję pracownika Wydziału Politycznego w Ambasadzie USA w Sajgonie dlatego też stanowiła przedmiot zainteresowania wywiadowczego. Analiza pozyskanych przez podpułkownika danych w toku przeprowadzonych rozmów i kontaktów towarzyskich doprowadziła go do wniosku, że wyżej wspomniany W. Herms był pracownikiem amerykańskich służb specjalnych.

W kręgu zainteresowania wywiadowczego znajdowały się takie osoby jak kpt. A. Jumagi⁴⁷, T. C Polding⁴⁸, A. Gembicki⁴⁹, J. Wendell⁵⁰ J. Morgen⁵¹, H. Herschel⁵², G. W. Scott⁵³, F. C. Thomas⁵⁴, J. Boczkowski⁵⁵. Każda z nich otrzymywała pseudonim, którym

---

⁴³ Więcej na temat Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie w poprzednim rozdziale.

⁴⁴ IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 230.

⁴⁵ IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, *Notatka spotkania z Hermsem*, k. 35.

⁴⁶ Ibidem, k. 170.

⁴⁷ Kpt. A. Jumagi – był oficerem policji , pracował w Centrum Informacyjnym w Sajgonie.

⁴⁸ T. C Polding – był rozpracowywany przez polskich oficerów. Otrzymał pseudonim *Ekonomista*. Patrz: IPN BU 2602/11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, *Notatka służbowa Theodore C. Polding*, k. 211 – 212).

⁴⁹ A. Gembicki - od czerwca 1973 roku pracował w biurze attaché wojskowego USA jako zaopatrzeniowiec. Miał 30 lat, bardzo dobrze posługiwał się językiem ukraińskim, w czasie II wojny światowej wyjechał z rodzicami do Stanów Zjednoczonych Patrz: IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 129.

⁵⁰ J. Wendell - był I sekretarzem ambasady USA w Sajgonie. W latach 1969- 1972 roku pracował w ambasadzie USA w Warszawie jako attaché kulturalny. Posługiwał się w sposób odpowiedni językiem polskim. Patrz: IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 216 – 218.

⁵¹ J. Morgen - był Amerykaninem polskiego pochodzenia, z którym polscy oficerowie nawiązali kontakty w barze. J. Morgen urodził się w 1943 roku w Mielcu, następnie wyjechał do Stanów Zjednoczonych. W 1968 roku wstąpił do amerykańskiej armii (służył w jednostkach policyjnych w Wietnamie). Następnie w wyniku incydentu związanego z Afroamerykaninem został zdegradowany, a w 1971 zdemobilizowany. Po czym działał w firmie PAE (amerykańskim przedsiębiorstwie obsługujące zakwaterowanie, wyżywienie, transport kołowy komisji). Oficerowie polscy podejrzewali, że J. Morgen pełnił zadania wywiadowcze. Patrz: IPN BU 2602/12750, *Materiały dotyczące oficjalnej...*, k. 26.

⁵² H. Herschel – był obserwowany przez ppłk. Kruckowskiego, który w jednej ze sporządzonych notatek pokreślił, że Herschel był pracownikiem amerykańskich służb specjalnych. IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, *Notatka służbowa Henry'ego Herschela*, k. 366.

⁵³ G.W. Scott – był kierownikiem konsulatu USA w Hue. Patrz: IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą... Notatka służbowa dot. Geralda Weseya Scotta*, k. 236 – 237, *Notatka służbowa Gerald Wesley Scott*, k. 208 – 209.

posługiwali się polscy oficerowie w momencie przesyłania notatek i charakterystyk Amerykanów do Warszawy. Dla przykładu E. J. Smith otrzymał pseudonim *Polityk*. Według oficerów rezydentury był bardzo dobrze ustosunkowany do Polski, mówił, że płynie w nim polska krew⁵⁶.

Owe kontakty były nawiązywane najczęściej w klubach oficerskich, tak jak to miało miejsce w przypadku mjr Kulesa (Amerykanina polskiego pochodzenia służącego w bazie Thann Son Nhut), mogącego stanowić nieocenione źródło wiedzy na temat amerykańskich sił zbrojnych. W wyniku rozpracowywania osób znajdujących się w kręgu zainteresowania rezydentury ustalono listę oficerów będących pracownikami CIA. Według ustaleń oficerów *Palmy* na rzecz wywiadu amerykańskiego działali H. A. Hinderer, T. Palgar, R. M Leland, D. S. Metzinger, R. Mehlert, B. R. Rodriguez, T. G. Chin, Ch. B. Meyers. Ponadto oficerowie *Palmy*, podczas pracy MKKiN prowadzili działania mające na celu permanentne rozpracowywanie członków komisji (w szczególności Indonezyjczyków i Irańczyków)⁵⁷.

Przyjęcia oficjalne, podobnie jak kluby, stanowiły niezwykle istotną płaszczyznę nawiązywania relacji. Oficerowie PRL starali się utrzymywać kontakty z żołnierzami amerykańskimi mogącymi pochwalić się polskimi korzeniami. W rozmowach mogli nawiązywać do tradycji polskiego wysiłku zbrojnego, kultury. Po drugie, liczyli na to, że wytypowane przez nich osoby przynajmniej w ograniczonym zakresie będą posługiwać się językiem polskim, a to znacznie ułatwi ich rozpracowanie.

Nawiązywane kontakty w większości przypadków okazały się nic nieznaczącymi relacjami, na niwie których nie osiągnięto sukcesu w pozyskaniu interesujących danych wywiadowczych. Zdaniem oficerów *Palmy* powodem tego było wyizolowanie w armii USA środowisk obcokrajowców, skupionych w odrębnych grupach narodowościowych. Po drugie, wysoki standard życia amerykańskich żołnierzy uniemożliwiał ich werbowanie.

---

⁵⁴ F. C. Thomas – był sekretarzem ambasady USA. Według polskich oficerów udawał naukowca, podczas gdy był pracownikiem CIA.

⁵⁵ J. Boczkowski – według pozyskanych danych w 1973 roku, od 8 lat mieszkał w Wietnamie. Znajdował się pod szczególnym zainteresowaniem wywiadowczym oficerów ze względu na to, że był to oficer, który był podejrzewany o to, że zdradził Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Instrukcje z Centrali były jasne: *Proszę sprawdzić i powiadomić nas czy Jan Boczkowski to ta sama osoba, dawny nasz pseudonim LYN, która zdradziła nas w Oslo – „Lech” zna go osobiście*. Patrz: IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą, Notatka służbowa dotycząca Jana Boczkowskiego*, k. 330.

⁵⁶ Więcej na temat rozpracowywania *Polityka*: IPN BU 2602/ 11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą ...*, *Notatka służbowa dotycząca Polityka*, k. 214 – 216, *Notatka służbowa dotycząca Polityka – Smith*, k. 233 – 234, *Notatka służbowa dotycząca rozmów prowadzonych z Politykiem*, k. 261 – 270, *Notatka służbowa dotycząca Polityka – Smith*, k. 304 – 306, *Notatka służbowa dotycząca przekazania Smith na kontakt*, k. 327 – 329.

⁵⁷ Patrz: IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, *Notatka służbowa kpt. Augusman Jumagi*, k. 219, *Notatka służbowa dot. kpt. Thorbanii*, k. 258, *Notatka służbowa dot. Fareszkipor*, k. 259.

Oficerowie *Palmy* zdawali sobie sprawę, że wobec nich jest prowadzone rozpracowywanie. Dlatego też wszystkie podejmowane przez nich kroki musiały cechować się ostrożnością i sprytem. *Podkreślić należy, że praca ta na tutejszym terenie musiała być prowadzona szczególnie ostrożnie i każde przedsięwzięcie dokładnie przeanalizowane, ponieważ mogące interesować nas osoby mogą mieć te same zadania – rozpracowanie w stosunku do nas*⁵⁸.

Nie każdy z członków rezydentury mógł poszczycić się wyżej wymienionymi przymiotami, co narażało *Palme* na dekonspirację. Przyczyną nieprofesjonalnego zachowania niektórych oficerów PRL było nadużywanie alkoholu oraz konflikty jakie ujawniały się w ich szeregach. Dodatkowo (...) w rezydenturze było wielu, którzy praktycznie nic nie robili, a od niektórych trudno było coś wymagać, ponieważ nie mieli żadnych predyspozycji do pracy.⁵⁹ Przykładem zarzewia konfliktu pomiędzy polskimi oficerami była sprawa związana z zakupem amerykańskich kamizelek kuloodpornych⁶⁰.

Podsumowując, rezydentura *Palma* przez cały okres funkcjonowania miała ograniczone pole do realizacji nałożonych na nią zadań. Pomimo tego starała się wywiązywać ze swoich obowiązków. Czego wyrazem były opracowane materiały informacyjne oraz sprzęt wysyłany do Warszawy. Zmniejszenie liczebności członków rezydentury, trudności w nawiązywaniu relacji z rozpracowywanymi osobami oraz przedstawicielami innych delegacji wpływało negatywnie na możliwości wywiadowcze *Palmy*. Ponadto czynnikami utrudniającymi prowadzenie misji konspiracyjnej były: kwestie związane z nieufnością ze strony sił sajgońskich, dokonywana przez nich kontrola oficerów PRL, wprowadzenie godziny policyjnej od 6:00 do 22:00, inwigilacja przez amerykańskie służby wywiadowcze oraz napięta sytuacja polityczna panująca w Wietnamie Południowym. Wymienione ograniczenia stały się swoistym hamulcem dla poszerzenia spectrum działań oficerów PRL w Wietnamie. Na tej podstawie niemożliwe jest jednoznaczne opowiedzenie się za ewentualną efektywnością /nieefektywnością, skutecznością/ nieskutecznością, działań

---

⁵⁸ Idem, k. 186.H

⁵⁹ Ibidem, k. 74.

⁶⁰ W momencie prowadzenia działań wywiadowczych przez I rotację rezydentury jeden z oficerów tj. ppłk Wawrzyniak poinformował rezydenta, że istnieje możliwość zakupu amerykańskich kamizelek kuloodpornych za kwotę oscylującą od 30 do 50 dolarów. Przy czym stał na stanowisku, że owe kamizelki kuloodporne otrzyma za wcześniej wymienioną kwotę od źródła osobowego. W toku poczynionych ustaleń nabrano podejrzeń, iż kamizelki kuloodporne podpułkownik znalazł, a jego późniejsze działania nakierowane były na pozyskanie sumy pieniędzy dla siebie. Ppłk B. Wawrzyniak odebrał to jako próbę swoistej dyskredytacji w oczach dowódcy. W łonie rezydentury nastąpiły spięcia. Cała afera związaną z amerykańskimi kamizelkami kuloodpornymi zakończyła się konsensusem za sprawą indywidualnych rozmów z oficerami poczynionymi przez członków Podstawowej Organizacji Partyjnej. Zatem zarzewie konfliktu pomiędzy ppłk. K. Dopierałą, a ppłk. B. Wawrzyniakiem zostało wygaszone. Patrz: IPN BU 2602/ 11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, k. 51 – 52.

Palmy. Postrzeganie efektywności *Palmy* przez pryzmat ograniczeń, z którymi musieli zmierzyć się oficerowie powinno doprowadzić do konkluzji, iż rezydentura realizowała wytyczne w sposób odpowiedni w takim zakresie jakim było to możliwe.

2. Współpraca rezydentury *Palma* z wywiadem TRR RWP i DRW

Zgodnie z ogólnymi poleceniami Centrali oficerowie rezydentury *Palma* zobowiązani byli utrzymywać *permanentne* i *przyjacielskie* relacje z wywiadem TRR RWP w taki sposób, aby nie narażać się na dekonspirację. Początek oficjalnych kontaktów nastąpił w lutym 1973 roku. W tym okresie TRR RWP wystosował do Polaków żądania związane z torpedowaniem rozpatrywanych przez MKKiN wniosków, do których strona polska odniosła się z dozą krytycyzmu. Oficerowie PRL w Wietnamie Południowym byli postrzegani jako poplecznicy komunistów i wszelkie działania zmierzające do blokowania prac MKKiN tylko utwierdzałyby inne państwa w tym przekonaniu. Przedstawiciele TRR RWP niejednokrotnie zwracali się także do członków rezydentury o informacje dotyczące kierunku ruchów wojsk Republiki Wietnamu Południowego. Takie prośby były kierowane nie tylko do oficerów *Palmy*, ale także do członków pionu wojskowego Przedstawicielstwa PRL w MKKiN.

TRR RWP wystosowywał żądania wobec oficerów PRL, aby ci podczas realizacji zadań mandatowych torpedowali rozpatrywane skargi. Ponadto strona wietnamska oczekiwała, aby strona polska *nie brała udziału w przesłuchaniach jeńców, bojkotowała kontrolę wymianę uzbrojenia i sprzętu bojowego w punktach wyjścia*⁶¹. Ponadto TRR RWP wystosowywał prośbę do strony polskiej o przekazanie kopii dokumentacji związanej z działalnością grup w MKKiN. Prośby czynione przez Wietnamczyków nie zyskały przychylności oficerów, co wynikało z chłodnej kalkulacji. Strona polska nie chciała wywoływać skandalu, a tym samym narażać się na dekonspirację.

Polacy zgodnie z wytycznymi nie udzielali TRR RWP informacyjnego wsparcia, bowiem kierownictwo Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego obawiało się dekonspiracji. Ponadto taka forma pomocy znacznie wykraczała poza sprawy mandatowe komisji. Zarząd II Sztabu Generalnego dopuszczał w tym względzie wyjątek. Według kierownictwa można było podjąć ryzyko tylko w przypadku dwustronnej wymiany. *Wymiana materiałów zdaniem Zarządu II Sztabu Generalnego mogłaby mieć miejsce tylko na zasadach*

---

⁶¹ IPN BU 2602/11338, *Teczka korespondencji z rezydenturą...*, 174.

i warunkach szczegółowo określonych między Zarządem II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Centralą wywiadu TRR RWP⁶². Innymi słowy wtedy, kiedy rezydentura Palma mogła liczyć na istotne z punktu widzenia wywiadowczego informacje.

W tym zakresie *Palma* nawiązywała także kontakty z centralą wywiadowczą DRW poprzez Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi. W trakcie pertraktacji skonkretyzowano kwestie wymiany informacji wywiadowczych, tego na jakim szczeblu administracyjnym nastąpi przekazanie sprzętu oraz ustalono okoliczności modalne (czas, miejsce i sposób wymiany). Poczynione ustalenia nie doprowadziły do spodziewanej przez stronę polską wymiany materiałów (..) *towarzysze wietnamscy niejednokrotnie traktowali współpracę dotyczącą pomocy i udzielenia informacji jednostronnie⁶³.*

Należy podkreślić, że zarówno oficerowie polscy jak i węgierscy, natrafiali na problemy związane z uzyskaniem od TRR RWP potrzebnych elementów uzbrojenia oraz sprzętu stricte militarnego. W Ben Hat członkowie *Palmy* otrzymali od Wietnamczyków zaledwie 3 sztuki pocisków DKZ 106,7 mm M. 346 A1, co charakteryzuje nikły efekt współpracy strony polskiej z TRR RWP.

Współpraca rezydentury *Palma* z wywiadem TRR RWP w większości przypadków miała charakter jednostronny. Komuniści wietnamscy oczekiwali od Polaków wsparcia w zakresie przekazywania informacji i zakupu interesujących ich materiałów. Sami natomiast niechętnie i z dystansem współpracowali z rezydenturą. Tym samym polscy oficerowie czuli się w pewien sposób oszukani i rozgoryczeni.

3. Współpraca *Palmy* z rezydenturą Węgier

Węgrzy, analogicznie jak Polacy stworzyli w ramach działalności MKKiN rezydenturę wywiadowczą pod przykryciem⁶⁴ Zakres współpracy pomiędzy *Palma*, a rezydenturą węgierską obejmował wymianę informacji przede wszystkim wojskowych – *informowanie się o uzyskanych wzorach uzbrojenia i sprzętu i wymianie egzemplarzy podwójnych lub posiadanych wcześniej, wymiany informacji o sytuacji wywiadowczej*

---

⁶² Ibidem, k. 176.

⁶³ Ibidem, k. 178.

⁶⁴ W ramach pierwszej rotacji rezydentury węgierskiej działania wywiadowcze podejmowali kpt. Farak, kpt. Botz, kpt. Reresz. Analiza źródłowa nie pozwoliła na pozyskanie informacji co do nazwy/kryptonimu rezydentury węgierskiej.

*i kontrwywiadowczej, wzajemne wykorzystywanie lotów charterowych do przewozu do kraju większych przesyłek*⁶⁵.

Ponadto rezydentury dokonywały uzgodnień poszczególnych przedsięwzięć w terenie tak, aby oficerowie prowadzący działania wywiadowcze nie przeszkadzali sobie nawzajem w prowadzeniu misji specjalnych. Podkreślał to płk B. Safteruk konstatując, iż *część wzorców sprzętu i uzbrojenia nasi oficerowie przekazywali na miejscu Węgrom*⁶⁶.

W czasie pierwszej rotacji oficerowie *Palmy* przedstawiali współpracę w Węgrami jako cechującą się podejrzliwością i nieufnością, a ich działania określano jako perfidne. Oficerowie PRL postrzegali Węgrów jako tych, którzy nieumiejętnie prowadzili misje pod przykryciem narażając się na całkowitą dekonspirację. Stan zawieszenia relacji polsko-węgierskich w czasie pierwszej rotacji został potwierdzony w wypowiedzi jednego z oficerów, który stał na stanowisku, że *nie stwierdziłem, aby kierownictwo naszej delegacji utrzymywało ścisłe kontakty z delegacją Węgier, były to raczej kontakty sporadyczne, chłodne i oficjalne*⁶⁷.

W późniejszym okresie funkcjonowania *Palmy* rozmowy z Węgrami odbywały się w przyjacielskiej atmosferze, wcześniejsza nieufność została wyparta przez zaufanie. Odzwierciedleniem przyjacielskich relacji z przedstawicielami rezydentury węgierskiej stanowiły rozmowy prowadzone 15 – 17 stycznia 1974 roku w Budapeszcie. Polacy zostali poinformowani o spostrzeżeniach Węgrów w sprawach interesujących wywiad PRL.

Polacy przekazali Węgrom informacje dotyczące sytuacji wywiadowczej na wietnamskim teatrze działań. Węgrzy w trakcie obrad wyrazili stanowisko, iż *możliwości pracy zmalały w związku z tym zajmowali się w zasadzie zbieraniem informacji wojskowo – politycznych, wzorów uzbrojenia, notatek dotyczących sytuacji wojskowej na teatrze działań wojennych*⁶⁸. Spotkanie w Budapeszcie dało asumpt do rozszerzenia spektrum współpracy pomiędzy rezydenturami prowadzącymi rozpoznanie w Azji Południowo – Wschodniej.

Zarząd II Sztabu Generalnego WP zalecał ostrożność we współpracy z wywiadem węgierskim - *nie można było zgodzić się na bezpośrednie, żywiołowe współdziałanie na poszczególnych grupach ze względu na duże niebezpieczeństwo dekonspiracji. Węgrzy działali na tym polu bardzo nieostrożnie i nieodpowiednio*⁶⁹. Rozkazy płynące z Centrali jasno precyzowały konieczność zachowania w tajemnicy niektórych nazwisk oficerów *Palmy*.

---

⁶⁵ IPN BU 2602/11138, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, k. 104.

⁶⁶ Ibidem, k. 105.

⁶⁷ Ibidem, k. 321.

⁶⁸ Ibidem, k. 310.

⁶⁹ Ibidem, k. 339.

Pomimo przyjacielskich relacji nie obdarzano Węgrów nieograniczonym zaufaniem. Według wytycznych Centrali ściślejsza współpraca powinna zostać realizowana na szczeblu rezydentów, ewentualnie ich zastępców. W 1974 roku funkcję rezydenta w węgierskiej rezydenturze sprawował płk K. Gömbös, natomiast jego zastępcą pozostawał ppłk Z. Novak. Preferowano przekazywanie informacji w formie ustnej na płaszczyźnie rezydentów. Z kolei informacje pisemne miały być przekazywane pomiędzy instytucjami centralnymi.

Jedno ze spotkań na zaproszenie wystosowane przez z płk. K. Gömbösa, odbyło się 31.01.1974 roku w restauracji *La Cigalis*. W trakcie spotkania płk. B. Safteruka z płk. K. Gömbösem poruszono temat zakresu współpracy pomiędzy prezydenturami. Warto podkreślić, iż płk B. Safteruk w pertraktacjach przejawiał duży dystans, bowiem nie posiadał jeszcze wytycznych Centrali, w związku z tym nie zamierzał podejmować w tym przedmiocie żadnych wiążących decyzji. Spotkanie nie przyniosło przełamania impasu w relacjach pomiędzy obu prezydenturami.

Kolejne zebranie wyznaczono niezwłocznie po nadejściu wytycznych z Warszawy. Ostatecznie konwentykiel odbył się w hotelu *Cantinal* w Sajgonie. W wyniku rozmów podjęto decyzję o współpracy rezydentur na szczeblach centralnych. Strona węgierska nie osiągnęła tego co zamierzała. Analogiczne spotkanie odbyło się pomiędzy płk. K. Gömbösem i ppłk. Z. Novakiem oraz płk. W. Górskim w restauracji w *Bien Hoa*, w ramach którego zajmowali się omówieniem sytuacji politycznej komisji i kwestiami związanymi z wymianą informacji.

Zatem relacje pomiędzy prezydenturami można podzielić na dwa etapy. Pierwszy od 1973 – 1974 roku charakteryzował się sporadyczną wymianą informacji na wszystkich szczeblach, oraz drugi, którego początków należy upatrywać w konsultacjach odbywających się w Budapeszcie w styczniu 1974 roku, kiedy to uwidoczniło się znaczące ożywienie wzajemnych relacji. Pomimo tego rezydentura *Palma* postrzegała Zarząd Wywiadowczy Węgierskiej Armii Ludowej jako (...) *dążącą raczej do uzyskania informacji od nas (Palmy), a nie do ich wymiany*⁷⁰. Ponadto członkowie rezydentury węgierskiej byli postrzegani negatywnie z powodu nieprzestrzegania przez nich zasad konspiracji. To stanowiło niezwykle ważny punkt hamujący z nimi współpracę.

W latach 1973 – 1974 strona polska przekazała Zarządowi Wywiadowczemu Węgierskiej Armii Ludowej: *pancerzownicę, granatnik M – 40, 4 sztuki karabinów M – 16, kilkadziesiąt sztuk amunicji do granatnika M-40 i karabinu M – 16, kserokopię książeczki*

---

⁷⁰IPN BU 2602/11350, *Teczka korespondencji z rezydenturą wywiadowczą...*, k.131.

*telefonicznej, słownik angielsko – wietnamsko – francuski, dane o rozwoju sytuacji polityczno – wojskowej w Wietnamie Południowym, bieżące informacje w sprawach mandatowych, dane dotyczące dyslokacji sił sajgońskich, bieżące informacje dotyczące sytuacji wywiadowczej w Wietnamie Południowym w tym danych o niektórych pracownikach amerykańskich sił specjalnych, informacje o bezpośrednim zainteresowaniu się KW sajgońską dwoma pracownikami delegacji węgierskiej*⁷¹.

Przytoczone dane pokazują, że wsparcie dla Węgrów w zakresie przekazywanych informacji nie okazało się pustym frazesem. Oczywiście wydaje się to, że otrzymywali oni ściśle wyselekcjonowane materiały, które dla potrzeb wywiadowczych Zarządu II Sztabu Generalnego okazały się nieprzydatne lub takie, które dublowały się i Centrala nimi już dysponowała. Owo wsparcie ze strony wywiadu wojskowego PRL charakteryzowało się bez porównania większym zakresem niż to udzielone przez Węgrów. W tym samym czasie rezydentura Palma otrzymała od nich *informacje ogólne o sytuacji polityczno – wojskowej w Wietnamie Południowym, niektóre informacje dotyczące dyslokacji sajgońskich jednostek wojskowych, niektóre informacje w sprawach mandatowych*⁷². Strona polska nie uzyskała jakichkolwiek interesujących wzorów uzbrojenia leżących z zakresie zainteresowania wywiadowczego.

---

⁷¹ Ibidem, k. 131.

⁷² Ibidem, k. 132.

Rozdział VIII

Współpraca wywiadu wojskowego PRL z Głównym Zarządem Wywiadowczym Sztabu Generalnego ZSRR w sprawie wojny wietnamskiej

Wietnamski teatr działań stanowił dla ZSRR niezwykle istotny punkt w zmaganiach zimnowojennych. Zarówno Stany Zjednoczone, jak i ZSRR poprzez wsparcie udzielane odpowiednio Wietnamowi Południowemu i DRW, pragnęli zamanifestować swoją protekę militarną. Indochiny stały się dla tych państw obszarem swoistej gry, w której każda ze stron pragnęła narzucić swoje zasady. Istotne zadanie do spełnienia miał w tym zakresie wywiad wojskowy GRU¹. Rozmieszczenie oficerów radzieckich na terytorium Republiki Wietnamu, nie sprzyjało realizacji misji specjalnych, bowiem Rosjanie byli postrzegani przez władze sajgońskie jako wrogowie. Wsparcie udzielane przez Moskwę siłom komunistycznym z północy nie nastroczało im wielu zwolenników na południu. Wywiad radziecki zdawał sobie sprawę z tego, że Wietnam był jednym z nielicznych państw, w którym istniała szansa pozyskania interesujących danych o przeciwniku - Stanach Zjednoczonych i wykorzystywanym przez nich uzbrojeniu oraz wyposażeniu. W 1973 roku mówił o tym w jednym z wystąpień Szef Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego ZSRR, gen. armii Piotr Iwanowicz Iwaszutin (...) *wskazując na Stany Zjednoczone jako głównego przeciwnika, którego posunięcia trzeba czynnie śledzić*². W związku ograniczonym polem działania w Wietnamie Południowym Główny Zarząd Wywiadowczy ZSRR³ otrzymywał odpowiednie dane od *przyjaciół z Układu Warszawskiego*.

Zarządy wywiadowcze państw *Układu Warszawskiego* dokonywały wymiany informacji oraz dyskutowały nad problemami związanymi z podejmowanymi misjami specjalnymi. Kwestią dyskusyjną pozostaje to, czy przekazywanie przez poszczególne państwa *Układu Warszawskiego* materiały stanowiły formę współpracy, czy też przejaw ich podporządkowania wobec Moskwy. ZSRR miał w tym zakresie kontrolę oraz instrumenty do

---

¹ Patrz: P. de Villemarest, *GRU. Sowiecki super wywiad 1918 – 1988*, przekład Maria Żukowska, Warszawa 1992, W. Suworow, *GRU – radziecki wywiad wojskowy*, Warszawa 2002; W. Suworow, *Akwarium*, Warszawa 2002.

² IPN BU 2602/10250, *Teczka nr 189/73, Materiały z konferencji zarządów wywiadowczych państw – uczestników Układu Warszawskiego, która miała miejsce w dniach od 30.11.1973 do 4. 12.1973 roku w Budapeszcie*, k. 219.

³ Patrz: Wykres przedstawiający MON - Sztab Generalny- GRU w latach 1946 - 1988 w pozycji: P. de Villemarest, op. cit., s. 365,

przekonywania innych państw o swoich racjach. Wymiana doświadczeń pomiędzy zarządami wywiadowczymi odbywała się w formie organizowanych konsultacji prowadzonych na posiedzeniach plenarnych i sekcjach specjalistycznych. Uczestniczyli w nich przedstawiciele Zarządów Wywiadowczych Sztabów Generalnych Bułgarskiej Armii Ludowej, Czechosłowackiej Armii Ludowej, Narodowej Armii Ludowej NRD, Rumuńskiej Armii Ludowej, sił zbrojnych ZSRR, Węgierskiej Armii Ludowej, Wojska Polskiego oraz Przedstawiciela Zjednoczonego Dowództwa Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego⁴.

Przykładem tego typu spotkania była konferencja zorganizowana w Budapeszcie 30 listopada 1973 roku, w ramach której oprócz spraw związanych z szeroko pojętą współpracą wywiadowczą oraz zagrożeniami ze strony NATO poruszano także kwestię konfliktu w Indochinach. Jednym z prelegentów był gen. Węgierskiej Armii Ludowej Sz. Szarkezei, który skonstatował, że *również na Dalekim Wschodzie w Wietnamie, Laosie, Kambodży reżimy reakcyjne wykorzystując poparcie Stanów Zjednoczonych nie dopuszczają do ustanowienia trwałego pokoju*⁵.

Problematyka konfliktu w Azji Południowo – Wschodniej nie stanowiła głównego tematu rozmów. Nie oznacza to, że była deprecjonowana, wręcz przeciwnie stanowiła dość istotny punkt w obszarze prowadzonych konsultacji, na co wskazuje wypowiedź gen. armii P. I. Iwaszutina, który stwierdził, że *sytuacja w Azji Południowo - Wschodniej była napięta ze względu na nierozwiązanie problemu indochińskiego wprowadzenie w życie układów paryskich w Południowym Wietnamie natrafiło na trudności z winy rządu sajgońskiego*⁶.

Przedstawiciele wywiadu wojskowego PRL niejednokrotnie podkreślali, że tylko ścisła współpraca pomiędzy ZSRR a PRL jest w stanie zagwarantować odpowiedni rozwój służb wywiadowczych. Nie inaczej było w przypadku Wietnamu. Włączenie delegacji PRL w struktury MKKiN oraz MKNiK pozwoliło, jak wynika z poprzednich rozdziałów rozprawy, na prowadzenie działalności wywiadowczej przez polskich oficerów. Dla wywiadu wojskowego. GRU⁷ byli nieocenionym źródłem informacji. Do form współpracy

---

⁴ IPN BU 2602/10250, *Teczka nr 189/ 73...*, k. 211.

⁵ Ibidem, k. 213.

⁶ Ibidem, k. 215.

⁷ Na czele Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR (GRU) w 1973 roku stał Szef Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR – był nim gen. armii Piotr I. Iwaszutin (równocześnie pełnił on funkcję zastępcy szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR). Niżej w hierarchii znajdował się zastępca szefa Służby Informacyjnej Głównego Zarządu Wywiadowczego Armii Radzieckiej – gen. mjr G. Michajłow. Szef Zarządu Rozpoznania Wojskowego Głównego Zarządu Wywiadowczego Armii Radzieckiej – gen. K. Tkaczenko. Szefem Zarządu Rozpoznania Radioelektronicznego Głównego Zarządu Wywiadowczego Armii Radzieckiej – gen. mjr P. Sznyriow, Szef Oddziału ds. Koordynacji Głównego Zarządu Wywiadowczego – kpt. pierwszej rangi I. Amosow. Dane na podstawie: IPN BU 2602/10256, *Współpraca z Zarządkiem Wywiadowczym Związku Radzieckiego, Sprawa prowadzona przez Oddział*

wywiadowczej realizowanej pomiędzy wywiadem PRL, a GRU należały spotkania robocze, konsultacje, współpraca na linii attachatów wojskowych, wymiana materiałów wywiadowczych, koordynacja w zakresie wymiany danych⁸.

Wywiad wojskowy PRL na prośbę *towarzyszy radzieckich* przysyłał do Moskwy informacje odnoszące się do sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych, w tym także dane pochodzące z Wietnamu. Dla przykładu w 1975 roku przekazano regulaminy i instrukcje dotyczące różnych rodzajów sił zbrojnych USA⁹. Wywiad PRL na prośbę / polecenie ZSRR wysyłał kopię¹⁰ pozyskanych regulaminów, informatorów, instrukcji, skryptów oraz materiałów niejawnych.

Przekazywanie informacji następowało także na linii attachatów. Attachaty ZSRR i PRL w Hanoi współpracowały dość prężnie w tym zakresie. Dostępne źródła nie precyzują tego, jakie informacje, notatki były przekazywane. Nie ulega jednak wątpliwości, że taka wymiana miała miejsce. Wartym podkreślenia jest to, że attachat PRL w Hanoi otrzymywał informacje od rezydentury wywiadowczej *Palma* działającej na terenach Wietnamu Południowego. Tego typu informacje były pozyskiwane przez wywiad wojskowy ZSRR.

Strona polska oczekiwała obopólnej wymiany informacji w związku z tym przysyłała wykazy materiałów informacyjnych proponowanych do wymiany¹¹. Każda z pozycji posiadała własną sygnaturę, oraz rok wydania i pozyskania dokumentów. Te informacje, które znalazły się w kręgach zainteresowania Moskwy, zakreślano. Dla przykładu na 35 regulaminów oraz informatorów ZSRR domagał się przesłania 12 materiałów informacyjnych. W tym zakresie *nasza współpraca jest realizowana pomyślnie, przynosi*

Organizacyjno – Szkoleniowy, Sprawozdanie z oficjalnej wizyty Szefa Głównego Zarządu Wywiadowczego-Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego wraz z grupą wraz z grupą współpracowników w Warszawie od 28 – 31 sierpnia 1973 roku, k. 250.

⁸ IPN BU 2602/10250, Teczka nr 189/ 73..., k. 255.

⁹ Były to: *The Field Artillery Searchlight Battery* (Fm 6 – 115 pochodzące z 1970 roku), *Attack Helicopter Gunnery* (Fm 1 – 40 z 1969 roku), *Traffic Control Studies* (Fm 19 – 21 z 1973 roku), *The Field Army Support Command* (Fm 54 – 3 z 1973 roku), *Maneuver Control* (Fm 105- 5 z 1973 roku), *Guided Missiles Fundamentals* (AFM 52 – 31 z 1972 roku), *Artillery and Naval Gunfire Reference* z 1973 roku, *Study Reference Manual for the Light Weapons Infantryman*, *Infantry Commander's Handbook Volume I Garrison Operation*, *Air Defence Artillery* z 1973 roku, *Infantry Company Commander's Handbook Volume II*; *Field Operations*, *Logistic Handbook*, *Land Operations Volume IV – Nuclear Operation*: IPN BU 2602/11138, Teczka nr 048/75, Korespondencja dotycząca współpracy między zarządami wywiadowczymi Sił Zbrojnych PRL i Armii Radzieckiej dot. między innymi realizacji wspólnych przedsięwzięć realizowanych w ramach UW, przysyłania materiałów, wymiany informacji, teksty wykładów wspólnych konferencji, k. 9.

¹⁰ Patrz: IPN BU 2602/ 11943, Teczka nr 0120 / 75, Materiały z 1975 roku dotyczące współpracy i wymiany informacji między Zarządem II Sztabu Generalnego a Zarząd Wywiadowczym Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, Wykaz regulaminów państw zachodnich proponowanych do wymiany zebranych od 1.1973 roku do 31.03.1974, k. 54.

¹¹ IPN BU 2602/ 11943, Teczka nr 0120 / 75..., Wykaz regulaminów państw zachodnich proponowanych do wymiany zebranych od 1.1973 roku do 31.03.1974, k. 54.

widoczne efekty. Jesteśmy zdania, że należy ją nadal realizować zgodnie z opracowywanym planem¹²

Poddana analizie baza źródłowa nie pozwala na wysnucie wniosków co do tego, jakie informacje stanowiły (jeśli to miało miejsce) kartę przetargową dla wywiadu PRL. Pewne jest to, że Moskwa niejednokrotnie zwracała się do strony polskiej o tego typu dokumenty. Pod koniec lat 60 przekazywano *przyjaciółom ze wschodniej granicy* takie wydawnictwa jak „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, który do dzisiaj stanowi nieocenione źródło na temat II wojny indochińskiej, w szczególności w odniesieniu do sił amerykańskich i sajgońskich. W każdym numerze znajdował się dział dotyczący zagadnień wojny w Wietnamie, w którym umieszczano przekłady z języka angielskiego i francuskiego pozyskanych artykułów, pochodzących nie tylko z Azji Południowo – Wschodniej.

W ramach wielowymiarowej współpracy wywiadów wojskowych PRL i ZSRR mieściło się przede wszystkim *śledzenie potencjału militarnego przeciwnika*¹³, *uściślenie codziennej wymiany informacji*¹⁴ *bieżących komunikatów przez ośrodki informacyjne zarządu wywiadowczego i uznanie celowości częstych, bezpośrednich kontaktów, telefonicznych szefów tych ośrodków, a w razie potrzeby szefów służb informacyjnych*¹⁵. Dane miały być przekazywane dwa razy w roku w formie oryginałów lub kopii. Stanowisko Moskwy w tym zakresie było jasne: *wywiad wojskowy państw układu warszawskiego powinien być zdolny do wiarygodnego i terminowego meldowania o planach i zamiarach państw imperialnych oraz o możliwości wybuchu lokalnych konfliktów wojennych w różnych regionach świata*¹⁶.

Zarządy wywiadowcze poszczególnych państw współdziałające w ramach *Układu Warszawskiego*¹⁷ dążyły do ciągłego doskonalenia pracy operacyjnej, poszerzenia zakresu zdobywania uzbrojenia, sprzętu, techniki wojskowej, planów mobilizacyjnych. Spotkania i konsultacje oscylowały wokół tak istotnych zagadnień jak wywiad strategiczny, służby informacyjne, rozpoznanie¹⁸ ogólnowojskowe i radioelektroniczne.

---

¹² IPN BU 2602/11943, *Teczka nr 0120/75...*, Notatka Dotycząca stanu współpracy między służbami rozpoznania radioelektronicznego zarządów wywiadowczych państw Układu Warszawskiego, wniosków w sprawie jej dalszego doskonalenia oraz nowych zadań, k. 32.

¹³ IPN BU 2602/10250, *Teczka nr 189/73...*, k. 217.

¹⁴ Więcej na temat przekazywanych materiałów informacyjnych w ZSRR: IPN BU 2602/11941, *Teczka nr 0130/74, Pisma przewodnie, protokoły zdawczo – odbiorcze oraz potwierdzenia z lat 1972 – 1976 dotyczące przekazywania materiałów operacyjnych do ZSRR*.

¹⁵ Ibidem, k. 221.

¹⁶ Ibidem, k. 231.

¹⁷ IPN BU 2602/11150, *Teczka nr 041/75, Materiały dotyczące współpracy między zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego z 1975 roku, Sprawozdanie ze spotkania roboczego przedstawicieli zarządów wywiadowczych armii państw Układu Warszawskiego w dniach 28.07 – 2.08.1975 roku*, k. 107 – 115.

¹⁸ Więcej informacji na temat rozpoznania wojskowego, który stał się bardzo ważnym zagadnieniem w konsultacjach państw układu warszawskiego: IPN BU 2602/10275, *Teczka nr 41/75. Materiały dotyczące*

Relacje na linii wywiadu wojskowego PRL i GRU cechowały się *serdecznością*, co przejawiało się w organizacji spotkań w Warszawie, m.in. w 1973 roku¹⁹, w ramach których konkretyzowano zakres i formę współpracy. Według przedstawicieli delegacji uczestniczących w debatach działania wywiadu nie powinny zostać zawężone. Wręcz przeciwnie ZSRR i PRL oczekiwały rozszerzenia spektrum wymiany wywiadowczej, która w dotychczasowym zakresie była oceniona na poziomie bardzo dobrym. Według strony radzieckiej *wymiana doświadczeń i osiągnięć (...) była korzystna i pomocna w rozwiązywaniu problemów pracy wywiadowczej*²⁰. Na kanwie rozmów znajdował się konflikt w Indochinach *strona radziecka wyrażała przy tym duże zainteresowanie w uzyskaniu od strony polskiej informacji z obszaru Indochin do którego nie miała szerokiego dotarcia*²¹.

Na podstawie zebranych dokumentów nie można ustalić, od którego momentu i w jakim zakresie strona PRL przysyłała te informacje. Można przypuszczać, że już od 1954 roku, kiedy delegacja PRL uczestniczyła w pracach MKKiN. Można też wysunąć hipotezę, że intensyfikacja przesyłanych danych nastąpiła od 1964 roku kiedy nasilało się militarne zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w II wojnę indochińską. W 1973 roku w związku z powołaniem do życia MKKiN, w skład której oprócz PRL weszły Węgry, Moskwa zyskała dodatkowe źródło informacji. Wymiana doświadczeń w pracy wywiadowczej pomiędzy dwiema delegacjami²² zwiększała możliwości otrzymania interesujących Moskwę informacji, zgodnie z wyrażoną potrzebą (...) *pogłębienia współpracy w ramach MKKiN w Wietnamie Południowym*²³.

Warto zaznaczyć, iż współpraca polsko-węgierska na tej płaszczyźnie nie zawsze kształtowała się na odpowiednim poziomie: *w trakcie wymiany poglądów na dotychczasową*

---

współpracy między zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego w zakresie rozpoznania wojskowego, IPN BU 2602/10276, *Teczka nr 41/72, Materiały dotyczące współpracy między zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego w zakresie rozpoznania wojskowego za rok 1972*, IPN BU 2602/10277, *Teczka nr 41/73, Materiały dotyczące współpracy między zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego w zakresie rozpoznania wojskowego za rok 1973*, IPN BU 2692/10583, *Materiały w języku rosyjskim dotyczące współpracy z zarządami wywiadowczymi państw układu warszawskiego w zakresie rozpoznania wojskowego*.

¹⁹ IPN BU 2602/10256, *Współpraca z Zarządem Wywiadowczym...*, *Sprawozdanie z oficjalnej wizyty Szefa Głównego Zarządu Wywiadowczego- Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego wraz z grupą wraz z grupą współpracowników w Warszawie od 28 – 31 sierpnia 1973 roku, Program pobytu wypoczynkowego w Polsce gen. armii P. Iwaszutina, Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR, Szefa Głównego Zarządu Wywiadowczego i jego żony w dniach od 31 sierpnia do 11 września 1973 roku*, k. 271 – 274. *Program wizyty w Polsce delegacji Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRR w dniach 28 – 31 sierpnia 1973 roku*, k. 276 – 280.

²⁰ IPN BU 2602/10255, *Teczka nr 11/69, Współpraca z Zarządami Wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego*, k. 5.

²¹ Ibidem, k. 252.

²² Więcej na temat współpracy PRL, a Węgier podejmowanych w łonie MKKiN w Wietnamie w poprzednim rozdziale.

²³ IPN BU 2602/ 10250, *Teczka nr 189/ 73...*, k. 243.

współpracę w dziedzinie wywiadowczej, informacyjnej, rozpoznania wojskowego gen. Szarkezei wspominał, że na skutek krótkiego pełnienia obowiązków Szefa Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego WP przez płk. Szczepaniaka kontakty między naszymi zarządami uległy pewnemu rozluźnieniu²⁴. Jednocześnie w swym wystąpieniu generał postulował ściślejszą współpracę, która przyniosłaby korzyści zarówno dla jednej i drugiej strony.

Według danych zaprezentowanych na konferencji w Budapeszcie przez gen. P. I. Iwaszutina (...) w pierwszej połowie 1973 roku liczba wymienionych dokumentów i opracowań uległa podwojeniu w porównaniu do analogicznego okresu w 1972 roku²⁵, co pokazuje na rozszerzenie współpracy pomiędzy zarządami wywiadowczymi państw Układu Warszawskiego.

Wywiad wojskowy PRL nie przysyłał do Moskwy wszystkich pozyskanych danych. Starał się również uzyskiwać z Moskwy interesujące go informacje. Dużym nadużyciem byłoby postrzeganie Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego jako całkowicie podporządkowanego Moskwie. Nie ulega jednak wątpliwości, że pewne formy nacisku zmuszały polskich dowódców do przychylnego wobec *prośb Moskwy* stanowiska.

Reasumując, można stwierdzić, że zarządy wywiadowcze państw Układu Warszawskiego były zobligowane przez Moskwę do wymiany doświadczeń i poglądów. Dane pozyskiwane na wietnamskim teatrze działań poprzez oficerów PRL rozlokowanych w strukturach oficjalnych MKNiK, a następnie w MKKiN, tajnej rezydenturze *Palma* oraz attachacie wojskowym Ambasady PRL w Hanoi. zgodnie z *prośbami* wystosowywanymi przez GRU były przysyłane do Moskwy. Współpraca pomiędzy wywiadami nie miała charakteru nieograniczonego. Ostatecznie decyzje czy przesłać kopię dokumentów do Moskwy podejmował Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, który oceniał wartość przekazywanych danych. Od strony przeciwnej oczekiwał podjęcia analogicznych kroków. Na podstawie zgromadzonego materiału źródłowego nie jest możliwe ustalenie zakresu przesyłanych przez ZSRR danych wywiadowczych stronie polskiej.

---

²⁴ Ibidem, k. 243 – 244.

²⁵ IPN BU 2602/10256, *Współpraca z Zarządem Wywiadowczym Związku Radzieckiego...*, Sprawozdanie z oficjalnej wizyty Szefa Głównego Zarządu Wywiadowczego- Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Związku Radzieckiego wraz z grupą wraz z grupą współpracowników w Warszawie od 28 – 31 sierpnia 1973 roku, k. 254.

Zakończenie

W świetle badań przeprowadzonych na temat działalności wywiadu wojskowego PRL podczas wojny wietnamskiej w latach 1965-1975 można przedstawić kilka zasadniczych wniosków i spostrzeżeń. Zarząd II Sztabu Generalnego WP wykorzystał uczestnictwo PRL w międzynarodowych komisjach pokojowych w Wietnamie do prowadzenia działań wywiadowczych, których głównym celem były Stany Zjednoczone, zaangażowane militarnie po stronie Wietnamu Południowego. Kontekst polityczny przedsięwzięcia określała przynależność PRL do bloku wschodniego i prowadzenie polityki zagranicznej zgodnej z linią Kremla. ZSRR, PRL i pozostałe kraje satelickie Moskwy postrzegały Stany Zjednoczone jako głównego wroga, o którym należało pozyskać jak najwięcej informacji, przede wszystkim wojskowych. W kwestii wietnamskiej polityka władz PRL, podobnie jak pozostałych państw bloku wschodniego, polegała na udzielaniu wszechstronnej pomocy DRW oraz popieraniu działań wietnamskich komunistów dążących do przyłączenia Wietnamu Południowego i utworzenia socjalistycznego państwa.

Dla skutecznego realizowania zadań wywiadowczych, nie tylko w odniesieniu do wietnamskiego teatru działań, Zarząd II Sztabu Generalnego od lat 60 XX w. podejmował reformy mające na celu rozszerzenie zakresu operacyjnego i zapewnienie odpowiedniego poziomu profesjonalizacji kadr. Remedium na nieefektywność dotychczasowych działań wywiadowczych miało stanowić oparcie całej struktury wywiadu wojskowego PRL na czterech pionach: Operacyjnym, Informacyjnym, Rozpoznania Wojskowego i Komórek Zabezpieczających. Lata 60 i początek lat 70 były dla Zarządu II Sztabu Generalnego WP okresem permanentnych przeobrażeń strukturalnych i organizacyjnych, co przełożyło się na zwiększenie efektywności wywiadowczej, także w Wietnamie.

Wywiad na wietnamskim teatrze działań operacyjnych został zorganizowany w pionie wojskowym delegacji PRL w MKNiK a następnie w MKKiN w latach 1973-1975. W ramach misji oficerowie byli zobligowani do wykonywania zadań oficjalnych, związanych z działaniami mandatowymi komisji, konkretyzowanymi przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Oprócz tego do zakresu ich działalności należały misje nieoficjalne, wywiadowcze, zlecane przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP. Ponadto, dla zwiększenia efektywności działań wywiadowczych, utworzono rezydenturę *Palma* w Wietnamie Południowym w 1973 r.

Należy podkreślić, że kierownictwo służb wywiadowczych PRL od samego początku podchodziło bardzo odpowiedzialnie do działań w Azji Południowo-Wschodniej, czego

odzwierciedleniem było powołanie i funkcjonowanie *Jednostki nr 2000*. W jej zakresie kompetencyjnym mieściła się selekcja i szkolenie potencjalnych kandydatów do pracy w misjach zagranicznych, w tym także oficerów wysyłanych do Wietnamu. Musiały to być osoby zdrowe, o budzącym zaufanie *kręgosłupie komunistycznym*, wywodzące się z odpowiednich środowisk. Ponadto, bardzo ważnym elementem świadczącym o ich przydatności do pracy operacyjnej, była znajomość języków obcych. Pomimo jasno sprecyzowanych wytycznych, na wietnamski teatr działań trafiali oficerowie i podoficerowie nie władający w stopniu komunikatywnym ani językiem angielskim ani francuskim. Słabość lingwistyczna powodowała stale zwiększające się zapotrzebowanie na tłumaczy, co dla poszczególnych komórek wywiadowczych wiązało się z dodatkowymi kosztami. Tłumacze dość często nie orientowali się w sytuacji międzynarodowej, nie znali także fachowego języka militarnego. Wszystko to wpływało niekorzystnie na możliwości wywiadowcze pionu wojskowego delegacji PRL w MKNiK, a następnie w MKKiN.

Do zadań, jakie stawiano przed oficerami wywiadu PRL skierowanymi na wietnamski teatr operacyjny, należało przede wszystkim gromadzenie danych dotyczących sił powietrznych, lądowych i morskich Stanów Zjednoczonych, stosowanej przez nich strategii i taktyki, a także parametrów technicznych wykorzystywanego sprzętu i uzbrojenia. Szczególnie cenne okazały się pozyskane przez oficerów PRL różne rodzaje broni i amunicji, regulaminy, instrukcje a także sprzęt wojenny oraz medyczny, który pakowano w skrzynie i wysyłano do Centrali w Warszawie.

Oficerowie PRL dokonywali także rozpracowywania oficerów i żołnierzy armii USA, m.in. polskiego pochodzenia, oraz agentów amerykańskich służb specjalnych w Wietnamie Południowym. Starali się utrzymywać ze źródłami osobowymi jak najdłuższe kontakty, aby uzyskać od nich interesujące dane. W zakresie wypełnianych zadań mieściły się również próby werbowania poszczególnych pracowników amerykańskiej ambasady i konsulatu w Wietnamie Południowym. W większości przypadków podejmowane akcje okazywały się nieskuteczne. Bardzo często nawiązane przez oficerów wywiadu kontakty urywały się w wyniku przeniesienia rozpracowywanej osoby w inny rejon wietnamskiego teatru działań albo z powodu jej powrotu do kraju. Ponadto nawiązywanie przez polskich oficerów tego typu relacji było bardzo niebezpieczne, mogło przyczynić się do ich dekonspiracji. Należało więc prowadzić w taki sposób grę wywiadowczą, aby dana osoba nie zorientowała się, że jest obiektem rozpracowywania tajnych służb.

Istotną rolę procesie wywiadowczym podczas wojny wietnamskiej w omawianym okresie odgrywał Attachat Wojskowy przy Ambasadzie PRL w Hanoi, który powstał w 1966

roku. Zarówno podczas działalności MKNiK, jak i MKKiN pozyskiwał informacje współpracując z pionem wojskowym delegacji polskiej, a także z Attachatem Wojskowym ZSRR. Miał także możliwość zapoznania się z danymi sił północnowietnamskich, co było niezwykle utrudnione dla wojskowych działających w Wietnamie Południowym

Komitet Partyjny Zarządu II Sztabu Generalnego, realizujący wytyczne Wydziału Zagranicznego KC PZPR, stanowił ideologiczną nadbudowę w procesie wywiadowczym na wietnamskim teatrze działań operacyjnych. Komitety Polityczne w pionie wojskowym delegacji PRL w komisjach międzynarodowych kierowały się wytycznymi PZPR, a w ich ramach funkcjonowały Podstawowe Organizacje Partyjne. Działania tych komórek miały na celu kształtowanie zgodnej z linią partii atmosfery wśród oficerów i podoficerów wywiadu. Miało to, jak zakładano, przekładać się pozytywnie na efektywność realizacji zadań.

Działania wywiadowcze prowadzone przez oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego w większości przypadków były prowadzone w sposób profesjonalny. Żołnierze zdawali sobie sprawę, jak ważne w trakcie realizacji zadań jest zapewnienie odpowiedniego poziomu konspiracji. W strukturach wywiadu wojskowego PRL dochodziło jednak do sytuacji i zachowań nieprofesjonalnych. Najczęściej były one związane z nadużywaniem alkoholu. W pionie wojskowym delegacji PRL w komisjach międzynarodowych zdarzały się jednostki, które nie nadawały się do tego typu zadań, a ich poczynania narażały na dekonspirację. Podkreślić jednak należy, że oprócz drobnych jednostkowych ekscesów związanych z niewłaściwym zachowaniem, do Wietnamu trafiali ludzie wyszkoleni, cechujący się odpowiednim wykształceniem, a także mający doświadczenie wojskowe i wywiadowcze z okresu wcześniejszego.

Podejmowane przez oficerów PRL działania wywiadowcze miały ograniczony zasięg, co wiązało się z kilkoma czynnikami. Sytuacja polityczno – militarna w Azji Południowo – Wschodniej była napięta, polskich oficerów władze w Sajgonie uważały za marionetki Moskwy i popleczników wietnamskich komunistów. Byli objęci permanentną inwigilacją przez władze sajgońskie i żołnierzy amerykańskich. Poważnym ograniczeniem było wprowadzenie przez władze południowowietnamskie godziny policyjnej. Wszystko to stawało się dużym utrudnieniem dla pozyskiwania danych.

Oficerowie Zarządu II Sztabu Generalnego WP realizowali zadania wywiadowcze w ekstremalnych warunkach klimatycznych Azji Południowo – Wschodniej. Byli narażeni na patogeny, które wywoływały różnego rodzaju choroby tropikalne. Funkcjonowali w trudnych warunkach mieszkalnych, niezwykle uciążliwy był częsty brak wody, zawodziło oświetlenie

elektryczne, występował deficyt klimatyzatorów i lodówek. Stołówki, z których korzystali, były w fatalnym stanie sanitarnym.

Wietnam dla jednych oficerów PRL stał się niezwykłą lekcją pokory, dla innych miejscem, gdzie mogli się sprawdzić i nabyć nowe umiejętności. Służba w Wietnamie była dobrze wynagradzana w porównaniu z poborami oficerów otrzymywanymi w kraju. Po powrocie do kraju, zgromadzone oszczędności pozwalały spełnić marzenia związane np. z kupnem pożądanego auta. Poprawa stanu majątkowego była dość częstym motywem ubiegania się oficerów Zarządu II Sztabu Generalnego o udział w misjach pokojowych.

Jeśli za punkt odniesienia przyjmiemy warunki, w jakich oficerowie PRL musieli je realizować i wynikające z tego ograniczenia, należałoby ocenić ich aktywność wywiadowczą na poziomie dobrym. Większość z materiałów informacyjnych przesyłanych do Centrali w Warszawie zostało określonych jako przydatne i wartościowe. Podobnie było z pozyskaną bronią i amerykańskim sprzętem wojennym.

Od 1973 roku oficerowie PRL kontaktowali z węgierskimi oficerami wywiadu stanowiącymi pion wojskowy przedstawicielstwa Węgierskiej Republiki Ludowej w MKKiN. Węgrzy podobnie jak Polacy utworzyli rezydenturę i zbierali materiały wywiadowcze. Dochodziło do wymiany informacji i materiałów, ale polscy oficerowie zdawali sobie sprawę z tego, że mogą to czynić w ograniczonym zakresie. Tym bardziej było to zasadne, że strona węgierska nie wywiązywała się należycie ze spoczywających na niej obowiązkach. Nie inaczej wyglądała współpraca wywiadowcza w z przedstawicielami TRR RWP, którzy domagali się od oficerów PRL blokowania prac MKKiN. Strona polska liczyła na współpracę ale nie godziła się bezkrytycznie na wykonywanie zadań zleczanych przez przedstawicieli TRR RWP i DRW bowiem groziło to dekonspiracją.

Informacje zbierane przez wywiad wojskowy PRL podczas wojny wietnamskiej znajdowały się w zakresie zainteresowania wywiadu wojskowego GRU. Zarząd II Sztabu Generalnego WP na *prośbę* wystosowywaną przez GRU przekazywał kopie lub oryginały dokumentów pozyskiwanych przez polskich oficerów. Dostępny materiał źródłowy nie daje podstaw do określenia, od którego momentu i w jakim zakresie owe dane były przekazywane stronie radzieckiej. Można wysunąć hipotezę, że intensyfikacja przesyłanych informacji nastąpiła od 1964 roku, kiedy nasilało się militarne zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w II wojnę indochińską. PRL znajdując się w sowieckiej strefie wpływów była zobligowana do udostępniania informacji wywiadowczych. Wydaje się jednak, że nie wszystkie dane, którymi dysponował II Zarząd Sztabu Generalnego WP, przekazywano do Moskwy.

Zarządy wywiadowcze państw *demokracji ludowej* dokonywały okresowej wymiany doświadczeń podczas spotkań konsultacyjnych pod przewodnictwem kierownictwa GRU. W 1973 roku jednym z poruszanych zagadnień była działalność wywiadowcza oficerów polskich i węgierskich dotycząca Stanów Zjednoczonych na wietnamskim teatrze działań operacyjnych.

Należy zaznaczyć, że Wietnam nie stanowił głównego kierunku zainteresowania wojskowych służb wywiadowczych PRL (były nim państwa NATO), ale odgrywał rolę priorytetową pośród innych państw w Azji Południowo – Wschodniej, co ukazują dane w poniższej tabeli, dotyczące ilościowego zaangażowania oficerów, chorążych i podoficerów na tych terenach od 1954 roku do 1973 roku.

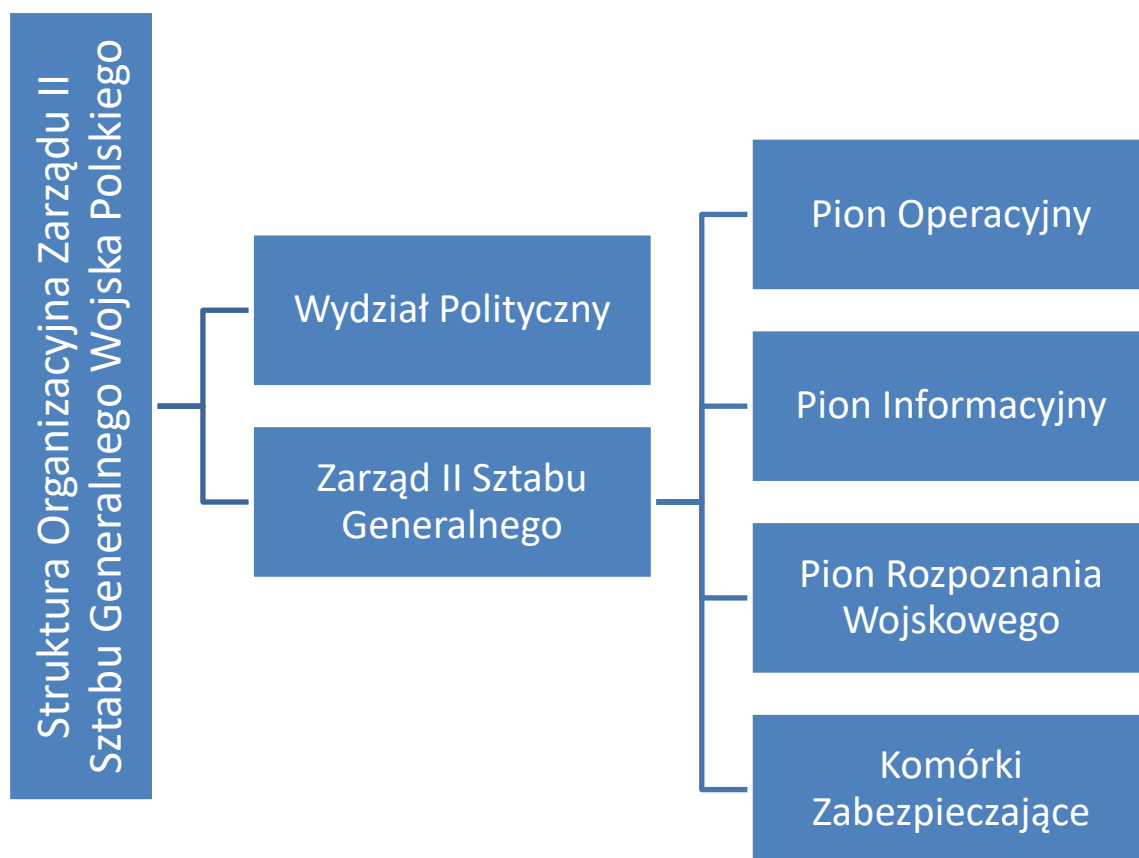
Państwo	Generalów	Oficerów	Chorążych	Podoficerów	Razem
Wietnam	4	962	19	99	1084
Laos	-	171	1	10	182
Kambodża	-	51	-	-	51
Korea	18	372	12	21	123
Ogółem	22	1556	32	130	1740

Zestawienie ilościowe kadry PRL uczestniczącej w międzynarodowych komisjach w Laosie, Kambodży, Korei, Wietnamie od 1954 roku do 1973 roku.

Źródło: IPN BU 2602/ 16299, Teczka 099/77. Sprawy szkoleniowe i kandydatów, k. 19.

Porównując dane zaprezentowane w tabeli można stwierdzić, że największy wkład w działania wywiadowcze w Wietnamie wnieśli oficerowie PRL, których od 1954 roku było 962, następnie podoficerowie w liczbie 99, 4 generałów i zaledwie 19 chorążych. Łącznie dawało to liczbę 1084 wojskowych i stanowiło przejaw największego zaangażowania ze wszystkich komisji pokojowych działających z Azji Południowo-Wschodniej (w Kambodży, Korei, Laosie). Oficerowie PRL stanowili w tym czasie nieodłączną część krajobrazu polityczno – militarnego Wietnamu.

Schematy

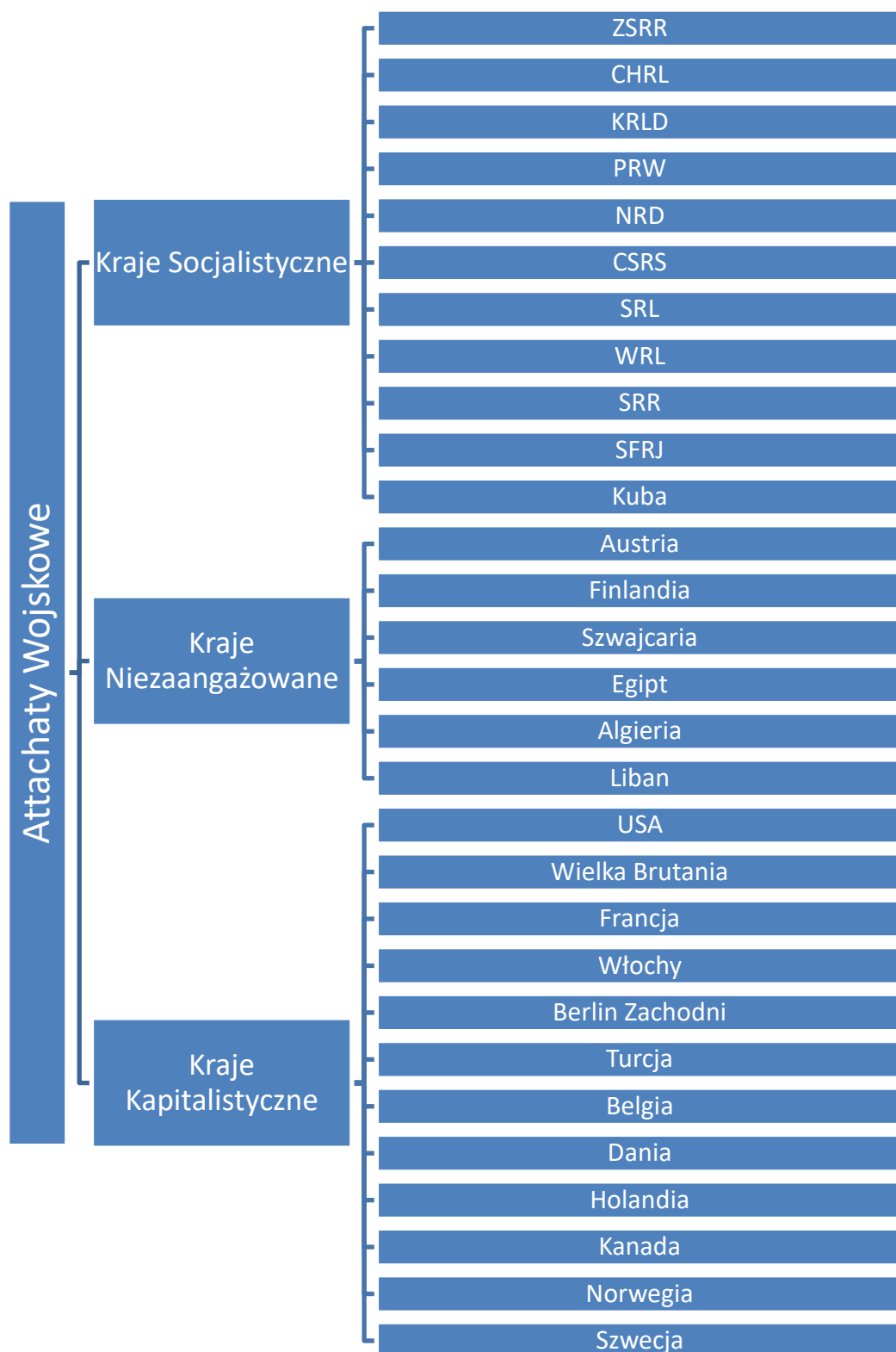

Schemat struktury organizacyjnej Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w 1971 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, Teczka nr 26/72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego, k. 107

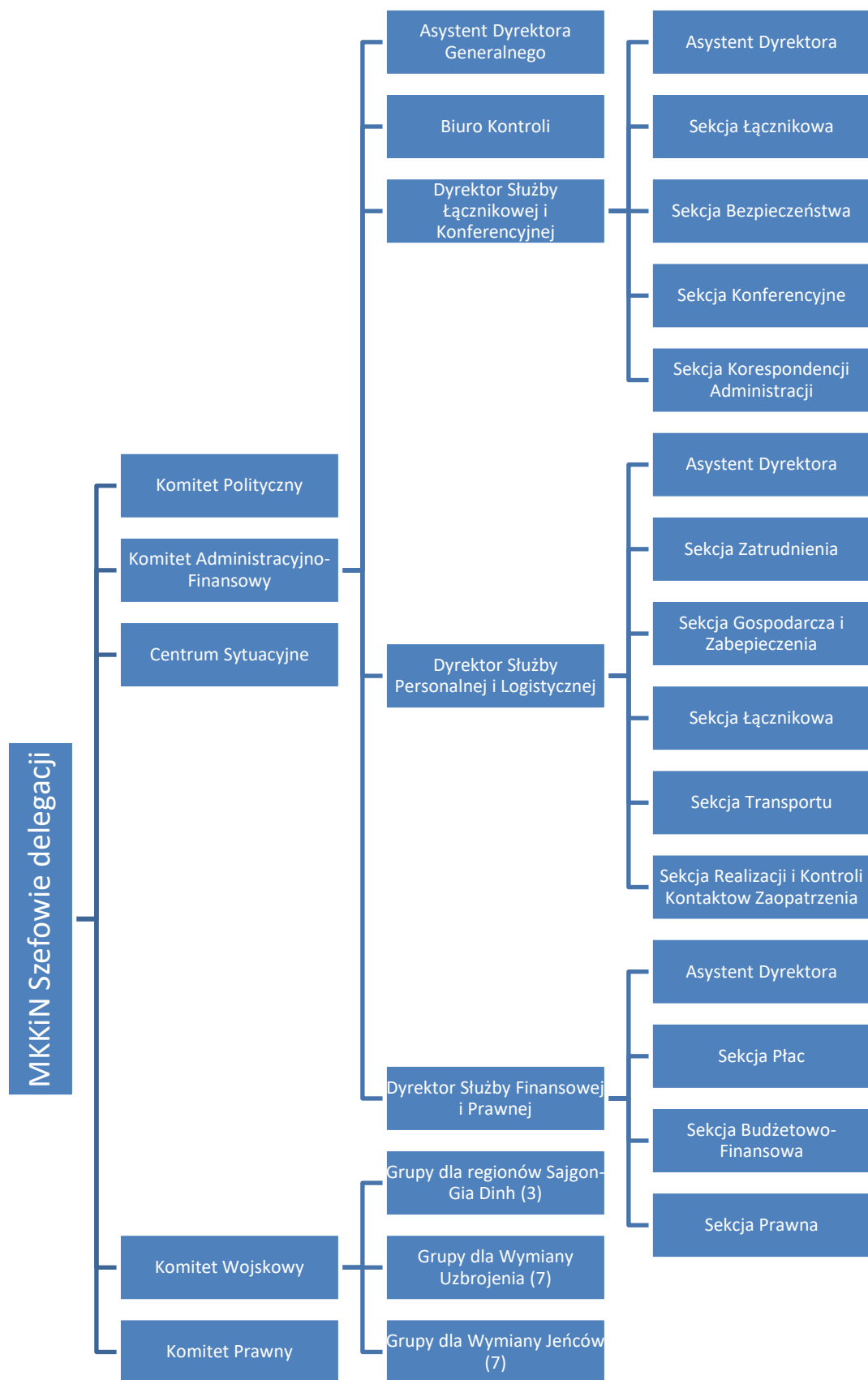

Jednostki podległe Zarządowi II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w 1971 roku
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego, k. 107.

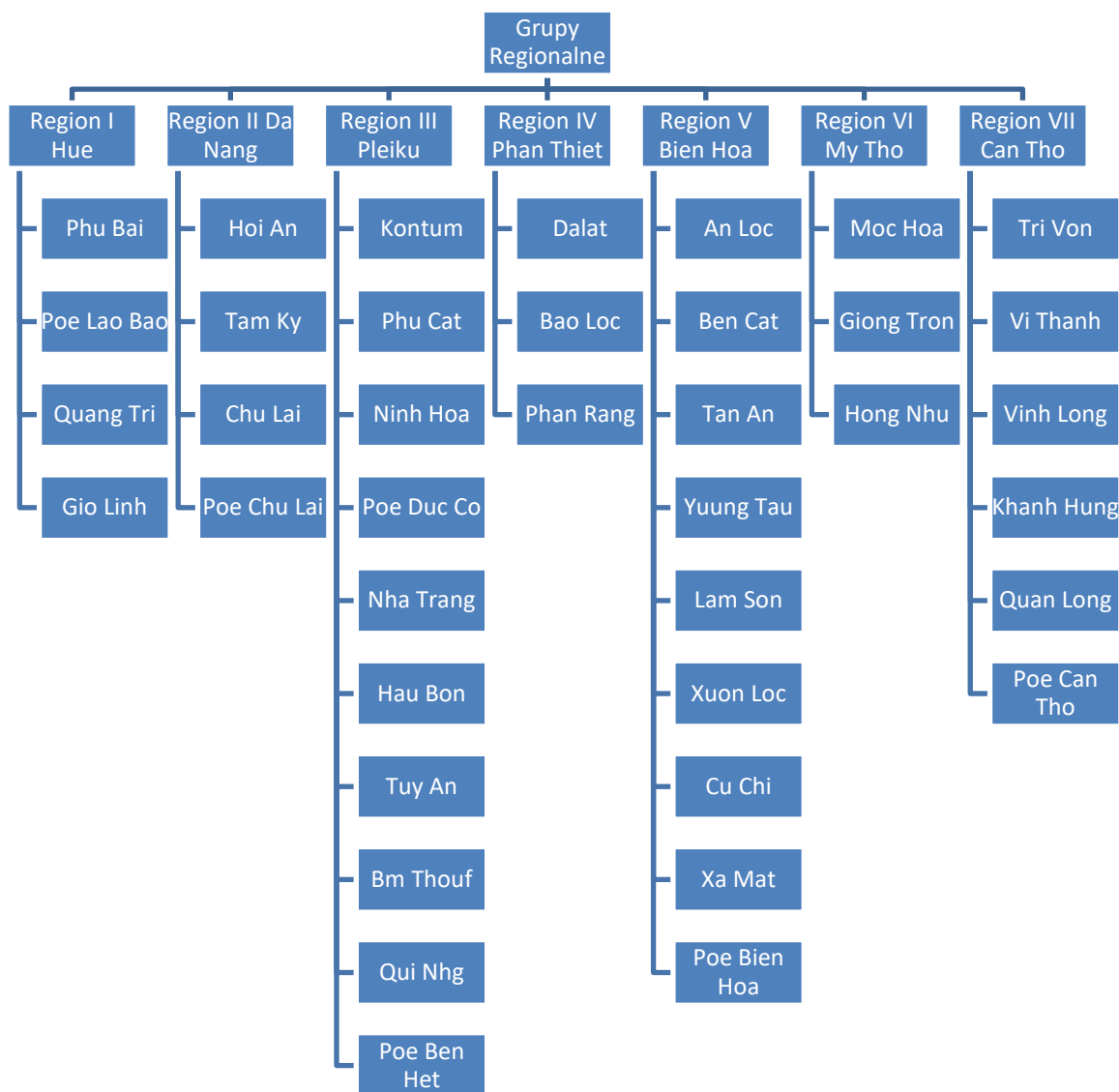

Attachaty Wojskowe w krajach kapitalistycznych , socjalistycznych, niezaangażowanych
(stan na 1971 rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, *Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego*, k. 107.

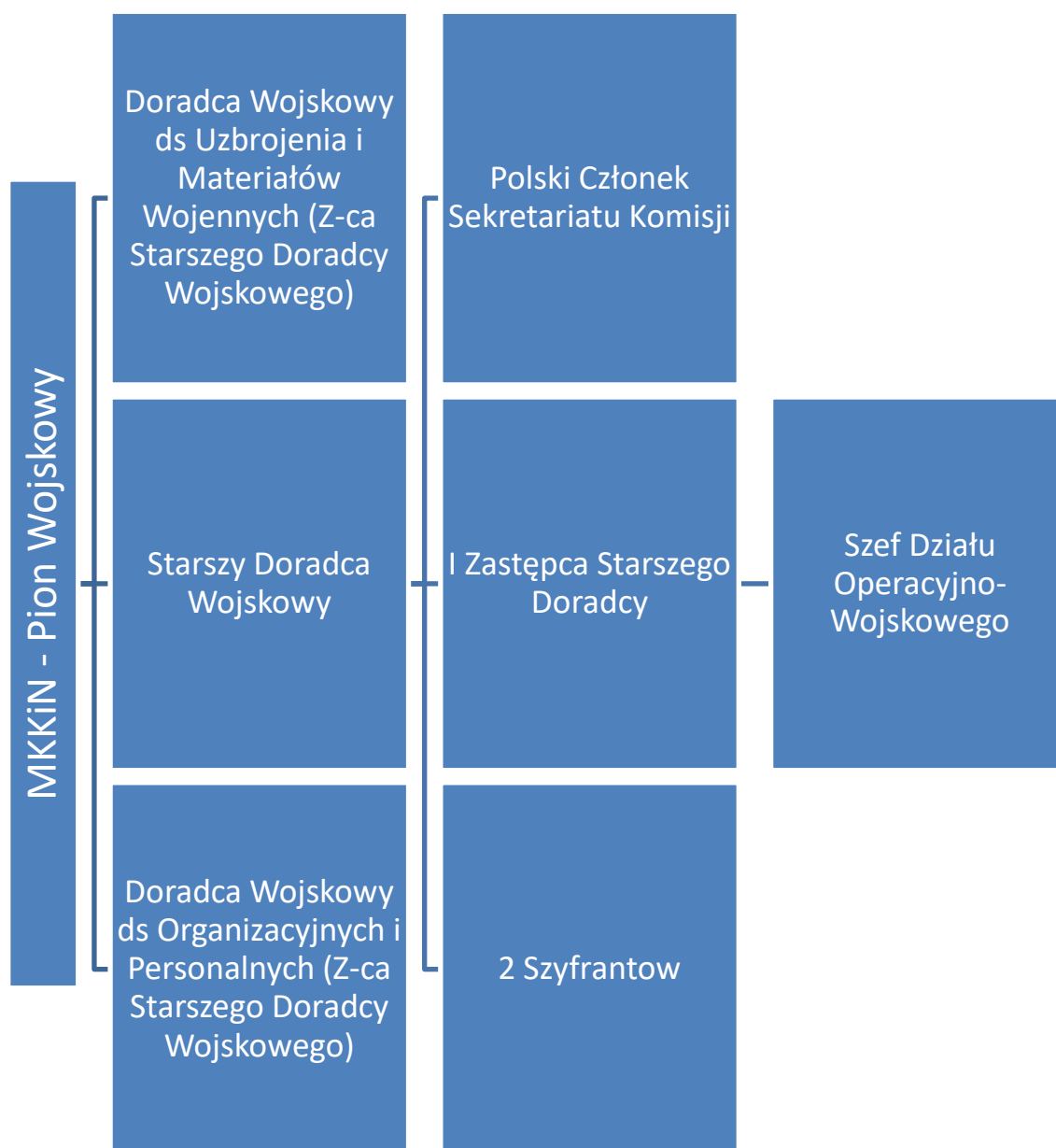

*Struktura Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie w 1973 roku.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego, k. 108.*

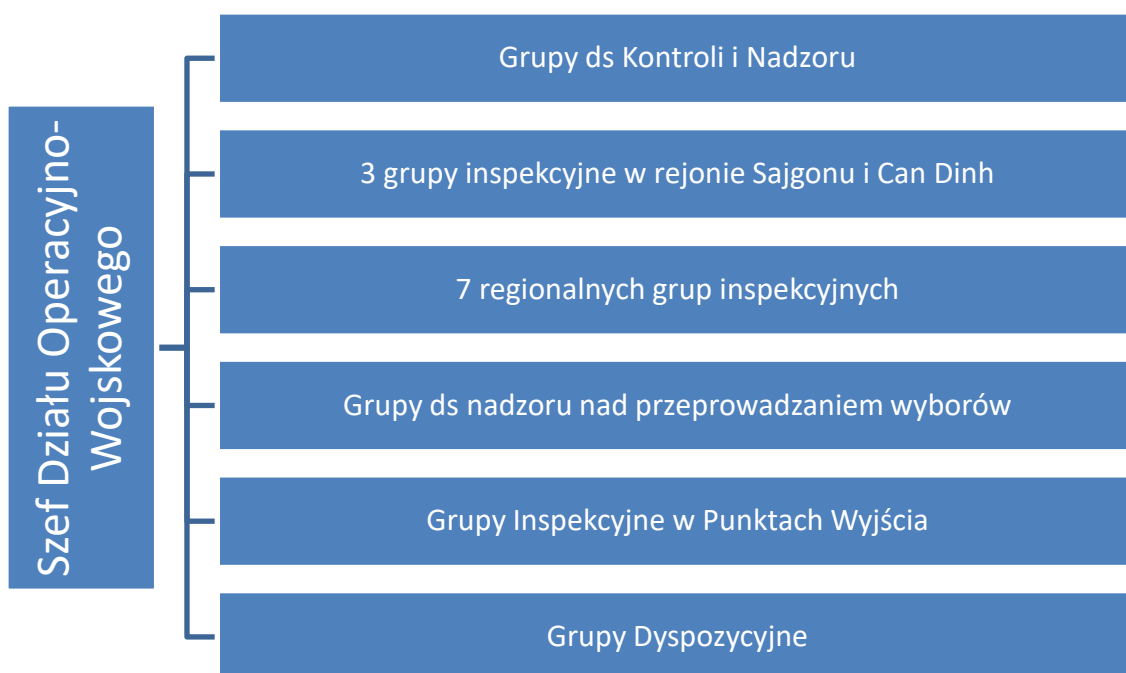
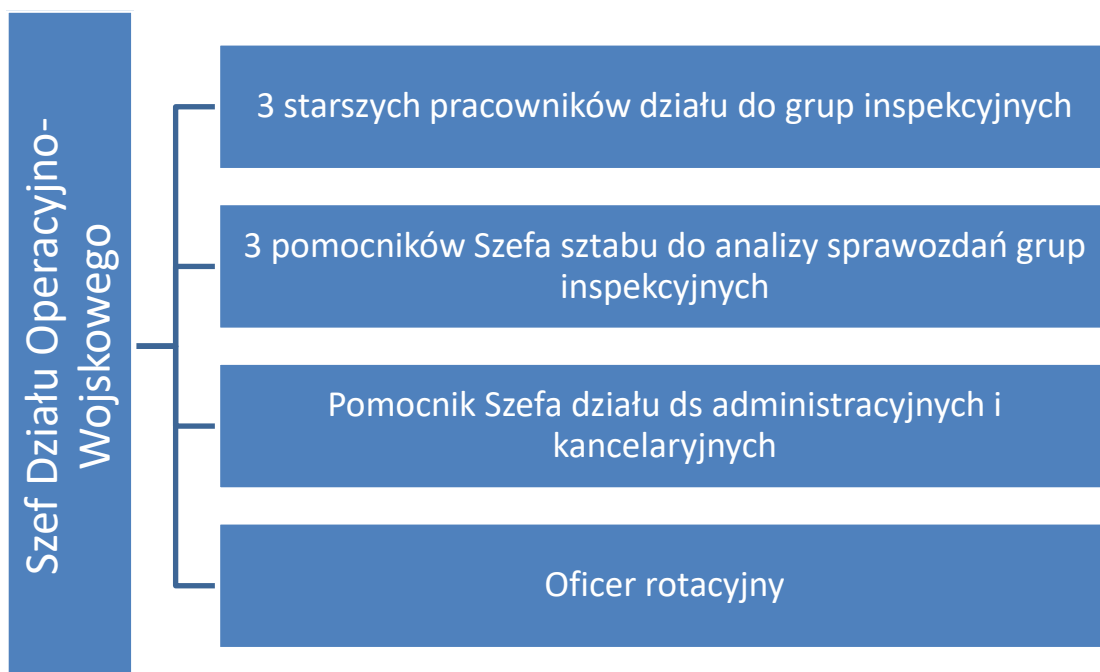
Grupy Regionalne (MKKiN) w których oficerowie polscy realizowali działania oficjalne i nieoficjalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego, k. 108.

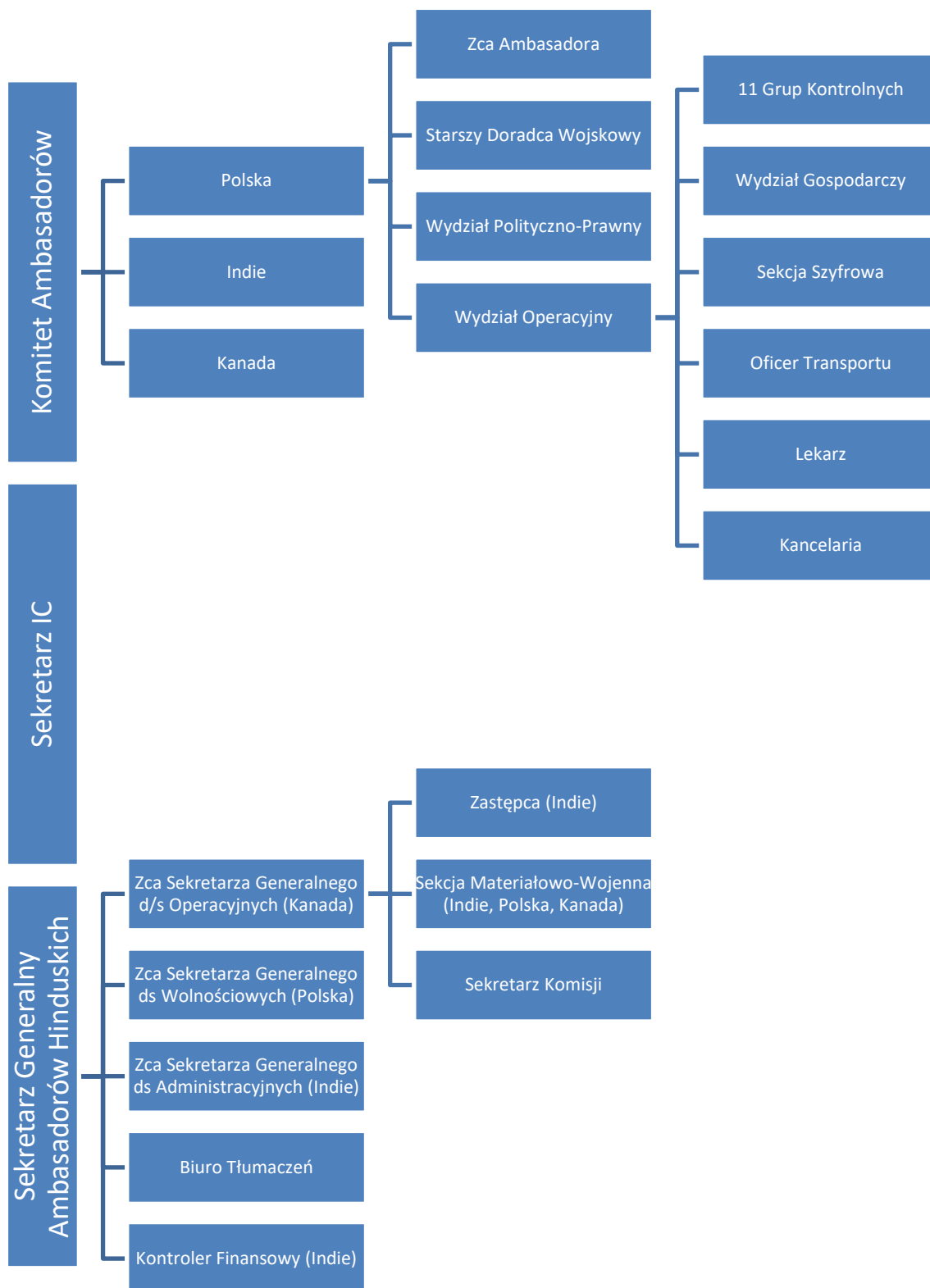
Pion wojskowy delegacji PRL do MKKiN w Wietnamie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, *Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego*, k. 109.

Pion wojskowy delegacji PRL do MKKiN w Wietnamie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: IPN BU 2602/10094, *Teczka nr 26/ 72, Sprawy organizacyjno – operacyjne Oddziału Organizacyjno – Szkoleniowego*, k. 109.

Organizacja Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie.
 Opracowanie własne na podstawie: IPNBU 2602/7881, Teczka nr 2. Materiały dotyczące
 Jednostki Wojskowej nr 2000, k. 67.

Bibliografia

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Zespół : Akta Wydziału Zagranicznego KC PZPR.

Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie

Zespół: Akta Departamentu II, Azja i Pacyfik.

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

Zespół: Akta Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w Warszawie [1945] 1951 – 1990.

Publikacje dokumentów

MACV Commanmd History, Annex K, 1972 – 1973.

Pike D., *The Viet - Cong Strategy of Terror*, Waszyngton 1970.

Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1958, pod red. D. Jarosz, M. Pasztor, Warszawa 2011.

Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1959, pod red. P. Długołęcki, Warszawa 2011.

Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1973, pod red. P. M. Majewski, Warszawa 2006.

Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1974, pod red. A. Kochanowski, M. Morzycki – Markowski, Warszawa 2007. *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1975*, pod red. P. Długołęcki, Warszawa 2010.

Study Of The Massacre; Communist Political Executions At Hue In The 1968 Tet Offensive, A Documented Report. Hue Masacre 1968-1998.

Wspomnienia

Dęga Cz., *W pokojowej misji*, Warszawa 1977.

Operacja Rolling Thunder w wybranych relacjach polskiego attaché wojskowego w Hanoi podpułkownika dyplomowanego Jana Kurniewicza [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom III, Zabrze – Tarnowskie Góry, 2016, s. 30 – 54.

Śledź S., *Po obu stronach rzeki Ben Hai, Wietnam – Strefa zdemilitaryzowana na 17 równoleżniku*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238) 2011, s. 127 – 134.

Zasadniński J., *Wspomnienia członka polskiej delegacji w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie w latach 1967 – 1968 roku*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238), Warszawa 2011, s. 135 – 162.

Opracowania i artykuły

Allgood F. E., *Ewakuacja rannych z pola walki*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (65), styczeń - luty, Warszawa 1969, s. 112 – 117.

Arnold J., *Ofensywa Tet 1968*, Poznań 2009.

Battreall R.R., *Wojska pancerne w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53), styczeń – luty, Warszawa 1968, s. 33 – 40.

Benken P., *Bitwa o Hue - najbardziej zacięte starcie Ofensywy Tet* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, Zabrze -Tarnowskie Góry 2016, s. 79 – 99.

Benken P., *Ofensywa Tet 1968 w dokumentach Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL w Hanoi w latach 1968 -1969*, [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, Oświęcim.

Benken P., *Ofensywa Tet 1968, Studium polityczno-militarne*, Szczecin 2014.

Benken P., *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010.

Benken P., *Ofensywa Wielkanocna 1972, kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.

Billington G. G., *The Battle of Dien Bien Phu: The French Empire Dies in Vietnam*, 10 December 2004.

Brien O., *The Attack On The American Embassy During Tet, 1968: Factors That Turned A Tactical Victory Into A Political Defeat*, Massachusetts, 1987.

Brigham R. K., *ARVN Life and Death in the South Vietnamese Army*, Kansas, 2006.

Brodecki B., *Dien Bien Phu 1954*, Warszawa 1998.

Brzeziński Z., *Plan gry, USA vs ZSRR*, Nowy York 1987.

Burton, L. J., *North Vietnam's Military Logistic System: Its Contribution To The War, 1961-1969*, Kansas, 1977.

Buttinger J., *Vietnam: A Dragon Embattled*, 2 vols, New York 1967.

Cenckiewicz S., *Atomowy Szpieg. Ryszard Kukliński i wojna wywiadów*, Warszawa 2014.

Cenckiewicz S., *O Ryszardzie Kuklińskim bliżej prawdy*, Warszawa 2014.

Cenckiewicz S., *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943 – 1991*, Warszawa 2011.

- Charlton R. G., *Zapiski z Wietnamu*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny” 4 (56) lipiec-sierpień, Warszawa 1967, s. 71-79.
- Charlton R. G., *Uzbrojenie i sprzęt amerykański w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (56) , lipiec – sierpień, Warszawa 1967, s. 80 – 92.
- Charlton R. G., *Zapiski z Wietnamu*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 4(56), lipiec-sierpień, Warszawa 1967.
- Chesnaux J., *Wietnam*, Warszawa 1957.
- Cockery K., *Navy Seals. Komando Foki*, przeł. W. Mrugalski, Poznań 2004.
- Collins J., *The Development and Training of the of South Vietnamese Army*, Washington 1975.
- Colwell B., *Działania sił morskich*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1 (53), maj – czerwiec, Warszawa 1967, s. 99 – 104.
- Correll J. T., *The Vietnam War Almanac*, „Air Force Magazine”, September 2004.
- Costa J., *Zaopatrywanie w wodę*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (65), styczeń – luty, Warszawa 1969, s. 118 – 120.
- Cutter A., *Rola i polityczna działalność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w strukturach Układu Warszawskiego* „Res Polticae”, t. IV, 2011, s. 119 – 142.
- de Villemarest P., *GRU. Sowiecki super wywiad 1918 – 1988*, przekład Maria Żukowska, Warszawa 1992.
- Ditchfield O. T., *Siły rzeczne w Deltie Mekongu*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), Warszawa 1969, s. 85 – 88.
- Ditchfield O. T., *Użycie pancernych oddziałów rozpoznawczych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2(66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 79 – 82.
- Dmochowski A., *Najdłuższa wojna, przed Ukrainą był Wietnam*, Warszawa 2014.
- Dmochowski A., *Wietnam 1962-1975, Wojna bez zwycięzców*, Warszawa 2003.
- Eifler Ch., *Problemy zabezpieczenia logistycznego w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1(65), styczeń – luty, Warszawa 1969, s. 103 – 111.
- Faerovik T., *Mao. Cesarstwo Cierpienia*, przeł. E. Partyga, Warszawa 2018.
- Fallaci O., *Working up to killing*, „Washington Monthly”, luty 1972.
- Famiglietti G., *Rola broni pancernej w wojnie w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 79 – 86.
- Fischer M., *Lotnictwo w osiąganiu celów strategicznych operacji militarnych*, Warszawa 2011.
- Franti M., *Wojna elektroniczna w konflikcie wietnamskim*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6 (64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 99 – 102.

- G. B., *Lotnictwo sił morskich Stanów Zjednoczonych w Azji Południowo – Wschodniej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, op. cit., s. 83 – 84.
- G. Z., *Taktyka działań lotnictwa amerykańskiego*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53), maj – czerwiec, op. cit., s. 68 – 79.
- Gaj K., Zuziak J., *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach pokojowych (1953-2011)*, „Przegląd Historyczno – Wojskowy” nr 5 (238), 2011, s. 21 – 89.
- Góralski W., *Od Malakki do Wietnamu*, Warszawa 1973.
- Góralski W., *Wietnamska lekcja*, Warszawa 1965.
- Gruszka K., *Rolling Thunder pierwsza amerykańska ofensywa powietrzna w Wietnamie* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, pod red. naukową P. Benkena, Oświęcim 2013, s. 122 – 136.
- Gruszka K., *Rola wietnamskich umocnień i tuneli podczas wojny w Wietnamie w latach 1965-1975* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom III, pod red. naukową P. Benken Zabrze - Tarnowskie Góry 2016, s. 100-118.
- Hahlweg W., *Doświadczenia wojenne w Wietnamie i możliwość wykorzystania ich w Europie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6(64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 68 - 72.
- Hahlweg W., *Wybrane zagadnienia z taktyki piechoty amerykańskiej w Wietnamie Południowym*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 73 – 78.
- Halik T., *Tradycja niekonfucjańska. Jej rola w kształtowaniu się społeczeństwa i państwa w Wietnamie*, Warszawa 1999.
- Halimarski A., *Trzy Kręgi polityki zagranicznej Chin*, Warszawa 1982.
- Head W., *Linebacker Operation And U.S Strategic Bombing At The End Of The Second Indochina War*, Virginia 2006.
- Hershberg J. H., Gluchowski L. W., *Who murdered Marigold?*, Washington 2000.
- Herman A., *Notes From Underground. The Long History of Tunnel Warfare*, „Foreign Affairs”, 2014, nr 8.
- Herr M., *Depesze*, przeł. K Majer, Kraków 2016.
- Herring G. C., *Uneasy Allies: The Americanization os Sexual Politics in South Vietnam*, Kentucky 2014.
- Ides M., *Wykorzystanie radiostacji w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53), maj – czerwiec, Warszawa 1969, s. 105 – 109.
- J. F. Fairbank, *Historia Chin nowe spojrzenie*, Gdańsk 1996.

- Jacobs N. P., *Śmigłowcowe transportowe CH-54*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 103 – 105.
- Jarząbek W., *Miejsce Polski w Polityce międzynarodowej latach 1944 – 1947* „Pamięć i Sprawiedliwość” 4/2 (8), Warszawa 2005, s. 71 – 88.
- Jarząbek W., *Polska polityka w międzynarodowej i zimnej wojnie w latach 1945 - 1989*, Warszawa 2011.
- Jasica R., *Problem wietnamski. Aspekty prawne i polityczne*, Katowice 1977.
- K. H., *Rola i zadania amerykańskiej artylerii w działaniach bojowych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), maj – czerwiec, Warszawa 1968, s. 85 – 102.
- K.T., *Maskowanie barwne amerykańskich samolotów i śmigłowców*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 153 – 158.
- Kałużny R. , *Układ warszawski 1955 – 1991 roku* „Zeszyty Naukowe WSOWL”, nr 1 (147) 2008.
- Kellar S., *Śmigłowcowe stanowisko dowodzenia*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 112 – 116.
- Kent J. L., *Zastosowanie śmigłowców w Wietnamie* , „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), maj – czerwiec, Warszawa 1968, s. 103 -106.
- Kieniewicz J., *Od ekspansji do dominacji, Próba teorii kolonializmu*, Warszawa 1986.
- Kieniewicz J., *Złoto, korzenie i krew*, Warszawa 1971.
- Kissinger H., *Dyplomacja*, Warszawa 2017.
- Kołodziejczyk B., Wójcik E., *Wojna USA w Wietnamie*, Warszawa 1979.
- Kozaczuk W., *Misje pokojowe Wojska Polskiego w latach 1953 – 1978*, Warszawa 1978.
- Kubiak S., *Działania amerykańskiej marynarki wojennej na wodach śródlądowych Republiki Wietnamu* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, praca zbiorowa pod. red P. Benkena, Oświęcim, 2013, s. 182 – 201.
- Kubiczek W., *Viet - Nam, Kraj Południa*, Warszawa 1970.
- Kukułka J., *Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1946 -1996*, Warszawa 1997.
- Lachs M., *Układy Indochińskie, Genewa 1954*, Warszawa 1955.
- Laughlin B. M., *Zaopatrywanie bazy Khe Sanh z zastosowaniem taktycznych przerzutów powietrznych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68) lipiec –sierpień, Warszawa 1969, s. 97 – 112.
- Ł. Kamiński, *Farmakologizacja wojny. Historia narkotyków na polu bitwy*, Kraków 2012.
- Mangold T., Penycate J., *The Tunnels of Cu Chi*, New York 1986.

- Mangold T., Penycate J., *Wietnam, Podziemna Wojna*, Warszawa 1998.
- Marcondes R. S., Edmonds S. W., *Health Knowledge of Prostitutes in Saigon, Vietnam, A study of Health Attitudes and Habits to Venereal Diseases taken from a Group of Prostitutes*, 1967.
- Maryński A., *Wietnam*, Warszawa 1980.
- Masny P., *Bitwa o Hue 31.I-24.II. 1968*, Kraków 2016.
- McCarthy J. R., Rayfield R. E., *USAF Southeast Asia Monograph Series, Volume VI, Monograph*, Washington 1985.
- Mc Donald S., *Prowadzenie działań bojowych w rejonach przeszkód wodnych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6 (64), op. cit., s. 94 – 98.
- Mc Kenna P., *Kontum the Battle to Save South Vietnam*, Kentucky 2011.
- Mertel K. D., *Obrona drogi przez batalion* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5(69), wrzesień-październik, Warszawa 1969, s. 121- 125.
- Mertel K. D., *Wykorzystanie lin i drabin sznurowych w taktyce szturm powietrznego*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s.105 -111.
- Milc S., *Dlaczego wojna?*, Warszawa 1968.
- Montgomery L., N. M. Hieu, *Kontum Connection. Experiences During The 1972 Easter Offensive in the Central Highlands of Viet Nam*, 2013.
- Moore J. B., *Śmigłowiec środkiem ruchliwości taktycznej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 117 – 120.
- Nadolski Ł. M., *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965 – 1968 na tle operacji Rolling Thunder, tom I*, Toruń 2016.
- Nemethy F. J., *Nowy sprzęt dla wojny przeciw partyzanckiej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 6 (64), listopad – grudzień, Warszawa 1968, s. 103 – 113.
- Nha Ca, *Mourning Headband for Hue, An Account of the Battle for Hue, Translated with an Introduction by Olga Dror*, Vietnam 1968.
- Niewiadomski Ł., *Stosunki chińsko – rosyjskie ich wpływ na świat*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, Warszawa 2006, 143 – 156.
- Nixon R., *Nigdy więcej Wietnamu*, Łódź 1991.
- Norman L. *Wojna powietrzna w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny” 4 (62), lipiec sierpień, Warszawa 1969, s. 88 – 91.
- Oberholtzer W. A., *The battle of Saigon: Forty Years Ago*, „Military Police”, s. 51 – 55.
- Olszewski W., *Historia Wietnamu*, Kraków – Poznań 1991.

- Olszewski W., *Polityka kolonialna Francji w Indochinach w latach 1858-1908*, Warszawa - Poznań, 1998.
- Ostaszewski P., *Wietnam najdłuższy konflikt powojennego świata 1946 -1975*, Warszawa 2000.
- P. W., *Wykorzystanie lotnictwa cywilnego dla potrzeb wojskowych Stanów Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 131 -141.
- P. W., *Zmechanizować zaopatrywanie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2(66), marzec - kwiecień, Warszawa 1969, s. 142 – 147.
- Pałyga E. J., *Dyplomacja Polski Ludowej 1944 -1984*, Warszawa 1986.
- Passent D., *Operacja Nagietek* „Polityka” nr 11, nr 51-52, Warszawa 1969, s. 11 – 14.
- Phillips V.V., *Wnioski wypływające z użycia batalionu piechoty* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1(53), styczeń –luty, Warszawa 1967, s. 50-56.
- Piasecki E. G., *Civilian Irregular Defense Group, The First Years: 1961 – 1967*.
- Pietrasiak M., *Problem wietnamski na forum ONZ, 1945-1977*, Łódź 2002.
- Pietrasiak M., *Wietnamska droga do niepodległości. Sytuacja polityczna w Wietnamie w latach 1945-1946* „Azja – Pacyfik, Społeczeństwo- Polityka-Gospodarka, nr 5/2002”.
- Pike D., *PAVN, Peoples Army of Vietnam*, 1986, s. 213-253.
- Plechter , K. E., *Rozwój nowego sprzętu dla potrzeb wojny w Wietnamie* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (63), wrzesień – październik, Warszawa 1968, s. 101-108.
- Pletcher K. E., *Ewakuacja medyczna drogą powietrzną w Azji Południowo – Wschodniej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (63), wrzesień - październik, Warszawa 1968 , s. 87 – 99.
- Podhorotez N., *Dlaczego byliśmy w Wietnamie*, Gdynia – Warszawa 1991.
- Polit J., *Chiny*, Warszawa 2004.
- Polit J., *Gorzki Triumf. Wojna chińsko - japońska 1937-1945*, Kraków 2013.
- Professional Knowledge. Gained From Operational Experience in Vietnam*, May – June 1969.
- Przegląd morski*”, zeszyt 7-8, Gdynia 1967.
- Puchała F., *Szpieg CIA w Polskim Sztabie Generalnym*, Warszawa 2014.
- Pustkowiak G., *Syndrom wojny wietnamskiej. Przyczyny i skutki klęski*, Poznań 1998.
- Radomyski A., *Wietnamska Tarcza Przeciwlotnicza*, Toruń 2009, s. 31.
- Robins L.E., *Vietnam weterans rapid recovery from heroin addiction: a fluke of normal expectation?* „Addiction 88”, Washington 1993, s. 1041 – 1053.

- Rottman G. L., *North Vietnamese Army soldier 1958-1975*, Great Britain 2009,
- Rottman G. L., *Viet Cong and NVA Tunnels and Fortifications of the Vietnam War*, Oxford 2006.
- Rottman G. L., *Viet Cong Fighter*, Oksford 2007.
- Rottman G. R., *Khe Sanh 1967 – 1968*, Poznań 2010.
- Rottman G., *Zielone berety, siły specjalne armii USA 1952-1985*, przeł. Igor Zakrzewski, Warszawa 1989.
- Rottman G.L., *Army of the Republic of Vietnam 1955-1975*, Oksford 2010.
- Rottman G.L., *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, przeł. J. Rawinis, Warszawa 2010.
- Schell J., *Prawdziwa wojna. Wietnam w ogniu.*, przeł. R. Lisowski, Wołowiec 2017.
- Sharp U.S.G., *Transport wojsk i sprzętu bojowego w wojnie wietnamskiej*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (62), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 111 – 114.
- Sienkiewicz M., *Wojna wyzwolenicza narodów Indochin 1945-1975*, Warszawa 1979.
- Słowiak J., *Khe Sanh – niespełnione Dien Bien Phu Drugiej Wojny Indochińskiej* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach* tom I, Oświęcim 2012, s. 33 – 65.
- Słowiak J., *Ngo Dinh Diem. Pierwszy prezydent Republiki Wietnamu* [w] *Studia nad wojnami w Indochinach*, tom I, pod red. P. Benkena, Oświęcim 2013, s. 100-121.
- Słowiak J., *Trudne początki Wietnamu Południowego* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach* tom III, pod red. P. Benkena, Zabrze - Tarnowskie Góry, 2016, s. 119-151.
- Smith E. B., *Problemy zaopatrywania wojska amerykańskich* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, 1 (53), styczeń – luty, Warszawa 1967, s. 57 - 69.
- Smith E.B., *Działania czołgów na Wyżynie Środkowej* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1 (53) , styczeń – luty, Warszawa 1968, s. 41 – 49.
- Smith II G. A., *Prowadzenie działań nocnych przez śmigłowce uzbrojone, wyposażone w reflektory* „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, s. 126 -130.
- Sobolewski L., *Indochiny francuskie w polityce Japonii w latach 1940-1946*, Warszawa 2011.
- Sorley L., *Westmorleand. The General Who Lost Vietnam*, New York 2011.
- Soulen H., *Uwagi na temat użycia lotnictwa pomocniczego*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 5 (69), wrzesień – październik, Warszawa 1969, s. 101 – 104.
- Stanecki M., *Amerykańskie lotnictwo pokładowe, podczas wojny w Wietnamie 1964 -1973 i powstanie szkoły Top Gun*, Warszawa 2012.
- Stech B., *Wietnam 68*, Łódź 1993.

- Suworow W., *Akwarium*, Warszawa 2002.
- Suworow W., *GRU – radziecki wywiad wojskowy*, Warszawa 2002.
- Taras P., *Wietnam 1964 – 1973, Walki nad DRW „Kampanie lotnicze”*, nr 2, Gdańsk 1994.
- Tippin G. L., *Szturm powietrzny*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68), lipiec – sierpień, Warszawa 1969, 88 - 96.
- Toperczer I., *Air war over north Vietnam - The Vietnamese People's Air Force 1949-1977*, Texas 1988.
- Tournier T., *Gender Relationship between American Soldiers and Vietnamese Women During the Vietnam War*, Grenoble 2007.
- Trzibaschitsch S., *Organizacja lotnictwa morskiego Stanów Zjednoczonych w 1968 roku*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 2 (66), marzec – kwiecień, Warszawa 1969, s. 123 – 130.
- Valente T. E., *Szybka naprawa dróg i pasów startowych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4(68), lipiec – sierpień, Warszawa 1968, s. 110 – 112.
- Vito A. H., *Uwagi na temat użycia lotniskowców i samolotów pokładowych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 3 (61), op. cit., s. 107 – 113.
- Webb G. S., *Więcej pancernych pododdziałów rozpoznawczych dla dywizji piechoty*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4 (68), lipiec – sierpień, Warszawa 1969, s. 113 – 120
- Weimer D., *Drugs-as-a Disease: Heroin, Methapors, and Identity in Nixon's Drugs War*, „Janus Head”, nr 6(2), Pittsburg, 2003, s. 260 – 281.
- Weller J., *Wojska Stanów Zjednoczonych w Wietnamie*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 4, Warszawa 1968.
- Weremiuk S., *Specyfika stosunków polsko – radzieckich w latach 1944 - 1991 roku*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, tom 6, numer 2, 2014, 43 – 57.
- West A. L, Starry D. A., *Działania wojsk pancernych w wojnie bezstresowej*, „Wojskowy przegląd Zagraniczny” 3(67), maj-czerwiec, Warszawa 1969, s. 121- 127.
- Wiest A., *Vietnam's Forgotten Army, Heroism and Betrayal in the ARVN*, Nowy York 2008.
- Willbanks J. H., *The Tet Ofensive: A Concise History*, Nowy York 2007.
- Willbanks J. H., *Thiet Giap !, The Battle of An Loc, April 1972*, Kansas 1993.
- Wojna w Wietnamie, a rozwój wojskowego sprzętu radioelektronicznego w Stanach Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny,” nr 4 (62), lipiec - sierpień, Warszawa 1969, s. 92 – 102.
- Zapolski S., *Wojna partyzancka w Wietnamie 1946-1954*, Warszawa 1979.
- Zaręba L., *Złota gwiazda nad Wietnamem*, Warszawa 1964.

Netografia

Materialy źródłowe

Anderson M., Arnsten M., Averch H., *Memorandum RM-5239-1-ISA/ARPA, Insurgent Organization And Operations: A Case Study Of The Viet Cong In The Delta, 1964-1966*, August 1967,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, Intelligence Memorandum, The South Vietnamese Army Today, December 1966,

<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/2002-07-16.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

Davison W. D., Zasloff J. J., *Memorandum RM-4983-1-ISA/ARPA, A Profile of Viet Cong Cadres*, June 1966,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Davison W. P., *Memorandum RM-5267/ 2 ISA/ ARPA, Some Observations On The Viet Cong Operations In The Villages*, May 1968,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Denton F., *Memorandum RM-5647-ISA/ARPA, Volunteers For The Viet Cong*, September 1968,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Donnell J. C., Guy. J Pauker, J. J. Zasloff, *RM-450/3-ISA, Viet Cong Motivation And Morale In 1964: Preliminary Report*, March 1965,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Donnell J. C., *Memorandum RM- 5486-1-ISA/ARPA, Viet Cong Recruitment: Why And How Men Join*, December 1967,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Foreign Relations of The United States 1964 – 1968, Volume IV, Washington 1966,
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v03/ch1?start=31>, [dostęp 2 czerwca 2019 roku].

Goure L., *Memorandum RM-4507/3- ISA, Some Impressions of The Effects Of Military Operations On Viet Cong Behavior*, August 1965,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Goure L., Russo A. J., Scott D., *Memorandum RM- 4911-2-ISA/ARPA, Some Findings Of The Viet Cong Motivation And Morale Study, June – December 1965*, February 1966,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Goure L., Thomson C.A.H., *Memorandum RM - 4699-1-ISA/ARPA, Some Impressions Of Viet Cong Vulnerabilities An Interim Reports*, August 1965,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Holliday L. P., Gurfield R. M., *Memorandum RM-5423-1-ISA/ARPA, Viet Cong Logistic*, June 1968,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Hosmer S. T., *Viet Cong Repressions and its Implications for the Future , A report prepared for the Advanced Research Projects Agency*, maj 1970,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Intelligence Memorandum, *The Effectiveness of The Rolling Thunder Program in North Vietnam*, 1. I.30 –IX 1966,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Kellen K., *Memorandum RM-6131`-1 – ISA/ARPA, Conversations With Enemy Soldiers In Late 1968/ Early 1969: A Study Of Motivation And Morale*, September 1970,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.2018 roku].

National Intelligence Estimate, Number 14.3-66, *North Vietnamese Military Potential, for Fighting in South Vietnam*, 7 July 1966,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.018 roku].

Pearce M. R., *Memorandum RM-4552-1-ARPA, Evolution of Vietnamese Village – Part I: The Present , After Eight Month Of Pacification*, April 1965,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.018 roku].

Pearce M. R., *Memorandum RM-4692-1-ARPA, Evolution of Vietnamese Village – Part II: The Past, August 1945 To April 1964*, April 1966,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.018 roku].

Pearce R. M., *Memorandum RM-5086-1-ISA/ARPA, Evolution Of The Vietnamese Village - Part III: Duac Lap Since November 1964 And Some Comments On Village Pacification*, February 1967,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.018 roku].

Project Checo, Linebacker: Overview Of The First 120 days 27 September 1973,
<https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a487179.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku]

Pye L. W., *Memorandum RM-4864-1-ARPA, Observations Of The Chieu Hoi Program*, January 1969,
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2007/RM4703.2.pdf,
[dostęp 25.05.018 roku]

Raport Rolling Thunder, January 1967 – November 1968,
<https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a487179.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

Thomson C.A.H., *Memorandum RM-4830-2-ISA/ARPA, Viet Cong Motivation And Morale: The Special Case Of Chieu Hoi*, May 1966,
<https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a487179.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

Viet Cong Boobytraps, Mines and Mine Warfare Techniques, Hedaquarters, Departament of The Army, May 1967,
[http://bulletpicker.com/pdf/TC%20531,%20Viet%20Cong%20Boobytraps,%20Mines,%20and%20Mine%20Warfare%20Techniques%20\(1967\).pdf](http://bulletpicker.com/pdf/TC%20531,%20Viet%20Cong%20Boobytraps,%20Mines,%20and%20Mine%20Warfare%20Techniques%20(1967).pdf) [dostęp 25.05.2018 roku].

Vietnam War Hole Huntin' Techniqes to Detect, Neutralizae and Destroy Enemy Tunnels Vietnam, San Francisco 1968,
<http://www.paperlessarchives.com/FreeTitles/VietnamWarHoleHunting.pdf>,
[dostęp 25.05.2018 roku].

Zasloff J. J., *Memorandum RM-4703/2-ISA/ARPA, Political Motivation Of The Viet Cong The Vietminh Regroupess*, May 1968, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a487179.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

Zasloff J.J., *Memorandum RM - 5163/ 2-ISA/ARPA, Origins Of The Insurgency in South Vietnam, 1954-1960. The Role Of The Southern Vietminh Cadres*, May 1968, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/673001.pdf> [dostęp 25.05.2019 roku].

Opracowania i artykuły

Boyne J., *The Ester Halt*, „Air Force Magazine”, September 1998, <http://www.airforcemag.com/MagazineArchive/Pages/1998/September%201998/0998easter.aspx>, [dostęp 22.02.2019 roku].

Gregory J. R., *Building The Army Of The Republic Of Vietnam's Logistical System: Lessons Learned*, Kansas 2016, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/1021977.pdf> [dostęp 25.05.2018 roku].

Haun P., Jackson C., *Breaker of Armies: Air Power In the Easter Offensive and the Myth of Linebacker I and II* [w] *International Security*, Volume 40, Issue 3, Massachusetts, s. 139 – 178, https://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/ISEC_a_00226, [dostęp 25.05.2018 roku].

Hudyma P., *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym, stabilizacyjnym w latach 1953 – 2008*, Poznań 2012, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/2645/1/praca_dr.pdf, 24 – 25 [dostęp 28 maja 2019 roku].

Kieć K., *Rola PRL w Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie*, „Nowa Polityka Wschodnia”, 2019, nr 1 (20), www.czasopisma.com.pl/pl/10-15804/npw, [dostęp 2 czerwca 2019 roku].

Neil R. O., *The Strategy of General Giap since 1964*, Cannaberra 1969, http://sdsc.bellschool.anu.edu.au/sites/default/files/publications/attachments/201603/06_sdsc-oneill.pdf, [dostęp 25.05.2018 roku].

Pascoe S., *A critical analysis of the operational performance of general Vo Nguyen Giap 1940-1945*, Geddas Paper, 2000, s. 19-29, http://www.defence.gov.au/ADC/Publications/Geddes/2005/PublcnsGeddes2005_310310_ACriticalAnalysis.pdf, [dostęp 25.05.2018 roku].

Purcell R. L., *A Description and analysis of the sieges of Dien Bien Phu and Khe Sanh 1968*, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a166594.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].

Schramm K., *Dien Bien Phu*, s. 1-25, <http://www.legia-cudzoziemska.pl/historia/vietnam1.pd> [dostęp 22.02.2019 roku].

V. N. Giap, *Peoples War, Peoples Army*, Hanoi. 1961, <https://www.marxists.org/archive/giap/1961-pwpa.pdf> [dostęp 5.05.2018 roku].

Wordsworth C. D., *Senior General Vo Nguyen Giap Military Genius or Communist Butcher?*, 2000, s. 1-49, <https://smallwarsjournal.com/documents/wadsworth.pdf>, [dostęp 25.05.2018 roku].